

RIIGINÕUKOGU STENOGRAAFILISED ARUANDED

1939/40

I KOOSSEIS
IV, V JA VI ISTUNGJÄRK
45.-80. KOOSOLEK

E 14312

RIIGINÕUKOGU
STENOGRAAFILISED
ARUANNED

1939/40

EC61 E&62
854 794

314315

1939

Sisukord.

I.

Seadused.

A.		Stenograaf. aruande lk.:	L I S A *)	
			nr.:	lk.:
Ajutise läbikäigumaksu seaduse muutmise seadus	I lugemisel II lugemisel ja lõpphääletamisel	561—562. 566—567.	199, 200.	315.
Aktiaseltsi „Keskkassa“ aktsiate riigile omandamise seadus	I lugemisel II lugemisel ja lõpphääletamisel	594—595. 603.	221, 222.	332—333.
C.				
Clearing-arvete korraldamise seaduse muutmise seadus	I lugemisel II lugemisel ja lõpphääletamisel	425—426. 429.	140, 141.	233.
E.				
Eesti Rahvusliku Jõukomitee seaduse muutmise seadus	I lugemisel II lugemisel ja lõpphääletamisel	594. 603.	219, 220.	331—332.
Riigi ehitusettevõtte „Ehitaja“ põhimääruse muutmise seadus	I lugemisel II lugemisel ja lõpphääletamisel	562. 567.	201, 202.	315—316.
Eraõiguslike välisnõudmiste ja -kohustuste korraldamise seadus	I lugemisel II lugemisel ja lõpphääletamisel	456—457. 459—460.	155, 156.	243—244.
H.				
Hüpoteekide kinnistamise osas Notariaalseaduse täiendamise seadus	I lugemisel II lugemisel ja lõpphääletamisel	584—585. 590—591.	209, 210, 211.	327.
I.				
Informatsiooni Keskuse seadus	I lugemisel II lugemisel ja lõpphääletamisel	635—637. 654.	266, 267.	370—371.
Isikutõestamise ja liikumise seadus	I lugemisel II lugemisel Lõpphääletamisel	540—546. 565—566, 583—584. 589.	191, 192, 193.	299—303.
J.				
Jõuvankrite liini- ja juhuveo korraldamise seaduse muutmise seadus	I lugemisel II lugemisel Lõpphääletamisel	546—560. 581—583. 589.	194, 195, 196.	303—308.
Jõuvankrite seaduse muutmise seadus	I lugemisel II lugemisel ja lõpphääletamisel	501—503. 509.	173, 174.	260—263.

*) Trükitud Riiginõukogu stenograafiliste aruannete lisade raamatus.

IV

K.		Stenograaf. aruande lk.:	L I S A	
			nr.:	lk.:
Kaupade sisse- ja väljaveokrediidi korraldamise seadus	I lugemisel	580—581.	207, 208.	326—327.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	589—590.		
Kehakultuurihoone seaduse muutmise seadus	I lugemisel	521.	183, 184.	280.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	523.		
Aktsiaseltsi „Keskkassa“ aktsiate riigile omandamise seadus	I lugemisel	594—595.	221, 222.	332—333.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	603.		
Keskmeiereide ehitamiseks tehtavate laenude eest riigi tagatise andmise seadus	I lugemisel	613.	234, 235.	354.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	619.		
Kindlustuslepingute osas Balti eraseaduse muutmise ja täiendamise seadus	I lugemisel	634—635.	264, 265.	369—370.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	654.		
Kliiringarvete korraldamise seadus	I lugemisel	580.	205, 206.	325—326.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	589.		
Kodakondsuse seaduse muutmise seadus	I lugemisel	453—454.	151, 152.	242.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	459.		
Kriminaalseadustiku ja Sõjaväe kriminaalseadustiku muutmise ja täiendamise seadus	I lugemisel	503.	175, 176.	263—264.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	509.		
Kriminaalseadustiku muutmise ja täiendamise seadus	I lugemisel	511.	179, 180.	266—273.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	519.		
L.				
Laevade kinnistamise ja registrimise seaduse muutmise seadus	I lugemisel	632—633.	260, 261.	368.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	654.		
Laevajuhi seadus	I lugemisel	632.	258, 259.	363—368.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	653—654.		
Linna- ja vallavolikogude volituste tähtaja seadus	I lugemisel	426.	142, 143.	233.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	429.		
M.				
Meremeestele sõja-lisahüvituse maksmise korraldamise seadus	I lugemisel	613—615.	236, 237.	354—355.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	619.		
N.				
Navigatsiooni-päevarahade seaduse muutmise seadus	I lugemisel	615.	238, 239.	355—356.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	620.		
P.				
Perekonnaga töövõtjate lisapalga seadus	I lugemisel	639—650.	270, 271.	372—376.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	655.		
Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus	I lugemisel	477—481.	165, 166.	255.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	498.		

R.	Stenograaf. aruande lk.:	L I S A	
		nr.:	lk.:
Rahvatervishoiu korraldamise seadus	I lugemisel 511—518. II lugemisel ja lõpphääletamisel 519—520.	181, 182.	273—280.
Rahvusvaheliste kokkulepete alusel Eestis viibivate välisriigi sõjaväeosadega ja -asutistega eraõiguslikkudesse vahekordadesse astumise korraldamise seadus	I lugemisel 407. II lugemisel ja lõpphääletamisel 409.	129, 130.	228—229.
Rahvusvaheliste kokkulepete täitmiseks kinnisajade omandamise seadus	I lugemisel 615—616. II lugemisel ja lõpphääletamisel 620.	240, 241.	356—357.
Raviasutiste ja laboratooriumide seadus	I lugemisel 431—434. II lugemisel 437—438. III lugemisel ja lõpphääletamisel 443—448.	146, 147, 148.	234—235.
Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus	I lugemisel 406—407. II lugemisel ja lõpphääletamisel 409.	127, 128.	227—228.
Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus	I lugemisel 609—611. II lugemisel ja lõpphääletamisel 624—625.	229, 230, 231.	344—353.
Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus	I lugemisel 631. II lugemisel ja lõpphääletamisel 653.	256, 257.	362—363.
Riigi ehitusettevõtte „Ehitaja“ põhimääruse muutmise seadus	I lugemisel 562. II lugemisel ja lõpphääletamisel 567.	201, 202.	315—316.
Riigikaitsemaksu seaduse täiendamise seadus	I lugemisel 521—522. II lugemisel ja lõpphääletamisel 523.	185, 186.	280.
Riigikaitse siselaenu teostamise seadus	I lugemisel 630—631. II lugemisel ja lõpphääletamisel 653.	254, 255.	361—362.
Riigimõisade Valitsuse põhimääruse muutmise seadus	I lugemisel 611—613. II lugemisel ja lõpphääletamisel 619.	232, 233.	353—354.
Riiginõukogu kujundamise seaduse muutmise seadus	I lugemisel 539—540. II lugemisel ja lõpphääletamisel 565.	189, 190.	298—299.
Riigiteenijaile ja -tööliste ühekordselt laste-abi- raha maksmise seadus	I lugemisel 481. II lugemisel ja lõpphääletamisel 498.	167, 168.	255.
Riigi varade seaduse muutmise seadus	I lugemisel 585. II lugemisel ja lõpphääletamisel 591.	212, 213.	328.
S.			
Saksa rahvusgruppi kuuluvate Saksa riiki ümber- asunud isikute suhtes kriminaalkaristuste kand- mise katkestamise, täitmise edasilükkamise ja kriminaaljälitamise peatamise seadus	I lugemisel 461. II lugemisel ja lõpphääletamisel 475.	157, 158.	244.
Saksa Usaldusvalitsuse õigusliku seisundi seadus	I lugemisel 503—507. II lugemisel ja lõpphääletamisel 509—510.	177, 178.	264—266.

VI

		Stenograaf. aruande lk.:	L I S A	
			nr.:	lk.:
Seaduste Kogu IV kõitese kuuluvate riigikaitse- alaste seaduste muutmise seadus	I lugemisel	597.	225, 226.	336—342.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	604.		
Seaduste Kogu IV kõite väljaandmise seadus . . .	I lugemisel	616.	242, 243.	357—358.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	620.		
Seaduste Kogu IX kõitese kuuluvate liiklus-, side- ja ehitusalaste seaduste muutmise seadus . . .	I lugemisel	560—561.	197, 198.	308—315.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	566.		
Sõjaohu-aegne meremeeste teenistustingimuste korraldamise seadus	I lugemisel	415—421.	135, 136, 137.	231—232.
	II lugemisel	423—427.		
	III lugemisel ja lõpphääletamisel	430.		
		437.		
Sõjaohukindlustuse korraldamise seadus	I lugemisel	637—639.	268, 269.	371—372.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	654—655.		
Sõjaväekohtute seadustiku muutmise ja täienda- mise seadus	I lugemisel	595—597.	223, 224.	333—336.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	603—604.		

T.

Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadus . . .	I lugemisel	438—440.	149, 150.	236—242.
	II lugemisel	448—451.		
	III lugemisel ja lõpphääletamisel	453.		
Tollipõhitariifide seaduse täiendamise seadus . .	I lugemisel	462.	161, 162.	245—246.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	475.		
Tolliseaduse muutmise seadus	I lugemisel	461—462.	159, 160.	244—245.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	475.		
Tööliste palgalise puhkeaja seadus	I lugemisel	597—602.	227, 228.	342—343.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	604—607.		
Tööstuslike ja kaubanduslike käitiste vanade töö- võtjate kaitse seadus	I lugemisel	489—495.	171, 172.	257—260.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	497—498.		
Tööstusliku töö seaduse muutmise ja täiendamise seadus	I lugemisel	415.	133, 134.	230.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	423.		

V.

Valga—Tõrva—Abja raudtee ehitamise seadus . .	I lugemisel	454—456.	153, 154.	242—243.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	459.		
Võlgnikult sissenõutud summade jaotamise osas Tsiivilkohtupidamise seaduse muutmise seadus	I lugemisel	633—634.	262, 263.	369.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	654.		
Väikekorterite üürihindade korraldamise ajutine seadus	I lugemisel	481—489.	169, 170.	255—257.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	498—499.		
Välismaalaste poolt kinnisvarade omandamise ja võõrandamise seadus	I lugemisel	431.	144, 145.	234.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	435.		
Välisteenistuse seaduse muutmise seadus	I lugemisel	593—594.	216, 217, 218.	331.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	603.		

	Stenograaf. aruande lk.:	L I S A	
		nr.:	lk.:
Õ. Õhusõiduseaduse muutmise seadus	I lugemisel	585—587.	214, 215. 328—331.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	591.	
Ä. Äriettevõtete juhtimise korraldamise seadus . .	I lugemisel	411—412.	131, 132. 229—230.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	413—414.	
Ü. Ühekordse lasteabiraha maksmise seadus	I lugemisel	650—651.	272, 273. 377.
	II lugemisel ja lõpphääletamisel	655.	

II.

Riigieelarved, riigilaenu ja välislepingud.

E.	Stenograaf. aruande lk.:	L I S A	
		nr.:	lk.:
Eesti-Saksa mittekallaletungi leping	399—403.	125, 126.	227.
Eesti-Tšiili vaheline kaubanduslik kokkulepe	623—624.	247, 248, 249.	358—359.
Eesti Vabariigi ja Saksa Riigi vahelise Kaubanduse- ja laevanduselepingu ja Eesti-Saksa vastastikuse kaubavahetuse kokkuleppe neljas lisakokkulepe	621—623.	244, 245, 246.	358.
Eesti Vabariigi 1937/38. aasta tulude ja kulude eelarve täitmise aruanne ja kassaaruanne ning Riigikassa bilanss	625—630.	250, 251.	359—361.
Eesti Vabariigi 1939/40. aasta tulude ja kulude lisaelarve nr. 1	462—472.	163, 164.	246—255.
Eesti Vabariigi 1939/40. aasta tulude ja kulude lisaelarve nr. 2	569—580.	203, 204.	316—325.
Eesti Vabariigi tulude ja kulude eelarve 1940/41. aastaks	525—537.	187, 188.	281—298.

K.

Kolmas lisakokkulepe kaubanduse- ja laevanduselepingule Eesti Vabariigi ja Saksa Riigi vahel ja Eesti-Saksa vastastikuse kaubavahetuse kokkuleppele	425.	138, 139.	232.
---	------	-----------	------

V.

Vabariigi Valitsuse ettepanek riigikaitse siselaenu tegemiseks . .	630.	252, 253.	361.
--	------	-----------	------

III.

Riiginõukogu juhatuse teadaanded.

	Stenograaf. aruande lk.:	Stenograaf. aruande lk.:
K. Kogerman'i, P., Riiginõukogu koosseisust lahkumise ja tema volituste lõppemise kohta	411.	Riigivolikogu ja Riiginõukogu erakorralise istungjärgu lõpetamise kohta
		403.
Kõpp'i, J., Riiginõukogu liikmeks tunnustamise ja pühaliku töotuse andmise kohta	501.	Riigivolikogu ja Riiginõukogu 5. istungjärgu lõpetamise kohta
		499.
N. Nuut'i, J., Riiginõukogu liikmeks tunnustamise ja pühaliku töotuse andmise kohta	415.	Riigivolikogu ja Riiginõukogu 5. ja 6. istungjärgu vaheajal Riiginõukogu ja Riigivolikogu Välis- ja riigikaitse komisjonide kokkutsumise kohta
		499.
R. Rahamägi, H. B., Riiginõukogu koosseisust lahkumise ja tema volituste lõppemise kohta	405.	S. Siseminister August Jürima Peaministri asetäitjaks nimetamise kohta
		415.
		Sõjaohu-aegse meremeeste teenistustingimuste korraldamise seaduse eelnõu § 4 ja 5 kohta toimetatud kokkukõlastamismenetluse nurjunuks lugemise kohta
		437.

	Stenograaf. aruande lk.:	Stenograaf. aruande lk.:
V.		
Vabariigi Valitsuse ametist vabastamise ja uue Vabariigi Valitsuse ametisse nimetamise ning pühaliku töötuse andmise kohta	405.	
Wrangell'i, W., Riiginõukogust lahkumise ja tema volituste lõppemise kohta	501.	
Õ.		
Õiguskantsleri tegevuse üle 1938. ja 1939. a. ülevaate Riiginõukogule teadmiseks esitamise kohta		569.

IV.

Valimised.

	Stenograaf. aruande lk.	Stenograaf. aruande lk.
M.		
Majanduskomisjoni täiendamine	459, 519.	
R.		
Rahvakasvatuse ja -kultuuri komisjoni täiendamine	509.	
Redaktsioonikomisjoni täiendamine	405.	
T.		
Tsiviilseadustiku erikomisjoni moodustamine		477.
Ü.		
Üldkomisjoni täiendamine		509.

V.

Kõnelejad.

	Stenograaf. aruande lk.:	Stenograaf. aruande lk.:
Eenpalu, L.	589, 597, 602.	
Heinver, K.	477, 481, 557.	
Holberg, J.	431, 480, 491, 503, 511, 519, 542, 584, 585, 590, 591, 632.	
Jürima, A.	566.	
Kask, A.	406, 437, 438, 449, 463, 493, 505, 511, 518, 525, 536, 554, 558, 560, 573, 585, 587, 590, 604, 610, 614, 627, 629, 637, 639, 648.	
Kask, O.	418, 443, 446, 448, 449, 450, 493, 646, 649.	
Kogerman, P.	577.	
Kohver, A.	454, 456, 488, 558, 613.	
Kurvits, J.	415, 466, 489, 495, 497, 533, 543, 600, 604, 605, 613, 615, 645.	
Köpp, J.	578.	
Laidoner, J.	535, 578.	
Lauri, H.	481.	
Leesment, H.	415, 421, 423, 427, 516.	
Marrandi, R.	615.	
Masing, J.	406, 407, 482, 488, 562, 567, 593.	
Maurer, A.	540, 546, 583, 589, 634, 635.	
Möttus, A.	433, 517, 571.	
Müller, J.	595, 597.	
Naeres, A.	470, 481, 489, 492, 498, 516, 531, 599, 614, 631, 641, 645.	
Neuhaus, H.	416, 420, 423, 425, 561, 562, 567.	
Nuut, J.	576.	
Oinas, A.	462, 472, 484, 490, 495, 497, 521, 522, 529, 565, 569, 580, 601, 606, 609, 611, 624, 634, 643, 650, 651.	
Onno, A.	411, 412, 584, 590, 591, 611, 613, 621, 623.	
Otstavel, H.	431, 434, 438, 448, 489, 492, 502, 505, 553, 574, 602, 605, 606, 607, 639, 650.	
Piip, A.	429, 506, 622.	
Puhk, J.	405, 459, 461, 462, 477, 505, 509, 519, 536, 624.	
Pung, M.	499, 655.	
Puusep, P.	412, 457, 545, 585, 632, 633.	
Päts, V.	621.	
Reek, N.	576.	
Rostfeld, B.	407, 425, 426, 521, 594, 625, 628.	
Rütli, O.	427, 447, 456, 457, 461, 503, 507, 560, 561, 580, 581, 615, 616, 633, 634.	
Selter, K.	399.	
Sepp, L.	413, 471, 534, 573, 575.	
Sihver, J.	594, 595, 630, 631.	
Sonin, J.	604, 605.	
Soonpää, K.	629, 630.	
Soots, J.	399, 432, 445, 447, 478, 480, 547, 552, 593, 624.	
Terras, K.	430, 453, 454, 539, 540, 607, 616, 635, 637.	
Tuulse, A.	543.	
Tõnisson, A.	426, 482, 489, 535, 597.	
Uesson, A.	438, 439, 440, 443, 450, 487, 501, 503, 546, 559, 581, 582, 583.	
Viitak, N.	550, 556.	
Wrangell, W.	412, 498.	

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

IV istungjärk.

45. koosolek.

21. juunil 1939.

Sisu:

1. Eesti-Saksa mittekallaletungi leping.
2. Teadaanne Riigivolikogu ja Riiginõukogu erakorralise istungjärgu lõpetamise kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 20.38.

Juhatuse lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Eesti-Saksa mittekallaletungi leping.

Välis- ja riigikaitse komisjoni aruandja **J. Soots**: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Teatavasti Eesti riik on asunud seisukohale, et suurte riikide kokkupõrgete ajal ta ei asu mitte ühelegi poolele, vaid jääb erapooletuks. Vastav seadus on ka vastu võetud. Aga erapooletuks tunnustamine isenesest veel ei anna küllaldast tagatist selleks, et meid siiski sõtta ei kista, mispärast on tarvis sõjaväge pidada, et oma erapooletust kaitsta. Ei ole aga sugugi paha, kui seda erapooletust kindlustatakse ka teiste riikidega sõlmitavate vastavate lepingutega. Lähtudes sellelt seisukohalt on Eesti sõlminud Nõukogude Venega mittekallaletungi lepingu. Hiljuti Saksa riik tegi reale riikidele ettepaneku sõlmida temaga mittekallaletungi lepingud. See ettepanek võeti mitmel viisil vastu. Põhjariigid, s. t. Oslo grupp, samuti ka Soome, arvasid, et neile oleks säärane leping ülearune. Taani luges tarvilikuks sõlmida säärase lepingu. Eesti valitsus seda küsimust kaaludes asus seisukohale, et temale niisugune leping võiks kasulik olla. Samale seisukohale asus ka Läti. Vastavalt sellele peeti ka läbirääkimisi ja viimaks jõuti kokkuleppele, et tuleb sõlmida mittekallaletungi leping tekstiga, mis teile on kätte antud ja välja jagatud. See leping koosneb kahest artiklist. Esimene artikkel ütleb:

„Eesti Vabariik ja Saksa Riik ei asu ühelgi juhul teineteise vastu sõdima ega mingit muud laadi vägivalda tarvitama.

Juhul kui mõni kolmas riik peaks alustama 1-ses lõikes tähendatud iseloomuga aktsiooni ühe lepinguosalise vastu, teine le-

pinguosaline ei toeta mingil viisil seesugust aktsiooni.“

Siin on lepingu mõte küllalt selgelt välja öeldud, mispärast ta seletamist ei vaja.

Teine artikkel käsitleb ratifitseerimist, ja juba peensusi. Selle artikli puhul juhtis Välisminister Välis- ja riigikaitse komisjonis tähelepanu mõningatele asjaoludele, ja nimelt kõigepealt sellele, et see leping, mille kestus on 10 aastat, ei kehti siiski kauem kui samasugune leping Saksa riigi ja Läti vahel. Teiselt poolt on ka Läti vastavas lepingus klausel, et leping Läti ja Saksa riigi vahel ei kehti kauem kui Eesti ja Saksa riigi vaheline leping. Seega on meie liiduleping Lätiga Saksa riigi poolt aktsepteerimist leidnud.

Teine asi, millele Välisminister tähelepanu juhtis, on see, et lepingusse on sisse võetud ka klausel, et harilik kaubavahetus kolmandate riikidega sõja ajal ei tähenda nende riikide sõjalist toetamist. Peale selle on meil Saksa riigiga veel vahekohtuleping. Käesoleva lepingu puhul tõusis küsimus, kas mitte lepingusse võtta klausel, et kui selle lepingu teostamisel tekivad arusaamatused, siis need tuleb lahendada vahekohtu korras. See seisukoht leidis vastuvõtmist Saksa riigi poolt, kuid seda põhimõtet ei võetud otsekohe lepingusse, vaid see leidis tunnustust sellega, et lepingu allakirjutamisel Eesti Välisminister konstateeris, et lepingut tuleb sääraselt mõista ja et see ei leidnud vastuvaidlemist Saksa poolt.

See leping oli arutusel Riigivolikogus, kes on selle vastu võtnud. Ka Riiginõukogu Välis- ja riigikaitse komisjon leidis selle tarviliku olevat ja pooldas, et see esitatud kujul vastu võetakse. Välis- ja riigikaitse komisjoni nimel teen ettepaneku

kinnitada Berliinis 7. juunil 1939 allakirjutatud Eesti-Saksa mittekallaletungi leping.

Välisminister **K. Selter**: Kõrgesti austatud Riiginõukogu liikmed! Seninägemata ulatus ning laastamine, mis Maailmasõjas nähti, oli põhjuseks, et rahvad 20 aastat tagasi ei tahtnud enam leppida tavalise rahutegemisega, vaid püüdsid kollektiivse rahvusvahelise asutise — Rahvasteliidu kaudu organiseerida üldise julgeoleku süsteemi, mis pidi uue sarnase sõja tegema peaaegu või-

matuks. See süsteem hõlmas suuremat osa Euroopa riikidest, kes juba oma liikmeks-oleku tõttu olid kohustatud respekterima üksteise puutumatus ning mitte tarvitama üksteise vastu vägivalda. Julgeoleku seisukohalt omaette probleemi moodustasid need riigid, kes ei kuulunud sellesse süsteemi, kes ei kuulunud Rahvasteliitu ning sellistena ei kandnud sõja tekkimist takistavaid kohustusi. Teisest küljest usk kollektiivse süsteemi tõhususse lõi aja jooksul kõikuma ühtlasi puuduste tõttu, mis ilmnesid süsteemis endas. Mis ime siis, et õige varsti asuti üldist julgeoleku-organisatsiooni täiendama uute instituutidega. Niisugustena esinesid optimistlik Genfi protokoll oma viimistletud tagatiste-süsteemiga, selle nurjumisel hiljem vastuvõetud regionaalsete paktide süsteem Locarno lepingute näol ja veel hiljem Kellogi pakt, mis mõistis hukka sõja ja tunnustas ta kuriteoks. Samas aga mäletatavasti soovitati — mis ajaloolise arengu vaatekohalt on huvitav — Rahvasteliidu enese poolt ka non-agressiooni lepingute sõlmimist kasuliku täiendusena Rahvasteliidu julgeolekusüsteemile. Non-agressiooni lepingute, mittekallaletungi lepingute sihiks pidi olema sõja ja igasuguse muu jõu tarvitamise rakendamata jätmine kõikides vahekordades lepinguosaliste vahel. On siiski huvitav konstateerida, et mittekallaletungi lepingud sõlmiti peamiselt riikide vahel, kes kumbki või kelledest üks lepinguosaline ei kuulunud Rahvasteliidu süsteemi, s. o. kes ei kandnud juba mittekallaletungi kohustusi Rahvasteliidu pakti põhjal.

Nõukogude Venega, kes ei kuulunud tol ajal Rahvasteliitu, sõlmis Eesti ühes Läti, Soome ja Poolaga 1931. a. mittekallaletungi pakti. Kuigi Nõukogude Vene hiljem astus Rahvasteliitu ja võttis endale üldised Rahvasteliidu liikme kohustused kõigi teiste liikmete, eriti aga Eesti ning teiste läänepiirinaabrite suhtes, ei loetud varemsõlmitud mittekallaletungi pakte üleliigseiks, vaid neid pikendati, pidades neid kui individuaalseid vastastikuseid lepinguid konkreetsemaiks Rahvasteliidu pakti eeskirjadest ning väljakujunenud heanaaberlikkuse traditsioonilisteks tunnusteks, mis väärivad säilitamist.

Igaüks, kes on jälginud neid otsinguid, mis rahvad on teinud läbi selleks, et lisaks tavalistele rahu-, sõprus- ja kaubanduslepingutele hankida uusi pidemeid rahuks, peaks ühinema sellega, et mittekallaletungi lepingute süsteem, mis tekkis ning arenes rööbiti üldise julgeoleku-süsteemiga, oli viimasega ühisest tahtest tekkinud nähtus sel-

les mõttes, et mittekallaletungi lepingutega taotletakse samuti rahustamis-ateid, kuigi individuaalsemal kujul ning teistes olukordades.

1931. a. Eesti ja Nõukogude valitsused pidasid tarvilikuks sõlmida mittekallaletungi lepingu mitte sellepärast, et vahekorrad oleksid tingimata nõudnud kallaletungist loobumise deklaratsioone. Eesti ja Nõukogude Vene vahekorrad, samuti eesti rahva suhted NSVL rohkearvulise rahvusteperega olid senini olnud niivõrd heanaaberlikud, et vastastikuse kallaletungi võimalus eksisteeris vaid teoreetiliselt. Siiski peeti säärase lepingu sõlmimist soovitavaks, et dokumenteerida heade naabrite suhteid ja et uuesti kinnitada mõlema poole rahutahet, kelledest üks ei kuulunud Rahvasteliitu. Meie arvates nüüd, millal Rahvasteliidu julgeoleku-süsteem on kaotanud oma endise väärtuse, on mittekallaletungi pakt Nõukogude Venega ohandanud iseseisvama tähenduse. Konkreetsemal kujul kui Rahvasteliidu põhikirja reeglid kohustab see pakt pooli respekterima teineteise puutumatus ning julgeolekut. Ei vaja erilist rõhutamist, et Eesti on paktist kõige kindlamalt kinni pidanud ning leiab, et pakt on kaasa aidanud suhete normaliseerimiseks ja rahunemiseks selles Euroopa osas.

1937. a. ilmnes Rahvasteliidu kollektiivse julgeoleku jõuetus niivõrd, et Rahvasteliidu liikmed olid sunnitud selgitama oma kohustusi selles süsteemis. Osa suurriike, samuti rõhuv osa väikeriike, nende seas ka Eesti, ära tundes hädaohtu, mis need kohustused süsteemi üldise nõrkuse tõttu võiksid neile tuua, teatasid ametlikkude foorumite ees, et nad ei loe sõjalisi sanktsioone ega sõjataoliste vahendite rakendamist Rahvasteliidu põhikirja järgi endile kohuslikkudeks ning et nad kohaldavad majanduslikke sanktsioone ainult fakultatiivselt, s. o. oma äratundmise järgi.

Järgnes olukord, kus Rahvasteliidu julgeoleku-süsteem maksab piiratud ulatuses ja eeskätt juriidiliselt, ilma et Euroopa avalikus võiks arvestada tema praktilist tõhusust. Ühes selle süsteemi kõrvalejäämisega on Euroopa aina rohkem pettunud tagasipöördumisest ennesõjaaegse liitude ning jõudude tasakaalupoliitika juurde, otsides neilt uutelt rühmitustele rajatud alustelt uut rahvusvahelist julgeolekut. Samal ajal pole veel lõplikult kõrvale heidetud mõte uuesti koondata kõiki riike üldisse julgeoleku-süsteemi. Niisuguse silmapaistvama katsena esines Põhja-Ameerika Ühendriikide presidendi aprillikuu läkitus, mis tahtis olla soodsama

poliitilise olukorra loojaks üldise rahu uute aluste väljatöötamise alal sellekohasel konventsil. Eelsammuks sellele pidanuksid olema bilateralsed non-agressiooni lepingud, mis oleksid sidunud Rahvasteliidu liikmeks olevaid riike Saksamaaga ja Itaaliaga ning vastupidi. Kuigi Saksa valitsus ei pidanud võimalikuks aktsepteerida seda ettepanekut, viimane siiski avaldas mõju selleks, et Saksa valitsus esines Eestile, Lätile, Soomele, Taanile, Rootstile ja Norrale non-agressiooni lepingute pakkumisega. Rahvasteliidu kollektiivne julgeolek on raugenud ja siitsealt avaldatakse kahtlusi selles, kas üldse pole juba lõplikult äpardunud kõik pärast-sõjaaegsed lootused luua uusi pidemeid rahuks, nende seas ka lootused, mida võidi panna mittekallaletungi paktidele. Siiski kestavad hoolimata kõigist raskustest edasi püüded organiseerida rahu uut kindlustust, olgugi uut alustel. Hoolimata neist püüetest, mida väga mitmelt poolt tehakse, pole senini jõutud leplikuma õhkkonnani. Lootused, et varsti algab ajajärk, mis tootaks püsivat rahu, pole paraku veel täitunud. Paljud ongi pettunud neis lootustes ning kuulutavad üldise peatse konflikti paratamatut puhkemist, märkamata, et see lootustus hävitab viimasedki rahu säilitamise võimalused ning tõukab inimese aina kindlamalt vastu uutele konfliktidele.

Sellega ei taha meie eitada olukorra raskusi.

Üldise julgeoleku vähenemine on olnud niivõrd suur ja kiire, et maailm on jõudnud rahvusvahelises elus kriisini. Osa erapooletuid riike on põhjendatult niivõrd kokkunenud tekkinud olukorrast, et nad peavad parimaks absoluutset tagasitõmbumist, mida mõnele neist nende olukord näilikult ka võimaldab. Ka suurriikide avalikus arvamuses kostab häält, kes on valmis mõõgaga katki raiuma selle umbsõlme, mille valmistamisest mõnedki neist ise on omal ajal osa võtnud. Neist ringkonnist mõnikord kaldutakse vaatlema umbusuga ja kahtlustustega katseid, mis on suunatud lepituse ning rahunemise poole. Siiski on Euroopa rahvaste saatuse otsustamine valitsuste ning riigimeeste käes, kellest me teame, et need ei jäta kasutamata ühtegi otstarbekat võimalust selleks, et saavutada tõelist ning õiget rahu rahvaste vahel. Väiksemad riigid, pingutades kõiki oma jõudusid riigikaitse ettevalmistamiseks, jälgivad murega iga uut sündmust, mis süvendab lahkkelisid suurriikide vahel. Eesti, samuti nagu teised väikesed riigid, sümpatiseerib kindlalt nende suurriikide valitsustele ning riigimeestele, kes hoolimata raskustest,

äpardustest ja pettumustest pole loobunud rahupüüetest. Selleks ei sunni meid ainult kartus sõja raskuste ees. Eesti rahval on tulnud korduvalt kaitsta oma vabadust ning ta on seda alati teinud suurima julguse ning eneseohverdamisega. Ta on valmis ka edaspidi sama üksmeelselt, hirmuta ja tõhusalt kaitsma oma iseseisvust ning sõltumatust. Meie aga teame, et sõda ei suudaks lahendada neid vaidlusi suurriikide vahel, mille pärast ta võiks puhkeda ja millesse ka väikeriike võidakse kaasa tõmmata. Eks ole Maailmasõja puhkemisest mööda ainult 25 aastat ja kas meie pole Euroopas jällegi umbkaudu samade poliitiliste vastuolude ees, mille taustal puhkes Maailmasõda. 1914.—1918. a. heitlused pole suutnud muuta Euroopat teiseks. Kas peavad rahvad veel kord seda läbi elama, et veenduda selles? Jaatavalt vastata sellele küsimusele tähendaks tunnustada kogu rahvusvahelise elu korraldamise oskuse läbikukkumist ja Euroopa tsiviilisatsiooni elujõuetust. Võime öelda, et kõik rahvad ja valitsused tunnevad konflikti ohtusid ning tarbetust. See lubab loota, et lahendus siiski leitakse.

Eesti kuulub nende erapooletute riikide hulka, kes peavad jõudumööda aktiivselt kaasa aitama oma ümbruskonna rahu kindlustamisel, kuivõrd seda võimaldab neile nende kindel erapooletus. Meie oleme veendunud, et osa, mis rahutööst langeb erapooletutele väikeriikidele, on suurem kui see vahest pealiskaudselt näib. Kui need riigid ise kõik omad jõud pühendavad rahu kindlustamiseks oma naabritega, sellega võivad nad, kuigi mitte otsustada, siiski suurel määral kaasa aidata rahu päästmisel ning stabiliseerimisel.

Nende kogemuste ning kaalutlustega asusime Saksamaa valitsuse poolt Eestile käesoleva aasta aprillis tehtud mittekallaletungi pakti ettepaneku juurde. Ei saaks jätta tähele panemata, et on suur analoogia põhjustes, mis tingisid Eesti-Vene ja Eesti-Saksa mittekallaletungi lepingu sõlmimise. See analoogia on niivõrd suur, et ma võiksin öelda, et põhjused on ligikaudu samad, mis ma eespool märkisin Eesti-Vene non-agressiooni lepingu puhul.

Eesti-Saksa suhted on kogu Eesti iseseisvuse jooksul arenenud normaalselt asjaliku läbikäimise ning vastastikuse lugupidamise õhkkonnas. Mõlemalt poolt on lähtunud tõsiasjust, et eesti ja saksa rahvas on elanud teineteise läheduses aastatuhandeid ning saavad elama veel sama kaua. Võibolla pole minevikus alati tehtud kõik, mis võimalik selleks, et süvendada vastastikust

usaldust. Selle eest nüüd, kui ühelt poolt eesti sangarlik ja poliitiliselt iseseisev ning sõltumatu rahvas ja teiselt poolt suur ning kultuurne saksa rahvas oma vabas äratundmises võivad suveräänselt määrata oma vahed, ei tohiks jätta tegemata midagi, mis vajalik ja kasulik nende suhete korraldamiseks.

Kõigil neil põhjustel ei kõhelnud Eesti valitsus ja parlamendi organid, kui Saksa valitsuselt tuli ettepanek sõlmida temaga mittekallaletungi pakt. Meie otsustasime vastu võtta pakutud kirjaliku kinnituse neile suulistele tõendustele, mis olime saanud nii Saksa riigikantslerilt kui ka valitsuselt, ja Vabariigi Presidendi volitusel ning Vabariigi Valitsuse ülesandel kirjutasin 7. juunil k. a. alla mittekallaletungi lepingule Saksamaaga. Selle kokkuleppega eesti ja saksa rahvas on otsustanud kõrvaldada võimalikud kahtlused, mis võiksid takistada nende vahedade kindlustamist ning normaalset arengut, ja deklareerinud, et nad tahavad oma vahedade arengu rajada vastastikuse usalduse ning teineteise õiguste ja puutumatus ning poliitilise sõltumatus vankumatu respekterimise alusele. Ühelt poolt Saksamaa ja teiselt poolt N. Venemaa mittekallaletungi pakt peaksid olema ka paremaks tõenduseks sellele, et Eestit ei ähvarda sõjaohu nende kahe suure naabri ega kellegi teise poolt. Samuti ei saaks kõige nõudlikumgi väita, et Eesti — lootmata ainult võõrale kaitsele ning abile — pole teinud maksimumi selleks, et ka oma poolt, kinni pidades erapooletuse põhimõtteist, leida aluseid koostööks nii ida- kui ka lõunanaabritega, luues sellega oma rahvusvahelisele seisundile maksimaalselt moraalse aluse. Ja ma võin Valitsuse nimel kinnitada, et Eesti ei jäta ühelgi juhul tegemata midagi, et kõrvaldada selle heanaaberliku koostöö teel kõik häired ning raskused, kuivõrd seda võimaldavad Eesti erapooletus, sõltumatus ning rahvuslik au.

Erapooletus, mis on määranud Eesti välispoliitikat juba algaastatest, on ainuvas-tav eesti rahva ajaloolistele traditsioonidele ning Eesti maa geopoliitilisele seisundile. Me teame, et see meie erapooletus on leidnud tunnustavat vastuvõttu nii Euroopa riikide valitsuste kui ka avaliku arvamuse poolt. Erapooletus pole mitte ainult õigus, mida Eesti valitsus tahab igas olukorras ning kõigi vahenditega kaitsta iga kallale-tungi ja halvustamise vastu, tulgu need kustpoolt tahes. Erapooletus on ühtlasi ka raske kohustus teiste riikide ning rahvaste suhtes. Kui ma sellest kõnelen, siis selleks,

et alla kriipsutada, et Eesti on juba 1920. a. saadik oma sisemises elus konkreetset teostanud erapooletuse kohustusi. Näiteks osutan sellele, et mäletatavasti Eesti-Vene rahu-leping sisaldab eeskirju, mis keelavad Eesti pinnal säärase võõraste organisatsioonide sallimist, mis oleksid sihitud N. Vene vastu. Seda kohustust on Eesti teatavasti laitmatult täitnud. Erapooletuse kohustused on Eestile niivõrd lähedased, et pole kahtlust, et meie Valitsus igal vastaval juhul kaalub, kas see või teine samm on kooskõlas Eesti erapooletusega. Samuti Saksa non-agressiooni ettepaneku juures võidi see küsimus Valitsusele esitada. Valitsus leiab, et mittekallaletungi leping kuulub vaidlematult nende rahvusvaheliste paktide liiki, mis tõeliselt vastavad erapooletuse nõuetele ning kindlalt sobivad erapooletutele riikidele, kuivõrd need üldse tunnevad tarvidust mitte isoleeruda, vaid positiivselt kaasa aidata rahunemise meeleolu loomisele teatud ajal ning teatud rajoonis.

Meie täielikult pooldame vaadet, et kuna Eesti sõlmis juba varem Nõukogude Venega mittekallaletungi pakti, siis sellega, et ta samasuguse lepingu sõlmib Saksamaaga, ta-sakaalustab ta oma erapooletust ja muudab ta tõelikumaks.

Eesti, samuti Saksa ning Läti valitsused tahavad non-agressiooni lepingute sõlmimisega kaasa aidata rahuehitise püstitamisele Balti ruumis. Eesti loodab, et see töö on kasulik.

Käesolev mittekallaletungi leping on täielikult — ilma mingi reservatsioonita — ja avalikult kõigile teada. Ta, nagu kõik võivad näha ja veenduda, ei sisalda ühtki eeskirja, mis võiks oluliselt kõrvale kalduda tüüblistest mittekallaletungi deklaratsioonide põhilausestest ja eeskirjadest. Teatud uudust kujutab allakirjutamise protokollis leiduv eeskiri, mis kindlustab lepinguosalistele õiguse sõja juhul jätkata oma läbikäimist kolmandate riikidega, kuivõrd see toimub erapooletuse reeglite piires, eriti aga jätkata oma normaalset kaubavahetust ning transiiti, hoolimata sellest et kolmandad riigid võiksid olla agressorid. Selle õiguse tunnustamine on sammuks edasi Eesti erapooletuse kujundamisel.

Leping ei riiva rahvusvahelisi kohustusi, mis Eesti on varem endale võtnud rahvusvaheliste aktide või Põhiseadusega, nagu Eesti konstitutsioonilised asutised kooskõlas Eesti erapooletusega ja vastavalt rahvusvaheliselt kujunenud menetlusele neid õigusi ja kohustusi on mõistnud ja omaks võtnud.

Lõpuks tahan konstateerida, et Eesti ja Läti valitsused on käesoleva lepingu sõlmimisel talitanud ühel nõul.

Kokkuvõttes võime kinnitada, et käesolev leping vastab Eesti traditsioonilisele välispoliitilisele joonele ega too selles muutusi, sest kõik teavad, et selleks põhjoneks on alati olnud, et üldise erapooletuse pinnal arendada kindlas rahutahtes sõbralikke suhteid kõikide riikidega, niihästi naabritega kui ka teiste maadega, kellest mõned juba traditsiooniliselt on osutanud alati siirast valmisolekut arendama vahetuid suhteid Eestiga.

Valitsus palub kinnitada käesoleva lepingu.

Juhataja: Asun Riiginõukogu Välisriigikaitse komisjoni ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. Konstateerin, et Berliinis 7. juunil 1939 allakirjutatud Eesti-Saksa mittekallaletungi leping on Riiginõukogu poolt kinnitatud.

2. Teadaanne Riigivolikogu ja Riiginõukogu erakorralise istungjärgu lõpetamise kohta.

Juhataja: Enne koosoleku lõpetamist teen Riiginõukogu liikmetele teatavaks, et Riiginõukogu juhatusel saabub Peaministri kiri 21. juunist 1939, nr. 416 all järgmise sisuga: „Riiginõukogu Juhatusel. Riigikogu töökorra seaduse § 4 põhjal saadan Teile Vabariigi Presidendi otsuse nr. 161 21. juunist 1939 Riigivolikogu ja Riiginõukogu erakorralise istungjärgu lõpetamise kohta.“ Juurde on lisatud ärakiri Vabariigi Presidendi otsusest nr. 161, 21. juunist 1939 järgmise sisuga: „Lõpetan minu 15. juuni 1939. a. otsuse nr. 158 alusel kokku kutsutud Riigivolikogu ja Riiginõukogu erakorralise istungjärgu.“ Alla on kirjutatud Vabariigi President, Peaminister ja Välisminister.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.10.

M. Pung

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärk.

46. koosolek.

19. oktoobril 1939.

Sisu:

1. Teadaanne Vabariigi Valitsuse ametist vabastamise ja uue Vabariigi Valitsuse ametisse nimetamise ning pühaliku töötuse andmise kohta.
2. Teadaanne Riiginõukogu liikme H. B. Rahamägi Riiginõukogu koosseisust lahkumise ja tema volituste lõppemise kohta.
3. Redaktsioonikomisjoni täiendamine.
4. Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
5. Rahvusvaheliste kokkulepete alusel Eestis viibivate välisriigi sõjaväeosadega ja -asutistega eraõiguslikkudesse vahekorradesse astumise korraldamise seadus — I lugemisel.
6. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 10.37.

Juhatusel lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Teadaanne Vabariigi Valitsuse ametist vabastamise ja uue Vabariigi Valitsuse ametisse nimetamise ning pühaliku töötuse andmise kohta.

Juhataja: Enne päevakorra juurde asumist on mul teha Riiginõukogule teatavaks, et Riigisekretäri poolt on saadetud Riiginõukogule teadmiseks:

Vabariigi Presidendi käskkiri nr. 110. Antud eriõigusel 12. oktoobril 1939. a. „Vabastan ametist eriõigusel antud käskkirjadega nr. 12 — 9. maist 1938 ja nr. 10 — 24. jaanuarist 1939 ametisse nimetatud Vabariigi Valitsuse. (K. P ä t s.)“

Vabariigi Presidendi käskkiri nr. 111. Antud eriõigusel 12. oktoobril 1939. a. „Nimetan ametisse Vabariigi Valitsuse järgmises koosseisus:

Peaminister **Jüri Uluots**,
Haridusminister **Paul Kogermann**,
Kohtuminister **Albert Assor**,
Majandusminister **Leo Sepp**,
Põllutöominister **Artur Tupits**,

Siseminister **August Jürima**,
Sotsiaalminister **Oskar Kask**,
Sõjaminister **Nikolai Reek**,
Teedeminister **Nikolai Viitak**,
Välisminister **Ants Piip**,
Minister **Ants Oidermaa**.

(K. P ä t s.)“

Edasi on järgmine Riigisekretäri teadaanne: „Vabariigi Presidendi eriõigusel antud käskkirjaga nr. 111 — 12. X 39 ametisse nimetatud Vabariigi Valitsuse liikmed andsid Vabariigi Presidendile pühaliku töötuse 12. oktoobril 1939 kell 12.55, välja arvatud Haridusminister **Paul Kogermann**, kes andis pühaliku töötuse 12. oktoobril 1939 kell 13.30.“

2. Teadaanne Riiginõukogu liikme H. B. Rahamägi Riiginõukogu koosseisust lahkumise ja tema volituste lõppemise kohta.

Juhataja: Edasi on Riiginõukogu juhatusel teatada järgmist: Riiginõukogu juhatus oma koosolekul 9. oktoobrist 1939 otsustas:

„Riigikogu ajutise kodukorra § 132, Vabariigi Valitsuse otsuse 14. septembrist 1939 (RT 1939, 80, 634) ja Eesti evangeeliumi-luteriusu kiriku põhamääruste § 35¹ (RT 1939, 87, 674) alusel lugeda Riiginõukogu koosseisust lahkunuks Eesti Evangeeliumi Luteri Usu Kiriku piiskop (SK I, 3, 5, § 4; RTL 1938, 31) **Hugo-Bernhard Rahamägi** ja tema volitused Riiginõukogu liikmena lõppenuks arvates 6. oktoobrist 1939.“

Riiginõukogu juhatusel käesolev otsus on avaldatud Riigi Teatajas 1939 nr. 90 ja teatavaks tehtud Valimiste Peakomiteele.

3. Redaktsioonikomisjoni täiendamine.

Juhataja: Redaktsioonikomisjoni tuleb valimisele uus liige. Palun nimetada kandidaate.

J. Puhk: Teen ettepaneku, valida Redaktsioonikomisjoni liikmeks rnk. **Linda Eenpalu**.

J. Puhk'i ettepanek võetakse vastu.

4. Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja J. Masing: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu näeb ette kohapealsete politseiasutiste koosseisude tunduva täiendamise, eriti neis piirkondades, kuhu asuvad naaberriigi sõjaväeosad. Neiks piirkondadeks on Saaremaa, Hiiumaa, Läänemaa osad Haapsalu ja Lihulaga ning Paldiski linn oma piirkonnaga. Saaremaa oma administratiivpiires moodustaks iseseisva politseiprefektuuri prefekti asukohaga Kurssaares. Peale selle moodustatakse Saaremaal juurde veel kaks jaoskonda. Konstaablite üldarvu suurendatakse Saaremaal 24 võrra ja koosseisu täiendatakse veel allkonstaablitega, vanemkordnikkudega ja kordnikkudega.

Samuti moodustaks ka Läänemaa iseseisva prefektuuri, prefekti asukohaga Haapsalus. Juurde luuakse üks abiprefekti koht ja Haapsalu, Kärkla ja Lihula jaoskonna koosseisu suurendatakse konstaablite, allkonstaablite, vanemkordnikkude ja kordnikkude arvel. Paldiski linn saaks iseseisva politseijaoskonna täiendatud koosseisuga. Peale nende piirkondade tuleksid veel koosseisud täiendamisele pealinnas Tallinnas, põlevkivitööstuse rajoonides ja ka piiräärsetes raudteosakondades. Välispolitsei kõrval oleks vajalik kuritegude vältimiseks ja nende selgitamiseks täiendada ka kriminaalpolitseid 10 ametniku võrra. Riigivastaste kuritegude vastu võitlemiseks tahetakse täiendada poliitilise politsei koosseisu 77 isiku võrra.

See kõik nõuaks kulusid põhipalkadena, teenistusvanuse-tasudena, lasteabirahadena, päevarahadena, korterirahadena jne. umbes 500.000 krooni aastas. Selle summa hulka ei ole arvatud majandus- ja muud kulud.

On tähtis muidugi heakorra säilitamiseks tugevdada politseivalvet. Kuid peale selle on ka väga tähtis nende põhjuste kõrvaldamine, mis võivad esile kutsuda mitmesuguseid korrarikkumisi ja seadusvastaseid tegusid. Üheks selliseks ja väga kaaluvaks põhjuseks on alkoholiste joovastavate jookide tarvitamine. Riiginõukogu Majanduskomisjon üksmeelselt võttis vastu kindlakujulise otsuse ja soovi, et neis piirkondades, kus eriti tähtis on heakorra ja julgeoleku säilitamine ja kindlustamine, keelataks kas täielikult või vähemalt piirataks võimaluse piires alkoholiste joovastavate jookide tarvitamist ja müüki. Üldiselt Riiginõukogu Majanduskomisjon ühines Riigivolikogu poolt vastuvõetud

seaduseelnõuga muutmatult ja Majanduskomisjoni nimel teen ettepaneku

Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seaduse eelnõu I lugemisel muutmatult vastu võtta.

A. Kask: Härra Esimees, härrad Riiginõukogu liikmed! Meil on täna päevakorras praegu seadus, mis õieti sisult kuulub Siseministeriumi valdkonda, kuid seda seadust peab siin praegu kaitsma Majandusminister, mis on tingitud majanduslikkudest huvidest, sest selle seaduse maksamahakkamine nõuab riigilt aastas 500.000 krooni kulusid ja võib-olla veel rohkemgi.

Lubatagu seepärast praegu seaduseelnõu Siseministeriumi seisukohalt puudutada. Politsei suurendamine võib olla nii ühes kui teises mõttes vajalik, kuid palju oleneb sellest, kuidas politseid kasutatakse. Siseministeriumi töö ulatub üle kogu riigi sisemise elu korralduse alal ja seda mitte ainult politsei, vaid ka teiste organite kaudu. Omavalitsuste alal on viimaste seadustega olukord nii korraldatud, nagu üks hoolikas härra seda oli arvestanud, et linnavolinikkudel ei ole muud vabadust kui vabadus auko-danikke valida. See on ainuke, mida Siseminister ei saa takistada. Ma ei julge kinnitada, et see nii on, kuid mulle on seda öelnud üks Riigivolikogu liige, kellel on aega olnud seda uurida. Sellega alluvad meie sisemise elu korraldamisel kohalikud omavalitsused — kutseomavalitsused käivad teiste ressooride alla — Siseministeriumile ja olenevad täiel määral Siseministeriumi mentaliteedist, s. t. missuguses suunas ja vaimus seal meie Põhiseadust rakendatakse. Et tuli Valitsuse muudatus, et Valitsus pidi ära minema, siis pidid selleks olema põhjused. Mulle tundub, et põhjus on selles, et Põhiseaduse rakendamist teostati selles suunas, mis meie kodanikkude enamikule oli vastumeelt. Politsei koosseisude laiendamise seadust motiveerides peab ütlema, et politseid on tarvis sinna ja teise kohta. Aga ühtlasi on vabadus jäetud politseid ka mujal kasutada. Ma ei vaidle vastu selle eelnõu vastuvõtmisele. Toetan seda. Pealegi ei saa praegune Valitsus oma ülesandeks teha seda eelnõu täiel määral kaitsta, sest see ei ole esitatud praeguse Valitsuse poolt. Olude sunnil peame selle seaduseelnõu kiires korras vastu võtma, mispärast ei saa olla juttu sellest, et Valitsus selle tagasi võtaks või seda korrigeeriks. Aga ega see seadus ei sunni Siseministrit täiel määral neid võimalusi kasutama, mis selle seadusega antakse. Ma usun, et Siseminister kasutab

seada sel määral, nagu see tarvilik on. Sel puhul tahaksin ka soovi avaldada praegusele Siseministrile, et ta oma sise poliitilise töö juhtimisel toimiks demokraatlikumalt kui seda Vabariigi Põhiseaduse teostamisel on viimasel ajal viimase Siseministri juures näha võidud. Ma ei hakka üksikasjadesse minema, aga ma kõnelesin enne koosolekut mõnedest küsimustest härra Siseministriga ja ta arvas, et sellises suunas edasi minna ei saaks, nagu senini on mindud. Ma tahtsin seda avalikult siit kõnetoolilt kinnitada. Meie tahaksime loota, et riigi sisemises korralduses kõigiti kindel kord valitseks, kuid et seejuures asjata ei ärritataks kodanikke korraldustega ja asjades, mis ei ole tarvilikud meie riigi julgeolekule, ei meie presitiizile ega millelegi muule.

Aruandja J. M a s i n g (lõppsõna): Kordan ettepanekut Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seaduse eelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja J. M a s i n g: Teen ettepaneku Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seaduse eelnõu I ja II lugemise vahel mitte kinni pidada kahepäevasest vaheajast.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

5. Rahvusvaheliste kokkulepete alusel Eestis viibivate välisriigi sõjaväeosadega ja -asutistega eraõiguslikkudesse vahekordadesse astumise korraldamise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja B. R o s t f e l d: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Nagu seaduseelnõule juurdelisatud selletuskirjast nähtub, on see seadus tingitud asjaolust, et Eesti Vabariigi poolt viimasel ajal sõlmitud rahvusvaheliste kokkulepete alusel on võimaldatud välisriikide sõjaväeosadel ja -asutistel Eestis viibimine. Nende

sõjaväeosade ja -asutiste varustamiseks ja neile tarvilikkude tööde teostamiseks on tarvilik kehtima panna kindel kord. Kuna otsene läbikäimine vastavate sõjaväevõimude ja Eesti kodanikkude ja ettevõtete vahel võib esile kutsuda raskusi, tuleb anda Majandusministrile õigus oma määrustega ja juhenditega korraldada, et Eesti kodanikud, ettevõtted ja asutised võivad asuda eraõiguslikkudesse vahekordadesse nende sõjaväeosade ja -asutistega ainult Majandusministri määrustes, korraldustes ja juhendites ettenähtud korras ja alustel. Ühtlasi on seaduseelnõu § 2 antud Majandusministrile õigus käesoleva seaduse teostamisest tulenevaid ülesandeid panna vastava ministri nõusolekul riigi- ja omavalitsusasutistele ja ametiisikuile. Seaduseelnõu on Riigivolikogus muutmatult vastu võetud, samuti ka Riiginõukogu Majanduskomisjonis.

Teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja B. R o s t f e l d: Teen ettepaneku

eelnõu I ja II lugemise vahel mitte kinni pidada kahepäevasest vaheajast.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

6. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

J u h a t a j a: Tänane päevakord on läbi. Teen teatavaks juhatus otsuse. Juhatus otsustas Riiginõukogu 47. koosoleku pidada täna, 19. oktoobril 1939, kell 11.15 järgmise päevakorraga: 1. Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus — II lugemisel, 2. Rahvusvaheliste kokkulepete alusel Eestis viibivate välisriigi sõjaväeosadega ja -asutistega eraõiguslikkudesse vahekordadesse astumise korraldamise seadus — II lugemisel.

Lõpetan Koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 10.57.

M. Pung

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärk.

47. koosolek.

19. oktoobril 1939.

Sisu:

1. Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
2. Rahvusvaheliste kokkulepete alusel Eestis viibivate välisriigi sõjaväeosadega ja -asutistega eraõiguslikkudesse vahekordadesse astumise korraldamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Koosoleku avab Riiginõukogu esimene abiesimees **H. Lauri** kl. 11.21.

Juhatause lauas abiesimees **H. Lauri**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Juhataja: Kavatsen toimida nii, et seaduseelnõu teksti ette ei loeta.

I osa ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Kogu seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et parandus-ettepanekuid ei ole tehtud, jääb kodukorra põhjal III lugemine ära. Redaktsioonikomisjonil selle seaduseelnõu kohta ettepanekuid ei ole.

Asun seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Vastu ei olda. Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

2. Rahvusvaheliste kokkulepete alusel Eestis viibivate välisriigi sõjaväeosadega ja -asutistega eraõiguslikkudesse vahekordadesse astumise korraldamise seadus — II lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja **B. Rostfeld**.

Juhataja: Kavatsen seaduseelnõu arutamisel ja hääletamisel teksti ettelugemise ära jätta.

§ 1, 2 ja I osa pealkiri, II osa ühes pealkirjaga ning seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel parandus-ettepanekuid tehtud ei ole, jääb kodukorra põhjal III lugemine ära. Redaktsioonikomisjonil parandus-ettepanekuid ei ole.

Asun seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Rahvusvaheliste kokkulepete alusel Eestis viibivate välisriigi sõjaväeosadega ja -asutistega eraõiguslikkudesse vahekordadesse astumise korraldamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 11.27.

H. Lauri

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärk.

48. koosolek.

27. oktoobril 1939.

Sisu:

1. Teadaanne Riiginõukogu liikme P. Kogermani Riiginõukogu koosseisust lahkumise ja tema volituste lõppemise kohta.
2. Äriettevõtete juhtimise korraldamise seadus — I lugemisel.
3. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 10.39.

Juhatuses lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Teadaanne Riiginõukogu liikme P. Kogermani Riiginõukogu koosseisust lahkumise ja tema volituste lõppemise kohta.

J u h a t a j a: Enne päevakorra juurde asumist teen teatavaks Riiginõukogule Riiginõukogu juhatuse otsuse: Riiginõukogu juhatus omal koosolekul 26. oktoobril 1939 otsustas Riigikogu ajutise kodukorra § 132 ja Vabariigi Presidendi käskkirja nr. 97, 19. oktoobrist 1939 (RT 1939, 94, 725) alusel: „Lugeda Riiginõukogu liige Eesti Vabariigi Tallinna Tehnikaülikooli rektor (SK I, 3, 5, § 4; RTL 31 — 1938) Paul Kogerman Riiginõukogu koosseisust lahkunuks ja tema volitused Riiginõukogu liikmena lõppenuks arvates 24. oktoobrist 1939.“

Käesolev otsus on saadetud avaldamiseks Riigi Teatajas ja teatavaks tehtud Valimiste Peakomiteele.

2. Äriettevõtete juhtimise korraldamise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja **A. O n n o**.

Üldkomisjoni aruandja **P. P u u s e p**.

Majanduskomisjoni aruandja **A. O n n o:** Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Eestis asuvate sakslaste väljarändamine loob erandliku olukorra mitmes meie majanduslikus ettevõttes. Sakslaste ümberasumise tagajärjel võivad likvideerimisele tulla mõned ettevõtted, millede edasitegutsemine on Eesti rahvamajanduse seisukohalt tarvilik. Teiselt poolt ettevõtetest, mis siia tegutsema

jäävad, siirdub nende juhtkond kas täielikult või osaliselt välismaale, kusjuures asemele võivad tulla isikud, kes senini on vastavatest tööaladest eemal seisnud. Seejuures ei ole ka võimatu, et ettevõtete aktsiad ja osatähed lähevad teiste omanikkude kätte või et nad koguni võivad sattuda ka väljapoole Eesti piire. Kõik see võib tekitada meie majanduselus ja majandusaparaadis tõsisid häireid. Meie valitsusvõim ei saa ükskõikne olla selle vastu, missuguseks kujuneb nende majanduslikkude ettevõtete edaspidine saatus. Käesolev Äriettevõtete juhtimise korraldamise seadus püüab leida lahendust selleks, et eelnimetatud ettevõtteid võiksid meie rahvamajanduse huvides viljakalt edasi töötada. See seaduseelnõu hõlmab kaubanduslikke ja tööstuslikke ettevõtteid, samuti ka krediitasutisi ja kindlustusseltse, kelle aktsionärid või osanikud või kelle juhtkonda kuuluvad isikud asuvad välismaal või lahkuvad Eesti kodakondsusest. Peale selle tuleb seaduse § 7 järgi see seadus rakendamisele ka nende ettevõtete kohta, kelle aktsiad või osatähed on Eestist välja viidud seadusvastaselt või rahvusvaheliste kokkulepete vastaselt. Nende ettevõtete kohta annab seadus Majandusministrile teatavaid õigusi, ja nimelt on Majandusministril õigus anda ettevõtetele, nende juhtivaile isikuile ja organitele juhendeid ettevõtte äritegevuse jätkamiseks. Edasi on Majandusministril õigus määrata usaldusmehi nendesse ettevõtetesse, kusjuures usaldusmeestele on antud võrdlemisi laiaulatuslikud volitused, ja lõpuks on Majandusministril õigus vabastada ametist ettevõtete juhtivate organite, s. t. juhatuse, nõukogu ja revisjonikomisjoni liikmeid ja määrata nende asemele uusi. Ettevõtete aktsiate ja osatähtede võõrandamine välismaalastele või välismaal asuvaile Eesti kodanikele võib toimuda ainult Majandusministri loal, samuti võivad Eestis asuvad isikud omandada välismaalastelt või välismaal asuvatelt Eesti kodanikkudelt aktsiaid ja osatähti ainult Majandusministri loal. Seejuures on Majandusministril õigus aktsiate ja osatähtede üleminekuid, mis on toimunud ajavahemikul 1. oktoobrist kuni käesoleva seaduse maksmahakkamiseni, tühistada. Lõpuks antakse Majandusministrile õigus nõuda nimeta või eelisktsiate muutmist nimelisteks. Need on lü-

hidalt selle seaduse tähtsamad normid. Riiginõukogu Majanduskomisjon ja Üldkomisjon oma ühisel koosolekul kaalusid põhjalikult ja üksikasjaliselt seaduseelnõu. Komisjon leidis seaduse olevat väga tarviliku, kusjuures üksikud komisjoniliikmed avaldasid arvamist, et see seadus oleks tulnud kehtima panna võib-olla juba varemgi. Komisjon ei teinud seaduseelnõus mingisuguseid muudatusi, vaid võttis selle vastu samal kujul, nagu see on vastu võetud Riigivolikogu poolt. Komisjoni nimel teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Üldkomisjoni aruandja P. Puusep: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Mina ühinen täiesti Majanduskomisjoni aruandja ettepanekuga ja võiksin omalt poolt juurde lisada seda, et Vabariigi Valitsuse poolt ei ole küll ette toodud mingisuguseid juhtumeid, kus ettevõtted oleksid juba jäänud juhatuseta, aga rnk. Kask tõi ette ühe juhu, et Viljandis on näiteks tema juurde toodud sakslaste väikese rahaasutise äri- raamatud ja tähendatud, et tehke nende raamatutega mis tahate, nad ise sõidavad ära välismaale. Sarnaseid juhtumeid võib ka teisel ette tulla, kus juhtivad inimesed lahkuvad. Ei usu, et seda seadust hakatakse riguroosselt tarvitama, et kohe, kui mõni juhatusliige äriasjus kuskile ära sõidab, rutatakse uut juhatuset määrama. Kui seaduse rakendamine mõõdukalt ja otstarbekohaselt sünnib, siis ei teki ka mingeid vaidlusi ja rahulolematusi. See seadus iseenesest on väga tarvilik praegusel erakorralisel ajal,

kus suur hulk meie kodanikkudest meie kodakondsusest lahkub. Lahkujate hulgas on need, kellel on siin suured varandused, mis võivad kuidagiviisi laiali pillatud saada ja sattuda mittesobivatesse kättesse. Ühinen täiesti Majanduskomisjoni aruandja ettepanekuga ja kordan ettepanekut

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

W. W r a n g e l l (häälet. motiiv.): Minu arvates kõik ümberasustamisega seotud küsimused peaksid lahendatud saama kokkuleppe teel, aga mitte ühekülgse aktiga, seepärast hääletan eelnõu vastu.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu (poolt enamus, vastu üks hääl).

Majanduskomisjoni aruandja A. O n n o: Teen ettepaneku

Äriettevõtete juhtimise korraldamise seaduse eelnõu I ja II lugemise vahel mitte pidada kahepäevast vaheaega.

Majanduskomisjoni aruandja ettepanek võetakse vastu.

3. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

J u h a t a j a: Enne koosoleku lõpetamist teen teatavaks Riiginõukogu juhatus otsuse. Riiginõukogu juhatus otsustas pidada 49. Riiginõukogu koosoleku täna, reedel, 27. oktoobril 1939, kell 11.15. Päevakorras — Äriettevõtete juhtimise korraldamise seadus — II lugemisel.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 10.55.

M. Pung

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärk.

49. koosolek.

27. oktoobril 1939.

Sisu:

1. Äriettevõtete juhtimise korraldamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 11.18.

Juhatuse lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Äriettevõtete juhtimise korraldamise seadus — II lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja **A. O n n o**.

Üldkomisjoni aruandja **P. P u u s e p**.

Juhataja: Kavatsen käesoleva seaduseelnõu arutamisel paragrahvide teksti ettelugemise ära jätta.

§ 1.

Majandusminister **L. S e p p**: Kõrgesti austatud härra Esimees, lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Tahaksin II lugemist käesoleva seaduseelnõu puhul kasutada selleks, et teha mõningaid märkusi, anda seletusi ja ära hoida mõningaid arusaamatusi, mis võivad tekkida käesoleva seaduse puhul. Käesolev seadus on raamseadus, mis tõepoolest ette näeb teoreetilisel piiramatuid volitusi Majandusministrile. Raamseaduses on kahjuks võimatu tabada üksikasjaliselt ettetulevaid võimalusi ja sellepärast on harilikult raamseaduses ette nähtud suuremad volitused kui nad tegelikult kasutamisele tulevad. Mis puutub arvamisse nii selle kui ka teiste erakorraliste volitusseaduste põhjal, milledega kõik volitused on antud Majandusministrile, et Majandusminister neid oma isikliku suva järgi hakkab kasutama, siis see otseselt ei ole nii. Valitsuse korraldusega on antud juhtnõor, et igal juhul, kus Majandusminister käesoleva aja erakorraliste seaduste volitusi kasutada tahab, ta kõigepealt astub ühendusse Peaministriga. Kui Peaminister leiab, et asjast on huvitatud üks või teine minister või Vabariigi President, siis võtab ta ühenduse nendega. Alles siis, kui Peaministri poolt on küsimus vabaks antud ja heaks kiidetud,

lahendab küsimuse Majandusminister. Nii siin ei ole isiklikust suvast juttugi, ainult asjaajamise kiiruse pärast on pandud õigus otseseks tegutsemiseks Majandusministrile. Teine arusaamatus võis tekkida osalt ajakirjanduses tekkinud eksituste tõttu, osalt ka käesoleva seaduse ettekandel aruandja poolt vahest liiga allakriipsutatud arvamisest, nagu oleks see seadus juhitud ainult saksa soost ümberasujate vastu või nende majanduslike huvide vastu. Tegelikult ei ole see nii. Saksa soost kodanikkude ümberasustamisega on tõeliselt küll tihenenud maalt lahkuvate kodanikkude arv. See andis aga ainult välise tõuke selle küsimuse lahendamisele võtmiseks, tegelikult ei ole see otseselt seoses nendega ega nende huvidega. Saksa-Eesti ümberasustamise kokkuleppes on ette nähtud kord, kuidas ümberasujate varanduste likvidatsioon ja üleviimine toimub. Seal on ette nähtud, et kõik saksa soost kodanikkude väärtpaberid kuuluvad deponeerimisele Eesti Panka ja et hiljem likvideerib need Saksa Usaldusvalitsus kokkuleppel Eesti valitsuse usaldusmehega ja juhtnõoride kohaselt, mis annab Majandusminister, silmas pidades, et sel likvidatsioonil Eesti rahvamajanduse huvid ei saaks riivatud. Need määrused on protokollis olemas. Ma võin kinnitada, et kõigil neil juhtudel, kus varanduste üleviimine toimub protokollis kohaselt, kus ettevõtete likvideerimisel aktsiad satuvad Saksa Usaldusvalitsuse deposesse, see seadus kohaldamisele ei tule. Nende varanduste likvideerimiseks on juba protokollis ettenähtud kord olemas. See seadus on aga tarvilik juhtudeks, kui jääb selgusetuks, kes õieti on ettevõtte omanik, kui saksa soost kodanikud aktsiaid deposesse ei too, mispuhul ettevõtted loogiliselt järeldades neile ei kuulu.

Ma tulen tagasi selle protokollis sõlmimise juurde ja mainiksin neid motiive, mis pärast niisugune kord protokollis võeti. Teatasin Saksa saadikule kokkuleppe redigeerimisel, et protokollis ette nähtud kord on tarvilik järgmisel kaalutlusel. Kui siamaani Eesti kodanikel, kuigi mitte-eestlastel, olid äriettevõtted, siis teadsime, et siin on tegemist auväärt oma riigi kodanikkudega, kelle saatus on seotud Eestimaaga ja eesti rahvaga, kes tegutsevad meie keskel ja alluvad meie seadustele. Seepärast ei olnud kunagi

tahtmist takistada nende majanduslikku tegevust. Vastupidi — oleme katsunud seda tegevust kõigiti soodustada. On aga tarvilik, et ümberasustamise akt ei kujuneks sääraseks, et kõik ümberasuvate saksa soost Eesti kodanikkude kapitalid ja ettevõteted muutuksid automaatselt välismaalaste omaks, nii et meil edaspidi oleks tegemist suure hulga välismaalaste ettevõtetega, kellele suhtes ülaltähendatud kindlustusi ei ole. Selge on, et Eesti rahvamajanduse huvisid kahjustataks sel juhul erakordse ümberasumise tõttu. Saksa saadik ühines niisuguse kaalutlusega, samuti ka esindajad, kes olid siia saadetud Saksa riigi poolt. Seepärast on kindlaks määratud kord, mille alusel Saksa kodanikkudele kuuluvad aktsiad likvideeritakse koha peal, nagu see kord on protokollis kindlaks määratud. Kui nüüd on aga tegemist ettevõttega, kus jääb teadmata, kes on aktsionärid, ja kui ettevõtete auväärt juhtkond ära läheb ja jääb ainult anonüümne aktsionäride kogu, siis need juhud ei kuulu protokollis korras lahendamisele, vaid need peame ühekülgset lahendamata selle seadusega. See võib riivata ka mõne üksiku väljarändaja huvisid, sest teo-

reetiliselt võib ette kujutada, et mõni väljarändaja ei ole tahtnud oma varandusi likvideerida rahvusvaheliselt kokkulepitud korras. Kui aga keegi rahvusvaheliselt kindlaksmääratud teest loobub ja Eesti kodanikuna Eesti õiguste järgi oma varandusi korraldab, siis on selge, et ta Eesti seaduste järgi lõpuni käima peab.

§ 1 võetakse vastu.

§ 2—11 ja 1 osa pealkiri, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Kuna II lugemisel parandus-ettepanekuid ei ole tehtud, jääb seaduseelnõu III lugemine ära. Enne lõpphääletamist teatan, et Redaktsioonikomisjon on seaduseelnõu läbi vaadanud ja teatanud, et tema poolt parandus-ettepanekuid ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Äriettevõtete juhtimise korraldamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 11.33.

M. Pung

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjätk.

50. koosolek.

8. novembril 1939.

Sisu:

1. Koosoleku juhataja teadaanded.
2. Tööstusliku töö seaduse muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.
3. Sõjaohu-aegne meremeeste teenistustingimuste korraldamise seadus — I lugemisel.
4. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 10.44.

Juhatuse lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Koosoleku juhataja teadaanded.

Juhataja: Enne päevakorra juurde asumist on mul teatavaks teha Riiginõukogule järgmised teadaanded:

I. Valimiste Peakomitee otsusega 30. oktoobrist 1939, mis välja kuulutatud Riigi Teatajas 4. novembril 1939, nr. 99, art. 761, on Vabariigi Presidendi käskkirjaga 19. oktoobrist 1939 nr. 98 Tallinna Tehnikaülikooli rektoriks nimetatud Jüri Nuut tunnistatud Riiginõukogu liikmeks ameti poolest.

Riiginõukogu liige Jüri Nuut on andnud Riiginõukogu liikme pühaliku töötuse Riiginõukogu Esimehele 6. novembril 1939.

II. Vabariigi Presidendi käskkirjaga 28. oktoobrist 1939 nr. 106 on nimetatud Siseminister August Jürima Peaministri asetäitjaks.

2. Tööstusliku töö seaduse muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja **J. Kurvits:** Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Käesolev Tööstusliku töö seaduse muutmise ja täiendamise seadus on tingitud praegusest Euroopa suurriikide vahelisest sõjast, mis on muutnud tunduval määral meremeeste olukorda. Arvesse võttes seda olukorda on meremeeste ja laevaomanikkude vahel kokku lepitud palgatingimuste muutmise kohta, mis kõr-

gendavad palkasid 50—150% suuruses. Kuna aga ei oleks loomulik, et selle erakordse palgatõusuga tõuseks ühtlasi ka pension, siis selleks muudetakse maksva seaduse § 403¹. Kuna pension on ikkagi ette nähtud selleks, et võimaldada elamisvõimalusi, siis on ette nähtud praegukehtiva seaduse muutmise. Sellega ühenduses on antud kindlustusseltsidele võimalus sõlmida laevaomanikkudega lisakokkuleppeid meremeestele ühekordse lisapensioni maksmiseks. See summa kõiguks 4.000—2.000 krooni vahel. Kuna praegukehtiv seadus seda ei võimalda, siis on selleks ette nähtud Tööstusliku töö seaduse täiendamine §-ga 378¹.

Riiginõukogu Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjon seda seaduseelnõu arutades mingisuguseid muudatusi ei teinud, vaid võttis selle vastu kujul, nagu ta oli esitatud Riigivolikogu poolt. Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni nimel teen ettepaneku käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja **J. Kurvits:** Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

3. Sõjaohu-aegne meremeeste teenistustingimuste korraldamise seadus — I lugemisel.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja **H. Leesment:** Kõrgeaoline härra Esimees, auväärt Riiginõukogu liikmed! Käesolev seadus on ajutise iseloomuga seadus, ta on kehtiv ainult sõjaohu aegadel. Niipea kui Vabariigi Valitsus teatavaks teeb, et sõjaohu on möödunud, kaotab see seadus oma kehtivuse. Sõda on juba kestnud üle kahe kuu. Iga nädalaga muutuvad liiklemisaladel merel olud ikka raskemaks ja raskemaks, mis ähvardab teha ülepääsmatuid raskusi meie tööstuse ja kaubanduse varustamisel tarvilikkude toor- ja tarbeainetega. Tuleb teha pingutusi, et tekkinud raskustest üle saada. Praegukehtiv Meremeeste seadus üksi ei kõrvalda seda pahet. Sellega on

käesolev seadus tarvilik ja kiire. Kehtiva Meremeeste seaduse põhjal võivad meremehed peaaegu igal ajal teenistusest lahkuda, aga nad ei pruugi kavatsedagi teenistusest lahkuda, vaid et paremaid palgatingimusi saavutada, ütlevad nad lepingu üles, mispuhul laevaomanikud on sunnitud nende nõudmisi palga suhtes täitma, sest ei ole kerge kodumaalt eemal viibides saada tarvilikku lisapersonaali. Teiselt poolt aga võib laevaomanik, et neid suurendatud kulusid, suuremad palgatingimused jm., kuidagiviisi katta, mis praegune aeg temale peale paneb, kergesti laskuda riskantsematesse ettevõtetesse kui see kasulik on, pannes oma meeskonna kardetavasse ja hädaohtlikku seisukorda. Neid pahesid tahab käesolev seadus kõrvaldada, kuid sealjuures ikkagi kindlustades meie tööstusele ja kaubandusele tarvilikud toor- ja tarbeained. Seadus näeb ette, et laevaomanike ja meremeeste organisatsioonide vahel sõlmitakse kokkulepe, kus siis ka need lisatasud ehk, nagu seadus ütleb, sõja-lisahüvitused sisse on võetud. Kui laevaomanike ja meremeeste organisatsioonide vahel seda kokkulepet lisatasu suhtes ei saavutata, siis on õigus lisahüvituse norme kindlaks määrata Sotsiaalministril kokkuleppel Majandusministriga. Sellest momendist peale, kui lepingule on mõlemad pooled alla kirjutanud, on ta kehtiv ja kohustav mõlemale poolele. Meremehed ei saa nüüd igal ajal teenistusest lahkuda, vaid peavad lepingu alusel teenima vähemalt kuus kuud või niikaua, kuni need ülesanded, mis nad lepinguga enda peale on võtnud, on täidetud. Väike erand on tehtud meie kodumaa sadamate või mõne muu Läänemere sadama suhtes. Teiselt poolt on seaduses ette nähtud, et laevajuht ja laevameeskond ei ole kohustatud igal ajal laevaomaniku korraldusi täitma. Kui laev saab käsu kuhugile mineeritud piirkonda sõita ja kui kapten või laevajuht sealjuures ei saa tarvilikke andmeid hankida, et ta sellest hädaohtlikust piirkonnast oma laeva võiks hädaohuta läbi pukseerida või läbi viia, või kui ta laeval on lõhkeaineid ja ta saab käsu minna sõdiva riigi sadamasse, kus plahvatusvõimalused on suured, siis võib laevajuht keelduda laevaomaniku ettekirjutust täitmast. Samuti on laevameeskonnal õigus loobuda sellest ettevõttest. Niisugust loobumist ei loe käesolev seadus teenistuslepingu rikkumiseks, vaid ümberpöörduvalt — laevameeskond saab veel tasuta tagasisõidu lähemasse Eesti sadamasse ühes ülalpidamisega ja laeva kapten peale selle 2 kuu palga, laeva personalist need, kes kuuluvad laevajuhtkonda —

1 kuu palga, teised, kes juhtkonda ei kuulu, — 7 päeva palga. Teistel juhtudel ollakse aga sunnitud või kohustatud teenistuslepingust kinni pidama vastuvaidlematult. Samuti vastuvaidlematult peavad laevapersonaali liikmed käsku täitma, kui nende laev on sundkasutamisele võetud või kui Majandusminister nende laevaga kavatses teatavaid kaupu kohale viia. Eeltähendatud juhtudel ei saa nad teenistusest loobuda enne, kui ülesanne on täidetud. Siis on veel kõnesolevasse seadusse praegukehtivast Meremeeste seadusest võetud see paragrahv, mis laevajuhile annab õiguse kergemate eksimuste ja üleastumiste korral administratiivkorras väiksemat karistust määrata. See karistus oli Meremeeste seaduses ette nähtud kuni verandi kuupalga suurusest. Praeguses seaduseelnõus on see norm tõstetud kahekordseks. Peale selle täiendatakse Kriminaalseadustikku uue paragrahvi, mille järgi laeva omanikku või mõnd meeskonna liiget, kes lepingu tingimusi ei ole täitnud, võidakse karistada vangimajaga kuni 2 aastat. See on üldiselt kõnesoleva seaduse sisu. Riigivolikogu on selle seaduse Valitsuse poolt esitatud kujul peaaegu muutmata vastu võtnud, ka Riiginõukogu Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjon võttis selle seaduse muutmata vastu, sellepärast teen ettepaneku

Sõjaohu-aegne meremeeste teenistus-tingimuste korraldamise seaduse eelnõu I lugemisel vastu võtta.

H. Neuhäus: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Minule näib, et seaduseelnõu koostajate soov — kaasa aidata laevanduses kerkinud raskuste lahendamisele — selle seaduse vastuvõtmisel esitatud kujul ei saavuta kahjuks soovitud eesmärki. Ma puudutan kõigepealt § 4 teist lõiget. Enne ma informeerin lugupeetud Riiginõukogu liikmeid praegusest seisukorrast. Meremeeste seaduse § 36 annab õiguse meremehele teenistusest lahkuda, kui on karta, et laev võib sihtsadamasse sattuda tõsisesse sõjaohu ja kui sellest teada saadakse alles pärast teenistuslepingu sõlmimist; seega § 36 võib meremees rakendada vaid siis, kui ta teenistuses astudes polnud teadlik, et ta sõjaohu satub. Kui aga meremeest teenistuslepingu sõlmimisel võimalikust sõjaohust informeeritakse, muutub § 36 tema suhtes nn. paljaks õiguseks — jus nudum'iks. Seda teed on senini käidud ja meremehi on teenistusse astumisel sõjaohust informeeritud. Laevaomanike ja meremeeste organisatsioonide vahel sõlmitud lepinguis on sellisel korral

ette nähtud erilisi tasusid, nimelt 50—150% põhipalkadest. Seega on see küsimus juba ette nähtud lepingu sõlmimisel ja kantakse ka munsterrolli.

Hoopis uue olukorra loob § 4 teine lõige, mille alusel meremees võib igas Läänemere sadamas muuta lepingut ja laevalt lahkuda. Võib kujutella säärast olukorda, et mõni laev prahitakse tselluloosiga Ameerikasse, kuid mõnes Läänemere sadamas, näiteks Göteborgis või Malmös, süte tagavara täiendamisel meeskond võib nüüd mingil põhjusel, näiteks kõrgema palga nõudmise mittemäitmisel, loobuda edasi sõitmast ja selle tagajärjel võib laadung ja laev Malmös seisma jääda, kui laevaomanik ei saa laevameeste nõudmistele vastu tulla. Ma kardan seepärast, et selle seadusega midagi kätte ei võideta, vaid selle seaduse jõustumisel hakkab esinema igasuguseid väärnähtusi rohkem kui praegu.

Riigivolikogus toodi ette, nagu tahaksid laevaomanikud kehtima panna mingi sundteenistuse. Laevaomanikud ei taotle mingit sundust. Sunnitöö on mõeldav vanglates, mitte aga vabamajanduse alal. Teenistus laevadel läheb lahku teenistusest käitistes. Kui kuskil kivitööstuses tööline tööle ei ilmu, võtab peremees tema asemele uue, ja asi on lahendatud. Teisiti on see aga laevanduses, kus säärane mitteilmumine või lahkumine osutub põhjuseks, mispärast laev peab sõidust loobuma, et uute meeste saamist oodata. Praegustes sõjaoludes tuleb kulutada palju aega meeskonna viisumite saamiseks isegi Skandinaavia riikidesse. Mis aga juhtub siis, kui meremehe sõidust loobumine sünniks Ameerikas või Nõukogude Vene sadamas?

Ma teen ettepaneku, et selle paragrahvi teist lõiget muudetakse selles mõttes, et meremeestel on võimalik loobuda teenistusest peale koduma sadamate ainult Läti ja Soome sadamates.

Edasi on selles seaduses veel kaks kohta, nimelt §-d 5 ja 6, mis on tegelikult laevandustehnilise iseloomuga. Iga mereveolepingu täitmine on seoses 3 isikuga: laevaperemehega, kaubaomanikuga ja laevajuhiaga. Mereveolepingud, charter'id, on juba vormilt välja kujunenud rahvusvahelised dokumendid ja on tarvilusel niihästi demokraatlikes, autoritaarseis kui ka kommunistlikes riigis. Siin on viidud läbi põhimõtte, et laev võib sihtsadamale nii lähedale minna, kui võrra see on laevale hädaohutu, inglise keeles nimetatakse hädaohutu — „safety“. Leiab aga laevajuht, et sihtsadamasse pääs läbi tõkete või miiniväljade on praktiliselt

võimatu, läheb ta lähemasse sadamasse ja ootab seal, kuni selgub, mida edasi teha. See kord on terves maailmas igal pool maksev. On aga sadamasse sissepääs võimatu, siis jääb laevaperemehele legaalne õigus lepingu tühistamiseks, kui lepingut ei ole korrapäraselt täidetud.

§ 5 ja 6 tahetakse kaptenile anda loobumise õigus, mis talle on kindlustatud praeguste rahvusvaheliste merekaubanduslike seadustega. Niisugust õigust aga, et laeva kapten, kui tal pole täpseid andmeid miiniväljadest läbisõitmiseks, võib teenistusvahekorra ühes teiste laevapersonaali liikmetega lõpetada ilma ette üles ütlemata ja on õigustatud saama kahjutasu ja tasuta kodusõitu, — ei ole kuiski maailmas. Ei saa vaadata sellele seadusele puhtklassivõitluse seisukohalt, kus üks pool on laevaomanik ja teine pool laevameeskond, kes oma teenistuse eest saab näljapalka jne. Kordan veel — seda seadust ei tohi sellelt seisukohalt vaadata, vaid see on puht-laevandustehniline küsimus, mille kõrgem siht on transpordi teostamine, mis on üldsuse huvides. Üldiselt on laeva veolepingute murdmine väga suurte raskustega seotud. Isegi sõda ei loeta force majeure'iks veolepingute tühistamisel 1) kui mitte ei ole eraldi sõjaklauslit lepingus või 2) kuni riiki, kelle lipu all laev sõidab, sõtta ei kista. Sõjaklauslite puudumise tõttu on meie laevaomanikud umbes 300.000 kr. suuruses summas kahjutasusid maksnud, et ennesõjaaegseist lepinguist lahti saada, millede täitmine osutus võimatuks.

Seadusse § 5 ja 6 täieliku sissevõtmise puhul erineks meie mereseadus teiste maade mereseadustest tunduvalt. Ka praktiliselt on nende punktide teostamine võimatu. Et kindel olla laevajuhi, peaks laevaomanik enne laeva prahtimist kaptenilt nõusolekut küsima sihtsadamasse sõiduks, mis aga tegelikke prahtimise tingimusi arvestades on täiesti võimatu. Tihti sõlmitakse prahtimise leping telefoni kaudu või telegrammi teel ja teatud aeg ette, mõnikord mõni kuu ette. Veel keerulisem on nn. ajaleping. Me teame, et meie laevad sõidavad ajalepingulisel alusel enamikus Inglise ja Nõukogude Vene lepinguid täites. Ajalepingu puhul antakse terve meeskond ühes laevaga mõne välisriigi ettevõtte või asutise käsutada. Ja kui nüüd meil niisugune seadus maksma pannakse, et meeskond võib oma äranägemise järgi veolepingut tühistada ja kahjutasu nõuda, siis on kindel, et ei leidu ühtegi välisriiki, kes tulevikus üldse meie laevu hakkaks rendile võtma. On ette toodud, et see seadus on

tarvilik n.-ö. „kohusetundetute“ laevaomanike vastu, kes meeskonna läbi miiniväljade surma saadavad. Riigivolikogus toodi isegi ette, et laevaomanikud kindlustavad mõne „loksu“ väga kõrgelt, et siis selle pealt hukumise puhul hästi teenida. Niisuguste argumentidega luuakse pilt, nagu kujutaks meie laevandus Heijermans'i näidendit „Lootus õnnistuse peale“, kuid unustatakse samal ajal ära, et need ajad on ammugi möödas. Laevaomanikud ei saa kindlustada vanu lokse, et siis kaalule panna meeskonna elu. Ei ole olemas ühtki kindlustusseltsi, kus saaks laevu omal äranägemisel jumal-teab kui kõrgelt kindlustada ja kust kindlustussummad ilma pikema jututa välja makstakse. Laeva kindlustamine oleneb ikkagi majanduskonjunktuurist ja laeva turuväärtusest. Sellele seadusele ei peaks mitte säärast vaatevinklist vaatama. Edasi öeldakse, et ei ole midagi katki, sest meil niisuguseid laevajuhte ei ole, kes tulevikus sõitudest kergemeelselt loobuvad ja kahjustatusid tulevad nõudma. Laevaomanikud aga arvavad, et ka laevajuhtide hulgas on igasugust elementi olemas. Ei ole laeva-meeskonnad head inglid ja laevaomanikud kurjad inglid, nii et ühel pool on mustad ja teisel pool on valged. Niisugust asja käsitamist meie ei võiks lubada.

Mina isiklikult kardan, et kui see seadus vastu võetakse sel kujul, siis meil tingimata tuleb mõne aja pärast uuesti seda hakata parandama. Ma oleksin rõõmus, kui need minu kartused luhtuksid.

Sotsiaalminister O. K a s k: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Ma püüan õige lühidalt vastata eelkõnelejale selle seaduseelnõu kriitika ja kahtlustuste tagasitõrjumiseks. Lugupeetud eelkõneleja lähtub koguni teisel teisel seisukohalt, ta võtab kaalumisele merelepingud ja laevanduse üldiselt jne. Kuid käesolev seadus on eeskätt ette nähtud meremeeste töötingimuste korraldamiseks sõjalaolukorras. See seadus on esitatud, nagu § 1 selgelt ütleb, teenistusvahekordade korraldamiseks laevaperemehe ja meremeeste vahel. Edasi ütleb sama paragrahv, et sõja-ohu ajaks pannakse kehtima alljärgnevad Meremeeste seadusest erinevad eeskirjad. Üldiselt maksab meil Meremeeste seadus, kuid osutus tarvilikuks, et sõja ajal me paneme kehtima erinevad eeskirjad praegu kehtivast Meremeeste seadusest. Sellelt seisukohalt ma tahaksingi asja juurde minna.

Lugupeetud eelkõneleja arvas, et § 4 juures tuleks teist lõiget veel kitsendada, sest see võivat raske olukorra esile kut-

suda meie laevanduses. Nagu praegu on ette nähtud, ei tule selle paragrahvi esimese lõike eeskiri kohaldamisele kodumaa ja Läänemere maade sadamate suhtes. Ma tähendaksin, et alguses oli see lõige fikseeritud palju laiemalt, nimelt oli ette nähtud, et teenistusest lahkumine võib toimuda kodumaa ja Läänemere sadamates ning Skandinaavia sadamates kuni Narvikini. Laevaomanikud ütlevad, et see oli eeldusel, kui esimene lõige saab teise redaktsiooni. Laevaomanikud on nõudnud selle seaduse maksmapanemist ja on taotlenud teisi põhimõtteid. Kui sõda puhkes, tuli korrarikumisi, kus osa meeskonda tõrkus kaasa sõitmast jne. Siis niisuguste olukordade jaoks peeti vajalikuks, et antaks uus seadus valjemate eeskirjadega. Lugupeetud eelkõneleja ütles, et sundtööd ei ole soovitud, kuid sisuliselt oli asi niisugune, et kui seadusega oleks kehtima pandud üldine teenistussundus ja teenistusest lahkumise keeld, siis oleks see olnud ainulaadne juhtum erapooletute riikide ajaloos ja meie oleksime erapooletu riigina esimese niisuguse sammu pidanud astuma, kus meie oma erateenistuses seisvad inimesed oleksime sundolukorda seadnud. Riigil võib tarvilik olla riigi huvides sundteenistuse läbi viimine, kuid inimesi erateenistuses sundolukorda panna ei pidanud Vabariigi Valitsus õigustatuks. Tuli leida kokkulepe, kuidas maksma panna kindlam kord, mis läheb lahku kehtivast seadusest, ja leida õiglasi aluseid, mis oleksid kooskõlas meie olukorraga, kus meremehed on ainuke kodanikkude kiht, kes on tegelikult sõjas. See on arusaadav, sest nende teenistus on selline, et kuigi meil ei ole sõda, siiski meremehed kannatavad sõja all, sest nad peavad kogu aeg käima sõja piirkonnas ja sõitma sõjapolustikus. Meremees ei tee illusioone, see on tema teenistus. Sellepärast on kokku lepitud lisahüvituste kohta. Meie korraldame pensioni ja edaspidi võime veel teisigi tasusid reguleerida. Koos lisahüvituste korraldamisega oli ka soov seadusega kehtima panna kindlamad normid niisugusel korral teenistusest lahkuda võimaldamiseks teatud aja jooksul. Mina ütlen veel juurde, et siin on veel üks põhimõte sees. Kui organisatsioonide vahel kokku lepitud on, siis käib see kõigi meremeeste kohta, kas nad organisatsiooni kuuluvad või mitte. Osa meremeestest ei kuulu aga organisatsiooni, kuid seaduse jõustumisel maksaksid nende kohta samad kohused ja hüvitused, mis maksavad organisatsioonis oleva meremehe või laevaomaniku kohta. Kui meremees on lepingu sõlminud, siis on ta seaduse alusel

sunnitud teenistuses olema, ta ei saa kasutada Meremeeste seaduse § 36 ja 15 ettenähtud õigusi laevalt lahkumise suhtes. Laevaomanikud soovisid § 4 ettenähtud vabahtliku allakirjutamise ärajätmist ja sundteenistuse otsekohe maksma panna. Sel puhul nad nõustusid, et § 4 teine lõige võiks olla palju laiem — selle alt oleksid välja jäänud Läänemere sadamad ja Skandinaavia sadamad kuni Narvikini, Narvik välja arvatud. Seejuures oleks kehtima jäänud ka § 36 senisest Meremeeste seadusest. Riigivolikogus kitsendati laevaomanikkude soovil § 4 teist lõiget sellega, et väljaspool Läänemerd asuvad sadamad kustutati. Sellega ainult kodumaa ja Läänemere sadamate suhtes, kus teenistusest lahkumine toimub senise Meremeeste seaduse eeskirjade järgi, ei tule kohaldamisele § 4 esimese lõike eeskirjad. Leian, et puudub tarvidus, et me peaksime lugupeetud eelkõneleja ettepaneku II lugemisel vastu võtma.

Edasi ma tähendaksin § 5 ja 6 kohta. Siin on jälle tegemist ühe erineva vaatekohaga. Lugupeetud eelkõneleja tõi ette, nagu võidaks teenistuslepingut muuta ja nagu oleks laevajuhil õigus temale antud sõidust loobuda ja et see võivat meie laevandusele palju kahju tuua. Tegelikult ei ole siin sellise olukorraga tegemist. Kui lugeda järgmist paragrahvi, mis loomulikult järeldub esimesest, siis selgub, et siin ei ole tegemist mitte mingisuguse kergemeelse sõidust loobumisega, vaid vastavad normid on mõeldud ikkagi selliseks korraks, kui laevajuht vallandatakse laevaperemehe poolt. Seda küsimust on seaduse koostamisel ministeeriumis põhjalikult kaalutud kõigi meremeeste organisatsioonidega. Samuti on Riigivolikogus selle üle palju vaieldud. Üldiselt on selle seadusega sellisel kujul nõustatud. Kuid viimati ühel nõupidamisel avaldati soovi, et kui võimalik, siis võtta samasse seadusse norm, et laevajuht on kohustatud abinõusid tarvitusele võtma miinilootsi saamiseks, samuti ka miinipiirkondade läbistamiseks ja teadete saamiseks. Sellest oli juttu eile ka Riiginõukogu komisjonis, kus toodi ette, et sellesse seadusse tuleks võtta ka laevajuhi kohustus. Tegelikult sellel suurt tähtsust ei ole, sest see on sees Meremeeste seaduses. Käesolev seadus tooks juurde vaid sanktsiooni, mille alusel võidaks laevajuhti karistada kuni 2-aastase vangistusega. Aga Riiginõukogu komisjon ei pidanud eelnõu täiendamist vajalikuks, vaid see jäi niisuguseks, nagu ta tuli Riigivolikogust. Ma ütlen ainult, et kui need paragrahvid seadusse võetakse, siis see on

tähtis ka kindlustusseltside suhtes ja üldiselt meeskonna huvide seisukohalt. Kordan veel, kõnesolev seadus on teenistustingimuste korraldamise seadus.

Laevajuht on eeskätt laevaperemehe usaldusmees ja on selge, et laevajuht peab kõik tegema, et vajalikke andmeid muretseda. Ega siin ei ole kõnet tundmatutest miiniväljadest. Kui sõja ajal on miinid välja pandud, siis tormide ajal võivad need lahti pääseda ja ka meie kodumaa vete lähedusse tulla. Nii võib ka siin õnnetusi ette tulla. See on kõik arusaadav. Kui aga on välja kuulutatud miiniväljad, kui sõdivad riigid on miine välja pannud, näiteks Põhjameri on miine täis, siis on miinilootsid need, kes laevu miiniväljadest läbi viivad. Kuid võib ka niisuguseid olukordi tekkida, kus mingisuguseidki andmeid ei saa ja kus lootsid ei tegutse. Laevajuht kannab eeskätt vastutust laeva eest, ta on aga ka vastutav inimeste elu eest ja mitte üksi kauba eest. Võib tulla niisugune olukord, et peremehe poolt antud juhtnõore ei saa laevajuht ka prima tahtmise juures täita. Näiteks kui Hamburgi juures Kieli kanali otsast Põhjameri läbistamiseks andmeid ei saada ja kui Jütlandi kallast mööda sõita ei saa, mis on Saksa tee, siis tuleb tagasi minna läbi Taani väinade, kus on olemas miiniloots. Aga see tee võib 4—5 päeva kauem kesta ja küttekulu juurde tuua. Nii on siin tegemist asjaoluga, et antud käsu või korralduse puhul laevajuht peab kaaluma, kas ta seda täita saab. Ta teatab sellest laevaperemehele. Kui aga laevaperemees oma korralduse juurde jääb, võidakse laevajuhti vallandada. Kui hädaohu puhul laevajuht valib teise tee, ei ole katki midagi. Siin tuleb aga juurde vallandamise moment. (Vahele hüüe.) Lugupeetud härra Puhk, kui teenistusest vallandamine sünnib mitte inimese enese süü läbi, siis selleks puhuks on meremeeste kohta käivates seadustes ette nähtud teatud norm, mille kohaselt laevajuhile makstakse 2 kuu palk, laeva juhtkonnale 1 kuu palk ja meremeestele 1 nädala palk. (Vahele hüüe.) Sel juhul tuleb lisaks madrustele priisõit kodumaale, mis ei ole ette nähtud praegumaksvas Meremeeste seaduses. Kuid see tuleb paratamata juurde võtta kui vältimatu õigus. See on tingitud sellest põhimõttest, et kui inimene vallandatakse mitte oma süü pärast, siis ta peab teatud tasu saama. See ei ole midagi erilist. Ainult see õigus tuleb ühendusse viia ka laevajuhi vallandamisega. Laevajuht on laeva eest eeskätt vastutav. Ükski meeskonna liikmetest ei saa hakata korraldusi tegema ega otsustama miiniväl-

jade üle. Seda võib otsustada ainult kapten. Aga kui kapten ei saa sõita ja kui ta vastava järelduse teeb ning siis vallandatakse, siis peab tasu saamise õigus laienema ka meeskonnale. Ei saa nii olla, et kapten vallandatakse, aga esimene tüürimees peab edasi sõitma ja meeskond ka. Niisugusel korral peab tasu saamise õigus laienema ka meeskonnale. See tuleb olenevaks teha kapteni vallandamisest. Ei saa ette kujutada olukorda, et laev on merel ja et meeskond võiks otsustama hakata hädaohu üle. Seda peab tegema laevajuht — kapten.

Kui sellest välja läheme, siis võib öelda, et Valitsusel ei ole seda arvamist olnud, nagu lugupeetud eelkõneleja ütles, et jäävat mulje, nagu oleksid laevameeskonnad head ja laevaomanikud halvad. Me teame, et meil on rõhuvus enamikus väga korralik laevameeste pere ja et meie meremehed on julged ja alati väga tublid olnud, aga muidugi ka nende keskel võib erandeid ette tulla. Kui nüüd on olnud mõned arusaamatused, siis on need põhjenenud osalt teadmatusel. Mina sain näiteks Inglismaalt telegrammi, kus küsitakse, kas meil maksab harilik õnnetuskindlustus või mitte. Kui ma vastuse saatsin, et maksab, siis sõitis laev kohe välja. Et on olnud üksikuid inimesi, kes on end lubamatult üles pidanud, ja et on korrarikkumisi olnud, see on selge. Aga ei saa ka öelda, et teine pool, s. o. laevaomanikud oleksid inglid, — ma kasutan sama sõna, mis eelkõneleja. (Vahele hüüe.) Ütles jah, ma märkisin selle endale üles. Ma kahtlemata hindan meie laevaomanikkude peret väga kõrgelt. Aga ka nende keskel on erandeid. Me teame, missuguste raskustega laevad on muretsetud ja et tahetakse ruttu teenida. See on hea, kui inimesed teenivad, ega kellelgi selle vastu midagi ei ole. Praegu on siiski hea, kui meil on ka vanemaid laevu. Laevastik on ju tarvilik. Kuid meil on siiski nii vanu laevu, et nad tormis lagunevad. On olnud juhtum, kus kapten koos meeskonnaga hukkus siinsamas Läänemeres. Ega see ei ole riigile kõige paremaks atetsatsiooniks, kui ta omab laevu, mis tormis lagunevad. Niisuguseid üksikuid juhtumeid tuleb ju ette. (Vahele hüüe.) Teenivad ikkagi. Meil on olnud ka piiritusevedajaid, ja vahvaid piiritusevedajaid. Aga seal tehakse vaba kokkulepe, minnakse vabatahtlikult tulle, võideldakse ja saadakse isegi surma. See kõik on samuti võimalik, et vaba kokkuleppe alusel mõned laevad veaksid sõjamoona. Me peame aga seda olukorda seadusega üldiselt reguleerima. Laevaomanikud on ju ise soovinud kindlamaid norme.

Kui laevaomanikud leiavad, et see seadus olukorda halvemaks teeb, siis jäägu praegune olukord maksma. Aga mina ei saa sellest loogiliselt aru, et kui uus olukord asja halvemaks teeb, mispärast siis nõuda uut seadust ja uusi norme. Valitsus talitab seaduse koostamisel erapoolelt ja peab silmas eeskätt laevanduse huve ning inimeste teenistustingimusi. Ta tahab küsimuse nii lahendada, et lahendus tuleks kasuks üldisele olukorrale, merekaubandusele ja inimestele, kes on raskemas seisundis praeguses sõja-olustikus. Laevamehed on nüüd ikkagi halvemas olustikus, mispärast neil peab olema teadmised, et riigivõim teeb kõik, et ka nende seisukorda parandada ja korraldada. Ma arvan, et kogu meeskonnal ja laevaomanikkude perel peab olema teadmised, et vastastikuse arusaamise puhul saavutatakse palju paremaid tagajärgi kui vastuoludes olles. Siin tuleb leida õiglasi aluseid. Raske on leida kõige õigemad redaktsiooni, võib-olla saab natuke muuta, aga üldiselt on seisukohad selged. Seepärast Vabariigi Valitsus palub, et ka kõrge Riiginõukogu selle seaduse vastu võtaks.

H. Neuhau: Tahaksin teha paar korrektiivi. Härra minister ütles, et käesolev seadus on tarvilik ka kindlustusseltsidele. Praegumaksivate seaduste järgi, kui kapten laeva ettevaatamatult, kuritahtlikult või kergelt avarii seisukorda viib, võib kindlustusselts teda vastutusele võtta. See õigus maksab meil kui ka mujal maailmas.

Ma ühinen sellega, et laev ei saa hädaohu tõttu reisi lõpetada ja et kapten on sunnitud siis tagasi tulema. Kui on sõlmitud leping, mida laev ei saa täita, siis ei või nõuda, et kapten ja meeskond oma elu ohvriks tooksid. Kapten peab siis reisist loobuma, aga mitte teisiti talitama. Ma kardan — ma ei ole küll jurist —, et kui keskpäraste ja allakeskpäraste võimetega laevajuhid, ülekeskpärasteid on vähe, loevad seda § 5, siis saavad nad sellest omamoodi aru. (Vahele hüüe.) Edasi tuleb arvestada, et inimesed muutuvad sõjaoludes. Mehest, kes oli enne sõda kange mees, on sõda teinud teise mehe — ta kas keeldub sõitmast või katsub asju nii korraldada, et sõidust lahti saada. Ja kui nüüd võtta seadusse see § 5, siis see võimaldab laevajuhil liiga kergesti oma kohuse täitmist loobuda. Esitan ühe praktilise juhtumi. Meil ei maksa kaugeemale minna kui ainult Leningradi. Meri on seal mineeritud ja ka Soome lahes on miine. Kaks Eesti laeva läks sinna kaupa laadima, kuid üks nendest tuli tagasi. Kapteni

ütlemise järgi oli see piirkond laevasõidule hädaohtlik. Õnneks laadungiomanik ei hakanud kaptenilt kahjutasu nõudma. (Vahele hüüe.) Kuid teine laev tuli ilusasti tagasi ja tõi oma laadungi ära. Võimatu on selle juhtumi puhul öelda, kas kaptenil oli võimalik oma kohust täita. Tehku kohus kindlaks! Igatahes kapten tegi suurt majanduslikku kahju laevaomanikule sellega, et ta laadungit kohale ei viinud. Kaptenit ei saa andmete puudusel kohtusse anda, ka mitte vallandada, samuti ei saa praegu andmeid tuua Leningradist, see on absoluutselt võimatu. (Vahele hüüe.) Edasi seletatakse, et laevajuhid ise on laevaosanikud, mispärast § 5 ei olevat laevaomanikkudele kardetav. Eesti laevandus on arenenud peamiselt purjelaevadest, millede kaptenid suuremas osas olid laevaosanikud. Purjekad kaovad ja ühes nendega ka kaptenid-laevaosanikud. Juba praegu võib öelda, et üle 40% meie laevade kaptenitest ei ole laevaosanikud ja et lähemas tulevikus see protsent teiste riikide eeskujul suureneb. Me teeme seadusi selleks, et meremeeste olukorda parandada, et need annaksid võimaluse meeskonnale, kui on tõsiselt hädaohtlik seisukord, sõidust loobuda. Tihtipeale on see loobumine laevaomanikule koguni kasulik, kuid kahjuks ükski maa ei tunnusta seda meie loobumist. Praegu on üks Eesti laev Ameerikas, kapten tahaks loobuda põhjendatult sõidust, kuid välisriikide võimud sunnivad seda mitte tegema. Isegi Eesti konsulid ja meie valitsusvõimud kutsutakse abiks, kuid asjata. Olgugi et laeva ähvardab hädaoht, tuleb tal ikkagi välja sõita. Nii et selle seaduse täitmine välismaal võib isegi suuri kah-

jusid välja kutsuda. Ma ei kahtle Sotsiaalministri heas tahtmises selle seaduse juures, kuid mulle näib, et siin on tahetud kõiki asjaosalisi rahuldada umbes nii, nagu venelane ütleb: „Hundid söönud, lambad terved“. Ma kardan aga üht, nimelt et see seadus kõigutab laevandusala põhimõtet, mille juba vanad roomlased üles seadsid: „navigare necesse est“ — laevasõit on tarvilik. Seda ma kardan kõige rohkem, mitte muud.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja H. Leesment: Teen ettepaneku

I ja II lugemise vahel mitte pidada kahepäevast vaheaega.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Mõlemad seadused lähevad vaheajaks Redaktsioonikomisjoni.

4. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Juhataja: Teen teatavaks Riiginõukogu juhatuse otsuse. Riiginõukogu juhatuse otsustas pidada Riiginõukogu 51. koosoleku täna, s. o. kolmapäeval, 8. novembril 1939, kell 12 päeval päevakorraga: 1. Töösusliku töö seaduse muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel, 2. Sõjaohu-egne meremeeste teenistustingimuste korraldamise seadus — II lugemisel.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 11.44.

M. Pung

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärk.

51. koosolek.

8. novembril 1939.

Sisu:

1. Tööstusliku töö seaduse muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
2. Sõjaohu-aegne meremeeste teenistustingimuste korraldamise seadus — II lugemisel.

Koosoleku avab Riiginõukogu esimene abiesimees **H. Lauri** kell 12.14.

Juhatuse lauas abiesimees **H. Lauri**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Tööstusliku töö seaduse muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja **J. Kurvits**.

Juhataja: Korra asjus tähendaksin, et kavatsen seaduseelnõu teksti ettelugemise ära jätta, aruandja nimetab vaid eelnõu osad.

I—III osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seega on terve seaduseelnõu osade kaupa II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei tehtud, jääb eelnõu III lugemine ära. Redaktsioonikomisjon on eelnõu läbi vaadanud, kuid parandusettepanekuid ei ole teinud.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Tööstusliku töö seaduse muutmise ja täiendamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

2. Sõjaohu-aegne meremeeste teenistustingimuste korraldamise seadus — II lugemisel.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja **H. Leesment**.

H. Neuhaus (korra kohta): Teenettepaneku

anda Sõjaohu-aegne meremeeste teenistustingimuste korraldamise seaduse eelnõu Üldkomisjoni.

Aruandja **H. Leesment**: Ei ühine ettepanekuga.

H. Neuhausi ettepanek võetakse vastu (poolt 13 häält, vastu 9 häält).

Juhataja: Sõjaohu-aegne meremeeste teenistustingimuste korraldamise seaduse eelnõu läheb Üldkomisjoni.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12.21.

H. Lauri

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärk.

52. koosolek.

15. novembril 1939.

Sisu:

1. Kolmas lisakokkulepe kaubanduse- ja laevanduselepingule Eesti Vabariigi ja Saksa Riigi vahel ja Eesti-Saksa vastastikuse kaubavahetuse kokkuleppele.
2. Clearing-arvete korraldamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
3. Linna- ja vallavolikogude volituste tähtaja seadus — I lugemisel.
4. Sõjaohu-aegne meremeeste teenistustingimuste korraldamise seadus — II lugemisel.
5. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 10.56.

Juhatuse lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Kolmas lisakokkulepe kaubanduse- ja laevanduselepingule Eesti Vabariigi ja Saksa Riigi vahel ja Eesti-Saksa vastastikuse kaubavahetuse kokkuleppele.

Majanduskomisjoni aruandja **H. Neuhaus**: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! 7. oktoobril k. a. sõlmiti Saksa riigi ja Eesti riigi vahel kolmas lisakokkulepe. See kolmas lisakokkulepe seisab koos kahest osast: 1. osa puudutab peasjalikult kontingentide suurendamise küsimust ja 2. osa käsitleb tollitariifide muudatusi. Mis puutub 1. ossa, siis seal on teatud kaupade peale väljaveokontingente meile suurendatud. Need kaubad on pakud, lehed, plaadid, torud või pulgad, mis tehtud kunstsarvest. Siiamaani kontingent Saksamaale oli 750 tsentnerit. Uue kokkuleppe järgi on see tõstetud 2.200 tsentnerile.

Järgmine väljaveokaup on toolipõhjad ja tooliseljad kasepuust. Siiamaani see kontingent oli 8.012 ts. Uue kokkuleppe järgi on see tõstetud 8.983 tsentnerile.

Teine osa puudutab tollimäärade muudatusi. Siiamaani kooskõlas praegumaksva tollitariifiga vaadati alati tselluloosvillale, mis ei olnud üle 30 sm pikk, tollipõhimäärustes kui kunstiidile ja vastavalt sellele ka

tolliti. Praeguse leppe järgi on kokku lepitud, et tselluloosvilla, mis ei ole üle 30 sm pikk, ei käsitata kunstiidiks, vaid loetakse võrdseks puuvillaga. Selle põhimõttelise kokkuleppe põhjal tuleb siis ka tollitariifi § 183 ja 208 muuta, nii et tolli enam ei võeta tselluloosvillalt kunstiidi alusel, vaid puuvilla alusel, s. t. et tselluloosvilla saadustelt võetav toll on nüüd odavam kui siiamaani. Kunstiidilt oli tollitariif 0,20 kr., puuvillalt aga 0,10 kr.

Komisjonis oli selle seaduse arutamise juures väga elavaid läbirääkimisi. Peale nende tehniliste alade puudutati ka üldiselt meie kaubavahetuse küsimust. Komisjon peale pikemaid läbirääkimisi võttis omalt poolt vastu kaks sooviavaldust, mille siin Riiginõukogule ette kannan. Need on järgmised:

„Riiginõukogu avaldab soovi:

1) et Vabariigi Valitsus hoolitseks selle eest, et meie nõudmiste saldod clearing-arvetel välisriikide vastu ei tõuseks kõrgemale kui see on lubatav meie majandushuvide seisukohalt;

2) et Vabariigi valitsus hoolitseks selle eest, et meie kaubavahetus kõigi välisriikidega, eriti aga nende riikidega, kellega meil oli enne sõda suuremaulatusega läbikäigud, saaks jalule seatud võimaluse piirides.“

Majanduskomisjon ühineb Vabariigi Valitsuse ettepaneku motiividega ja esitab käesoleva lepingu Riiginõukogule kinnitamiseks. Teen ettepaneku vastu võtta järgmine otsus:

Riiginõukogu otsustab:

Kinnitada Kolmas lisakokkulepe kaubanduse- ja laevanduselepingule Eesti Vabariigi ja Saksa Riigi vahel ja Eesti-Saksa vastastikuse kaubavahetuse kokkuleppele.

Otsus — kinnitada kolmas lisakokkulepe kaubanduse- ja laevanduselepingule Eesti Vabariigi ja Saksa Riigi vahel ja Eesti-Saksa vastastikuse kaubavahetuse kokkuleppele — võetakse vastu.

2. Clearing-arvete korraldamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja **B. Rostfeld**: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed!

Kehtiva Clearing-arvete korraldamise seaduse alusel võib Vabariigi Valitsus võtta riigi kanda vastutuse kahjude eest, mis teki- vad Eesti Pangale kliiring-arvetele kaupade ekspordist laekunud ja Eesti Panga poolt omandatud välisvaluuta väärtuse languse tagajärjel, 3 milj. kr. ulatuses. Muutunud olukorras on ülemmäär 3 milj. kr. osutunud väikeseks. Nimelt on viimastel aastatel meie ekspordist, eriti põllumajandustoodetest Saksamaale suunatud osa tõusnud ning seda tendentsi võib praeguse olukorra juures eeldada ka tulevikus. Kuna ekspordikaupade eest tasumine ka edaspidi suures osas toimub ikkagi kliiring-arvete kaudu, on tarvilikuks osutunud riigi kindlustust Eesti Pangale kliiring-arvetele laekunud valuuta eest suurendada. Arvatakse, et oleks küllaldane, kui riigi kindlustusele võetud summade seis tõsta 5 milj. kr-le. Eeltoodud põhjustel ongi esitatud Clearing-arvete korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu, mille kohaselt seaduse § 2 ettenähtud riigi kindlustusele võetud summade seisu ülemmäär suurendatakse 3 miljonilt kroonilt 5 miljonile kr-le.

Riigivolikogu on seaduseelnõu muutmatult vastu võtnud, samuti ka Riiginõukogu Majanduskomisjon. Teen ettepaneku eelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja B. Rostfeld: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheajaga mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb Re-daktsioonikomisjoni.

3. Linna- ja vallavolikogude volituste tähtsaja seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Tõnisson: Väga austatud härra Esimees, lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Seadusega, mis antud 16. mail 1939, on kindlaks määratud, et praegu tegutsevate linnade ja valdade volikogude volitused kestavad kuni 31. detsembrini 1939. Seaduse andmisel peeti silmas, et käesoleva aasta lõpupoolel toimuvad uued valimised ja uued volikogud nii linnades kui maal astuvad tegevusse 1. jaanuaril 1940. Vahepeal on tõepoolest uued valimised nii linnades kui valdades aset leidnud, kuid juba

kuu aega tagasi — 15. ja 16. oktoobril. Ja möödunud kuu jooksul on kõik need volikogud nii linnades kui ka maal, välja arvatud vahest üksikud vallavolikogud kaugemates kodumaa nurkades, kinnitatud. Nii on tekkinud olukord, et juba praegu uued volikogud nii linnades kui valdades on valitud ja ametisse kinnitatud. Kuid need volikogud ei saa tööle asuda enne 1. jaanuari 1940 sellepärast, et vanad volikogud tegutsevad tähendatud 1. jaanuarini. Valitsusringkonnis on asutud seisukohale, et niisugune olukord ei ole päris normaalne ja et valitud volikogudele nii linnades kui valdades tuleks anda tegevusvõimalus juba varem. Seda muidugi saab teha ainult seadusega. Vabariigi Valitsus ongi vastava seaduseelnõuga esinenud Riigivolikogule. Riigivolikogus on seaduseelnõu vastu võetud ja ta on Riiginõukogusse tulnud. Eile oli see eelnõu arutusel Riiginõukogu Üldkomisjonis ja Üldkomisjon võttis selle seaduseelnõu vastu säärasena, nagu ta Vabariigi Valitsuse poolt oli Riigivolikogule esitatud ja ka Riigivolikogu poolt muutmatult vastu võetud. See seadus on oma sisult ja vormilt hoopis lühike — koosneb õieti ühest ainsast paragrahvist. Selle paragrahvi esimene osa näeb ette, et linnade ja valdade uute volikogude volitused loetakse alanuks arvates 1. detsembrist 1939 või juhul, kui linnavolikogu või linnaosa volikogu või vallavolikogu valimised ei ole selleks tähtajaks kinnitatud, siis arvates valimiste kinnitamise otsuse jõustumisest. Selle paragrahvi teine osa näeb aga ette, et kõik volikogude täide- saatvad organid, linna- ja vallavalitsused ja mitmesugused komisjonid, tuleb uutes volikogudes ametisse seada hiljemalt 15. jaanuariks 1940 ja sel korral, kui mõni volikogu leiab kinnitamist hiljem detsembrikuu jooksul, siis vähemalt 6 nädala kestel arvates valimiste kinnitamisest. See oleks selle seaduse sisu.

Teen ettepaneku

Linna- ja vallavolikogude volituste tähtsaja seaduse eelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja A. Tõnisson: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kodukorras ettenähtud vaheajast mitte kinni pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

4. Sõjaohu-aegne meremeeste teenistustingumuste korraldamise seadus — II lugemisel.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja H. Leesment.

Üldkomisjoni aruandja O. Rütli.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja H. Leesment: Kõrgeauline härra Esimees, minu härrad! Käesolev seadus oli meil juba kord II lugemisel ja seal ma tegin ettepaneku Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandjana see seadus II lugemisel vastu võtta niisugusel kujul, nagu ta oli esitatud. See seadus võeti meie komisjonis vastu nii, kuidas ta Riigivolikogust tuli. Kuid Riiginõukogu otsustas eelnõu anda tagasi Üldkomisjoni. Üldkomisjon tegi § 4 ja 5 parandusi. Neid parandusi kaalus Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjon ja ühines nendega.

Teen ettepaneku
käesolev seaduseelnõu II lugemisel
vastu võtta.

Üldkomisjoni aruandja O. Rütli: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Meil tekkis käesoleva seaduse juures vaidlusi § 4 teise lõike suhtes. § 4 ütleb: „Kui meremees on alla kirjutanud teenistuslepingule või munsterrollile, mis sisaldab määranguid sõjalisahüvituse kohta, siis ei ole tal õigus lahkuda teenistusest laeval Meremeeste seaduse § 36 alusel.“ § 36 käib normaalse aja kohta ja ütleb, millistel tingimustel meremees võib teenistusest lahkuda. § 4 teine lõige ütleb: „Eelmise lõike eeskiri ei tule kohaldamisele, kui teenistusest lahkumine toimub kodumaa või mõnes muus Läänemere sadamas.“ Selle teise lõike vastu tõsteti vaidlus, ja nimelt sõnade vastu „või mõnes muus Läänemere sadamas“. Seletati, et see lause võimaldab meremeestel kergesti üle mere sõita ja siis laevalt lahkuda — Läänemeri ulatub teatavasti Oslo-Kopenhaageni jooneni — ning jätta laev võõrastes sadamates kitsikusse. Üldkomisjon kaalus neid asjaolusid ja leidis, et põhjendused on küllalt õiged, ning luges need kaaluvaks, redigeerides selle lause nii: „Eelmise lõike eeskiri ei tule kohaldamisele, kui teenistusest lahkumine toimub kodumaa või mõnes Soome või Läti sadamas.“ Leiti võimalikuks lahkumisluba laiendada Soome ja Läti sadamatele, sest need on rohkem ühenduses meie kodumaa sadamatega. Komisjon võttis paranduse sel kujul vastu.

Teine vaidlus tõusis § 5 juures sõnade „Laevajuhi on õigus keelduda sõitmast teadaolevasse mineeritud piirkonda, mille ohutuks läbistamiseks temal ei ole võimalik muretseda vajalikke andmeid“ suhtes. Leiti, et see lause on selgusetu, nimelt mida see tähendab, et tal ei ole võimalik muretseda vajalikke andmeid, et ta võib lihtsalt keelduda ilma põhjendamata. Et seda selgemalt öelda, interpreteerida, Üldkomisjon lisas juurde selle lõike sõnadele „ei ole võimalik muretseda vajalikke andmeid“ sõnad „vaatamata sellele, et ta on tarvitusele võtnud kõik vajalikud abinõud nende andmete saamiseks“. See juurdelisatud lause suurendab laevajuhi kohustust, et ta tõesti muretseb need andmed. Tõendite muretsemise kohustus lasub temal. See on väljendatud selgemin viimase lause abil. Vastuvaidlejad olid ka sellega nõus ning parandus võeti komisjoni poolt ühel häälel vastu.

Kolmas muudatus tehti selle paragrahvi teises lõikes, milles oli ette nähtud, et kui laevajuht eelmises lõikes ettenähtud juhtudel sõitmast keeldub, siis on kõigil teistel laevapersonaali liikmeil õigus lõpetada teenistusvahetuse kohta ilma ette üles ütlemata. Kuid § 6 on öeldud, et § 5 ettenähtud keeldumise puhul ja vallandamise tagajärjel laevaomaniku poolt järgnevad õiguslikud kohuslikud vahetused laevaomaniku vastu. Et siia suuremat selgust tuua, siis on Üldkomisjon § 5 teist lõiget täiendanud sõnadega „ja teda selle tagajärjel vallandatakse“. Sellega on võetud võimalus igasuguste arusaamatuste tekkimiseks. On täiesti selge, et kui laevajuht seaduses ettenähtud juhtudel sõitmast keeldub ja teda selle tagajärjel vallandatakse, et alles siis tekivad kohustused laevaomanikule tasude suhtes.

Need on muudatused, mis Üldkomisjon tegi ja mis kõik ühel häälel vastu võeti. Teen ettepaneku

need paragrahvid esitatud kujul
vastu võtta.

Juhataja: Et käesoleval juhul Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjon on ühinenud Üldkomisjoni parandustega, siis tuleb ettekandmisele Üldkomisjoni tekst Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja poolt.

§ 1—10, I osa pealkiri, II—IV osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud, nüüd läheb see Redaktsioonikomisjoni.

5. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Juhataja: Teen teatavaks, et Riiginõukogu juhatus otsustas pidada 53. koosoleku täna, s. o. kolmapäeval, 15. novembril 1939 kell 11.45, päevakorraga: 1. Clea-

ring-arvete korraldamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel, 2. Linna- ja vallavolikogude volituste tähtaja seadus — II lugemisel, 3. Sõjaohu-aegne meremeeste teenistustingimuste korraldamise seadus — III lugemisel.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 11.30.

M. Pung
Koosoleku juhataja.

Artur Mägi
Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärk.

53. koosolek.

15. novembril 1939.

Sisu:

1. Clearing-arvete korraldamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
2. Linna- ja vallavolikogude volituste tähtaja seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
3. Sõjaohu-aegne meremeeste teenistustingimuste korraldamise seadus — III lugemisel ja lõpphääletamisel.

Koosoleku avab Riiginõukogu esimene abiesimees **H. Lauri** kell 12.00.

Juhatusel lauas abiesimees **H. Lauri**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Clearing-arvete korraldamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja **B. Rostfeld**.

§ 2.

Välisminister **A. Piip**: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Ühenduses selle seadusega ja õieti eelmisel koosolekul vastuvõetud Eesti-Saksa lisakaubanduslepinguga ning sel puhul vastuvõetud sooviavaldusega tahtsin teatada järgmist.

Mis puutub kliiringsaldodesse üldse, siis Vabariigi Valitsus on kogu aeg katsunud ära hoida seda, et kliiringsaldod ei tõuseks liiga suureks, ning kavatses ka tulevikus seda teha. Selles mõttes Vabariigi Valitsuse poliitika ühtub täielikult Riiginõukogu poolt vastuvõetud esimese sooviavaldusega. Ma tähendaksin veel, et ma ka Riigivolikogus vastava deklaratsiooniga esinesin.

Edasi, mis puutub teise sooviavaldusse, nimelt kaubavahetuse viimase võimaluseni kõigi maadega, siis ka selles sooviavalduses väljendatud mõte on sama, mida Valitsus oma poliitikas peab, nimelt võimalikult kõigi maadega alal hoida normaalset kaubavahetust erapooletuse täpse täitmise all. Muidugi saame aru, et võib ka mitmesuguseid takistusi ette tulla, kusjuures nende takistuste ärahoidmine ei ole igakord Valitsuse teha. Aga me näeme, et Riiginõukogu soo-

viavalduses on öeldud, et võimaluse piirides katsuksime normaalset kaubavahetust alal hoida. Vabariigi Valitsus on siamaani teinud ja saab ka edaspidi tegema kõik, mis vähegi võimalik selleks, et Riiginõukogu poolt avaldatud sooviavaldust realiseerida võimalikult täies ulatuses.

§ 2 võetakse vastu.

I osa sissejuhatus ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Käesolev seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel ei ole parandus-ettepanekuid tehtud, jääb eelnõu III lugemine ära. Redaktsioonikomisjonil parandus-ettepanekuid ei ole.

Asun seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Clearing-arvete korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

2. Linna- ja vallavolikogude volituste tähtaja seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Tõnisson**.

Juhataja: Korra asjas teen teatavaks, et kavatsen seaduseelnõu hääletada üksikute osade kaupa, kuna teksti ettekandmine jääb ära. Selle vastu ei vaielda, loen selle korra vastuvõetavaks.

§ 1, I osa pealkiri, II—IV osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Kuna II lugemisel muudatus-ettepanekuid ei ole tehtud, jääb kodukorra põhjal III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt ettepanekuid ei ole.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Linna ja vallavolikogude volituste tähtaja seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

3. Sõjaohu-aegne meremeeste teenistustingimuste korraldamise seadus — III lugemisel ja lõpphääletamisel.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja H. Leesment.

Üldkomisjoni aruandja O. Rütli.

Juhataja: Jätan ära paragrahvide ja osade teksti ettekandmise aruandja poolt.

§ 1—4 võetakse vastu.

§ 5.

Juhataja: § 5 juures on Redaktsioonikomisjonil parandusi. Kavatsen hääletada § 5 ühes redaktsiooniliste parandustega.

Redaktsioonikomisjoni aruandja K. Teras: Panen ette § 5 esimese lõike esimene lause vastu võtta järgmiselt: „Laevajuhil on õigus keelduda sõitmast teadaolevasse mineeritud piirkonda, mille ohutuks läbista-

miseks temal ei ole võimalik saada vajalikke andmeid, vaatamata sellele, et ta on nende muretsemiseks tarvitusele võtnud kõik vajalikud abinõud.“

Sama paragrahvi teises lõikes sõna „tama“ asemele võtta „ta“.

§ 5 võetakse vastu ühes redaktsiooniliste parandustega.

§ 6—10, I osa pealkiri, II—IV osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seega on Sõjaohu-aegne meremeeste teenistustingimuste korraldamise seaduse eelnõu III lugemisel vastu võetud ühes Redaktsioonikomisjoni parandusettepanekutega.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Sõjaohu-aegne meremeeste teenistustingimuste korraldamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12.16.

H. Lauri

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi
Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärk.

54. koosolek.

23. novembril 1939.

Sisu:

1. Välismaalaste poolt kinnisvarade omandamise ja võõrandamise seadus — I lugemisel.
2. Raviasutiste ja laboratooriumide seadus — I lugemisel.
3. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 10. 41.

Juhatuse lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Välismaalaste poolt kinnisvarade omandamise ja võõrandamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Holberg**: Käesoleva seaduse väljatöötamiseni oli meil välismaalastel piiratud õigus omandada kinnisvarasid. Kinnisvarade omandamine oli välismaalastele keelatud teatud idapiiriäärsetes valdades. Vastav seadus pandi maksma 1925. a., mis aga muudeti 1928. a. Täna siin arutamisel oleva seadusega on seda õigust veel rohkem tahetud piirata ja nimelt üle terve Eesti Vabariigi territooriumi maksma panna keeld kinnisvarade omandamise alal välismaalaste poolt ilma Siseministri loata. Siiamaani Vabariigi Valitsus võis teha erandeid piiriäärsetes valdades, nüüd aga ei saa tervel Eesti territooriumil ükski välismaalane kinnisvara omandada ega ka kasutada põlise obroki alusel põllumajandusüksusi. Selleks kõigepeab olema Siseministri luba. Välismaalased võivad siin endile kortereid ja suvilaid üürida, mitte aga kasutada põllumajandusüksust rendi alusel.

Tänaseni andis Tallinnas lubasid kinnisvarade omandamiseks välismaalastele linnavolikogu. Nüüd see õigus läheb linnavolikogu käest Siseministeriumi kätte. Peale selle pannakse maksma ostueesõigus. Kui välismaalane müüb oma kinnisvara, siis on riigil ostueesõigus. Seda õigust senini ei olnud. Käesoleva seadusega pannakse maksma uued seisukohad, ja seda just selles mõttes, nagu Valitsuse esindaja seletas, et saaks kontrollida, missugustesse kinnisvaradesse meil väliskapitali investeeritakse.

Teatud küsimuste juures tekkis veel kahtlusi, kuid Valitsuse esindaja seletustega need küsimused selgitati, ja Riiginõukogu Üldkomisjon võttis selle seaduseelnõu ilma parandusteta vastu, s. t. Riigivolikogu eelnõu kujul.

Kahtlusi tekkis § 1 juures. Selles paragrahvis on öeldud: „kuivõrd see ei ole korraldatud teisiti Eesti Vabariigiga sõlmitud rahvusvahelistes lepingutes“. Kerkis nimelt küsimus, kas see käib ainult praegumaksivate lepingute või ka tulevikus sõlmitavate kohta. Valitsuse esindaja seletas, et see käib ka nende lepingute kohta, mis tulevikus sõlmitakse. Edasi esitati küsimus selle kohta, et kui välismaalane on kreditor ja tema laen on kindlustatud pandiõigusega kinnisvara peale ning müük ei toimu oksjonil ja tal on õigus kinnisvara endale pidada, kas siis ei toimu teiskordne müük. Selle kohta Valitsuse esindaja seletas, et see müük on keelatud, kuid kinnisvaraomanik võib Siseministrilt nõutada loa kinnisvara endale jätmiseks. Komisjonis oli läbirääkimisi ka mitmete teiste küsimuste suhtes, kuid kuna nende kohta saadi rahuldavad seletused, siis Üldkomisjon ei leidnud tarvilikuks teha parandusi.

Teen ettepaneku

Välismaalaste poolt kinnisvarade omandamise ja võõrandamise seaduse eelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja **J. Holberg**: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel mitte kinni pidada kahepäevasest vaheajast.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb Reaktsioonikomisjoni.

2. Raviasutiste ja laboratooriumide seadus — I lugemisel.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja **H. Otstavel**: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Käesolev seadus on õieti

üles kerkinud kodifitseerimise korras ja tahab asendada 1935. a. antud samasuguse seaduse. Seaduse redaktsioonis on tehtud mõningaid muudatusi, mõningate funktsioonide osas on senist seadust ka sisult veidi muudetud ja laiendatud. Redaktsioonilist külge on selguse mõttes muudetud; suurem osa seadusest taotleb sama, mis senine seaduski. Eelnõu § 8 läheb sisult lahku senisest seadusest. Selle paragrahvi antakse Vabariigi Valitsusele õigus, kui ta investeerib kapitali riikliku toetuse näol kas raviautistite ülalpidamiseks, hoonete püstitamiseks või sisseseadete muretsemiseks, anda määrusi ja juhendeid vastavate raviautistite tegevuse ja põhikirjade kohta. Samuti võidakse määrusi ja juhendeid anda nende raviautistite personaali teenistusse võtmise kohta. Viimane põhimõte tekitas komisjonis suuremaid mõttevahetusi. Tehti ka ettepanek see osa eelnõust kustutada, mida aga komisjoni enamusi ei pooldanud. Komisjon võttis seaduseelnõu vastu sel kujul, nagu see esitati Riigivolikogu poolt Riiginõukogule, ja põhjendas oma seisukohta sellega, et eelnõu osas, mille vastu kõige rohkem vaieldi, nimelt personaali osas, on järelevalve ala, mis järelevalve korras kuulub niikuinii Valitsuse ülesannete sekka. Samasuguse seisukoha oleme siin võtnud juba mõne teise seaduse vastuvõtmisel, näiteks Ehitusseaduse puhul, milles vastavate ametiisikute ametisse võtmise ja vallandamise õigus anti keskvalitsusele, ja seda vaatamata sellele, et nende isikute ülalpidamiseks mingisuguseid summasid ega toetusi ei olnud ette nähtud. Maa- ja linnaarstide osas on see küsimus nii lahendatud, et seal on kaasaraäkimise õigus Valitsusel. Kuna eelnõu seisukoht juhib riigihuvi vastavate ülesannete juurde tervishoiu alal, mis on samuti tarvilik kui teisedki alad, võib-olla rohkemgi, siis komisjon, arvestades seda, et tegemist on meie seadusandluse üldise tendentsiga ja et siin veel juurde tulevad erivahekorrad summade investeerimise näol, ei leidnud võimalust muudatust ette võtta. Edasi tekkis küsimus, kas ei oleks kohasem see küsimus lahendada mõne teise seadusega, kus järelevalve osa ette nähtud. Sellele aga vastati, et see osa on sellepärast kõnesolevasse eelnõusse võetud, et see on vajalik varalise vahekorra huvides. Teen ettepaneku

käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. S o o t s: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! On iseenesest rõõmustav nähtus, kui vanad seadused asendatakse uu-

tega. Ei ole aga kuigi rõõmustav see, kui uutele seadustele juurde poogitakse osad, mis võivad seaduse halvemaks teha endisest. Käesoleval juhul on seda teinud § 8 teine lõige. Kui vaadata seda paragrahvi, siis tõusevad siin üles mitmed küsimused. Meil on kombeks olnud, et me anname seadused tuleva aja kohta, me anname võimaluse seadusi ette teada ja valida seaduses ülesseatud nõudeid. Käesolev seadus toob aga uusi kohustusi juurde endistele kokkulepetele. Harilikult on seadused maksivad tuleviku kohta, kuid siin öeldakse, et nende raviautistite kohta, millele on antud riiklikku toetust isegi kas 20 või 30 aastat tagasi, on see seadus maksev samuti kui nende kohta, millele riik kavatses tulevikus toetust anda. Tavaline kord on, et kui riik annab toetust, siis seab ta üles ka vastavad tingimused. Nii on riik üles seadnud tingimused Tallinna haigemaja kohta, mis on praegu ehitamisel. Kui selle haigemaja ehitamine päevakorrale kerkis, siis linnavalitsus pöördus Vabariigi Valitsuse poole toetuse saamise sooviga, põhjendades seda sellega, et sellesse haigemajja ei võeta vastu mitte ainult Tallinna kodanikke, vaid kõiki, ja tegelikult rohkem kui $\frac{1}{3}$ haigetest ongi väljastpoolt võetud. Haigemaja tariifid on seejuures olnud niivõrd odavad, et linn maksab keskmiselt igale haigele 1 kr. päevas juurde. 15 kuni 16 aasta jooksul on juurde makstud 1,5 milj. kr. ümber, sellest ligi 1 milj. kr. läheb Tallinna kodanike toetamiseks ja üle 0,5 milj. kr. väljapoole. Neis tingimustes linnavalitsus leidis enesel moraalse õiguse olevat Valitsuselt toetust paluda. Valitsus vastas jaatavalt, kuid seadis üles tingimused, peaaesjalikult haigemaja väljaehitamise korra kohta, nimelt missugune osakond tuleb varem ning missugune hiljem väljaehitamisele, kusjuures oli eriliselt nõudeks, et väljaehitamist tuleb teostada Vabariigi Valitsuse poolt heakskiidetud plaani alusel. Nii on siis riigi ja linna vahel lepinguline vahekord olemas. Ja loomulik, kui linnavalitsus on ülesseatud tingimused täitnud, siis tal muid kohustusi riigi vastu ei ole. Nüüd aga tagantjärele tullakse ja öeldakse, et see on tühi jutt, nüüd alles hakkame linna haiglat valitsema. Ma arvan, et niisugune kord ei ole õiglane. See on üheks põhjuseks, mis pärast seda paragrahvi pooldada ei saa. Seda tuleks juriidiliselt ja sisuliselt kaaluda ja kui see sisuliselt õiglane ei ole, tuleks see paragrahv kustutada. Kui see paragrahv sel viisil vastu võetakse, siis meil kujunevad kahte sorti raviautistid — ühed, kellele riik toetust on andnud, ja

teised, kellele toetust antud ei ole. Kui palju neid raviasutisi on, kes toetust ei ole saanud, ei tea öelda, võib-olla on Viljandis, Haapsalus või veel mujal. Lugesin ajalehest, et peale Tallinna raviasutiste on ka veel Kuressaare ja Rakvere raviasutistele toetust lubatud. Ja peab oletama, et tulevikus ei saa ühtki suuremat haiglat ehitada ilma riikliku toetuseta. Ja siis kujuneb olukord niisuguseks, et väikeste raviasutiste kohta maksab seadus, aga suuremate kohta ei maksa, sest nende kohta maksab Valitsuse tahe. Minu arvates niisugune kahesugune mõõdupuu ei ole õige. Kui toetust saanud asutiste kohta eri kord sisse seada, siis määratagu see kord seaduses ära. Mina arvan, et suuremad raviasutised väärivad ka seadust, mitte määrusi, nagu siin on kavatsatud.

Kolmandaks peaks minu arvamise järgi igal asutisel olema üks peremees ja selle peremehe käes peab olema võim. Kui ühel raviasutisel on mitu peremeest ja võim ei ole küllaldaselt määratud ühe käes, kes korra eest vastutab, siis võib tekkida korralagedus, eriti võib tekkida arusaamatusi tervishoiupersonaali ametisse võtmise ja vabastamise puhul. Vabariigi Valitsus omab siin juba erilisi õigusi. Praegu kehtib niisugune kord, et tervishoiupersonaali ametisse määramisel peab küsima linnaarsti arvamist, muidu ei saa. See juba annab hinnangu puhtarstlikult seisukohalt, kas inimene on küllaldaselt ette valmistatud sellele ametile või ei. Siis teeb linnavalitsus otsuse, mis ei jõustus aga ilma Sotsiaalministeeriumi tervishoiutalituse direktori kinnitamiseta. Kui aga tervishoiutalituse direktor tahab ära kuulata vastava ministri või isegi Vabariigi Valitsuse arvamise, ega see ei ole talle keelatud. Nüüd öeldakse, et seda on vähe, et Valitsusele on suuremaid õigusi tarvis. Lõpuks võidakse välja jõuda selleni, et linna raviasutiste personaali määrab ametisse Vabariigi Valitsus või Sotsiaalminister. Igatahes § 8 lubab sarnase määruse välja anda. Minu arvates niisuguse korra juures ei saa üheski raviasutises korda pidada. Oleme ajalehest lugenud juhtumist, et ühes linnas linnapea ei saanud haiglas muidu korda jalule seada, kui pidi tagandama arsti. Kuna arst aga oli suur poliitikategelane, löödi selle ümber palju lamenti. Lõpuks siiski Riigikohus kinnitas selle otsuse ja lõpptulemus oli, et haiglas sai kord majja. Mina ei taha arstide kui niisuguste kohta midagi halba öelda, aga ega nad jumalad ei ole, neil on ka omad inimlikud puudused. Kui nad on linnaasutises ametis ja neil ei ole

teadmist, et kui nad sõna ei kuula, siis võidakse neid vabastada, kuidas siis linnavalitsus saab niisuguses asutises korda pidada? Minu arvates peaks igal asutisel üks peremees olema, kellele ka võim on. Kui arvatakse, et suured raviasutised ei pea omavalitsuste käes olema, siis ei ole takistust, et riik nad üle võtaks ja ülal peaks. Aga ikka peab olema üks peremees, mitte aga mitu.

Seepärast mulle tundub, et seda paragrahvi tuleb veel kaaluda sisuliselt ja ka juriidiliselt seisukohalt. Seda arvestades teen ma ettepaneku

§ 8 anda enne II lugemist Üldkomisjoni.

Kui seal otsustatakse see ümber redigeerida, siis väga võimalik, et ta vastuvõetavaks muutub. Aga kui ta seda mitte ei ole, siis ma katsun II lugemisel teha ettepaneku, et ta üldse kustutatakse. Kuidas Riiginõukogu selle peale vaatab, see on tema asi, aga mina palun küll ja soovitan Riiginõukogu liikmeil selle küsimuse üle mõelda, sest minu arvates sellel küsimusel võivad väga suured tagajärjed olla.

A. M õ t t u s: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Mina kõnelen praegu Valitsuse esindajana. Kuna eelkõneleja on teinud siin ettepaneku anda § 8 I ja II lugemise vahel Üldkomisjoni, siis ei ole praegu mõtet lähemalt selle juures peatuda, sest kui see ettepanek peaks vastu võetama, siis võib selle küsimuse juurde tagasi tulla peale seda, kui Üldkomisjonis on mõtteid vahetatud ja teatud seisukoht võetud. Kui aga Riiginõukogu otsustab selle paragrahvi komisjoni mitte anda, vaid asub kohe selle arutamisele, siis loomulikult tuleb esitada need seletused ja kaalutlused, mis Vabariigi Valitsusel on olnud selle paragrahvi juures. (Vahele hüüe.) Ma võin ju mõne sõnaga siiski asja juures peatuda. Nii kurjasti ei ole seda mõeldud, nagu siin rnl. härra kindral Soots ette kandis, kuigi juriidiliste peenuste järgi võimalused on kõiksugused. Aga meil peab ka usaldus olema Vabariigi Valitsuse ja valitsusasutiste vastu. Järelikult peaksime võima loota, et ega Valitsus ei lähe kaugeemale, kui seda riiklikud ja üldhuvid nõuavad. Kui härra Sootsi seletuste järgi võtta, siis on meil väga palju õige kurje paragrahve ka teistes seadustes olemas. Aga Vabariigi Valitsus ei ole oma võimu nende kohaldamisel kurjasti tarvitanud ja kui ta seda tahaks teha, siis on selleks parlament oma koosseisudega, kes ütleb oma sõna, kui seda vaja öelda on. Aga ma ütlen, Valitsus

ei saa vaielda ja Valitsuse nimel ei ole mõtet vaielda ettepaneku vastu, mis tuleb selles sihhi, et veel seda küsimust kaaluda ja anda komisjoni. Suured küsimused, kui nad põhimõtteliselt ei ole viimaste peenusteni läbi kaalutud ja arutatud, võivad viia juhuslikkudele otsustele. Seepärast on parem, kui veel kaalutakse sedagi küsimust ja Üldkomisjoni andmise ettepanek vastu võetakse.

Aruandja H. Otstavel (lõppsõna): Teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Koosolek lõpeb kell 11.09.

M. Pung
Koosoleku juhataja.

J. Sootsi ettepanek, anda § 8 enne II lugemist Üldkomisjoni, võetakse vastu.

3. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Juhataja: Päevakord on läbi. Enne koosoleku lõpetamist teen teatavaks Riiginõukogu juhatus otsuse. Riiginõukogu juhatus otsustas pidada Riiginõukogu 55. koosoleku täna, s. o. neljapäeval, 23. novembril 1939, kell 11.20. Päevakorras on Välismaalaste poolt kinnisvarade omandamise ja võõrandamise seadus — II lugemisel.

Lõpetan koosoleku.

Artur Mägi
Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärk.

55. koosolek.

23. novembril 1939.

Sisu:

1. Välismaalaste poolt kinnisvarade omandamise ja võõrandamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Koosoleku avab Riiginõukogu esimene abiesimees **H. Lauri** kell 11.31.

Juhatuse lauas abiesimees **H. Lauri**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Välismaalaste poolt kinnisvarade omandamise ja võõrandamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Holberg**.

Juhataja: Jätan ära seaduseelnõu teksti ettekandmise aruandja poolt.

§ 1—10, I osa pealkiri, II ja III osa ühes pealkirjadega ning seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel seaduseelnõus parandusi ei ole tehtud, jääb kodukorra põhja III lugemine ära. Redaktsioonikomisjonilt redaktsiooni kohta ettepanekuid ei ole.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Välismaalaste poolt kinnisvarade omandamise ja võõrandamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 11.38.

H. Lauri

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärk.

56. koosolek.

30. novembril 1939.

Sisu:

1. Koosoleku juhataja teadaanne.
2. Raviastutiste ja laboratooriumide seadus — II lugemisel.
3. Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadus — I lugemisel.
4. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 10.47.

Juhatusel lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Koosoleku juhataja teadaanne.

Juhataja: Enne päevakorra juurde asumist teen Riiginõukogu liikmetele teatawaks Riigikogu üldkoosoleku juhatusel kirja 27. novembrist 1939: „Riigikogu üldkoosoleku juhatus teatab, et Riigikogu üldkoosoleku juhatus oma koosolekul 27. novembril 1939 otsustas Sõjaohu-aegse meremeeste teenistustingimuste korraldamise seaduse eelnõu § 4 ja 5 kohta toimetatud kokkukõlastamismenetluse lugeda nurjunuks.“

2. Raviastutiste ja laboratooriumide seadus — II lugemisel.

„Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja **H. O t s t a v e l**.

Üldkomisjoni aruandja **A. K a s k**.

Juhataja: Kavatsen teksti ettelugemise ära jätta ja paragrahvid ning osad vastu võtta nende nimetamise järgi.

§ 1—7 võetakse vastu.

§ 8.

Juhataja: § 8 oli antud arutamiseks Üldkomisjoni, seepärast palun selleks juhuks Üldkomisjoni aruandjat rnk. Kaske kaasaruandjana kohale asuda.

Üldkomisjoni aruandja **A. K a s k**: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! § 8 anti mõõdunud koosolekul rnk. kindral Sootsi ettepanekul arutamiseks Üldkomisjoni, motiividel, et selle paragrahvi teise lõike vastu-

võtmisel võiks tekkida kaks peremeest neile raviastutistele, mis saavad toetust riigi poolt. Selle ettepaneku vastuvõtmise tõttu tuligi kogu see paragrahv arutamisele Üldkomisjonis.

Üldkomisjonis toodi ette ka neid arvamusi, mida toonitas Riiginõukogu koosolekul härra Soots. Kuid leiti ka puhtjuriidiliselt, et selle paragrahvi teise lõike sissevõtmine oludes, kus enamik praegu omavalitsuse poolt asutatud ja ülalpeetavaid haiglaid on saanud riigi poolt toetust, võib enamiku haiglate jaoks luua täiesti Valitsuse arvanägemisest oleneva olukorra ja seda niihästi selle seaduse terve rea paragrahvide rakendamise tõttu kui ka rahvatervishoiu korraldamise suhtes üldse, sest selle lisandiga, mis sellesse seadusse on juurde toodud, tahab Valitsus saada endale õiguse anda määrusi ja juhendeid nende raviastutiste põhikirjade, personaali teenistusse võtmise, teenistusest vabastamise ja raviastutiste tegevuse kohta, millede ülalpidamiseks, hoonete püstitamiseks või sisseadete muretsemiseks on antud riiklikke toetusi. Kuna personaali ametisse määramine ja ametist vabastamine on ette nähtud Rahvatervishoiu korraldamise seaduse § 35, mille järgi kooliarstid, omavalitsushaiglate ja vaestearstid, maakondade ja linnade tervishoiu-asutiste juhatajad ja haiglate eri osakondade juhatajad nimetab ametisse ja vabastab ametist vastavalt maavanem, linnapea või linnavanem maa- või linnaarsti ettepanekul, siis leiti mõnede sõnavõtjate poolt, et sellise paragrahvi sissetoomine raviastutiste ja laboratooriumide seadusse annuleeriks täiesti senise korra ja jätkaks Vabariigi Valitsusele õiguse määruste korras neid alasid teisiti korraldada kui see on ette nähtud seaduses. Kõneldi ka sellest, et seaduses ei ole midagi öeldud selle kohta, millest räägitakse seletuskirjas, kus on öeldud, et Valitsus tahab kasutada seda õigust peamiselt suuremate haiglate puhul, millel on üleriiklik tähtsus. Kuid seaduse tekstist ei saa teha mingisuguseid erandeid. Seaduse teksti järgi võidakse igasuguse raviastutise kohta, kui ta ka 100 kr. on saanud Valitsuselt toetust, luua eri korda haigla juhatusel määramise ja vabastamise kohta. Samuti võidakse, nagu öeldakse selle lõike keskkohas, anda määrusi raviastutiste tege-

vuse kohta üldse. Leiti, et selline lai tõlgendus või selle paragrahvi redaktsioon võib anda ja annab Valitsusele võimaluse heal tahtmisel ignoreerida täiesti neid seadusi, mis maksavad linna, või maakonna ja teiste asutiste poolt loodud haiglate kohta, ja et Valitsus võib seal toimetada täiesti oma äranägemise järgi. Leiti, et see ei ole seadusega kooskõlas. Kuid teiselt poolt vaieldi sellele vastu ja Valitsuse esindaja seletas, et Valitsus ei kavatse kuidagiviisi selle lõike sissevõtmisega kitsendada omavalitsuste õigusi ja et Valitsusel ei olevat olnud võimalust paigutada seda paragrahvi mujale, kui ainult käesoleva seaduse viimase paragrahvi teiseks lõikeks, ja et seda ei kavatseta kurjasti tarvitada. Kokkuvõttes võib öelda, et tehti ettepanek see lõige välja jätta, kuid komisjoni enamus otsustas selle ettepaneku tagasi lükata, mistõttu Üldkomisjon esitab selle paragrahvi vastuvõtmiseks sellisel kujul, nagu see on vastu võetud Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjonis.

A. U e s s o n: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Komisjoni aruandja tõi lühidalt ette need mõtted, mis avaldati komisjonis § 8 teise lõike kohta. I lugemisel lugupeetud rnk. kindral Soots tõi ette motiivid, mis õigustavad selle lõike kustutamist. Nendele seletustele lisan omalt poolt juurde, et ei ole otstarbekohane ette näha Vabariigi Valitsusele õigust määruste andmise ja korralduste tegemise alal haiglate eriseaduse, nimelt Raviasutiste ja laboratooriumide seaduse alusel. Need õigused tuleks ette näha Rahvatervishoiu korraldamise seaduses, mis praegu on läbivaatamisel Riigivolikogus. Kui Vabariigi Valitsus soovib lähemat kontakti haiglatega, siis peaks see maksev olema kõigi haiglate kohta, mitte aga ainult nende kohta, mis on toetust saanud. Toetust on saanud omavalitsuste raviasutised, seega käib see lõige omavalitsuste raviasutiste kohta. Raviasutiste personaali hulka ei kuulu mitte ükski arstid, vaid ka muu personaal: õed, sanitarid ja kantseleiametnikud. Ka nende teenistusse võtmise ja teenistusest vabastamise kohta annab käesolev paragrahv Vabariigi Valitsusele juhendite andmise õiguse. Sellega on Valitsuse korralduste tegemise võimalused haiglate personaali kohta liiga laiad.

Teiseks ei ole mulle selge, mida tahetakse kätte saada sellega, kui Vabariigi Valitsusele antakse õigus oma juhendite ja määrustega korraldada raviasutiste tegevust ning personaali teenistusse võtmist. Siin ei ole mingit kindlat piiri tõmmatud, kui kau-

gele võib Valitsus oma tegevuses minna ja kuivõrra neid raviasutisi oma tahtmise järgi korraldada. Seepärast võib kujuneda seisukord, et raviasutistele ei osutu see lõige kasulikuks, vaid kahjulikuks, ja et see võib nende taset mitte tõsta, vaid vähendada. Juhin tähelepanu veel sellele, et § 8 teise lõikega õigustatakse Valitsust andma määrusi aladel, mis Linnaseaduse alusel kuuluvad linnavalitsuse ja linnaeape kompetentsi. Teen ettepaneku

kustutada § 8 teine lõige.

Üldkomisjoni aruandja A. K a s k: Üldkomisjoni aruandjana ma ei saa ühineda tehtud ettepanekuga.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja H. O t s t a v e l (lõppsõna): Aruandjana ma ei saa ühineda tehtud ettepanekuga, eriti kui arvesse võtta seda, et pole karta suurt vahelesegamist riigi poolt. Nagu selgus Vabariigi Valitsuse esindaja seletustest, tahab Valitsus oma õigust kasutada ainult suuremate, üleriikliku tähtsusega raviasutiste puhul ja neil kordadel, kui on kaalul ühiskondlikud huvid. Valitsusel peab sellisel korral olema kaasaraäkamise õigus. Teen ettepaneku

§ 8 vastu võtta esitatud kujul.

J u h a t a j a: Ettepanek on tehtud § 8 teine lõige kustutada, mis isenesest on eitav ettepanek. Kavatsen § 8 hääletada kahes osas. Esiteks tuleb hääletamisele esimene lõige ja pärast teine lõige. Teise lõike hääletamise tagajärgedest selgub, kas see lõige võetakse vastu või mitte. Selle hääletamisviisi vastu ei olda. Asun hääletamisele.

Kõigepealt tuleb hääletamisele § 8 esimene lõige. (Hääletatakse.) Vastu ei olda, § 8 esimene lõige on vastu võetud.

Hääletamisele tuleb § 8 teine lõige. (Hääletatakse.) Poolt on antud 19 häält, vastu 17, § 8 teine lõige on vastu võetud.

I osa pealkiri, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

J u h a t a j a: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud ning läheb Redaktsioonikomisjoni.

3. Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadus — I lugemisel.

Aruandja Üldkomisjoni aruandja A. U e s s o n.

Kaasaruandja Maa-, töö- ja rahvaheolu komisjoni aruandja H. L e e s m e n t.

Aruandja A. U e s s o n: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seaduse uuestiandmine on tingitud tervishoiuala käsitlevate seaduste kodifitseerimisest. Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadus anti 1932. a. 1932.a-st kuni käesoleva ajani on aset leidnud rida tähtsaid muudatusi niihästi valitsusasutiste tegevuses kui ka omavalitsuste korraldustes. Nii on asutatud iseseisev Sotsiaalministeerium, on ümber korraldatud rahvatervishoiu-ala juhtimine, on ellu kutsutud Rohuteadlaste Koda ja Arstide Koda, samuti on selle aja jooksul kõik alevikud muudetud linnadeks. Need asetleidnud muudatused on tarvilikuks teinud Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seaduse muutmise. Seaduse tekst on jäänud endiseks, kuid muid muudatusi on siiski nii palju, et otstarbekohasemaks osutus seaduse uuesti-väljaandmine. Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduse teksti juurde lisatud seletuskirjas on üksikasjaliselt ära tähendatud need muudatused ja täiendused, mis käesolevas seaduses on ette võetud. Need on lugupeetud Riiginõukogu liikmeile teada, mispärast ma ei kavatse nende muudatuste juurde peatuma jääda. Samuti ei hakka ma ette kandma neid muudatusi, mis Riigivolikogu Valitsuse poolt esitatud eelnõu tekstis ette võttis, sest see materjal on Riiginõukogu liikmeile teatavaks tehtud. Ma peatun peaauglikult seaduse arutamise käigu juures komisjonides. See seaduseelnõu vaadati läbi Riiginõukogu Üldkomisjoni ja Maa-, töö- ja rahvaheolu komisjoni ühisel istumisel. Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seaduse arutamisel komisjonis tekkis väga elavaid läbirääkimisi, eriti neis küsimustes, mis puudutavad üldtervishoiuala korraldamist ja üksikute tervishoiuala kutseliikide huve. § 1 puhul tekkis läbirääkimisi p. 6 juures. Siin tõsteti üles küsimus, kas on tarvis käesolevas seaduses ette näha velskreid. Arstide Koja poolt oli esitatud komisjonile märgukiri, milles soovitati § 1 p. 6 kustutada, samuti ka 7. peatükk, milles on ette nähtud velskrite õigused ja kohused. See ettepanek leidis komisjoni liikmete hulgas toetust. Ettepaneku põhjenduseks toodi ette, et velskrite kutseliik ei ole täitnud tema peale pandud lootusi ja et ta leidis eitamist juba enne Maailmasõda. Praegu Euroopa kultuurriikides kuski ei esine velskreid tervishoiupersonaali kutseliigina. Velskrite rakendamine on püsinud ainult Venemaal ja

sealgi ainult ajutise hädaabinõuna. Eesti arstide arv võrreldes rahvaarvuga on suuremaid Euroopas, seega mees-tervishoiupersonaali on meil küllaldaselt ja meesabijõude sel alal ei ole tarvis. Arstide abipersonaali kohuseid suudab küllalt täita õdede instituut. Kui meesjõudusid raviasutistes tarvis läheb, siis täidavad seda praegu ametis olevad sanitarid. Komisjon kaalus seda küsimust väga pikalt ja laialt ning igakülgselt, kuid siiski leidis, et raviasutistes on tarvis ka meesabijõudusid, kes kuuluvad tervishoiupersonaali hulka. Ei ole tähtis, kas neid nimetatakse velskriteks või mõne teise nimega. Praegu nimetab seadus neid velskriteks ja see nimetus võib ka jääda. Kuna velskreid on tervishoiu alal tarvis igasuguse tegevuse juures, siis komisjon oma enamuses jäi selle juurde, et jätta § 1 sisse p. 6 ja samuti jätta seadusse 7. peatükk, milles on reguleeritud velskrite õigused ja kohused.

Teiseks küsimuseks, mis komisjonis pikemaid läbirääkimisi välja kutsus, oli § 13. Selle paragrahvi p. 2 on Vabariigi Valitsuse poolt esitatud tekstiga, et arst on kohustatud „andma esmaabi ja omal erialal arstiabi“. Riigivolikogu muutis selle punkti teksti ja võttis ta vastu järgmiselt: „andma arstiabi ning igal ajal põhjendatud juhtumil ilmuma kutsutud kohta“. Seega kustutas Riigivolikogu sõnad „esmaabi ja omal erialal“. Riiginõukogu Üldkomisjon ja Maa-, töö- ja Rahvaheolu komisjon seda küsimust kaaludes jäid Riigivolikogu poolt vastuvõetud teksti juurde, motiveerides oma otsust sellega, et kui arst on kohustatud andma arstiabi ainult omal erialal, siis looks see väiksemates linnades ja maakohtades täiesti võimatu olukorra. Samas paragrahvis tegi komisjon paranduse p. 2 lit. a, kus on öeldud, et arst võib keelduda arstiabi andmisest „arsti enda või tema perekonna liikme raske haiguse korral“. Sellest järeldub, nagu oleks arst õigustatud keelduma arstiabi andmast või välja sõitmast haige juurde ainult enda raske haiguse puhul. Komisjonis tehti ettepanek, et selle asemel tarvitada „enda haiguse või tema perekonna liikme raske haiguse korral“. See parandus on õigustatud veel ses mõttes, et § 34 p. 1 lit a on ämmaemandate kohta öeldud, et nad võivad „enda haiguse korral“ keelduda arstiabi andmisele minemast. Komisjoni parandusega on ühtlustatud need kaks punkti.

Pikemaid läbirääkimisi tõusis § 29 ja 30 juures. § 29 oli esitatud Vabariigi Valitsuse poolt lisandiga, mis ka Riigivolikogu poolt on vastu võetud, s. t. et „aptegiassistent

võib asendada rohuteadlast ja täita ta kohuseid Sotsiaalministri määruses ettenähtud korras“. Selle vastu räägiti palju. Toodi ette, et ei oleks õiglane anda apteegiassistendile farmatseudi ehk rohuteadlase õigusi. See viiks meie apteegid madalamale tasemele. Tehti ettepanek see lause kustutada. Komisjonis kaaluti küsimust ja asuti seisukohale, et apteegiassistendile ei võia anda õigust alaliselt rohuteadlast asendada. Võeti vastu parandus, mille järgi apteegiassistent võib ajutiselt asendada rohuteadlast. Sõna „asendada“ ette lisati juurde sõna „ajutiselt“. Sellega oleks see lause järgmine: „Apteegiassistent võib ajutiselt asendada rohuteadlast . . .“.

Veel tekkis läbirääkimisi § 33 ja 36 juures. § 33 räägitakse ödede tööst ja nende töökorraldusest. Selles on öeldud, et öed võivad töötada „nii raviasutistes kui ka erapraktika alal“ arsti juhatusel. 7. peatüki § 36 alusel ka velskrid võivad töötada arstide abijõududena arstide juhatusel nii raviasutistes kui ka erapraktika alal. Juhiti tähelepanu sellele asjaolule, et velskritel on tendents töötada mitte üksi arsti järelevalve ja juhtimise all, vaid nad on püüdnud ka iseseisvalt praktiseerida. See oli põhjuseks, miks taheti kustutada § 1 p. 6 ja 7. peatükk. Tehti aga ettepanek välja jätta sõnad „erapraktika alal“ ja asendada sõnadega „väljaspool raviasutisi“.

§ 36 teisele lõikele on antud seepärast järgmine redaktsioon: „Kooli lõpetajad omandavad velskri kutse ja nendel on õigus töötada arstide abijõududena arstide juhatusel nii raviasutistes kui ka väljaspool raviasutisi.“

Need on parandused, mis komisjoni poolt tehti. Muus osas võttis komisjon eelnõu vastu redaktsioonis, nagu see Riigivolikogu poolt vastu võeti. Teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Tahaksin veel paar sõna tähendada § 30 kohta. Vabariigi Valitsuse eelnõus oli ette nähtud, et apteegiõpilane peab omama vähemalt keskkooliharidust. Riigivolikogu komisjonis muudeti see ja võeti vastu ettepanek, et apteegiõpilane peab omama gümnaasiumiharidust. Riigivolikogu pleenumis muudeti eelnõu viimati tähendatud osas ja võeti vastu esialgne Vabariigi Valitsuse tekst, et apteegiõpilane peab omama kesk-

kooliharidust. Selle küsimuse kohta tõusis õige elavaid läbirääkimisi ühendatud komisjonides. Tehti ettepanek asendada sõnad „vähemalt keskkooli“ sõnaga „gümnaasiumi“. Põhjendati seda ettepanekut sellega, et praegusel ajal juba kõik apteegiõpilased või praktikandid omavad gümnaasiumiharidust. Ja kui nüüd seda muuta, siis kõik uued apteegiõpilased, kes tulevad, võivad tulla keskkooliharidusega. Sellega viiakse hariduse tasapind apteegiõpilaste juures madalamale. Juhiti tähelepanu veel sellele, et apteegiõpilasel läheb tarvis ladina keele tundmist. Meie keskkoolides aga ladina keelt ei õpetata. Tähendati veel, et apteegiassistenditel tuleks võimaldada ka ülikooli astuda ja õppida rohuteadlaseks. Soovitati võtta sõnade „vähemalt keskkooli“ asemele sõna „gümnaasiumi“. Sellele vastu väideti Vabariigi Valitsuse esindaja ja komisjoni liikmete poolt, et Riigivolikogu poolt vastuvõetud nõue, et apteegiõpilased peavad omama vähemalt keskkooliharidust, on kooskõlas meie koolisüsteemiga. Meil on ette nähtud, et abitööjõud nii tehnilisel kui ka muudel ärstlikel aladel peavad omama keskkooliharidust, mispärast apteegiõpilasi kui tervishoiuala abijõude võttes peaks ka nende kohta küllaldane olema vähemalt keskkoolihariduse omamise nõue. Komisjonis sai ettepanek, võtta keskkoolihariduse asemele gümnaasiumiharidus, häälteenamuse, mispärast § 30 esitatakse parandusega, et apteegiõpilased peavad omama gümnaasiumiharidust.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja A. U e s s o n: Teen ettepaneku Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seaduse eelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaga mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

J u h a t a j a: Seaduseelnõu läheb Redaktsioonikomisjoni.

4. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

J u h a t a j a: Päevakord on läbi. Enne kui koosolek lõpetada, teen teatavaks Riigi-

nõukogu juhatus otsuse. Riiginõukogu juhatus otsustas pidada Riiginõukogu 57. koosoleku täna, s. o. neljapäeval, 30. novembril 1939, kell 11.45. Päevakorras:

1. Raviastutiste ja laboratooriumide seadus — III lugemisel, 2. Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadus — II lugemisel. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 11.25.

M. Pung

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärk.

57. koosolek.

30. novembril 1939.

Sisu:

1. Raviasutiste ja laboratooriumide seadus — III lugemisel ja lõpphääletamisel.
2. Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadus — II lugemisel.

—

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 11.54.

Juhatuses lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Raviasutiste ja laboratooriumide seadus — III lugemisel ja lõpphääletamisel.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja **H. O t s t a v e l**.

J u h a t a j a: Kavatsen ära jätta teksti ettekandmise. Selle korralduse vastu ei olda.

§ 1—7 võetakse vastu.

§ 8.

A. U e s s o n: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! II lugemisel ma tegin ettepaneku kustutada § 8 teine lõige. III lugemisel kordan ma oma ettepanekut

kustutada § 8 teine lõige.

Arvesse võttes seda, et poolt- ja vastuhälte arvu vahe oli väike, leian, et mul on selleks täieline õigus. Motiive ma ei hakka enam ette tooma, sest need on ette kantud juba I ja II lugemisel.

Sotsiaalminister O. K a s k: Kõrgeaulised Riiginõukogu liikmed! Pean vabandama, et ma ei saanud selle seaduse I ja II lugemisel viibida. Juhtub vahel nõnda, et Riiginõukogu töötab samal päeval kui Riigivolikogu. Praegu istub Riigivolikogu ja sealgi on mõned sotsiaalseadused päevakorras, mispärast ei saa täpselt jälgida seaduste vastuvõtmist mõlemas kajas. Kui ma siin mõned mõtted ette toon, ei taba ma võibolla kõiki neid arvustavaid momente, mis siin I ja II lugemisel ette toodi. Ka ei tea ma, mis rnk. Uesson käesoleva seaduse kohta II lugemisel kõneles. Tahaksin lühidalt infor-

meerida, mis motiividell Valitsus soovis § 8 teise lõike seadusse sisse võtta.

Valitsus algatas kõigi tervishoiuseaduste kodifitseerimise. Kõigepealt esitati Tervishoiu-ala korraldamise seadus, Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadus, Raviasutiste ja laboratooriumide seadus ja tuleb veel Vabamüügi-apteekide seadus. Õieti soovisin ma Riigivolikogus, et neid seadusi arutataks ja need vastu võetaks selles järjekorras, et esimesena oleks vastu võetud Tervishoiu-ala korraldamise seadus, sellele järgnevalt teised tervishoiu-alasse puutuvad seadused. Kuna aga käesolev seadus on võrdlemisi lühike ja ta vastu võeti enne kui teised sellelaadilised seadused, siis jõudis ka ta varem Riiginõukogusse ja võeti arutamisele enne Tervishoiu-ala korraldamise seadust. Valitsuses oli kaalumisel, millisesse seadusse sisse võtta see paljuvaieldav § 8 teine lõige. Õieti võiks ta kuuluda ka Tervishoiu-ala korraldamise seadusse, kuid sinna sobib ta ainult osaliselt. Peale üksik-asjalist juriidilist kaalumist enne neile seadustele käigu andmist leiti siiski, et kõige õigem on see õigus Valitsusele anda just raviasutiste seadusega, sest peaausjalikult teeb see erandi raviasutiste põhikirjade kohta ja puudutab osaliselt personaali teenistusse võtmise ja teenistusest vabastamise küsimust, kuigi see küsimus on juba lahendatud Tervishoiu-ala korraldamise seaduse 7. peatükis. Selle seaduse 7. peatükki on võetud lõige, mis lubab teha erandeid, kui teistes vastavates seadustes on ette nähtud eri kord, ja see on praeguse seaduse § 8 juures viibe sellele. Juriidiliselt võib vaielda selle üle, kuhu ta kuulub. Ei oleks õige, et selle volituse sisse võtame igasse seadusse ja mitme seaduse vahel jaotame. Leiti siiski, et kõige õigem on see eriline õigus sisse võtta Raviasutiste ja laboratooriumide seadusse. See on vormiline külg.

Sisuliselt tahaksin seda tähendada, et need seadused on algatatud eelmise Valitsuse poolt, kuid praegune Valitsus täiel määral pooldab kõigi nende seaduste põhi- aluseid. Nimelt on need seadused tingitud sellest, kuidas edaspidi otstarbekalt arendada ja kujundada kogu meie raviasutiste võrgu väljaehitamist ja arendamist. Meil on aga kujunenud nõnda, et kõigil omavalitustel on oma haiglad, ja suured haiglad.

Ei oleks otstarbekohane, kui riik hakkaks ise paralleelselt haiglaid ehitama, näiteks pealinnas. Pealinnas kerkis see küsimus üles. Haigla krunt ja hooned anti omal ajal linnale tasuta. Need hooned kuulusid Eestimaa heategevale organisatsioonile, mis oli ette nähtud terve Eestimaa kubermangu kohta, seega eeskätt Põhja-Eesti kohta. Ja nüüd, kus pealinnas hädavajalikuks osutus ühe suurema keskhaigna ehitamine, mille tegevuspiirkond ulatuks üle Põhja-Eesti ja oleks pealinna piires, siis tuli kõne alla, kas peaks selle ehitama riik või andma toetust omavalitsusele. Mitmes riigis on ehitatud haiglaid riik. Meie naaberriigis Soomes on riik ehitanud väga moodsaid ja ilusaid haiglaid, nii et Soome on haiglate poolest eeskujuks tervele Euroopale. Meil paistis otstarbekohane olevat, nagu ma tähendasin, et me lahendame selle küsimuse koos pealinna ja et riik toetaks pealinna omavalitsuse vastavat ettevõtet ja algatust. Meil on praegu ehitamisel Tallinnas suur keskhaigna, mille keskosa, haavajaoskond, varsti valmib. Günekoloogia-, sünnitus-osakonna ehitus algab varsti. Järgmisena tuleb ehitamisele siseosakond. Ehitamine läheb maksma 2,5—3 milj. kr., kusjuures riik toetab ehitust ligi 50% ulatuses.

Tõin ette ühe kujuka näite. Aga praegu ehitatakse haiglaid juurde veel mujalgi. Saaremaa haigla on varsti valmimisel. Peale selle tulevad ehitamisele Rakvere ja Paide haiglad. Meie võtsime seisukoha, et riik ise ei ehita, vaid soodustab ja toetab haiglate ehitamist. See paistab otstarbekohane olevat. Suurte haiglate suhtes on väga tähtis, et nad saaksid töötada korralikult kui omavalitsushaiglad, kus omavalitsus on peremees. Linnaseadus annab haiglate personaali ametisse seadmise ja muude korralduste täitmise omavalitsuste võimkonda. Valitsuses oli kaalumisel küsimus, kuidas me saaksime võtta seadusse volituse või aluse, et nende suurte haiglate suhtes, mis riigis töötavad kogu rahva huvides, oleks sõna kaasa rääkida ka Sotsiaalministeeriumil. Seniste seaduste järgi on see võimalus väike. Uue Tervishoiu-ala korraldamise seadusega püüame saada kaugemale. See seaduseelnõu on Riigivolikogu komisjoni poolt juba vastu võetud. Need maa- ja linnaarstid, kes nimetatakse ametisse linnapea ja maavanema poolt, kuuluksid kinnitamisele Sotsiaalministri poolt. Paljude seadustega on muudel valitsemisaladel keskvoimule ette nähtud kaasa rääkida palju suurem õigus kui see on senini 15 või 20 aasta kestel võimalik olnud tervishoidu korraldavate

seaduste järgi. Tervishoiu-ala juhtimisel üldrahvatervishoiu seisukohalt on vastavad ülesanded siiani seadusega pandud omavalitsuste peale, kuid tervishoiu-ala korraldavate juhtide ametisse võtmisel ei olnud keskvalitsusel õigust kuigi palju kaasa rääkida. Siin me muidugi ei lähe nii kaugele kui haridus- või ehitusala korraldamisel. Omal ajal võisid keskvalitsus ja omavalitsus vastuolus olla. See oli vist päritud Vene ajast, kuid ei ole põhjendatud meie oludes, sest meie uus areng ja suund lähevad teist rada. Võib-olla ka maksvates omavalitsusseadustes tuleb teha muudatusi, kuid üldiselt on tendents sinnapoole, et siin peab täielik kooskõla olema keskvoimu ja omavalitsuse vahel. Kõigist neist lähtekohtadest välja minnes tuli leida tee, et Valitsusel oleks suuremate, riigi toetusega ehitatud haiglate korralduse alal sõna kaasa rääkida. Selle juriidilise vormi andmisel oli alguses mõeldud, et linnavolikogud võtavad vastu erikorra, mis kinnitatakse Valitsuse poolt. Kuid arvati, et võib raskusi tulla ja et Valitsus ei taha millegagi omavalitsuste õigusi piirata. Auväärt Riiginõukogu liikmed, teie mõistate, et siin ei saa küsimust nõnda lahendada, et keskvalitsusel, riigil tervishoiu alal sõna kaasa rääkida ei ole. Sest ühe väiksema linna linnaarsti kinnitamine ei ole mitte vähem tähtis kui suure keskhaigna direktori ja ordinaatori ametisse võtmine. Meie võime suurte summadega ja riiklikkude toetustega ehitada suuri haiglaid, kuid tähtis on ka, et neis haiglates arstide personaal oleks ajakõrgusel. Sest usaldus haigla vastu ei olene tema headest ruumidest, vaid haigla korrast ja personaalist. Ma ei taha sellega öelda, et praegu meie haiglates kord halb oleks, vaid hoopis ümberpöörduvalt — Tallinna linna keskhaigna ja arstide vastu on meie kodanikkudel väga suur lugupidamine ja suur usaldus, palju suurem kui mõne teise haigla vastu, kus revideerimisel on ette tulnud arusaamatusi. Selle programmi läbiviimisel, s. t. riiklikkude toetustega ehitatud suurte haiglate alal on aga tarvilik, et Valitsusel on teatud kaasarääkimise õigus nende valitsemisel, eriti ka nende põhikirja ja sisemise korra andmisel, kusjuures, ma tähendan veel, Valitsusel ei ole soovi vastuollu sattuda vastava omavalitsusega. Vastavad omavalitsusseadused jäävad kehtima. Uus Valitsuse õigus ei tangeeri ega muuda ära maksvaid omavalitsusseadusi. Lugupeetud rnl. Soots tõi ette, nagu ei oleks see õige talitusviis, et kui Tallinna keskhaigna ehitamist alustati, siis on Vabariigi Valitsuse poolt teatud

tingimused üles seatud, aga nüüd tagantjärele tahetavat veel lisatingimusi üles seada. See ei ole täpne ja õige.

Ma ütlesin, et riigi tingimus oli suurt ehitustoetust andes, et tariifid jäävad ühesugusteks nii linna kui ka maakonna kodanikele. On arusaadav, kui Valitsus annab suuri toetusi — kuni 50% raviautise üldväärtusest, siis ta ei või leppida sellega, et näiteks Harjumaa kodanikelt võetakse kõrgemat ravimaksu kui Tallinna linna kodanikelt. Me ei saa omavalitsusele vaadata kui isoleeritud üksusele, kes elab omaette elu, vaid peame silmas pidama ikkagi seda, et Tallinna linn elab väga suurel määral ka maarahvast. Sellepärast ei saa me kunstlikke piire vahele tõmmata. On täiesti loomulik, et omavalitsus teatud ülesandeid täites haiglatele juurde maksab. Haigla nurgakivi panekul ka lugupeetud härra ülemlinna-pea tähendas, et Tallinna linn on kodanike ravisel palju juurde maksnud. Asetades nurgakivi Vabariigi Presidendi nimel, ütlesin, et ma pean kahjuks polemiseerima lugupeetud ülemlinnapeaga. Meie ülesandeks peaks olema ehitada mitte ainult haavaosakond, vaid terve haigla. (Vahele hüüe.) Linnavalitsus läks välja seisukohalt, et tuleb ehitada haavaosakond, kuna meie soov oli, et kogu haigla väljaehitamine oleks kohe ette nähtud.

Teiseks ma vabandan, kui ütlen, et linnaomavalitsus ei ole kaubamaja, mis peab ainult tulukust silmas, vaid linnaomavalitsuse kui ka iga teise omavalitsuse ülesandeks on hoolitseda rahva tervishoiu, hariduse, heakorra ja hoolekande eest. Need on neli põhimist ülesannet. On arusaadav, et nendel aladel võib tulla vajadus juurde maksta. Muidugi on väga hea, kui linnavalitsus üksikute oma asutiste finantsasju selliselt korraldab, et tulud ja kulud on tasakaalus, kuid nagu teada, pole see alati võimalik. On küllalt sääraseid olukordi, kus omavalitsus peab juurde maksma. Alati võib ette tulla, et üks osa kodanikke paratamatult ei suuda maksta, mispärast osa kulusid langeb linna kanda. See on linna üldine ülesanne. Kui sel alal kokku võtta, et aastate jooksul on haiglale nii suuri juurde makse olnud, et see osa, mis riik toetab, on kaetud, siis ei ole see sisuliselt põhjendatud ega õieti väljendatud. (Vahele hüüe.) See ei ole õiglane. Mina ütlesin, et Tallinn on pealinn. Ja kui riik toetab, siis ei saa ette kujutada, et pealinnale tõmmatakse hiina müür ümber. Üle linna piiride käib liikumine ja elu ning — kaubandus. (Vahele hüüe.) See toob ometi linna raha, mil-

lest olenevad linna tulud ja maksud. Ma ei taha kõrvale kalduda, ma ainult ütlesin, et niisugust asja ei ole olnud, et Valitsus seaks tagantjärele tingimusi. Ma toetan haiglale ehitamist. Seadust ei anta ainult selleks, et teda maksma panna teatud konkreetjuhtumi tarvis, vaid selleks, et keskvõimul oleks sõna kaasa rääkida. Me piirdume sellega, et keskvõimul on õigus ainult siis kaasa rääkida, kui riik annab erilist toetust. Selline õigus ei ole antud mitte ainult praeguseks juhuks, vaid Valitsus peab seda soovitavaks üldse tervishoiu-ala edaspidise korraldamise juures. Minu arvates on päris õige, et suure haigla juhtimise korraldamisel Valitsusel on õigus kaasa rääkida. Need on motiivid, mispärast seadusse lisavolitus sisse võeti. Ja seepärast neil põhjustel soovitatakse, et Riiginõukogu võtaks seaduse vastu nii, kuidas ta siia Riigivolikogu poolt on saadetud.

J S o o t s: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Me oleme nüüd ära kuulanud Sotsiaalministri arvamise ja motiivid, mille põhjal Valitsus leiab tarviliku olevat selle seaduse § 8 teise lõike sisse jätta. Ettekantud motiivid aga ei lükka ümber neid motiive, mis olid ette toodud selle lõike väljajätmise poolt. Härra minister ütles, et Valitsus ei taha oma võimu kurjasti tarvitada ega määrustega kaugele minna. Aga meie ei tea Valitsuse tahet. Vahest praeguse Valitsuse tahtmist teame, aga ega valitsused ei ole meil kuigi püsivad ega igavesed. Selle seaduse paragrahvi tekst on aga säärane, et ta annab Valitsusele võimaluse seda seadust täiesti ignoreerida. Antakse ühele haiglale 10 kr. toetust ja öeldakse, et teie olete toetust saanud, sellepärast ei maksa teie kohta seadus, vaid täiel määral Vabariigi Valitsuse tahe. Mina ütlen, et säärane võimalus on olemas. Kui härra minister ütles, et Valitsuse tahe on teissugune, siis väljendagu ta seda tahet seaduse näol. Kui tahetakse, et peab vahe olema nende vahel, kes abi on saanud ja kes mitte, olgu siis kaks seadust, ühtelele niisugune, teistele teissugune. Siis on seadus, mis on ette teada. Tallinna kohta tuleb see ikkagi tagantjärele. Kui härra minister ütles, et Tallinna haigla kohta ei ole üles seatud mingisuguseid eritingimusi, siis mina ütlen, et see ei ole mitte nõnda. Selle kohta on olemas terve kirjavahetus. Kui linnavalitsus palus toetust, siis vastati talle, et seda on võimalik saada, aga tingimused on järgmised. Esimene tingimus oli, et ehitamine sünniks kokkulepitud järjekorras. Nimelt

oli Valitsuse esialgne soov, et kõige enne ehitataks sünnitusosakond, aga siis lepidi kokku, et esimese järjekorras ehitatakse haavaosakond, siis alles sünnitusosakond. (Vahele hüüe.) See oli üks abisaamise tingimus. (Vahele hüüe.) Teine tingimus oli, et plaanid peavad olema Vabariigi Valitsuse poolt heaks kiidetud. Seadus nõuab vaid ministrite kinnitamist. Sellega on see nõudmine suurem kui seadus nõuab. Oluline oli haigla suuruse küsimus, nimelt kas haavaosakond on 160, 200 või 240 voodiga. Vastavalt suurusele lubati ka toetust anda. Viisin küsimuse volikogusse. Volikogu tunnustas need tingimused vastuvõetavaks ja tegi ülesandeks vastavalt nendele tingimustele nõutada toetust. Minu arusaamise järgi on see leping. Kui härra ministri arvates on see midagi muud, siis palun öelda, mis see muu on. (Vahele hüüe.) Seadusega võib küll teha kõike, aga küsimus on selles, kas see on kõik otstarbekohane. Linnavalitsus sai sellest nõndaviisi aru, et tal mingisuguseid uusi kohustusi Valitsuse vastu ei tule. Sel eeldusel ta võttiski toetust. (Vahele hüüe.) Valitsusel on õigus juba toetuse määramisel ette üles seada tingimused, missuguseid tahab. (Vahele hüüe.) Ja kui tingimustes ette kokku lepatakse, siis ei saa midagi selle vastu olla. Aga nüüd ta tuleb tagantjärele, ja säärane moodus pole vastuvõetav.

Edasi pean ütlema, et siin ei ole koht polemiseerida omavalitsuse ülesannete kohta, aga mina olen küll nii aru saanud, et omavalitsuse ülesanded piirduvad oma kodanikkudega ja administratiivpiiridega. Ei saa nõnda arvata, et Tallinna linn, kuna ta on pealinn, on kohustatud koole ja raviasutisi ülal pidama nii palju, et terve vabariigi õpilased ja haiged siia tulla võiksid. Minu arvates see nõudmine ei ole õige. Ega Tallinna linn ei valitse tervet riiki. Lehtedest lugesime kord, et Kilti jaamast tuli haige inimene Tallinna, kus ta aga ei leidnud haiglas vaba kohta. Selles olevat süüdi Tallinna linnavalitsus. Kiltis on teine omavalitsus, see on maavalitsus, ja tuleks küsida, kas Kilti omavalitsus peab tema eest hoolt kandma või peab seda tegema Tallinna linn. Minu arvates on asi säärane, et Kilti kodanikkude eest peab hoolitsema vastav maavalitsus, aga mitte Tallinna linnavalitsus. Kui seda Tallinn siiski on teinud ja kavatseb ka tulevikus teha, siis sel eeldusel, et need võõra omavalitsuse inimesed maksavad niipalju, kuipalju tegelik ravimine maksma läheb, aga mitte nõnda, et Tallinna linn peab igale haigele juurde maksma, vaatamata sellele, kas ta on Tallinna inimene või mitte.

Tallinn on senini oma haiglale ikka juurde maksnud, aga kui see summa väga suureks läheb, siis ta lomulikult nõnda palju juurde maksta ei jõua. Tulevaks aastaks on elarvesse võtnud 18 milj. senti. See on sooliidne summa. Kui võtame, et see summa nagu oleks protsent riiklikkudelt toetustelt, mis haiglale antakse, siis oleks see väga suur protsent. Siin tahetakse, et riigil oleks õigus kaasaraäkimiseks, aga riik räägib praegu ka kaasa, sest kõik need määramised, mis seal on olnud, on ka kinnitatud. Ei ole aastatki mööda, kui sinna osakonna juhataja määrati ja ta kinnitati ka vastavate riigiasutiste poolt. Seal oli võimalik öelda jaa või ei. Ei-ütlemise puhul on võimalik talitada vastavate seaduste alusel. Aga ühe haigla kohta Valitsusele blankovolitust anda ei ole sobiv. Ma ei taha Valitsuse kohta halba öelda, aga ka seal on inimesed ja mitte jumalad. Sellepärast on siiski ka seal kontrolli põhimõte läbi viidud. Selleks on meil Riigikontroll ja administratiivkohus. Nüüd leitakse, et on paras aeg riigi kompetentsi suurendada omavalitsuse kompetentsi arvel säärasel kujul, et Valitsuse tahe on lõplik. Minu arvates ei ole praegu selleks õige aeg. Praegu oleks õige vastupidises suunas minna. Võib-olla tuleb kord see aeg, aga praegu selleks küll aeg kohane ei ole. Mina ei saa hääletada selle poolt, et see lõige sinna sisse jääks, ma hääletan selle vastu. Meie oleme Valitsusele nõu andnud, kui Valitsus ei võta seda nõu kuulda, siis on see tema vastutuse asi.

Sotsiaalminister O. K a s k: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Ma pean oma kohuseks veel vastata. Meie arusaamised lähevad lahku selle kohta, mis on leping ja mis on tingimus: Kui ehitatakse suur avalik hoone, siis on ette nähtud, et selle plaani kinnitab Teedeminister kokkuleppel Sotsiaalministriga. Suurte hoonete plaanid vaadatakse läbi tihti ka Vabariigi Valitsuses. Tähtis on, et hoonet ei hakata lappima ja osakondade kaupa plaane esitama, vaid kui kavas on ühe suurema haigla ehitamine, siis peab olema kindel plaan ja see plaan tuleb kohe alguses ette näha terves ulatuses ja kinnitada, kuigi hoone väljaehitamine teostatakse järk-järgult. See pole eritingimus, vaid on maksev kõigi haiglate suhtes. (Vahele hüüe.) Vabariigi Valitsus vaatas plaani läbi, ka Vabariigi President tundis suurt huvi selle suure keskhaigla ehituse vastu. Kui pealinnas ehitatakse haigla, millest väga laialdased ringkonnad on huvitatud ja mis saab suure riikliku toetuse osaliseks, siis on loomulik, et

riigi kõrgemad asutised tunnevad suurt huvi selle vastu, kas haigla kujuneb ka otstarbekohaseks. Kui riik on andnud toetuse, siis on täiesti õigustatud, et Valitsus saab teatud õiguse raviausutise tegevuse üldkorraldamisel ja et sellele seaduslik alus antakse. Juriidiliselt on ainult kaalutud, missuguse seadusega seda tuleb teha. Küsimuse lahendamiseks on mitu teed olemas, kuid ma ei leidnud paremat teed.

Kui öeldakse, et valitsused vahetuvad, siis on see samavõrra maksev ka linnavalitsuste kohta — ka need vahetuvad. Samuti ei ole sugugi õigustatud väide, et omavalitsused kehastavad rahvast rohkem kui Vabariigi Valitsus. Meil on ette nähtud Põhiseaduses kindel kord, kuidas riigiasutisi ellu kutsutakse ja kuidas vastavad ametiisikud ametisse kutsutakse. See seaduseelnõu on esitatud juba kauemat aega tagasi, ta oli arutusel juba kevadel. Suurte haiglate suhtes on siiski tarvis luua erinev kord arstide ametisse võtmisel ja vabastamisel. On õigus, et iga linnateenijat võib linnaeapa või ülemlinnaeapa vabastada ametist oma suva järgi, kui 2 nädalat on ette öeldud. Linnahaiglate suhtes on olukord ka niisugune. Meie osa ametnikke peaksid olema kvalifitseeritud töötajad, ja kui neile koht üles öelda 2-nädalase etteatamisega, siis võib see õige vastutusrikkal kohal olevate ametnikkude ja seda kaudu asutiste peale halvasti mõjuda. Seda ei ole senini õnneks ette tulnud, aga seda võib ette tulla.

Arstid tahtsid omi projekte tutvustada, kuid see linnaääradele ei meeldinud, et arstid tulevad ja räägivad kaasa ehitusprojektide koostamisel. Ka mina ei pea seda asja õigeks, et inimesed hakkavad ministereid vahet jooksma ja kaasa rääkima iga väiksema kava suhtes. On tähtis, et omavalitsuste suurte tervishoiuasutiste suhtes keskasutus saab kaasa rääkida, ilma et omavalitsuse õigusi piirataks.

O. Rütli: Lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Vaidlused on siin peasjalikult olnud Valitsuse ja Tallinna linna vahel. See paragrahv on siiski üldine ja selles on põhimõte, kas Valitsusel on õigus omavalitsuse tegevusele tervishoiualal juhtnõore ja suunda anda või mitte. Selles seisab õieti see tõsine küsimus. (Vahele hüüe.) Kui meie selle § 8 teise lõike tagasi lükkame, siis sellega me eitame, et Valitsus võib omavalitsusele juhtnõore ja suunda anda. Muust siin õieti sisuliselt juttu ei ole. Siin on ette toodud, et see seadus vormiliselt ei ole õiges kohas. Juriidiliselt ta ei olevat õige selle poolest,

et ta muudab terve rea kehtiva seaduse paragrahve. Me teame, et iga seadus on muudetav, kuivõrra muudatus ei käi põhiseaduse vastu. Kui hiljem mõni seadus antakse, siis ta tõepoolest ka muudab eelmist. Kui me nüüd käesoleva seaduse vastu võtame, siis see loomulikult muudab mõne paragrahvi endisest seadusest. Kas aga sellest kahju tuleb, on teine küsimus. Peasi ei ole mitte abiandmise küsimuse üle vaielda, vaid on tähtis, kas tervishoiualad kannatavad või mitte. Kuidas asi tõepoolest on — kas omavalitsuse raviausutised selle tõttu kahju saavad ja tervishoiualad kannatavad, kui Valitsus seal sõna kaasa ütleb? Muidugi mitte, vaid asi võidab sisuliselt. Vahest pealinnas on kõik korras, aga ma võin öelda, et provintsis ei ole alati kõik korras. Ma toon näite sellest seisukohalt. Kui teie lehti loete, vähemalt peale pealinna lehtede, siis leidsite, et oli ühes provintsilinnas juhtum, kus haigemaja juhataja tehti linnaeapa poolt ametist lahti, aga see andis jagelda ja protsessida tüki aega ja ka ajalehtedes jätkusid kirjutised terve aasta. Lõppude lõpuks oli linnaeapa sunnitud vallandatud arsti ametisse tagasi võtma. Nüüd tuleb uue linnaeapa valimine ja selle loo tagajärjel on näha, et senist linnaeapa enam tagasi ei valita. See on provintsi vaim. (Vahele hüüe.) Kuid Valitsus võib asja parandada ja sääraseid nähtusi ära hoida. Ma toon veel ette teise juhtumi, kus Valitsus tegi mõnesuguseid korraldusi asutises, ka nii-öelda päris autonoomses asutises. Ja selle tagajärjel olid, nagu aruandest ministeriumis näha oli, et haiglates haigete seisukord, ravimine oli paremaks muutunud ja ka sissetulekad olid suuremaks muutunud, nii et mõlemad said kasu. Kas me võime eitada Valitsuse osa säärase juhtumi juures? Ei! (Vahele hüüe.) Kui meie ei eita, siis ei ole ka kuidagi võimalik nüüd öelda, et me praegu § 8 teist lõiget vastu ei võta. Ega see teine lõige omavalitsuse õigusi ei kitsenda (Vahele hüüe.), kui me seaduse anname, et Valitsusel on õigus suunda anda. (Vahele hüüe.) Aga kui me ei anna säärast seadust, siis Valitsus ei saa õigel ajal olusid parandada. Ega siin ometi seadusele põhimõtteliselt vastu ei räägita. Minu arusaamise järgi, kui meie selle teise lõike maha kustutame, siis me eitame Valitsuse õigust selles (Vahele hüüe.), et tal oleks õigus kaasa rääkida omavalitsuste asjus.

J. Soots: Ma tahtsin härra ministrile ainult faktilise märkusena vastata, et see väide, nagu ei oleks lastud haiglaarstidel

plaani koostamisel kaasa rääkida, ei vasta tõe. Tegelikult kujunes asi nõnda, et algul, kui küsimus päevakorra kerkis, siis üksikud arstid hakkasid oma kavadega igal pool ringi käima, kaasa arvatud ka Tervishoiu ja Hoolekande Talitus ja härra minister. Kui ma sellest kuulda sain, siis ütlesin, et kuulge, härrad arstid, teie aeg tuleb. Kui linnavalitsus on oma põhimõtted üles seadnud, siis tulge kõik kokku ja öelge oma arvamine selle kava kohta oma haigla juhataja ja linna tervishoiuosakonna juhataja juuresolekul. Aga sedaviisi ümber joosta, mööda minnes linnavalitsusest, see ei ole kord. Selle järgi ka kava koostati. Siis arhitektid ja ka Tervishoiu ja Hoolekande Talituse juhataja läksid haiglasse, kus ühes arstidega arutati läbi kõik küsimused mitme nädala jooksul ja protokolliti kõik arvamisid. Igaüks võis oma arvamist avaldada. Kui nende arvamide kohaselt valmistatud plaan oli valmis ja see esitati Valitsusele, siis Valitsus arvas tarvilikuks välismaalt tuua eksperdid. Need eksperdid protokollisid oma arvamisid. Siis saadeti plaan ühes ekspertide arvamisega linnavalitsusele tagasi seisukoha võtmiseks. Siis linnavalitsus kutsus välja haigla juhataja ja kõik vanemad ordinaatorid Valitsuse koosolekule, kus palusime arste kõigi küsimuste kohta üksikasjaliselt oma arvamist avaldada, mis kõik protokolliti. Protokollile on kõik haigla osakondade juhatajad alla kirjutanud. Ühel arstil oli ühe küsimuse kohta eriarvamine. Mina andsin temale paberi ette ja palusin, et ta pangu oma eriarvamine selle punkti kohta kirja. Ta mõtles ja lõpuks ütles, et siiski ühineb teiste ametivendadega, ja kirjutas ka alla. Peale seda, kui on olemas protokoll, kus kõigi küsimuste kohta on linnavalitsuse ja arstide ühised allkirjad, ei ole kellelgi õigust öelda, et arste ei ole kutsutud selle plaani väljatöötamise juurde.

Sotsiaalminister O. K a s k (fakt. märk.): Ma rohkem ei ütle, kui ainult seda, et mina ei ole säärast ütlust tarvitanud, et arste ei ole kutsutud selle plaani väljatöötamise juurde.

Aruandja H. O t s t a v e l (lõppsõna): Ära kuulunud sõnavõttud, pean konstaterima, et sõnavõttud on hakanud keerlema õieti Tallinna linna huvide ümber. Kõnesolev paragrahv seda küsimust otsekohe ei käsitle. Paragrahv sel kujul taotleb hoopis teist asja, nimelt toetuse andjale õigust kaasa rääkida. Seaduse järgi ei ole omavalitsused kohustatud haiglaid ülal pidama. Siin võib kõne alla tulla, kas omavalitsus

tahab haiglat ülal pidada ja sellega ühenduses olevaid asju korraldada. Tundub, et kui Tallinna linnavalitsus vastu vaidleb, et peab ruumi tegema ka maakonna elanikele, siis on loomulik, et Valitsusel tuleb seal kaasa rääkida, sest keskvoimule ei saa olla üksikõik, et üksik maakond peab endale iseseisva haigla ehitama, kui see majanduslikult seisukohalt pole otstarbekohane ning kui küsimust on võimalik teisiti korraldada. Sellised küsimused peavad tulema lahendamisele keskkohas, kus on võimalik kooskõlastada mitmete asutiste erihuviseid. Ka eelmisel lugemisel tõin ette, et me oleme vastu võtnud palju kaugemale ulatuvaid seadusi, näiteks Ehitusseaduse, milles Valitsusele on antud suuri õigusi kohapealsete asutiste tegevuse korraldamise alal. Sellise kontrolli teostamine on aga veelgi tähtsam tervishoiu alal. Teen sellepärast ettepaneku seaduseelnõu esitatud kujul vastu võtta ning parandus-ettepanekud tagasi lükata.

J u h a t a j a: Kavatsen hääletada § 8 lõigete kaupa, sest rnlk. Uessoni ettepanek on puhteitav.

Panen hääletamisele § 8 esimese lõike. (Hääletatakse.) § 8 esimene lõige on vastu võetud.

Panen hääletamisele § 8 teise lõike. (Hääletatakse.) Poolt on 20 häält, vastu 16 häält. § 8 teine lõige on vastu võetud. (Vahelehuue: Sedelitega hääletada!) On ettepanek tehtud § 8 teine lõige sedelitega hääletada. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Palun hääle lugejateks rnlkd F. Akel, L. Antik ja L. Eenpalu.

Üldse on ära antud 37 sedelit, nendest poolt 20 häält, vastu 16 häält, üks on tühi sedel. § 8 teine lõige on vastu võetud 20 häälega 16 hääle vastu.

Seega on § 8 vastu võetud aruandja poolt esitatud kujul.

I osa pealkiri, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

J u h a t a j a: Seaduseelnõu on III lugemisel vastu võetud.

Redaktsioonikomisjonil eelnõu redaktsiooni kohta parandusi ei ole.

Asun eelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Raviastutiste ja laboratooriumide seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

2. Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadus — II lugemisel.

Aruandja Üldkomisjoni aruandja A. U e s s o n.

Kaasaruandja Maa-, töö- ja rahvahealu komisjoni aruandja H. Leesment.

Juhataja: Kavatsen käesoleva seaduseelnõu teksti ettelugemise ära jätta ja arutada ning hääletada seaduseelnõu peatükkide kaupa.

1. peatükk — § 1—11, 2. peatükk — § 12—17, 3. peatükk — § 18—20, 4. peatükk — § 21—26 — ühes pealkirjadega võetakse vastu.

5. peatükk — § 27—31.

Sotsiaalminister O. Kask: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Ma teen siin ühe väikese parandus-ettepaneku, nimelt palun restaureerida selle redaktsiooni, mis oli Valitsuse eelnõus ja mis Riigivolikogu poolt vastu võetud, nimelt § 30 lause: „Apteegiõpilasteks võidakse võtta isikuid, kes omavad vähemalt keskkooliharidust“. Siin on aga gümnaasiumiharidus võetud. See on võrdlemisi väikese ulatusega küsimus, kuid sisuliselt on tal suur tähtsus.

Me tahame läbi viia teatud reformi apteegiasjanduses ja ka terve apteegipersonaali alal. Meil arenes viimasel ajal olukord, kus ülikool väga palju rohuteadlasi välja saatis. Selle tagajärjel tekib teataval määral tööra rohuteadlaste kaader. Ei ole võimalik, et kõik saaksid apteegipidajaks. Olgugi et kümnekond apteegiomanikku ära lähevad, see võimalus seda olukorda ei kõrvalda. Apteegiassistendid algul said õiguse pidada apteeke, pärast 1925. a. seadust seda õigust neile ei antud. Valitsuse soov on, et ülikoolide seadust edaspidi täiendatakse selles mõttes, nagu paljudes riikides on läbi viidud, et rohuteadust saab ülikoolis õppida see, kes on apteegis mõne aasta praktiseerinud. Ei ole päris õige see, kui noor inimene rohuteadust õppima minnes ei ole üldse apteeki näinud rohkem kui vahest rohtu ostes. Nii tuleb siin teatud parandus läbi viia. Ühtlasi korraldatakse nõnda, et apteegijuhataja ja üldse farmatseudi kutse alal on tarvis ülikooliharidust. Kes seda õppima lähevad, need peavad olema teatud aeg apteegiõpilased, vähemalt gümnaasiumi-ehelharidusega.

Kuid peale selle on apteegiassistendid kui abipersonaal . . . (Vahele hüüe.) Vaadake, me ei taha apteegiassistendi seisust kaotada. (Vahele hüüe.) Aga nüüd ongi olukord nii, et apteegiassistente võib õige palju juurde tulla. Meil on tarvis abipersonaali, sest ei ole mitte õige, kui ütleme, et väikeses maa-apteegis, kus apteegi juhataja on

rohuteadlane-farmatseut, tema abiline peab ka rohuteadlane olema. Nüüd oleks tarvis, et apteegiõpilastelt nõutaks seadusega vähemalt keskkooliharidust ja nendest tuleks apteegiassistendid. (Vahele hüüe.) Vaadake, kui see inimene on apteegiõpilane ja tal on keskkooliharidus, aga ta tahab ülikooli minna, siis peab ta end täiendama. Elu näitab, et meie liiga kergelt sunnime edasi minema ülikooli ja loome lõpuks niisuguse olukorra, et meil on sajad ülikoolilõpetanud, kes võib-olla saavad vaid 100 kr. palka. Loomulik on, et sellega on raske ära elada, ja siis tulevad rahulolematused. Minu arvates on küllaldane, kui apteegiõpilasel on keskkooliharidus, mispärast ei tuleks obligatoorselt nõuda gümnaasiumiharidust.

Neil põhjusil leian, et see on meil apteekide formeerimise ja kogu tervishoiuala juures tarvilik, et oleks soovitatud anda võimalus apteegiõpilastelt mitte nõuda tingimata gümnaasiumiharidust. Kui öeldakse, et ladina keelt on vaja, siis võib seda teha katsete juures, mis assistendid sooritavad. Nimelt pole assistentidel ladina keele oskust vaja gümnaasiumi ulatuses, vaid palju vähemas ulatuses — retseptide kirjutamise ja rohtude väljaandmise juures.

Neil põhjustel teen ettepaneku

§ 30 p. 1 sõna „gümnaasiumi“ asendada sõnadega „vähemalt keskkooli“.

A. Kask: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Tuleb välja, et ühte ja sama asja saab mitmeti tõlgendada ja põhjendada ning selle kasuks ja kahjuks rääkida. 20 aastat tagasi — 1919. a. — tehti apteekide ja rohuteadlaste seadus. Siis leiti pikemate vaidluste järel, et tuleb apteegiõpilastelt nõuda gümnaasiumiharidust. Härra ministril ei olnud midagi erilist põhjenduseks ette tuua, mille tõttu praegu saaksime tagasi minna ja apteegiõpilastelt nõuda ainult keskkooliharidust. Küll on olnud komisjonis, kus seda seadust arutati, mitmesuguste organisatsioonide märgukirju, ja ma usun, et neid märgukirju on saanud ka kõik härrad Riiginõukogu liikmed ja proua Riiginõukogu liige. Aga neis ei ole üheski avaldatud sellist soovi, et apteegiõpilaste haridustsensust tuleks muuta. Seda ei ole ka väljastpoolt Valitsusele soovitatud, vaid selle haridustsensuse revideerimist on Valitsus ise tarvilikuks pidanud.

Need motiivid, mis härra Sotsiaalminister ette tõi, et siis ei tekiks erilist proletariaati gümnaasiumiharidusega inimestest, lasevad ennast samuti põhjendada, nagu üli-

kooliharidusega proletariaadi tekkimine. Assistentid, kes on lõpetanud ainult kesk-kooli, satuvad raskuse ette ülikooli mine-misel, sest neil on sinna palju raskem minna kui gümnaasiumilõpetanutel, isegi assisten-dieksameid on neil raske sooritada. Ülikooli olud on sellised, et nad võtavad vastu far-maatsia osakonda inimese, kes on gümnaa-siumiharidusega, aga ei oma apteegiprakti-ka. Selle ala praktikat ei ole nõutud selle-pärast, et sellist nõudmist ei ole ka teistes teaduskondades. Teisest küljest teame, et kui inimene läheb gümnaasiumist ülikooli rohuteadust õppima ja peale selle lõpeta-mist tuleb praktikale, siis on ta praktikas sama tark kui see, kes läheb keskkoolist otsekohe apteeki õppima. Ma ei hakka selle seaduse puhul soovitama Ülikoolide seaduse muutmist ja korra kehtima panemist, et üli-kool võtaks rohuteaduse osakonda ainult neid isikuid, kes on praktikal olnud aptee-giõpilastena. Valitsus on soovinud, et ka väiksema haridusega isikud pääseksid apteegiõpilaste kohtadele, kuid siis me look-sime sellise proletariaadi, kellel on ülikooli minna ja rohuteadlaseks saada märksa ras-kem kui see on praegu. Me ei saa mingil viisil intelligentse proletariaadi tekkimist ta-kistada, kui meie ei piira õppeasutiste arvu. Kui me sinna ei lase nii palju inimesi sisse astuda, siis on see ainuke tee haritud pro-letariaadi tekkimise takistamiseks. Kuid on olemas terve rida inimesi, kes võivad oma noorsugu saata välismaale õppima, kui neid kodumaal koolidesse vastu ei võeta. Selle-pärast tundub mulle, et ei ole olnud mingeid reaalseid motiive selleks, et praegu peaks tagasi minema apteegiõpilaste hari-duse alal. See motiiv, et apteegi teenistus olevat sedavõrd väike, et see ülikoolihari-dusega inimest ei toida, ei kuulu siia, sest gümnaasiumilõpetaja ei ole ülikooliharidu-sega. Ja kui apteekides ei ole kohta ülikooli-haridusega rohuteadlastele, siis nad ei lähe ka ülikooli. Kui aga nõudmine ülikoolihari-dusega rohuteadlaste järele peaks tekkima, siis on igatahes nendel, kes gümnaasiumi lõpetanud ja siis apteegiõpilasteks lähevad, märksa kergem edasi minna ja nende töö apteegis märksa tulukam kui nende töö, kes on lõpetanud keskkooli. 20 aasta eest viidi seadusse nõue, et apteegiõpilane pidi güm-naasiumi lõpetanud olema. Siis oli gümnaa-siumi lõpetanute arv märksa väiksem kui praegu, kus tung gümnaasiumidesse suur. Milleks siis praegu peaks tagasi minema keskkoolihariduse juurde, seda härra mi-nistri seletusest ei selgunud. Sellepärast ei saa ma selle paranduse poolt hääletada.

Sotsiaalminister O. Kask: Kõnelesin õige lühidalt, sest nägin üldisest meeleolust, et küsimust ei tahetud pikalt kaaluda ja sooviti, et see rutem saaks lahendatud. Ma ei taha ka praegu rohkem öelda, kuid lugu-peetud eelkõneleja ütles, et 20 aasta eest on seda küsimust kaalutud ja pikkade kaalut-luste järel läbi viidud. See on õige, kuid siis olid teised suured motiivid määravad. Meil oli tarvis kogu meie rohuteaduse ala kor-raldada. Nimelt oli nii, et mitmed inimesed, kes praegu on magistrid ning teenivad võib-olla veelgi kõrgemal rohuteaduse alal, olid ülikooli lõpetanud, kuid ei omanud gümnaa-siumiharidust. Neljaklassilisest vene güm-naasiumist mindi otsekohe edasi. See vahe-kord taheti kõrvaldada. See oli rohutead-laste küsimuses sisuline külg. See oli ka prestiiži küsimus ning õigustatud. Rohu-teadlased peavad olema meil täpselt nagu kõik teised ülikoolilõpetajad gümnaasiumi eelharidusega. Ühes sellega võeti sisse ka apteegiõpilastele gümnaasiumi eelhariduse nõue. See jääb ka nüüd. Kui kord sellega ühenduses on mindud liiga kaugemale, siis siin tingib elu muudatust.

Õpilased ei ole isegi tervishoiu abiperso-naali hulgas, nad ei ole mitte Tervishoiu-personaali kutsetegevuse seaduse § 1 loe-telus, ja neilt nii kõrge üldhariduse nõud-mine, mida ühegi teise ala kohta ei ole ette nähtud, ei ole põhjendatud. Minu arvates oleks see õige. Ei tuleks teha küsimust, nagu oleks see hariduse tagasitõmbamine. Valitsus ei taha hariduslikku taset tagasi tõmmata, vaid see on otstarbekohasuse seisukohalt tarvilik. (Vahele hüüe.) Apteegis peab ka õppima. Kas on tarvis 3 aastat gümnaasiumis käia ja ladina keelt õppida selleks, et osata rohtude ladinakeelseid ni-mesid lugeda? Selleks ei ole tarvis niisu-gust kursust. Ladina keele pärast nõuda 3 aastat lisa-eelharidust, see ei ole põhjen-datud. (Vahele hüüe.)

Aruandja A. Uesson (lõppsõna): Komisjoni nimel ma ei saa ühineda härra Sotsiaalministri ettepanekuga.

Sotsiaalminister O. Kask'i ettepanek lükatakse tagasi (poolt 11 häält, vastu 12 häält).

§ 30 võetakse vastu.

5. peatükk — § 27—31 — ühes pealkir-jaga võetakse vastu.

6. peatükk — § 32—34, 7. peatükk — § 35 ja 36, 8. peatükk — § 37 ja 38, 9. pea-tükk — § 39—41, 10. peatükk — § 42—45,

— ühes pealkirjadega, I osa pealkiri, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Teen teatavaks, et Redaktsioonikomisjoni poolt ettepanekuid ei ole. Seaduseelnõu tuleb läbivaatamisele veel III lugemisel.

Tänane päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 13.25.

M. Pung
Koosoleku juhataja.

Artur Mägi
Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärk.

58. koosolek.

6. detsembril 1939.

Sisu:

1. Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadus — III lugemisel ja lõpphääletamisel.
2. Kodakondsuse seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
3. Valga—Tõrva—Abja raudtee ehitamise seadus — I lugemisel.
4. Eraõiguslike välisnõudmiste ja -kohustuste korraldamise seadus — I lugemisel.
5. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 10.46.

Juhatuse lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadus — III lugemisel ja lõpphääletamisel.

Aruandja Üldkomisjoni aruandja **A. Uesson**.

Kaasaruandja Maa-, töö- ja rahvahealolu komisjoni aruandja **H. Leesment**.

Juhataja: Kavatsen käesolevat seaduseelnõu arutada ja hääletada peatükkide kaupa ilma teksti ette kandmata. Selle korralduse vastu keegi ei vaidle.

1. peatükk — § 1—11, 2. peatükk — § 12—17, 3. peatükk — § 18—20, 4. peatükk — § 21—26, 5. peatükk — § 27—31, 6. peatükk — § 32—34, 7. peatükk — § 35 ja 36, 8. peatükk — § 37 ja 38, 9. peatükk — § 39—41, 10. peatükk — § 42—45 — ühes pealkirjadega, I osa pealkiri, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on III lugemisel vastu võetud.

Käesolev seaduseelnõu on Redaktsiooni-komisjoni poolt läbi vaadatud. Redaktsioonikomisjon parandusi teinud ei ole.

Asun seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

2. Kodakondsuse seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **K. Terras:** Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Kehtiva Kodakondsuse seaduse alusel võivad välismaalased esineda sooviavaldusega Eesti kodakondsusesse astumiseks naturalisatsiooni korras, milline kord näeb ette üksik-asjalisi tingimusi ja muu seas ka selle, et kodakondsusse vastuvõtmise küsimuse otsustab Vabariigi Valitsus. Vabariigi Valitsus on selle korra järgi õigustatud soovimatu välismaalase Eesti kodakondsusse vastuvõtmisest keelduma. Valitsusel on see õigus, ilma et tal seejuures vaja oleks mingisuguseid põhjendusi ette tuua, kuigi välismaalane muidu vastaks kõigile seaduses ettenähtud nõudeile.

Kuid sama Kodakondsuse seadus teeb olulise erandi ühe liigi välismaalaste suhtes, pannes kehtima lihtsustatud korra nende vastuvõtmiseks, see on teadaande kord. Need välismaalased, kelle kohta seadus selle erandi teeb, on endised Eesti kodanikud, kes on lahkunud Eesti kodakondsusest või kes vanemate kodakondsusest väljaastumisel või väljaheitmisel on kaotanud Eesti kodakondsuse. Ja see lihtsustatud kord seisab nimelt selles, et nad võivad esitada sellekohase teadaande vastavale ametiisikule, et nad soovivad uuesti Eesti kodakondsusesse astuda, lisandades sellele sooviavaldusele veel ainult allakirjutatud tõenduse, et nad loobuvad senisest kodakondsusest. Selle teadaande kättesaamisel tuleb see välismaalane Eesti kodakondsusse uuesti vastu võtta, talle kodakondsuse tunnistus välja anda, ilma et seadus kellelegi õigust annaks, ka Vabariigi Valitsusele mitte, kaaluda, kuivõrd selle kodaniku tagasiastumine Eesti kodakondsusse võiks soovitav olla. See Eesti kodakondsusse tagasiastumise viis teadaande korras ei osutu tänapäeval enam ajakohaseks ja võib tekitada mitmesuguseid pahesid, nagu seaduseelnõu juurde lisatud seletuskirjas ka märgitud, millede vastu võitlemiseks seadus ei anna ka mingisuguseid abinõusid. Sellest tingituna ongi esitatud käesolev Kodakondsuse seaduse muutmise seadus, et seda instituuti Kodakondsuse seadusest kaotada. Riigivolikogu on selle seaduseelnõu muutmatult vastu võt-

nud. Samuti muutmatult on selle vastu võtnud Riiginõukogu Üldkomisjon. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja K. Terras: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

3. Valga—Tõrva—Abja raudtee ehitamise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja A. Kohver: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Käesolev Valga—Tõrva—Abja raudtee ehitamise seaduse eelnõu on võrdlemisi lühike, ta koosneb kõigest 3 paragrahvist. § 1 lausub, et raudteedevõrgu arendamiseks ehitatakse Valga—Tõrva—Abja kitsarööpmeline raudtee. § 2 tähendab, et Valga—Tõrva—Abja raudtee ehituse teostamiseks ja veereva koostise soetamiseks lubatakse Teedeministeeriumi Raudteede Talitusel kulutada kuni 3.500.000 kr., ja § 3 lausub, et raudtee ehitamiseks ja veereva koostise soetamiseks tarvilikud krediidid määratakse Teedeministeeriumi Raudteede Talituse erakorraliste kulude eelarvetega. Vajalikud summad võetakse eelarvesse mitte vähem kui 7 aasta jooksul.

Sellele seaduseelnõule on juurde lisatud võrdlemisi pikk ja üksikasjaline seletuskiri, milles püütakse põhjendada ja näidata kalkatsioonide varal raudtee majanduslikku tasuvust ja tarvidust.

Selle lühikese seaduseelnõu üle on vaieldud Riiginõukogu Majanduskomisjonis, aga võrdlemisi pikalt paaril koosolekul Riigivolikogu pleenumis. Neil vaidlustel põhimõtteliselt seaduse vastu ei vaieldud, vaid esimeseks küsimuseks oli, kas on käesoleval majanduslikult raskel ja erakorralisel ajal põhjendatud ja otstarbekohane investeerida 3.500.000 kr. raudtee ehitamisse. Teiseks, kas ei oleks ega leiduks mõnd teist ala, kas mõne teise raudteeharu ehitamise näol või mõnel teisel majanduslikul alal mõni hädavajalikum ülesanne, kus see investeerida kavatsatud summa ennast majanduslikult paremini tasuks, võib-olla elektrifitseerimine, võib-olla mõni teine ala. Ja kolmandaks, kas praegusel erakorralisel ajal on võimalik teostada raudtee ehitamist, näiteks

tarviliku materjali puudumisel, nagu raudteerööpad, veerev koostis. Samuti võib siin tõusta ka tööliste puuduse küsimus, sest teame, et töölisi on suvisel ajal eriti raske saada. Nende küsimuste ümber on vaidlused keerelnud.

Kõigepealt küsimus — kas praegusel majanduslikult raskel ajal on põhimõtteliselt õige ja majanduslikult kasulik ehitada uusi raudteid ja sinna investeerida suuremaid summasid. Riigivolikogu Majanduskomisjoni seletuskirjast kui ka sõnavõttudest Riigivolikogus on selgunud järgmist: raudtee ehitamiseks on antud tähtaeg vähemalt 7 aastat ja selle aja jooksul võivad ju väga suured muudatused tulla. Nii on, nagu selgub Riigivolikogu Majanduskomisjoni seletuskirjast, esialgselt, Valitsuse eelnõust kustutatud võimalus Teedeministeeriumi Raudteede Talitusel kulutada 3.500.000 kr. ühesugustes osades 7-me aasta jooksul, tähendab — sõnad „ühesugustes osades“ on kustutatud ja nüüd on Vabariigi Valitsusele jäänud vaba võimalus, kas võtta see summa eelarvesse ühesugustes osades või mõnel aastal rohkem ja teisel vähem, nii kuidas majanduslikud olud seda võimaldavad. Teiseks on kalkatsioon juurde lisatud, et Valga—Tõrva—Abja raudtee on 70 km pikk ja ühes veereva koostisega läheb maksma ümarguselt 3.500.000 kr. Selle kalkatsiooniga järgi peaks ta andma kasu, mis tekib transiitkaubandusest ja teiseks Mõisaküla—Türi vahelise raudtee suurenevast tegevusest ja niisama Mõisaküla—Pärnu vahelise raudtee suurenevast tegevusest, mis Valga—Tõrva—Abja ehitatava raudtee tegevusse astumise tagajärjel tootab tõusta. Kaudselt suurendab see raudtee tulu ja majanduslik kasu aasta jooksul on ette nähtud 8.800—30.000 kr.

Käesoleval ajal on seisukord säärane, et meil on sõlmitud Lätiga leping, mille alusel me maksame Lätile 1 kilomeetri ja läbiveereva raudteevaguni telje pealt 0,65 kuldkopikat ja oleme maksnud senini 18 aasta jooksul 772.000 kr. Siin tuleb arvesse võtta ka kaudne asjaolu, et Läti on ehitanud enesele Riiast Ruhja laiarööpmelise raudtee. Ja nii nagu siin Vabariigi Valitsuse esindaja poolt seletati, võib Lätil üles kerkida ka laiarööpmelise raudtee ehitamise või senise kitsarööpmelise raudtee ümberehitamise küsimus Ruhjast Valgani. Siis oleks meie kitsarööpmeline raudteeühendus läbi lõigatud. Teiseks oleme lepinguga seotud Lätiga nii, et seda võib 3-kuise ülesütlemise järel muuta. Läti ütleb 3 kuud ette üles ja nii võib leping saada võrdlemisi kergesti lõpe-

tatud. Käesoleva raudtee ehitamise seaduse eelnõu juures toodi ette ja Majanduskomisjonis liikmed eriti rõhutasid asjaolu, et käesoleva kitsarööpmelise raudtee ehitamisega areneb kitsarööpmelise raudtee võrk tervikuks. Praegu Valgast Mõnistesse viiv 49 km pikkune raudtee ei seisa ühenduses üldise kitsarööpmelise raudteevõrguga. Praegu sellega korrapärasest ühendust ei ole. Uue, 70 km pikkuse Valga—Tõrva—Abja raudtee ehitamisega saaksime ka selle Valga—Mõniste kitsarööpmelise raudtee ühendada üldvõrguga ja seda teosa oleks siis võimalik ka otstarbekohasemalt ekspuataeerida. Valga—Abja kitsarööpmeline raudtee läheb läbi meie jõukamatest maakohtadest Taageperast ja Karksi-Nuiast ning omaks erilist tähtsust veel seetõttu, et ta loob Pärnu ja Valga vahel otseühenduse, tooks Pärnu sadama Valgale seega 134 km kaugusele. Valgast Tallinna on aga üle Abja 254 km ja laiarööpmeliste raudteede 273 km. Riigil asuvad Läti piiril Sarus suuremad lauatehased. Uue raudtee valmimisel oleks nendel tööstustel märksa paremad võimalused oma saaduste transportimisel, eriti kui tahetakse ekspordida Pärnu sadama kaudu.

Lõunapiiri lähedal Karksis, eriti Taageperas asuvad suuremad metsatagavarad, mida raudtee ehitamise tagajärjel on võimalik palju kasulikumat ekspuataeerida.

Mis puutub tarvilikusse materjalis, eriti raudteerööbaste muretsemisse, siis tähendati komisjoni liikmete kui ka Vabariigi Valitsuse esindajate poolt, et praegusel erakorralisel ajal, kus meil on võimalik ekspordida kaupu ainult piiratud arvul välisriigesse, tuleks tasakaalustada kus võimalik meie kliiringarve saldod raudteerööbaste tellimise kujul. Raudtee ehituskuludest 3,5 milj. kroonist teevad raudteerööpad välja silmapaistva osa — 1,5 milj. krooni.

Tööliste küsimuse juures on raske midagi ette näha. Suvekuudel igatahes võib töolistest puudus tulla, eriti nüüd, kus enam pole võimalik saada töölisi Poolast. Kuid on ka ajajärke, kus meil võib-olla tekib tööpuudus. See võib juhtuda sügisel, talvel ja varakevadel. Uus raudtee läbib aga suuremaid ja kõrgemaid maakohti Karksi-Nuia ümbruses. Seal on ette nähtud suuremad mullatööd, mägede kaevamised ja tasandamised, samuti ka Helme ja Tõrva ümbruses ning Taageperas, ja sinna on võimalik ka talvistel ja eriti sügisestel aegadel — sest see on elanikerikas ümbrus ja toiduainete puudust seal karta ei ole — rakendada töölisi suurematele mullatöödele, kui seda vajalikuks ja otstarbekohaseks peetakse.

Väga üksikasjalised vaidlused tekkisid komisjonis, eriti aga Riigivolikogus küsimuse üle, kas ei oleks otstarbekohane ehitada selle kitsarööpmelise raudtee asemele autotee bituumen-, tsement- või üldse permanentkatttega, mis oleks ajakohane ja mida meil senini ka väiksemal määral on ehitatud. Sääraseid suuri autoteid on eriti viimasel ajal ehitatud Saksamaal. Permanentkatttega tee ehitamise kohta on eelnõu juurde lisatud seletuskirjas Vabariigi Valitsuse poolt toodud üksikasjalised kalkulatsioonid. Seletuskirjas on lühidalt kokkuvõetult öeldud järgmist: kuigi vahest reisijate vedu ja teede ehitamine moodustaks 82% sellest, mis raudtee läheks maksma, s. o. 2.700.000 kr. 3.500.000 kr. asemel, siis kaubavedu, eriti pikkade materjalide vedu, nagu seda on lauad, palgid, on siiski autodega vedamisel raskendatud ja ei ole nii otstarbekohane nagu seda kitsarööpmelise raudtee juures on võidud tähele panna.

Et see kitsarööpmeline raudtee raudteevõrgu terviklikkuse mõttes oleks kasulik, siis on jäädud peatuma seletuskirjas seisukohale, et tuleks eelistada Valga—Tõrva—Abja kitsarööpmelise raudtee ehitamist. Ka komisjon oli sellel arvamusel, samuti Riigivolikogu jäi sellele seisukohale. Juba Vabariigi alguspäevadel oli see küsimus kõne all olnud ja 1928. a. võttis Riigikogu vastu Raudteede-võrgu korraldamise seaduse, mis nägi ette järgmise 10 aasta jooksul järgmiste raudteede ehitamise: laiarööpmelised — Tartust Petseri ja Tartust Pärnuni üle Viljandi; kitsarööpmelised — Raplast Virtsuni, siis Viljandist Valgani üle Tõrva ja haru pidi minema Tõrvast Abjani, siis Tapalt Järva-Jaanini ja Vändrast üle Võhma Põltsamaa ja Mustveeni. (Vaheleüüe.) See kava oli koostatud 10 aasta peale. Teostatud on sellest senini Tartu—Petseri laiarööpmeline raudtee — 88 kilomeetrit, siis Raplast Virtsuni kitsarööpmeline raudtee ja osalt teised. Peale selle pidi ümberehitamisele tulema veel ka Tallinna raudtee sõlmpunkt, mis kavas oli ette nähtud. 10 aasta jooksul on suudetud osa sellest kavast teostada. Seletuskirjas on puudutatud vaid täiendavalt, et võib-olla oleks majanduslikult kasulik Vändra—Võhma—Põltsamaa—Mustvee raudteeliin, aga kuna see võib hiljem päevakorra tulla, ei ole see raudteeliin nii hädavajalik. Peale selle oli Valga—Tõrva—Abja raudteeliini ehitamise poolt veel üks motiiv ja nimelt see, et sellega Pärnu linna majanduslikku tegevust elustada. Seal on teatav murrang majanduslikus elus. See raudtee aitaks majandus-

likku tegevust seal tõsta või elustada, mis räägiks ka esijoones selle raudteeliini väljaehitamise poolt.

Teiseks nimetati ka raudtee tulusid või tulukust võrreldes maanteedega, nimelt et raudtee tulud laekuvad otseselt riigituludena, kuna maanteedehitamise puhul tuleks riigituludeks vaid niipalju, kuipalju jõuvankri- ja bensiinimaks välja teeb. Need maksud laekuksid otsekohe riigile, kuna teised tulud maanteedest läheksid eramajanduse kasuks, kuigi sel asjaolul rahvamajanduse seisukohalt ei ole kuigi suurt tähtsust.

Need on üldjoontes need põhjused ja asjaolud, mis Majanduskomisjonis selle eelnoo arutamisel olulisemad olid. Majanduskomisjoni nimel teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb Redaktsioonikomisjoni.

Aruandja A. Kohver: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaga mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

4. Eraõiguslike välisnõudmistele ja -kohustuste korraldamise seadus — I lugemisel.

Aruandja Majanduskomisjoni aruandja O. Rütli.

Kaasaruandja Üldkomisjoni aruandja P. Pusep.

Aruandja O. Rütli: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Esitatava seaduseelnõuga kutsutakse ellu uus eriasutis — nimega Konversioonikassa. See Konversioonikassa asub Majandusministeeriumi juures ja tema valitsemine ning asjaajamine kuulub Kaubanduskomiteele. Peale selle on Kaubanduskomitee esimehele antud suuremad võimupiirid kui see oli harilikult. Need on seaduses ette nähtud. Võidakse vahest küsida, et mis pärast säärane uus eriasutis ellu kutsutakse. Vabariigi Valitsuse seletus selle kohta on järgmine. Nimelt on erakordsete aegade ja sõjapuhkemise tõttu riikide vahekorrad katkestatud, läbikäimine riikide vahel on ära jäänud ja kaubanduslikud vahekorrad on kitsendatud. Kui riikide vahel on kitsendatud ja katkestatud läbikäimine, siis on see seda ka eraisikute vahel. Ka on mõni

riik maapinnalt poliitiliselt täiesti kadunud, kuid vahekorrad eraisikutele on siiski olemas, on olemas nõudmisi üksikutele isikutele ja ka kohustusi. Et neid nõudmisi ja kohustusi oleks võimalik korraldada, selleks on ellu kutsutud Konversioonikassa. Tema ülesandeks oleks siis eraõiguslike välisnõudmistele ja -kohustustele korraldamine. Kuidas see siis sünnib? See sünnib järgmiselt. Meie Valitsus määrab need maad, kelledega selle Konversioonikassa läbikäimine toimub. Majandusministril on õigus oma määrustega ja korraldustega kohustada isikuid ja ettevõtteid, et need, kellele on maksusid maksta välismaa isikutele, maksaksid oma summad, mis neil maksta on, Konversioonikassasse. Kui seda ei tehta, siis võib neilt administratiivkorras nende kohustused sisse nõuda. Peale selle kohustatakse ka neid isikuid, kellele on nõudeid välismaa isikute vastu, loovutama need Konversioonikassale sissenõudmiseks. Nii et see asutus oleks vahetalituse organ oma sisu poolest ja peasjalikult abistaks meie kodanikke. Ka on tema ülesandeks pidurdada meie kapitali asjatut väljavoolu välisriikidesse. Ka maksude juures pandaks tähele kõiki neid korraldusi, mis meil valuuta alal olemas.

Kulud selle Konversioonikassa asjaajamiseks tulevad Kaubanduskomitee erisummade arvelt ja Majandusministril on õigus käesoleva seaduse teostamiseks anda määrusi.

Niisugune on üldjoontes ja lühidalt selle seaduseelnõu sisu. Need toimingud ise on aga väga komplitseeritud ja laiaulatuslikud ja seepärast tõusis ka komisjonis väga palju vaidlusi ja lahkarvamusi selle seaduseelnõu otstarbekuse kohta. Nimelt ühelt poolt väideti, et sissemaksimise alal ei saa neid toiminguid, mis siin ette nähtud, küllaldaselt ja rahuldavalt täita, sest ei ole sanktsioone, kui ei täideta neid korraldusi, mis Majandusminister teinud. See on väga õige. Aga Valitsuse esindaja poolt seletati, et parem on jätta see küsimus lahtiseks ja sanktsiooni mitte määrata, sest see ei ole obligatoorne kohustus, vaid fakultatiivne, ja kui asjaolu inimesele kasulik on, siis ta muidugi seda ka teeb vabatahtlikult. Toodi ka ette, et õiguslikust küljest ei ole see meie traditsioonidega kooskõlas, et administratiivkorras hakatakse sooritama tsiviilnõudmisi. Muidugi on see nii. Aga on erakordsed ajad ja sellega siis komisjon ka leppis. Edasi tõusis üles vaidlus kulude kohta, et kuidas kulud kindlaks määrata, sest võidakse liiga suuri kulusid teha. Aga pärast Valitsuse esindaja seletuste ärakuulamist komisjon jõudis ka

selles küsimuses peaaegu üksmeelsele otsusele. Arvesse võttes, et see on erakorraline seadus erakorralistel aegadel ja rohkem kodanikkude abistamise seadus, siis komisjon võttis selle seaduseelnõu üksmeelselt vastu. Ka Riigivolikogu võttis selle vastu Valitsuse poolt esitatud kujul. Muudatusi ei ole tehtud mujal kui § 9, kus Valitsuse eelnõus oli, et ainult tsiviilkorras ei saa nõudmisi pöörata nende summade peale, mis eriarvele sisse makstud. Riigivolikogu on seda niipalju muutnud, et üldse ei saa mingisuguseid nõudmisi pöörata Konversioonikassa erisummade peale. Riigivolikogu poolt on veel § 5 tehtud redaktsiooni mõttes parandusi, aga need ei anna õieti ka mingisugust paremust, nii et võib öelda, et Valitsuse eelnõu on peaaegu täielikult vastu võetud. Majanduskomisjoni nimel teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Kaasaruandja P. Puusep: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Ma ühinen täiesti Majanduskomisjoni aruandja ettepanekuga ja lisan omalt poolt juurde, et käesolev seadus teeb murrangu õiguslikus korras. Eraõiguslike välisnõudmiste ja -kohustuste korraldamine, millist pealkirja kannab käesolev seaduseelnõu, allub Tsiviilkohtupidamise seaduse § 1 järgi tsiviilkohtule. Nüüd võetakse see õigus kohtult ära ja antakse Kaubanduskomitee esimehele õigus korraldusi teha sissenõudmiseks. Need nõudmised täidetakse administratiivkorras. Administratiivkorras täidab nõudmised politsei. Nii luuakse täiesti uus kord. Õiguslikult seisukohalt, nagu ma juba ütlesin, on see täiesti suur murrang, mis on mõeldav ja lubatav ainult erakorraliste aegade tõttu, kus mõni riik on kadunud, teised hädaohus ning üksikul isikul ei ole võimalik oma asju korraldada. Kuigi seletuskirjas ei ole öeldud, et on tarvidus selle seaduse järele ja et on mingeid summasid sisse nõuda, ega ka seda, kui suured summad need on, seletas Valitsuse esindaja komisjonis, et näiteks

Poola riigi kodanike vastu — riik, mida praegu ei ole olemas — on meil umbes 700.000 kr. ümber nõudmisi. Nii et tarvidus seaduse järele on. Poolas ei ole kohtuid olemas, samuti mitte notareid, kes veksleid protesteeriksid. Võib-olla on riigil rohkem võimalusi asju korraldada kui üksikutel kodanikkudel, kes on täiesti abitud ega tea kelle poole pöörduda. Riigil on oma esindaja ja kui ei ole, võib seda määrata, ja nagu Valitsuse esindaja seletas, olevat Majandusministeeriumi poole pöördutud palvetega asju korraldada. Seadus on mõeldud kodanikkudele abiks oma nõudmiste rahuldamisel Majandusministeeriumi Kaubanduskomitee abil.

Ma ühinen Majanduskomisjoni aruandja ettepanekuga — Eraõiguslike välisnõudmiste ja -kohustuste korraldamise seaduse eelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja O. Rütli: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

5. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Juhataja: Enne koosoleku lõpetamist teen teatavaks Riiginõukogu juhatuse otsuse. Riiginõukogu juhatuse otsustas Riiginõukogu 59. koosoleku pidada täna, s. o. kolmapäeval, 6. detsembril 1939, kell 12, päevakorraga: 1. Kodakondsuse seaduse muutmise seadus — II lugemisel, 2. Valga—Tõrva—Abja raudtee ehitamise seadus II lugemisel, 3. Eraõiguslike välisnõudmiste ja -kohustuste korraldamise seadus — II lugemisel.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 11.37.

M. Pung

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärk.

59. koosolek.

6. detsembril 1939.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Majanduskomisjoni täiendamine.
3. Kodakondsuse seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
4. Valga—Tõrva—Abja raudtee ehitamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
5. Eraõiguslike välisnõudmiste ja -kohustuste korraldamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Koosoleku avab Riiginõukogu esimene abiesimees **H. Lauri** kell 12.07.

Juhatuse lauas abiesimees **H. Lauri**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Päevakorra täiendamine.

J. Puhk: Teen ettepaneku võtta päevakorra 1. punktiks Majanduskomisjoni täiendamine.

J. Puhk'i ettepanek võetakse vastu.

2. Majanduskomisjoni täiendamine.

J. Puhk: Teen ettepaneku valida Majanduskomisjoni liikmeks rnk. **J. Sihver**.

Juhataja: Rnk. **Kogermani** lahkumise tõttu Riiginõukogust puudub praegu Majanduskomisjonis üks liige. Härra **Puhk** on teinud ettepaneku valida uueks komisjoni liikmeks rnk. **Sihver**. Komisjoni liikmete arv jääks seejuures endiseks.

J. Puhk'i ettepanek võetakse vastu.

3. Kodakondsuse seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja **K. Terras**.

Juhataja: Teen teatavaks, et kavatsen hääletamist toimetada osade kaupa ning seaduseelnõu teksti ettekandmise ära jätta.

I—III osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Kuna II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt parandus-ettepanekuid ei ole.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

4. Valga—Tõrva—Abja raudtee ehitamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja **A. Kohver**.

Juhataja: Kavatsen toimetada samuti, nagu eelmise päevakorrak punkti juures, nimelt nimetada ainult paragrahvid, ära jättes teksti ettekandmise.

§ 1—3 ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et seaduseelnõu II lugemisel parandusi ei tehtud, jääb kodukorra põhjal III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt ettepanekuid redaktsiooni osas ei ole.

Panen Valga—Tõrva—Abja raudtee ehitamise seaduse eelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Valga—Tõrva—Abja raudtee ehitamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

5. Eraõiguslike välisnõudmiste ja -kohustuste korraldamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Aruandja Majanduskomisjoni aruandja **O. Rütli**.

Kaasaruandja Üldkomisjoni aruandja **P. Puusep**.

Juhataja: Kavatsen teksti ettekandmise ära jätta, nimetades paragrahvid, osad ja osade pealkirjad.

§ 1—11, I osa pealkiri, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Eraõiguslike välisnõudmiste ja -kohustuste korraldamise seaduse

eelnõu on II lugemisel üksikute paragrahvide ja osade viisi vastu võetud.

II lugemisel parandus-ettepanekuid ei ole tehtud, seepärast jääb eelnõu III lugemine ära. Samuti ei ole parandus-ettepanekuid Redaktsioonikomisjonil.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Eraõiguslike välisnõudmiste ja -kohustuste korraldamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12.20.

H. Lauri

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärk.

60. koosolek.

12. detsembri 1939.

Sisu:

1. Saksa rahvusgruppi kuuluvate Saksa riiki ümberasunud isikute suhtes kriminaalkaristuste kandmise katkestamise, täitmise edasilükkamise ja kriminaaljälitamise peatamise seadus — I lugemisel.
2. Tolliseaduse muutmise seadus — I lugemisel.
3. Tollipõhitariifide seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.
4. Eesti Vabariigi 1939/40. aasta tulude ja kulude lisaeelarve nr. 1.
5. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 10.45.

Juhatusel lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Saksa rahvusgruppi kuuluvate Saksa riiki ümberasunud isikute suhtes kriminaalkaristuste kandmise katkestamise, täitmise edasilükkamise ja kriminaaljälitamise peatamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **O. Rütli**: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Saksa rahvusgruppi ümberasustamise puhul Saksa riiki sõlmiti Eesti ja Saksa riigi vahel nõندانimetatud ümberasustamise kokkuleppe-protokoll. Selle protokolliga esimese osa punktide 5 ja 9 nähtub, et ümberasustamisele kuuluvad ka need, kes kriminaalkaristust kannavad ja vanglates istuvad. Aga vanglates ei istu ainult need, kelle kohta kohtuotsus seadusjõusse astunud, vaid ka need, kes eluurimise all eelvangistust kannavad. Selle kokkuleppe-protokolliga mõiste järgi peaks see korraldus maksma ka nende kohta, kes kriminaaljälitamise all on, ja ka need tulevad ümberasustamisele. Ümberasustamiskorra nende vangistatute suhtes näeb ette käesolev seaduseelnõu. Ta paneb nimelt maksma erikorra meie üldkriminaalkohtupidamise seaduses kehtiva korra juures. Aga kõik see käib ainult nende kohta, kes ümber asustatakse Saksa riiki. Tulevad nad tagasi, maksab jällegi vana kord, s. t. karistus pannakse uuesti nende suhtes

maksma. Niisugune on lühidalt seaduse sisu. Esimene paragrahv kordab nimelt selle kokkuleppe-protokolliga esimese osa punktide 5 ja 9 sisu ja § 2 määrab, et takistuseks ei või olla seaduses maksvad tõkkeabinõud, kui need isikud tuleb ümber asustada. § 3 annab seletust selle kohta, kuidas see kõik toimub ja kes selle otsuse teeb. § 4 ütleb veel, et kui nad tagasi tulevad enne 20 aastat, siis astub jõusse see kohtumäärus, mida nende kohta siin rakendatud ja mille järgi neid edasi jälitatakse või mille järgi nad neile määratud karistust edasi kannavad.

Selle seaduseelnõu, mis on erakorraline ja lühiajaline, võttis Üldkomisjon vastu ja Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku

käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb Reaktsioonikomisjoni.

Aruandja **O. Rütli**: Teen ettepaneku käesoleva seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

2. Tolliseaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja **J. Puhk**: Praegu maksab kord, mille järgi väärtmetalle, ehteasju ja kalliskive võidakse Eestist välja vedada ainult Majandusministri sellekohasel loal. Uue seadusega tahetakse tollipõhitariifides teha muutus selles mõttes, et oleks võimalik väärtasju, kulda, plaatinat ja kalliskive välja vedada ilma sellekohase takistusega, ära tasudes vaid tolliraha välja veolt. Tolliseaduse § 285 ja 294 muutmise võimaldab reisijatel, kes Eestisse sisse tulevad, võtta tunnistus oma sissetoodavate esemete kohta, et selle tunnistuse põhjal vabalt ilma tolliraha tasumata uuesti neid välja viia.

See muudatus on selleks, et võimaldada reisijatel ilma suuremate raskusteta oma

väärtasju reisi korral kaasa võtta, ilma et selleks oleks vaja Majandusministri eriluba.

Esitan Majanduskomisjoni nimel
Tolliseaduse muutmise seaduse eel-
nõu I lugemisel vastuvõtmiseks.

Seaduseelnõu võetakse I lu-
gemisel vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb Re-
daktsioonikomisjoni.

Aruandja J. Puhk: Teen ettepaneku
seaduseelnõu I ja II lugemise vahel
kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse
vastu.

3. Tollipõhitariifide seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja J. Puhk :
Nagu seaduseelnõus tähendatud, kavats-
takse maksma panna väljaveotoll ehteasja-
dele kullast ja platinast — 5.000 kr. kilolt.
Tollimäär on seepärast nii kõrge, et börsi-
hind on praegu kullal umbes 5.000 kr. kilo.
Platina hind on küll kõrgem, kuid silmas
pidades seda, et tollideklaratsioonis mak-
saks ühtlane kord, viiakse need nüüd ühe
tollimäära alla. Hõbeda tolliks on määra-
tud börsihinnast pool ta väärtusest. See on
sündinud seepärast, et hõbe sisaldab palju
kõrvalmetalle. Eesti riigile on selle tolli-
määra maksmapanemine tähtis rahvamajan-
duslikult seisukohalt selles mõttes, et riigi-
kassa saaks sissetulekuid nende perekonna-
ja subjektiivväärtuste pealt, mis üksikud
kodanikud, väljarändajad, käesoleval ajal
suurel hulgal Saksamaale kaasa võtavad.
Need summad, mis riigist väljaveetavate
ehteasjade pealt meie rahvamajandusele
saadakse, läheksid meie rahvamajanduse
kasuks. Selle rahaga saaks uut kulda ase-
mele osta. Hõbedast esemete väljaveo pealt
saadavad summad läheksid samuti rahva-
majanduse kasuks, kuna aga väärtasjad
rahvamajanduslikult võetuna ei ole tsirku-
leeriva metalli tähtsusega. Seepärast on
ette nähtud käesolev Tollipõhitariifide sea-
duse täiendus § 10 kolme punktiga. Teen
ettepaneku

Tollipõhitariifide seaduse täienda-
mise seaduse eelnõu I lugemisel
vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lu-
gemisel vastu.

Aruandja J. Puhk: Teen ettepaneku
seaduseelnõu I ja II lugemise va-
hel kahepäevast vaheaega mitte
pidada.

Aruandja ettepanek võetakse
vastu.

4. Eesti Vabariigi 1939/40. aasta tulude ja kulude lisaeelarve nr. 1.

Lisaeelarve nr. 1 pealkiri.

Majanduskomisjoni aruandja A. Oi-
nas: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed!
Valitsuse poolt rahvaesindusele esitatud esi-
mene lisaeelarve näeb ette tulude ja kulude
suurendamise 8.849.179 kr. ulatuses. Sel-
lest on korralisi tulusid 7.949.179 kr. ja era-
korralisi 900.000 kr. Korralisi kulusid on
ette nähtud lisaeelarves 3.967.064 kr. ulatu-
ses ja erakorralisi kulusid koos operatsioonif-
ondidega 4.888.115 kr. ulatuses. Riigi põhi-
eelarve ulatus tänavu 105.878.187 kr-le.
Kui meie siia juurde lisame praegu kõnes-
oleva lisaeelarve, siis saame kogusummas
eelarve, mis on tasakaalus 114.727.366 kr-ga.
See on suurim eelarvesumma, mis kunagi
on olnud Eesti riigil.

Seepärast tõusis komisjonis kõigepealt
küsimus, kas on võimalik ja tõenäoline, et
sellises suures ulatuses võiksid laekuda tä-
navu, kus juba 3 kuud kestab Euroopa sõda,
eelarves ettenähtud tulud. Sest on kindlasti
ette näha, et rasked sõjaolud vähendavad
riigi sissetulekuid. Me teame, mis sünnib
merel. Neil päevil lasti põhja isegi üks Eesti
reisiaurik, teine reisiaurik, mis pidas sidet
erapooletu maaga, viidi ühe sõdiva poole
sadamasse. Me teame väga hästi, et Eesti
valmissaaduste väljavedu on rängalt pidur-
datud, samuti on ka suuri raskusi toorainete
saamisel. Komisjonis juhiti põllumajan-
dusringkondade poolt tähelepanu sellele, et
käesolev põllumajandusaasta on tulemustelt
võrdlemisi kehv. Märgiti seda, et talioras
ei ole kõige parem ja ristikhein on äpardu-
nud, nii et põllumajanduse toodangu alal ei
ole kuigi head väljavaated. Kõik need asja-
olud sundisid komisjoni üksikasjaliselt läbi
vaatama eelarve tulusid selleks, et jõuda
otsusele, kas käesoleva aasta rekordiline eel-
arve on üldse läbiviidav.

Tulude läbivaatamisel komisjonis selgus,
et käesoleva eelarveaasta esimesed 7 kuud
on andnud nii rikkaliku tulude laekumise,
et eelarves ja lisaeelarves ettenähtud tulud
hoolimata sõjaoludest siiski tõenäoliselt lae-
kuvad, kui ei tule ette raskemaid tagasi-
lööke. Puudujääk tulude laekumisel võib

tekkida tingimusel, kui majanduslikud raskused lähevad erakordselt suureks. Selliselt relatiivselt seisukohalt tulusid hinnates võttis komisjon tulude lisaeelarve vastu.

Mis puutub üksikutesse tuludesse, siis, kui lubatakse nende juures peatuda ainult liikide järgi, võiks öelda, et laekumised otsemaksude alal peavad tõenäoliselt paika ja annavad riigikassale sellise summa, mille näeb ette põhieelarve koos lisaeelarvega, selle tõttu, et otsemaksud on määratud füüsilistelt ja juriidilistelt isikutelt nende eelmise aasta sissetulekute järgi ja maksuaparatuur kannab juba selle eest hoolt, et määratud maksud sisse kasseeritakse.

Raskem on lugu kaudsete maksudega, sest need maksud olenevad majanduslikkudest läbikäikudest. Kui viimased vähenevad, siis vähenevad paratamatult ka kaudsed maksud. Senised 7 kuud on andnud siiski nii rohke kaudsete maksude laekumise, eriti ühel hädaohtlikul alal — aktsiiside alal. Kui Eesti majandusega ei juhtu erakordselt halvemaid asju ja senine tagurpidimine ei võta kiiremat tempot, siis laekuvad meil ka kaudsed maksud eelarves ja lisaeelarves ettenähtud summalisel ulatuses. Tollitulud lähevad viimasel ajal küll kuust kuusse tagasi ja võivad aasta lõpuks vähem laekuda kui oli ette nähtud riigieelarves. Tulude vähemlaekumisi ei näe praegune lisaeelarve ette — see on jäetud teise lisaeelarve hooleks. Meil on kujunenud kombeks, et esimese lisaeelarvega tehakse ülelaekumiste arvel kulutusi, kuna teine lisaeelarve korrigeerib ka vähemlaekumisi ning teostab vajalikke krediitide ümberpaigutusi eelarveaasta lõpul.

Kolmas ala — riigi ettevõtted — annab samuti ülelaekumisi võrreldes algeelarves ettenähtud summadega. Õnneks on raudteede tulud olnud viimasel ajal niivõrd suured, et suudavad katta võimalikke vähemlaekumisi eelseisvatel kuudel. Posti-, telegraafi- ja telefonialal võivad tulude laekumised edaspidi tagasi minna, kuid siingi on varuks senine ülelaekumine. Ka teiste riigiettevõtete alal, millele aruanded on juba kinnitatud, on ülelaekumisi.

Mis puutub riigimetsadesse, siis loodetakse nendest saada lisatulu 1.400.000 kr. See on tingitud sellest, et möödunud aasta metsamüügi summad laekuvad pikenduste tõttu osalt käesoleval aastal.

Neljandaks loodetakse erakordset tulu riigikaitsemaksust 9.000 kr.

Kogusummas on tänava esimesel poolel laekunud 9.300.000 kr. rohkem kui möödunud aastal. See on tingitud sellest, et jätkus

tõus majanduselus, ja kuigi septembris teostus välispoliitiline murrang, oli senise hea konjunktuuri mõju siiski niivõrd suur, et ta ulatus praeguse ajani.

Mis puutub võimalikkudesse tulude tagasiminekesse, siis märgib Vabariigi Valitsus lisaeelarve seletuskirjas seda, mida Majandusminister märkis ka Riigivolikogus, et tänava võiks mitmesugustelt aladelt laekuda tulusid veel 1.000.000 kr. enam kui eelarve ja lisaeelarve seda ette näeb. Eriti otsemaksude alal võib loota enamlaekumist. See 1.000.000 kr. oleks summa, mis võiks katta võimalikud tagasimineku tollide ja teistel aladel. Kas see kalkulatsioon täitub, on muidugi raske öelda. Kõik oleneb sellest, kuidas kujuneb meie majanduslik konjunktuur. Siin on raske kellelgi prohvetiks olla.

Teiseks ülesandeks oli komisjonil läbi vaadata lisaeelarve kulude krediitid. Nii tulude kui ka kulude krediitide läbivaatamisel ei teinud komisjon lisaeelarves mingisuguseid summalisi muudatusi. Komisjon võttis vastu lisaeelarve sel kujul, nagu ta vastu võttis Riigivolikogu. Riigivolikogu tegi aga Valitsuse ettepanekus ühe summalise muudatuse. Nimelt tõstis Riigivolikogu Haridusministeeriumi alal kultuurilisi toetusi 20.000 kr. ulatuses. Need kultuurilised toetused on ette nähtud kehvemate õpilaste toetuseks. Riigivolikogu leidis, et põhieelarves selleks ettenähtud summa oli liiga väike. Selle 20.000 kr. saavutamiseks kärpis Riigivolikogu Majandusministeeriumi alal üldisi ettenägemata kulusid 20.000 kr. ulatuses. Sellega Riigivolikogu jättis lisaeelarve tasakaalu sama summaga, mis oli esitatud Valitsuse poolt. Edasi tegi Riigivolikogu veel ühe teise muudatuse, kuid ainult eelarve-paragrahvi piires. Nimelt Haridusliidu toetust vähendati 6.000 kr-lt 4.000 kr-le ja 2.000 kr. lubati Lääne- ja Saaremaa seltsile, et nad võiksid edasi tegutseda olenemata sellest, et nende ruumid on tarvitusel Vene sõjavägede käes.

Peale selle tegi Riigivolikogu ühe mõttelise või tehnilise paranduse, nimelt jättis välja lisaeelarve krediidi jaotamise kavast eriotstarbeliste teede ehitamiseks ettenähtud krediidi jaotuse edaspidiste aastate suhtes, olles seisukohal, et selliseid krediite, mis ulatuvad mitme aasta peale, võib määrata ainult riigi põhieelarvega, mitte lisaeelarvega. Selle seisukoha aktsepteeris ka Riiginõukogu Majanduskomisjon ja esitab lisaeelarve Riiginõukogule vastuvõtmiseks sel kujul, nagu ta vastu võeti Riigivolikogu poolt.

Kuid kuigi komisjon esitab riigi lisaeelarve selliselt vastuvõtmiseks, ei tähenda see mitte seda, et kõik Riiginõukogu komisjoni liikmed oleksid üksmeelselt aktsepteerinud kõik need kulud, mis sisaldab lisaeelarve. Komisjon võttis arvesse asjaolu, et kui lisaeelarves mõni parandus läbi viia, siis tuleb kokkuleppemenetlus Riigivolikoguga. Riiginõukogul tuleb ette panna Riigivolikogule muuta oma seisukohta, selleks peaksid aga Riiginõukogul olema mõjuvad ja kaaluvad põhjused, sest väikeste paranduste ja tähtsusetu summade suhtes ei ole sobiv nüüd istungjärgu lõpul Riigivolikoguga menetlema hakata. Selliseid tõsiseid lahkuminekuid lisaeelarve alal aga ei olnud. Kuigi lahkuminekuid ja vaidlusi oli üksikute summade juures, ei pidanud Majanduskomisjon siiski tarvilikuks teha parandus-ettepanekuid, vaid leppis mõningategi kuludega, mis oleksid võinud tekitada vaidlusi.

Siin peab aga märkima seda, et riigieelarve läbivaatamisel ja otsustamisel jääb ikkagi kaaluv sõna Riigivolikogule, nagu see asjaolu peab paika kõigis riikides, kus on tegemist kahekojalise rahvaesindusega. Kuid ei saa siiski öelda, et eelarve läbivaatamine Riiginõukogus oleks asjatu ja tühi töö. Vastupidi, see on esmajärgulise tähtsusega tegevus. Kuigi meie ei tee eelarves parandusi, siis ometi on riigieelarve läbivaatamine Riiginõukogus selliseks asjaks, kus Riiginõukogu võib võtta seisukohta Vabariigi Valitsuse üldpoliitika, eriti aga majanduspoliitika kohta. Riiginõukogul puudub võimalus esitada arupärimisi Valitsusele. Küsimuste esitamise õigust ei ole aga Riiginõukogu siiani tarvitanud, pealegi see õigus ei olegi palju väärt. See õigus ei võimalda seisukohta võtta ja oma arvamust avaldada Valitsuse poliitika ja eelarve kohta, võimaldab ainult küsida. Riigieelarve läbivaatamine ongi aga selliseks võimaluseks, kus Riiginõukogu liikmed võivad avaldada oma seisukohti üldse riigimajanduse kohta. Seega, kuigi ei tehta otsekohe summalisi parandusi riigieelarves, siis ometi võidakse mõjutada riigi majapidamist ja riigi valitsemist.

Mis puutub lisaeelarves ettenähtud kulkrediitidesse, siis ei hakka ma nende kohta siin üksikasjalist seletust andma, see viiks liiga pikale. Märgin vaid, et need kulud võib jaotada 3 liiki. 1. Jooksvate vajaduste korraldamine — selleks on ette nähtud 2.308.000 kr. lisakrediiti. 2. Kulud sõjaväe jaoks 2.632.110 kr. 3. Krediidid, mis, nagu Valitsuse seletuskiri tähendab, paigutatakse rahvamajandusse, kogusummas 3.908.890 kr.

ulatuses. Neist krediitidest võiks märkida: Teedeministeeriumi alal — talviste tööde jaoks 500.000 kr., maanteede ehitamise ja korrashoiu alal 594.000 kr., raudtee alal mitmesugused ehitused 577.390 kr. Siis on veel ette nähtud juurdemaksud põllumajandussaadustele väljaveo puhul, millede ülesandeks on teatavasti ergutada toodangu tõstmist maal. Võile juurdemaksuks, mis-sugune summa riigi korrallis eelarves oli 1.300.000 kr., antakse lisasummana 400.000 kr. Edasi veel toetus kanamunade fondile 300.000 kr. ulatuses. Majandusministeeriumi alal on suurem krediit, nimelt 500.000 kr., mis määratud a/s. „Fosforiidi“ aktsiate ostmiseks. See krediit kasutatakse fosforiiditehase väljaehitamiseks. Peale selle on ette nähtud summad mitmesuguste ehituste ja remontide jaoks, kogusummas 565.365 kr.

Mis puutub krediitidesse jooksvate vajaduste rahuldamise alal riigiasutistes, siis on need tingitud suurel määral koosseisude suurenemisest Majandusministeeriumis, Siseministeeriumis ja Välisministeeriumis. Eriti suur koosseisude suurenemine toimub Siseministeeriumis, kus rahvaesinduse poolt vastuvõetud seaduse alusel suurendatakse tunduvalt politsei koosseisu ja võetakse sinna juurde kogusummas 262 uut ametnikku. Ühenduses koosseisude suurendamisega suurenevad loomulikult ka teised kulud, mis ühenduses koosseisudega: riigiteenijate toetused, varustussummad ja lasteabirahad.

Edasi on suurendamine ette nähtud peaaegu kõigis riigiasutistes haiguskindlustuse alal riigiametnikkudele. See näitab, et põhieelarve koostamisel oldi selle krediidiga liiga kokkuhoidlikud. On nagu kombeks saanud, et põhieelarvesse võetakse need summad tagasihoidlikult, kuna pärast antakse neid juurde. Õigem oleks kõnesolevad summad õieti põhieelarvesse võtta, mitte aga pimesikku mängida ja hiljem neid lisaeelarvetega juurde nõutada. Edasi on väga paljudes asutistes lisakrediiti nõutatud kinnisvaramaksu tõstmise tõttu. Peale selle on peaaegu kõikjal lisakrediiti nõutud õukaitsevahendite ja -sisseseadete täiendamise alal. See on uus kulu, mis on tingitud riigikaitse vajadustest. Paljudes asutistes on suurenenud ka postikulud jne.

Ma piirdun selle lühikese üldise ülevaatega, sest tõenäoliselt on lugupeetavatel Riiginõukogu liikmetel ise juba võimalus olnud lähemalt uurida Valitsuse ettepanekut lisaeelarve asjas.

Komisjonis tekitas vaidlusi krediit, mis paigutatud Haridusministeeriumi alla ja

mis määratud kinnisvara omandamiseks Tallinnas. Selle kinnisvara kõlav nimi on Löwenruh, asub Tallinna linna administratiivpiirides ja on umbes 45 tiinu suur. Kinnisvara omandati juba 3—4 aastat tagasi a/s. „Kopli Kinnisvara“ poolt, mis on teadupärast riiklik ettevõtte. Käesolev lisaelarve näeb ette krediidi 193.725 kr. selleks, et Haridusministeerium võiks omandada kõnesoleva krundi. Komisjonis päriti, mis põhjusel just Haridusministeerium omandab selle suure, 45-tiinuse krundi. Valitsuse esindaja poolt vastati, et Haridusministeeriumil on kaalumisel asutada sinna aiandus- ja majapidamiskoolid. Mõned komisjoni liikmed olid arvamisel, et sellist krunti ei oleks tarvis olnud riigil üldse mitte omandada. Teiselt poolt rõhutati aga seda, et see on ebaotstarbekohane, kui linna administratiivpiirides suur krunt pannakse kinni põllumajanduskoolide jaoks, sest krunti võiks kasutada otstarbekamalt, näit. väikekorterite ehitamiseks. Kuid ühes asjas asuti üksmeelsele arvamusele, et kuigi kõnesolev krediit lubatakse lisaelarves, siis sellega ei ole veel otsustatud asjaolu, et kõnesolevale krundile Haridusministeerium rajab aiandus- ja majapidamiskoolid. Ei sobi ju hästi, kui linna rajoonis liiguvad karjad. Linna administratiivpiiride maa ei ole selleks otstarbekas, et pidada suuri aedasid ja arendada karjamajapidamist.

Kulude suhtes asus komisjon sellele seisukohale, et Valitsusel tuleks juba praegu võtta revideerimisele kõik riigieelarve kulud. Komisjoni arvates tuleb meil tuleval aastal suuremaid raskusi põhieelarve koostamisega. Neid raskusi on tarvis õigeaegselt ette näha. On tarvis riigimajapidamist aegsasti korraldada kokkuhoidlikumalt, et murrang ei tuleks liiga järsuna ja valusana. Ja kuigi kulude lisaelarve otsustati jaatavalt, ei tähenda see seda, et need kulud sunduslikud on, et Valitsus peab neid tegema, vaid rahvaesindus soovib, et neid summasid kulutataks võimalikult otstarbekohaselt riigi kandevõime kohaselt. Kui on võimalik mõnda kulu ära hoida, siis tuleb seda teha. Kogu riigimajapidamine tuleb võtta põhjalikule revideerimisele, et ette valmistada tulevatele rasketele aegadele. Kärpimisele peaksime võtma eeskätt sellised kulud, mis lähevad enam välise külje peale — igasugused esinduslikud kulud, riigiasutiste mugavust suurendavad kulud ja ka niisugused kulud, milledest tulu on näha alles kauges tulevikus. Kõik sellised kulud tuleks ette näha parematel aegadel. Milliseid kulusi tuleks teha? Tuleb teha kulusi, mis

aitavad alal hoida tootmistegevust ja mis avardavad elamisvõimalusi rahval. Paljas „püksirihma“-poliitika ei ole ainuõige poliitika, kriisi ajal on see isegi halb poliitika, sest ta süvendab raskusi.

Majandust tuleb ergutada ja elus hoida. Talitada tuleb nii, nagu teeb hea arst — ta püüab ravida oma patsienti ta loomulikkude jõudude kõvendamisega ega anna haigele vaid valuvõtmissrohtusid.

Kui on lubatud siinkohal esitatud ametlikule seletusele juurde lisada mõned isiklikku laadi märkmed, kui lugupeetud juhataja seda lubab, siis tahaksin kõigepealt öelda seda, et on olemas kahte liiki optimismi. Üks on teo-optimism, teine optimism on see, mis vene kirjanduses esineb „manilovštšina“ nimetuse all. Majandusministrile heideti ette lisaelarve puhul liigset optimismi. Arvan, et teo-optimism ei ole halb, halb on aga „manilovštšina“, s. t. lootus, et kõik läheb iseenesest hästi. See on lootus, millega vabandatakse mittemidagi-tegemist. Kui tahetakse saavutada tagajärgi, siis nõuab see eelkõige tegutsemist ja tööd ning sellega kaasaskäivat optimismi. Kõige halvem oleks pessimism, eriti praegusel ajal. Just selline raske aeg, mida meie praegu läbi elame ja mis võib veel raskemaks kujuneda, nõuab, et rahvas oma asja juurde asuks kindlate, selgete ja kaugeulatuvate kavadega ja lootustega. Kõige parem on siin ikkagi teo-optimism. Valitsusel tuleb praeguses olukorras kõik teha selleks, et enesega kaasa tõmmata kõik rahva elavad jõud, mitte aga neid lammutada ja neid eemale tõugata.

Praegune olukord kohustab ka seltskondlikke jõudusid. Kui demokraatlik riigikord on selleks, et seltskondlikud kihid ja jõud võiksid endid vabalt organiseerida ja väljendada ning vabalt oma huvisid kaitsta, siis on tarvilik, et seltskondlik jõud ka seda võimalust tunnustaks ja kaitseks.

Euroopa kaart on viimasel ajal idaruumis põhjalikult muutunud. Ja kui meile on väga tähtis, kuidas meie korraldame oma vahekorrad naabritega, siis on tähtis ka see, kuidas me ise edasi läheme ja millises sihis. Nagu märkisin, nõuab praegune aeg rahvaesinduselt ja seltskondlikelt jõududelt suuri pingutusi ja plaanikindlat tegevust, mille juures ei tohi üksiku puu tagant, mis võib ju ühel või teisel juhul tüli teha, jätta nägemata metsa. Me peame tunnustama seda oksa, millel meie kõik ühiselt istume. Peaks olema selge, et Eesti rahvusriiki peavad kandma laialdased töötavad kihid, sest muidu ta ei püsiks. Seepärast peame pidama

silmas nende töötavate kihtide huvisid. Eesti rahva edasise olemise kindlustamiseks peame kõik võimalikud abinõud tarvitusele võtma, et säilitada töötavatele kihtidele tööd ja elamisvõimalusi. Teen ettepaneku vastu võtta pealkiri „Eesti Vabariigi 1939/40. aasta tulude ja kulude lisaeelarve nr. 1“.

Juhataja: Aruandja sõnavõtule järgnevad üldläbirääkimised.

J. Kurvits: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Ma pean siin tunnustama, et Eesti töölisi on tapanud jälle rasked ajad, sest hakatakse jälle töölisi vallandama ja tööaega lühendama, ja see näitab üha suuremat tõusu. Siin oleks tingimata tarvis abi riigi poolt, sest meil puudub igasugune kindlustus tööpuuduse vastu, nagu see esineb välisriikides, ja kutseühingute kaudu ei saa töölistele kuigi suuri toetusi anda. Samuti peab ütleva, et võimalused kutseühingutesse organiseerumiseks on väga piiratud. Olukorrad on olnud säärased, et kui Eesti tööliikond on end suutnud koondada ja korraldada, siis juhtub jällegi mingisugune takistus, kus riigivõim end vahele segab. Ja selle tagajärjel on juba küllalt elujõulised organisatsioonid laiali lagunened, liikmed on laiali valgunud ja kogu tehtud tööd on tulnud uuesti otsast alata. See on sündinud õige mitu korda meie iseseisvuse 20 aasta jooksul.

Viimane näide, mille ma tahaksin ette kanda, on keskliidu tagandamine aastat kolm tagasi, kus toodi ette, et keskliidu juhatus olevat kõrvale kaldunud oma otsekohestest ülesannetest. Kuid tööliikonna teada ja isiklikult minu teada tööühingute keskliit ei kaldunud kaugeltki mitte kõrvale oma otsekohestest ülesannetest, vaid talitas seaduste ja oma põhikirja alusel. Ta täitis oma otsekoheheid ülesandeid ja aitas kaasa omal ajal põlevkivitööstuses toimunud palgaolude parandamise nõudmisele. Ma julgen täna siin öelda, et see kõrvalekaldumine ei olnud põhjuseks, vaid tagandamise põhjuseks oli see, et ta organiseeris ja aitas õigustatud palgavõitlust korraldada. Kaevandustöölised ei kaotanud streiki organiseerimatuset tõttu, vaid see streik, mis Eesti Vabariigis oli lubatud, lõpetati vägivaldselt politseivõimude poolt.

Tagasi minnes keskliidu juurde pean siinkohal meelde tuletama tollekordse Vabariigi Valitsuse Peaministri kindlat lubadust. See lubadus oli 3 aastat tagasi, mis kõlas nii: 6 kuu jooksul antakse võimalus valida

keskliidule oma uus normaalne juhatus. See lubadus anti 3 aastat tagasi, kuid praegu istub Tõnismäel ikka veel Valitsuse poolt määratud keskliidu juhatus. Ja selle määratud juhatus ülesandeks ongi nüüd organiseerida Eesti kutseühinguid. Ei taheta töölistel enestel lasta oma asju ajada, kuigi nad sellega väga hästi toime tuleksid, vaid määratakse neile kaela igasuguseid kahtlasi juhte, kelle hulgas võib leida näiteks väljaheidetud politseinikke ja väljarändavaid sakslasi. See olukord kestab ka praeguse Valitsuse ajal.

Sellest kõigest võib näha, et riigivõim on vastutav selles, kui tööliste palgaolud on korraldamata ja tööliste majanduslik olukord raske. Riigivõim peaks vähemalt ära hoidma selle olukorra veel suurema halvenemise. Kõigepealt ei tohi vähendada töövõimalusi. Vallandamiskeeld siin üksi ei aita, samuti ei aita ka avalikud tööd. Nendest võib ja saab osa võtta ainult osa töölisi. Riik peab kindlustama inimestele tööd ja teenistust nende oskuste ja võimete kohaselt. Selleks tuleb elustada majanduselu tootvate töödega ja juhtida rahvamajandusse nii suured summad, et kogu majanduse ringvool püsiks kõrgemal tasemel. Neid summasid, ma usun, peaks leiduma, sest omal ajal, kui olid paremad ajad, oli konjunktuuri tõus. Kui töölised siis pöördusid ettevõtjate poole palga kõrgendamise nõudmisega, siis oli sel ajal pea-ettekäändeks, mispärast ei rahuldatud nende nõudmisi, et tuleb koguda reservsummasid, mida saaks kasutada siis, kui tulevad rasked ajad. Nüüd on need rasked ajad kätte jõudnud. Meie, töölised, tunneme seda omal nahal ja me pöördume Vabariigi Valitsuse poole, et ta võtaks välja ja paneks käiku need summad, mis on kogutud paremate aegade jooksul. Üheks meie sooviks on veel, et peaks pidurdatama kapitalide väljaviimist ja ülekandmist, mis on seoses lahkuvate sakslastega, et neid makstaks siis, kui meie olukord paremaks on muutunud. Mingil juhul ei peaks praegusel raskel ajal kapitale Eestist välja viima. Kuna hinnad iga päevaga tõusevad, on palkade tõstmise paratamatu ja see ei peaks raske olema, sest töövõiljakus on tõusnud ja seda viljakust tõstetakse järjest enam igasuguste Bedaux süsteemide ja muude võtete abil. Riigivõimu esindajad lubavad töölistele elatustaseme hoidmist, kuid Töötülide Lahendamise Komisjon piirub sellega, et tõstab palku vastavalt elatusmaksumuse indeksile. See indeks on aga puudulik, sest sellega saab kõige paremal juhul hoida teatud tasemel tunniteenistust.

Kõige paremad tagajärjed, mis tähendatud komisjoni kaudu on saavutatud, on see, et on ära hoitud palkade allapoole langemine. Kuid praegu, kus tööaega lühendatakse, töötundide arv väheneb, ei ole võimalik jääda praeguse elukalliduse juures seniste palkade juurde.

Viimasel ajal on õige palju juttu olnud tööliste korterite ehitamisest. Selleks on esitatud kavasad Tööliskoja ja teiste asustiste poolt. Selles ei ole kahjuks palju edasi jõutud. Kuid minu arvates peaks riigieelarvesse õige tõhusaid summasid sisse võtma tööliskorterite ehitamiseks. Samuti peaks hoolitsema selle eest, et need summad läheksid tõepoolest tööliskorterite ehitamiseks. Samuti peaks riik hoolitsema nende tööliste eest, kes praegusel ajal vanaks saanud, kuid kellele kohta puudub vanaduse ja invaliidsuse seadus. Nende suhtes peaks erikorraldus maksma pandama. Esitatud vanade tööliste kaitse seaduse kava seda küsimust tegelikult ei lahenda. Ja see eelnõu, mis praegu Valitsuses väljatöötamisel, võib reas käitistes praeguste pensionäride olukorda ennem halvendada kui parandada. Kui seal on ette nähtud toetust 10 kr. kuus, siis peab ütlema, et see toetus on praegu mitmel pool palju suurem ja ulatub isegi 30 kr-ni. On ka teissuguseid olukordi, näiteks Hiiumäe Kärklas saab üks tööline, kes 40 aastat töötanud, pensioni iga kuu 9 senti. See pension on nii väike sellepärast, et on hakatud saama Vene ajal. See summa on tingitud veneaegse rahaväärtuse ümberarvutamisest. On ka andmeid selle kohta, et mõnes kohas saadakse 11—12 senti kuus. On terve rida niisuguseid nimekirju, kuid mul pole neid praegu kaasas. Töölised loodavad, et Vabariigi Valitsus, arvestades olukorda, võtab selle parlamendile esitatud seaduseelnõu tagasi. Meile kõigile on selge, et 10 kr-ga kuus on kunst ära elada, pealegi kui seaduses on ette nähtud, et ainult sel puhul saab 10 kr., kui kusagilt mujalt abi ei saa. Aga oletame, et ta on näiteks meie trükitööliste ühingu liige; meie maksame oma töötä liikmetele 30—40 kr. kuus. Sel juhul ta enam seda 10 kr. ei saaks, sest ta saab toetust mujalt. Ühe sõnaga, see seaduseelnõu ei vasta elu nõuetele, see on kabineti seadus.

Mina kui elukutselt trükitööline tunnen trükitöölise elukutses ja olukorda, ning pean ütlema, et praegu eriti trükitööstus kannatab tööpuuduse all. Selle õige suureks põhjuseks on meie praegumaksev trükiseadus, mis on, nagu andmed näitavad, üle riigi ligi $\frac{1}{3}$ võrra vähendanud trüki-

tööstuse töömahtu. Ilmuks palju rohkem ajakirju ja ajalehti, kui ei oleks praegumaksevat trükiseadust ja kui saaks vabamalt uute ajakirjade ja ajalehtede ilmumiseks lubasid. Praegu uue ajalehe või ajakirja väljaandmiseks loa saamine on kui mitte hoopis võimatu, siis igatahes väga raske. Praeguste suurte maailmasündmuste tõttu on jäänud kõrvale huvi kirjanduse vastu. Kirjandust ostetakse praegu väga väikesel määral. Pealegi meie Eesti jõukam kiht, kes võiks kirjandust osta, ostab seda väga vähe. Kirjanduse ostjad on peamiselt keskmised ametnikud ja ka töölised. Praegu aga elukalliduse tõusu ja samuti ka madalate palkade tõttu käib suurel osal töötavast rahvast raamatu ostmine üle jõu, sest meie väikese tiraaži tõttu on raamatute hinnad küllaltki kõrged. See kõik kokkuvõttes mõjub väga halvasti trükitööstusele.

Samal ajal aga töötab üks riigiettevõtte, nimelt Keskvangimaja trükikoda. Mul oli juba aasta varem juhus ette tuua, et see ei ole loomulik, kui riigiasutis, kes töötab õige odava, täiesti tasuta tööjõuga, võistleb era-trükikodadega ja võtab vabalt trükitööstusest vähesegei töövoimaluse ära. Vangimaja võib väga hästi võistelda, sest tema töö midagi ei maksa, mispärast ta võib ka väga odavalt tööd teha. See on nii mitte ainult trükitööde alal, vaid ka mitmel muul alal. Nii näiteks paetööstuses, kus vangimajal on oma paemurd, siis karbitööstus jne. Paemurrus löödi mõni aeg tagasi hinnad niivõrd alla, et Lasnamäe paemurru ettevõtte ei saanud oma tööliste maksta endist palka, sest ta ei suuda võistelda vangimajade kaubaga. Sellepärast peaks vangimaja likvideeritama Keskvangimaja trükikoda. Kui see ei ole võimalik, siis tuleks kindlasti ära keelata vangimaja trükikoja eratööde vastuvõtmine. Samuti peaks vangimaja trükitööde hinnakiri olema ühtlane Riigi Trükikoja hindadega. Need on kaks riigiettevõtet, sellepärast peaksid ka tööde hinnakirjad olema ühtlased, mitte aga ühel odavam kui teisel. Samuti tuleks kaotada praegukehtiv Trükiseadus. Nendele ajakirjadele ja trükiteodetele, mis praegu ilmuvad, teeb suuri raskusi eriti Trükiseadus. Sest tuleb enne maadelda ja võidelda iga artikli pärast ja nõutada juhtnõore, mida kirjutada ja kuidas kirjutada. See kõik kokku vähendab ajalehtede kausta ja ühtlasi ka trükitöölise töövoimalusi.

Kokkuvõttes, väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed, võiks küll oelda, et Eesti tööline on võõraslapse osas olnud seniajani, ja mulle paistab, et see olukord kestab veel

edasi. On antud palju lubadusi ja on koostatud kavu, kuid need kavad on tihtipeale eluvõõrad ja ei ole soodustanud olukorda, vaid tihtipeale on olukord isegi halvenenud. Halb on see, et kutseühingute tegevus on pidurdatud, kuigi loodeti, et Valitsuse muudatus muudab ka siin olukorra kergemaks. Kuid kutsetegevuse peale vaadatakse ikka teise pilguga ja selleks on ette nähtud kord, kuidas nad oma asju ajavad. Kuigi valitsusvõimud on rõhutanud oma kõnedes aktustel ja mujal, et Eestis ei ole vahetegemist ühegi rahvakihi vahel, on vahetegemine siiski selles, et töövõtjatele pidi antama kutseühingute seadus, mille järgi nad saavad korraldada oma ühingute tegevust, kuigi on maksmas seadus seltside tegevuse kohta, mille järgi ka kutseühingud oleksid võinud oma tegevust ja asju ajada. Töölised oleksid nagu eri liik rahvast ja nende jaoks on ka eri liiki seadusi vaja.

A. K a s k : Väga austatavad Riiginõukogu liikmed! Aruandja märkis ära, et Riiginõukogu ei ole tahtnud kärpimisi ja kitsendusi teha lisaelarves esmajoones see pärast, et oli näha riigikassa andmetel, et need summad, mis eelarvesse on võetud kuludena, on tuludena kindlasti realiseeritavad või saadavad. Kuid ühtlasi mainis aruandja, et tuleva aasta eelarve koostamisel on vististi suuri raskusi oodata. See oli ka kõikide Majanduskomisjoni liikmete arvamus. Ma ei taha selle juures pikemalt peatuda, see tundub üldiselt täiesti loomulikuna, et kaudsed maksud tunduvalt vähenevad. Ma tahaksin aga minna nende tulude hankimise viiside juurde, millest kuulda oli Majanduskomisjonis mõnede Valitsuse esindajate poolt. Seal tähendati väga kergelt, et me võime väga lihtsalt tõsta 50% posti-, telegraafi- ja telefonitariife, millega riik võib saada tulusid. Samuti paistab niisugune erakordne tulu tulevat bensiiniaktsiisi tõstmisest, millest lisaelarves on ette nähtud 1 milj. kr. Kui ta selle aja kestel annab 1 milj. kr., siis võib eeldada, et ta praeguste tariifide juures terve aasta kestel annab 2 milj. kr., aga kui veel tõsta tariife, siis võib ta anda veel rohkem tulusid. Riik on siin ühest küljest maksude määraja, teisest küljest ettevõtja raudtee, posti, telegraafi, telefoni alal. Kui monopolist-ettevõtja tariifid määrab, siis me ei saa selle vastu vaielda, sest me peame kõige tarvilikumad tööd ikkagi ära tegema. Bensiinimaksu tõstmisega muutus olukord selliseks, et kodanik ei saa bensiiniveokit kasutada, vaid peab suuremad veod raudteel teostama. Kui ka raud-

teevedu kallimaks läheb, siis toob see kahekordset tulu riigile kui ettevõtjale. Siin on aga, eriti bensiini alal, omad piirid, sest juba nüüd seisavad suured veoautode pargid ja nad jäävad ka kindlasti tulevikus seisma, sest ei ole mõeldav, et saab nii kõrge bensiin hinnaga veokeid kasutada, pealegi kui ei anta bensiini küllaldaselt. See on minu arvates suur rahvamajanduslik kahju, kui autode pargid seisma jäävad seetõttu, et bensiini ei anta või antakse seda kõrge hinna eest. Ma toon need näited selleks, et tulevase eelarve koostamisel ei jätkataks jälle tariifide tõstmist. Teatud piirini on kulude kandmine kodanikule sunduslik, aga kui see kulude kandmine läheb suuremaks kui neid kanda jõutakse, siis jäävad need summad riigil saamata.

Ka piiritusmonopoli alal on ette nähtud suuri uusi tulusid, mida loodetakse saada piirituse hinna tõstmisest. See kutsub aga paratamatult esile tarvitamise languse. Nagu riigikassa esindaja seletas, ongi oktoobrikuust alates müük vähenenud. Meil on olnud ikka viisiks, et piirituse hinda tõstetakse seni, kuni hakkavad töötama puskarivabrikud. Siis alandatakse hinda, ja kõik hakkab otsast uuesti peale. Praegu valitsebki meil selline tendents, et hakkame oma politseid rakendama puskarivabrikute valvamiseks. Ka piirituse hinna tõstmise alal on piir, millest me enam kaugemale minna ei saa.

Ma ei taha seejuures muidugi öelda, et meie ei tohiks üldse enam riigi tulusid tõsta ega uusi kulutusi teha. Meil on terve rida alasid, kus on hädasti krediiti tarvis. Post, telefon, telegraaf ja raudtee on andnud seni riigile tulusid, kuid vastavate alade juhid on avaldanud nurinat selle kohta, et neile ei anta krediite sellises ulatuses, et nad saaksid korraldada oma ettevõtteid tarvilikul määral. Riiginõukogus toodi ette, kui võrd raske on telefoniühendust saada, kui taetakse provintsilinnast Tallinna telefoneerida. Seda ei saa teha lihtsalt sellepärast, et puudub küllaldane arv juhtmeid. Ega see pole ratsionaalne majapidamine, kui jäetakse kulud tegemata ning kui selle tagajärjel kannatavad tulud. Postitalituse direktor tõi ette, et möödunud aastal taheti sisse seada Koplisse automaatjaama, kuid juhtmete vedamisel jõuti kuni Krulli tehaseeni, siis lõppes krediit ja töö jäi seisma. Kulud on tehtud, aga tulusid ei saa. Sellepärast tundub, et ettevõtete alal peaks võimaldatama seda võrd hästi sisse seada meie posti, telegraafi, telefoni ja raudtee algatusi ja ettevõtteid, et nad saaksid normaalselt oma ülesandeid täita ja tulusid hankida.

See oli üldiselt eelarve kohta. Tahaksin aga tähendada, kuigi eelarve aruandja on ise kohal, — mul oli komisjonis tarvidus olla kaasaruandjaks ühe asja kohta, mida aruandja poolt küllaldaselt ei ole valgustatud.

See on nimelt haiguskindlustuste summa lisaeelarves. Lisaeelarves on selleks 168.000 kr. Riigikassa esindaja seletuse järgi olevat olnud nendel aegadel, kus riigiteenijad ja töölised maksid ise üle poole — 55% — haiguskindlustuskuludest, haiguskindlustuskulu 300.000 kr. aastas. Sellest ajast alates, kui tõsteti riigi kanda võetavat protsenti, on tõusnud see summa 900.000 kr-le. Nende summade sissevõtmine lisaeelarvesse ei ole tingitud mitte sellest, et neid alguses sisse ei võetud, vaid sellest, et suurematel aladel, nagu Põllutöoministeeriumi Metsade Talituse ja Raudteede Talituse suures koosseisus, on need summad läinud märksa suuremal määral käiku kui varem. Selle kohta ei osanud keegi anda seletust, millest see nähtus on tingitud. Ma ei taha siin teha mingit ettepanekut, vaid kõnelen täienduseks aruandjale. Nüüd on see summa tõusnud kolmekordseks. Endistel aegadel, nimelt 1934. a., kus alandati haiguskindlustuse protsenti, ei olnud need summad nii suured kui nüüd.

Tahaksin tähelepanu juhtida veel Põllutöoministeeriumi eelarves esineva 50.000-kroonise summa kohta, mis on määratud maatöölisele elukorterite ehitamiseks. See on kolmas kord, kus see summa eelarves on. Loomulikult ei ole Põllutöoministeerium selle 100.000 kr-ga, mis ta seni saanud, suutnud teha veel mingisugust suurt poliitikat sel alal. Aga need andmed, mis sinini selle kohta antud, näitavad, et siin peab selle küsimuse nähtavasti kaalumisele võtma, et ei tekiks niisugust halba meeleolu rahva keskel, et riik ehitab küll maju, kuid nad ei lähe kasutamisele nii, nagu nad on mõeldud. Teatavasti tekkis see riigilaenu majade ehitamise mõte põllumeeste eneste keskel. Nad ütlesid, et vaadake, meie ei saa anda tööliste sellepärast korterit, et meil ei ole kortereid, ja kortereid ei ole sellepärast, et see laen on kallis, mis pankadest antakse. Andke meile odavat laenu ja meie ehitame majad. Seni ei ole minu andmetel ükski põllumees laenu võtnud selleks, et neid kortereid ehitada. Mis seda põhjustavad, selle kohta andmeid ei ole. Ma ei ole põllumeestega selles mõttes kontaktis olnud. Ka ei ole ükski põllutööline, kel võimalik oleks korteri ehitamiseks laenu saada sel juhul, kui maa-ala on välja vaadatud, esinenud

laenusaaamise sooviga. Ainult Asundusamet on kortereid ehitanud. Lõpuks ei ole ju tähtis, kes põllutöölisele kortereid ehitab, kas taluperemees ise või riik, vaid tähtis on see, et see küsimus lahendatakse. Tekib küsimus, miks see olukord kodanikke ei rahulda. Öeldakse seda ja ka Majanduskomisjonis tõendati meile, et nende korterite hind on olnud tänavu 3.300 kr., tuleval aastal aga vähemalt 4.000 kr. Kui see hind on selline, siis on ka selge, et ükski põllutööline ei julge sellega elukorterit osta. Selle hinnaga saab Põhja-Eestis terve talu osta. Teiseks põhjuseks on see, et maa-ala talumaja juures on võrdlemisi väike, seal ei saa lehma pidada. Kui aga eelistatakse suure lastearvuga põllutöölisi, kellele neid maju esijoones tahetakse määrata, ja seejuures on tingimus, et need töölised peavad vähemalt 6 kuud põllutöölised olema, kusjuures meil on ka teada, et maal ainult suveks palgatakse töölisi, siis on arusaadav, et nad ei saa neis majades elades ilma lehmata läbi. Aga niipalju kui mul on kokkupuutumist olnud maatöolistega ja väikepõllupidajatega, olen kuulnud selliseid kõnesid, et niiviisi ei tule midagi välja, kui maja juures on nii väike maa-ala ja kui see maja on liiga kallis.

Siis võiks tähelepanu juhtida veel ühele teisele asjaolule, nimelt soodustatud hinnaga telliskivide andmisele. Selleks on meil eelarves 60.000 kr. Seda soodustust loomulikult kasutavad inimesed seal, kus kivid on kättesaadavad ja lähedal. Kui komisjonis riigikassa esindajale esitasin küsimuse, kuidas telliskivide müük maal on, siis pidi ta tunnustama, et telliskive kasutavad need, kes asuvad tehaste lähedal või raudteejaamade läheduses. Raudteejaamadest kaugele telliskive hoonete püstitamiseks ei suudeta aga vedada. Sellest tuleb järeldada, et terves niisuguses rajoonis, nagu näiteks Tapal Peipsini välja, kus raudteed ei ole, ei saada soodustatud hinnaga telliskive kasutada. Seda saab muidugi teha, kui kivid kitsarööpalisele ümber laadida. Aga ma arvan, et vaevalt ükski telliskivitehas tahab hakata näit. Sondas kive ümber laadima, et siis sealt edasi vedada. (Vahele hüüe.) Seal on siiski veel võimalus ümber laadida, aga on ka niisuguseid maakohti, mis on 20—30 km igasugusest raudteest eemal. Seal minu arvates tuleb leida võimalusi ja luua uusi vähema võimega telliskivitehaseid. Näiteks Läänemaal Ristilt Lihula peale tuleks telliskivitehaste võrku laiendada, et maal oleks võimalik telliskiviehitisi püstitada, nagu seda praegu soovitatakse. Kui koht asub üle

10 km raudteest eemal, siis vaevalt sinna telliskive vedama hakatakse muuks kui ainult ahjude ja korstnate tegemiseks.

Ma peatuksin veel ühel küsimusel, mis küll eelarvesse ei puutu, mida aga eelarvega seoses Majanduskomisjonis puudutati, nimelt Majandusministeeriumi kavatsuse juures hakata paberist vahetusraha trükkima. See võib ainult sel juhul kõnesse tulla, kui enam teisiti toime ei tulda. Kui metallvahetusraha peale üle mindi, siis oldi üldiselt arvamisel, et paberist vahetusraha ei saa kuidagi — peale muu veel tervishoiuliselt seisukohalt — soovitavaks pidada. See muutub varsti nii räbalaks, et teda ei taha keegi näpu vahele võtta. Ta on mitmes suhtes ebapraktiline, näiteks läheb ruttu rikki ja tuleb varsti uuesti trükkida. Kui meil umbes 10 aastat tagasi hakati metallvahetusraha välja andma, siis oldi arvamisel, et riigikassal on kasulikum valmistada metallvahetusraha kui paberist vahetusraha, mis muutub varsti paberilipakaks. Ainuke põhjus, mis õigustab metallrahalt üleminekut paberirahale, on metalli otsalõppemine. Mulle paistab, et teisi põhjusi ei tohiks olla.

A. N a e r e s: Väga auline Esimees, väga austatud Riiginõukogu liikmed! Riigi lisa-eelarve puhul sõna võttes ma ei taha seda kritiseerida. On aramus, et see eelarve tähtub, ja sellega on kõik asjad korras. Ma aga tahaksin rääkida täna juba homse päeva seisukohalt, sest tundemärgid näitavad, et meie kesk- ja väiketööstuses on juba nähtavale tulnud õige teravasti töökriis, seda nimelt toorainete puudumise tõttu. Praeguse sõjaolukorra tõttu, nagu me teame, ei ole tooraineid enam nii vabalt saada kui siamaani ja seepärast on mitmed kesk- ja väiketööstused sunnitud oma töölisi vallandama. On ka neid, kes perioodiliselt oma töökoja uksi kinni on sunnitud panema, et mööda linna tooraineid otsida ja viimaste saamisel siis jälle veidi tegutseda. See on juba tunnus, et me ei saa tuleval aastal enam arvestada nende riigitulude laekumist, nagu see käesoleval aastal on sündinud. Seepärast ma oma sõnavõtus tahan just meie lugupeetud härra Majandusministri tähelepanu juhtida sellele asjaolule, et meil tulevane majandusaasta tuleb igatahes raskem praegusest, ja peab arvama, et maksnikud oma kandejõult ei suuda enam nii suurel määral maksusid maksta kui senini. Kuigi kõigil meil on teada, missuguses olukorras elame, tuleb siiski tähelepanu juhtida neile asjaoludele ja tegureile, mis pidurdavad mõnes osas meie tööstuse arengut

tänapäeval. Ma võiksin mõne sõnaga valgustada olukorda selles tööharus, kus ise töötan. Selles harus on väga tähtis tooraine, nimelt suhkur, läinud 35 senti kilolt kallimaks. Kui käisime Majandusministeeriumis Majandusministri abi härra Karinuga läbi rääkimas, selgus, et Majandusministeerium ei pea soovitavaks ainete hindade tõstmist. Tallinna pagarid ei ole seda senini ka teinud. Aga praegused kalkultatsioonid näitavad, et mõne saaduse osas on juba raske ots otsaga kokku tulla. Küll aga teeb tuleval aastal maksuinspektor sellest vastupidise järelduse: olete tooraineid nii ja nii suure summa eest ära tarvitanud. Läbikäik on suurenenud ja sellest tuletatakse ka suuremad maksud. Niisuguseid raskusi on ka teistel tööaladel: toormaterjalide hinnad on tõusnud ja see tähendab läbikäikude ja viimasest tuletatud maksude suurenemist. Kõike seda tuleks juba nüüd arvesse võtta ja tulevast majandusaastast juba hakata kokku tõmbama, arvestades seda, missugune on meie tööstuse kandejõud. Teame aga, et praegusel ajajärgul, kus kriis areneb, on mõningaid asjaolusid, mis nõuavad parandamist. Me teame, et on tulemas terve rida sotsiaalseadusi, mis toovad jälle uusi kohustusi ja makse juurde. Esimene sarnane seadus on lasteabiraha seadus. Seda seaduseelnõu jälgides tundub aga, et see on väljaspool sotsiaalset õiglust, eriti nimelt sellepärast, et seal on esile tõstetud seisukoht, et iga tööandja peab hakkama lasteabiraha maksma. Ma ei räägi kõike seda seepärast, et ma lasteabiraha maksmise vastu olen, vastupidi, põhimõtteliselt ma kahe käega pooldan, et seda raha makstakse, kuid ma tunnen, et eelnõus on seda valesti kavatsatud. Me teame, et meil on käsitöölisi, kes töötavad ühe-kahe abilisega. Niisugused tööandjad abiraha maksta ei suuda. Käsitöölise-ettevõtja peab muretsema materjali, millest ta abiline ja ta ise tööd teevad. Ta enese teenistus jääb vähemaks kui abilisel, kes päeva läbi ja järjekindlalt töölauda taga töötab. Tööandja teenib kuus 80 kr. ja töövõtja 120 kr. Seal peab siis 80 kr. saaja hakkama maksma abiraha sellele, kes 120 kr. kuus teenib. Asi läheb veel kaugemale. Eelnõu järgi töövõtja kuupalgaga kuni 250 kr. saab lasteabiraha, kuid käsitöölise-ettevõtja, kes kuus teenib 40—60 kr., peab abiraha kassasse maksma. Kui see seadus ellu viiakse, siis tuleks korraldada, et kõik kehvemad kodanikekihid saaksid õieti toetust, seega ka käsitöösturid. Ma arvan, et iga vaese inimese laps väärrib lasteabiraha, on ta siis töölise või

mõne teise laps, see pole oluline. Seda seadust tuleb kohaldada rahvale kui tervikule ja läbi viia teisel kujul. Praegu paistab küll, et see seadus, mis tulla tahab või ongi juba esitatud, ei taha neid tagajärgi anda, mida õieti selle seadusega on taotletud. Peale selle on meil tulemas rida teisi sotsiaalseadusi, milledest praegu rääkida ei maksa, need ei ole kindlasti veel päevakorras, aga ma ütlen siiski, et sotsiaalseadusandluse juures peab vahet tegema käsitööala kesk- ja väiketööstuse ning suurtööstuse vahel, sest nende kandejõud on hoopis erinev, esimesi ei saa võrrelda suurtööstusega. Me teame kõik, kuidas töötab ühe, kahe või kolme abilisega väiketööstur ja kuidas töötab suur vabrik 100 inimesega. Viimases peavad tulu ja teenistus hoopis teised olema kui ühes väiketööstuses. Ma võiksin tähendada, et meie kesk-, väike- ja käsitöösturid ei ole tööliste palkade tõstmise põhimõtte vastu, üldse maksude vastu, ainult elu ise sunnib rääkima oma hädadest ja sellest, millises olukorras meie peame elama ja töötama. Kõike saab lõpuks teha ainult teatud piirini. Muidugi ei tohi öelda, et siin süü on Valitsusel või rahvajuhtidel, vaid meie rahvamajandus on oma kandejõult niisugune. Meie rahva arv on väike ja riigi piirid ei ole ka suured ning töötarvitajaid on vähe. Kõigest sellest tuleb järeldada, et me peame piskuga rahul olema, niihästi tööandjad kui ka töövõtjad. Samuti arvan, et just tänapäeval tööandjad ja töövõtjad peaksid hoiduma omavahelistest tülidest ja norimistest. Meie ei tohiks nõudmistega liiga kaugele ja sügavale minna, sest praegune aeg on selleks väga ebasoodne ja nõuab rahvalt üksmeelset koostööd. Ma ei soovi siin enam pikemalt peatuda, tegin need märkused ainult sellepärast, et härrad Valitsuse juhid seda teatavaks võtaksid ja neid asjaolusid arvestaksid ning katsuksid siis kõigi nende seaduste juures teha vahet väike-, suur- ja käsitööstuse vahel. Leian, et vähemad tööstused peaksid jääma kõigest kavatsusel olevatest maksunormidest välja, sest nad ei ole suutelised niisuguseid makse maksma.

Majandusminister L. S e p p: Austatud Esimees, austatud Riiginõukogu liikmed! Ma tahaksin lühidalt sõna võtta nende märkuste kohta, mis Riiginõukogu liikmete poolt tehti. Lugupeetud Riiginõukogu liikme Kurvitsa poolt juhiti tähelepanu sellele, et meie töölist ähvardab vallandamise oht ning et on oodata üldist tööpäeva lühendamist. See on tõsine küsimus. Majandusministeeriumis ühes kõigi teiste vastavate asu-

tistega tehakse kõik, et seda hädaohtu vältida niipalju kui võimalik. Maksma on pandud kord, mille järgi ettevõtted, kes kardavad, et nendel tekib raskusi töömahu alahoidmiseks, peavad aegsasti teatama, mispärast tööpäeva lühendamist on tarvis ning mis põhjustel tahetakse töölisti vallandada. Töömahukomisjon selgitab kõiki võimalusi, et saaks vältida tööliste vallandamist. Siamaani on see võrdlemisi hästi korda läinud ja nagu statistikast näeme, on töömaht siamaani olnud isegi kõrgem kui möödunud aastal. Küll on töömahu kahanemine käesoleval sügisel kiiremini toimunud kui möödunud sügisel. Kuna käesoleval suvel aga töömaht rekordne oli, siis on praegusel hetkel ikkagi töömahu olukord parem kui läinud aasta samal ajal. Raske on muidugi öelda, kuidas läheb korda praegust olukorda kindlustada. Lugupeetud Riiginõukogu liige härra Naeres märkis, et toorainetega võib tulla raskusi. Me ei või tõesti kindlad olla, et meie kõiki tooraineid pidevalt saame, sest võib tulla pause, kus neid saada ei ole. Pisut raskem olukord on väiketöösturil, kel puuduvad igasugused tagavarad. Kui nemad lähevad harjunud viisil lähemasse poodi, siis võib seal vahetevahel tõesti mõnest toorainest puudu tulla ja uue saamiseni läheb aega. Sarnasel viisil tooraineid ostes tuleb tingimata raskusi. Praegu on ainuke võimalus ennast pidevalt toorainetega varustada nii, et tuleb tarvidus ette näha pikema aja peale ning tellida poole aasta tarvidus korraga ette ära. Kui väiketöösturid ei suuda oma mitme kuu tarvidusi ette tellida, siis on tarvis, et nad ühineksid ja püüaksid teostada sisseostud ühiselt. Samuti on Majandusministeerium organiseerinud kõiki impordööre ja teisi tööstureid, et nad ühiselt toor- ja tarbeainete sisseoste teostaksid ja kindla plaani järgi tegutseksid. Kas on garantiisid, et meil üksikutel aladel raskusi ja puudusi ei tule? Nagu näete, mingisuguseid garantiisid ei ole. Iga päev toob uusi üllatusi. Alles eile lugesime üllatustest, mida me siamaani ei uskunud. Kuid kui näeme, kuidas ümberringi traagilised olukorrad valitsevad, kuidas elanikud kannatavad, surevad, terved rahvused kokku varisevad, siis ma arvan, et me ei tohiks veel mitte nuriseda ega tohiks millimeetrilise indeksiga oma elumõnususid mõõta, nagu seda normaalajal teinud oleme. Minu juurde tuli üks delegatsioon ja avaldas soovi, et oleks aeg palkade tõstmiseks, sest indeksid näitavad pooleprotsendilist tõusu. Homme võib see tõus olla juba 1%, järgmisel kuul 1½% ja kolme kuu pärast 3%. Järelikult — andke

meile juba ette see palgavahe. Tõepoolest, oktoobrikuus oli vahekord käesoleva ja läinud aasta oktoobriga võrreldes ebasoodne. Novembrikuu vahekord on aga parem oktoobrikuust. Suhteliselt oleme suutnud oma elukalliduse tõusu pidurdada ja novembrikuus olime enamvähem läinud aasta tasemel. Elukalliduse pidurdamist peame katsuma läbi viia, sest katsuda võidu joosta palkade alal elukallidusega on päris lootusetu. Palgad toovad elukalliduse tõusu kaasa ja meie ei tea mitte, millega see lõpeb. Elukalliduse küsimuse puhul tuleks tagasi lugupeetud härra rnk. Naerese avalduse juurde. Ta on kuri, et miks saiahind ei tõuse, kuna suhkur on kallimaks läinud. Nisu sisseostuhind on tänavau aga 2 senti odavam kui läinud aastal. Viljasalv ei ole küll oma odavamalt nisu veel müünud, sest eraturul on nisu küllalt saada. Kui aga riik nisu odavamalt sisse ostab ja temale odavamalt ka müüakse, siis peaksid ka eraveskiomani- kud ja erapagarid nisujahu odavamalt sisse ostma kui läinud aastal. Ma ei näe aga mitte, et saiahinnad oleksid odavamaks läinud. Kui sellepärast suhkruhinna tõusu kohta ütlemisi tuleb, on minu arvates päris õiglane, et saiahind praegu ei tõuse.

Mis puutub teistesse väiksematesse märkustesse, siis on härra rnk. Kask'il tingimata õigus, kui ta ütleb, et ei saa lihtsalt piiramatult mitmesuguseid tariife tõsta ja loota, et tulud sellest olenevalt ka proportsionaalselt tõusevad, sest tarvidus reguleerib end ise ja üldine ostujõud määrab, kui palju ühe või teise aine peale välja anda saab. Kui hind kallim on, ostetakse vähem. Üksikutel aladel muidugi tuleb siin tuleval aastal ka kulude kokkuhoidu teostada. Ma olen tänulik nende näidete eest, mis ma siin sain, muuseas ka haiguskindlustuse alal. Kulude tõus viimasel ajal näib igatahes eaproportsionaalne olevat haiguste tõusuga. Nähtavasti põhjuseks on mingisugused organisatoorsed nähtused, mispärast neid on tarvis tõepoolest hiljem muuta.

Mis puutub maatöolistele korterite ehitamisele, siis Põllutöominister vastab sellele üksikasjalisemalt. Isiklikult vaatan sellele aktsioonile kui ühele eksperimendile. Nähtavasti ei ole süsteem veel välja kujunenud. Mina isiklikult kahtlen, et see praegune moodus edukam on. Kuna eelarvesummad aga võrdlemisi väikesed on, aastast 50.000 kr., ja kuna seega ikkagi maale kortereid ehitatakse, mis on tarvilikud, siis ei ole ma pidanud tarvilikuks sellele karmilt vastu hakata. Ei ole päris selge, kuidas kõige kasulikumalt maal neid hooneid saada, kuid

vist kõige tulemusrikkam oleks, kui annaksime põllupidajatele endile laenu nende hoonete püstitamiseks.

Mis puutub telliskivide müügis, siis on õige, et ei ole suudetud telliskive kaugemale viia kui raudtee ümbrusse. Niipea kui raudteede ümbrused telliskive enam ei vaja, on tuleviku kava asutada suurematesse tsentrumitesse telliskivilaadid ja korraldada vedu kohtadesse, mis kaugel raudteedest. Seega saaks telliskive inimestele lähemale viia. Kus aga era-algatus olemas ja koha peal väikesmaid kivilööve ehitada tahetakse, siis selle vastu ministeeriumil midagi ei ole. Otses ümberpöörduvalt, on soodustatud telliskivilöövide tekkimist, sest et koha peal odavama küttematerjali tõttu tihtipeale odavamaid telliskive toodetakse.

Need oleksid lühikesed märkused sõnavõtude puhul. Toetan omalt poolt lisaelarve vastuvõtmist.

Eesti Vabariigi 1939/40. aasta tulude ja kulude lisaelarve nr. 1 pealkiri v õ e t a k s e v a s t u.

J u h a t a j a: Edasi kavatsen lisaelarvet arutada osade viisi, nimelt korralised tulud, erakorralised tulud, korralised kulud ja erakorralised kulud, ja siis vahemärkused, mille kohta aruandja teeb lisaettepaneku.

Korralised tulud kogusummas Kr. 7.949.179.—, erakorralised tulud kogusummas Kr. 900.000.—, tulude suurendamine kogusummas Kr. 8.849.179.—, korralised kulud kogusummas Kr. 3.967.064.—, erakorralised kulud — A. Riigiasutiste kulud, B. Operatsioonifondid — kogusummas Kr. 4.882.115.— ühes lisaga Krediidikava, kulude suurendamine kogusummas Kr. 8.849.179.— ühes lisaga, I osa pealkiri ja II osa ühes pealkirjaga v õ e t a k s e v a s t u.

Aruandja A. O i n a s: Kuna lisaelarve nr. 1 üksikud osad on kõik vastu võetud, siis teen ettepaneku

kogu lisaelarve nr. 1 ühes pealkirjaga ja lisaga Krediidikava lõpphäletamisel vastu võtta.

Eesti Vabariigi 1939/40. aasta tulude ja kulude lisaelarve nr. 1 ühes lisaga v õ e t a k s e l õ p p h ä l e t a m i s e l v a s t u.

5. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

J u h a t a j a: Enne koosoleku lõpetamist teen teatavaks Riiginõukogu liikmetele,

et järgmine Riiginõukogu koosolek peetakse teisipäeval, s. o. täna, 12. detsembril 1939 kell 13 päevakorraga: 1. Saksa rahvusgruppi kuuluvate Saksa riiki ümberasunud isikute suhtes kriminaalkaristuste kandmise katkestamise, täitmise edasilükkamise

ja kriminaaljälitamise peatamise seadus — II lugemisel, 2. Tolliseaduse muutmise seadus — II lugemisel, 3. Tollipõhitariifide seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12.42.

M. Pung
Koosoleku juhataja.

Koosoleku avab Riiginõukogu esimees M. Lauri kell 12.42.

Juhataja lausub esimees M. Lauri poolt sekretär A. Mägi ja sekretär H. Saasa.

1. Saksa rahvusgruppi kuuluvate Saksa riiki ümberasunud isikute suhtes kriminaalkaristuste kandmise katkestamise, täitmise edasilükkamise ja kriminaaljälitamise peatamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjon aruanne O. R. 311.

Juhataja: Käesoleva teatuse arutamine ja hääletamine paragrahvide ja osade viisi, need otsustades, kuid teksti mitte ette kandes. Selle korra vastu ei vaielda, loetakse makroks.

§ 1-4. I osa pealkiri, II osa lõpu pealkirjaga ja muudatused pealkiri v. 3-4-ks vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on üheksa paragrahvi ja osade viisi II lugemisel läbi arutatud ja vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi tehtud ei ole, jääb kodakorra põhjal III lugemise ar. Reaktiivkomisjonil ettepanekud ei ole.

Asu lõpphääletamiseks. (Hääletatakse.) Saksa rahvusgruppi kuuluvate Saksa riiki ümberasunud isikute suhtes kriminaalkaristuste kandmise katkestamise, täitmise edasilükkamise ja kriminaaljälitamise peatamise seadus võetakse vastu. (Hääletatakse.)

Koosolek lõpeb kell 13.19.

M. Lauri
Koosoleku juhataja.

Artur Mägi
Peasekretär.

2. Tolliseaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Seaduseelnõu on üheksa paragrahvi ja osade viisi II lugemisel läbi arutatud ja vastu võetud. (Hääletatakse.)

Asu lõpu pealkirjaga, II osa lõpu pealkirjaga ja muudatused pealkiri v. 3-4-ks vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Seaduseelnõu on üheksa paragrahvi ja osade viisi III lugemisel läbi arutatud ja vastu võetud. (Hääletatakse.)

Asu lõpu pealkirjaga, II osa lõpu pealkirjaga ja muudatused pealkiri v. 3-4-ks vastu. (Hääletatakse.)

3. Tollipõhitariifide seaduse täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Meinudarekomisjon aruanne J. P. 311.

Juhataja: Käesoleva seaduseelnõu hääletamine teostatakse seaduse paragrahvide ja osade viisi vastu võttes. (Hääletatakse.)

I osa lõpu pealkirjaga, II osa lõpu pealkirjaga ja muudatused pealkiri v. 3-4-ks vastu.

Juhataja: II lugemisel on käesolev seaduseelnõu läbi arutatud ja vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei tehtud, jääb kodakorra põhjal III lugemise ar. Reaktiivkomisjon aruanne lõpu teksti vajus parandusi teha ei ole.

Asu Tollipõhitariifide seaduse täiendamise seadus võetakse lõpphääletamiseks. (Hääletatakse.) Tollipõhitariifide seaduse täiendamise seadus võetakse lõpu pealkirjaga vastu. (Hääletatakse.)

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Artur Mägi
Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärk,

61. koosolek.

12. detsembril 1939.

Sisu:

1. Saksa rahvusgruppi kuuluvate Saksa riiki ümberasunud isikute suhtes kriminaalkaristuste kandmise katkestamise, täitmise edasilükkamise ja kriminaaljälitamise peatamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
2. Tolliseaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
3. Tollipõhitariifide seaduse täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Koosoleku avab Riiginõukogu esimene abiesimees **H. Lauri** kell 13.10.

Juhatusel lauas abiesimees **H. Lauri**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Saksa rahvusgruppi kuuluvate Saksa riiki ümberasunud isikute suhtes kriminaalkaristuste kandmise katkestamise, täitmise edasilükkamise ja kriminaaljälitamise peatamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja **O. Rütli**.

Juhataja: Kavatsen toimetada arutamist ja hääletamist paragrahvide ja osade viisi, neid nimetades, kuid teksti mitte etteandes. Selle korra vastu ei vaielda, loen selle maksvaks.

§ 1—4, I osa pealkiri, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on üksikute paragrahvide ja osade viisi II lugemisel läbi arutatud ja vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi tehtud ei ole, jääb kodukorra põhjal III lugemine ära. Redaktsioonikomisjonil ettepanekuid ei ole.

Asun lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Saksa rahvusgruppi kuuluvate Saksa riiki ümberasunud isikute suhtes kriminaalkaristuste kandmise katkestamise, täitmise edasilükkamise ja kriminaaljälitamise peatamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

2. Tolliseaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja **J. Puhk**.

Juhataja: Kavatsen seaduseelnõu hääletamist toimetada samuti kui eelmise päevakorrapunkti juures, s. t. teksti ettekandmine jääb ära.

I osa ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Kuna II lugemisel ei ole parandusi tehtud, jääb III lugemine ära. Redaktsioonikomisjon redaktsiooni kohta ettepanekuid teinud ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Tolliseaduse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

3. Tollipõhitariifide seaduse täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja **J. Puhk**.

Juhataja: Kavatsen seaduseelnõu hääletamist toimetada samuti kui eelmise päevakorrapunkti juures, s. t. ära jätta teksti ettekandmise.

I osa ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: II lugemisel on käesolev seaduseelnõu läbi hääletatud ja vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei tehtud, jääb kodukorra põhjal III lugemine ära. Redaktsioonikomisjon eelnõu teksti asjus parandusi teinud ei ole.

Panen Tollipõhitariifide seaduse täiendamise seaduse eelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Tollipõhitariifide seaduse täiendamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 13.19.

H. Lauri
Koosoleku juhataja.

Artur Mägi
Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärk.

62. koosolek.

15. detsembril 1939.

Sisu:

1. Tsiviilseadustiku erikomisjoni moodustamine.
2. Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus — I lugemisel.
3. Riigiteenijaile ja -töölisele ühekordselt laste-abiraha maksamise seadus — I lugemisel.
4. Väikekorterite üürihindade korraldamise ajutine seadus — I lugemisel.
5. Tööstuslike ja kaubanduslike käitiste vanade töövõtjate kaitse seadus — I lugemisel.
6. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 10.51.

Juhatusel lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Tsiviilseadustiku erikomisjoni moodustamine.

J. Puhk: Teen ettepaneku valida Tsiviilseadustiku erikomisjon 5-liikmeline.

J. Puhk'i ettepanek võetakse vastu.

J. Puhk: Teen ettepaneku valida Tsiviilseadustiku erikomisjoni järgmised Riiginõukogu liikmed: **M. Pung**, **A. Maurer**, **O. Rütli**, **J. Jaakson**, **J. Holberg**.

J. Puhk'i ettepanek võetakse vastu.

2. Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **K. Heinver**: Väga lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! 1. jaanuaril 1940 lõpeb perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaeg. Tähendab, see seadus, mis mineval aastal pikendamise korras vastu võeti, kaotab oma kehtivuse 1. jaanuaril. Ja kui seda

aktsiooni lihtsustatud korras tahetakse edasi ajada, siis tuleb jällegi seda seadust pikendada. Lihtsustatud korras muutmisele kuuluvad võõrapärased perekonnanimed ja nimed, samuti ka halvatahenduslikud ja halvakõlalised nimed. Kõik teised muutmised toimuvad harilikus, s. o. maksulises korras. Peatähtsus on aga just meie rahvuse seisukohalt nimede eestistamise ehk võõrapäraste nimede muutmise aktsioonil. Seda aktsiooni teostatakse 1935. a. saadik, mil ka vastav seadus anti. Kui seda sellealast tegevust vaatame nende aastate jooksul, siis ei või öelda, et see eriti suure hooga on läinud. Aga siiski meie rahva iseloomule omaselt on see aktsioon toimunud küllalt järjekindlalt ja rahuldavate tulemustega. Neil aastatel on muudetud nimesid: 1935. a. — 34.196, 1936. a. — 78.164, 1937. a. — 43.069, 1938. a. — 30.228 ja käesoleval, s. o. 1939. a. kuni 1. detsembrini 13.378 nime. Kokku nende aastate jooksul on muudetud 199.035 nime. Enne seda aktsiooni vabariigi algusest kuni 1935. a-ni vabatahtlikult või maksulises korras on eestistanud oma nime 2.673 isikut. Seega peaks meil olema eestistatud perekonnanimesid ja halvakõlalisi perekonnanimesid muudetud 201.708. Vabariigi Valitsuse seletuskirjast nähtub, et meil on olnud vabariigis võõrapäraste nimede kandjaid kodanikke ümarguselt 392.000. Kui neist tänapäevani on ära muutnud ümarguselt 202.000, siis jääks veel järele võõrapärasteid nimesid ümarguselt 190.000. See on veel küllalt suur arv. Järelikult on sel aktsioonil veel väga põhjalik ülesanne ees, et viia lõpuni kava, s. o. ära muuta need nimed, mis on võõrapärased ja mis eestlasele ei sobi.

Nimede muutmise tähtsust arvesse võttes tuleks tähele panna, et iga rahvaüksuse liikmeil peaksid olema võimalikult omakeelised nimed, sest kui me tahame selgusele jõuda ühe isiku rahvuskuluvuse kohta, siis kõigepealt saame otsustada tema keele ja nime järgi. Kui keegi inimene kõneleb inglise keelt ja tal on inglise nimi, siis on ta inglane. Samuti peaks meile, väikerahvale, olema tähtis, et kokku hoiame ja ühtlane rahvas oleme, et igal pool oma keele ja nime alusel saame tunnustada ja kindlaks teha, et oleme eestlased ja kuulume eesti rahvusse.

Et seda aktsiooni edukalt lõpule viia, tuleb meil täna vastuvõtmisele väike seaduseelnõu, s. o. Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus. Kui me selle seaduse täna vastu võtame, siis sellega seaduseandja ei taha küll mitte seda öelda, et paljud Eesti kodanikud, kel veel võõrapärane nimi on, võiksid oma nime muutmise toiminguga aasta võrra edasi lükata, vaid see seadus on mõeldud selleks, et lihtsustatud korras abiks olla igale kodanikule, kes soovib ja tahab võõrapärast nime muuta. Neid asjaolusid arvesse võttes on see väike seaduseelnõu, mis Vabariigi Valitsuse poolt Riigivolikogule esitati, Riigivolikogus vastu võetud. See seaduseelnõu oli meil Üldkomisjonis ja Üldkomisjon võttis selle seaduseelnõu ühel häälel vastu. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku

Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seaduse eelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. Soots: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! See seadus, mis meil praegu päevakorras, on nüüd vist kolmandat korda pikendamisel. Tahaks küll loota, et ta sel kujul oleks päevakorras viimast korda, s. t. et aasta lõpul seda enam tarvis ei oleks. Nimede eestistamise asja tema vormilisest küljest on ajanud Siseministeerium, aga propagandat on teinud Nimede Eestistamise Liit, kelle taga seisavad kõik meie rahvuslikud organisatsioonid.

Kui aruandja siin ütles, et nimede eestistamise aktsioon ei ole küllalt jõudsalt läinud, siis mina olen küll teissugusel arvamusel. Igatahes ei tea niisugust maad, kus ta niisuguse hooga oleks läinud kui meil. Soomes algatati see palju varem kui meil, aga ta ei ole säärast suurt protsenti nimede soomestamist andnud nagu meil eestistamist sel ajal. (Vahele hüüe.) Me ei tea, missugustel põhjustel, kuid fakt on see, et Soomes on aktsioon palju loiumalt läinud. (Vahele hüüe: Armastavad oma nime.) Võibolla, seda meie ei tea. Aga kui nad armastavad võõrapärast nime, siis tohiksin küll küsida, miks nad armastavad? Kas sellepärast, et sakslased vitsakimbuga selle talle peale panid? Minu arvates ei maksa seda sellepärast küll armastada. (Vahele hüüe.) On olukordi, kus inimene ei saa kõike vabalt valida, mida ta tahab. Mina aga tahaksin juhtida tähelepanu sellele, et vastavalt sellele, kuidas meil nimede eestistamise aktsioon on arenenud, on ka meie rahva meeleolu muutunud. Aktsiooni alguses, kui küsi-

sid, et miks sa ei eestista oma nime, siis sulle naerdi vastu. Võõrapärane nimi oli siis mingi ülemkihi eesõigus. Kui sa tahtsid olla ikka veidi kõrgemal teistest, siis pidi sul ka võõrapärane nimi olema.

Agaga aegamööda hakkas see arusaamine muutuma ja küsimusele ei vastatud enam nõnda, vaid vastati, et põhimõte on õige, ja lubati ka nime muuta. Aktsioon iseenesest arenes rohkem maal. Linnas on teadagi väga mitmesugust rahvast, ja kuna me tahame kõigi vastu küllalt tagasihoidlikud ja viisakad olla, seepärast ei saa linnas oma mõtteid nimede muutmise kohta nõnda väljendada, kuidas tõeliselt oleks tarvis. Agaga see asi on meil edenenud küllaltki hästi. On olemas terveid kihelkondi, kus ei ole võõrapäraste nimedega eestlasi, või kui on, siis üksikud. Seal siis tekkisid ka n.-ö. arupärimised, et mispärast mitmed Tallinnas kõrgetel kohtadel istuvad inimesed ei taha kuidagi viisi oma nime eestistada. Kuid neile küsimustele vastust ei saadud, sest kes inimese südamesse saab tungida. Kuid siis hakati ise otsima põhjust ja küsiti, kas see ei ole sellepärast, et oodatakse mingisugust võimu, kellele meelepärast on võõrapäraste nimede kandmine. Kas see mitte nõnda ei ole, sest miks nad muidu viivitavad, nad on ju targad ja koolitatud inimesed? Harimata inimene on oma nime muutnud, aga kui seda ei ole teinud kõrgetel kohtadel istuvad isikud, siis peab seal midagi taga olema. Nii hakati põhjusi otsima, mis pidurdavad kõrgete isikute nimede eestistamist. Kõrgetel kohtadel istuvate võõrapäraste nimedega isikute vastu kerkis umbusk, sest arvati kindlasti midagi selle taga peituvat, et nad edasi kandisid oma võõrapärast nime.

Tuli sakslaste lahkumise aktsioon, mis laiemates rahvakihtides rõõmuga vastu võeti, olgugi et nende sakslaste hulgas lahkus ka palju saksastunud eesti soost kodanikke. Eestlased leidsid, et sakslaste lahkumine on päris õige. Ega rahvas ka võõrapäraste nimedega lahkunud eestlaste järele palju ei kurtnud, sest olid ju ka need võõra vaimu kandjad. Rahvas ütleb, et kui tal ei ole eesti vaimu, siis mingi. Küll pandi aga pahaks, kui eestipärase nimega isik läks Saksamaale seetõttu, et tema abikaasa oli sakslane. Öeldi, et kuidas ta julges kanda eesti nime, kui tal polnud eesti vaimu. (Vahele hüüe.) Nahksus on see õige sõna küll. (Vahele hüüe.) Igakord ta õige küll ei ole, kuid oleks siiski tähtis, et kantaks ka õiget välissilti. On ju õigus, et meil on inimesi, kel täna on üks nimi ja homme teine, s. t. kes muudavad seda vastavalt olukorrale. Suurem osa

inimesi on meil aga kindlate põhimõtetega ja kui nad tunnevad end ühe rahvuse liikmena, siis nad selleks ka jäävad. Me ei saa vereproovidega kindlaks teha, missugusest rahvusest on keegi vanast ajast pärit, kuid kui isik on ühe või teise rahvuse kultuuri omaks lugenud, siis tuleks teda ka sellesse rahvusse kuuluvaks lugeda. Nüüd on tekkinud niisugune arvamused, et kui sakslased on läinud ja nendega ka need eestlased, kes tunnustasid võõrapärast kultuuri, siis need eestlased, kes on järele jäänud, on tõsised eestlased ja peaksid võtma ka eesti nime. Kui on olemas vaid üks eesti rahvas, siis tema liikmed peaksid omama ka eestipäraseid nimesid. Peaks olema võimalus ka nime järgi eestlast ära tunda. Nüüd küsitaksegi võõrapärase nimega eestlaselt, et miks ta Saksamaale ei läinud. Ei taheta enam uskuda ega tunnustada, et eestlane oleks veel võõrapärase nimega. Kui kodanik läheb advokaadi juurde, kelle nimi on Nurm, siis ootab ta selle nime tagant eestlast, kui ta läheb Grossholmi nimelise juurde, siis arvab ta sakslasega tegemist olevat. Samuti tahetakse, et juudid oleks juudi nimi. Me oleme juutide vastu väga armulikud olnud. (Vahelehiide.) Eesti nime me ei ole juutidele andnud. Igatahes Nimede Eestistamise Liidul ei ole loosungiks, et kõigile rahvustele, kes meil siin elavad, anda eesti nimed, vaid ta tahab, et ainult eestlasel oleks eestipärane nimi. Ei oleks paha, kui seadus oleks selline, et ainult eestlane võib võtta eestipärase nime. Muulane kandku oma võõrapärase nime nagu ikka, kellelgi ei ole midagi selle vastu. Praegu aga, vähemalt maal, kus nimede eestistamise aktsioon on suurel määral läbi viidud, vaadatakse suure umbusaldusega nendele, kellel on võõrapärane nimi. Öeldakse, et kui ta eestlane on, eks pangu siis oma eesti silt välja ja võtku eesti nimi. Kui ta aga end eestlaseks ei pea, siis öelgu avalikult, et ta ei ole eestlane. Meil on küllalt neid, kes teenivad riigi- ja omavalitsusteestistuses võõrapärase nimega. Olukord on säärane, et seitse eestlast peavad vaatama kaheksanda peale, kelle nimi ei ole eestistatud, aga see irriteerib seitselt väga. Arvan, et see kaheksas eestlane peab seitsmesse suhtuma lugupidavalt ja neid mitte irriteerima. Kui näiteks eestlaste seas keegi punase särki sinistele pükstele tõmbab, mis seadusega keelatud ei ole, siis irriteeriks see teisi. Kui vaatame arvusi, kus asutises on rohkem nimesid eestistatud ja kus on rohkem võõrapäraseid nimesid, siis näeme, et need numbrid ja asutised on väga mitmesugused. On ministeeriume ja asutisi,

kus see aktsioon on andnud suuremaid tagajärgi ja kus võõrapäraseid nimesid on vähe. On aga ka asutisi, kus võõrapärase nimega on 30% või veel rohkemgi. Minu arvates ei ole see olukord normaalne. Kui Eesti asutises, eesti rahva seas on 12—13% kodanikest võõrapärase nimega, see on ka juba suur %, aga kui on asutis, kus on 30—40%, siis peab selles asutises midagi katki olema. Seal peab olema mingisugune võõras vaim, mille najal säärane olukord võib kesta. Kuid praegusel ajal ei tahaks uskuda säärase vaimu olemasolu. Igatahes oleks sellest aeg juba lahti saada. Ja tõesti, kui maale tuleb võõrapärase nimega inimene, siis tema peale vaadatakse juba võõrriiti. On olnud ühistegelikes asutistes koosolekuid, kus juhatuse valimistel on kandidaate läbi kukutatud vaid võõrapärase nime pärast.

Kõige selle pärast julgeksin ma kõigepealt soovitada ka kõigile siinolevatele Riiginõukogu liikmetele, kes senini oma nime ei ole eestistanud ja kes oma isikutunnistuse peal kannavad märkust, et nad on eesti rahvusest, et need ka oma nime eestistamise läbi viiksid, mis vististi väga raske ei ole, aga mis siiski hulgale eesti inimestele annaks n.-ö. õige sildi.

Kuna seadus võetakse vastu üheks aastaks, siis ma ütleksin, et tuleval aastal tahaksin näha teist seadust või üldse mitte mingisugust seadust, viimast eeldusel, et aktsioon on läbi, või olgu siis et oma nime jätab eestistamata vaid mõni 80-aastane ilma järglasteta inimene, kellel ei ole mõtet nime eestistada, sest Liiva-Hannus selle juba niikuinii eestistab. Kui ainult niisugused on järele jäänud võõrapärase nimega, siis ei ole seadust enam tarvis. Kui aga kahjuks siiski peaks osutuma, et aasta lõpuks on küllalt palju veel neid inimesi, kel passil on, et ta on eestlane, aga nimi niisugune, et eestlast ära ei tunne, siis paluksin Vabariigi Valitsust kaaluda, kas ei ole aeg kätte jõudnud vastu võtta niisugune seadus, nagu täna ajalehtedest Läti kohta võime lugeda. Nimelt seal on tehtud sunduslikuks, et iga lätlane peab oma nime lätistama. Kui asjaolu nõuab, et ka meil tuleb seda sundkorras teha, siis mulle tundub, et suur hulk eesti rahvast võtaks selle tervitusega vastu. Võõrapärane nimi, mida ta praegu kannab, on sunduslikult antud. Kui ta sellest sunduslikult ka vabaneks, ega seda siis pahaks ei saaks panna.

Sellepärast soovitatan praeguse seaduseel-nõu vastu võtta, mis antud ühe aasta peale, et vaadata, missuguse uue seadusega aasta lõpul välja tulla.

J. Holberg: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Siin lugupeetud Nimede Eestistamise Liidu juhatuses esimees kindral Soots rääkis nimede eestistamise poolt. Mina tahaksin küsimusele sellelt seisukohalt, nagu härra kindral Soots seda valgustas, natuke vastu rääkida.

Nagu igal aktsioonil on oma head ja halvad küljed, nii ka sellel. Mina arvan, et liit on ise nimede eestistamisele oma motiividega ja taktikaga halba teinud. Ta on juurde toonud kogu sellele aktsioonile peale rahvusliku momendi ka teised maised motiivid, nagu kohasaamine, teenistuses edasijõudmine jne. On Eesti nimi võetud, olgu siis mees ise väärt mis tahes, saab ta koha. (Vahele hüüe.) Igatahes üheks tingimuseks on see olnud. Ma tean Petserimaalt, et hulk venelasi on võtnud eesti nime just sellepärast, et teenistuses edasi jõuda ja kohta saada, olgugi et inimene ise eesti keelt kuigi hästi ei mõista. Kui niisugused momendid juurde tulevad asjale, millel ideeline alus peaks olema, kui siin lisaks tulevad maised momendid juurde, siis arvan, et nii mõnigi, kes siiamani nime eestistamist pooldanud, hakkab nüüd mõtlema.

Ma võin ette tuua, et suur hulk inimesi muudab oma nime just maistel põhjustel. Näiteks üks osa võtab uue nime sellepärast, et prokuratuur annab välja raamatut, kuhu kantakse sisse nende nimed, kes on kohtu poolt karistatud. Need võtavad uue nime sellepärast, et siis ta nimi ei ole seal raamatus. Aga muudetakse veel lihtsamal põhjusel. Näiteks tullakse advokaadi juurde ja öeldakse, et vekslid on protesti läinud, aga nüüd tal olevat uus nimi, nüüd ta enam ei pruukivat neid välja osta. Vaadake, niisugused motiivid tulevad juurde. Ma tahaksin öelda, et võib-olla teatud ajal ja momendil oli tähtis, et igal eestlasel peab eesti nimi olema. Nüüd on aga vastuoksa — kõik need võõra nimega ja võõra maiguga mehed on siit ära läinud ja praegu ei saaks enam niisugust kartust olla, et võiksim teiste rahvaste hulka ära sulada. Nüüd oleme ainult puhtal kujul siia järele jäänud, meil ei ole enam vaja välist silti peale tõmmata. Kuigi nimi on teine, eestlane ma ikka olen. (Vahele hüüded.) Ma tahaksin ka veel öelda, et on ju võõrnimedega suuri mehi olnud teistes riikides. Ma tuletan Maailmasõda meelde. Härra kindral Soots teab, et siis oli Saksa maal kaks kuulsat väejuhti, nimelt kindralid François ja Hutier. Need muuseas vallutasid Kuramaa ja Leedumaa. Keegi Saksa maal praegu ei ole mõelnud neile pahaks panna, et nad prantsuse nime kandsid ja

Saksamaa ajalugu ja kuulsust edasi viisid. Samasugust nähtust esineb Venemaa ja ka meie ajaloo. Mitte nimi ei ole andnud mehele vaimu ja tegu, vaid kõige ees peab käima mees, siis võib nimi järel käia.

J. Soots: Kõigepealt see väide, et kui ühel suurel riigil kaks kindralit oli võõrapäraste nimedega, mispärast siis meil seda ei peaks olema, ei ole meile kohane. Härra Holberg, kui suur protsent seal üldse on neid muulasi ja võõrapärase nimega isikuid? See protsent on palju, palju väiksem kui meil, vahest üks või kaks protsenti kogu rahvast. Kui ka meil oleks ainult üks või kaks protsenti võõrapärase nimega eestlasi, siis me võiksim endale seda luksust lubada. Aga need võõrapäraste nimedega kindralid olid ka selle rahvuse päritoluga, missugust nime nad kandsid. Ega me ei keela ka muulasil kandmast oma rahvapärast nime. Meie väikerahva olukord on teissugune, ei saa meid seda ühele tasemele suurte riikidega — Saksamaaga, Inglismaaga või Venemaaga. Meil on iga inimese kallis ja tähtis ning meid tuntakse üldse vähe. Kui näiteks mõni meie spordiinimene, kel ei ole eesti nimi, on midagi saavutanud, siis ei peeta seda eesti rahva saavutuseks, vaid selle rahva omaks, missugust nime ta kannab.

Teine asi. Minu teada ei ole kuskil niisugust loosungit olnud, et kui sa nime muudad, siis ka sa kõlbad ametisse ja sulle antakse hea koht. Tallinna linnavalitsus seadis küll loosungi üles ja see loosung oli — muude ühesuguste tingimuste juures eelistada eestipäraste nimedega isikuid. Ja nii on tehtud. Toon näite. Meie võtsime ametisse Tallinna linna arhiivi dr. Johanseni vaatamata sellele, et ta oli muulane. Ta oli kohane ja tundis ning oskas oma ametit, mispärast Tallinna linnavalitsus võttis ta ametisse. Kahjuks ta eelistas siiski Saksamaale minna, mida talle keelata ei saadud. Teine näide. Meil oli omal ajal tarvis elektriijaama abidirektorit. Meie võtsime Reinvaldi-nimelise. Oli küll eestipäraste nimedega elektriinsener, aga neil ei olnud vastavat vilumust ja seepärast pidime Reinvaldi võtma. Nii et see jutt, et võetakse ametisse inimesi ainult seepärast, et nad nime on eestistanud, ja antakse koht kätte, mida nad ei vääri, see on tühi jutt, mida ei maksa levitada. Kõik inimesed on ühesugused, aga kui inimene kannab avalikult oma eesti nime, siis tal on rohkem rahvuslikku julgust, kui sel, kes edvistab võõrapärase nimega. See on pluss, millel on oma hind. Seepärast ma pean õigeks, et igal pool kõigi muude ühe-

suguste tingimuste juures eelistatakse eestipäraste nimedega isikuid.

H. Lauri: Lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Nimede eestistamise aktsioon hakkas enne peale, kui sündis Nimede Eestistamise Liit. See on saanud võimsa tõuke ja hoo nii linnas kui maal. Maal, kus nimedid on eestistatud, ei ole välja mindud koha- saamisest ja koha andmisest, ei ole välja mindud ka aust ja kuulsusest, vaid meelepidades, et eesti mehel olgu eesti nimi. Siin ei ole mingisugust sundust olnud ega saagi olla. Nimede Eestistamise Liit ei ole mingit kohustavat kirja välja andnud ja sunduslike juhendeid maksma pannud. Kõik on sündinud nõuande korras, mitte sunduse teel. Nii peab ka edasi minema. Kui Riiginõukogu toolilt katsutakse seda liikumist halvata, siis on see halb, mida ei tohiks kuidagi teha. Me peame seda aktsiooni soovitama. Hea on, kes asja südamesse võtab ja nime muudab, kes aga aktsiooniga kaasa ei tule, sellega pole midagi teha. Seda, mis rnk. Soots ette tõi, et edaspidi nimede eestistamine seadusega sunduslikuks tehakse, ei tohi sündida. Meie saame asja lahendada ikkagi seltskonna abil nii, et kes ei tule asjaga praegu kaasa, teeb seda tuleval aastal, ikka aegamööda. Ühtki aktsiooni ei saa läbi viia sajaprotsendiliselt ja ühe hooga, vaid võrdlemisi aegamööda. Kui mõnes kohas ja mõnede isikute juures juhtub see sunduslikku ilmet võtma, siis on need ikkagi üksikud nähtused ega saa selle suure liikumise juures mõõduandvad olla.

Mina leian, et Valitsus võib-olla ei tarvitseks minna sellele teele, et ta hakkaks sundteel nimesid muutma ja tähtaega määrada nende sundkorraldamiseks. Meie rahvas suudab ise vabalt oma nimesid korraldada. Meie saame kätte selle osa, mis meil tarvis, ka ilma sunduseta. Siit Riiginõukogu kõrgelt kõnetoolilt võiksime seda ainult soovitada ja üks soovitus ongi see, kui selle seaduse vastuvõtmisega pikendame aastaks aktsiooni. Sest aktsioonil on alati tarvis teatud lõpp-punkti, ja käesoleva aktsiooni puhul on selleks jällegi aasta. Kui tuleval aastal peaksime seisma jälle pikendamise ees, siis võib-olla teeme seda, võib-olla aga ka mitte. Seepärast ma leian, et meil võib mitmesuguseid seisukohti olla, kuid meie ei tohiks halvata seda aktsiooni, vaid kiidame selle heaks nimelt just sellega, et vastu vaidlemata käesoleva pikendamiseaduse vastu võtame.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja K. Heinver: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

3. Riigiteenijaile ja -töölisele ühekordselt laste-abiraha maksmise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja A. Naeres: Lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Käesoleva väikese seadusega on tahetud riigiteenijatele ja -töölisele anda jõulukinki laste-abiraha ühe kuu määra suuruses, teiste sõnadega tähendades, anda laste-abiraha jõuluks kahekordselt. Nagu seaduse ja Valitsuse seletuskirjast näha, hõlmab see seadus ainult riigiteenijaid, -töölisi ja kooliõpetajaid. See tooks kulusid riigiteenijate osas 115.000 kr. ja riigitöölise osas 15.000 kr. Selle abiraha alla kuuluvad esimeses elukaliidusrajoonis alla 155-kroonise palgaga ja teises rajoonis alla 150-kroonise palgaga isikud. Igatahes need on kõik õieti vähemalpalgalised inimesed. Meil on juba ammu erakäitistes moeks saanud anda jõuluks mingisugust jõulukinki või lisatasu, sellepärast ei ole mõeldav, et meie riigiteenijad ja -töölised jõulukungist ilma jäävad. Käesolev seadus näeb ette väikese jõulukungi laste-abiraha näol. See puudujääk, mis võib tekkida nende summade kulutamise, mõeldakse katta käesoleva ja tuleva, s. o. 1939/40. aasta lisaeelarvega nr. 2. Riiginõukogu Majanduskomisjon seda seadust arutades ühines Riigivolikogu poolt esitatud seadusega ega teinud mingisuguseid parandusi.

Teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja A. Naeres: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

4. Väikekorterite üürihindade korraldamise ajutine seadus — I lugemisel.

Aruandja Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja H. Otsstavel.

Kaasaruandja Üldkomisjoni aruandja A. Tõnisson.

Aruandja H. Otstavél: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Selle ajutise seaduse tekkimise vajadus on tingitud sellest olukorrast, et meie läbi elame ebanormaalsel aega.

Nagu vastavate asutiste uurimiskatsete järgi on selgunud, on mõnes kohas põhjendamatu hakatud tõstma üürihindasid. Kuna üürihindade tõstmine elukallidusega kaasas pole käinud, siis võib raskeks osutada eriti väikesepalgalisel kodanikul korteriüüri tasumine. Seadus on avaldatud raamseadusena ja omab ajutist iseloomu, kuid ta annab Vabariigi Valitsusele õiguse teatud pidurdusi teha üürihindade tõstmisel vastavate normide määramisega. Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõus on kuni selle Riiginõukokku jõudmiseni tehtud mõningaid muudatusi. Riigivolikogu on muutnud seda seadust ja andnud Vabariigi Valitsusele suuremad võimupiirid ning palju vabamad käed üürihindade normeerimise alal kui seda Valitsus ise oli tahtnud. See on iseloomulik tendents, mis Riigivolikogu töös näha. Kuid kui arvestada, et seadus on ajutine, siis on vahest õigustatud, kui Vabariigi Valitsus ei ole kohustatud siin küsima mitmesuguste asutiste arvamusi. Välja on jäänud nõue, et piirkondade määramisel Valitsus peab ära kuulama omavalitsuste seisukohad. Samuti on välja jäetud nõue, et normide kinnitamise puhul peab ta ära kuulama suuremate kutsealaste omavalitsuste arvamused. Ka korteri suuruse määras on muudatus tehtud. Vabariigi Valitsuse eelnõu nägi ette, et selle seaduse alla käiksid kuni 45-m² põrandapindalaga korterid. Riigivolikogu on tõstnud põrandapindala normi 60 m²-le, et sellega haarata ka väikesepalgaliste ametnikkude olukorra parandamist. Need on muudatused, mis seaduses tehtud. Edasi näeb seadus ette, kuidas üksikuid küsimusi lahendada ka missugust vastutust tuleb kanda. Riigivolikogu redaktsioonis on väiksemaks jäetud rahatrahvi, mis majaomanikul seadusest üleastumise korral tuleb kanda. Muus osas on seadus peaaegu samaks jäänud. Riiginõukogu Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjon on seaduse pärast pikemat kaalumist Riigivolikogu poolt esitatud kujul vastu võtnud. Küll oli aga sõnavõtmisi selle kohta, et korteriküsimus tuleb lahendada radikaalsete abinõudega, ning avaldati arvamusi, et korteriolusid ei ole tarvis parandada mitte üksi linnades ja tööstuslikkudes keskustes, vaid ka maal ning üldse kohtades, kus inimestel on töövõimalusi, et ära hoida inimeste koondumist sinna, kus nendel alati tööd ei ole. Komisjoni nimel teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Kaasaruandja A. Tõnisson: Ühinenud Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja ettepanekuga.

J. Masing: Väga lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Oleme kaunis ootamatult jõudnud jälle üüriseaduseni. See on tingitud erakordsetest aegadest ja olukorrast. Tõuke üüriseaduse küsimusele on andnud asjaolu, et üksikud majaomanikud, kasutades väikekorterite vähesust, on tõstnud üürihinnad ülemääraselt kõrgeks. Väikekorterite puudus Tallinnas on tavaline nähtus. Vaatamata sellele, et meie pealinnas suremus ületab sündimuse ja selle tagajärjel siin elanike arv õieti peaks vähenema ja kortereid peaks olema ülikülluses, on maalt rahva juurdevool Tallinna sedavõrd suur, et ei riik, omavalitsus ega ka erakapital ei ole suuteline püstitama niipalju elamuid, et rahuldada kõiki nõudeid elukorterite suhtes. Ka puhttehnilistel põhjustel on viimastel aastatel meie väikekorterite ehitamine läinud tagurpidi, nagu seda näitavad järgmised arvud: nii tuli 1936. a. juurde 1-toalisi kortereid 262 ja 2-toalisi kortereid 808, 1937. a. 1-toalisi kortereid 147 ja 2-toalisi kortereid 544, 1938. a. 1-toalisi kortereid 193 ja 2-toalisi 505. Meie iseseisvusajastul on Tallinna elanike arv pidevalt kasvanud iga aasta kohta keskmiselt 2.000 elaniku võrra. Nii näiteks oli 1919. a. Tallinnas 103.000 elanikku, 1938. a. 143.539 elanikku. Sellise kiire elanikearvu kasvuga ei ole ehitustegevus suutnud sammu pidada ja eriti oli eelmise 10 aasta jooksul ehitustegevus pidurdatud üüriseadusega. (Vahele hüüe.) Üüride normeerimine ei lahenda korterikriisi, vaid aitab seda süvendada, nagu meie seda nägime eelmise üüriseaduse ajastul. Üüriseadusega antakse soodustusi ühele rahvakihile teise rahvakihil arvel, kuid me ei tohi seejuures silmi kinni pigistada negatiivsete järelduste suhtes, mis toob kaasa üüriseadus. Eelmise üüriseaduse ajastul oli küllalt nähtusi, et üürnik majaomaniku ja allüürnike arvel elas priskelt parasitaarset elu, ilma et ta oleks tarvitsenud seejuures mingit tööd teha. Omaette korteri saamine muutub raskemaks ja seetõttu on ka võimalik allüürniku ekspluateerimine. Majaomaniku tulud vähenevad ja selle tagajärjel vähenevad ka riigi- ja omavalitsuste tulud kinnisvaradelt saadavate maksude alal. Vähenevad ka ostud ja töömaht, mis mõjutab omakorda kaubandust ja oskustöölise töö ja teenistuse saamise võimalusi. Ehitustegevus vaibub, vajalikud remondid jäävad elamute juures teostamata. Ehitus-

töölised, nagu puusepad, müürsepad, potsepad, maalrid jne., jäävad tööta. Iga maja, olgu ta eraisiku, riigi või kogukonna omand, peab andma niipalju tulusid, et katta nendega kõiki majaga seoses olevaid kulusid, nagu remondikulud, maksud, amortisatsioonikulud jne. Peale selle peab ta andma ka teatava protsendi majasse mahutatud kapitalilt. Selle tagajärjel muidugi majade kui ka korterite olukord halveneb ja korterite tervishoiuline tase läheb madalamale. Eelmine üüriseadus pandi kehtima 1919. a. äärmiselt madalate üürinormidega — $1\frac{1}{2}$ marka või praeguses rahas $1\frac{1}{2}$ senti iga kuldrubla asemel — ja need kehtsid nii 3-me aasta jooksul. Seda ajajärku võiks nimetada üüriseaduse õitseajaks, kuid meie võime seda aega nimetada ka „väikese kullavilhma sajaks“. Ka sel ajal oli väga rohkesti raha liikumas, kutsuti ellu igasuguseid eraettevõtteid, asutati aktsiaseltsi, mis hiljem osutusid elujõuetuteks ja jäid pankrotti, tuues kaasa riigile ja rahvale suuri ainelisi kahjusid ning miljonite korstnasse kirjutamist. Kuid kuhu kapital ei läinud, need olid majad. 1919. a. ehitati Tallinnas ainult 3 ühetoalist onni ja järgmisel aastal 8 majakest ning 1921. a. 4 maja ja järgmisel aastal 17 maja, seega 4 aasta jooksul kokku 32 maja.

Alates 1927. a., mil kaotati üüriseadus kõigis Eesti linnades, peale Tallinna väikeste korterite, näeme juba elavamat ehitustegevust. 1927. a. ehitati 100 maja, 1928. a. 157 maja. Alles pärast üüriseaduse täielikku kaotamist algas Tallinnas hoogne elamute ehitamine, vaatamata toleaeagsetele kriisigaegadele. Nii püstitati 1930. a. 214 maja, 1931. a. 276 maja, 1932. a. 316 maja jne. Kui meil poleks olnud seda õnnetut üüriseadust, oleks meie pealinna praegune välimus sootuks teissugune, poleks linnaveertel „karbikülased“, Narva maantee ja teised suuremad tänavad oleksid omandanud aga märksa suurlinlikuma ilme ja meil ei oleks nüüd vaja olnud sundehitamise seadust, nagu seda endast kujutab Tallinna Ehituskruntide Fondi seadus, mille abil majaomanikke sunnitakse suuri maju ehitama, küsimata, kas selleks on võimalusi. Üüriseadus halvendas kodanike vahetõrget ja omavaheolist läbisaamist. Majaomaniku ja üürniku vahelised suhted on loomulikkudes oludes üldiselt alati head ja sõbralikud. Nagu majaomanik vajab üürnikku kui korterivõtjat, nii vajab üürnik majaomaniku kui korterandjat. Üks on kaubatarvitaja, teine — kaupapakuja. Üüriseadus muutis meie linnade elanikud kaheks vaenuliseks laagriks: ühel

pool üürnikud, teisel pool majaomanikud. Algasid alalise hõõrumised, viha ja vaen paljude majaomanike ja üürnike vahel; tekkis suur hulk kohtuprotsesse, nii et meie kohtud olid otse üle koormatud üürnike ja majaomanike vaheliste tüliküsimuste lahendamiseks. Kui nüüd küsida, kas meil praegusel ajal Tallinnas valitseb korteripuudus, rääkimata teistest linnadest, siis toome vastuseks mõned arvud. 1920. a. oli Tallinnas 105.535 elanikku ja kortereid 34.587, 1915. a. oli 142.508 elanikku ja 1917. a. 159.193 elanikku, kuna aga kortereid sel ajal oli 32.509. 1. jaanuaril 1939 oli Tallinnas elanikke 143.539, kortereid aga 49.351. Nüüd on Tallinnast välja rännanud umbes 7—8.000 sakslast ja seega vabanenud kaugele üle 1.000 korteri. Võrreldes 1915. aastaga on elanike arv praegu mitme tuhande võrra vähem, kortereid aga 17.000 võrra rohkem. Ma ei taha sellega muidugi mitte öelda, et 1917. a. olukord oleks olnud normaalne, kuid need arvud näitavad siiski, et meil praegu Tallinnas õieti korterite puudust ei ole. Seda näitavad ka iga päev hulgised korterite kuulutused ja pakkumised ajalehtede veergudel. Kui meil väidetakse, et Tallinnas on ilma korterita 25.000 leibkonda, kes oleksid otsekohe valmis omaette korterit võtma, kui neid ainult saada oleks, siis on siin tegemist suure arusaamatusega. (Vahelehuue.) Kas tõesti võidakse arvata, et Tallinnas 25.000 perekonda elavad teiste juures allüürnikkudena ja et nad otsekohe võtaksid iseseisva korteri, kui neid oleks saada. Leibkond on segane mõiste ja ei tähenda statistika mõttes mitte perekonda. See on vördjas sõna, mille all tuleb sageli mõista iga üksikut inimest, n.-ö. „leivasõijat“. Statistika andmetes me ei leia mitte midagi allüürnikest, nad kõik käivad leibkondade mõiste alla. Niisiis leibkondi kujutavad kõik üksikud ametnikud, töölised, kooliõpilased jne. Niisugused inimesed ei tahagi saada omaette korterit, vaid nad elavad harilikult igal ajal ja igal pool allüürnikena, ja see on ka loomulik. Härdamist korteriolude ja üürihindade suhtes on ju meil palju, kuid selle tõelised põhjused peituvad õieti mujal, peamiselt meie palgaoludes ja viimasel ajal ka elukalliduse tõus. Eraettevõtete Ametnike Koja andmeil äriteenijate palgad on 30—80 kr. kuus. Ainult osa äriteenijaid saab kuus üle 80 kr. Arusaadavalt selliste palkade juures, minu härrad, osutub igasuguse üürimaksmine raskeks, olgu see nii madal kui tahes. Stockholmis näiteks kantselei naisametnik teenib 175—340 kr. kuus, meesametnik muidugi

rohkem. Stokholmi linna bussijuht saab kuus 380 kr. palka. Majade püstitamine aga Rootsis ei lähe mitte palju kallimaks kui meil Eestis. Kuid korterihinnad on seal järgmised: tuba keedukohaga, s.t. üksainuke tuba, kus on mingi keedukoht, — 500—800 kr. aastas, s. o. 40—70 kr. kuus; tuba ja köök — 750—1.100 kr. aastas; 2 tuba ja köök — 950—1.700 kr. aastas; 3 tuba ja köök — 1.650—2.000 kr. aastas jne. Need andmed on saadud Tallinna üürnike esindajalt, kes möödunud suvel külastas Stokholmi ja tutvus sealsete palga- ja korterioludega. (Vahelehuüded.) Tallinnas on korteriüürihinnad ligikaudu keskmiselt 3 korda odavamad kui Stokholmis, Tartus veelgi odavamad, rääkimata teistest linnadest nagu Narvast, Pärnust jne. Nii näiteks maksab Tartus ühetoaline korter 5—10 kr. kuus, 2-toaline korter — 15—20 kr., 3-toaline korter — 20—30 kr., 5-toaline korter — 40—50 kr. kuus. Hindade vahe oleneb peamiselt korteri mugavustest. Meie üldine suhtumine kinnisvaraomanikesse ei tohiks ega peaks olema vaenlik. Oma rõhuvas enamikus on need kas endised või ka praegused töölised, käsitöölised, ametnikud jne., kes suure töö ja vaevaga ning suure kokkuhoiuga on kogunud endile väikese kapitali ja paigutanud selle kinnisvarasse. See on õieti tema pensionikapital, sellest peab ta ära elama oma vanas eas. Majaomanikke vanadekodudesse ei võeta, neile ei anta ka hooldekande korras toetust, olgu ta sissetulek majast nii väike kui tahes.

Mis puutub üldse hindade normeerimisse, siis on meil minevikust sel alal küllalt kogemusi. Hindade tõstmine riiklikude juurdemaksude läbi peekonile, võile, kanamunadele jne. on nende ainete produtseerimise ergutamiseks tunduvalt kaasa mõjunud. Kuid hindade normeerimine allapoole turuhinda ei ole andnud loodetavaid tulemusi. Tegelik elu tõmbas sellest karmi käega kriipsu läbi: normeeritud ained kadusid turult. Rukkihinna normeerimise puhul alla turuhinna oli põllumehe otsus lühike ja selge: külvan ja produtseerin ainult nii palju, kuipalju tarvitab isiklikus majapidamises. Samasuguseks kujunes olukord ka teiste ainetega. See on ka loomulik nähtus. Majandusteaduse põhitõde jääb kehtima: turg määrab hinnad. Kui pakkumine ületab nõudmise, siis hinnad langevad, vastasel korral on hindade tõus paratamatu. Arvesse võttes erakordseid aegu ja olukordi ei vaidle ka majaomanikud ajutise üüride normeerimise vastu, sest tõepoolest on üksikud majaomanikud üüride tõstmises meie oludes läi-

nud liiale. Kuid see peab teostuma õiglaselt, otstarbekohaselt ja objektiivselt, nii et selle all ei kannataks üldiselt meie rahvamajandus ega ka meie korteriolud ja ehitustegevus meie linnades. Siin ma tahaksin avaldada soovi, kuna härra Sotsiaalminister on ka siin, et korteripinna arvestamisel võetaks arvesse kogu korteri pindala, et sealt ei hakataks maha arvama koridore, vannitube ja muid kõrvalruume, sest niikuinii põrandapind on 45 m²-lt viidud 60 m²-le Vabariigi Valitsuse soovi vastu, ja seda võiks korraldada määrusega.

A. Oinas: Peale lugupeetava rnlk. dr. Masingu sõnavõttu, kes on siin kõrges kogus Majaomanikkude Koja esimehena, ei ole mul enam tarvis põhjendada üüriseaduse vajadust praegusel ajal. Härra dr. Masing märkis, et majaomanikud, kuigi nad põhimõtteliselt ei poolda üüriseadust, siiski ei vaidle vastu antud korral üüriseadusele seetõttu, et nende hulgas leidub üksikuid inimesi, kes kurjasti tarvitavad praegust olukorda ja üles kruvivad üürihinnad. Komisjonis toodi ette näiteid, et üksikutel juhtudel tõesti minnakse liiale ja mõne väikekorterit üür on tõstetud niivõrd kõrgele, et üürnik peab maksma 1 m² eest 1,60—1,80 kr. Selliseid nähtusi tuleb takistada. Kuna isegi majaomanikkude esindaja ei vaidle enam vastu praegu arutusel olevale üüriseadusele, ei ole mul tarvis sõna võtta selle seaduse kasuks. Märgin vaid, et kui mina ja see koda, kelle nimel mul on võimalik rääkida, pooldame üüriseadust, siis mitte selleks, et see oleks mingi tõhus korterikriisi lahendus. Meie vaatame üüriseadusele kui ajutisele hädaabinõule ja näeksime meeldi olukorda, kus üüriseadust tarvis ei oleks, kus korteriolud oleksid sellised, et üüriseadust, mille siin vastu võtame, üldse tarvis ei oleks maksma panna. Kuid midagi tuleb selleks teha. Kuid kuni seda ei ole tehtud, tuleb ajutisest üüriseadusest kinni haarata kui hädaabinõust, kuigi see teatud määral pidurdab ehitustegevust, pidurdab võimalusi edaspidi ilma üüriseaduseta läbi tulla.

Mul on heameel, et siin viibib ka härra Sotsiaalminister. Ma tahaksin rõhutada, et kõige tõhusamaks abinõuks korteripuuduse vastu on kortereid juurde ehitada. Härra dr. Masing märkis õieti oma kõne alguses, et Tallinnas on väikekorteritest puudus, kuid märkis lõpuks, et Majaomanikkude Koja andmetel Tallinnas korteritepuudust ei olevat. Dr. Masing märkis algul õieti, et Tallinnas on puudus väikekorteritest.

Tõesti puudus on nendest suur ja terav. Tallinna linnavalitsuse andmete järgi, mis esitas komisjonis dr. Mõttus, oli 1939. a. 1. jaanuariks pealinnas üldse 49.351 korterit, nendest ühetoalisi tervelt 29.977. Seega väga suur osa inimesist, umbes pool Tallinna elanikkudest, elab ühetoalistes korterites. See üks tuba on ruum, kus inimesed peavad kõiki oma elutarbeid rahuldama — sööma, tööd tegema, magama jne. Toas on tavaliselt väike pliidike, millel sööki keedetakse, toas pestakse ka tihti pesu. Sellises ruumis elavad tihti suured perekonnad. Sageli on seal 2—3 last kitsikuse tõttu sunnitud magama ühes voodis, kuigi mõni neist võib olla haige ja mingit nakkushaigust põdeda. Sellistes korterites on olukord lubamatu. Kui need ühetoalised korterid asuksid kõik veel maapinnal, ei oleks olukord nii kohutav, kuid nad on mõnigi kord keldris, pesuköögi läheduses. Võite ette kujutada, milline olukord on sellistes niisketes keldrikorterites, kuhu päike vaatab harva, üürikses, või ei tee seda üldse.

Sellele olukorrale peab lõpp tulema. Et olukord on halb, seda tunnistab ka asjaolu, et meie linnad ei kasva rahvastiku loomuliku juurdekasvu tõttu, vaid maalt väljarändamise arvel. Pea kõikides linnades on rahvastiku loomulik juurdekasv olnud väiksem kui surevus. Mis kasu on siis sellest, kui meie sigitame enam, mis kasu on sellest, kui maksame lasteabirahasid, kuid ei saavuta seda, et meil lapsi rohkelt ei sureks. See on suur kaotus, kui vanemad peavad last mitu aastat kasvatama ja koolitama ja lõppude lõpuks niiskete silmadega nägema, kuidas nende laps sureb, mille peapõhjuseks on tihti alatoitlus ja halvad korteriolud. On õige, et meie korteriküsimusega ei lahenda veel alatoitluse probleemi, kuid ka korteriküsimus on valus küsimus ning vajab lahendamist.

Mul läksid silmad lahti ja ma hakkasin korteriküsimust õieti hindama, kui nägin Viini linnavalitsuse poolt ehitatud töölis-kortereid. Ka mina ei pidanud nooremas eas korteriolude parandamist küllalt tähtsaks ning arvasin, kui minu endine parteikaaslane Martna sellest alata rääkis, et ta veidi liialdab. Kuid nähes Viini eeskujulikke tööliselamuid selgus mulle, milline suur tähtsus on korralikul korteril inimese elus ning kui palju elurõõmu võib anda hea korter. Need korterid olid hoolimata moodsatest mugavustest odavad. Tööline maksis näiteks kahetoalise väikekorterite eest 7—8 kr. See oli võimalik seetõttu, et linna-

valitsus ei tarvitsenud hoonetesse investeeritud kapitalilt protsente maksta, sest ta sai vastavad summad maksude näol. Linnaelanikele ei tundunud see üle jõu koormavana. (Vahelehuue: Sellega linna majapidamine läks tagurpidi.) Ei läinud. Linna majapidamine oli hästi korraldatud. Poliitiline murrang tuli Austrias seetõttu, et riik oli väga raskes seisukorras. Üks osa Tirooli talupoegi ei saanud uuest poliitilisest olukorrast aru ja neid oli tagurlastel võimalik mobiliseerida Viini linna vastu. Kuid ma ei taha selle küsimuse juures enam kauem peatuda.

Mida tuleks meil teha selleks, et korterikitsikus väheneks? Kahtlemata on viimastel aastatel Tallinnas palju ehitatud uusi maju, kuid see majade ehitamine ei ole veel kaugeltki lahendanud Tallinnas korterite puudust. On ette näha, et praeguses sõjaolukorras eraehitustegevus ei tõuse, vaid jääb soiku. Ometi ei tohiks meil korterite ehitus soiku jääda. Siin peaksid küll Valitsus ja omavalitsus energiliselt tegutsema selleks, et väikekorterite ehitustegevus jätkuks. Ei lahenda korterikitsikust ka see, et meil lahkusid sakslased, sest vabanesid enamikus suured korterid. Osa neist üüriti igasuguste seltskondlike organisatsioonide poolt, kes asusid seni ühises ruumis jne. Ei tasu end ka nende enamikus suurte korterite ümberehitamine, sest neid enamikus vanades majades asuvaid kortereid ei saa otsustavalt ümber ehitada. Praeguses olukorras on tungivalt tarvilik edasi arendada väikekorterite ehitamist.

Tähtsamaks takistuseks väikekorterite ehitamisel on olnud kapitalipuudus. Küsimus seisab selles, kuidas sellest üle saada. Seni on paljud organisatsioonid koputanud selleks riigikassa ukse pihta ja nõudnud, et riik ja omavalitsus ehitaksid väikekortereid või toetaksid oma summadega ehitamist. Ma ei looda, et riik ja omavalitsus suudaksid oma rahadega väikekortereid ehitada suuremal arvul, juurde peab tõmbama ka erakapitali, eeskätt ehitusühingute näol. Paljudes maades, nagu Skandinaavias, Saksamaal, Inglismaal jne., on see teostatud. Üheks põhjuseks, mis pärast meil ehitusühingute tegevus oli pidurdatud, on asjaolu, et nende jaoks ei ole maksimaalselt pandud vajalikke juriidilisi norme. Kortereid näiteks ei saa omandiks pidada neid krepoteerides jne. Kuid peasi on, et meil ei ole ehitamise finantseerimist tarvilikult organiseeritud. On raske tavaliste pankade kalli krediidiga kortereid ehitada.

Eraettevõtete Ametnikkude Koda ja Töölis-koda on kaalunud väikekorterite ehi-

tamise küsimust põhjalikult. Nad esitasid läinud aastal Peaministrile märgukirja selle kohta, et Riikliku Ehituskomitee juurde kujundataks eri sektsioon elukorterite ehitamise küsimuste kaalumiseks ja soodustamiseks. Kuid see märgukiri ei ole andnud tulemusi. Nähtavasti sellepärast, et Teedeministeeriumil ei ole aktiivset huvi elukorterite ehitamise vastu ja ka mitte inimesi, kes suudaksid lahendada finantsprobleeme.

Tuleks luua vastav keskus Majandusministeeriumi juurde. Selle mõtte kasuks räägib asjaolu, et praegune Majandusminister tunneb huvi väikekorterite ehitamise vastu. Keskuse juurde tuleks koondada ka asjast huvitatud seltskondlikud organisatsioonid. Keskus peaks välja töötama ka otstarbekad väikekorterite ehitamise juhendid. Mispärast meil väikekorterid relatiivselt kallid on, oleneb ka sellest, et meil ei osata küllaldaselt tarvitada moodsaid tehnilisi võtteid majade odavamalt ehitamiseks. Tallinna kõrgem tehniline kool on teinud moodsate ehitusviiside selgitamiseks suure töö. Neid uurimusi tuleks rakendada uute majade ehitamisel. Prof. Jürgensoni uurimuste järgi võib maja odavamalt ehitada kuni 30% ulatuses. Võidakse ehitada ka standardväikekortereid, kus iga korteri ehitamisel ei oleks tarvis individuaalmaterjali tarvitada.

Mis puutub finantseerimise küsimusse, siis kui me näiteks võiksime finantseerida korteriühinguid 4—5%-lise pikaajalise laenuga, oleks see suureks paremuseks. See ei ole iseendast võimatu. Eesti riigi algupäevil läksid kolossaalsed summad maale. Mõelge, mis läksid maksma asunikkude elanud! Nende jaoks on riik andnud suure summa. Nüüd on maal ehitustegevus tunduvalt väiksemaks jäänud ja seetõttu peaks olema vabu kapitale. Meil on kindlustuseltside kapitale, riigihoiukassade kapitale ja veel teisigi, mida võiks mobiliseerida riigi kaasabil selleks, et anda 4—5%-list laenu ehitusühingule. Võib-olla tuleb selleks eripank ellu kutsuda, nagu see näiteks Skandinaavia riikides on välja kujunenud, mille kaudu ametnikel ja töölistel oleks võimalik oma hoiuseid koondada ja krediiti saada. Küsimust on tarvis igatahes selgitada ja otstarbekalt korraldada. Selleks oleks vajalik luua vastav keskus Majandusministeeriumi juurde. Minu tungiv soov on, et meil sellega ei viivitataks. Ka üürnike soov on see, et korterite puudus loomulikult lahendataks, et neid rohkem tekiks ja et nad paremad oleksid ja et üürnik ei peaks klam-

merduma üüriseaduse külge ja vägikaigast vedama majaomanikuga. Mida rohkem kortereid tekib ja mida paremad nad on, seda normaalsem on olukord.

Kahjuks on tekkinud korteriküsimuse loomulikult lahendamisel ühel osal põllumeeste tegelastest arvamus — seda öeldi komisjonis —, et mida viletsam on olukord linnas, seda rohkem inimesi jääb maale, seda rohkem on maal töötavaid käsi. See on väär seisukoht. Riigi Statistika Keskbüroo tegi uurimuse selle kohta, kes rändavad maalt linna. Selgus, et mitte sedavõrd põllutöölised kui taluperemeeste tütreid ja pojad. Mispärast peab siis põline linnaelanik, ametnik, tööline kannatama korterikriisi puuduse all selle tõttu, et haridust saanud peremeeste pojad ja tütreid maalt linna rändavad. Ega siis maaolukord seetõttu paremaks ei lähe, et linnainimesi enam sureb kui sünnib, tänu osalt korterikriisile. Mispärast tuleb linnaelanikke karistada selle eest, et maal midagi puudub, et maal midagi korras ei ole. (Vahelehuue.) See on ju karistus, kui linnaelanikke sunnitakse elama viletsates korterites. Muidugi ei ole maa-probleemi lahendamine kerge, aga ega seda saagi sel kombel lahendada, et linnades olud viletsaks jäetakse. Maalt väljarändamise probleem tuleb lahendada kõigepealt põllutöö intensiivsuse tõstmisega, maatöö viljakamaks muutmisega. Ka maatöölise palgake ning elustandardi tõstmine on möödapääsmatuks ja õigeks lahendusabinõuks. Muidugi see lahendus toimub teatud hõõrumistega ja ta on pikaldane protsess. Kuid teised kultuurriigid on käinud seda teed. Paratamatult ei saa me siin rajada uut, vaid peame käima sama käiku. Seepärast ei ole alust vaielda selle vastu, et linnades tuleb kodanikele otstarbekohaseid ja korralikke väikekortereid ehitada. Linnad on eesti ühiskonnale sama tarvilikud kui maa. Mõlemad peavad arenema käsikäes. Meie püüe peaks olema hoolt kanda selle eest, et mõlemas elu areneks ja inimesed lähedalt elada võiksid. Üksteise vastastikune mõistmine annab kindlasti paremaid tulemusi kui üksteisele kaigaste kodaratesse heitmine.

Tahaksin oma sõnavõtu lõpetada palvega, et see algatus, mis seltskondlikud organisatsioonid tegid läinud aastal, esitades vastava märgukirja Peaministrile, et loodaks keskus, kes hakkab väikekorterite ehitamise võimalusi selgitama, saaks käigu ja õige pea loodaks vastav keskus. Palume, et ka siinviibiv Sotsiaalminister teeks teatawaks meie seisukohad Vabariigi Valitsusele, et küsimus leiaks õige pea lahenduse.

A. Uesson: Väga lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Väikekorterite üürihindade korraldamise ajutise seaduse on elu ise välja kutsunud. Me teame, et Tallinnas väikekorterite üürihinnad tõusid nii kõrgele, et inimesed ei suutnud enam üüri maksta. Paljud majaomanikud on meil oma korteritele vaadanud kui turukaubale ja arvestanud korterihinna vastavalt turunõudeile: kui on vähe kortereid, siis on hinnad kõrged, ja überpöördukt. Väikekorterid on lastud turule enamakkumisel. Korterite hinnad on tõusnud lubamatult kõrgele, nagu seda tähendas rnlk. Oinas. Niisuguste nähtuste vastu tuleb aga võidelda. Kuid igal seadusel on omad head ja halvad küljed. Selle seaduse halbade külgede peale juhtis tähelepanu lugupeetud rnlk. Masing. Kuid siiski peab ütleva, et see seadus sel kujul, nagu ta praegu esitati Riiginõukogule, on parem kui ta oli Riigivolikogu Maa-, töö- ja rahvahealu komisjoni poolt vastuvõetuna. Riigivolikogu Üldkomisjon on teinud mõned parandused, mis on väga tähtsad. Nii on seda § 4 viimane lõige, mille järgi Sotsiaalminister paneb kokkuleppel Teedeministriga kehtima üldised alused üürinormide väljatöötamiseks ja määramiseks linna- ja maavolikogude poolt. Sellega on omavalitsustele osutatud teene. On hea, et omavalitsused ei ole üürinormide aluste väljatöötajaiks, vaid selleks on kutsutud asutis, kes neid asju suudab korraldada. Kui üürinormide aluste väljatöötamine oleks jäänud kohalikkude omavalitsuste volikogude teha, siis oleks olnud seda raske ja võimatu läbi viia. Sellepärast tuleb seda lõiget tervitada. Kuid ühes sellega tahaksin juhtida tähelepanu veel ühele asjaolule. See seadus toob omavalitsustele mitmesuguseid kulusid. Ühest küljest see seadus vähendab omavalitsuste tulusid kinnisvaramaksust. Tallinnas võib see olla kuni 15%, kui mitte rohkem. Paljude korterite üürid on kõrged. Üüride alandamise tõttu tuleb üüriseaduse kohaselt uuesti hinnata need kinnisvarad, kus üürid on alandatud, ja selle tõttu väheneb ka linna tulu kinnisvaramaksust. Kinnisvaramaksu vähendamine on täiesti õiglane, sest ei saa võtta endist maksu sealt, kus sissetulekud vähenenud. Selle vastu ei saa vaielda. Kuid see seadus toob peale selle ka kaunis tunduvald kulusid omavalitsustele, eriti nn. korteriosakondade asutamise tõttu. See töö saab õige suur olema ja tingib hulga ametnikkude ametisse võtmise, kes kontrolliksid ja vaataksid, kuidas seadus ellu viiakse. Eriti Tallinna linnaomavalitsusele toob see kaunis suuri kulusid juurde

sellega, et vähendab linna tulusid kinnisvaramaksust kuni 200.000 kr. võrra. Ühes sellega tahaksin aga veel ühe asjaolu peale tähelepanu juhtida. Üüriseadus kui niisugune igatahes halvab ehitustegevust. Selles ei ole kahtlust, sest kapital ei lähe sinna, kus teda kitsendatakse. Kapital läheb ainult sinna, kus talle vabadus antakse. Kui üüriseadus teeb takistusi kapitalile, siis peab kartma, et kapitali juurdevool ehitustegevusele jääb vähemaks. Praegusel ajal jääb ehitustegevus vähemaks mitte sellepärast, et süüdi on üüriseadus, vaid praegusel ajal on ehitustegevus üldiselt seisma jäämas. Tallinna linnavalitsuse poole on pöördunud paljud kodanikud maa saamise asjus. Nendega on ka kokku lepitud ehituskruundi andmise asjus väikekorteritega majade ehitamiseks. Nüüd on aga nendest paljud tagasi astunud, sest nad ei ole saanud ehitamisele asuda, kuna nad ei ole kindlad, kas nad suudavad ehituse lõpule viia. See ei ole üüriseaduse süü, vaid kodanikkude kartus on tingitud sõjaoludest. (Vahele hüüe!) Kodanikkudel ei ole materjali — sellest võib puudus tulla. Ka raha saamine on praegu raske ja seepärast ei ole võimalik ehitustegevusele asuda. Paljud, kes käesoleval sügisel maja ehitamist tahtsid alustada, on selle edasi lükanud materjali- ja rahapuudusel. Kuid ka paljud nendest, kellel majanduslikke raskest ehitusega ei tekiks, on ehitustegevuse edasi lükanud, sest nad arvavad, et nad ei suuda ehitust lõpule viia, sest materjalist tuleb puudus.

Ühes sellega tahan tähelepanu juhtida nendele tagajärgedele, mis annab üüriseadus. Kõige rohkem tuleb rõhku panna sellele, missugused alused pannakse üüriseadusele. Madalate üürinormide juures majaomanikel puudub võimalus oma maja korras hoida. Sellepärast on karta, et meil ei jää seisma mitte üksinda ehitustegevus, vaid ka olemasolevad ehitised hakkavad lagunema. Nii oli olukord endise üüriseaduse ajal. Kui üürinormid madalaks seatakse, siis hakkavad lagunema meie linnades esmajoones puumajad, sest neile ei tehta enam remonti.

Teine hädasohtlik asi on see, et praegusele üüriseadusele on määratud tähtaeg, mis ajast majad arvatakse üüriseaduse alla. Tähtajaks on määratud 1. jaanuar 1939. Kuid 1938. a. ehitatud majad ei ole odavamad kui 1939. a. ehitatud majad. Kui 1932. ja 1933. a. võidi maja valmis ehitada kuba tuuri hinnaga 13—14 kr., siis 1928. a. tuli maksta juba 20—25 kr. kuupmeetritl. (Vahele hüüe.) 1938. a. jah! Neid kahte maja ei saa võrrelda, sest 1932. ja 1934. a.

võidi valmis ehitada 14 kr. kuupmeeter, kuid 1938. a. läks see maksma kuni 25 kr., nii et seda tuleks arvesse võtta. Härra rnk. Kask juhtis komisjonis tähelepanu sellele, et meil suurem osa ehitistest on pangavõlaga ehitatud. Uued üürinormid peaksid kujunema ikkagi sellisteks, et oleks võimalik üüri-rahade arvel vähemalt maja kulutusi katta ning et oleks võimalik pangaprotsente tasuda. Üürinormide aluste määramisel tuleb olla ettevaatlik, et sellega ei halvataks mitte üksi ehitustegevust, vaid et olemasolevad majad lagunema ei hakkaks. Üürihindu ei tohi niivõrd madalale langetada, et ei hakata ka seniseid maju parandama. Uued üürinormid ei tohiks saada ka hirmutuseks ehitustegevusele. Väga õieti tähendas härra Oinas, et meie omavalitsused ei ole suutelised suuremaid kapitale juhtima ehitustegevusse, mispärast peame oma lootused panema ikkagi eraehitustegevusele. Seepärast peaksid maksmapandavad üürinormide alused kujunema sellisteks, et nad võimaldaksid majade korrashoiuga seoses olevaid kulusid katta, samuti ka pangaprotsente tasuda, ja et sellega ei pandaks eraehitustegevust seisma.

Vaheaeg kella 12.37—13.01.

Koosolekut juhatab Riiginõukogu teine abiesimees **A. Maurer**.

J. Masing: Lugupeetud rnk. härra Oinas märkis siinkohal, nagu oleksid minu väited korterite puuduse suhtes üksteisele vastukäivad. Algul ma rääkisin väikekorteritest ja nende puudust ei eita ma ka praegu mitte. Hiljem ma rääkisin korteritest üldiselt. Minu arvamus järgi võidakse ka suuremaid kortereid kasutada ühiselamuiks. Meil on küllalt ühiselamaju, mispärast siis mitte kasutada ühiselamuiks hädakorral ka suuremaid kortereid. Kuid siin kerkib tõesti üles küsimus, millal siis õieti meil pealinnas see korteriküsimus laheneb? Kui palju tuleb uusi kortereid juurde ehitada ja kui suureks meie pealinna elanike arv peab kasvama? Kui olukord sääraselt edasi läheb, säärane rahva juurdevool maalt pealinna edasi kestab, siis mina arvan, et meie seda küsimust üldse lahendada ei suuda. Teoreetiliselt suudame selle küsimuse lahendada ainult siis, kui kogu eesti rahvas on pealinna üle kolinud ja kõigil on korralikud korterid. Nii et see näib olevat otse mingisugune nõiarang. (Vahelehuüe: See on kunstlik probleem!) Ei ole, meie peame silmas pidama ka maa olukorda. Maa kuidagiviisi varustas end maatöolistega poolakate arvel.

Nüüd teame, et poolakate sissevedu on raske-ndatud, võib-olla isegi võimatu, ja maatöolistele probleem kujuneb tulevikus väga teravaks. Mul on olnud juttu põllumehega maalt, kes ütles, et kui olukord niisugusena edasi kestab, siis nad ei suuda maad rohkem harida kui oma perekonna toitmiseks, kuna muu osa maad tuleb sööti jätta. Nii et see küsimus on väga terav. Ma arvan, et võib-olla ei tuleks tõesti luua liiga suuri soodustusi inimestele linnades, vaid need soodustused tuleks õieti maale juhtida, et inimesi rohkem maal kinni hoida, et meie majandus mitte hätta ei jääks, sest põllumajandus on meie rahvamajanduse põhialus ja vundament.

A. Kohver: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Sisuliselt ma ei tahaks käesoleva Väikekorterite üürihindade korraldamise ajutise seaduse kohta sõna võtta, sest selle üle on eelmiste kõnelejate poolt vaieldud poolt ja vastu ning erakorraliselt raske käesolev majanduslik seisukord sunnib muidugi ka Valitsust erakorralisi abinõusid tarvitusele võtma. Sellega on ka põhjendatud peamiselt käesolev Väikekorterite üürihindade korraldamise ajutine seadus.

Ma tahaksin aga paari sõnaga peatuda selle Väikekorterite üürihindade korraldamise ajutise seaduse teostamisega kaasakäivate nähtuste juures ja neile asjaoludele tähelepanu juhtida. Üüriseadus, nagu mäletame endisest ajast, tõi suuri ja ägedaid vaidlusi meie omavalitsuste esinduskogudes. Ta lõhestas rahvast nii põhjalikult, et selle seaduse põhjal tekkisid isegi uued poliitilised erakonnad siin ja seal linnades. Ka käesolev üüriseaduse eelnõu, kui ta seaduseks saab, tekitab meie 33 linna uutes linnavolikogudes, kes vaevalt esimest kuud on kokku astunud ja ei ole saanud endid veel konstrueerida, suuremaid või vähemaid lahkelisid ja vaidlusi. Praegusel ajastul, kus me räägime rahvusterviklusest ja selle vajadusest, on see siiski tähelepanuäratav asjaolu. Raske on ju leida aluseid üürinormide alandamiseks teisiti, kui et siin tegevad on kõik meie linnade volikogud. Kuid kui see seadus on ajutine, kestab võrdlemisi lühemat aega, siis võib-olla oleks võimalik normeerida väikekorterite üürisid eelmiste aastate üüride alusel. See on raske ja ma ei taha säärast ettepanekut teha. Eelnõu annab Sotsiaalministrile õiguse anda siin täiendavaid juhtnõure ning määrata kindlaks alused. Jääks soovida, et need alused, mis Sotsiaalminister kokkuleppel Teedeministriga annab, oleksid niipalju kui või-

malik üksikasjalised, et ülearused ja poleemilised vaidlused, mitmekordsed kinnitamis- ja esitamised linnavolikogudes kui ka maavolikogudes, sest see puudutab ka maavolikogusid, ära võiksid jääda või väheneda, sest lõppude lõpuks tulevad need ettepanekud ja vastuvõetud otsused ka peale vaidlusi ikkagi jälle Sotsiaalministrile tagasi kinnitamiseks. Minu arvates see aitaks ära hoida ülearuseid poliitikasse kalduvaid vaidlusi, mis tekivad väikestel majanduslikkudel ja kasuistlikkudel kaalutlustel, millel ei saaks olla aga tagajärgi, sest lõpuks panakse need alused ikkagi maksma Sotsiaalministri määrustega.

A. Naeres: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Ma ei taha oma sõnavõtus vaielda selle üüriseaduse vastu, vaid pean seda mõnes osas täiesti õigustatuks. Muidugi süü selle seaduse sünnis langeb sellele osale meie rahvast, kes oma ahnitsemisega on läinud liiga kaugele ja ülemäära tõstnud väikekorterite hindu, nii et see meie rahva ja eeskätt tööliste kandejõule enam ei vasta. Mõnes osas on üüride normeerimine päris õigustatud. Aga mul on siinjuures üks kartus. Olen üle elanud ühe üüriseaduse ajajärgu ja näinud, missugune olukord sel ajal esile kerkis. Kui elukorterite üürisid normeeriti, siis üks osa käsitöölisi, kes elas üürikorterites ja kelle töötoad olid seal samas, ei kuulunud selle üüriseaduse alla, sest nende korterit vaadeldi kui tööruumi. Mulle tundub, et olukord võib muutuda jällegi samasuguseks kui tol ajal. Siis hakati üüridega pressima käsitöölisi, kelle elukorterid olid ühtlasi töötubadeks, ja arvati, et see on tööstusruum ja et seal võib üüri tõsta nii kõrgele kui keegi soovib. Ma ei tea, kas praegu kõnesolev seadus teeb mingit vahet niisuguste tööstusruumide suhtes, kus tööstusruum on elukorteriga ühes. See pärast on mul kartus, et selle all hakkavad kannatama jällegi väikesed käsitöösturid nagu kingsepad, rätsepad ja muud käsitöölised, kellel on elukorterite juures töötoad. Me teame, et meie ei ole nii kaugel ja et meie majanduslik kandejõud ei ole lubanud väikeste sissetulekute tõttu jõuda nii kaugele, et käsitöölised oleksid saanud pidada eraldi töötoa ja eraldi vastava elukorteri. Ja sellepärast — praegu istub meie väga lugupeetud härra Sotsiaalminister siin — ma ei tea, kuidas see küsimus lahendatakse, vahest lõpuks nii, et see ruum arvatakse elukorteriks, siis on minu kartused ilmaaegu.

Paari sõnaga puudutaksin veel teist olukorda. On teada, et meil on palju väikesi

majakesi, millel lasuvad suured võlad, obligatsioonid. Neist ei jää palju midagi üle ja omanikud peavad oma väikesest sissetulekust obligatsioonide protsente maksma ja peale selle kinnisvaramakse ja muud. Mis saab nendest majadest üüriseaduse puhul, kas lähevad need oksjoni alla või võetakse hooldamisele?

Need on kaks küsimust, mis mind huvitasid ja mispärast ma sõna võtsin.

Aruandja H. Otstavel (lõppsõna): Lugupeetud sõnavõtjad ei ole midagi üüriseaduse vastu ega midagi uut ette toonud. Ainult ühe faktilise õienduse lubaksin endale. Rnkl. Oinas tõi ette, et komisjonis olevat justkui põllumehed vastu olnud sellele eelnõule. Ma sellest nii aru ei saanud. Seal oli juttu mitte ainult selle seaduse puhul, vaid üldiselt küsimustest selles osas, kui võetakse lahendamisele korterite ehitamine üldse, et siis tuleks arvestada ja vaadata meie riikliku struktuuri tulevikupilti ja sel puhul kahtlemata selgeks teha, kui palju rahvast tasakaalu saavutamiseks elama peaksid linnades. Nagu rnkl. Masing mainis, et kui terve Eesti pealinna asub ja neile peab korterid ehitama, siis see oleks mõttetu. Selles oli küsimus. Teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Kaasaruandja A. Tõnisson (lõppsõna): Ühinen Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja ettepanekuga.

Seaduseelnõu võetakse II lugemisel vastu.

Aruandja H. Otstavel: Teen ettepaneku

käesoleva seaduseelnõu arutamisel kahepäevast vaheaega I ja II lugemise vahel mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

5. Tööstuslike ja kaubanduslike käitiste vanade töövõtjate kaitse seadus — I lugemisel.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja J. Kurvits: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Tarvidus käesoleva seaduse järele on üles kerkinud seetõttu, et viimase aja tööstuse ratsionaliseerimise puhul, kus eelistatakse nooremaid töövõtjaid, on kitsasse olukorda sattunud vanad töövõtjad,

keda sagedasti vallandatakse ja kes pärast vallandamist ei leia endile vastavat tööd ega suuda tervise tõttu teistele aladele üle minna. Et vanadele töövõtjatele abiks tulla, sellepärast on Vabariigi Valitsus esitanud käesoleva seaduseelnõu, mis koosneb kahest osast. Esimene osa näeb ette teatud tingimusi ja arvu, kui palju on kohustatud iga tööstus pidama oma ettevõttes vanemaid töövõtjaid. Ühtlasi on seaduseelnõus ette nähtud vastavad sanktsioonid ehk trahvid, mis tuleks kanda ettevõtjal, kes ei pea oma asutises teatud arvu neid töölisi. Teine osa seaduses näeb ette vanade töölise abistamist. Nimelt vanadele töövõtjatele, kes on töötanud ühes ning samas käitises vähemalt 20 aastat, on käitise juhatus peale töövõtja vallandamist kohustatud temale kas andma ülalpidamist natuuras või selle mitteandmisel tasuma toetussumma. Vabariigi Valitsuse eelnõus on määratud selleks summaks 10 kr. kuus. Riigivolikogu on seda täiendanud kuutasuga — 15 kr. Peale selle on Riigivolikogus tehtud veel mõned vähemad muudatused, osalt on eelnõu täiendatud, osalt kustutatud. Juurde on võetud kaks paragrahvi, nimelt § 12 ja 13. § 12 on ette nähtud, et seaduse alla peavad kuuluma ka töövõtjad, kes on vabastatud alates 15. novembrist 1939. § 13 näeb ette, et käitiste valdajad, kes maksid senini vanadele töölisele toetust suuremal määral kui ette nähtud käesolevas seaduseelnõus, ei tohi alandada senini makstud abiraha. Riiginõukogu Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjonis läksid arvamused lahku selles, kas vanade töövõtjate hulka viia ka kaubanduslikes käitistes töötavad vanad töölised, nimelt nende käitiste töölised, kus töötab vähemalt 5 töölisi. Riiginõukogu Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjon esitab selle kohta 2 varianti, sest pooled komisjoni liikmed arvasid, et ei ole võimalik jätta seaduse alt välja suuremaid kaubanduslikke käitisi, sest ka neis töötab suur hulk vanu töölisi, keda ähvardab vallandamisohu. Seepärast tuleks laiendada seadust ka kaubanduslikele käitistele. Seepärast täiendati § 2 nii, et ka Eraettevõtete Ametnikkude Koja esindaja kuulaks komisjoni. Teine pool pooldas seadust sel kujul, nagu ta Riigivolikogus on vastu võetud, leides mittetarviliku olevat ettepanud muudatusi teha. Komisjoni poolt kahes variandis esitatud muudatused tulevad ette § 1, 2, 8 ja 14. Need on kõik seotud sellega, et § 1 on sisse võetud ka need töövõtjad, kes töötavad kaubanduslikkudes ettevõtetes. Komisjoni nimel teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Oinas: Lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Komisjonis märgiti, et suur hulk töölisi ja ametnikke jääb kõnesoleva seaduse alt välja. Kõigepealt maatöölised, siis ehitustöölised ja ka majateenijad. Kuid siin on tegemist tehniliste raskustega selles, kuidas nende suhtes seadust maksma panna. Kuid ei ole ühtki kaaluvat põhjust, miks kaubanduslikud käitised seaduse esimese osa alt välja jätta. Seetõttu pooled komisjoni liikmed pooldasid seda, et seaduseelnõu vastu võtta sel kujul, nagu Riigivolikogu Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjon esitas selle Riigivolikogule, nimelt et kaubanduslikud käitised käiksid ka selle seaduse esimese osa alla.

Sellele vaieldi teiselt poolt komisjonis vastu ja rõhutati seda, et see tekitaks Sotsiaalministeeriumile suurt kantsleilist tööd. Kaubanduslike käitiste töölised ja ametnikud ei käi haiguskindlustuse alla. Kaubanduslike käitiste suhtes tuleks Sotsiaalministeeriumil registreerida töölisi ja ametnikke. Sellele vastati komisjonis, et see ei tohiks olla ülepääsmatuks takistuseks. Seda tööd ei tohiks ministeerium liiga koormavaks pidada. Teiselt poolt oli mul võimalus märkida, et Eraettevõtete Ametnikkude Koda võtab ametnikkude registreerimise töö enesele, ilma et ta tasugi tahaks.

Siis märgiti seda, et tööstuses on tegemist ratsionaliseerimisega, mille tagajärjel jäetakse tööta vanemad töölised, kuid kaubanduses seda ei olevat. Ka see väide ei pea hästi paika, sest ka kaubanduse alal esineb ratsionaliseerimist. Ka kaubanduslikes ettevõtteis võidakse vallandada vanu töölisi ja ametnikke. Vallandatavate töölise ja ametnike probleem on üldine, ratsionaliseerimine teeb selle probleemi ainult teravamaks, kuid ta ei ole seda ainuüksi põhjustanud.

Edasi tõendati, et sellel ei olevat tulemusi, sest ka paljudes kaubanduslikes käitistes võidavat nimelt mõni inimene lahti lasta 5—6 inimesega töötavas ettevõttes ja sellega seaduse alt välja pääseda. Kuid sama võib teha ka tööstuslikes ettevõtteis. Ka seegi vastuväide kaubanduslike käitiste seaduse alla viimisele ei pea paika.

Tõeliselt on siin kõige enam tegemist selle depressiivse asjaoluga, et tuleks Riigivolikoguga kokkulepet taotleda, kui me parandusi teeme. Selleks on aga vähe aega. Aga lugupeetavad Riiginõukogu liikmed, piinlik oleks rahva ette tuua neid motiive. Me jätame vanad töölised kaubanduslikes käitistes ilma kaitseta sellepärast, et tahame varakult koju minna! (Vahele hüüe.) See oli kõne all komisjonis. Kui tahame oma üles-

ande kõrgusel seista ja oma kohuseid korralkult täita, siis peame oma töö lõpule viima.

Peaasi on, kas sisuliselt on tarvis parandusi. See pole põhjendatud, et kaubanduslike kaitiste kohta ei panda maksma töökaitseadusi. Meil ollakse harjutud sellega Vene ajast, et kaubanduslikud kaitised sotsiaalseadusandluses kõrvale jäetakse. Alles Vabariigi President, kui ta oli Riigihoidja ametis, pani Eraettevõtete Ametnikkude Koja algatusel maksma 8- ja 7-tunnise tööpäeva ka kaubanduslike kaitiste suhtes. Samuti ka palgalise puhkuse. See oli õieti ka esimeseks töökaitseaduseks kaubanduslike kaitiste kohta.

Iga suurem sotsiaalseadusandlus on ajalooliselt ühiskonnakihtide vahel asetleidnud võitluse tulemus. Kui tööstustöölise kohta maksma pandi töökaitseadused, siis oli see tingitud sellest, et tööstustöölisi oli rohkesti ning nad olid ka paremini organiseeritud kui töövõtjad kaubanduse alal. Suurkaitised kaubanduslikul alal on tekkinud suuremalt osalt alles viimasel ajal. Sellised suurärid nagu näiteks ETK ja „Kreenbalt“ on viimase aja nähtused. Nende kohta sotsiaalseaduste andmine on seni kahe silma vahele jäänud. Olukord oli kuni hilisema ajani selline, et mõnes kaubanduslikus kaitises tuli töötada 12—14 tundi päevas, sest puudus isegi 8-tunnise tööpäeva norm, mis maksab juba ammast ajast tööstustöölise kohta. Maal on olukord koguni selline, et äriteenijad saavad pühapäevarahu mõnes kohas ainult 3 korda aastas, nimelt jõulu esimesel pühal, uusaastal ja vabanduspäeval. Kõigil teistel pühadel peavad nad leti juures olema. Öeldakse küll, et nad ei pruugi kogu aeg töötada. (Vahele hüüe.) Kuid inimesed ei pääse kauplustest välja. Need inimesed ei saa osa võtta organisatsioonidest jne. (Vahele hüüe.) Jaa, mitmes maakonnas on sundmäärusega ette nähtud vaid 3 päeva aastas, mil ärid peavad olema suletud.

Ma märgiksin veel seda, et kaubanduslike kaitiste kohta ei ole maksvad ka haiguskindlustusega tööõnnetuste vastu kindlustamise seadused. Eraettevõtete Ametnikkude Koja poolt korraldatud ankeet, millele vastas umbes 2.000—3.000 äriteenijat, näitab, et äriteenijate meeleolu on väga halb. Kaebusi sotsiaalseaduste puudulikkuse üle on väga palju. Ma ei imesta seepärast sugugi, et meil aastate eest ühest rahvaliikumisest osa võtsid paljud äriteenijad. Kaitseta olukorras on ka kaubanduslike kaitiste töölisel.

Ma ei leia põhjust, mispärast see veneaegne, arhailine traditsioon peab edasi

kestma, et kaubanduslikud kaitised jäävad välja sotsiaalseadusandlusest. Kaubanduslike kaitiste hulgas on palju suurettevõtteid, nende tööliste ja ametnike arv on rohke. Ei ole põhjust, miks kaubanduslike kaitiste töövõtjad peavad olema halvema seisukorras kui tööstuses. Sotsiaalseadusandlus peaks ühesugune olema mõlemal pool. Sellepärast mina täiel määral pooldan komisjoni poolt vastuvõetud seda varianti, milles on ette nähtud ka vanade tööliste ja ametnikkude alalhoidmine kaubanduslike kaitistes samadel alustel, nagu see on maksev tööstuse kohta. See muidugi tekitab uut tööd Sotsiaalministeeriumile, kuid see langeb ära, kui haiguskindlustus laieneb ka kaubanduslike kaitiste kohta. Äriteenijad on aga Eraettevõtete Ametnikkude Koja registreeritud. Sotsiaalministeeriumi peale jääks esialgu vaid kaubanduslike kaitiste tööliste registreerimine. Ma palun härra Sotsiaalministrit selle väikese koormatuse oma ministeeriumi peale võtta, et neid inimesi rahuldada, kes pikisilmi ootavad, et ka nemad saaksid kaitseaduse, mis maksab tööstustöölise ja tööstuses tegutsevate ametnikkude kohta.

J. Holberg: Enne käesoleva seaduse väljatöötamist oli juttu, et see peaks haarama ainult töölisi. Aga mis me näeme? Me näeme, et praeguse seaduse redaktsiooni järgi käivad kõik ettevõtted, kaitised ja kõik töövõtjad, kes seal teenistuses, selle seaduse alla. Seda võib isegi nii tõlgitseda, et koguni aktsiaseltside direktorid käivad selle seaduse alla. Meil on aga siiani arusaamised ja mõisted meie seadusandluses ja majanduslikus elus välja kujunenud niiviisi, et tööline on üks teatud osa kaitise elavast tööjõust. Peale tööliste on abijõud, kes juhtivatele isikutele on abiks, nagu meistrid ja kontoriameetnikud, ning lõpuks tulevad juhid ja aktsiaseltsi juhatus, kes on ühtlasi aktsiaseltsi esindaja. Kui aga loeme § 1, siis näeme, et kõik peaksid käima selle seaduse alla, näiteks Eesti Pank ja põlevkivitööstused alates juhatusega ja lõpetades viimase töölisega. (Vahele hüüe.) Kaubanduslik ettevõtte. Härra Oinas selatas, et see tuleb kindlasti selle seaduse alla võtta. § 1 laieneb niisuguste ettevõtete peale, aga sellel lõikab kohe jalad alt ära § 8, kus öeldakse, et kui tal endal on 15 kr. sissetulekut, siis ta toetust ei saa. Aga ometi on nii, et peab registreerima ja korraldama ning järele valvama, kui palju kaubanduslikul ettevõttel on õigus 50—60-aastasi inimesi ametis pidada. Aga see kõik on ilmaaegne

töö. § 1 haarab laialt, aga §-ga 7 võetakse sel laial ulatusel igasugune mõte ära. Ma ei saa ette kujutada, et juhtivail isikuil ja vabrikudirektoreil, kui nad enam kuskil tööle ei käi, ei ole seda 15 kr. kuus sissetulekut. Ja kui tal ei ole, siis peaks ta käima mingisuguse muu hoolekande alla, aga mitte selle seaduse alla. Minu arusaamise järgi on viimasel ajal sagedasti seadusandluse juures olnud kõik segamini ja ka käesolev seadus on selles suhtes väga halvaks tunnusmärgiks. Üri-seaduse juures ma ei tahtnud sõnavõtuga enam aega viita, aga komisjonis näitasin, kuidas omavalitsuste otsused käivad ühe ministeeriumi kinnitamise alla, siis kahe ministeeriumi kinnitamise alla ja viimaks kolme ministeeriumi kinnitamise alla. Edasi-kaebekord on nii segi paisatud, et kui varem sai ringkonnakohtusse edasi kaevata, siis nüüd saab aga rahukohtusse maaomavalitsuse otsuse peale edasi kaevata. Kõige lihtsam on muidugi, kui üldse edasi ei kaeba, et asi on tehtud ja tuleb vakka olla. Aga mina arvan, et niisugune süsteem ei kõlba. Kui meie 20 aastat oleme edasi läinud ja mõisted kindlaks jäänud, siis ei võiks neid enam segamini paisata. Minu arvates ei ole juhtivatel jõududel mingit tarvidust saada 15 kr. kuus pensioni. (Vahele hüüded.) Aga enne peab Sotsiaalministeerium need käitised registreerima ja ära määrama, kui palju näiteks Kreenholm võib pidada 50—60-aastasi töölisi. Selle alla kuuluvad ka kõik direktorid ja juriskonsuldid. Ma küsisin härra Puusepa käest, et kas ka mina sinna alla pean käima. (Naer.) Arvan küll, et peaksin käima selle seaduse alla. See kõik näitab, kui kaugele on mindud.

A. N a e r e s : Väga lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! See seadus, nii nagu § 1 juba lugeda võib, haarab õieti kesk- ja suurtööstust. Aga kui me nüüd peatume ja vaatleme seda kesktööstust, millisena ta meil esineb, siis näeme, et mehaanilise jõu juures on tööstus kesktööstus juba 4 töölisega. Mulle tundub, et niisugused tööstused hakkavad ka kuuluma selle seaduse alla ja peavad vastavaid kohustusi kandma. Minu arvanagemise järgi ja meie ringkondade arvates ei oleks asi nagu õiglane. Me teame, et meie naabermail ei ole kuskil niisuguseid seadusi maksmas, mis selles osas hõlmaksid väiketööstuslikke ettevõtteid ja millega pannakse neile niisuguseid koormatise ja kohustusi. Me võime küll öelda, et need kohustused pole kuigi suured, aga nad võivad tuua siiski raskusi niisugustele väiketööstusettevõtetele, kes on katsunud kuidagi oma tegevust aren-

dada. Sellepärast on karta, et mõningad neist satuvad raskustesse. Me teame, et kutseoskuse seadusega võeti juba vastu norm, mille järgi ühe õpilase käitisse võib määrata Haridusminister, nüüd ühe vana töölise võib talle määrata Sotsiaalminister. Peremees ise on seal kolmas tööline, ja kui üks tööline oli seal abitööjõuna juba varem, siis ongi tehtud valmis meil kesktööstus. Kas aga niisugune käitis suudab maksta ja täita eelnõus ettenähtud kohustusi? Tundub, et norm, mille see seadus ette näeb, on natuke ebaõiglane väikestele käitistele, mida aga meil nimetatakse kesktööstusteks. Väiketöösturil on niigi kõiksuguseid makse, pealegi õige suured mõnes osas. Kui neid nüüd veel juurde tuleb, siis tõesti need väikesed mehed kas sunnitakse edaspidi tööliste ridadesse minema või koguni töøborsile. Ma ei räägi seepärast, et olen vanade tööliste abistamise vastu. Ei. Ma näen seda heameelega, kuid leian, et see peaks sündima suuremate tööstuste osas. Seaduse ulatuse mõttes peaks tõstma ettevõtetes töötavate tööliste arvu 10-le, sest ettevõtte, kus töötab juba üle 10 töövõtja, on suurem ja suudab ka kulutusi kanda. Kuigi see seadus on mõeldud ajutisena, teame ometi, et ajutised seadused jäävad kehtima ja mõnikord kauaks; seepärast tuleks juba praegu korraldada nii, et seaduse alla võetakse suuremad tööstused, kes peaksid oma kandejõu kohaselt kulutusi kandma, ja vähemad kandejõu kohaselt välja jätma. Ei ole aga mõeldav, et üks käsitööline või tööstur, kes enamasti üksi peab töötama, nendeks kohustusteks kohane on. Vahest ehk Riiginõukogu liikmed toetavad mind selles küsimuses, kui ma vastava paragrahvi lugemisel sellekohase ettepaneku teen. On arusaadav, et üks piir peab olema. Seaduses on selles mõttes määratud kesktööstuse mõiste. Aga mis siis on meie kesktööstus? Oletame, et kellelgi on käi nurgas, mis käib mõne masinaga, ja ettevõtjal on abiline, üks pandud ja teine määratud inimene — niisugune tööstus siis kesktööstusena peab taluma kõiki neid kohustusi. Seepärast, silmas pidades neid olusid tuleb seaduseelnõus teha minu poolt mainitud sisulised parandused.

H. O t s t a v e l : Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! See vanade töövõtjate kaitse seadus on väga sümpaatne isegi meie Riiginõukogu liikmetele, kes ka sellele kriitilisele ajajärgule on lähenemas. (Naer.) Kui komisjonis asuti seisukohale, et tuleks Riiginõukogu eelnõuga ühineda, siis need, kes seda pooldasid — mitte seepärast, et kau-

banduslike kätiste alal selle küsimuse lahendamise vajalik ei oleks olnud —, vaatasid küsimusele nii, et kui Valitsus esitas seaduseelnõu, siis ta pidas silmas neid kohti, kus häda on ja kus on kiiresti midagi vaja teha. Küsimuse üldine korraldamine peaks eriseadusega lahendatama ja seal peaks siis ka summade kogumine ette nähtama. Linnulennult vaadates näib, et on üks liik inimesi seadusse juurde võetud, mis näitab, et on talitatud ilma ette valmistamata. Nagu selgus, on muudatusvariandi pooldajale ka selge, et näiteks majateenijad ja mitmesugused teised töölised vanaduse vastu kindlustamist mitte vähem ei vaja kui kaubanduslike ettevõtetes töötajad, kus ikkagi ametnikkudega tegemist on, kes on saanud suuremaid palkasid ja kellel seepärast võimalus on olnud enda eest ise hoolitseda. Kuna hoolekande küsimus on tõsine küsimus, siis peab seda järjekindlalt juhtima. Seepärast ma pooldan, et vastu võetaks see variant, mille Riigivolikogu on vastu võtnud ja meile esitanud.

A. K a s k : Väga lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Selle seaduse juures on mul tekkinud küsimus selle täienduse kohta, mis on tehtud Maa-, töö- ja rahvahealu komisjoni poolt, nimelt kaubanduslike ettevõtete selle seaduse alla toomise kohta. Kui arvatakse seaduse alla sellised kaubanduslikud ettevõtted, kus on üle 5 palgalise, siis on selge, et suur hulk äriteenijaid jääb seaduse alt välja. Tallinnas on ärisid, kus on üle 5 palgalise tööjõu, aga siiski mitte väga palju. Enamik poode Viru ja Harju tänaval on niisugused, kus on ainult 1—2 palgalist tööjõudu. Kes aga kindlasti siia alla käivad, on nimelt Tallinna tarvitajateühingud. Kui tõlgendada neid paragrahve ka kaubanduslike ettevõtete suhtes samuti nagu tööstuslikegi ettevõtete suhtes, siis eelnõu § 8 mõlemas variandis eelviimase lõike kohaselt ühele ning samale tööandjale kuuluvast mitmes käitises töötamist loetakse võrdseks ühes ning samas käitises töötamisega. See norm on mõeldud küll nähtavasti ainult tööstuslike ettevõtete kohta, aga kui seda kaubanduslike ettevõtete suhtes ka nii tõlgendada, siis tulevad suuremad tarvitajateühingud kindlasti siia alla, nimelt need, kel on 20—30 kauplust mitmel pool, kuna aga üksikud vürtspoodnikud siia alla kindlasti ei käi. Seaduse mõte on selles, et ta tahab vanu tööjõude toetada. Täna ei ole siin ette toodud neid andmeid, kui palju selle Eraettevõtete Ametnikkude Koja ankeedi järgi oli selliseid tööjõude, kes selle seaduse alla

kuulaksid esiteks oma vara järgi, teiseks ametikohas teenimise järgi ja kolmandaks äri suuruse järgi. Kuni ei ole selgunud küsimus, kui palju seadus üldse haarata saab, ma ei julgeks hakata ettepanekut pooldama ega ka laitma. Selge on aga see, et meie tarvitajateühingute ärid Tallinnas ja suuremad ärid üldse igal pool kindlasti käivad kõik siia alla. Üksikud kaupmehed enamikul juhtudel siia alla ei käiks. (Vahele hüüe.) Kaarmann ei ole tarvitajateühingule võistleja, seal aga, kus võistluskaubandusega tegemist, kus müüakse suhkrut, soola, võid ja teisi toiduaineid, seal on kulude ja tulude vahekord niivõrd piiratud, et iga suguste uute kulude pealepanemine ühelt või teiselt poolt ei ole õige äri seisukohalt.

Mulle ei ole selge, millised erilised kulud tahetakse selle seaduse järgi panna selle seaduse alusel saadavate tulude peale. § 6 lõpus on öeldud: „Hooldemaksust laekunud summasid kasutatakse Tööstusliku töö seaduse § 114 nimetatud erikapitali kasutamiseks ettenähtud korras vanade töövõtjate abistamiseks“. See on selge, kuid selge ei ole paragrahvi järgmine osa: „ja käesoleva seaduse teostamisega seoses olevate kulude katmiseks“. Milliseid kulusid siia võidakse arvata? (Vahele hüüe.) Kas need kulud on mõeldud ainult Sotsiaalministri poolt määratud tasuna haigekassale või võib siin ka teisi kulusid olla, selle kohta ei ole midagi öeldud. Ma arvan, et sellise sotsiaalse seaduse puhul tasude maksimine tohiks väga väike olla. Kui nii on, et ainult seda tahetakse siia alla võtta, mis § 13 ja 14 on ette nähtud, siis on selge. Seaduses eneses ei ole see selgelt ära öeldud, seepärast oleks võinud see seletuskirjaski selgemini väljendatud olla.

Sotsiaalminister O. K a s k : Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Palun lubada teha mõned märkused selle seaduseelnõu juures eelkõnelejatele vastamiseks. Kõigepealt lugupeetud härra Oinasele vastaksin, et see ei ole oluline, et Põhiseaduse järgi on sellel aastal viimane koosistumise päev, sest kuus kuud on täis saanud Riigikogu istumisest. Kui Riiginõukogu leiab... (Vahele hüüe.) Täna on viimane selle istungjärgu koosistumise päev. Kui Riiginõukogu leiab, et seadus ei ole vastuvõetav, siis loomulikult võib see seadus järgmisele istungjärgule edasi minna vastavas käigus, vormiliselt on see võimalik. Kuid sisuliselt ma toetaksin eelnõu niisugusel kujul, nagu ta Riigivolikogu poolt on vastu võetud.

Ma arvan, et praegusele seadusele oleks raske laiendatud redaktsiooni anda. See on õigus, kui härra Oinas ütleb, et Sotsiaalministeeriumis on välja töötatud seadus haiguskindlustuse laiendamise kohta. Meil on kavatsus see esitada koos seaduseelnõuga vanaduse ja invaliidsuse vastu kindlustamise kohta uuel istungjärgul ja see seadus puudutab ka kaubanduslikele käitistele töövõtjaid, kes praegu selle seaduse alla ei käi. Uue seadusega tuleb haiguskindlustus ümber korraldada territoriaalsel alusel. Kui see seadus parlamendi poolt vastu võetakse, läheb siiski 6—8 kuud aega, enne kui saadakse seda ellu rakendada. Reform on nii suure ulatusega ja tingib suuri eeltöid. Selle seadusega taheti kaitsta vanu töölisi, eriti tööstuses. Kaubanduslikele käitistele oleks raske laiendada seda normi seetõttu, et meil ei ole ettevõtete suuruse alal sellist liigitust läbi viidud nagu tööstuses. Meie ei saa kaubanduslikele käitistele ette kirjutada, mitu töölisi nad peavad pidama. Tööstuste kohta on ette nähtud, et kui on tegemist kesktööstusega ning tarvitatakse mehaanilist jõudu, siis peab olema 4 töölisi. Nii et kesk- ja suurtööstuste suhtes määratakse Majandusministri ja Sotsiaalministri omavahelisel kokkuleppel kindlaks, kui palju peavad käitised töölisi pidama. Seejuures tuleb ka arvestada, missuguse tööstusharuga on tegemist, kuid sealgi võib olla erinevusi. Näiteks tekstiiltööstuse harus võivad erinevused olla tööliste vajaduses kunstiidi- ja puuvillavabrikus. Meie ei taha hooldemakskapitali ega mingisuguseid fonde koguda, vaid see on üks väike trahvikapital. Seejuures meie ei tohi aga minna kaugemale normidest, mis meil senini on välja kujunenud. Kui teie kaubanduslikud käitised § 1 alla sisse võtate, siis Sotsiaalminister koos Majandusministriga peab igale ärile määrama selle protsendi, mille ulatuses nad on kohustatud tööl pidama vanu töölisi. Ei ole teist alust. (Vahele hüüe.) See on väga raskelt teostatav. Äri ja kesktööstuse vahel on vahe. Kesktööstus on registreeritud. (Vahele hüüe.) Tööliste arv ei ole sellega seotud. Kui kesktööstus on registreeritud, siis sellega on tema tööliste arv üle 4—6. Kui kaubanduslikud käitised registreerida 4—6 töölisega, siis võidakse sealt 1—2 inimest otsekohe vallandada. Praegu, kus haiguskindlustust kahjuks ei ole veel laiendatud ka kaubandusalale, oleks seda väga raske isegi juba tehniliselt läbi viia. (Vahele hüüe.) Praegu ei saa, aga aasta pärast me võime seda täiendada. Selleks on tarvis ju väga suurt aparati, et seda

läbi viia, s. ö. tööpidamise kohustuse määramist iga äri kohta. Meie ei ole seni saanud kõigi oma sotsiaalseaduste juures laiendada tööinspektsiooni. (Vahele hüüe.) Lugupeetud härra Oinas, Teie teate ise väga hästi, kuidas on lugu sellega. Teie märkisite ühte seadust, mis maksma pandi dekreediga. See seadus pandi maksma Riigihoidja dekreedina ja minu allkiri on ka seal all. See oli äriteenijate tööaja reguleerimise seadus. Teie teate, et seda seadust ei täideta suures osas, seda ei ole saadud veel täiesti ellu viia. (Vahele hüüe: Missugune seadus see on?) See on Äride ja kontorite teenijate tööaja seadus. Meie järelevalveaparaat on võrdlemisi väike. Kui üks seadus tuleb juurde, siis kõige parema tahtmise juures me ei saa seda seadust täiel määral ellu rakendada, teda läbi viia. Kui me uued kohustused peale paneme ja neid ei saa täita, on halb. (Vahele hüüe.) Minu aparadi suurendamine ei ole kergesti teostatav. Arvan, et praegu selle kohustuse läbi viimine ei ole soovitav esimeses osas, kuid Riigivolikogu on selle läbi viinud teises osas, vanadustoetuse osas. Sinna on see sisse võetud ja sellega peaks see vanadustoetuse osas läbi minema. See vanadustoetus on hoolekandeline. Ma ütlesin, härrad Riiginõukogu liikmed, et see seadus omab just hoolekandelist iseloomu, ta ei ole sotsiaal-kindlustuse seadus. Peab tegema teravat vahet nende vahel. Sotsiaalkindlustuse seadus on niisugune seadus, mille alusel töandjad ja tööliselised summasid sisse maksavad ja hiljem saavad töövõtjad nende järgi pensioni. Toonitan veel kord, et see seadus on hoolekandelise iseloomuga seadus. Ma paluksin küll peale üksikasjalist kaalumist vastu võtta selle seaduse Riigivolikogu poolt esitatud kujul, siis saaksime kiiresti seaduse vastu võtta see seadus Riigivolikogu poolt ja elluviimisele asuda. Palju raskusi ja kohustusi tuleb üüride reguleerimise seadusega, ka see seadus nõuab uusi kohustusi. Lugupeetud rnk. Kask puudutas veel § 6 üht lauset. Ma võin vastata, et seda Valitsuse eelnõus ei olnud, aga Riigivolikogu võttis selle ühenduses sellega, et § 14 p. 4 täiendati selles mõttes, et haigekassadele, kellele uued kohustused peale pannakse, võib tasu määrata. See on minimaalne tasu, mis ministri äranägemise järgi määratakse. See kapital ei kujune suureks, kuid võib väikese osa määrata haigekassadele, kui nad tehnilist tööd teevad seaduse täitmisel. Selleks eraldi aparadi loomine nõuaks palju suuremat kulu. Pean ütlema, et see ei ole üldine vanade kindlustamise seadus, vaid see

on teatud ulatuses vanemate tööliste töö-
pidamise kohustuse ja toetuse korraldamise
seadus hoolekande põhimõttel. Ei ole ots-
tarbekohane tööprotsessis, kui hakatakse
töölisi lahti laskma 50—60-ndates aastates.
(Vahelehuue.) Sellepärast peab niisugustel
rasketel aegadel tööprotsessis peetama ka
50—60-aastasi töölisi. Palun omalt poolt
see seadus vastu võtta.

A. Oinas (fakt. märk.): Ma ei saa
kahjuks härra ministriga vaidlema hakata.
Teen ainult paar asjalikku märkust. Kõige-
pealt tähendan rnk. Holbergile, et kui
ta teeb paranduse, et direktorid ei käiks
kõnesoleva seaduse alla, siis vist keegi selle
vastu ei hääleta. (Vahelehuue.) Härra Hol-
berg märkis, et ka isegi Eesti Pank käiks
selle seaduse alla. Kuid pangad ei käi sea-
duse alla, vaid nagu seaduse tekst ütleb —
kauplused, laod ja speditsooniärid. Aga kui
pangad seaduse alla käiksid, ei oleks see
sugugi ülekohus. Edasi märkis Sotsiaalmin-
ister, et järelevalveaparaat on liiga väike.
See on õige. Kuid seadus on tähtsam kui
aparaat ja aparaat peab kujunema seaduse
järgi.

Siis, kas tarvitajateühingud käivad sea-
duse alla? On õigus, et suuremad tarvita-
jateühingud käiksid seaduse alla. Kuid siin
ei ole midagi katki, sest tarvitajateühingud
kannavad juba ise hoolt oma vanade äri-

teenijate ja tööliste eest ja saavad aru, et
vanu äriteenijaid ei saa uulitsale visata.

Aruandja J. Kurvits (lõppsõna):
Teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel
vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lu-
gemisel vastu.

Aruandja J. Kurvits: Teen ettepaneku
seaduseelnõu I ja II lugemise vahel
kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse
vastu.

6. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päe- vakorra kohta.

Juhataja: Päevakord on läbi. Enne
koosoleku lõpetamist teen teatavaks, et Rii-
ginõukogu juhatuse otsusel on järgmine Rii-
ginõukogu koosolek täna, s. o. 15. detsem-
bril 1939 kell 17 järgmise päevakorraga:
1. Tööstuslike ja kaubanduslike käitiste va-
nade töövõtjate kaitse seadus — II lugemisel,
2. Perekonnanimede ja nimede lihtsus-
tatud korras muutmise tähtaja pikendamise
seadus — II lugemisel, 3. Riigiteenijaile ja
-tööliste ühekordselt laste-abiraha maks-
mise seadus — II lugemisel, 4. Väikekorte-
rite üürihindade korraldamise ajutine sea-
dus — II lugemisel.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.10.

M. Pung,

A. Maurer

Koosoleku juhatajad.

Artur Mägi
Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

V istungjärgk.

63. koosolek.

15. detsembril 1939.

Sisu:

1. Tööstuslike ja kaubanduslike käitiste vanade töövõtjate kaitse seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
2. Perekonnanimede ja nimede lihtsus-
tatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
3. Riigiteenijaile ja -töölisele ühekordselt laste-abiraha maksmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
4. Väikekorterite üürihindade korraldamise ajutine seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
5. Koosoleku juhataja teadaanded.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 17.20.

Juhatusel lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Tööstuslike ja kaubanduslike käitiste vanade töövõtjate kaitse seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja **J. Kurvits**.

Juhataja: Kavatsen arutusele võtta ja hääletada käesolevat seadust paragrahvide viisi, kuid teksti ettekandmise ära jätta.

§ 1.

Aruandja **J. Kurvits:** § 1 on esitatud Riiginõukogule kahes variandis. Teen ettepaneku

vastu võtta § 1 esimene variant.

Esimene variant erineb selle poolest, et seal on võetud sisse ka kaubanduslikud käitised.

A. Oinas: Lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Vahepeal on selgunud kaks uut asjaolu: esiteks see fataalne asjaolu, et täna on Põhiseaduse järgi rahvaesinduse selle istungjärgu koosviibimise viimane päev. Komisjonis ja mulle ka täna kuni vaheajani ei olnud see teada. Ma arvasin, et rahvaesindus on koos veel 17. detsembrini. Nüüd selgus juhatusel poolt, nagu ma märkisin, et peame täna töö lõpetama, seega ei jää

menetluseks enam aega. Kuigi ka tänaõhtune koosviibimine on teatav menetlus, see siiski ei aita meid seekord. (Vahelehiide.) Härra Holberg on naljamees, kuid ma ei taha seekord reageerida. Asi ei ole naljaks. Kui nüüd seaduseelnõu esimene variant vastu võtta, siis jääks eelnõu ripakile, kuni rahvaesindus tuleb uuesti kokku. Läheb ehk kuu või poolteist, enne kui rahvaesindus lahendab küsimuse. Seaduse alla on viidud suurem osa töövõtjaid — tööstustöölisi ja tööstusettevõtte ametnikud. See suur osa peaks vähema osa, kaubanduslike käitiste töövõtjate pärast ootama, mis võiks tekitada arusaamatusi.

Teiseks härra Sotsiaalminister andis teada, et kui haigekassade reform läbi viiakse ja haigekassad registreerivad ka kaubanduslike käitiste töölisi ning ametnikke, siis ta pooldab, et käesolev seadus laiendatakse ka kaubanduslike käitiste kohta. Arvan, et ministri sõnad on vekseld, mis ei vaja žireerimist. Seepärast ma isiklikult loobun esimese variandi kaitsmisest, kuigi pean põhimõtteliselt vajalikuks ja õiglaseks mitte üksi käesoleva, vaid ka teiste sotsiaalseaduste laiendamist kaubanduslike käitiste kohta.

Juhataja: Hääletamisele tuleb § 1 mõlemas variandis. Hääletan mõlemad variandid poolt ja vastu.

Hääletamisele tuleb esmalt § 1 esimene variant. (Hääletatakse.)

Hääletamisele tuleb § 1 teine variant. (Hääletatakse.)

Hääletamise tagajärjed: esimene variant on saanud poolt 7 häält, vastu 19 häält, teine variant on saanud poolt 23 häält, vastu 2 häält, seega on vastu võetud § 1 teine variant, see on variant, mis on vastu võetud Riigivolikogu poolt.

§ 2.

Aruandja **J. Kurvits:** Kuna § 1 kohta on vastu võetud teine variant, siis on see seotud ka ühtlasi kõigi muudatustega, mis on § 2, 8 ja 14.

Teen ettepaneku

vastu võtta § 2 teine variant.

Juhataja: § 2 teine variant on loogilises ühenduses § 1 teise variandiga. Kuna

§ 1 esimene variant on tagasi lükatud, siis tuleb hääletamisele § 2 teine variant, mis on kooskõlas § 1 teise variandiga. (Hääletatakse.) § 2 teine variant on vastu võetud.

§ 3—7 ja 1. peatüki pealkiri võetakse vastu.

§ 8.

Juhataja: Hääletamisele tuleb teine variant. (Hääletatakse.) § 8 teine variant on vastu võetud.

§ 9—13 võetakse vastu.

2. peatüki pealkiri.

W. Wrangell: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Minu arvates on siin eksitus juhtunud. Meie võtsime § 1 vastu esimese variandi, kus kaubandus on välja jäetud. Nüüd võtsime § 2 teise variandi vastu, seal on aga kaubandus sees. (Sotsiaalminister O. Kask: Mõlemas variandis on kaubandus teises osas sees.)

2. peatüki pealkiri võetakse vastu.

§ 14.

Juhataja: § 14 esimene variant langeb välja ning tuleb hääletamisele § 14 teine variant. (Hääletatakse.) § 14 teine variant on vastu võetud.

3. peatüki pealkiri, I osa pealkiri, II osa ühes pealkirjaga ning seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seega on seaduseelnõu II lugemisel vastu võetud.

Aruandja J. Kurvits: Kuna teine variant on suure häälteenamusega vastu võetud, teen ettepaneku

III lugemine ära jätta.

A. Naeres: Ma palusin kaks korda § 1 ja § 2 juures, sõna, aga ei saanud.

Juhataja: Ma ei tea, et keegi oleks sõna palunud.

Aruandja on teinud ettepaneku III lugemine ära jätta. Kodukorra § 50 järgi jääb III lugemine ära, kui selle vastu ei ole vähemalt $\frac{1}{4}$ seaduslikust koosseisust. (Hääletatakse.) Vastu ei olda, sellepärast jääb III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt parandus-ettepanekuid ka ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Tööstuslike ja kaubanduslike kaitiste vanade töövõtjate kaitse seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

2. Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja K. Heinver.

Juhataja: Kavatsen teksti ettelugemise ära jätta ja seaduseelnõu hääletada osade kaupa.

I ja II osa ühes pealkirjadega ning seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et parandusi II lugemisel tehtud ei ole, jääb III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt parandusettepanekuid sellele seaduseelnõule ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

3. Riigiteenijaile ja -töölisele ühekordselt laste-abiraha maksmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja A. Naeres.

Juhataja: Kavatsen teksti ettekandmise ära jätta ja seaduseelnõu arutusele võtta osade kaupa.

I ja II osa ühes pealkirjadega ning seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et parandusi ei ole tehtud, jääb kodukorra põhjal III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt parandus-ettepanekuid ei ole.

Asun seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Riigiteenijaile ja -töölisele ühekordselt laste-abiraha maksmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

4. Väikekorterite üürihindade korraldamise ajutine seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Aruandja Maa-, töö- ja rahvaheolu komisjoni aruandja H. Otstavel.

Kaasaruandja Üldkomisjoni aruandja A. Tõnisson.

Juhataja: Kavatsen teksti ettekandmise ära jätta ja seaduseelnõu arutamisele võtta osade kaupa.

I ja II osa ühes pealkirjadega ning seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Kuna Riiginõukogu koosolekul seaduseelnõus parandusi ei ole tehtud, jääb ära III lugemine. Redaktsioonikomisjonil parandus-ettepanekuid ei ole.

Asun seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Väikekorterite üürihindade korraldamise ajutise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

5. Koosoleku juhataja teadaanded.

Juhataja: Riiginõukogu juhatusesele saabus Peaministri kiri 15. detsembrist 1939 nr. 1121 järgmise sisuga:

„Riiginõukogu Juhatusesele. Esitan Teile Vabariigi Presidendi 15. detsembri s. a. otsuse Riigivolikogu ja Riiginõukogu I koosseisu 5. istungjärgu lõpetamise kohta.“

Sellel kirjal on kaasas ärakiri Vabariigi Presidendi otsusest:

„Vabariigi Presidendi otsus Nr. 248. 15. detsembril 1939 a. Lõpetan Riigivolikogu ja Riiginõukogu I koosseisu 5. istungjärgu.“ Otsusele on alla kirjutatud Vabariigi President ja Peaminister.

Edasi on saabunud Riiginõukogu juhatusesele Peaministri kiri 15. detsembrist 1939. a. nr. 384 järgmise sisuga:

„Riiginõukogu Juhatusesele. Saadan siinjuures Vabariigi Presidendi otsuse Nr. 250 15. detsembrist 1939 Riigivolikogu ja Riiginõukogu I koosseisu 5. ja 6. istungjärgu vaheajal Riigivolikogu ja Riiginõukogu välis- ja riigikaitse komisjonide koosolekute kokkukutsumise asjus.“, millele on lisandatud ärakiri Vabariigi Presidendi otsusest: „Vabariigi Presidendi otsus Nr. 250, 15. detsembril 1939. a. Kutsuda kokku Riigivolikogu ja Riiginõukogu I koosseisu 5. ja 6. istungjärgu vaheajal Riigivolikogu ja Riigi-

nõukogu välis- ja riigikaitse komisjonid.“ Otsusele on alla kirjutatud Vabariigi President, Peaminister ja Välisminister.

Riiginõukogu Esimees M. Pung: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Meie käesoleva istungjärgu töö on lõpukorraks jõudnud. Enam ei ole näha meie parlamendi peakoosolekuid sel istungjärgul. Möödaläinud istungjärg on meie iseseisvuse ajaloos üks tähtsamaid ajajärke, milles meie Vabariigi olemasolu teataval viisil küsimuse all oli. Antud olukorras on lahendatud need rasked küsimused rahuldaval viisil. Nende küsimuste lahendamisel on kõik meie kõrgemad riigivõimu kandjad organid südamliselt käsikäes käinud ja üksteist toetanud. Need kõrgemad organid on Vabariigi President, Vabariigi Valitsus ja Riigikogu. Kõige selle raske aja jooksul oli nende vahel pidev kontakt ja tänu sellele koostööle oleme nendest rasketest aegadest üle saanud. Meie edaspidiseks poliitiliseks seisukohaks jääb seesama seisukoht, mis oli ka meil rasketel aegadel, see on meie erapooletuse seisukoht. Meie riikliku erapooletuse poliitika peab meie riigielus ka edaspidi nurgakiviks jääma ja ma julgeksin öelda, et kõik need katsed, mis püüavad meie riiki ja meie rahvast sellest erapooletuse poliitikast eemale viia, ei saa mitte täide minema. Meie oleme selle seisukoha omaks võtnud ja peame ikka ja alati toonitama, et see seisukoht jääb ka edaspidi ja tulevikus maksma. Loodame, et meie tulevikus enam nii raskeid katseaegu läbi elama ei saa, see oleks meie kõige suurem südamesoov. Aga võivad ju ka teissugused asjaolud kujuneda, sest niikaua kui on relvastatud kokkupõrkeid riikide ja rahvaste vahel olemas, ei või keegi tulevikku kindlasti ette näha. Vahepeal aga, nüüd koju minnes, lubage mul kõigile Riiginõukogu liikmeile soovida rõõmsamaid jõulupühi ja head jällenagemist uuel aastal. Meie tänane päevakord on sellega läbi, lõpetan koosoleku, millega lõpeb ka käesolev istungjärg.

Koosolek lõpeb kl. 17.51.

M. Pung

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi
Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärk.

64. koosolek.

16. jaanuaril 1940.

Sisu:

1. Koosoleku juhataja teadaanded.
2. Jõuvankrite seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
3. Kriminaalseadustiku ja Sõjaväe kriminaalseadustiku muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.
4. Saksa Usaldusvalitsuse õigusliku seisundi seadus — I lugemisel.
5. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 10.45.

Juhatuse lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Koosoleku juhataja teadaanded.

Juhataja: Enne päevakorra juurde asumist on mul Riiginõukogu liikmetele teatavaks teha järgmist:

1) Riiginõukogu juhatus omal koosolekul 18. detsembril 1939 otsustas Riigikogu ajutise kodukorra § 132 alusel lugeda Riiginõukogu liikme Wilhelm Wrangell'i (RT 1939, 6, 39) omal soovil Riiginõukogu koosseisust lahkunuks ja tema volitus lõpenuks arvates 18. detsembrist 1939.

See otsus on avaldatud Riigi Teatajas 22. detsembril 1939, nr. 116, nr. 912 ja teatavaks tehtud Valimiste Peakomiteele.

2) Valimiste Peakomitee otsusega 22. detsembrist 1939, mis välja kuulutatud Riigi Teatajas 5. jaanuaril 1940, nr. 2, art. 10, on Eesti Evangeeliumi Luteriusu Kiriku piiskopi valimiskogu poolt 14. detsembril 1939 Eesti Evangeeliumi Luteriusu Kiriku piiskopiks valitud Johan Kõpp tunnustatud Riiginõukogu liikmeks ameti poolest.

Riiginõukogu liige Johan Kõpp on andnud Riiginõukogu liikme pühaliku töötuse Riiginõukogu Esimehele 9. jaanuaril 1940.

2. Jõuvankrite seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Uesson:** Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Praegukehtiv Jõuvankrite seadus on välja antud 1936. a. ja see asendas endist Jõuvankrite seadust, mis oli välja antud

1929. a. 1936. a. seaduses on tehtud juba varem mõned muudatused, nii 1937. a. ja suurem muudatus 1938. a. Ka praegune muudatus puudutab õige laialt Jõuvankrite seadust. Umbes 40 paragrahvist 12 paragrahvi on muudetud, ühes sellega on veel juurde lisatud uus paragrahv — 24¹.

Jõuvankrite seadus sisaldab eeskirju selle kohta, mis loetakse jõuvankriteks ja missugustele nõuetele peavad jõuvankrid vastama. Jõuvankrite seaduses on ühtlasi ette nähtud jõuvankrite registreerimise kord ja registreerivad asutised. Edasi sisaldab Jõuvankrite seadus eeskirju jõuvankrite maksustamise kohta. Eri peatükina Jõuvankrite seaduses on ette nähtud juhtide kutsealade korraldamine. Samuti on ette nähtud eeskirjad, millal tuleb autojuhtidelt sõiduload ära võtta. Edasi on eeskirjad autoliiklemise julgeoleku kohta, milledest ära märgitud, millistele nõuetele peavad autod vastama, et neid võib liiklemisele lasta, samuti eeskirjad, millal võivad juhid autosid juhtida. Siis on veel lõppeeskirjad, kus on ära tähendatud, kellele kuulub jõuvankrite liiklemise järelevalve, s. t. Maanteede Talitusele, ja on veel ära märgitud Teedeministri õigused määrusi anda jõuvankrite liiklemise korraldamiseks.

Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduse muutmise seaduses on, nagu ma juba tähendasin, õige palju paragrahve muudetud, kuid kõiki neid muudatusi ei hakka ma ära tähendama. Juhin tähelepanu ainult tähtsamatele muudatustele. Nii on Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõu § 1 jõuvankrite hulgast välja arvatud invaliidide sõidukid, kui nende kiirus ei ületa 20 km tunnis. Peatükis 3 on esmaabipunkti-maksule antud paremini seda maksu iseloomustav nimetus. § 11 on uus lause juurde lisatud, mille järgi Teedeministril on õigus anda juhendeid esmaabipunkti-maksust laekuvate summade kasutamise, tarvitamise ja arvestamise kohta.

Peale selle on veel järgmised muudatused. On suurendatud autobuste lubatavat maksimaalset kaalu. Praegu on 2-teljeliste autobuste lubatav maksimaalne kaal ühe telje kohta 6 tonni. See on tõstetud 8 tonnile ja üldkaal 11 tonnilt 16 tonnile. 3-teljeliste autobuste maksimaalne koormatus esimese telje peale on lubatud 8 tonni

ja tagumise telje peale kokku 12 tonni. Kogu kaal võib olla 19 tonni. Sellele on juurde lisatud, et Maanteede Talitus määrab ära, missugustel teedel võivad maksimaalse kaaluga autobused liigelda.

Peale selle on muutmise seadusega täpselt ära määratud, kes on maksukohuslane. Enne oli sel alal selgusetus ja protsesse. Nüüd on selgelt öeldud, et jõuvankri valdaja, kelle nimele jõuvanker on registreeritud, on maksukohuslane.

On täiendatud ja täpsustatud ka jõuvankri juhtimise lubade väljaandmise korda, katsekomisjonide koosseisu ja katsekomisjonide tegevuse korraldamist. On suurendatud Maanteede Talituse direktori võimkonda. Maanteede Talituse direktor kinnitab katsekomisjonide koosseisu ja määrab Teedeministeeriumi esindaja komisjoni ning võib omalt poolt komisjoni liikmeid määrata. Teedeminister võib katsekomisjoni tegevuse lõpetada, kui ta leiab selle tarviliku olevat.

Uudiseks esitatud seaduses on veel, et karistuse puhul võib kõrgema liigi juhiluba vahetada madalama liigi loa vastu. Praegumaksvas seaduses on ette nähtud autojuhi karistusena ainult loa äravõtmine, kuid on loomulik, et autojuht, kes ei ole võimeline autobust juhtima, võib taksojuhiks olla. Uuenduseks selles seaduses on veel, et jõuvankrijuhtide karistuste registrit peetakse peale prefektuuride ka Maanteede Talituses; seni peeti neid ainult prefektuurides. Peale selle on uues seaduses ette nähtud, et neid nimekirju võivad ka kodanikud vaadata.

Kõige tähtsam muudatus on tehtud § 38, mis oli ka seaduse muutmise aluseks. Endine § 38 rääkis sõjaväe juhtimislubade ümbervahetamisest. Praegu on see ette nähtud § 22. Uus § 38 koosneb kahest lõikest. Esimeses lõikes on eeskirjad selle kohta, et kauplustes kõik jõuvankrid, nende osad ja tarbed tuleb Maanteede Talituse poolt arvele võtta. Ühes sellega antakse Maanteede Talitusele õigus autosid kauplustes kontrollida ja uurida. See on tarvilik selleks, et Maanteede Talitus teaks, missuguseid autosid on üldse olemas. Teiseks on see tarvilik selleks, et vähendada meil kõiksugu autotüüpe. Meil on autotüüpe üle saja, aga tahetakse alla viia paarikümne peale. Teises lõikes on ette nähtud, et jõuvankrite valdajad on kohustatud omal kulul saatma sõiduki sõjaväe voorisõidu harjutustest osa võtma. Niisugused harjutused on tarvilikud selleks, et õpetada autojuhte vooris sõitma, et ei juhtuks kokkupõrkeid ja voor liiga pikaks ei veniks.

Uus paragrahv, § 24¹, näeb ette, et juhtimisluba võib anda neile isikuile, kellele tervislik seisukord ei vasta jõuvankrijuhtimise nõutavale seisukorrale. Kui aga jõuvanker nii ümber ehitatakse, et see võimaldab vastaval isikul jõuvankrit hädaohuta juhtida, siis võib juhtimisloa erandina saada ka selline inimene. Näiteks: praeguse seaduse järgi ühe jalaga inimene ei saa jõuvankrit juhtida, kui aga jõuvanker nii ümber ehitada, et teise jala funktsioone võib täita kätega, siis võib uue seaduse järgi jõuvankrijuhi loa saada.

Riigivolikogus on selles seaduses tehtud mõned vähemad parandused. Mõned neist on ainult redaktsioonilised. Tähtsam parandus on esmaabipunkti-maksu tõstmine autobustelt 5 kr-lt 10 kr-le. § 15 esimese lõike lõppu on lisatud lause: „Jõuvankrimaksude pikendamine ja ajatamine kui ka nende maksude ja viivitusrahade kustutamine ja vähendamine toimub Maksustamiskorralduse seaduses ettenähtud alustel ja korras.“ Siin on ära näidatud, kuidas tuleb toimetada. Veel suurem muudatus on §-s 26, nimelt on seda täiendatud selles mõttes, et § 25 ettenähtud registri vaatlemine ja sellest väljavõtete tegemine on kõigile vaba 1 kr. tasumisel Teedeministeeriumi Teedekapitali arvele. Peale selle on Riigivolikogu kustutanud § 25¹ ja 25², sest nende järele ei olnud mingisugust vajadust. Riiginõukogu Üldkomisjon, seaduseelnõu kaalunud ja ära kuulunud Valitsuse esindajate seletused, ei teinud selles muudatusi. Esitan seaduse Riiginõukogule vastuvõtmiseks sel kujul, nagu ta on vastu võetud Riigivolikogu poolt.

Teen Üldkomisjoni nimel ettepaneku

Jõuvankrite seaduse muutmise seadusele I lugemisel vastu võtta.

H. O t s t a v e l : Lugupeetud härra Esimees, lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Jõuvankrite seaduse muutmise seaduse § 25 sisalduv raskus on nüüd lahendatud. See oli küsimus, mis varem igal pool raskusi tekitas, nimelt karistus juhiloa jäädavalt äravõtmisega. Vanas seaduses olid ette nähtud juhud, kus kindlasti oli kohuslik loa äravõtmine. Praegu on see küsimus lahendatud otstarbekamalt. Kuid kuidas tuleb talitada, kui luba jäädavalt on ära võetud, aga äravõtmise põhjused peaksid ära langema. Siit ei ole võimalik praegu aru saada, et kui näiteks autojuhilt sõiduluba jäädavalt ära võetakse, kas on siis niisugust instantsi või asutist, kes võib armuandmise korras juhile selle loa tagasi anda, kui näib, et ta on end

parandanud. Võib-olla on niisuguseid jõuvankrijuhte, kelle suhtes asi tuleks ümber otsustada ja neile sõiduluba tagasi anda. Kuigi seadus niisugust võimalust ette ei näe, tuleb selleks vahest siiski tarvidus.

Aruandja A. Uesson: Kahjuks Valitsuse esindajat siin ei ole, kes oleks võinud vastata ülestõstetud küsimusele, kuid ma võin siiski paari sõnaga teatada, et kui politseiprefektuuri poolt antakse tunnistus autojuhi korralikkuse kohta, võib loa ära võtnud asutis oma otsuse muuta ning juhile loa tagasi anda. Nii et see küsimus senini suuri raskusi ei ole tekitanud.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja A. Uesson: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

3. Kriminaalseadustiku ja Sõjaväe kriminaalseadustiku muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja J. Holberg: Käesoleva seaduseelnõu esitamine on tingitud neist vastuoludest, mis on tekkinud Sõjaväe kriminaalseadustiku ja tsiviilkriminaalseadustiku käsitamisel. Nimelt kõnesoleva kriminaalseadustiku § 18 alusel isikuil, kes on mõistetud sunnitööle, võetakse ära kõik aukraadid. Kriminaalseadustiku § 20, mis näeb ette väiksema karistuse — vangimajja mõistmise — ja mis lubab seda karistust ühendada § 18 ja 19 ettenähtud õiguse kitsendustega, kui karistus on samuti minimaalne, s. o. on ette nähtud üks aasta vangistust. Järelikult, kui keegi on mõistetud vangi üle ühe aasta ja kohus on öelnud, et ta kaotab ka need õigused, mida on mainitud § 18, siis kaotab ta ka oma igasugused auastmed. Meie Sõjaväeteenistuse seadus näeb aga ette, et sunnitööl olnuid ei võeta sõjaväeteenistusse ning et nad kannavad oma teenistuskohustuse tagalas. Tekib olukord, et inimene, keda on võrdlemisi kergesti karistatud, ei saa enam tegelikus sõjaväeteenistuses üldse teenida. Need tuleb arvata tagalateenistusse, milline asjaolu, arvesse võttes seda, et meil on siiski võrdlemisi suur hulk inimesi niisugust karistust kandnud, kuid ei ole aga seevõrra rikutud, et nad enam ei kõlbaks igasugustele kohustustele sõjaväes, on väga ebamäärane. Just

selle asjaolu kõrvaldamiseks ongi võetud juurde uus paragrahv — 20¹. See näeb ette, et niisuguseil isikuil, keda on karistatud ühes õiguste kaotamisega, jääb reamehe auaste alles ja nad võivad sellega tegevast sõjaväeteenistusest osa võtta. Praegu oli nii, et võeti teenistusse inimesi, kellel aukraade ei olnud, kuid teenima pidid. Teine küsimus käsitleb vastuolusid, mis on olemas Sõjaväe kriminaalseadustiku ja Kriminaalseadustiku vahel selles mõttes, et Sõjaväe kriminaalseadustiku § 25 järgi, kui sõjaväelane saatis korda niisuguse kuriteo, mis on häbistav, siis võetakse temalt auaste ära. Kui ta on aga ohvitseride reservis ja saab karistada 1-aastase vangistusega häbistava teo eest, jääb aukraad alles. Seepärast on siin ühtlustatud, et kui ohvitser, kes on reservis, saab karistada häbistava kuriteo eest, siis kaotab ta auastme ja teenib edasi reamehena nii, nagu see, kes on tegev sõjaväelane. Need isikud aga, keda on karistatud ja kes on oma õigused kaotanud enne sõjaväeteenistusse astumist, peaksid saama välja teenida esimese auastme, s. t. reamehe astme. Neil põhjustel on kahe kriminaalseadustiku muutmine ette võetud ja nad kooskõlla viidud. Teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja J. Holberg: Teen ettepaneku

I ja II lugemise vahel mitte pidada kahepäevast vaheaega.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

4. Saksa Usaldusvalitsuse õigusliku seisundi seadus — I lugemisel.

Aruandja Üldkomisjoni aruandja O. Rütli.

Kaasaruandja Majanduskomisjoni aruandja J. Puhk.

Aruandja O. Rütli: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Oktoobrikuus 1939 sõlmiti Eesti ja Saksa riigi vahel nn. kokkuleppeprotokoll. See kokkuleppeprotokoll sisaldab nimelt määrusi, mis tingitud saksa rahvusgrupi ümberasustamisest Saksa riiki. Selle protokollil alusel on asutatud nn. Saksa Usaldusvalitsus Tallinna Saksa konsulaadi juurde. See usaldusvalitsus oli küll nimetatud, aga tema õiguslik seisund oli seniajani määramata. Selle protokollil tulemuseks on

käesolev seadus, nimelt Saksa Usaldusvalitsuse õigusliku seisundi seadus. See seadus määrab ära täielikult, missugused õigused sel usaldusvalitsusel on, ja annab talle juriidilise isiku õigused. Tal on oma pitsat pealkirjaga: Saksa Usaldusvalitsus Eestis — Deutsche Treuhandverwaltung in Estland. Usaldusvalitsus võib tarbe korral avada oma osakondi või agentuure ka väljaspool Tallinna, s. o. teistes linnades. Usaldusvalitsuse tegevust juhib Saksa saadiku poolt nimetatud usaldusvalitsuse president ja samuti nimetab Saksa saadik usaldusvalitsuse presidendile asemiku. Usaldusvalitsuse presidendil ja tema asemikul on kõik õigused, mis Saksa kutsekonsulil harilikult.

Need õigused, mis Eesti valitsuse poolt nimetatud usaldusmehel on, ei ole veel kindlad, sest et § 3 ütleb, et nimetatud usaldusmehe ülesanded ning õigused määratakse lähemalt kindlaks Eesti Välisministri ja Saksa saadiku vahel toimuva noodivahetuse teel. Nõnda see seadus, mida meie arutame, võib veel mõnes suhtes muutuda sellepärast, et kokkulepe ei ole veel täiesti lõplik ja siin võib väikesi muudatusi tulla. Saksa Usaldusvalitsuse läbikäimine sünnib Eesti valitsuse poolt nimetatud usaldusmehe kaudu ja teiselt poolt usaldusvalitsuse presidendi kaudu. Usaldusvalitsuse õigused on ära määratud peaausjalikult elnõu § 4. Tal on õigus võtta enda valitsemisele ümberasuajate kogu Eestis olev vara, mis on lähemalt kindlaks määratud Eesti Vabariigi ja Saksa Riigi vahel sõlmitud vastavates kokkulepetes. Ta võtab enda valdusele selle vara ja on igal pool selle seaduslik esindaja ilma ühegi erivolitusega. Tal on õigus ilma erivolitusega esineda ka kohtus protsessides, mis on pooleli jäänud. Annab aga usaldusvalitsuse president või asemik tema volituse edasi, siis tuleb volitus anda notariaalkorras meil kehtivate seaduste kohaselt. Nende ümberasuajate all, kelle vara Usaldusvalitsus valitseb, mõistetakse kõiki Eesti kodakondsusest 15. oktoobri protokollil alusel lahkunud isikuid, seega mitte ainult saksa rahvusgruppi kuuluvaid isikuid. Et see usaldusvalitsus on nüüd õieti kõigi nende lahkuvate isikute esindaja, siis kohtud ja ka ametiasutised, kellel on vahest protsesses ees, saadavad vastavad paberid, teadaanded ja kutsed, mis isikutele olid määratud, nüüd Saksa Usaldusvalitsusele. Saksa Usaldusvalitsusel on ka õigus lasta kinnistusregistrisse tema valitsemisel olevate kinnisasjade, samuti laevakinnistusregistrisse tema valitsemisel olevate laevade suhtes keelumärget teha. Selleks on aga tingimata tarvis meie Välis-

ministri käest tõendus, ilma milleta ei saa keelumärget sisse kanda.

Eelnõu § 8 on veel ette nähtud, et kui üleminev vara on eestkoste all, võtab selle vara üle Usaldusvalitsus eestkostja käest, muidugi hoolekandekohtu nõusolekul. Säärasel korral lõpetatakse hooldamine selle vara suhtes. Peale selle on usaldusvalitsusel õigus üle võtta pärandit, kui see on avanenud enne ümberasuja lahkumist Eesti kodakondsusest ja kui ümberasuja 15. oktoobri 1939. a. protokollil kohaselt esitatud deklaratsioon on teatanud, et talle kuulub selle pärandi pärimise õigus. Pärandi vastuvõtmiseks tuleb esitada Välisministeeriumi poolt tõestatud deklaratsiooni ärakiri.

Saksa Usaldusvalitsuse raamatupidamine ja sisemine asjaajamine võib toimuda saksa keeles. Läbikäimine kodanike ja ametiasutistega toimub eesti keeles, olgu siis et vastav kodanik või ametiasutus on avaldanud nõusolekut läbikäimiseks saksa keeles.

Saksa Usaldusvalitsus, kuisvõrd ta ei tegutse kasusaamise eesmärgiga, on vaba kõigist kehtivate kui ka tulevikus kehtimapandavate seaduste alusel võetavatest riigi- ja omavalitsusmaksudest. Kui ta aga tegutseb kasusaamise eesmärgiga, kuulub ta maksutamisele üldisel alusel.

Ümberasuajate tulud ja varad kuuluvad maksustamisele üldisel alusel meie seaduste järgi. Majandusministrile on õigus antud kokku leppida Saksa Usaldusvalitsusega tulu- ja muude maksude suhtes, et neid määrata üldsummas paušaleerimise teel või erikokkuleppel, et ei oleks tarvis üksikult arvutada. Saksa Usaldusvalitsusel on õigus üles kutsuda kõiki kreditore ja deebitore ja kõiki isikuid, kellel on õigusi ja nõudmisi, esitada neid 4 kuu jooksul. Iseäralik on see, et Saksa Usaldusvalitsus võib osa võtta aktsiaseltside koosolekuist, kui ta saab aktsiad ümberasuajailt, kes on ära läinud, ja seda isegi sel korral, kui põhikirjas ei ole seda ette nähtud. Kui aga aktsiad on rohkem kui 49%, võib ta osa võtta koosolekuist ainult siis, kui Majandusminister sellega nõustub.

Seaduseelnõu järgi lahendatakse kõik tekkivad põhimõttelised küsimused Eesti Välisministri ja Saksa saadiku vahel toimuva noodivahetuse teel. Saksa Usaldusvalitsuse tegevuse ajaline ulatus on lahtiseks jäetud ja see oleneb Eesti Välisministri ja Saksa saadiku vahel toimuvast noodist. Kui usaldusvalitsuse tegevuse lõpetamisel jääb Eesti kodanikkude vastu nõudeid rahuldamata, siis deponeeritakse nende tasumata nõuete katteks küllaldane tagatis. Nagu lu-

gupeetud Riiginõukogu liikmed näevad, on see seadus mitte kindel seadus, vaid ta on kokkuleppe tulemus ja võib mõnes suhtes veel muutuda. Sellelt seisukohalt arutas ka Üldkomisjon seadust õiguslikust ja majanduslikust küljest. Komisjon jõudis ühisele otsusele, et see seadus tuleb vastu võtta esitatud kujul muutmatult.

Teen Üldkomisjoni nimel ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Kaasaruandja J. Puhk: Toetan aruandja ettepanekut.

A. Kask: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Oleme täna Riiginõukogus ühe suure ajaloolise sündmuse järelevaatajatena ja konstateerijatena. Esimest korda on rahvaesinduses kõnet saksa rahvuse lahkusmise seadusest ja selle seaduse vormilikust tunnustamisest. See rahvas on meie maal olnud, nagu meil on saanud vanaks kõnekäänuks, 700 aastat. See on peaaegu täpselt nii, kui arvestada, et nad tulid 1240. a. ja lahkuvad 1940. a. Ma ei mõtle hakata ajalugu siin ette tooma, see on kõigile teada. Tahaksin ainult märkida, et see rahvas nendest aegadest peale, mil Eestil iseseisvusvõimu ei olnud, mil nad lossidesse olid asunud ja sealt maad ümberringi valitsesid ja mil nad olid linnad loonud, olnud meie maal valitsevaks rahvaks nii poliitiliselt kui ka majanduslikult. See valitsemine on kestnud igasuguste ülemvalitsuste ajal, oli see siis Poola, Rootsi, Taani või Vene võimude ajal. Ükski riigivõim ei ole selle rahva eesõigusi, eriti selle kõrgema kihi eesõigusi hävitanud, neid on vahel kärbitud. Kuni Vene suure revolutsioonini 1917. a. on nad olnud meie maal täiesti valitsevaks rahvaks nii maal kui linnades. 1919. aastast peale on nende võim meie maal kadunud, sest mõisad võõrandati ja sellega kadus nende nii poliitiline kui ka majanduslik mõjuvõim. Kuid nende mõisade eest on tasu makstud ja see tasumaksmine kestab edasi. Tasu maksab muidugi meie rahvas, kes kõigi nende aastasadade kestel on selle kõrgema kihi kasuks töötanud ja varasid kokku kandnud. Ka linnades ei olnud neil enam Vene revolutsioonist arvates poliitilist võimu. See võim kadus, kui tuli demokraatlik valitsemisseadus ja iga kodanik, kes oli teatud aastates, sai valimisõiguse. Majanduslikult on aga see rahvas praegugi veel meie suuremate, tulutoovamate ettevõtete näol ikkagi tooniandja ja võimul. Selle seaduseelnõu arutamisel ei ole meie teada saanud ega ole ka kokkuleppeprotokollis midagi sellest öeldud, mis

saab nende suurettevõtete, mida me siamaale pidasime saksa ettevõteteiks aktsiaseltside ja teiste ettevõtete näol. Kas selle rahva isamaale või emamaale tagasimine kuga need ettevõtted muutuvad nüüd Eesti ettevõteteiks, kas selleks on väljavaateid või jääb see majanduslik võim nende suurettevõtete näol veel siin edasi tegutsema? Seda me ei näe sellest seaduseelnõust ega ka protokollist. Protokollist näeme küll seda, et meil on tarvis tasuda nende lahkujate varade eest nende väärtus. Milline see väärtus on, selle kohta ei saa loomulikult vististi kellelgi olla praegu täpselt ülevaadet. Kuid lahkujate eneste arvates olevat see 700—800 milj. kr. (Vahele hüüe.) Seda me ei tea, kas neto või bruto, aga selge on teisest küljest, et see, kui palju nende varade peal meie Eesti riigis on kohustusi, see on arvestatav, ei saa olla kuigi suur. Igatahes suured summad peavad selle seaduse elluviimisel, selle seaduse alusel loodava Saksa Usaldusvalitsuse kaudu meie maalt välja minema. Meie ei ole selle aktsiooni kohta siin Riiginõukogus saanud sõna võtta, sest kokkuleppeprotokoll on koostatud ilma meie avaliku sõnavõtuta, on ratifitseeritud Presidendi poolt, nagu see meie Põhiseadusega kooskõlas on. Praegu on võimalik ainult ära kuulata Valitsuse esindajat Välisministri näol. Ja ma tahan paluda Välisministrit, et ta valgustaks siin võimalikult lühidalt, sest kuulsin, et ta aeg on napp, selle seaduse aluseid ja ütleks ühtlasi ka, missugused väljavaated ja kavatsused on Vabariigi Valitsusel nende summade tasumise kohta, mis meil tuleb selle seaduse alusel neile lahkujaile tagantjärele tasuda. Et see on üks väga suur aadrilaskmine meie majandusele, on selge. Seepärast igale mõtlejale majandustegelasele on suureks küsimuseks, kuidas meie maa ja rahvas sellest aadrilaskmisest välja tuleb. Seejuures aga ei saa ära unustada, et reaallettevõttele, ka suurettevõttele, mida peetakse sakslaste omandiks, on kohustusi teiste maade vastu, mitte Saksamaa vastu. Need loomulikult jäävad meie kanda ja need loomulikult arvatatakse vististi maha ka nendele kuuluvatel summadel. Igatahes meile langeb suur kohustus ja mind isiklikult kõige rohkem häirib see, millise aja kestel ja missuguste vahenditega meie suudame tasuda selle kohustuse.

H. Otsa: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Mul selle seaduse kohta palju just öelda ei ole. § 4 on märgitud, mis alusel Saksa Usaldusvalitsus ümberasujate

Eestis oleva vara enda valitsemisele võtab, nimelt vastavate kokkulepete põhjal. Mul on teada mõningaid juhtumeid sellest, et ümberasujad on ära minnes sõlminud oma vara suhtes mõnesuguseid kokkuleppeid, mida ei ole suudetud ajanappuse tõttu vormiliselt läbi viia. On isegi vastava üldvolitusega antud õigus kinkimise korras asja lahendada. Need varad, millede suhtes tehti niisugune korraldus, ei ole loomulikult deklareeritud selles varade nimekirjas, mis ümberasuja vastava korralduse põhjal on pidanud sisse andma. Mind huvitab küsimus, kas säärastel juhtudel need varad, mis ei ole deklareeritud, eraldatakse sellest üldisest varast, mis läheb usaldusvalitsusele, sest see õieti riivab juba meie oma kodanikkude huvisid, kes ei ole vormilist kokkulepet jõudnud teha. Kui eeltähendatud küsimus on ette nähtud, siis on hästi, aga kui ei ole, siis need varad, millede peale ümberasujad on kinkevolitused andnud, peaksid siiski jääma meie kodanikkudele edasiandmiseks, nagu ümberasujate poolt on mõeldud, ja mitte minema omanike väljarändamise tõttu Saksa riigi omandiks.

Teine küsimus, mida siin arvatavasti ka mõeldud on, mida aga selles seaduses käsitletud ei ole, on see, et on vahest vajalik ümberasujate maakinnisvarade suhtes riikliku korraldust, millega oleks võimalik neid kinnisvarasid teatud aja jooksul omandada, et nendega Nõukogude Liidu baasidest ümberasustavaid oma kodanikke maaga varustada ja sellega nendele elamisvõimalusi luua.

Välisminister A. Piip: Härra Esimees, härrad Riiginõukogu liikmed! Ma ei hakka peatuma selle sündmuse ajaloolise hinnangu juures, mis kahtlemata on suur, kuid mille tõlgitsemise juures on võimalikud nüansid ja oma variandid. Ma vastan ainult neile küsimustele, mille härra rnkl. Kask üles seadis, järgmist. Ümberasustamise aktsioon, nagu teada, on tulnud Saksa riigi algatusel ega piirdu ainult Eestiga, vaid on teostatud ka Lätis ja tuleb ligemal ajal teostamisele Leedus, edasi on ta laienenud Ida-Poola peale. On olnud läbirääkimisi selle kohta, et sakslased Kagu-Euroopast jne. üle tuua. See on üks osa suurest ajaloolisest aktsioonist, võiks öelda, moodsast rahvasterändamisest, et saada riigile selgemad ja rahvuslikud piirid — põhjendusega, et see peab olema osa rahu kindlustamisest. Mis puutub nüüd selle aktsiooni majanduslikusse mõjusse meie suhtes, siis on härra rnkl. Kask'il kindlasti õigus, et see meie seisukoht ei ole kerge, sest ta sunnib meie nii-

kuinii kapitalivaest maad võrdlemisi suure osa rahvamajanduses olevast kapitalist välja võtma ja transfereerima välismaale. See on selles mõttes teatud määral kapitalide väljaviimine, mille vastu riigid tavaliselt võitlevad, kuid mida meie riik on teatud määral meie ajaloolise arengu tõttu sunnitud olnud aktsepteerima. Küll aga näeb protokoll ette, et varade välismaale üleviimine peab sündima niiviisi, et see ei kahjusta Eesti maksubilanssi ega Eesti rahvamajandust. See on üldine juhtmõte, mille kohta juba oktoobris kahe riigi vahel kokku lepitigi ja mille üksikasjade kohta praegu läbirääkimine käib. On selge, et seda summat, mis ümberasujate kapitali näol meie rahvamajanduses oli, ei saa ühe korraga üle viia, sest see ei ole likviidne kapital, üks väike osa on seal raha näol, olgu valuutas või Eesti kroonides, kuna suur osa on kõiksugu ettevõtetes ja varades. Need varad jäävad lõppude lõpuks siia. Pean ütlemale, et meie riik ega ükski riik neid varasid üle ei võta, vaid need jäävad eraomanikele, kellele nad need üle annavad, ja ainult siis, kui nad saavad neid varasid likvideerida, saab nende rahalisi väärtusi transfereerida. Meie arusaamise ja Valitsuse kava järgi peab see sündima kümnete aastate jooksul, mitte aga lühikese aja jooksul, ühtlasi võttes põhimõtteks, et ei tohi meie rahvamajandust häirida ja temale kahju teha.

Mis puutub üksikutesse küsimustesse, mida teiselt poolt ette toodi, siis tähendaksin, et need varad, mis ei ole deklareeritud, ei käi usaldusvalitsuse valitsemise alla. Selles suhtes on meie valitsusel olnud pikki läbirääkimisi, kuna Saksa valitsuse soov oli, et kõik ümberasujate varad käiksid automaatselt Saksa Usaldusvalitsuse valitsemise alla. Meie seisukoht aga on, et protokollis tähendatud põhimõtted peavad jääma kehtima. Protokollis on väljendatud, et ainult need varad käivad Saksa Usaldusvalitsuse valitsemise alla, mis on deklareeritud.

Mis puutub eravolitustesse, siis kehtivad need seni, kuni vastavad varad § 7 korras lähevad Saksa Usaldusvalitsuse käsutusse vallasvara ülevõtmiseni ja kinnisvara kohta vastava märkme tegemiseni kinnistusraamatusse. Säärane on üldine lähtekoht. Vastupidine seisukoht, mida kaaluti, et ümberasujate varade valitsemine läheb Saksa Usaldusvalitsuse alla ümberasujate ärasõitmisega Eestist, ei ole vastuvõtmist leidnud. Meie seaduses on just ümberpöörduvalt teine seisukoht fikseeritud.

Mis puutub maa-kinnisvaradesse, siis maa-kinnisvarade kohta on ette nähtud esi-

algu likvideerimine samas korras, nagu see on ette nähtud linnakinnisvara likvideerimise kohta, s. o. vabatahtlikus korras, kuigi maal Põllutöoministeeriumi vahelesegamisel. Meil ei ole ülevõtmine toimunud sellises korras kui Lätis. Meie valitsus on nõusolekut avaldanud maa-kinnisvarade ülevõtmiseks ühekorraga, kuid raskusi on olnud siin hinnaküsimuses. Meie oleme pakkunud normaalset hinda, kuid Saksa valitsuse poolt on hind, mida nemad soovisid, võetud märksa suurem. Kuni hinnas kokkulepet ei ole, jääb kehtima üldine põhimõte, et need varad kuuluvad likvideerimisele nagu kunagi eravarad, s. t. müüakse ära, kui vastava ostja leiavad. Võib-olla ostab Põllutöoministeerium üksikud objektid ära. Kuivõrd on neid talupidajaid, kelle maad Nõukogude Vene valitsusele välja renditud, võimalik ümber paigutada lahkunud sakslaste maa-dele, see on eri küsimus. Põhimõtteliselt näeksime seda heameelega, kuid see on fakti küsimus.

Seaduseelnõu võetakse II lugemisel vastu.

Aruandja O. Rütli: Teen ettepaneku Saksa Usaldusvalitsuse õigusliku seisundi seaduse eelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb Redaktsioonikomisjoni.

5. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Juhataja: Teen teatavaks Riiginõukogu juhatus otsuse. Riiginõukogu juhatus otsustas pidada Riiginõukogu 65. koosoleku täna, see on teisipäeval, 16. jaanuaril 1940, kell 12 järgmise päevakorraga: 1. Komisjonide täiendavad valimised, 2. Jõuvankrite seaduse muutmise seadus — II lugemisel, 3. Kriminaalseadustiku ja Sõjaväe kriminaalseadustiku muutmise ja täiendamise seadus—II lugemisel, 4. Saksa Usaldusvalitsuse õigusliku seisundi seadus—II lugemisel. Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 11.42.

M. Pung

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärgk.

65. koosolek.

16. jaanuaril 1940.

Sisu:

1. Komisjonide täiendavad valimised.
2. Jõuvankrite seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
3. Kriminaalseadustiku ja Sõjaväe kriminaalseadustiku muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
4. Saksa Usaldusvalitsuse õigusliku seisundi seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Koosoleku avab Riiginõukogu esimene abiesimees **H. Lauri** kell 12.13.

Juhatusel lauas abiesimees **H. Lauri**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Komisjonide täiendavad valimised.

J. P u h k: Teen ettepaneku valida Riiginõukogu Rahvakasvatuse ja -kultuuri komisjoni liikmeks rnk. **J. Kõpp** ja samuti Rahvakasvatuse ja -kultuuri komisjoni liikmeks rnk. **J. Nuut**.

Edasi teen ettepaneku Üldkomisjoni liikmeks valida rnk. **A. Maurer**.

J u h a t a j a: Ettepanekud ei taotle komisjonide suurendamist, vaid lahkunud liikmete asemele uute valimist. Teisi ettepanekuid ei ole.

Panen hääletamisele ettepaneku valida Riiginõukogu Rahvakasvatuse ja -kultuuri komisjoni liikmeks rnk-d **Kõpp** ja **Nuut**. (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud.

Teine ettepanek oli valida rnk. **A. Maurer** Üldkomisjoni liikmeks. Ka selles komisjonis on üks vaba koht. Teisi ettepanekuid ei tehta, asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud.

2. Jõuvankrite seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Uesson**.

J u h a t a j a: Arutamise puhul kavatsen ära jätta seaduseelnõu teksti ettekandmise.

§ 1, § 6 kolmas lõige, § 11, 12, 13, 15, 3. peatüki pealkiri, § 19, 20, 23, 25, 26, 30, 36, 37, 38, I osa sissejuhatus ühes pealkirjaga, § 24¹, II osa sissejuhatus ühes pealkirjaga, III osa ühes pealkirjaga, IV osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

J u h a t a j a: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei tehtud, jääb dokumendi põhjal III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt parandus-ettepanekuid ei ole.

Jõuvankrite seaduse muutmise seaduse eelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Jõuvankrite seaduse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

3. Kriminaalseadustiku ja Sõjaväe kriminaalseadustiku muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Holberg**.

J u h a t a j a: Kavatsen II lugemisel teksti ettekandmise ära jätta. Selle korra vastu ei vaielda.

Kriminaalseadustiku § 18, I osa sissejuhatus ühes pealkirjaga, § 20¹, II osa sissejuhatus ühes pealkirjaga, Sõjaväe kriminaalseadustiku § 21 ja § 25, III osa sissejuhatus ühes pealkirjaga, § 25¹, IV osa sissejuhatus ühes pealkirjaga, V osa ühes pealkirjaga, VI osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

J u h a t a j a: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et parandusi II lugemisel ei tehtud, jääb eelnõu III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt ettepanekuid eelnõu redaktsiooni kohta ei ole.

Asun seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Kriminaalseadustiku ja Sõjaväe kriminaalseadustiku muutmise ja täiendamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

4. Saksa Usaldusvalitsuse õigusliku seisundi seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Aruandja Üldkomisjoni aruandja **O. Rütli**.

Kaasaruandja Majanduskomisjoni aruandja J. P u h k.

J u h a t a j a: Korra asjas teen teatavaks, et kavatsen II lugemisel teksti ettekandmise ära jätta.

§ 1—15, I osa pealkiri, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

J u h a t a j a: Sellega on Saksa Usaldus-

valitsuse õigusliku seisundi seaduse eelnõu II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb kodukorra põhjal III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt parandusi ei ole.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Saksa Usaldusvalitsuse õigusliku seisundi seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12.30.

H. Lauri
Koosoleku juhataja.

Artur Mägi
Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärk.

66. koosolek.

6. veebruaril 1940.

Sisu:

1. Kriminaalseadustiku muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.
2. Rahvatervishoiu korraldamise seadus — I lugemisel.
3. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 10.45.

Juhatusel lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Kriminaalseadustiku muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Holberg**: Kriminaalseadustiku muutmise ja täiendamise seadus on tingitud järgmistest asjaoludest:

1) puhtvormilistest põhjustest; uue Põhiseaduse maksmahakkamise tõttu tuleb mitmeid paragrahve muuta, sest kui KrS maksuma hakkas, olid kõrgematel ametiasutistel ja riigiorganitel teised nimetused; need nimetused on nüüd muudetud ja selles mõttes tuleb ka KrS täiendada ja muuta;

2) vahepeal on palju muudatusi olnud meie riigielus ja selle tõttu on ette nähtud ka uusi sanktsioone, mida KrS enne ei olnud. Näiteks on Trükiseaduse tõttu tarvis KrS täiendada.

Peale selle on leitud, et riigiäraandmise süütegudes on tarvis tõsta sanktsioone. Nii on sõja ajal, mil on tarvis eriti riigijulgeoleku eest hoolitseda, sunnitöö kõrval ja asemel ette nähtud surmanuhtlus.

Peale selle on leitud, et teatavate kuritegude vastu võitlemiseks ei ole sanktsioonid küllalt täielikud. Eriti on tarvilik ettevaatust tulikahjude ja plahvatavate ainete ja õlidega ümberkäimisel. Sel alal on sanktsioone kõrgendatud. Teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja **J. Holberg**: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

2. Rahvatervishoiu korraldamise seadus — I lugemisel.

Aruandja Üldkomisjoni aruandja **A. Kask**.

Kaasaruandja Maa-, töö- ja rahvahealolu komisjoni aruandja **H. Leesment**.

Aruandja **A. Kask**: Praegu arutusel olev eelnõu on Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Riigivolikogule mineva aasta 23. jaanuaril. Sellega on ta parlamendis olnud juba üle ühe aasta. Et see seadus parlamenti üldse tuli ja tarvilikuks peeti teda läbi vaadata, selle kohta öeldakse Valitsuse seletuskirjas, et ta on peamiselt kodifikatsioonikorras pidanud tulema, esiteks üldkodifikatsiooni huvides, et seda Seaduste Kogu osa kodifitseerida, teiseks aga seepärast, et 1928. aastast peale, mil hakkas kehtima Tervishoiu-ala korraldamise seadus, on esiteks antud sellel alal rida uusi seadusi ja teiseks on olnud riigivalitsemise korras muudatusi, nimelt tervishoiu-ala juhtimise korralduses. Sel ajal ei olnud iseseisvat Sotsiaalministeeriumi, kellele allub tervishoiu-ala korraldamine. Oli osakond omal ajal Siseministeeriumi juures, pärast Haridusministeeriumi juures jne. 1936. a. 1. aprillil aga loodi Sotsiaalministeerium ja sellega tulid ka juurde mõnesugused muudatused tervishoiu-ala korraldamise struktuuris. Nimelt tuli juurde minister ja ministrile oli tarvis tervishoiu-ala korraldamises eraldada teatud funktsioonid, mis seni kuulusid Tervishoiuvalitsuse direktori võimkonda. See on peamotiiv, miks kõnesolev seadus on muutmisele võetud. Seaduse kodifitseerimisel lahutati ministri ülesanded Tervishoiu ja Hoolekande Talituse direktori ülesannetest. Peale selle tehti seaduses terve rida muudatusi. Üldjoontes on jäänud Tervishoiu-ala korraldamise seadus sisult endiseks. Muudatused on aset leidnud seda ala korraldavate ametisikute ja -asutiste ülesannete jaotuses. Üldiste ja ulatuslikumate küsimuste otsustamine on toodud Riigi Tervishoiunõukogu, Tervishoiu ja Hoolekande Talituse ning Farmaatsiaosakonna võimkonnast Sotsiaalministri võimkonda. See on puhtfunktsioonide

vahetus, mitte aga sisuline uuendus. Valitsuse seletuskirjas öeldakse, et on peetud tarvilikuks ümber korraldada üksikuid asutisi ja teha sisulisi muudatusi, millele, lugupeetud Riiginõukogu liikmed, lubage Teie tähelepanu juhtida.

Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõu § 2 p. 11 ja 12 ettenähtud ülesanded on uued. Kehtivas seaduses neid ülesandeid ei ole. Need on käesolevasse seaduseelnõusse võetud kooskõlas Riigikaitse rahuaegse korralduse ja Riigikaitse sõjaaegse korralduse seadusega (RT 1938, 29). Nende seaduste järgi kuulub Sotsiaalministeeriumi ülesandesse rahvatervishoiu-ala ettevalmistamine sõja korraks, kuhu kuulub eeltööde tegemine sanitaaralal tegutsemiseks üldohu, sõjategevuse või vaenlase kallaletungide korral, samuti sel alal abi korraldamine. Vastavalt sellele tuleb Tervishoiu-ala korraldamise seadusega ära määrata, missugused ülesanded kuuluvad ministrile ja missugused teistele tervishoiuala korraldavatele ametisikutele ja -asutistele. Eelnõu § 2 p. 11 ja 12 järgi kuulub Sotsiaalministrile selle ala üldine korraldamine. Rohkem uuendusi selles paragrahvis ei ole ette nähtud. Paragrahvides 3 ja 4 on ette nähtud Tervishoiu ja Hoolekande Talituse ning Farmaatsiaosakonna ülesanded eraldatuna, kehtivas seaduses on need koos. Need paragrahvid asendavad kehtiva seaduse § 4 selle erinevusega, et osa neist ülesannetest on antud Sotsiaalministri võimkonda, kuna osa on ka uusi ülesandeid. Uue ülesandena esineb Tervishoiu ja Hoolekande Talitusel p. 5 all nimetatud kohustus, mis on üle toodud maakonna- ja linnavalitsuste ülesannetest. See käsitleb nimelt koolide, sadamate, liiklemisteede ja karistusasutiste tervishoiulise seisukorra järelevalvet. See on toodud keskkvalitsuse võimkonda, sest et siin on tegemist järelevalvega riigiasutiste ja -ettevõtete tervishoiulise seisukorra üle ja et see järelevalve peaks kuuluma riigiasutise, mitte aga omavalitsusasutise võimkonda. See on n.-ö. funktsiooni ümberpaigutamine omavalitsuse võimkonnast ministeeriumi võimkonda.

§-ga 5, mis asendab kehtiva seaduse § 3, on apteegirevidendid ümber nimetatud farmaatsia-inspektoreiks, missugune nimetus sobivat enam nende töö iseloomuga. Välja on jäetud nõuded hoolekandeinspektorite kohale määratavate isikute hariduse kohta kui tervishoiuseadusse mittekuuluvad normid.

§-ga 8 on ette nähtud teatud muudatused kehtivas seaduses, need on järgmised.

Tervishoiunõukogu asukohaks on määratud Sotsiaalministeerium. Kehtiva seaduse järgi asub Tervishoiunõukogu Tervishoiu ja Hoolekande Talituse juures. Kuna aga see nõukogu on meie tervishoiu-ala kõrgemaks juhtivaks organiks, siis peab ta ka olema ühenduses vastava ministriga ja asuma ministeeriumi juures. Teiseks on kehtiva seaduse redaktsiooni järgi Tervishoiunõukogul võimalik teatud asju iseseisvalt otsustada. Arvatakse aga, et parem on, kui ta seda ei teeks, vaid et temale peaks kuuluma nõuandev asjus, mis käesolevas seaduses loetletud. Tervishoiunõukogult on seega võetud otsustamisõigus ja jäetud ainult nõuandevõigus.

Kolmandaks on Tervishoiunõukogult võetud apteekide võrgu määramise õigus. Sellele on vastu vaieldud Rohuteadlaste Koja esindajate poolt, kuid arvatakse siiski, et see muudatus on õige järgmistel põhjustel: Vabamüügiapteekide seaduse järgi määrab apteekide võrgu Sotsiaalminister, mitte mingi teine võim. Rahvatervishoiu korraldamise seaduse järgi määras selle Tervishoiunõukogu. Et Vabamüügiapteekide seadus hiljem kehtima hakkas ja sinna norme sisse toodi aegadest, kus oli Sotsiaalminister olemas, siis tekkis siin muidugi lahkuminekuid võimude vahel. Kuid sellega ei ole tahetud Tervishoiunõukogult ära võtta võimalust seisukoha võtmiseks apteekide võrgu määramisel. See on tal võimalik § 8 sissejuhatava osa järgi, kus on ette nähtud, et Tervishoiunõukogu arutab ka apteekidesse ja rohuasjandusse puutuvaid küsimusi. Sellega on tal võimalik tegutseda nõuandjana ka apteekide võrgu arendamise alal.

§ 9 tehtud muudatused puudutavad Tervishoiunõukogu koosseisu. Koosseisu on täiendatud Tartu Ülikooli Bakterioloogia Instituudi juhatajaga, Siseministeeriumi esindajaga kodanliku õhukaitse alal, Eesti Haigekassade Liidu esindajaga, Kohtuliku Ekspertiisi Instituudi esindajaga ja tuberkuloosi ning lastekaitse alal teotsevate sihtasutiste esindajatega, kummastki ühega. Jaoskonna-tervishoiuarstide organisatsiooni esindaja asemel on ette nähtud jaoskonna-tervishoiuarstide esindaja. Nõukogu koosseisust on kustutatud tervishoiu-inspektor; viimase asemel eelnõu näeb ette nõukogu teadusliku sekretäri, kelleks on üks tervishoiu-inspektor Tervishoiu ja Hoolekande Talituse direktori määramisel.

Uus on ka selle paragrahvi teise lõike eeskiri, mille järgi Sotsiaalminister juhul, kui ta võtab osa Tervishoiunõukogu koosseisust, juhatab seda koosolekut. See ees-

kiri on vajalik selleks, et võimaldada Sotsiaalministril kui ministeeriumi juhatajal aktiivselt osa võtta Tervishoiunõukogu tööst. Võrrelduna kehtiva seadusega on uus § 11, milles on ette nähtud, et Tervishoiunõukogu võib tema läbivaatamisele kuuluvate küsimuste ettevalmistamiseks moodustada komisjone. See võimalus oli tal ka seni Vabariigi Valitsuse poolt antud kodukorra alusel, kuid on õigem, kui see õigus on ka seaduses ette nähtud. Nimeliselt on ette nähtud Farmakopöakomisjon, mis on permanentne. Selle komisjoni ülesandeks on farmakopöa muutmise ja täiendamise ettepanekute läbivaatamine ja vajalikuks osutuvate muudatuste ja täienduste teaduslik läbitöötamine. Kuna Tervishoiunõukogu seda komisjoni ei saa moodustada oma liikmete hulgast, seda liikmete-eriteadlaste vähesuse tõttu, siis näeb seaduseelnõu selleks ette erikorra, nimelt et komisjoni koosseisu määrab Sotsiaalminister. Valitsuse poolt esitatud eelnõu § 11 jaotati Riigivolikogu komisjoni poolt kaheks ja nimelt § 11 ja 12, kusjuures Farmakopöakomisjon on eraldatud § 12 alla.

Eelnõu § 13 on uudsuseks see, et Tervishoiunõukogu liikmeile ning teaduslikule sekretärile hakatakse tasu maksma koosolekute eest. Kehtiva seaduse järgi olid ette nähtud ainult sõidu- ja päevarahad ning neid said loomulikult need komisjoni liikmed, kes väljastpoolt sisse sõitsid, kes aga Tallinnas elasid, need sõidu- ega päevarahasid ei saanud. Nüüd on ette nähtud ühesugune tasu kõigile, peale sõidu- ja päevarahade. Tasu ning sõidu- ja päevaraha suuruse ja maksmise korra määrab Vabariigi Valitsus.

§ 16 ja 17 on ka teatud määrani ümber korraldatud senine kord. Kehtivas seaduses ettenähtud maa- ja linnavalitsuste ülesanded on eelnõus ära jaotatud maa- ja linnavolikogude ning maa- ja linnavalitsuste vahel, sest kehtivas seaduses on maa- ja linnavalitsuste ülesannetena ette nähtud ülesandeid, mis Linnaseaduse ja Maakonnaseaduse järgi kuuluvad maa- ja linnavolikogudele.

Edasi on täiendatud maa- ja linnavalitsuste ülesannete loetelu eeskirjaga, mis teeb maa- ja linnavalitsustele ülesandeks eeltööde tegemise sanitaaralal teotsemiseks üldohu, sõjategevuse ja vaenlase kallaletungi korral ja sel puhul abiandmise korraldamise. Täiendus on tehtud seoses riigikaitseadustega.

Eelnõu § 19 järgi on maa- ja linnaarstide ülesanded jäänud samasteks, mis kehtivas seaduseski. Uue ülesandena on ette nähtud punktis 10 korralduste tegemine

tervishoiupersonaali ettevalmistamiseks sanitaaralal teotsemiseks üldohu, sõjategevuse ja vaenlase kallaletungi puhul. Peale selle on ülesannete loetelu täiendatud punktiga 8 seoses riigikoolide, sadamate, liiklemisteede ja karistusametite tervishoiulise seisukorra üle järelevalve teostamise viimisega Tervishoiu ja Hoolekande Talituse ülesannetes. Selle ülesande teostajateks kohtadel on maa- ja linnaarstid.

Eelnõu § 20 tahab garanteerida maa- ning linnaarstidele kindlamat püsivust oma kohtadel, seda kõigepealt sel teel, et maa- või linnaarsti kinnitab ametisse Sotsiaalminister vastava maavanema, linnapea või linnavanema ettepanekul, kusjuures minister võib jätta arsti kohale kinnitamata. Kui esitatud arst jäetakse kinnitamata, tuleb ühe kuu jooksul esitada teine kandidaat. Jäetakse ka see kinnitamata, siis nimetab maa- või linnaarsti vastavalt Sotsiaalminister. Ühest küljest paistab maakonna- või linnavalitsus olevat õigustatud kaasa rääkima arsti kohale kinnitamisel, teisest küljest on ette nähtud arsti vabastamiseks kohalt samasugune kord, nagu see on maksev riigiteenijate ametist vabastamisel. Selle korra sissetoomise põhjuseks toodi komisjonis ette, et sellega on tahatud kindlustada maa- ja linnaarstide kui kõrgemate administratiivsete organite ametispüsivust niikauaks, kuni luuakse omavalitsusteenijate teenistuseseadus. Seda seadust senini ei ole olnud ja ametnikke on vabastatud ametist BES normide kohaselt. On peetud sobivamaks, et ametnikkonda, nagu on maa- ja linnaarstid, ei või lihtsalt ametist tagandada ja vallandada, vaid nende kohta peaksid kehtima ametist vabastamisel samasugused korraldused kui riigiteenijategi kohta.

§ 21 on muudetud kehtiva seaduse redaktsiooni ses mõttes, et maa- ja linnaarstide kohale võib määrata vaid neid isikuid, kes omavad õigust arsti kutse alal töötamiseks. Kui ta kaotab arstina tegutsemise õiguse, siis peab ta lahkuma ka ametist. Teiseks on ette nähtud, et peale nende õiguste, mida iga arst peab omama töötamiseks, peab maa- või linnaarst omama veel ühiskonnatervishoiu- ja kohtu-politsei arsti kutset. Sama paragrahvi lõplausele on antud uus redaktsioon, mis kolmanda astme linnades võimaldab maakonna jaoskonnaarstil olla ühtlasi linnaarstiks nende omavalitsuste valitsuste vahelisel kokkuleppel. Kehtivas seaduses on jäetud märkimata, kas selleks võib olla maa-arst või jaoskonnaarst. Siin nüüd nähakse ette, et selleks võib olla jaoskonnaarst.

§ 22 teine lõige tahab kindlustada kolmanda astme linnadele kvalifitseeritud arste. Tihti on olnud nende kandidaatide leidmisega raskusi, sest omavalitsused ei maksa linnaarstidele ajakohast tasu. Seepärast taheti seadusega määrata, et linnaarstidele tuleb maksta vähemalt riigiametnikkude XIX palgaastme palk. (Vahelehüüded — XVIII!) Ma ütlen otsekohe. Valitsuse eelnõu nägi ette, et XIX astme palk. Riigivolikogu Majanduskomisjon oli aga lahkem ning tahtis arste rohkem kindlustada, paremaid arste saada, ja tõstis nende palka ühe palgaastme võrra. Seetõttu on ka eelnõusse üks osa juurde tulnud, mida Valitsuse poolt esitatud eelnõus ei olnud, nimelt see, et kõnesolev paragrahv (22) hakkab kehtima pärast 1. aprilli 1940, et mitte teha raskusi linnavalitsustele jooksva eelarveaasta kestel lisatulude hankimisega linnaarstide palga tõstmise puhul.

Samuti on täiendatud selle paragrahvi kolmandat lõiget sellega, et lahendatakse linnaarstile palga maksmise küsimus sel juhul, kui linnaarsti ülesandeid täidab maakonna jaoskonnaarst.

Kohalikkude tervishoiunõukogude koosseisu kohta käivaid eeskirju (§ 25) on muudetud selles mõttes, et maakonna- või linnavalitsuse esindajaks tervishoiunõukogus on vastav maavanem, linnapea või linnavanem või nende asemel vastav maa- või linnanõunik; nõukogu koosseisu loetelu on täiendatud maa- ja linnaarstiga, sest kehtivas seaduses ei ole nimetatud, et viimased sinna kuuluvad.

§ 26 on kokkukõlas § 25 ette nähtud, et nõukogu juhatajaks on maavanem, linnapea või linnavanem või tema asemel maa- või linnanõunik.

§ 30 sisaldab täiendava eeskirja, et jaoskonna-tervishoiuarstid on omavalitsusametnikud. Jaoskonna-tervishoiuarsti ametisse nimetamine on kokkukõlas Maakonnaseadusega ja Linnaseadusega viidud vastavalt maavanema, linnapea või linnavanema võimkonda. Siia maani oli see linna- või maakonnavalitsuse otsustada. Edasi on seaduseelnõus fikseeritud üks uus olukord tervishoiu alal ja nimelt, et jaoskonnaarst peab arstiabi andma oma jaoskonnas maavolikogu poolt kindlaksmääratud tasu eest. Siia maani seda seaduses ette nähtud ei olnud. Kuid et rida maavalitsusi on täielikult kehtima pannud taksid järgi arstimise, siis on seaduse muutmise puhul seaduses ka see ette nähtud, et jaoskonnaarstid peavad oma jaoskonnas ravima kodanikke kindlaksmääratud tasumäärade järgi.

Nagu § 22, nii on ka § 34 jaoskonna-tervishoiuarstide palga alammäär kindlaks määratud seadusega, ja nimelt riigiametnikkude XIX palgaastme suuruses. Ka siin on Riigivolikogu tõstnud selle tasu XIX astmelt XVIII palgaastmele, et parandada, nagu juba tähendasin, nende majanduslikku olukorda ja kindlustada paremate arstide püsimist kohal. Peale selle on seda paragrahvi täiendatud selles mõttes, et nende ülesannete täitmise eest, mille üle teostab järelevalvet Tervishoiu ja Hoolekande Talitus maa- ja linnaarstide kaudu, saavad jaoskonnaarstid tasu riigikassalt.

Kehtiva seaduse järgi määrati koolide, omavalitsuste haigemajade ja vaestearstid, omavalitsuste tervishoiuasutiste juhatajad ja tervishoiualal omavalitsuse teenistuses olev muu personaal ametisse ja vabastati ametist vastava maakonna- või linnavalitsuse poolt maa- või linnaarsti ettepanekul. Uue eelnõuga (§ 35) on, kooskõlas Maakonnaseadusega ja Linnaseadusega, kooliarstide, omavalitsuste haiglate ja hoolekandearstide, maakondade ja linnade tervishoiuasutiste juhatajate ja haiglate eriosakondade juhatajate ametisse nimetamine ja ametist vabastamine antud vastavalt maavanema, linnapea või linnavanema kätte maa- või linnaarsti ettepanekul. Nii on see ülesanne maa- või linnavalitsuse võimkonnast viidud ühe isiku võimkonda. Muus osas on tervishoiupersonaali ametisse nimetamise ja ametist vabastamise kohta kehtivas seaduses leiduvad eeskirjad Rahvatervishoiu korraldamise seadusest kustutatud. Nende isikute ametisse nimetamine ja ametist vabastamine teostub Maakonna- ja vastavalt Linnaseaduses ettenähtud korras. Selle paragrahvi teise lõike eeskiri on uus ning eelnõusse võetud seetõttu, et Raviasutiste ja laboratooriumide seadust kavatseti muuta selliselt, et seal, kus see vajalikuks osutub, võidakse Vabariigi Valitsuse otsusel omavalitsuste haiglate administratsiooni kohta kehtima panna eri kord võrreldes käesoleva seaduseelnõuga.

§ 37 on muudetud selles mõttes, et kohtu-politseiarstid kinnitab ametisse Sotsiaalminister kokkuleppel Kohtuministriga. Kehtiva seaduse järgi nimetas seni neid ametisse Tervishoiu ja Hoolekande Talituse direktor. Muudatus on tingitud sellest, et ühtlustada kohtu-politseiarstide ametisse nimetamise korda teiste riigiametnikkude ametisse nimetamise korraga.

Need on sisulised muudatused, mis sisaldab Valitsuse eelnõu võrreldes kehtiva seadusega.

Riigivolikogus oli arutamisel 3 tervishoiuala seaduseelnõu korraga, nimelt Tervishoiu-ala korraldamise seaduse eelnõu, Raviasutiste ja laboratooriumide seaduse eelnõu ja Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seaduse eelnõu. Neist 2 oleme enne jõulu juba vastu võtnud ja nad on läinud juba avaldamisele. Käesolev seaduseelnõu on alles nüüd siia jõudnud seetõttu, et Riigivolikogu Üldkomisjon on seda seadust väga põhjalikult kaalunud, teda täiendanud ja muutnud. Valitsuse eelnõus oli seaduse pealkirjaks Tervishoiu-ala korraldamise seadus. Riigivolikogu võttis pealkirjaks Rahvatervishoiu korraldamise seadus. Sellest tingituna on tehtud eelnõus redaktsioonilisi parandusi. Sisulise muudatusena väärrib märkimist § 2 tehtud muudatus. § 2 kustutati p. 3, sest kokkõlas Ehitusseadusega selles loetletud ülesanded kuuluvad Tervishoiu ja Hoolekande Talituse võimkonda ja on korraldatud eelnõu § 3 p-ga 18. P. 6 (Valitsuse eelnõus p. 7) tähendatud loetelu täiendati aseõdede ja samariitide ettevalmistamise kursuste õppekavade nimetamisega. Eesti Punane Rist ja Kaitseliit on omal algatusel vastavaid kursusi toimetanud ja tähendatud isikuid ette valmistanud. Et samariitide ja aseõdede ettevalmistust ühtlustada, on vajalik, et kursuste korraldamist juhitaks ühisest keskusest. Selleks on täiendatud § 2 p-ga 12 ja § 3 p-ga 14. § 2 on täiendatud vastavalt Tervishoiupersonaali kutsetegevuse seadusele. Uue punktina on juurde võetud p. 7 ning analoogiliselt sellele redigeeritud ümber § 3 sissejuhatav osa ja p. 21. § 3 p. 2 on ümber redigeeritud harmoonilisema sõnastuse saamiseks. Edasi on kustutatud p. 21 Valitsuse eelnõus ja viidud üle § 17 (Valitsuse eelnõus § 16) sissejuhatavasse ossa, sest tegelikult järelevalvet siin-loetletud ainete üle saab ikkagi kõige paremini teostada kohalik omavalitsus. § 4 on ümber redigeeritud ja vastavalt sellele ka p. 10. § 4 p. 3 on tahetud kustutada sõna „rohu“ ja nimetada kõiki sarnaseid kauplusi kosmeetikatarvete- ja värvikauplusteks. Peab ütlema, et eelmised parandused on kõik Riigivolikogu pleenumis vastu võetud, kuid kosmeetikatarvete- ja värvikauplus on tagasi lükatud, see ettepanek ei ole meile edasi tulnud.

Edasi on sõna „farmatseut“ asendatud sõnaga „rohuteadlane“ ning § 8 sissejuhatav osa on lühendatud ja ümber redigeeritud. § 11, nagu tähendasin, on Riigivolikogu Üldkomisjonis lahutatud kaheks ja sellest peale läheb lahku Valitsuse eelnõu ja Riiginõukogu komisjoni poolt vastuvõetud eelnõu paragrahvide järjestus. § 17 täiendati

p-ga 19, kuhu paigutati ümber § 3 p. 21. § 19 on tehtud redaktsioonilisi muudatusi, mis seadust sisuliselt ei muuda. § 21 on muudetud selles mõttes, et maa- või linnaarst, kes ei oma ühiskonna-tervishoiu- või kohtu-politseiarsti kutset, võib selle kutsetunnistuse nõutada ja esitada 1 aasta asemel 3 aasta kestel. Komisjon on leidnud, et seda võib 3 aasta kestel esitada, ja tegi selle muudatuse praktilistel põhjustel, nimelt Tartu Ülikool ei korralda neid kursusi mitte iga aasta, vaid harvem, ja seetõttu ei ole füüsilist võimalust seda eeskirja alati täita.

§ 22 muutuste kohta ma juba tähendasin, et siin on viidud Valitsuse poolt esitatud palga alammäär XIX-lt XVIII palgaastmele.

§ 25 on Valitsuse eelnõus ettenähtud kohaliku tervishoiunõukogu koosseisu juurde võetud ka vastavalt maa- või linnaveterinaararst. On arvatud, et see on ka tarvilik tervishoiu-ala korraldamiseks.

§ 26 on vastavalt Maakonnaseadusele ja Linnaseadusele ümber redigeeritud esimene lõige ja kustutatud teine lõige. § 32 p. 12 on vahetatud sõna „vaestearst“ sobivama terminiga „hoolekandearst“. § 35 on välja jäetud haiglate osakonnajuhatajate suhtes 3-aastane arstipraktika nõudmine ja lepitud sellega, et osakonnajuhataja peab olema eriteadlane omal alal. See on puhtpraktilistest tarvidustest tekkinud, sest midu võib olla, et arst omab eriosakonna juhatajale vajalikku haiglas töötamise vilumust, aga kui tal ei ole 3-aastast praktikat, siis teda ei või puhtvormilistel põhjustel kohale nimetada. § 36 võeti sõna „kohtu-politseiarst“ asemel „kohtu-politseiarstid“. Seaduseelnõu täiendati Riigivolikogus teise osaga, mille järgi selle seaduse § 22 teine ja neljas ning § 34 teine lõige jõustuvad 1. aprillist 1940.

Riigivolikogu võttis enamiku parandustest vastu, lükkas aga tagasi paranduse rohu- ja värvikaupluste nimetuse muutmise alal.

Riiginõukogu komisjonis tehti seaduse kohta 2 parandus-ettepanekut. Kõigepealt § 5 juurde, kus soovitati Tervishoiu ja Hoolekande Talituse direktori, abidirektori ja tervishoiu-inspektori kohtadele nimetatavate isikute loetelu täiendada lastekaitseinspektori nimetusega selleks, et lastekaitseinspektor oleks arst, mitte aga jurist või mõne muu haridusega isik. Seda parandus-ettepanekut põhjendati ühelt poolt, kuid teiselt poolt seletati, et siin on tegemist praegu Tervishoiu-ala korraldamise seadusega Valitsuse terminoloogia järgi ja Riigivolikogu terminoloogia järgi Rahvatervishoiu korraldamise seadusega, ja et kuigi lastekaitse

osalt kuulub tervishoiu-alamasse, on siiski teada, et selle ala korraldamiseks on ette nähtud eriseadus. See seadus ei ole veel jõudnud Riigivolikogusse, aga Valitsuse esindaja seletuse järgi selline seaduseelnõu on välja töötatud. Seepärast arvati, et on parem, kui selles seaduses ette nähakse juhtiva organi haridus. Kõneldi sellest, et selle ala juhtijaks peaks olema mitte ainult arst, vaid koguni naisarst, kuid siiski ei peetud tarvilikuks seda siia seadusse võtta, ja sellepärast see parandus-ettepanek lükati tagasi.

Teine parandus-ettepanek oli § 22 kohta. Eelnõus, mis teile kätte saadetud enne komisjoni, on esimese lõike lõpul öeldud: „§ 19 p. 1 tähendatud komisjoni tööde eest makstakse neile tasu vastavais seadustes ettenähtud alustel ja korras.“ § 19 p. 1 ei ole mingisugusest komisjonist juttu. Seepärast siin tehti ettepanek § 19 p. 1 asendada § 19 p. 11. Selles punktis kõneldakse komisjonidest ja nimelt sõjaväeringkonna-, pensioni- ja muude komisjonide istungeist. See parandus-ettepanek võeti vastu. Vahepeal on tulnud Riigivolikogust teade, milles öeldakse, et nendel on olnud § 19 p. 11. Masinakirja vea tõttu on sattunud seaduseelnõusse § 19 p. 1, mispärast Riigivolikogu palub lugeda seda § 19 p. 11. Järelikult siin Riigivolikoguga kokkuleppemenetlust ei tule.

Selle seaduse arutamise puhul kõneldi ka neist asjadest, mis selle seadusega otseses seoses ei ole, sest härrad Riiginõukogu liikmed ja proua Riiginõukogu liige on võinud tähele panna, et käesolev seadus korraldab ainult tervishoiu-ala, ütleb, kes midagi teeb, ja näib, et selle seaduse järgi kõige suurem tegija on jaoskonnaarst. Tema peab kõike tegema ja andmeid andma, juhendeid saama; ta peab olema revident, kontrolör ja ka tegija. Et ta kõigile peab andma arstiabi ja kõiki ravima, seda otseselt sellest seadusest välja lugeda ei saa, kuid see on selge, et see on jaoskonnaarsti tähtsaim ülesanne. Arvestades praegusi olusid, kus kaupade liikumine idast ja läänest on kaunis takistatud ja kus kaupade saamine võib hoopis kitsaks minna, tuleb mõelda, kuidas asju vajalikult parandada. Arvati, et siin tuleks kahel viisil asja parandada. Esiteks nõutada võimalikult suurel määral arstimite tagavarasid, niipalju kui võimalik selleks ka eri krediiti andes, ja teisest küljest asi, mida meil alati võimalik teha on ja mille kohta komisjoni liikmed ka oma isiklike kogemuste põhjal tõendasid, et see täiesti läbiviidav on, nimelt et arstid kirjutaksid haigete ravimise puhul retseptidele märksa väiksemad kogused

rohte kui seda senini on tehtud. Meil on olnud praksiseks, et kui ühe retseptiga oled rohtu saanud, siis jääb harilikult pool või rohkem sellest järele, ja kui ta on seisnud, siis ei saa teda teine kord enam kasutada. Sellega ühenduses sooviti esiteks, et rohtusid vähem välja kirjutataks, sest kui rohkem tarvis on, siis võidakse seda korrata, sellega hoitakse palju kokku, ja teiseks, et juurde muretsetaks võimalikult palju rohtusid.

Siis avaldati veel ühte väga praktilist soovi, nimelt et meie apteekide retseptide kirjutamise korda muudetak, et retseptid ei kirjutataks pikkadele ribadele, nagu praegu, mis siis pannakse pudeli külge, ja kui pudel koju tuuakse, siis sealt ära rebitakse, vaid et retsept kirjutataks sedelile, mis pudeli külge jääb. See praksis olevat teistel maadel läbi viidud. Komisjonis toonitati seda, et kui pudeli küljest on retsept ära rebitud, siis ei tea enam pärast, mis seal sees on. On ainult teada, et „välispidine“ või „seespidine“, ja muud midagi. See oli kolmas sooviavaldus. Komisjoni liikmed arvasid, et seda ei ole raske täita. See teeks retseptide koostamise lihtsamaks, apteekidel oleks vähem paberikulu ja see ei tohiks ka vist meie tervishoiu-ala korraldamisele kahjulik olla. Nii on see seadus komisjoni poolt läbi arutatud. Teen Üldkomisjoni aruandjana ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Kaasaruandja H. Leesment: Ma toetan ettepanekut ka omalt poolt.

A. Naeres: Väga austatud härra Esimees, väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Ma ei ole muidugi tervishoiuküsimuste spets ja ei taha seadust seepärast analüüsima hakata, aga et mõned küsimused puudutavad meie kutsealasid, s. o. käsitööstusalasid, siis selles mõttes tahaksin, lugupeetud Riiginõukogu liikmed, selle kohta mõne sõna rääkida. Me teame, et tervishoiu korraldamise seadus kui niisugune on väga vajalik, sest siin kõik korraldused, mis tehakse ja kasutamisele võetakse, on võetud eeldusega, et nad peavad kaitsma meie kõige kallimat vara — rahva tervist ja rahvatervishoidu. Ma tean, et meil üks kutseala on astunud väga mitmel korral tervishoiu alal samme. See on juuksurite või habemeajajate ala. Nad on pöördunud tervishoiuvalitsuse poole ja ka Käsitööstuskoda on astunud samme Valitsuse juures, et see kutseala saaks oma kutseala tarviduseks piiritust. (Naer.) Siin teie kõik naerate ja teete järel-

Piiritus on aga juuksurite töö juures sama tarvilik kui arstidele nende töö juures. Seda läheb vaja habemenoa ja teiste tööriistade puhastamiseks, samuti kui arstil arstiriistade puhastamiseks. See ei ole ala, kus midagi tervishoiu mõttes ei võiks ette tulla. Teinekord võib inimese näol olla vistrik, mis läheb katki, mispärast töötamisel peavad olema väga puhtad riistad, sest niisugustel juhtudel võib isegi inimese kaalul olla. Me teame, kui väikestest löigetest vahel inimesed võivad saada veremürgituse. Seniajani pole juuksurite kaebed ja palved, et nad saaksid vähesel määral piiritust oma tööstuse otstarbeks, tagajärgi andnud. (Vahelehuue: Kes seda keelab, aga nad tahavad liiga odavalt saada!) Ma saan aru küll, kuid selles odavalt saamises asi seisabki. Meie ostame viinapoodidest piiritust vabalt. Seal saame seda küllalt. Aga meie ekspordime ka piiritust, ja mispärast ei peaks me andma seda neile tööstustele odavamalt. Piiritust meil ju ometigi jätkub. Neile ei lähe seda pealegi nii väga palju tarvis. Tööriistade pesemisel piiritusega ja vatiga ei saa seda vatti enam teiskordselt tarvitada, nii et teatud osa piiritust neil ikka ära kulub. Me teame, et habemeajamine pole meil väga kallis — 15—20 senti. Kui võtame sellest kõik need kulud maha, mis selle tööga ühenduses on, nimelt iga kord peab olema valge rinnarätik, see maksab, vaht maksab, tööline saab sellest 50%, peale selle üür, küte, valgustus, siis ettevõtjale jääb õige vähe järele. Seepärast oleks tarvilik, et neil oleks ka odava piirituse saamise võimalus. Arstid on kiitnud heaks ühe ja teise vahendi habemeajamisriistade puhastamiseks. Mitu aastat käivad juba nende töösturite kaebused, et nad ei saa piiritust, mistõttu igasuguste muude vahenditega habemenuge puhastades need lähevad õige pea roostesse ja muutuvad tarvitamiskõlbmatuteks. Formaliini- ja igasugused muud lahused, mida on soovitatud, on sobimatud. Lisaks sellele öeldakse, et nimetatud aine on vastiku lõhnaga ega suuda piiritust asendada. Me teame, et kui ühed inimesed arutavad teiste kutsetegevusse puutuvaid küsimusi, siis ei saavutata igakord õnnelikku lahendust. Tean ühte juhtu, kus meil tuli sundmäärus selle kohta, et habemeajajad peavad pintslit keetma, enne kui nad uuel kliendil hakkavad habet ajama. Mul oli selle kohta kõnelus ühe habemeajajameistriga, kes kaebas, et kui pintslit kaks korda keeta, siis laguneb ta ära. Seega iga kahe habemeajamise järel peaks võtma uue pintslit. Sel meistril ei jäänud muud üle, kui võttis priimuse ja

habemepintslit ning läks komisjoni ette asjaolu selgitama. Me ei saa naerda nende küsimuste üle, sest tegelikult säärased sundmäärused tekitavad palju tüli. Kui nüüd küsida, kas juukselõikuritele ja habemeajajatele on piiritust tarvis, siis ma usun, et on tarvis. Nad peaksid seda saama hinnaga, mille tööstus välja kannataks. Piiritus on praegu küllalt kallis, mispärast see ei ole niiväga naljategemine, kui juuksurid piiritust nõuavad. Ja kui arvatakse, et nad sellega oma sisemisi organeid tahavad määrada, siis arvan, et see kahtlus ei pea paika. Piiritust on neile tarvis tööstuslikuks otstarbeks ja seda peaks neile ka võimaldada.

Teine küsimus, mida tahan käsitleda ühenduses Rahvatervishoiu korraldamise seaduse eelnõu arutamiseiga, on seoses meie parima toiduaine — piimaga. On eksitus tehtud selles mõttes, et on hakatud kultuurhapet tarvitama. Kui see piim on kauemat aega seisnud korgi all, siis on talle juurde tulnud halb maitse, nii et peab pudeli pealt poole klaasi osa ära kallama, just selle parema osa, mida nimetame kooreks. See on justkui atsetooni maitse ja peab arvatavasti olema tekkinud plekk-kinnisest, mis pudeli peal on. Ma olen andnud seda maitsta ka oma perekonnaliikmetele ja kõik on leidnud, et maitse on halb. Keegi ei taha seda piima juua. Mul on niisugune tundmus, et hapu piima ei tohiks nende korkide alla panna. Me peame linnas maksma kallist raha piima eest, seepärast on meil täielik õigus selles suhtes sõna kaasa rääkida, et aine, mida meie ostame, ei oleks halvamaiteline. Ma kõlistasin selles asjas isegi keskmeiereisse, aga seal naerdi mind välja ja öeldi, et ma rääkivat tobedat juttu. Seda piima võivad kõik Riiginõukogu liikmed proovida. Ma arvan, et minu suu ei ole atsetoonitud, sest seda maitset on ka teised tundnud. Ei ole sugugi õige, et nii tähtis aine meie tervishoiu alal, nagu seda on piim, oma maitset ära rikutakse. Kui seda plekkkorki peal ei oleks, oleks võib-olla asi korras. (J. Laidoner: Asi on täiesti selge — ainult hapupiim reageerib sel juhul, rõõskpiim mitte.) Ma olen seda maitset tundnud ka ainult hapupiima juures, rõõskpiima juures mitte.

A. Mõttus: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Ma tahtsin ainult paar sõna vastata lugupeetud rnk. härra Naerese poolt ülestõstetud küsimusele piirituse andmise asjus juuksuritele. Lugu on nii, et keegi ei ole keelanud piiritust, vaid küsimus on sel-

les, millise hinnaga. Nad tahavad odava hinnaga saada. Tervishoiuasutised on nende soovi toetanud, aga Majandusministeerium ei ole leidnud võimaliku olevat neile vastutulla. Piirituse saamine on vaba, aga hariliku hinnaga, ja selles seisabki terve see küsimus.

Edasi, mis puutub piimasse, siis ei ole millegagi põhjendatud, et piimal atsetooni maitse või atsetooni lõhn tekiks, sest korgid ei ole lihtplekist, vaid alumiiniumi kontrollitud koosseisust, millele ei saaks isegi hapupiim mingit reaktsiooni anda, mis võiks kahju tekitada tervisele. (Vahele hüüe.) Mingi kibe maitse otse korgi all võib ju kauemal seismisel tekkida, aga ainult hapupiimal (Vahele hüüe.), harilikul rõõsal piimal ei ole seda mitte. Küsimust võib ju kaaluda, võib-olla leitakse mõned paremad korrektsioonid ja -võimalused.

Seaduseelnõu võetakse II lugemisel vastu.

Aruandja A. Kask: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb Redaktsioonikomisjoni.

3. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Juhataja: Teen teatavaks Riiginõukogu juhatause otsuse pidada järgmine, 67. koosolek täna, s. o. 6. veebruaril 1940 kell 12.10, päevakorraga: 1. Majanduskomisjoni täiendav valimised, 2. Kriminaalseadustiku muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel, 3. Rahvatervishoiu korraldamise seadus — II lugemisel.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 11.50.

M. Pung

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärk.

67. koosolek.

6. veebruaril 1940.

Sisu:

1. Majanduskomisjoni täiendavad valimised.
2. Kriminaalseadustiku muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
3. Rahvatervishoiu korraldamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Koosoleku avab Riiginõukogu esimene abiesimees **H. Lauri** kell 12.16.

Juhatuse lauas abiesimees **H. Lauri**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Majanduskomisjoni täiendavad valimised.

J. Puhk: Teen ettepaneku

Eesti Vabariigi tulude ja kulude eelarve-ettepaneku läbivaatamiseks Majanduskomisjoni, lisaks Riiginõukogu 23. koosolekul 27. jaanuaril 1939 valitud liikmetele, täiendada veel järgmiste liikmetega: **J. Antik**, **J. Haagivang**, **H. Kaho**, **J. Köpp**, **J. Laidoner**, **H. Lauri**, **H. Leesment**, **A. Maurer**, **A. Mõttus**, **J. Nuut**, **J. Orasmaa**, **H. Otsavel**, **J. Soots**, **K. Terras**, **A. Tõnisson**.

Juhataja: Rnkl. Puhk'i ettepaneku täienduseks tähendan, et Riigikogu üldkoosoleku juhatuse otsuse kohaselt moodustatakse Riigivolikogus ja Riiginõukogus Eesti Vabariigi tulude ja kulude eelarve-ettepaneku läbivaatamiseks kõigist liikmetest, välja arvatud vastava koja esimees ja liikmed-ministrid, komisjon, mis omakorda jaguneb alamkomisjonideks. Nii on ettepanek valida Riiginõukogu Majanduskomisjoni täiendavalt veel need liikmed, kes senini Majanduskomisjonis ei olnud. Välja on jäänud ainult Riiginõukogu Esimees ja vähemusrahvuste esindaja, keda praegu ei olegi. Seega oleks Riiginõukogu eelarvekomisjon 38 liiget suur.

Panen rnkl. Puhk'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Rnkl. Puhk'i ettepanek on vastu võetud.

2. Kriminaalseadustiku muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Holberg**.

Juhataja: Kavatsen teksti ettekandmise ära jätta ja nimetada ainult paragrahvide ja osade numbrid ja pealkirjad. Selle korra vastu ei vaielda.

§ 65, 67, 79, 82, 83, 84, 85, 86, 115, 116, 120, 144, 155, 156, 235, 236, 237, 238, 281, 282, 284, 285, 286, 291, 300¹, 349¹, 349², 349⁴, 351, 352, 353, 354, 355, 357, 357¹, 361, 362, 382¹, 421, 437, 534, 542, 575, I osa sissejuhatus ühes pealkirjaga, § 76¹, 97¹, 112², 137¹ ja 230¹ võetakse vastu.

§ 243².

Aruandja **J. Holberg**: Siin on öeldud „loomaarsti või loomavelskri“, aga tegelikult on Riigivolikogu poolt vastu võetud „veterinaararsti või veterinaarvelskri“. Selle vea palub Riigivolikogu parandada. Teen ettepaneku

§ 243² parandatud kujul vastu võtta.

§ 243² võetakse vastu.

II osa sissejuhatus ühes pealkirjaga, III ja IV osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Sellega on seaduseelnõu II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb kodukorra põhjal III lugemine ära. Redaktsioonikomisjonilt parandus-ettepanekuid ei ole.

Asun seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Kriminaalseadustiku muutmise ja täiendamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

3. Rahvatervishoiu korraldamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Aruandja Üldkomisjoni aruandja **A. Kask**.

Kaasaruandja Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja **H. Leesment**.

Juhataja: Ma kavatsen teksti ettekandmise ära jätta. Selle korra vastu ei vaielda.

§ 1—7, 1. peatüki pealkiri, § 8—14, 2. peatüki pealkiri, § 15—18, 3. peatüki pealkiri, § 19—24, 4. peatüki pealkiri, § 25—27, 5. peatüki pealkiri, § 28—34, 6. peatüki pealkiri, § 35—37, 7. peatüki pealkiri, § 38, 8. peatüki pealkiri, § 39, 9. peatüki pealkiri, I osa pealkiri, II ja III osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Sellega oleme Rahvatervishoiu korraldamise seaduse eelnõu II lugemisel läbi hääletanud ja vastu võtnud.

Et II lugemisel parandus-ettepanekuid ei tehtud, jääb kodukorra põhjal III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt parandus-ettepanekuid ei ole.

Panen Rahvatervishoiu korraldamise seaduse eelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Rahvatervishoiu korraldamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12.47.

H. Lauri

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärk.

68. koosolek.

27. veebruaril 1940.

Sisu:

1. Kehakultuurihoone seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
2. Riigikaitsemaksu seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.
3. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 10.45.

Juhatusel lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Kehakultuurihoone seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja **B. Rostfeld**: Lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Kehakultuurihoone seadus anti 1937. a. dekreedina ja see seadus määras vastavale sihtasutisele alusvarana 750.000 kr. Kehakultuurihoone püstitamiseks Tallinnas. Sama seadusega ja samaks otstarbeks anti sihtasutisele omandina kasutamiseks maatükk „Falckspark“ Tallinnas. Eelnimetatud alusvaraks määratud summast võeti seadusega 1937/38. a. lisaelarvesse 150.000 kr. ja 1938/39. a. eelarvesse 250.000 kr. Kokku oli määratud 400.000 kr.

Läinud aastal määras Riigikogu Kehakultuurihoone seaduse muutmise seadusega edaspidised summad, ja nimelt: 1939/40. a. eelarvesse võeti 130.000 kr., 1940/41. a. eelarvesse oleks tulnud 100.000 kr. ja 1941/42. a. eelarvesse — 120.000 kr. See oleks kokku 750.000 kr. Käesoleva aasta eelarvesse pidi võetama 100.000 kr. Kuna erakorraliste nõuete rahuldamise vajadus ei võimaldanud seda summat 1940/41. a. eelarvesse paigutada, esitas Vabariigi Valitsus käesoleva Kehakultuurihoone seaduse muutmise seaduse eelnõu, millega kehakultuurihoone alusvaraks puuduv summa 220.000 kr. võetakse järgnevat aastate eelarvetesse võimaluste kohaselt ning 1940/41. a. eelarvest jääks vastav krediit täiesti ära.

Riigivolikogu on selle eelnõu muutmata vastu võtnud.

Teen Majanduskomisjoni aruandjana ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja **B. Rostfeld**: Teen ettepaneku

Kehakultuurihoone seaduse muutmise seaduse eelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb Redaktsioonikomisjoni.

2. Riigikaitsemaksu seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja **A. Oinas**: Käesolev seaduseelnõu täiendab maksvat Riigikaitsemaksu seadust, mis võeti vastu läinud aastal, kahe paragrahvi: § 6¹ ja 6².

§ 6¹ sisu on lühidalt selles, et Riigikaitsemaksu seaduses ettenähtud 10% lisamaks mõningate maksude alal tõstetakse 20%-le. See tõstmine oleks kehtiv vaid 1940. a. kohta, kusjuures enamalt jaolt see tõstmine hakkaks kehtima 1. jaanuarist ja ulatuks kuni aasta lõpuni, kuna aga teatud juhtudel, kus maksud on juba laekunud — siis, et ei tuleks tagantjärele sissenõudmisi, hakkaks kõrgendatud maks kehtima 1. märtsist k. a.

§ 6² käsitleb kolme eri juhtumit.

Kehtivate seaduste järgi laekunud tulumaksust läheb teatav protsent riigile, teine osa aga omavalitsustele. Kuna tulumaksu tõstetakse üldse 20% võrra, siis tuleb laekunud kogusummast enne nende summade jaotamist maha arvutada see osa, mis läheb riigikaitsemaksu heaks. See oleks käesoleval aastal kuni 1/6. Ülejäänud osa kuulub omavalitsustele ja riigile senimaksvas vahekorras.

Teiseks puudutab see paragrahv omavalitsuste poolt võetavaid trahteri-, kinnisvara- ja kogukonnamakse. Nendele maksudele lisatakse tänava kõnesoleva seaduseelnõu järgi samuti 20% juurde Riigikaitse Fondi kasuks, välja arvatud kogukonnamaks, kus jääb kehtima 10%-line lisamaks. Nimelt Riigivolikogu ei pooldanud kogu-

konnamaksu lisamaksu tõstmist 20%-le, olles arvamisel, et tänavune aasta ei ole soodne selleks, et tõsta laialdaste hulkade maksukoormat. Lisamaksu tõsteti 20%-le ainult trahteri- ja kinnisvaramaksu osas. Nimetatud maksude alal laekunud summadest tuleks arvestada Riigikaitse Fondi heaks kuni $\frac{1}{6}$ senise $\frac{1}{11}$ osa asemel. Edasi näeb Riigikaitsemaksu seaduse täiendamise seadus ette, et ka läbikäigumaksule lisatakse senise 10%-lise lisamaksu asemele 20%-line lisamaks Riigikaitse Fondi kasuks. Maksva seaduse järgi kantakse läbikäigumaksu alal laekuvad summad terve ulatuses Rahvamajanduse Elustamise Fondi arvele. Laekunud summast tuleb aga välja maksta Riigikaitse Fondi heaks viimasele kuuluv osa, mis võib seaduse järgi olla kuni $\frac{1}{6}$ kogusummast.

See oleks lühidalt seaduseelnõu sisu. Valitsus on arvamisel, et sel kombel laekub lisasummadena Riigikaitse Fondi käesoleval aastal $1\frac{1}{2}$ —2 milj. kr. Valitsus on arvamisel, et kuna Riigieelarve on tasakaalustatud siselaenuga, mis sisuliselt tähendab puudujääki riigieelarves, siis on tarvilik leida summased lisamaksude näol riigikaitse heaks. Riigivolikogu on kõnesoleva seaduseelnõu aktsepteerinud muudatusega kogukonnamaksu alal. Riiginõukogu Majanduskomisjon kaaludes küsimust ei leidnud, et tal oleks ette panna paremat teed. Majan-

duskomisjoni nimel teen ettepaneku Riiginõukogule.

seaduseelnõu vastu võtta sel kujul, nagu see on vastu võetud Riigivolikogu poolt.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja A. Oinas: Teen ettepaneku

mitte kinni pidada kahepäevasest vaheajast seaduseelnõu I ja II lugemise vahel.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb Redaktsioonikomisjoni.

3. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Juhataja: Enne koosoleku lõpetamist teen teatavaks Riiginõukogu juhatus otsuse. Riiginõukogu juhatus otsustas Riiginõukogu 69. koosoleku pidada täna, s. o. teisipäeval, 27. veebruaril 1940, kell 11.15, päevakorraga: 1. Kehakultuurihooone seaduse muutmise seadus — II lugemisel, 2. Riigikaitsemaksu seaduse täiendamise seadus — II lugemisel.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 10.58.

M. Pung

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärk.

69. koosolek.

27. veebruaril 1940.

Sisu:

1. Kehakultuurihoone seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
2. Riigikaitsemaksu seaduse täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 11.17.

Juhataja: Kavatsen käesolevat seadust arutada ja hääletada osade kaupa, ilma teksti ette kandmata.

1. Kehakultuurihoone seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja **B. Rostfeld**.

Juhataja: Kavatsen käesolevat seadust arutada ja hääletada osade kaupa, ilma teksti ette kandmata.

I ja II osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

II lugemisel parandus-ettepanekuid ei ole tehtud, seepärast jääb III lugemine ära.

Redaktsioonikomisjoni poolt parandus-ettepanekuid ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Kehakultuurihoone seaduse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

2. Riigikaitsemaksu seaduse täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja **A. Oinas**.

Juhataja: Kavatsen käesolevat seadust arutada ja hääletada osade kaupa, ilma teksti ette lugemata.

I ja II osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel parandus-ettepanekuid ei ole tehtud, jääb ära III lugemine. Redaktsioonikomisjon on seaduseelnõu läbi vaadanud ja selle kohta parandus-ettepanekuid ei ole teinud.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Riigikaitsemaksu seaduse täiendamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 11.22.

M. Pung

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi
Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärk.

70. koosolek.

6. märtsil 1940.

Sisu:

1. Eesti Vabariigi tulude ja kulude eelarve 1940/41. aastaks.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 17.16.

Juhatuse lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Eesti Vabariigi tulude ja kulude eelarve 1940/41. aastaks.

Majanduskomisjoni (täiendatud koosseisus) aruandja **A. K a s k**.

Eelarve pealkiri.

Aruandja **A. K a s k**: Väga lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Eelarve, olgu see riigi, eraasutise või ettevõtte oma, kujutab teatud töökava ja neid väljaminekuid ja sissetulekuid, mis selle töökava teostamisel on tarvilikud. Riigieelarve juures on samuti nagu eraeelarvete juureski tähtis see, millisel määral saab eelarve koostamisel ette näha neid ülesandeid, mis riigil kui sellisel tuleval eelarveaastal on tarvis teostada. Ja nii nagu inimese ettenägelikkus ei saa olla nii suur, et ta suudab aasta või poolteise peale ette näha tulevaid sündmusi ja sellega ühenduses olevaid vajalikke kulutusi, nii ei saa ka riigieelarve olla kunagi täpselt selline, et ta vastaks hiljem tarvilikuks osutavaile neile kulutustele, mis selle tegevuse teostamiseks on tarvilikud.

Kui asuda tuleva eelarveaasta eelarvekava juurde, mis on koostatud Vabariigi Valitsuse poolt ja meile esitatud juba Riigivolikogu poolt vastuvõetud kujul, siis näeme, et siin on loomulikult ka samad põhimõtted kehtivad. Valitsus on koostanud eelarve nende vajaduste kohaselt, mis praeguse ajajärgu tarviduste järgi näisid olevat tarvilikud. Need tarvidused on aasta-aastalt meil kasvanud. Nad on saanud kasvada selle järgi, kuidas on arenenud riigi kodanikkude jõukus, nende sissetulekud, sest senini on riigieelarve kulud suudetud alati katta jooksva aasta sissetulekutest maksude ja mitmesuguste teiste tulude näol.

Riigieelarves on tähtsamaks osaks riigiametnikkude palgad. Riigiametnikkude palgad on aga aastast aastasse tõusnud, esijoo-

nes seepärast, et ametnikud lähevad vanemaks, mistõttu neile tuleb kehtivate seaduste järgi maksta vanadustasu, ja peale selle tuleb maksta lasteabiraha. See on ka loomulik, et meie kasvav riik ja rahvas ka riigiteenijate ja -ametnikkude perekondades juurde kasvab. Ka see nõuab aasta-aastalt rohkem kulusid. Kuid peale selle tõusevad riigi kulutused ametnikkude palkade peale ka ametnikkude arvu suurenemise tagajärjel. Kui olete läbi vaadanud Vabariigi Valitsuse poolt esitatud tulude ja kulude eelarve ettepaneku, siis näete I osa 20. leheküljel tabelit, mis räägib riigiteenijate ja riigilt palka saavate õpetajate arvust. Siin võib 2 viimase aasta suhtes tähele panna, et ametnike juurdekasv on võrdlemisi suur. 1939/40. aastal ametnikkude ja vabateenijate arv kokku oli 21.046 ja tulevaks aastaks on see arv tõusnud 21.521-le, s. t. ametnikkude pere on suurenenud ligi 500 ametniku võrra, olgu need siis vabapalgalised või ametnikud. Peab ütlema, et see suurenemine on aset leidnud mõlemas osas, peaaegjalikult küll ametnikkude osas. Kui ametnikke oli eelmisel aastal 12.032, siis tuleva aasta eelarves on neid ette nähtud 12.439, tähendab 407 ametnikku on juurde tulemas. Samuti on vabapalgalisi juurde tulnud, nimelt 9.014 asemel on 9.082, seega siis suurenemine 68 inimese võrra. Sellega ühenduses loomulikult on pidanud tõusma ka kulud. Kuid käesoleva eelarve lähemal vaatlusel selgub, et nii mõnelgi teisel kulutuse alal on tulnud seetõttu ette võtta vähendamisi, sest et ei olnud võimalik sel määral üldiselt rohkem tulusid leida, et neid kulutusi katta. Kui jooksva eelarveaasta kestel oleme vastu võtnud juba ühe lisaeelarve, siis sellega oleme meie selle aasta tulude kohta saanud teatava ülevaate. Sest lisaeelarve esitatakse harilikult ikka siis, kui on juba selgunud tulud, milledest võidakse uusi kulutusi katta. Kui nüüd neid eelarveid võrrelda, siis näeme, et oleme vastu võtnud kehtival eelarveaastal samasuguse eelarve, korralised ja erakorralised tulud ja kulud kokku, nagu see on koostatud Vabariigi Valitsuse poolt ja vastu võetud Riigivolikogu poolt ka tulevaks aastaks. Vahe on võrdlemisi väike. Eelmisel aastal on eelarve koos lisaeelarvega tõusnud 115.052.000 kr-le, tuleva aasta eelarve on mõnesaja tuhande

kr. võrra väiksem. Sellest võidaks nüüd teha järeldusi, et ei ole raskusi selle eelarve kulude katmiseks samadest tuludest, nagu jooksva eelarveaasta jooksul. Kuid kõik teie, minu härrad, olete leidnud eelarvest, et ei ole saadud katta kõiki ettenähtud kulusid harilikkude ega erakorraliste tulude kaudu, vaid Vabariigi Valitsusel on kavatsus sisemist laenu teha 5 milj. kr. ulatuses. Kui analüüsida, millest on tekkinud selline olukord, siis üldjoontes — ma ei taha peatuda siin pikalt — on see tekkinud õieti sellest, et sissetulekuid ei julgeta loota senisel määral ühest meie suuremast tuluallikast, nimelt kaudsetest maksudest — tollidest. Kui kaudsete maksude tulud olid 1939/40. a. kalkuleeritud 33,9 milj. kr., siis 1940/41. a. kalkuleeriti 28 milj. kr. suuruses, seega 5.900.000 kr. vähem. See tulude vähenemise ettenägemine on käesoleval juhul loomulik, sest meie tollitulud tulevad peamiselt väliskaubandusest, aga väliskaubandus on sellest ajast peale, kus tekkis Lääne-Euroopas jälle sõda, hoopis väikeseks jäänud. Kõikide tunnuste järgi ähvardab see veel kitsamaks minna järgneval majandusperioodil, kui meri lahti läheb. Sellest ongi tingitud nähtus, et ei ole julgetud loota kaudsete maksude alal seda tulu, mis saadi kehtival aastal. On tulnud arvestada sissetulekuid, mida senini meie eelarvete juures ei ole kasutatud, välja arvatud 1920. a., mil ka tehti siselaenu. Nüüd kavatakse teha siselaenu 5 milj. kr. Eelarvekomisjonides — nii alamkomisjonides kui ka üldkomisjonis — avaldati kahtlust selle kohta, kas on võimalik otsemaksude alal kätte saada kõiki neid tulusid, mis eelarves ette nähtud. Kuid siin tulude arvestamisel ja määramisel arvestati seda, et raskusi ei teki, sest otsemaksud, nii tulumaks, ärimaks kui ka teised maksud, kuid peamiselt just kaks esimest, on eelmiste aastate äride läbikäikude ja tulude seisukohalt täiesti mõeldavad. Iseasi on see, millisel määral ja millises tempos suudavad ärid neid tuleval eelarveaastal tasuda, sest ärilise tegevuse vähenemise tõttu on loomulik, et ärid on vähemal määral võimelised oma maksusid tasuma. Sõja tagajärjel ja ka teistel mõjutustel on äride rahaline olukord täiesti muutunud, krediidiolud on teistsugused kui senini, kus kehtis harilik kaubanduslik vahetõttu meie ja välismaailma vahel. Kaupa võidi osta kolme kuu, mõnikord ka pikema aja peale võlgu. Kuid sellest ajast peale, kui sõda lahti puhkes, ei saa enam võlgu osta, vaid ollakse sunnitud tasuma neidki võlgu, mis enne tehtud, ja uute kaupade eest raha ette maksma, ehkki

ei olda alati kindel, et kaup päralt jõuab. Selline olukord meie turul teeb raskusi ja tekitab suuri maksukohustusi. Seda on aga ette arvestatud, sest Majandusministeeriumi eelarve arutamisel oli sellest juttu. Ka eelarve seletuskirjas on öeldud, et raskusi võib tekkida maksude laekumise tempos. Neist raskustest loodetakse üle saada sellega, et antakse kohustuste tasumiseks pikendusi ja püütakse kõigiti ettevõtteid hoida raskustesse sattumast.

Kui me tahaksime saada selgust selle kohta, kuidas eelarve koostamisel on üksikud ministeeriumid võrreldes eelmise aastaga oma kulude osas pidanud toime tulema, siis ma lubaksin endal esitada lühidalt andmed selle kohta, kuidas üksikutes ministeeriumides on kulud vähenenud ja kus need on tõusnud. Ma kasutan lisaeelarve ja alg-eelarve andmeid koos. Lisaeelarve oli teatavasti üle 7 milj. kr.

Kulud on tõusnud Riiginõukogul 3.600 kr., Riigikontrollil 1.900 kr., Kohtuministeeriumil 74.000 kr., Siseministeeriumil 140.000 kr., Sotsiaalministeeriumil 105.000 kr., Sõjaministeeriumil 5.868.000 kr. ulatuses.

Vähenenud on kulud Vabariigi Presidendil 36.000 kr., Riigivolikogul 23.000 kr., Peaministril 56.000 kr., Haridusministeeriumil 500.000 kr., Majandusministeeriumil 550.000 kr., Põllutöoministeeriumil 1.240.000 kr., Teedeministeeriumil 1.535.000 kr., Välisministeeriumil 257.000 kr. Riigivõlgade tasumiseks on osutunud võimalikuks ette näha 506.000 kr. vähem.

Üksikute ministeeriumide kulude suurenemise juures peatudes võiks märkida, et osaliselt see on olnud paratamatult investeerimise tõttu, nagu näit. Kohtuministeeriumi osas; Siseministeeriumi osas on suurenemine tingitud oluliselt politseinike arvu tõusust, millise koosseisu suurendamise seaduse võtsime vastu möödunud aasta lõpul. Kõige suuremal määral suurenevad aga Sõjaministeeriumi kulud nende olude tõttu, millesse oleme sattunud. Nagu teame, hakkas Sõjaministeerium tulevase aasta eelarvet kasutama tegelikult juba möödunud kalendriaastal, kui tellimisi anti mitmesuguste sõjaliste tarvete peale välismaadele. Sellega ei ole need kulud mitte nii värskest päevakorrale kerkinud, vaid ette nähtud juba aastate eest. Kuid et tellimiste andmise ja raha maksamise vahel oli aasta vahet, isegi rohkem, siis seetõttu on ka tarvilikuks osutunud võtta neid summasid alles tuleva aasta eelarvesse.

Kulude vähendamise osas tahaksin tähendada, et suuremad vähendamised on ette

nähtud Teedeministeeriumi ja Põllutöoministeeriumi eelarvetes. Teedeministeeriumi suhtes tuleks märkida, et ministeeriumile lubati tellimiste täitmiseks summasid lisa-eelarvega. Nende tellimiste täitmine ja äraandmine on praegu päevakorral ühe komisjoni kaudu, kes on selleks välismaale sõitnud. Seega siin erilisi tagasimekuid ei ole. Komisjonis selgus aga ka, et mereasjanduse peavalitsuse osas tuleb kindlasti lisa-eelarvega tulla, sest kütteaine, mida seal õieti suuremal määral tarvitatakse, on eelarvesse kalkuleeritud endiste hindadega. Raudteede Talituse alal on näha, et seal kulud tõusevad, kuid ühtlasi on loota, et ka tulud tõusevad, sest eriti kaubavedu raudteedel töötab tõusta märksa kõrgemale, kui oli ette nähtud käesoleva eelarve summade kalkuleerimise ajal.

Mis puutub Posti-, Telegraafi- ja Telefonitalituse eelarvesse, siis komisjon oleks heameelega näinud, et sellele asutisele oleks suuremaid summasid antud, et sellega saaks täiel määral kodanikkude tarvidusi katta ning eriti telefoni kasutamise teel tööjõudu kokku hoida. Kuid see on ikka nii olnud aastast aastasse, et Postitalitus on riigikassasse andnud suuri summasid, kuid oma tarviduste katmiseks on pidanud leppima märksa väiksemate summadega.

Põllutöoministeeriumi eelarve on vähenenud ca 1.200.000 kr. võrra. Võib tekkida arvamus, et meie põllumajandusele on tehtud liiga, kuid härra Põllutöominister kui ka härra Majandusminister on olnud arvamusel, et praeguse soodsa konjunktuuri juures ei ole tarvis juurdemakse teostada kõigile meie põllumajandussaadustele. Samuti on ette näha, et ka lähemas tulevikus kõrgkonjunktuur püsib, mistõttu ei ole tarvis juurdemakse teostada. Teisest küljest, kui säärane tarvidus peaks tekkima, siis võidakse juurdemakse teostada Rahvamajanduse Elustamise Fondist. Seega ei ole meil põllumajanduse toetamise poliitikast loobutud. Kui tekib tarvidus, võidakse uuesti toetusi anda. Möödunud ja käesoleva aasta juurdemaksude osas on suur vahe. Möödunud aastal maksti põllumajandussaadustele juurde ca 1.400.000 kr., käesoleval aastal on selleks ette nähtud põhieelarves kõigest 100.000 kr.

Teiste ministeeriumide osas ei ole muudatused suured, mispärast ma ei hakka nende juures peatuma.

Eelarve üksikute osade juurde asudes peab märkima, et Vabariigi Valitsuse poolt koostatud eelarve eelnõu muudeti Riigivolikogus. Riigivolikogu on vastu võtnud 2 pa-

randus-ettepanekut. Need parandused ei ole aga muutnud eelarve kogusummat ja on toimunud algeelnõus ettenähtud tulude ja kulude piires. Riigivolikogu on suurendanud Välisministeeriumi osas peatükis II lit. A § 84 — rahvusvahelised maksud — ettenähtud kulusid 54.150 kr. võrra. See summa nähti ette Rahvasteliidu maksude täiel määral tasumiseks. Sama summa võrra on vähendatud Majandusministeeriumi kulude eelarve peatüki III lit. C § 26 all ettenähtud kulutusi piiritusmonopoli alal.

Teine muudatus tehti Sotsiaalministeeriumi kulude eelarves ptk. IV lit. A § 1 teenistustasu osas, kus suurendati palkade krediiti 5.000 kr. võrra. See palkade suurendamine on Riigivolikogus ette võetud selleks, et selle summa arvel ametisse panna üks arst-töökaitseinspektor. Selle summa katteks on vastavalt summat 5.000 kr. võrra vähendatud erakorraliste kulude osas Sotsiaalministeeriumi eelarves ptk. V lit. A § 2 all, nimelt uute ehituste jaoks ettenähtud summat. Muid muudatusi Riigivolikogu ei ole teinud.

Eelarve kulude osa arutamisel ja vastuvõtmisel Riiginõukogu komisjonides avaldati rida soove. Mulle on ülesandeks tehtud need soovid siin täiskogule edasi anda. Kõigepealt Majandusministeeriumi alal. Majanduskomisjon, läbi vaadates eripõhikirjade ja -määruste alusel tegutsevate pankade ning käitiste ja üksikute riigiasutiste valitseda olevate eriotstarbeliste kapitalide eelarved, avaldas soovi, et seda erikapitalide suurt hulka, mis selles raamatus on toodud, tuleks vähendada ning luua nendest arvuliselt märksa väiksem kogu. Siin on tähtsusetuid erifonde ja -kapitale, mis õieti loodud juba Vabariigi alguses. Need tuleks nüüd puhtpraktiliselt seisukohalt lähtudes kustutada. Nende seas esinevad näiteks toitlulaenu linnadele jne., mis mäletatavasti loodi Vabariigi esimestel päevadel. On isegi 20—30-kroonilisi fonde. Niisugust soovi avaldab komisjon eriti Majandusministrile, kuid samuti ka Haridusministrile, kelle alal sääraseid fonde on terve rida. Samuti teistel ministeeriumidel on selliseid väikesi fonde. Majanduskomisjoni soov on, et vastavad ressoorid need väikesed fondid koonduksid ja ka oma raamatutest kaotaks. Eri-lise soovina esitab komisjon Majandusministrile aga sooviavalduse, et tulevikus selles erieelarvete raamatus trükitaks ka Rahvamajanduse Elustamise Fondi eelarved, nagu seda on tehtud teiste fondide kohta.

Teiste ressooride kohta — hakkam nimelt Teedeministeeriumist peale, see on kõige

viimane ja oli meil viimasena arutusel — avaldati soovi, et Teedeministeeriumi Ehitusosakond kujuneks keskuseks, kelle ülesandeks on kogu meie ehitustegevuse ja ehituspoliitika suunamine. Eriti soovitati, et Ehitusosakond võtaks võimalikult kiiresti käsile uute asulate planeerimise küsimuse. Uute asulate all mõeldi esmajoones põlevkivitööstuse piirkonnas tekkivaid asulaid, kus need praegu ilma planeerimata tekivad. Seal võib tekkida halbu asulaid, mida pärast on tarvis ümber planeerida. Kohe alguses oleks aga vastav planeerimine märksa lihtsam ja kergem.

Teiseks avaldati soovi, et Teedeministeeriumi Ehitusosakond võtaks enda juhtimisele väikekorterite ehitamise küsimuse. Selle sooviavalduse puhul arvati, et oleks praktiline ja vajalik juba sellest üldsooviavaldusest välja minnes kõigi ehituspoliitiliste küsimuste lahendamine Teedeministeeriumi Ehitusosakonnas, sest praegu tegeleb väikekorterite ehitamise küsimusega ka Majandusministeerium.

Peale selle avaldati Teedeministeeriumi alal soovi, et lennuseits „AGO“ saaks ministeeriumi toetusel lähemal ajal tegevust alustada.

Postivalitsuse alal avaldati erisoov, mille üle pikemalt kõneldi. Peeti vajalikuks, et Postivalitsus võtaks tarvitusele tarvilikud tehnilised sisseseaded telefonituluude tõstmiseks ja samal ajal kulude vähendamiseks, eriti telefonipostide impregneerimise alal. Komisjonis sai teatavaks, et meil igal aastal vahetatakse umbes 30.000 telefoniposti, millest suudetakse impregneerida ainult $\frac{1}{6}$, s. o. 5.000 posti, kuna 25.000 läheb kasutamisele impregneerimata. Selle tõttu on nende iga 5—6 korda lühem kui siis, kui nad oleksid impregneeritud. (Vahelehiie.) Need on komisjonis esitatud arvamused.

Raudteede Talituse osas esitati sooviavaldus, et ta järjekindlalt ja püsivalt jätkaks raudteede tolmuwabaks muutmist.

Teedeministeeriumi alal avaldati veel soovi, et kõik veeasjandusküsimused koondataks võimalikult ühte keskusse. Praegu korraldavad veeasjandusküsimusi Veeteede Talitus, mereasjanduse inspektor, Põllutööministeerium, Põllutöökoda, Veeühingute Keskliit jt. Millisel määral on võimalik neid asju ühte keskusse koondada, ka selle kohta avaldati mõtteid; arvati nimelt, et võiks tulla asutamisele mingisugune vee keskoimkond või komisjon, kes koordineeriks nende alade tegevust.

Riigi Sadamatehaste suhtes, kellest ka pikemalt kõneldi, asuti seisukohale, et sada-

matehased peaksid kujunema meie tööstuse alal eksporttööstuseks laevade ja parandustööde alal. Selleks tuleks uuendada sadamatehaste tehnilist sisseseadet ja laiendada tehase ruume.

Sotsiaalministeeriumi alal oli suuremaks kõneaineks uute tuluallikate leidmine Lastekaitsefondi täiendamiseks, sest nende summadega, mis praegu sinna laekuvad, nimelt 180.000 kr., ja mis seal jagunevad kaheksa eri ülesande vahel, ei saa kuigi suurel määral neid ülesandeid täita, mis sellele fondile antakse. Arvati, et tuleks raskustesse sattunud perekondade laste abistamiseks lüksesemed, lokaalid, lõbustuskohad ja kohvikud maksustada erimaksuga. Seejuures aga juhti mitmelt poolt tähelepanu sellele, et sel teel laekuda võivad summad ei saa kuigi tõhusalt selleks kaasa mõjuda, et Lastekaitsefond suuremal määral kasvaks. Seejärel avaldati arvamust, et selleks otstarbeks oleks tarvilik erimaks, mida mõnelt poolt soovitati võtta ainult piirituselt, mõnelt poolt aga kõigilt alkoholistelt jookidelt.

Põllutööministeeriumi alal peeti tarvilikuks arendada praegustes oludes lambakasvatust, sest lambavilla hinnad välismail, kust senini oleme importinud, on esiteks märksa tõusnud ja teiseks võib selle saamisega ka raskusi tekkida. Kui kodumaa lammaste arv kahekordistada võrreldes sellega, mis praegu on, siis annaks see meile võimaluse katta oma kodumaa villaga sise-maa villatarvitus. Selle kava täitmine ei tundunud sooviavaldajate arvates olevat ülesaamatu.

Ühtlasi soovitati, et Põllutööministeerium uudismaade ülesharimisega käsikäes pööraks rohkem tähelepanu sellele, et meil kodumaal küllaldaselt määral kasvatataks heinaseemet, mis annaks võimaluse jällegi välisraha kokku hoida. Kuid teisest küljest aitaks see kaasa, et suuremad riiklikud toetused, mis on uudismaade harimiseks kulutatud, leiaksid küllaldase kasutamismõimaluse, sest kui maa on üles haritud ja sinna ei saa vajalikkude seemet peale külvata, siis ei ole harimisel olnud tähtsust, sest varsti on umbrohi teinud maa halvemaks kui see oli enne. Seejärel avaldati komisjoni poolt ka soovi, et Valitsus peaks tänavu kevadel ka heinaseemne hinnavahe võtma enda kanda, nagu ta on leidnud võimaluse võtta enda peale kunstväetise hinnavahe.

Pikemat sõnavõttu tekitas ka põllumajanduslikkude masinate ja põllutööriistade katsetamise küsimus. Avaldati soovi, et tulevikus leitaks suuremaid võimalusi põllu-

majanduslikkude masinate ja -tööriistade katsetamiseks meie maal tarvitamise kõlblikkuse seisukohalt.

Järgmisena avaldati soovi, et Põllutöoministeerium arendaks meie erametsandust ja selleks kõigiti kaasa aitaks.

Need on üldised soovid, mis eelarve arutamisel Riiginõukogu alamkomisjonides ja ka Majanduskomisjoni laiendatud koosseisus esile toodi. Ma olen need, lugupeetud härrad, ette toonud ja loodan, et Valitsuse liikmed härra Peaministriga eesotsas, kes meie koosolekust osa võtavad, püüavad neid soove täita sellisel määral, nagu see on võimalik. Need sooviavaldused, kuigi nad oleksid formuleeritud, hääletamisele ei kuulu, seepärast toon need praegu siin ette. Riiginõukogu Majanduskomisjon tutvus kõikide erieelarvete alusel töötavate pankade ja teiste ettevõtete eelarvetega. Seetõttu on neil võimalik nüüd oma protokollides ära märkida seda, et me oleme nende eelarvetega tutvunud, nagu see on meie kohus ja nagu see on ette nähtud Riigieelarve seaduse § 11 ja § 19 p. 3.

Riigieelarve on Riiginõukogu liikmete kätte antud ja mul on au Riiginõukogu Majanduskomisjoni nimel esitada

eelarve pealkiri Riiginõukogule vastuvõtmiseks.

A. O i n a s: Praegune erakorraline aeg on üles tõstnud rea selliseid elementaarseid ja väiksemaid küsimusi varjajätvaid põhiküsimusi riigi ja rahva elus, milledesse suhtumises ei tohiks olla lahkuminekuid, vähemalt siin kõrges kojas mitte.

Oma sõnavõtu eelarve kohta ütles Majandusminister — need ei ole küll täpselt Majandusministri sõnad —, et temale ei ole eelarve mingi absoluutne suurus, vaid ta tahab eelarve täitmisse suhtuda aktiivselt, s. t. ta tahab jälgida tulude laekumisi ja vastavalt sellele kontrollida väljaminekuid. Eelarve on sellelt seisukohalt vaid riigi majapidamise kava, mille täitmine oleneb tulude laekumisest. See on õige seisukoht praegusel ajal, mis on tulvil ootamatusi. Jääks vaid soovida, et need kärpimised eelarves, mis osutuvad möödapääsematuks, ei paneks kannatama meie riigi ja rahva elulisi huvisid. Sellelt seisukohalt ja üldise olukorra tõttu on arusaadav härra aruandja märkus eile hilisõhtul, kui Majanduskomisjon lõpetas oma töö, et arvatavasti ei tule sõnavõttusid pleenumis ja et võtame eelarve vastu kiiresti. Kuid arvan, et ei ole siiski pahe, kui ma praeguse sõnavõtuga seda lootust esialgu rikun. Ma ei võtaks

sõna, kui mõne elulise küsimuse kohta ei oleks olemas lahkhelisid.

Härra Peaminister on pidanud viimasel ajal terve rea kõnesid, kus ta on iseloomustanud praegust rasket olukorda ja rõhutanud riigi ja rahva jõudude konsolideerimise vajadust. Kuid selleks ei piisa ainult headest soovidest ja kõnedest, vaid on tarvis teha vastavaid tegusid. Mis puutub aga tegudesse, siis on nende tegemiseks Valitsusele mõningail aladel ette veeretatud takistus. Hiljuti anti Riiginõukogu liikmete kätte üks artikkel, mis ilmus Kaubandus-Tööstuskoja Teatajas, kus mõned ärilised ringkonnad — ma ei ütle kõik, vaid mõned ärilised ringkonnad — ägedalt vastu vaidlevad Valitsuse kavatsusele suurendada lähemal ajal sotsiaalseadusandlust. Selles artiklis rõhutatakse, et see käiks üle jõu tööstustele. Artiklis on märgitud üksikasjaliselt, kui suure protsendi üks või teine sotsiaalseadus nõuaks tööliste palgast, ja on arvatud, et kokku 5 uut sotsiaalseadust tõstaksid tööstuste kulusid tervelt 13% ulatuses, mis kindlasti riivavad tööstusi üsna valusalt. Tõeliselt ei ole aga olukord siiski nii halb. Seaduseelnõud ja kavatsused, mis on ette nähtud Valitsuse deklaratsioonis ja märgitud Sotsiaalministri ja Peaministri sõnavõttudes, ei koorma tõeliselt kaugeltki selles ulatuses tööstust ja kaubandust. Uuteks aladeks sotsiaalseadusandluse alal on: lasteabiraha maksimine, mis teeks välja 4% töövõtjate palgasummast; vanade töövõtjate toetamine, mis Sotsiaalministeeriumi arvates teeks välja umbes ¼% tööliste palgakadest; invaliidisuse vastu kindlustamine, mis oleks suurim sotsiaalne reform, lasuks 3% ulatuses palgasummadel. Tööliste palgaline puhkeaeg nõuaks umbes 0,7—1% palgasummast. Kokku nõuaksid kõik need seadused 8% palgakadest. Haiguskindlustuste laiendamine ei tooks uusi kulusid tööstusele. 8% palgasummast ei tohiks üle jõu olla meie tööstusele, sest palgasumma on keskmiselt vaid 20% kogu toodangu kuludest. See arv ei ole õhust võetud, vaid baseerub majandusloenduse tõelistel andmetel. Mõne eksporttööstuse suhtes on palgasumma protsent veelgi väiksem, nagu näiteks tselluloositööstus, kus ta ulatub vaid 14%-ni, tekstiiltööstuse osas 17,8%-ni, olles aga mõnel muul alal üle 20%. 8% tööliste palgasummast tekitaks tööstustele uusi lisakulusid keskmiselt vaid 1,6%. On määratu suur vahe, kas tööstuste kulud tõusevad 13% või 1,6% ulatuses. Ma ei ütle, et 1,6% oleks tühine summa ja ei tunduks üldse tööstuste omanikele koormana. Mõnel tööstusel võib

see olla üsna raske kanda, kuid üldiselt ei saa öelda, et see oleks ülejõukäiv. Tööstusringkonnad peaksid seepärast heatahtlikumalt aru saama Valitsuse püüetest ning nendele mitte kategooriliselt vastu seisma, sest on teada, et need sammud võetakse ette riigi üldhuvides. Me teame kõik, kui suur tähendus oli Vabadussõja ajal lootusel maad saada. Tolleaegne Valitsus tegi õieti, et ta andis maasaamise eesõiguse nendele, kes tulid frondilt. Sellisel lubadusel oli suur psühholoogiline mõju. Arvatavasti oli see üks põhjus, miks meie Vabadussõda lõppes edukalt. Kui meil räägitakse rahva jõudude konsolideerimise vajadusest, siis on see teostatav suurel määral töövõtjate olukorra parandamise teel. Iga vara omanik püüab oma vara kindlustada. Töövõtjal on ainuke vara tema tööjõud. Ka seda tuleb kindlustada. Käesoleval ajal, kus reaalpalgad langevad ning ähvardab tööpuudus, võib mõnedes ringkondades tekkida riigitüdumuse tunne. Sotsiaalolukordade parandamisel oleks siin suur psühholoogiline mõju — inimesed näeksid, et nende eest hoolitsetakse, ja nad muudaksid ka oma suhtumise Eesti riigisse.

Sotsiaalseadusandluse vajaduse rõhutamine ei ole vaid teoreetiliselt asjast huvitatud ringkondade väljamõeldis või soovivaaldu, vaid selle vajaduse äratundmine on sügavalt juurdunud meie töövõtjatesse. Eraettevõtete Ametnikkude Koda korraldas ankeedilise uurimise nende ametnikkude kohta, kes töötavad erakäitistes. Ankeedis oli muuseas küsimus, mida tuleks teha ametnikkude olukorra parandamiseks. Paljud ei vastanud, sest erateenistuses on inimesi, kelle olukord on rahuldav ja kes ei tunne muret oma tuleviku pärast. Kuid paljud ametnikud vastasid küsimustele. Neist 30% rõhutab just sotsiaalkindlustuse vajadust, eriti haiguskindlustuse laiendamise vajadust.

Mis puutub haiguskindlustusse, siis ei tohiks olla mingit takistust selle seaduse laiendamiseks kaubandusele ja teistele töövõtjatele. Ei ole mingit alust kaubanduse suhtes teha erandit ja seda välja jätta sotsiaalkindlustuse alt. Seda lisakulu, mis haiguskindlustus toob kaubandusele, peab kaubandus olema võimeline kandma, sest tööstus kannab seda kulu ja tuleb sellega toime.

Kuid on ka selliseid sotsiaaluuendusi, mis ei tee üldse erilist kulu ettevõtetele. Ma märgin siin väga tähtsat juriidilise iseloomuga seadust, see on vaimsel alal töötegijate töölepingu seadus. Vaimsel alal töötegijad eraettevõteteis ei ole kaitstud mingisuguse töölepinguseadusega, välja arvatud normid, mis on maksvad Balti eraseaduse

järgi üldse lepingute kohta. Vastav seaduseelnõu on juba mõnda aastat tagasi välja töötatud, seejuures on arvestatud vastuväiteid selle elnõu kohta. Kõigi vaimsel alal töötajate huvi on, et sellele elnõule käik antaks. See ei tee riigile ega ka eratööstustele väljaminekuid. Ometi aitab ta korraldada vahekorda töövõtjate ja -andjate vahel ning näitab, et riigivõim kannab hoolt selle eest, et erakäitistes töötegijad oleksid oma töötingimustes vastavate lepingutega kaitstud. See aitaks kaasa ka sellele, millest lugupeetud härra Peaminister sageli on kõnelnud, nimelt rahva jõudude konsolideerimisele.

Eriti raske on äriteenijate olukord. See on osa meie rahvast, kes on jäänud silmapaari vahele seetõttu, et ta on olnud vähe organiseeritud. On päris pentsik rääkida sellest, et mitmes kohas maal äriteenijale ei ole kindlustatud isegi mitte pühapäevarahu, vaid neil on ainult 3 pühapäeva aastas. See on võimalik seepärast, et meil kehtib äride alal vana veneaegne seadus. Uus äride lahtiolekuaja seaduse elnõu on Eraettevõtete Ametnikkude Koja poolt esitatud Majandusministeeriumile ja meie ootame pikisilmi, et Majandusministeerium sellele vajalikule seadusele käigu annaks. Ootame, et Valitsus selle seaduse lähemal ajal esitab parlamendile.

Üheks halbuseks on see, et meil töökaitse järelevalve on väga nõrk. Me teame, et näiteks 8-tunnilise tööpäeva elluviimine võttis aega hulga aastaid. Esimestel aastatel rikuti teda väga sageli. Alles pikapeale on ta ellu viidud, eesotsas suurtöösturite poolt. Eriti palju tegemist on tööinspektsioonil tulnud teha väike- ja kesktöösturitega, kus mõnigi kord sellest aru ei saada, et inimtööjõule on tarvis teatud töökaitse normi.

Tänu Vabariigi Presidendi heatahtlikkusele pandi maksma tema kui Riigihoidja poolt äride ja kontorite töökorraldamise seadus. Eraettevõtete Ametnikkude Koja poolt teostatud ankeet näitab, et see vajalik seadus kipub paljudes osades jääma paberile selle tõttu, et teda ei täideta. Vaimsel alal töötajad on halvemas olukorras kui tööliised, sest nende arv on väike ja tööpuudus mõnel alal suur. Seda tööpuudust ei ole likvideerinud sakslaste väljarändamine Saksaamaale, vaid lihtsamate tööde alal on töötajate hulk suurem kui on töövõimalusi. See võimaldab töökaitse seaduste rikkumist. Siin oleks küll meie soov, et töökaitse ametkond oleks sellisel kõrgusel, et riigivõimu poolt maksmapandud seadused ei jääks vaid platoonilisteks soovideks, vaid et need ellu

viidaks, et usaldus seaduste vastu kasvaks. Kui seadus maksma pannakse, tuleb teda ka täita, aga mitte nii, et temast võidakse ka mööda hiilida. See loob väga halva pretsedendi seaduste stabiilsusele. On ammu räägitud töölisorganisatsioonide poolt täie õigusega, et töökaitseaparaat on meil liiga nõrk. See kulu, mis mõne tööinspektori juurdevõtmine riigile tooks, ei peaks käima üle jõu, aga ta aitaks palju kaasa paremate ja normaalsemate vahetõrgete loomiseks. Töökaitseinspektor ei ole ettevõtetes mingi võimumees, kes terroriseerib ettevõtjaid, vaid nad juhivad töökaitseasutustele ettevõtete tähelepanu, kui see on tarvilik, kuid valvavad ka selle järele, et seaduste täitmine toimuks korrektselt. Säärane töökaitseinspektor oleks nõuandjaks, kuidas korrektselt seadusi täita, aga kui seadustest mööda hiilitakse, siis küllalt karmiks möödahiilimise kõrvaldajaks. Võib-olla varematal aastatel ei ole sotsiaalseadusandlus olnud nii tähtis kui praegusel ajal. Mul on tunne, et me teeksime suure ülekohtu rahva vastu, kui ei paneks tähele neid häali, mis tulevad töövõtjate hulgast, seda eriti siis, kui nende soovide täitmine ei käi Eesti majandusele ja kaubandusele üle jõu. Nende täitmisel antakse meil sotsiaalaala peale siiski vähem välja kui seda teevad kultuurriigid. Kultuurriikides on sotsiaalkulude normiks umbes 20% palgasummast, meil aga uute sotsiaalseaduste vastuvõtmisega ei ulatuks koormatus üle 15%. Raske on tulevikku ette näha. Meil võivad mõningad sündmused ja ootamatused järgneda. Kõige pahem oleks, kui rahva ja riigi elus ei saa tasa teha neid vigu, mis on lastud tekkida loiduse silmapilkudel.

A. N a e r e s: Väga lugupeetud Esimees, lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Minu eelkõneleja juba tähendas, nagu oleks meil olnud kuuldusi selle kohta, et täna ei tule sõnavõtte. Aga et härra Oinas tegi alguse, siis ma arvan, et austatud Riiginõukogu liikmed vabandavad, kui ma paar sõna räägin. Pean tähendama, et ma ei taha siin eelarve suhtes pikka juttu rääkida ega enam neid küsimusi käsitleda, mida härra Oinas puudutas. Muidugi me teame, et oleme praegu erakorralisel ajal ja erakorralises olustikus. Mis puutub riigieelarvesse, siis on iga kodaniku kohus rahvusterviku ühe osana kaasa aidata selleks, et riigieelarve täituks. See oleks meie kõikide hüvanguks. Ajad on rasked, ja meie peame kaasa aitama, et riigil laekuksid need summad, mis on ette nähtud selles eelarves, mille täitmine

erakorraliste aegade tõttu on keeruline. Ma arvan, et lugupeetud Riiginõukogu liikmetel selle eelnõu juures vaidlusi ei ole selles osas, mis kohustab inimesi pingutama makse tasuma ja sellega oma kohust riigi vastu täitma. Me teame, et mitmed teised riigid peavad kaotama inimelusid ja varasid. On arusaadav, et meie, kes neid kaotusi õnneks pole veel tundnud, vaatamata sellele peame aineliselt kaasa aitama oma riigi hüvanguks ja oma isiklikkudest hüvedest vististi ka mitmes osas loobuma. See osutub paratamatuks. Ma arvan, et ka üksikud sotsiaalküsimused, mida käsitles härra Oinas, peaksid leidma samuti sobiva ja jõukohase lahenduse. Härra Oinas tegi tähenduse ja heitis ette, et kustki poolt on saadetud märgukiri, mis näitab, et meie sotsiaalseadusandlus läheb liiga kaugele ja muutub koormavaks. Ma ei tahaks rääkida, lugupeetud Riiginõukogu liikmed, tööliste palgaolude parandamise vastu, vaid meie kõik vist näeksime meeeldi, et aidataks töölistele kaasa ja neile vastu tuldaks. Siin räägitakse igasugustest sotsiaalreformidest, mis oleksid kasulikud meie riigi hüvanguks, kuid unustatakse seejuures ära töölised ja nende kohused ja töövõime. Samuti unustatakse meie üldine kandevõime. Kui me üht küsimust käsitleme ja selle lahendamist vajalikuks peame, siis peame ka teist küsimust käsitlema, nimelt kas suudavad tööstusettevõtted nii palju maksta. Ma ei kõnele suurkätise seisukohalt, sest nende olusid ma ei tunne, vaid räägin väiketööstuste seisukohalt. Pean tähendama, et nende seisukohalt välja minnes sotsiaalseadustega edasi minna nii palju võimalik ei ole kui kavatsetakse. Meie lugupeetud Peaminister on oma sõnavõttudes tähendanud, et meie rahvakihtide vahel ei ole suurt varalist erinevust. Pean ütleva, et seda väiksem on vahe väiketöösturi ja töölise vahel. Nad on jõukuselt peaaegu ühesugused inimesed. Kui tööline saab kuus 100 kr., siis ettevõtja ei saa ka ise üle 100 või 120 kr. kuus. Ettevõtja peab aga maksa haigekassamaksud, lasteabiraha ja andma palgalist puhkust. Nii näeme, et väiketööstuste ettevõtjate kasud lähevad tööliste peale ära ja koormatus muutub raskeks. Pole võimalik, et igas osas saaks arendada sotsiaalseadusi ühte moodi. Ma ei tea, kas see suurtööstustes võimalik on või pole, aga väiketööstustes seda võimalust ei ole. Oleme näinud, et kui suurtööstustes tekib raskusi, tööpuudus jne., siis Valitsus ruttab kohe toetama suurtööstust, et nad saaksid edasi töötada ja et töölised ei jääks ilma leivata. Väiketööstus laialipillatud olekus ei kujuta

raskuste korral väliselt niisugust ohtu, kuhu Valitsus abistavat kätt oleks sunnitud sirutama. Praegu näiteks toorainete raskuste kõrvaldamiseks töötavad suurtööstused pidevas kontaktis ministeeriumidega. Väikesed tööstused niisugust kontakti ei saa luua, mispärast nad peavad ise endale muretsema tooraineid praegusel raskel ajal ja toetuma selleks meie kaubandusorganisatsioonile, sest väiketöösturitel ei ole mõeldav niisugune organisatsioon, kes otseselt organiseeriks välisturgudelt endale tooraineid ja tooteid. Meie kaubanduslik organisatsioon, nagu nüüd näeme, ei seisa mõnes osas oma ülesannete kõrgusel. Ta tarvitab ebakohaseid võtteid, mille all peab kannatama väiketööstus. Osa meie kaupmehi on laskunud toorainete suhtes spekulatsiooni olukorda. Nii näeme, et ained, mis enne maksid 105 s. kg, on nüüd 4 kr-le tõusnud. Avalikult müügilt on ained kadunud, kuid neid käiakse ringi pakkumas hõlma alt. Tuleb ärisse agent sisse ja küsib, et kas soovite osta seda ja seda, maksab 4 kr. kg. Ostja vastab, et olge head, tehke 20 snt. odavamalt. Agent vastab, et ei saavat kuidagi moodi, tal endal ei olevatki, tal olevat mõni sõber, kellel on, tema võivat soovitada. Nii on mitmel alal ligilähedaselt samasuguseid olukordi, nagu näiteks mererohi, mida töösturitel on tarvis. See oli äkki kadunud kuhugi põranda alla, kuid otsas ei olnud. Pakuti ja osta sai, iseküsimus oli hind. Väiketöösturid ei saa mängida salapolitseinikku, et kinni püüda ja välja otsida neid peidupaiku. Isegi politsei ei saa neid tabada, nad on osavad omal alal. Siin peaks Majandusministeerium süvendama oma kontrolli siseturul olevate toorainete suhtes. Nii näeme, et väiketööstustel on raskusi niigi ja et nad ei suuda vastu panna kõigile sotsiaalsetele koormatistele, mis on tulemas. Sellepärast näeksin, et kui meil sotsiaalseadusi teostatakse, siis kindlasti tehtaks vahet suurtööstuste ja väiketööstuste vahel. Meil tahetakse sotsiaalküsimuste puhul ette tuua Skandinaavia riike. Me teame aga, et need on vanad riigid. Nende jõukus on suur ja seal suudetakse palju teostada, mida meie oma väikestes oludes ei saa. Meie käsitöölised ja väiketöösturid töötavad hoopis erilistes oludes võrreldes suurtööstusega. Väiketööstuses maksavad patriarhaalsed vahekorrad, sest siin peremees ja tööline töötavad kõrvuti. Seepärast peaks nende kohta maksma ka erilised seadused. Väiketöösturid ei ole üldiselt sotsiaalkohustuste kandmise vastu, kuid praegune olukord on siiski selline, et seda pole kuidagiviisi võimalik

teha. Toorainete hinnad on tõusnud ja elukallidus tõuseb. Praeguses olukorras tuleks katsuda ka tööliste palkasid tõsta, millega aga seejärel sotsiaalkohustusi täita, seda ei tea. Põhjus ei seisa seega mitte selles, et me ei taha neid kanda ja neid asjatuiks peame, vaid meie lihtsalt ei suuda. Uued sotsiaalreformid väiketööstustes võiksid ainult siis aset leida, kui meie valitsusvõimud katsuksid kuidagi teid leida, et muuta meie väiketööstust selleks suutelisemaks. Me ei nõua küll, et praegustel erakorralistel aegadel hakataks väiketööstustele erilist toetust jagama, kuid loodame, et võimaluse piirides praegu ja siis, kui ajad jälle normaalseteks muutuvad, Valitsus käsitööstuse sihikindlale ja teadlikule korraldamisele võtab, nagu ta seda on teinud teiste kutsetega ja rahvakihtidega. On terve rida käsitöölasi, näiteks kingsepa, rätsepa, seppade alad jne., mida ei saa kunagi asendada vabrik. Need tööalad on õigustatud, need jäävad. Meil on olemas kutseoskuse seadus, mille alusel antakse meistritele kutsetunnistusi. Ühenduses sellega peaksid käima ka õigused, et vastaval alal ei saaks konkurentsi tekitada need, kellel puudub vastav kutsetunnistus. Üksikettevõtete üleproduktioon on tegur, mis on toonud korralagedust meie väiketööstusse. Siin peaksid valitsusvõimud appi tulema, et väikeettevõtteid ehk -tööstused ei oleks üksteisele ainult konkurendiks ja et igaühele oleks kindlustatud normaalne majandusruum, siis ei jääks ka riik maksudest ilma. Me teame, et mida suutelisem on tööstus, seda paremini suudab ta oma kohuseid riigi vastu täita. Meie lugupeetud väga energiline ja suuteline Majandusminister on meile kord öelnud, et peaks, kuigi see raske on, kuidagi võimalik olema väikeettevõtete majandusruumis teadlikku korraldamist ette võtta. Kui see edaspidi praktilist teostamist on leidnud, siis usun, et väiketööstus suudab ka kõiki sotsiaalkohustusi täita, mis üks seadus teise järel nagu küllussalvest meile peale tahab panna. Ma arvan, et selleks ei ole praegu, kus teistes riikides inimesed on kohustatud tööd tegema 12 tundi, õige aeg. Meil räägitakse ainult sotsiaalreformidest ja kõigist hüvedest, aga ei räägita sellest, kuidas suudame läbi elada rasked ajad. Mulle tundub, et kui tahame üle saada rasketest aegadest, siis peame ise tööd tegema ja seda peavad tegema ka meie tööliselised. Kui suurriikides tööline suudab 3—4 korda rohkem toota, siis ei ole ka imeks panna, et seal suudetakse neid maksusid maksta. Meie tööliste tootmisjõud on väike. Ma ei tea, millest see oleneb, võib-

olla on see ettevõtete ja mõnede organisatsioonide puudus, aga kuidagi ei ole võimalik töölise tootmist tõsta. Ma olen jälginud seda asja ja pean ütleva, et see on õige, et meie ei tööta selles tempos, nagu seda tehakse Ameerikas ja Skandinaavia riikides või ka Venemaal, kus katsutakse igapidi töölisi ergutada. Seepärast peame püüdma vaadata, et sotsiaalseadusandlus neid inimesi, kes selles osas ei ole suutelised, päris välja ei surma.

J. Kurvits: Väga austatud Vabariigi Valitsus, väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Ma tahaksin viita õige piiratud aja selleks, et siin ette kanda Eesti tööliskonna praegusi raskusi ja muresid.

Eesti tööliskond on kogu aeg suure huvi ja kärsitusega jälginud praeguse Vabariigi Valitsuse tegevust ning seda, mida ta kavatab ette võtta praeguse raske olukorra kergendamiseks. Juba endiste valitsuste ajal on antud tööliskonnale lubadusi, et kindlasti tahetakse ka tööliskonna parema käekäigu eest hoolitseda, kui mitte rohkem, siis vähemalt ära hoida praeguse elu- ja olukorra halvemaks muutumist, nagu see senini on kestnud. Samu lubadusi on korranud ka praegune Valitsus. Kuid kahjuks pean küll märkima seda, et senini paistab, et neis lubadustes tööliskonnale on õige vähe edasi jõutud. Eriti on tõusnud elukallidus jaanuarikuust 4—5 kordseks, kuid ei ole märgata olnud, et riigivõim selles asjas oleks mingisuguseid samme astunud. Ma ei hakka nimetama importartikleid, millede hind raskete veokulude tõttu on tõusnud. Kuid kui võtame need kõige hädavajalikumad toiduained, siis näeme, et nende hinnad on nii kõrgele tõusnud, et kõige parema tahtmisega ka selle väga kena Kodumajanduskoja brošüüri järgi, kus neid kõige odavamaid ja paremaid toite töölitele soovitatakse, ei oska töölisperenaine oma lõunakaarti koostada. Meie tööliskonna arvates oleks üheks võimaluseks toiduainete alal elukalliduse pidurdamiseks, et tuleks laiendada kaardisüsteemi, tuleks minna kaugemale kui praegu, kus ainult suhkur on kaardisüsteemil, tuleks ka teised tähtsamad toiduained viia kaardisüsteemile. Peale selle võiks suhkrunormi vähendada ja hinda alandada, sest praegu on suhkruhind niivõrd kõrge, et õige suurele osale rahvast muutub ta kättesaamatuks. Selle asemel võiks lasta osa suhkrut vabaturule kallima hinnaga. Seda võiksid osta siis need kihid, kellele see raskusi ei sünnita. Sel teel kaetaks hinnavahe, mille võrra tšekisuhkur võiks odavam olla.

Kui võtame palgaküsimuse, siis ka selle kohta on lubadusi antud, aga Töötülide Lahendamise Komisjon viimase palgatüli puhul põlevkivitööstuses otsustas tõsta töölise palkasid vaid 7% võrra. Kuivõrra see parandab olukorda, on igapäev teada, ilma et pruugiks seda lähemalt seletama hakata. Igatahes selge on see, kelle kapital seal põlevkivitööstuses töötab ja kuhu sissetulekud valguvad. Kui olukord säärasena edasi kestab, hinnad tõusevad ja palgad ei jõua järele, on loomulik, et kriis süveneb veel rohkem. Võib tulla kriis, millist meil senini veel ei ole nähtud, kriis, kus tööpuudusega ühel ajal tõusevad ka ainete hinnad. Loomulik on, et kui tõuseb tööpuudus, siis ainete hinnad ei ole nii kõrged, kuid praegu tõusevad mõlemad. Kõik see pigistab suurelt osalt ja täiel määral just vaesemaid rahvakihte. Pean veel toonitama, et senini ei ole korda läinud seda olukorda pidurdada, töölised vähemalt ei ole veel aru saanud, et siin mingisuguseid tõkkeid ette on seatud. Samuti on tööliskond arvamusel, et tööpuuduse vastu ei saa võidelda hädaabitöödega, mida on katsutud korraldada. Nagu kuulda, on ka meie pealinn leidnud võimaliku olevat 300 inimesele hädaabitöid võimaldada. See igatahes olukorda ei paranda ja sellest tööst saavad eeskätt osa võtta ehitustöölised, kes praegu on ilma tööta. Kuid naistöölistel, samuti vabrikutöölistel ei võimaldata sellest tööst osa võtta. Ei ole aga võimalik ka muid töid saada. Sest praeguste kitsenduste tõttu on vabrikud töölisi vallandama hakanud ja võib arvata, et üht osa töölisi edaspidi sama saatus ootab. Sellepärast peaksid valitsusvõimud hoolitsema selle eest, et vabrikud ja käitised ei vallandaks praegusel ajal töölisi, vaid katsuksid leida tooraineid, samuti et tööstureile tehtaks kohuslikuks vastu võtta ka neid tellimisi, kus nad veidi vähem kasu saavad. On teada näit. juhtum, kus paberivabrikule on pakutud võrdlemisi suurt tellimist, kuid ta ei ole seda vastu võtnud seepärast, et kasu ei ole küllalt suur. Töötatakse osalise kooramatusega lattu, kuigi oleks võinud vastu võtta suurema tellimise ja vabriku täie kooramatusega töötada lasta. Kõike on raske siin ette kanda ja ei saa ka ülevaadet anda, kuidas olukord tõeliselt on. Kuid kokkuvõttes peab ütleva, et olukord on küllaltki kurb. Meie suurettevõtted saavad praegusel kitsal ajal niivõrd suurt sissetulekut, et neile ei tekitaks raskusi, kui peetakse täiel arvul töölisi tööl vähema pingega all täie palgaga edasi. Ühe näite võin siin veel tuua, see puudutab riidehinna tõusu. Võisime hiljuti

lugeda ajakirjandusest, et Lätis on riidehinna tõstmine ära keelatud, sest arvatakse, et vaatamata toorainete hindade tõusule on tekstiilvabrikute sissetulekud nii suured, et ei ole põhjendatud hindade tõstmised. Meil aga vaadatakse sõbralikult nende ettevõtete peale. Samuti võib tagantjärele märkida, et kõigi Majandusministri lubaduste peale vaatamata on tõstetud hinda tekstiilsaadustelt, mis olid valmistatud odavamast materjalist ja palju soodsamatel tingimustel.

Praeguse olukorra parandamiseks oleksid vajalikud sotsiaalseadused, nagu juba eelkõneleja härra Oinas tähendas. Need summad ei ole kaugeltki nii kohutavalt suured, nagu seda püüavad väita ettevõtjad. Samuti peab tunnustama eriti hoolimatuseks seda, mida suurettevõtjad väljendavad oma viimases märgukirjas Vabariigi Valitsusele, kus nad ei taha tunnustada sotsiaalseaduste tardidust.

Selge on see, et 2-nädalane puhkus on tingimata tarvilik selleks, et vähegi oma organismi parandada ja uue jõuga energilisemalt tööle asuda. Sama võib öelda laste abiraha maksmise seaduse kohta. See seaduseelnõu on esitatud Vabariigi Valitsuse poolt Riigivolikogule. Kahjuks peab tähendama seda, et elnõus on abiraha määrad niivõrd väikesed, et sellega laste kasvatamise ja laste juurdesigimise võimalused on kaunis küsitavad. Pealegi jaotab see seadus meie rahva mitmeteks kihtideks, vähemalt laste abiraha normide alusel. Õige tihti oleme kuulnud häid sõnu ja ilusaid kõnesid, kus räägitakse meie rahvast kui tervikust. Kahjuks pean tähendama, et minu ja kogu tööliskonna arusaamise järgi need kenad sõnad on jäänud sõnadeks. Seepärast on minu soov, et neist kenadest sõnadest mindaks kord üle tegudeni, mis aitaks meie tööliskonna elu kergendamiseks kaasa.

Majandusminister L. Sepp: Kõrgeaulised Riiginõukogu liikmed! Ma teen vaid paar märget lugupeetud Riiginõukogu liikmete sõnavõttude puhul. Härra Naeres ütles, et kõik toorained on tõusnud hinnas $\frac{3}{4}$ võrra. Pean tähendama, et nisujahu hind ei ole mitte tõusnud, vaid langenud; või hind oli möödunud aastal 2.10 snt., tänavu maksab ta 2.15 snt., seega tõus 2%. Tõusnud on küll suhkru ja rosinate hind. Nähtavasti olidki rosinaid see kaup, mille kohta lugupeetav härra Naeres teatas, et neid saab osta vaid väga kalli hinna eest altkäe. Tööpöolest on rosinaid viimasel ajal vähe sisse toodud, sest rosinaid ei peetud aineks, mis oleks esmajärgulise tähtsusega, kuid nende

puudumisest tekkis siiski tühik, mis sarnaseid nurisemisi esile kutsus. Kuid ka seda vajadust oleme katsunud rahuldada ja oleme andnud pagaritööstustele loa ilma vaheltkauplejateta rosinaid sisse tuua järgnevateks pühadeks. Loodan, et pühademaitses rosinatega ei saa rikutud. Kui üks lugupeetud kõnelejaist tähendas, et elukallidus on tõusnud 3—4-kordseks, siis pean ütleva, et elukallidus on tõusnud mitte 3—4-kordseks, vaid umbes 7% jaanuarikuu jooksul. Ja see oli tingitud, nagu tähendasin, halvast ilmastikust, kus vähe toodi aineid turule. See oli üks tähtsaid põhjusi. Teine põhjus oli see, et igal pool tööstustes said otsa toorained, mis olid ostetud enne sõda. Jaanuari paiku ilmus üldiselt müügile kallimast toorainest toodetud kaup. Igale pool aga ei tõusnud hind niipalju, kui uus tooraine oleks tinginud. Tekstiilvabrikud näiteks ei tõstnud võrreldes toorainete hinnaga müügihinda, vaid võttes arvesse vabriku ladudes olevaid tagavarasid ja uuest toorainest valmistatud puuvillase riide määrasid, panid maksma keskmise hinna. Kaupade suhtes aga, mis olid enne kauplustes, nõuti ministeeriumi poolt, et kauplused need sisseostuhinnaga müügile laseksid. Kui meie kaardisüsteemi laiendaksime üldiselt, siis peab kahtlust avaldama, kas see elukallidust suudab alandada. Siin nimetati, et võiks suhkrunormi väiksemaks teha, et siis väiksema normi pealt vabaturuhinnaga normisuhkru hinna kahju katta. Mina arvan, et suhkrunorm on praegu kaunis minimaalne, selle tarvitavad linnas enamvähem kõik inimesed ära. Maal, kus teisi toiduaineid on rohkem, jääb osa tšekke kasutamata. See oleks iseenese petmine, kui ostaksime praegusest normist vähem odavamalt ja vaba suhkrut kallimalt juurde. Keskmise hind oleks seesama. Kui laiendaksime kaardisüsteemi ka teistele ainetele, nagu saabastele, riidele jne., siis tagajärg ei oleks mitte ainete odavamaks muutumine, vaid see võib koguni kallimaks teha, sest kontroll teeb lisakulusid juurde.

Mis puutub tööpuudusse, siis tähendati siin tööta naiste tööoludele talvel. Tööpöolest naiste töö talvel on raskem, sest töid on talvel naistöölistele raske korraldada. On katsutud korraldada pesulappimisi ja -nõelumisi niipalju kui leidub. Kuid see olukord on igal talvel ühesugune olnud. Mul ei ole andmeid selle kohta, et käesoleval talvel töömahu suhtes erilisi raskusi oleks, välja arvatud tänavune eriline külm ilmastik, mis on takistusi teinud töötamisel. Töövõimalusi muidugi tänavu aasta ei ole vähem kui läinud aastatel. Kui puuvillatööstused peaksid

töömahtu vähendama, siis oleks jäänud tööpoolest palju naistöötajaid töötama, keda ei oleks saanud kuidagi mahutada. See hädaoht on lahendatud sellega, et puuvilla saamine on kindlustatud.

Seea pole meil üldiselt tööpuudust karta, vähemalt ei võta see sellist ulatust, et tekitaks meie erilist raskust.

Lõpuks tahaksin puudutada paari sõnaga meie palkasid. Tööstustöölise palgaolud on teistega võrreldes paremad. Võib-olla nende seas leidub rahulolematuid põhjusel, et pole kätte saadud endist elustandardi, kuid seejuures peame meeles pidama seda, et praegune aeg veeretab raskusi väga paljudele elanikkudele. Tööstustöölise esindajad peaksid seda arvestama, et praegu meil valitseb olukord, mis kõiki rõhub, et raskused on seda laadi, mida meie muuta ei saa, ja et mitmel elanikekihil üldse senini palkasid tõstetud ei ole.

A. Tõnisson: Rnkl. härra Kurvits kõneldes hädaabitöödest tähendas, et Tallinnas on töid korraldatud ainult 300 tööliste. Ma tahan siin paar selgitavat märkust teha. Tallinnas on hädaabitööd käimas novembrist alates. Praegu on tööliste ligemale 700, nende hulgas umbes $\frac{1}{3}$ naisi. Käesolevaks aastaks on Tallinna linnavalitsus ette näinud hädaabitöödeks kogusummas 132.500 kr.

Vaheaeg kella 18.52—19.15.

J. Laidoner: Härra Esimees, lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Meie viimasel ajal mitte ainult riigieelarve arutamisel, vaid ka igal pool seltskonnas, osalt ka ajakirjanduses kuuleme minu arusaamise järgi liiga palju hädaldamist meie praeguse olukorra üle. Jah, ajad on tõesti tõsised, rasked, aga mitte ainult Eestis. On teisi maid ja riike, kus olukord on palju ja palju raskem, palju ja palju tõsisem ja kus ka majanduselu on palju kitsam.

Kõigepealt sellest erakordselt ajast. Ma julgen küll avaldada arvamust, et tõesti erakordsed ajad, rasked ajad on alanud. Et need ajad ruttu mööda lähevad ja meie varsti paremate aegade juurde tagasi jõuame, seda mina ei usu. Ma kardan, et mina isiklikult seda ei näe, mina suren enne ära. Ma arvan, et need ajad nii ruttu mööda ei lähe. Kui niisugused rasked ajad pikale venivad, siis tuleb ka meil endid nende järgi sisse seada, oma elu nende järgi seada. Me räägime alati, et praegused ajad on rasked. See on õige. Aga seejuures me tahame, et meie elu peaks olema just niisamasugune,

nagu ta oli mõni aasta tagasi sügaval rahuajal. Terve Euroopa, isegi osa kogu maailmast on sõjas. Aga mida tähendab sõda? Hävitust. Hävitatakse igal pool. Kogu toodang maailmas on määratud üheks otstarbeks — sõjamaterjalide toodanguks, mis visatakse õhku. Loomulikult peaks selle tagajärjel kogu inimkond vaesemaks jääma. Aga miks tahame siis meie rikkamaks saada? Maailmasõja ajal oli küll nõnda, et mõned riigid, kellel õnnestus jääda neutraalseks ehk erapooletuks, said siis spekulleerida. Praegu aga seda ei ole. Sõda haarab kõiki. Sõda haarab nii sügavalt, et ta mõjustab ka mittesõdivaid riike. Seda peame tahes-tahtmatult arvestama. Seepärast, kui meil edasi kestab niisugune olukord nagu praegu, siis meil küll ei tarvitseks kaevata ega hädaldada, vaid me peaksime olema rahulikud. Isiklikult ma kardan, et ka meie olukord halvemaks läheb. Mispärast? Seepärast, et meid ikka rohkem kaasa tõmmatakse raskustesse, mida sõdivad riigid praegu üle elavad. See mõjustab ka meid. Kõigepealt toorainete saamine läheb raskemaks, sest nende toodang väheneb. Kaubanduse olukord läheb raskemaks ning veel rohkem raskeneb transiit ja transport. Loomulik, et meil tekib mitmest aimest puudus, mitte ainult rosinatest, nagu siin räägiti, vaid palju tähtsamatest ainetest. Meie elu ei saa enam nii lahe olla kui siiaajani, see on arusaadav. Seepärast ma tahtsin selle peale tähelepanu juhtida, et praegu ei maksa veel hädaldada. Kui meie nii saaksime edasi elada kui siiaajani, siis peaksime saatust tänama, aga ma kardan küll, et olukord läheb meil raskemaks. Ja kui ta raskemaks läheb, siis on arusaadav, et kõik kihid peavad selle all kannatama ja oma elu kokku tõmbama. Läheb elu kitsamaks ettevõtjal, läheb elu kitsamaks ka töövõtjal, läheb elu kitsamaks põllumehele, läheb elu kitsamaks ametnikul. Selleks peab valmis olema ka sel juhul, kui meie sõjast haaratud ei saa, kui meil õnnestub jääda nagu siiaaani mittesõdivaks riigiks. Me peame kõik seda püüdma. Valitsus, eesotsas Vabariigi Presidendiga, ja ka mina kui Sõjavägede Ülemjuhataja, meie kõik katsume seda teha, et me saaksime jääda väljapoole sõda. Aga ega me ei tea, mis saatus toob, võib-olla tuleb ka meil sõjast osa võtta. Me tahame kõik teha, et see ei sünniks, aga ma kordan, et kui meil ka õnnestub jääda mittesõdivaks riigiks, ka siis meie olukord kindlasti läheb halvemaks kui ta praegu on ja siiaajani oli. Seepärast ei ole põhjust praegu hädaldada, et meil mingisugused suured kitsendused on,

või et meil mingisugustest kaupadest puudus on, või et elukallidus väga tõusnud on, et meil süüa ei ole, et meil tööd ei ole. Tööpuudust meil senini ei ole, aga see võib tulevikus tulla. Ka selleks peame valmis olema. Kuidas süveneb kriis, selle järgi loomulikult suureneb ka tööpuudus. Iga inimene, kellel on koht ja töö, peab olema sellega rahul ja peab seda hindama. Niisamuti võib asi minna ka kehakatte alal, võib-olla ka toiduinete alal ühes või teises osas ei jää maksima enam nii vaba seisukord kui praegu. Kõigele sellele peame olema valmis, ja seda pikemaks ajaks. Nõnda tahes või tahtmata peame kogu majanduse, riigimajanduse ja eramajanduse, sellekohaselt sisse seadma, et rasked ajad võivad väga kaua kesta. Sellega ma ei tahaks aga sugugi öelda, et me midagi tegemata peaksime jätma, mida oleme kavatsenud. Kui on tarvis teatud reformi ette võtta, miks mitte võtta, kui elu nõuab seda. Peame selle läbi viima, kuid vastavalt oma võimetele ja jõududele. Kui me aga midagi üle jõu katsume teha, siis see on raske. Üheks suuremaks ülesandeks meie Valitsusel on hoolitseda, et ei tekiks suurt tööpuudust. See on raskem ja suurem ülesanne raskel ajal. Ma juhiksin veel tähelepanu sellele, et kuigi ka peaks kuidagi viisi suur heitlus, suur sõda lõppema, et ka siis tuleb määratud kriis, ka siis tuleb väga suur tööpuudus ja kõik need nähtused, mis harilikult sõja tagajärjel ilmnevad. See on päris selge. Aga suur sõda ei ole veel alanud, ta on alles algamas. Ei ole näha mingisugust lootuskiirt, et ta lõpeks. Ja seepärast on arusaadav, et me peame tõsiselt sellele olukorrale vaatama. Ma ei oleks sõna võtnud, aga ma kuulen, et öeldakse, et juba meil on häda selles ja teises. Ma julgen seda otsekohe öelda, ma ei taha kellelegi mokale mett määrada, vaid ütlen, et peame olema valmis selleks, et seisukord läheb veel raskemaks ja et peame veel tunduvalt oma elu kokku tõmbama. Oleme õnnelikud, kui saame oma riigi ja rahva teatavate kitsendustega ja puudustega raskest ajast üle viia. Ja kui see meil õnnestub, siis peame olema saatusele tänulikud. Ma lõpetan sellega, et minu arvates need rasked ajad nõnda ruttu ei lõpe, ja kui meil õnnestub niisugust olukorda alal hoida nagu senini, siis olgem selle eest oma saatusele tänulikud.

J. P u h k: Ma tahtsin õienduseks lugupeetud rnlk. Oinase väitele järgmist öelda. Kaubandus-Tööstuskoda selles küsimuses, mis ühes artiklis laiali saadetud ja mille härra Oinas mulle tutvumiseks edasi andis, ei ole

oma seisukohti avaldanud. Küll on töösturid üksikult võib-olla sel arvamusel, et uute sotsiaalkorralduste kulutused suure koormana laskuvad meie töötlemiskuludele. Kui kirjutisse oleks sisse võetud „palkade osas“, siis poleks viga suur olnud. Kaubandus-Tööstuskoda on kõiki sotsiaalreforme pooldanud ja saab seda ka edaspidi tegema, kui kaubandus-tööstusringkondade keskused leiavad, et need uuendused jõukohased on ja meie ühiskonnale kasuks tulevad.

Aruandja A. K a s k (lõppsõna): Riiginõukogu liikmed, kes eelarve pealkirja puhul on sõna võtnud, ei ole puudutanud eelarve üksikuid osasid, vaid on käsitlenud küsimusi, mis küll eelarve puhul on mõeldavad, kuid eelarve sisusse ei tungi, samuti pole nad eelarvele mingisuguseid vihjeid teinud. Seepärast ei ole mul põhjust siin pike-malt peatuda ja ma jään oma esialgse ettepanku juurde — vastu võtta riigieelarve pealkiri: Eesti Vabariigi tulude ja kulude eelarve 1940/41. aastaks.

Eelarve pealkiri võetakse vastu.

J u h a t a j a: Eelarve tuleb hääletamisele ja otsustamisele osade kaupa, üksikute ministriumide järgi nende korraliste tulude ja kulude osas ja erakorraliste kulude osas. Selle korralduse kohta sõnasooivijad ei ole, korraldus jääb maksma.

Otsemaksud kokku Kr. 14.950.000.—, lõivud ja tasumaksud kokku Kr. 6.120.000.—, kaudsed maksud kokku Kr. 28.000.000.—, riigi monopolid kokku Kr. 18.500.000.—, riigi ettevõtted ja varandused kokku Kr. 39.550.000.—, segatulud kokku Kr. 550.000.—, korralised tulud kokku Kr. 107.670.000.—, erakorralised tulud kokku Kr. 7.630.000.—, tagasimaks eelmiste aastate tuludest kokku Kr. 311.260.—, tulud ühes pealkirjaga kokku Kr. 114.988.740.—, Vabariigi Presidendi korralised kulud kokku Kr. 398.423.—, Riigivolikogu korralised kulud kokku Kr. 330.866.—, Riiginõukogu korralised kulud kokku Kr. 210.708.—, Peaministri ja Riigikantselei korralised kulud kokku Kr. 552.375.—, Riigikontrolli korralised kulud kokku Kr. 369.713.—, Haridusministeeriumi korralised kulud kokku Kr. 10.871.027.—, Kohuteministeeriumi korralised kulud kokku Kr. 3.508.958.—, Majandusministeeriumi korralised kulud kokku Kr. 6.097.402.—, Põllutööstusministeeriumi korralised kulud kokku Kr. 5.094.204.—, Siseministeeriumi kor-

ralised kulud kokku Kr. 6.253.043.—, Sotsiaalministeeriumi korralised kulud kokku Kr. 7.765.242.—, Sõjamineeriumi korralised kulud kokku Kr. 23.915.640.—, Teedeministeeriumi korralised kulud kokku Kr. 28.124.362.—, Välisministeeriumi korralised kulud kokku Kr. 1.507.785.—, riigivõlad kokku Kr. 2.347.700.—, korralised kulud ühes pealkirjaga kokku Kr. 97.347.448.—, Peaministri ja Riigikantslei erakorralised kulud kokku Kr. 56.700.—, Haridusministeeriumi erakorralised kulud kokku Kr. 351.000.—, Kohtuministeeriumi erakorralised kulud kokku Kr. 64.400.—, Majandusministeeriumi erakorralised kulud kokku Kr. 140.000.—, Põlütöoministeeriumi erakorralised kulud kokku Kr. 1.291.500.—, Siseministeeriumi erakorralised kulud kokku Kr. 359.500.—, Sotsiaalministeeriumi erakorralised kulud kokku Kr. 834.800.—, Sõjamineeriumi erakorralised kulud kokku Kr. 10.084.360.—,

Teedeministeeriumi erakorralised kulud kokku Kr. 3.239.032.—, riigiasutiste erakorralised kulud ühes pealkirjaga kokku Kr. 16.421.292.—, Haridusministeeriumi operatsioonifondid kokku Kr. 595.000.—, Majandusministeeriumi operatsioonifondid kokku Kr. 600.000.—, Teedeministeeriumi operatsioonifondid kokku Kr. 25.000.—, operatsioonifondid ühes pealkirjaga kokku Kr. 1.220.000.—, erakorralised kulud ühes pealkirjaga kokku Kr. 17.641.292.—, kulud ühes pealkirjaga kokku Kr. 114.988.740.—, lisa — Krediidikavad, I osa pealkiri ja II osa ühes pealkirjaga võetakse vastu.

Juhataja: Eelarve on üksikute osade viisi vastu võetud.

Panen eelarve lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Eesti Vabariigi tulude ja kulude eelarve 1940/41. aastaks on lõpphääletamisel vastu võetud.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 19.45.

M. Pung

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärk.

71. koosolek.

14. märtsil 1940.

Sisu:

1. Riiginõukogu kujundamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
2. Isikutõestamise ja liikumise seadus — I lugemisel.
3. Jõuvankrite liini- ja juhuveo korraldamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
4. Seaduste Kogu IX köitesse kuuluvate liiklus-, side- ja ehitusalaste seaduste muutmise seadus — I lugemisel.
5. Ajutise läbikäigumaksu seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
6. Riigi ehitusettevõtte „Ehitaja“ põhimääruse muutmise seadus — I lugemisel.
7. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 10.45.

Juhatuse lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Riiginõukogu kujundamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **K. Terras**: Lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Eesti Vabariigi Põhiseaduse järgi kuulub Riiginõukogu koosseisu valimise alusel üks liige vähemusrahvuste kultuuri alal. Selle liikme valimine toimub Riiginõukogu kujundamise seaduse § 16 ettenähtud alustel ja korras. Riiginõukogu kujundamise seaduse § 16 määrab, et Riiginõukogu liige valitakse vähemusrahvuste kultuurivalitsuste esindajate ühise koosoleku poolt. Teatavasti kuni 1. jaanuarini 1940 oli Eestis kulturomavalitsus kahel vähemusrahvusel: saksa ja juudi vähemusrahvusel. Seega siis Riiginõukogu liikme valimisest vähemusrahvuste kultuuri alalt võtsid osa saksa ja juudi kulturomavalitsuste esindajad.

1. jaanuarist 1940 on saksa kulturomavalitsuse tegevus lõpetatud ja praegusel momendil tegutseb meil ainult üks kulturomavalitsus.

Riiginõukogu kujundamise seaduse § 16 kehtivas redaktsioonis on aga konstrueeri-

tud nii, et see eeldab mitme, vähemalt aga kahe vähemusrahvuse kulturomavalitsuse olemasolu. On tekkinud selline olukord, et Riiginõukogu kujundamise seaduse § 16 muutmise osutub paratamatuks juba vormilistel põhjustel. Kuid ka sisuliselt tundub õige olevat, et vähemusrahvused, kellel kulturomavalitsust ei ole, kuid kellele osatähtsus meie vähemusrahvuste hulgas siiski ei ole väike, võiksid osa võtta Riiginõukogu liikme valimisest vähemusrahvuste kultuuri alalt.

Käesolev seaduseelnõu ongi rajatud sellele põhimõttele, et vähemusrahvuste kultuuri alalt Riiginõukogu liikme valimisest võtavad osa oma esindajate kaudu vähemusrahvused, kellel kulturomavalitsus olemas, kui ka need vähemusrahvused, kellel kulturomavalitsust ei ole.

Esindajate arv valimiskoosolekul oleneb vähemusrahvuse kuuluvate kodanike arvust. Vähemusrahvuse poolt, kuhu kuuluvate kodanike arv riigis ületab 20.000, võtab valimiskoosolekust osa 4 esindajat ja iga teise vähemusrahvuse poolt 2 esindajat. Kulturomavalitsust omava vähemusrahvuse esindajad valib vastav kultuurivalitsus. Kulturomavalitsust mitteomaval vähemusrahvusel on esindajate valimise õigus sel juhul, kui vähemusrahvuse kuuluvate kodanike arv moodustab vähemalt 3 esimese astme kohaliku omavalitsuse administratiivpiirides, s. o. vallas või linnas, vähemalt 30% elanike üldarvust.

Esindajate valimisest on õigustatud osa võtma nende linnade ja valdade vähemusrahvuse kuuluvad linna- ja vallavolinikud.

Kui need linnad ja vallad asuvad ühes maakonnas, s. t. kui vähemusrahvustel on esindajate valimise õigus ainult ühe maakonna piirides, siis toimub selle vähemusrahvuse esindajate valimine otseselt nende linna- ja vallavolinike ühisel koosolekul. Asuvad need linnad ja alevid aga mitmes maakonnas, siis valitakse maakondade järgi esmalt valijamehed, kes omakorda kokku tulles valivad vastava vähemusrahvuse esindajad.

Esindajate valimiseks õigustatud vähemusrahvused ja esindajate arvu, samuti linnad ja vallad, kus linna- ja vallavolinikud osa võtavad esindajate valimisest, ning vastavas maakonnas valimisele kuuluvate vali-

jameeste arvu määrab Valimiste Peakomitee. Määramisel võetakse aluseks kulturomavalitsust omava vähemusrahvuse suhtes rahvusnimekirja kantud liikmete arv ja kulturomavalitsust mitteomava vähemusrahvuse suhtes viimase rahvaloenduse andmed, viimasel juhul arvutades maha vahepeal Eesti kodakondsusest lahkunud isikud.

Viimase rahvaloenduse andmetel võiksid käesoleva seaduse eeskirjade kohaselt osa võtta vähemusrahvuste kultuuri alalt Riiginõukogu liikme valimisest 3 vähemusrahvust: juudi, vene ja rootsi. Juudi vähemusrahvusel on kulturomavalitsus ja tema liikmete arv võimaldab saata valimiskoosolekule 2 esindajat. Vene vähemusrahvusel on 3 maakonna piirides — Viru, Tartu, Põhja-Eesti — mitmes linnas ja vallas üle 30% elanike üldarvust. Üleriigiliselt ületab vene vähemusrahvusse kuuluvate kodanike arv 20.000, seega võiks vene vähemusrahvuse esindajate arv valimiskoosolekul olla 4. Rootsi vähemusrahvusel on samuti 3 maakonna piirides — Harju, Lääne, Saare — kuues vallas üle nõutava protsendi elanike üldarvust. Kuna aga üleriigiliselt rootslaste arv ei ületa 20.000, siis valimiskoosolekule võiks rootsi vähemusrahvus saata 2 esindajat. Seega valimiskoosolekul oleks 2 juudi, 4 vene ja 2 rootsi vähemusrahvuse esindajat.

Riiginõukogu Üldkomisjon on käesoleva seaduseelnõu läbi vaadanud ja esitab selle Riiginõukogule vastuvõtmiseks samal kujul, nagu see on vastu võetud Riigivolikogu poolt.

Teen ettepaneku

Riiginõukogu kujundamise seaduse muutmise seaduse eelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja K. Terras: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb Reaktsioonikomisjoni.

2. Isikutõestamise ja liikumise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Maurer: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Arutusel

olev seaduseelnõu — Isikutõestamise ja liikumise seaduse eelnõu — sisaldab kahte liiki norme, nagu pealkiri näitab: normid isikutõestamise kohta ja liikumise kohta. Esimene liik norme, s. t. isikutõestamise normid, on peaaesjalikult väikeste muudatuste ja täiendustega võetud kehtivast seadusest, mis kannab sama pealkirja, ja osalt Vene Seaduste Kogu XIV köitest, Heakorra ja julgeoleku seaduse paragrahvidest. Isikutõestamise suhtes on kehtiv sama seisukoht, nagu oli varem, et tõestamine on võimaldatud kodanikkudele igasuguste tõenduste varal. Seega uusi reegleid juurde toodud ei ole. Küll on riiklikkudes huvides antud Vabariigi Valitsusele õigus panna kehtima üldist isikutunnistuse võtmise sundust kogu riigis või selle üksikutes osades. Need isikutõestamise puutuvad normid, nagu tähendasin, langevad kokku kehtiva seaduse normidega, — uut on võrdlemisi vähe. Need normid on tehnilist laadi ja määravad ära, missugustel isikutel missugused isikutõestamise tõendid võivad olla. Need on: isikutunnistus, passi asendavad tõendid, kodakondsuseta isikutel ja rahvusvaheliste kokkulepetega ettenähtud isikutõendid välismaalastel. Passid on liigitatud ja endises seaduses ettenähtud kord passide väljaandmise alal kehtima jäetud, samuti maksud, mis neilt võetakse, jne.

Üheks olulisemaks muudatuseks on see, et isikutunnistuste väljaandmine, mis kehtiva seaduse järgi toimus isiku alalise asukoha järgi, peab toimuma tulevikus nende omavalitsusasutiste kaudu, kus isik seisab kodanikkude nimekirjas. Neid kodanikkude nimekirju veel sisse seatud ei ole, kuid nende sisseseadmine on ette nähtud Linnaseaduses ja Vallaseaduses. Ja kui need nimekirjad ellu on viidud, siis isikutunnistuste väljaandmine läheb üle sinna, kus kodanik nimekirjas seisab.

Mis puutub sellesse osasse, mis käsitleb liikumist, siis see on põhimõtteliselt olulise tähtsusega, nimelt sellepärast, et see sisaldab ja peab sisaldama osa neist kitsendustest, mis Põhiseaduse § 13 liikumise ja elukoha muutmise osas ette näeb. Põhiseaduse § 13 ütleb, et liikumine ja elukoha muutmine on vaba. Seda vabadust võidakse kitsendada seaduses ettenähtud alusel ja korras. Sellest Põhiseaduse seisukohast välja minnes ongi selle eelnõu § 27 üldnormina ette nähtud põhimõte, et Eesti kodanikul on liikumine ja elukoha muutmine vaba, kui võrd seda ei ole kitsendatud käesoleva või teiste seaduste alusel. See osa puudutab kodanike liikumise ja elukoha muutmise

küsimust. Tahan sel küsimusel peatuda üksikasjalisemalt. Missugused kitsendused on see seadus liikumis- ja elukoha valimise vabaduse põhimõttes teinud? Need kitsendused võime jagada kahte liiki: ühed, mis käivad Eesti kodanikkude kohta, ja teised — välismaalaste kohta. Eesti kodanikkude liikumis- ja elukoha valimise vabadust kitsendab § 29. See paragrahv ütleb, et Siseministril on õigus riigi julgeoleku ja avaliku korra huvides keelata teatavais piirkondades rahvakogumised ja seal mitte-asuvate isikute liikumine. See on üldlaadiline kitsendus, mis võib käia kõigi teatud piirkondades asuvate isikute kohta, samuti rahvakogumiste kohta, mis seal aset leiavad. Üksikute isikute suhtes on Siseministril õigus keelata neile viibimine või asumine kohtades, kus nende tegevus või käitumine võib ohustada riigi julgeolekut või avalikku korda või rikkuda riigi välispoliitilisi suhteid, ning vastavil juhtudel määrata neile elamispiirkond, keelates sealt lahkumise. Selle paragrahvi puhul oli Üldkomisjonis sõnavõtte ja seal arutati seda küsimust sellelt seisukohalt, et kas ei ole kodanikkude liikumis- ja elukoha valimise vabaduse kitsendamise alal liiga kaugele mindud. Ühelt poolt juhiti tähelepanu sellele, et § 29 teine lõige räägib mitte riigi julgeoleku või avaliku korra või rahva välispoliitiliste suhete ohustamisest ja rikkumisest, vaid ohustamise või rikkumise võimalusest. Selles mõttes peab tähendama, et see norm on kaugemaleulatuv kui vastav norm Kaitseseisukorra seaduses.

§ 29 kolmas lõige läheb Kaitseseisukorra seadusest lahku veel selles mõttes, et ta ei näe ette ainult keeldu asuda teatavas kohas, vaid seal nähakse ette ka teatud elukohad, kuhu väljasaadetud peab asuma. Seega on tegemist mitte ainult väljasaatmisega, vaid ka asumisele saatmisega.

Ettepanekuid selle paragrahvi muutmiseks komisjonis ei tehtud, mistõttu komisjon otsustas selles osas teha ettepaneku eelnõu muutmata vastuvõtmiseks.

Teised kitsendused, mis käesolev seadus ette näeb, on järgmised:

§ 31 näeb ette, et Vabariigi Valitsusele antakse õigus anda määrusi kodanike väljarändamise kohta ja erandjuhtudel riiklikudes huvides takistada kodanike liikumisvabadust riigi piirides. Need kitsendused käiksid kõigi kodanikkude kohta. Kuid peale selle on veel säärased norme, mis näevad ette kitsendusi ainult teatud liiki kodanikkude kohta.

§ 21 näeb ette, et Siseminister võib keelduda andmast välispasse neile kodanikele,

kellede tegevus välismaal võib olla kahjulik Eesti riigile ja rahvale.

§ 12 puudutab 17—35-aastasi meeskodanikke, kellel sõjaväeteenistuskohustus veel täitmata. Nendele võidakse välispasse anda ainult sõjaväeringkonnaülema nõusolekul.

Välismaalaste kohta on kitsendused suuremad. Välismaalastelt nõutakse kõigepealt isikut tõendavat tunnistust, välispassi või teisi dokumente vastavalt rahvusvahelistele kokkulepetele. Peale selle on välismaalaste liikumise suhtes eelnõus veel terve rida muid kitsendusi. Need on § 28, 32, 33, 34, 35 ja 36. Need on kõik kehtivatest seadustest võetud. On võimalik anda üldmäärusi, nõuda peatuslubasid ja võtta vastavaid makse neilt peatuslubadelt. Siis on veel õigus keelduda üksikul juhtumel välismaalasi sisse laskmast, õigus mittesoovitavaid välismaalasi välja saata jne.

Kolmas küsimus, mida käesolev seaduseelnõu normeerib, on elanikkude registreerimine. Selles osas eelnõu üldiselt vastab praegukehtivale korrale. Muudatus seisab vaid selles, et on ette nähtud obligatoorne maal elavate isikute registreerimine. Maal elavate isikute registreerimine toimub nii, et kõik majaanikud, valdajad on kohustatud pidama majaanike nimekirja. Isikud, kes majas üle 7 päeva peatuvad, tuleb sisse kanda vastavasse nimekirja ja need isikud tuleb registreerida vallavalitsuses. Komisjonis tekkis küsimus selle kohta, kas see sunduslik elanike registreerimine maal, kui arvesse võtta seda, et vallavalitsused tihti asuvad väga kaugel, ei tekita suuri raskusi maaelanikele. Selle kohta Vabariigi Valitsuse esindaja koosolekul tähendas, et see küsimus on olnud kaalumisel vastavates asutistes ja seal on arutatud küsimust sellelt seisukohalt, et nende määrustega, mida Siseministril on õigus käesoleva seaduseelnõu teostamiseks ja eriti selle registreerimiskorra kohta anda, tahetakse ette näha kõik võimalused, mis selle registreerimiskohustuse täitmist maaelanikele hõlbustaksid. Nimelt on kaalutud küsimust, et see registreerimine võiks toimuda kirja teel, võib-olla isegi telefoni abi kasutades, või kasutades abivallavanemate ja teiste vallaametnike lähemal-olemist, et registreerimisteateid nende kaudu toimetada vallavalitsustele. Komisjonis näisid need seletused täiesti rahuldavad olevat, mispärast arvati, et kui see küsimus sellelt seisukohalt välja minnes lahendatakse, siis erilisi raskusi tekkida ei võiks. Niisugune registreerimine oleks iseendast hädavajalik, et selget pilti luua rahva liikumise kohta maal.

See on selle eelnõu sisu ja ka komisjoni sõnavõttude sisu. Komisjoni aruandjana teen ettepaneku

arutusel olev eelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. H o l b e r g: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Ma arvan, et siiski oleks meil küllalt tähtis, kui meie kuuleksime Valitsuse esindajalt, kuidas tuleb tõlgitseda ja aru saada selle seaduse § 29 teisest lõikest.

Lugupeetud aruandja kandis siin ette ja tähendas lühidalt, milles läheb lahku uus kord endisest olukorrast. Kõige suurem ja põhjapanevam lahkumine seisib selles, et nüüd on antud Siseministrile õigus inimeste liikumise ja elamise kohta vabalt valida ka harilikult ajal. Siia maani oli see ainult kaitsesiseisukorra ajal võimalik, nüüd pannakse see ka harilikul ajal maksma.

Teiseks tähendas ka aruandja, et Siseministril on õigus keelata üksikute isikute asumist kohtades, kus nende tegevus või käitumine võib ohustada riigi julgeolekut või avalikku korda või riigi välispoliitilisi suhteid, ja määrata vastavaile isikuile elamispiirkond. Minu arvates kaks mõistet nende hulgast on päris kindlad ja neid saab ka kergesti fikseerida. Need on nimelt riigi välispoliitilised suhted ja riigi julgeolek. Siin, võib öelda, on asi selge. Aga vaadake, kui liikumisvabadust hakatakse piirama avaliku korra ohustamise pärast, siis siin võivad mõisted lahku minna. Mul on oma elukutse alal selle küsimusega tulnud tegemist teha. Ma liigun selles rajoonis, mul on põllumajapidamine seal, kust tihti inimesi välja saadetakse. Seal on selle avaliku korra mõiste juures ette tulnud mitmesuguseid juhtumisi. Pean ütleva, et Politseitalitus ei ole seda abinõu väga kestvalt ja pidevalt tarvitanud, kuid on näiteks inimesi sellepärast välja saadetud, et nad on salaviinapõletajad olnud. Mis on sellel avaliku korraga tegemist? See on puhtfiskaalne üleastumine, mida ei loetagi kuritööks. Meil on jäänud nii raske karistus salaviinapõletajatele sellest ajast, kui meil oli vähe toiduvilja. See oli 1919. a., kui rahu tehti. Siis pandi niisugune raske karistus maksma viinapõletamise eest, nimelt 1.000 kr. rahaträvi ja 4 kuud türmi. Kui ta seda 1.000 kr. ära ei maksnud, siis tuli tal veel 4 kuud arestis olla. Nüüd sellele lisaks saadab sisekaitseülem veel välja, keelab tal elamise Petserimaal või ükskõik kus maakonnas. Avaliku korra mõistet on aga veelgi laiendatud. Näiteks möödunud aastal juhtus niisugune asi, et keegi loomavetsker oli arstinud looma, aga seda halvasti tei-

nud. Ta saadeti välja, talle keelati ära Petserimaal elamine. Näete nüüd, kui laiaks on veninud avaliku korra mõiste. Selleks on arvatud tegelikult üsna väike üleastumine, mille karistamiseks pealegi vastavad normid seaduses on ette nähtud. Avaliku korra mõiste suhtes peaks meie rahvaesindusele jääma mingisugune dokument sellega, et Valitsuse esindaja seletab, kuidas seda mõistet tahetakse tõlgitseda. Varem oli nii, et kui öeldi, et näiteks Ivanil keelatakse ära elamine Petserimaal, Tartumaal, Tartu linnas ja Tallinnas, siis mujal võis ta elada. Nüüd aga võidakse määrata, et teatud isik võib elada ainult seal, kuhu ta on asumisele määratud. Varem sarnaseid määramisi ei ole tehtud, peale üksikute juhtude, kus teatud isikute elamispiirkonnaks määrati Kihnu saar. See karistumäär oli Nuhtlusseaduse alusel raskuse järjekorras teine. Kõige raskemaks karistuseks oli sunnitöö, sellele järgnes asumisele saatmine. Arestantskije rotõ'd peeti väiksemaks karistuseks kui väljasaatmist teatud kohta. Ja kui inimese saadeti asumisele, siis maksti talle elamis- ja söögiraha. Aga meil saadetakse välja ilma millegagi. Kujutage ette, et vastaval isikul mingisugust vara ei ole, millega oma elamiskulusid katta. Kui ta pannakse seesugusesse kohta elama, kus puudub teenimisvõimalus, siis ta sureb nälga. (Vahele hüüe.) Kui asumisele saadetakse vana inimene või inimene, kellel ei ole mingit elukutset või on elukutse, mida ta ei saa kasutada, mida peab siis säärane inimene tegema. Vene ajal sai nende arvel... (Vahele hüüe.) Miks siis teised olukorrad olid? Siin öeldakse, et meie maa ei ole nii laialdane ja et riigipiirid ei ole nii suured jne. Ma tean aga naisi, kes on Petserimaalt välja saadetud ja asunud Pärnu elama. Nad on sattunud olukorda, kus nad ei oska midagi peale hakata. See on samasugune kui vangimaja, ainult et isik võib vabalt liikuda. Kui ta aga tööd või tegevust ei saa, siis ei ole tal midagi peale hakata. Vangimajas saab inimene süüagi. Ma arvan, et nii kergelt niisugust väljasaatmist avaliku korra vastu eksimise pärast siiski ei saa ette võtta. Inimesele peaks vastavas elukohas antama tingimata mingisugune teenistus. (Vahele hüüe.) Parem oleks siis vangimaja või midagi säärast. Kui inimesele on karistus pandud, siis tuleb tal see ära kanda, kuid mitte sellisel moel, mis võtab talt võimaluse elada. Seda asja ei maksa nii kergelt võtta. Ma olen inimestega kokku puutunud ja näinud olukorda, millesse nende inimeste perekonnad on sattunud. Sellepärast toonitan veel kord, et seda

asja ei saa nii kergelt võtta. Sellepärast palun avaliku korra kohta seletust Siseministeriumi esindajalt, kuidas selle asja peale vaadatakse. Ma ütlen, et inimesel oli senini veel üks lootus, nimelt et kaitseisukord kaob, kuid praeguse eelnõu järgi ei ole tal enam mingisugust lootust. Peab küll ütleva, et Politseitalitus ei ole seniajani oma võimu ja õigust täielikult kasutanud. Aga mõneks kuuks väljasaatmine teeb inimesele ka elukutse alal raskusi. Minu arvates avalik julgeolek peab olema igapäevase kindlustatud.

J. Kurvits: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Eelkõneleja juba puudutas üht paragrahvi Kaitseisukorra seadusest, mis praegu maksev on. Mul oli siiaajani lootus, et see sõjaseadus kord ära kaob, aga nüüd peab konstateerima, et see pannakse nähtavasti maksma igaveseks ajaks. Väljasaadetute olukord on palju halvem sellest, kui nad oleksid vangi mõistetud. Ma käisin hiljuti kange pakase ajal Viljandis. Seal oli mul võimalus näha, kuidas inimene oli endale pööningule mingisuguse ruumi saanud ja magas seal vildid jalas, karvamüts peas, et külm teda ära ei võtaks. Viljandis ei ole mingeid töövõimalusi. Kohalikkudel elanikkudel on ehk veel võimalik tööd leida, aga võõral seda võimalust ei ole. Teda ei taha keegi tööle ega korterisse võtta. Narva tekstiiltöeline võeti töö juurest ära ja saadeti Viljandi. Kuid tekstiiltöölisel ei ole Viljandis teatavasti töö suhtes mingisuguseid väljavaateid. Ma ei tea, mis põhjusel ta Viljandi saadeti. Kui tema tegu sisaldas mingisugust hädaohtu riigikorra vastu, siis pean küll ütleva, et politsei talitusviis on õige omapärane. Kuidas Politseitalitus tegeleb, et ära hoida isiku kahjulikku tegevust, et tal ei oleks võimalik kihutustööd teha, selle kohta on mul näide. Tallinnast saadeti naistööline välja sel põhjusel, et ta olevat siin tööliste hulgas kahjulik. Ta saadeti Kiviõli rajooni, kaevanduste rajooni! Ma ei tea, mis põhjusel. Kaevanduses on mitmesugune seltskond koos. See tütarlaps passis sinna kutseühingu asjaajaja kohale. (Naer.) Tehke järeldusi, kuidas kaitsepolitsei talitab. Õnneks meil ei ole eesti tööliste hulgas riigivastaseid, kui neid aga olekski, siis politsei saadab nad mööda maad laiali, mis soodustab nende tegevust. Mulle paistab naljakas kaitsepolitsei tegevus. Ta segab asjadesse, mis ei ole tema asjad. Näiteks tööliste kutseühing korraldab oma asju, töötab põhikirja alusel ja teeb otsuseid, aga kaitsepolitsei arvab tarviliku olevat oma võimuga vahele segada. Öelge, kas on see õigus või

ei ole, mina ei tea. Ühe sõnaga, terve see kaitsepolitsei asjandus ei ole õieti korraldatud. Kas politsei on selgeltnägija, kes teab ette ära, kas keegi isik võib riigile kahjustavalt tegutseda või mitte. Veel kord ütlesin, et väljasaatmise asemel pandagu inimene parem pokri. Seal on ta soojas toas ja saab süüa ka. Narva kalevivabriku töölised ei teeni kuigi palju, vaevalt saavad toita ennast. Nüüd nad peavad oma kaastöölisi toetama, et ta Viljandis nälga ei sureks. Üks väljasaadetud Narva noormees langes kokku Viljandi tänavale nälja ja haiguse tõttu. See on olukord, mille hindamiseks on raske leida kohast väljendust. Teen ettepaneku — § 29 teine lõige kustutada.

Vabariigi Valitsuse esindaja Siseministri abi A. Tuulse: Kõrgesti austatud härra Esimees, lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Mulle tundub, et iga seaduseelnõu arutamisel peame vahet tegema kahe küsimuse vahel, nimelt esiteks, milline on seadus, ja teiseks, kuidas seadust rakendatakse. Kui siin ette toodi, et Kaitseisukorra seaduse norme on administratiivvõimud rakendanud selliselt, et see annab põhjust naermiseks, siis on see muidugi halb, aga ma tahaksin märkida, et see veel ei tõenda, et seadusnorm on halb. Seadusnorm ei tarvitse mitte veel halb olla, kui teda halvasti rakendatakse. Kui härra Holbergi arvates on imelik, et salaviinamüüja saadetakse välja, kuigi tema tegevuse tagajärjel kannatavad ainult riigi fiskaalhuvid ja selle tõttu väljasaatmine ei ole õigustatud, siis mulle paistab see ka imelik. Aga ma ei tunne seda asja põhjalikult ja arvan, et seal võis muid momente olla, mis sundisid administratiivvõime rakendada selle isiku suhtes väljasaatmise korda. (Vahelehuüe.) Nüüd ütlete juurde, et see isik kakles, kuid võib-olla varsti ütlete, et ta veel midagi tegi. Ma usun, et kui me küsimust põhjalikumalt vaatleksime, siis võime leida veel muid motiive, miks nimetatud isik välja saadeti. Võib-olla teatud juhtudel on väljasaatmise puhul ka eksitsusi tehtud, kuid see ei saa olla argumentiks seadusnormi enese vastu.

Edasi toodi siin ette, et inimene on välja saadetud Viljandi, kus ta on tänaval nõrkenud ja külma ning nälja käes kannatanud. Väljasaatmisi ja asumise kitsendusi ei ole tehtud sel sihil, et keegi tänaval nõrkeks ja külma ning nälja käes kannataks. Kui sellised juhud ette tulevad, et keegi väljasaadetutest nälga ja külma kannatab, siis on minu arusaamise järgi selliste puuduste ja hädade kõrvaldamiseks meil olemas hoole-

kandeaotised ja kindlasti antakse neile sealte abi. Nälga ja külma ei lasta kedagi kannatada sellepärast, et ta kuskile on välja saadetud.

Edasi toodi siin ette, et kaitsepolitsei tegevus on oma ilmelt selline, mis vajab arvustamist. Pean tähendama, et kaitsepolitsei tegevus ei puutu sellesse seadusse, sest selle seadusega ei anta kaitsepolitseile, õieti poliitilisele politseile, mingeid õigusi. Siin asub tegutsema Siseminister. Siseministri kohta võidakse ka öelda, et ta ei talita õieti, kuid see, et üks või teine Siseminister ei talita õieti, ei anna alust öelda, et norm halb on. Selliste mitteõieti talitamine vastu on isikutele, kelle õigusi on puudutatud, vahendeid, kuidas administratiivvõimu kasutajat korrale kutsuda.

Millised vahendid? (Vahelehuue: Kaevata ei ole võimalik!) Ma tulen kohe selle juurde, millised need vahendid on. Niisiis meie ei teeks õieti, kui me üksikute vääratustega või üksikute vahest mitte päris õieti Kaitseseisukorra seaduse alusel tehtud elamispiirkonna kitsendamise juhtudega argumenteeriksime selle seaduse vastu kui kõlbmatu või kui otstarbetu vastu. (Vahelehuue.) Siin siiski tehti ettepanek see kustutada, sest et ta ei sobivat sellesse seadusse.

Kõigepealt selle seaduse juures peame eneselt küsima, kas tuleb riigis ette selliseid juhtumeid, kus ühe või teise isiku tegevus on selline, mis võib ohustada meie riigi julgeolekut või avalikku korda või välispoliitilisi suhteid. Kui niisugust tegevust ette tuleb, siis peame seda takistama. Ma arvan, et selle vastu ei vaielda. Kui aga seesuguseid juhtumeid ette tuleb, siis peaks ka olema õige, et riigivõimule, kes neid juhtumeid on kohustatud riigis ära hoidma, antaks vahendid nende juhtude ärahoidmiseks. Millised need vahendid võiksid olla? Ma näen siin kahte vahendit. Üks on see, et lastakse isikul oma teod teha ja võetakse siis kohtulikule vastutusele. See on üks vahend, millega kodanikke hoitakse tegude tegemisest, mis riigi julgeolekut või avalikku korda ähvardavad ning mis meile kahjulikud on. Teine on aga vahend, mis püüab ära hoida selliseid tegusid, s. t. püüab luua olukorra, kus administratiivvõimul on võimalus võtta tarvitusele abinõusid, et sääraseid juhtumeid ette ei tuleks, vaid et neid võimaluse piires ära hoitaks. Sest peab tähendama, et tihtipeale, kui need sündmused on toimunud, tekitavad nad paratamatult kahju meie riigile, kuigi meie nende tekitajaid karistada saame. Me ei saa öelda,

et alati on õige karistamisega riigis korda hoida. Peame tunnustama, et sageli on veel rohkem tarvilik niisuguste tegude ärahoidmine, mis meie riigile kahjulikud võivad olla. Ja kõnesolev norm ongi õieti administratiivvõimule niisuguse vahendi andmine, mis annab talle võimaluse ühe või teise isiku tegevusala kitsendamiseks, kus ta võib teha riigile kahju või riigi julgeolekut ohustada. See on selle seaduse tõeline mõte.

Nüüd aga öeldakse, et vaadake, selles seaduses on öeldud, et ta võib ohustada. Tähendab, ta ei ole veel ohustanud, ta võib alles ohustada. Väga õige. Just nii ongi, et tahetakse takistada nende isikute edasitugutsemist, kes võivad ohustada, sest kui nad on juba ohustanud, siis on meil kohtu korras karistamise vahendid ette nähtud. Vabariigi Valitsus arvab aga, et see võib sageli hiljaks jääda, seepärast on tarvis seda ärahoidvat vahendit tarvitada.

Edasi on öeldud, et avalik kord on liiga lai mõiste, et see annab niivõrd laia tegevusvälja administratiivvõimule, kus õieti mingisugust piiri ei ole. Riigi julgeoleku kohta arvati, et see on kindel mõiste, samuti välispoliitika, kuna aga avalik kord on mõiste, mille alla kõik võib mahutada. Mina arvan, et see siiski nii ei ole. Ohustada avalikku korda ei tähenda veel mitte seda, kui isik näiteks üksiku seaduserikkumise toime paneb, vaid ohustada avalikku korda tähendab, et isiku tegevuse üldolm, tema tegevuse üldilme on riigi julgeolekut ja avalikku korda ohustav. Ja siia alla ei mahu salainapõletamise fakt. Avaliku korra mõiste ei ole küll kuskil seaduses fikseeritud ega pole ka öeldud, mis avaliku korra all mõistetakse. Ka ei saa öelda, et oleks õige ühe või teise isiku väljasaatmine, kui ta on korda saatnud kuriteo, mis vastavas karistuseseaduses on ette nähtud avaliku korra vastase süüteona. Isiku tegevus peab ikkagi olema selline, mis laiemas ulatuses ohustab avalikku korda, alles siis piiratakse tema elukohta. Siin on veel toodud paralleelina veneaegset asumisele saatmist. Mulle tundub, et siin paralleeli tõmbamine ei ole õige. Vene seaduste järgi oli asumisele saatmine teatud karistuseks, mis kohtu poolt määrati, aga käesoleva seaduse järgi see ei ole mitte karistuseks, vaid ärahoidmisvahend üksikute suhtes, kes ühes kohas võivad tegevust ilmutada, mis ohustaks meie riiklikku julgeolekut ja avalikku korda, kuna teises kohas tal selleks võimalused puuduvad. Üldkomisjonis oli mul juhust tuua rida üksikuid näiteid, mis sellisel puhul on mõeldud. Näiteks,

kui keegi kuski piiräärses maaribas elab ja püüab seal teostada meie riigi äraandmise toiminguid ning kui selle kohta on olemas andmeid, siis on peetud õigeks need isikud sealt piirkonnast ära saata. Ma ütlesin seda praegu piiräärses maa kohta, kuid selliseid asju võib ette tulla ka mujal. Inimene, kes oma elukohas toimib seadusvastaselt ja võib-olla ka teisi kaaskodanikke selleks õhutab, ei saa uues ümbruskonnas selliseid asju enam teha. (Vahele hüüe.) Härra Holberg toob ette tõesti selliseid juhtumeid, mis paistavad olevat imelikud. Ma ei tea, et õlle müümise pärast oleks kedagi välja saadetud. Rõhutan vaid seda, et kui seadust on kasutatud mitte korrektselt, siis ei ole mitte seadus halb, vaid seaduse rakendajad, kes on eksinud. (Vahele hüüe.) Niisuguseid seaduse rakendajaid võib olla. Selle seaduse juures on suur vahe Kaitseseisukorra seaduse võrreldes.

Nüüd ma tulen väga lugupeetud rnlk. härra Oinase küsimuse juurde, nimelt millised kaitsevahendid on kodanikul. Üheks suuremaks kaitsevahendiks kodanikule, kelle elamispiirkonda kitsendatakse, on administratiiv-otsuse peale kaebamine kohtukorras, s. t. et nende otsuste kohta on olemas kohtu kontroll. Kas see on vormiline või mitte, see on iseküsimus, aga ma võin öelda, et see kontroll seega on olemas. Kohtukontroll on meile seda näidanud, et riigivõim on seatud kindlatesse tegevusraamidesse ja et ta ei saa oma suva järgi talitada. See on tõsine vahend, kuidas riik administratiivvõimu tegevust kontrollib ja võib takistusi teha nii ühe kui teise funktsionääri tegevusele.

Teine võimalus administratsiooni korralekutsumiseks on parlamentlikule korrale rajanev võimalus kontrollida ühe või teise funktsionääri tegevust. Me ei saa kuidagi öelda, et sellel ei oleks mingisugust tähtsust või tagajärge. Valitsus arvab selle olevat tõsise kontrolli ja tõsise abinõu ning arvestab seda parlamentliku korra alusel võimaliku kontrolli igal juhul. Seda tuleb igatahes kui ühte kontrollivõimalust arvestada. Seepärast peab ütlemä, et ei ole niisugust vaba võimalust administratiivvõimul oma äranägemise ja suva järgi talitamiseks. Siin on kindlad piirid ette nähtud tegutsemiseks. Valitsus leiab, et ei saa ära hoida riigile kahjulikku tegevust, kui temale selleks ei anta õigusi. Sellepärast ongi see norm siia sisse võetud. Vahe kaitseisukorra normi ja kõnesoleva normi vahel on see, et viimase rakendamisel on administratiivvõimu tegevuse kohta olemas kohtu kontroll.

P. P u u s e p : Ma võtan sõna Vabariigi Valitsuse esindaja härra Tuulse märkuse kohta, et kodanikul on õigus, kui ta välja saadetakse, kui ta õigusi piiratakse, administratiivkohtu korras kaevata. See õigus on igal kodanikul. Igal kodanikul on võimalik administratiivvõimu korralduse vastu kaevata, aga et ta saaks ka oma õigust iga kord jalule seada, seda võimalust vist küll ei ole. Niisugustes asjades on kaebamiskord küll ette nähtud, kuid kaevata saab vaid siis, kui isiku õigust või varalisi huvisid on administratiivvõimu poolt seadusvastaselt puudutatud, s. o. kui on seadust või määrust rikutud. Käesoleva seaduseelnõu järgi on Siseministril õigus inimese viibimist teatavates kohtades piirata, kui selle inimese tegevus või käitumine võib ohustada riigi julgeolekut, avalikku korda või rikkuda riigi välispoliitilisi suhteid, ning vastavatel juhtudel määrata ka neile isikuile teatav elamispiirkond.

Kui on olemas faktid, nimelt tegevus ja käitumine, mis ohustavad, mispärast on vaja siis veel see „võib“. Inimese käitumine ja tegevus võimaldavad juba iseenesest selgitada, kas vastav isik tulevikus võiks midagi ebasoovitavat teha. Kui inimese käitumisest või tegevusest ei selgu ohtlikkust, siis ei saaks ka seaduse alusel lubada eeldada, et ohustamine tulevikus ilmsiks võib tulla. Kui niisuguses asjas kaebus on administratiivkohtusse antud, siis mis teeb siin kohus? (Vahele hüüe.) Kohus vaatab asja vormilist külge, s. o. kas Siseministri otsus on olemas. See otsus võib isegi põhjendamata olla. Administratiivkohtu korra järgi, kui otsus on põhjendamata, asendab põhjendusi kaebuse saatekirjas kohtule antud seletus. Kuivõrd vastavad andmed tõeolule vastavad, seda administratiivkohus ei kontrolli. Niisugusel juhul jääb kaebus tavaliselt tagajärjeta, sest administratiivkohus ei tungi sisse. Kui administratiivvõim seisab oma ülesande kõrgusel, siis on asi hea, kuid võib juhtuda ka seda, et ametnik vastava otsuse tegemisel vajalikul kõrgusel ei seisa. Meil on olemas Kaitseseisukorra seadus, mis võimaldab igasuguste kitsenduste tarvitusele võtmist. Kui aga ka harilikku korra jaoks tahetakse säärased kitsendused maksma panna, siis peab tõepoolest küsima, kas seda on tarvis. Kui kitsendusi on tarvis teha, siis tuleks need ette näha ikkagi ainult erakorralisteks juhtudeks. Mina usun, et üheski teises riigis ei ole siseministrile antud sääraseid õigusi kodanike vabaduste piiramiseks, nagu seda käesoleva seadusega meil tahetakse teha.

Aruandja A. Maurer (lõppsõna): Nagu ma tähendasin, vahetati Üldkomisjonis kõige rohkem mõtteid § 29 kohta. Üldkomisjoni liikmetele oli täiesti selge, et see on karm norm ning annab Siseministrile kodanike liikumisvabaduse ja elukoha valiku suhtes suuri õigusi. Peab tähendama, et see § 29 isegi võrreldes praeguse erakorralise seadusega tundub valjuna. Sellesse seadusse on viidud uus instituut, mida Kaitseseisukorra seadus ei tunne, see on asumisele saatmise instituut. Vene keeles tehti vahet väljasaatmise ja asumisele saatmise vahel. Asumisele saatmist Kaitseseisukorra seadus ei tunne. Arutusel oleva seaduse järgi võidakse aga asumisele saata kas või kogu eluajaks, sest tähtpäevades piiramisi ei ole.

Siis edasi, § 29 ei määra elamispiirkonna mõistet, tähendab, see elamispiirkond kuulub Siseministri määrusega kindlaksmääramisele. Elamispiirkonna suurus ei ole kindlaks määratud, see võib maakond olla, see võib suur ja väike olla, see võib maal talu piiridega või linnas krundi piiridega kindlaks määratud olla. Normi tõlgitsemisel Üldkomisjonis toodi seda ette ja see oli kõigil Üldkomisjoni liikmeil selge. Küsimust vaadati sellelt seisukohalt, et kas meie normaalolukord on niisugune, et on vajalik niisugust karmi seadust, nagu § 29, anda. Teiseks toodi ette, et siin on teatud kohtulik kaitse, et on olemas teatud poliitiline vastutus Siseministril jne.

Üldkomisjoni aruandjana, kuna üldkomisjon selle seaduseelnõu vastu võttis muutmatult, teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja A. Maurer: Teen ettepaneku

I ja II lugemise vahel mitte pidada kahepäevast vaheaega.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb Redaktsioonikomisjoni.

3. Jõuvankrite liini- ja juhuveo korraldamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Uesson: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Jõuvankrite liini- ja juhuveo korraldamise seadus on välja antud 1936. a. Samal aastal

ilmus ka selle seaduse väiksemaulatuslik muutmise seadus. Selle seaduse ulatuslikum muutmise seadus anti 1938. a. Nüüd 2 aasta möödumisel on jällegi päevakorras selle seaduse suurem muudatus, mis meil praegu arutusel on. Tarvidus selle seaduse muutmiseks on tingitud sellest, et viimastel aastatel on tugevasti tõusnud jõuvankrite arv ja autobuseliinide ning neil liinidel sõitjate arv. Jõuvankreid oli 1936. a. 1. jaanuaril 5.105, 1. augustil 1939 — 9.978, seega ligi kaks korda rohkem. Reisijaid autobuseliinidel oli 1935. a. suvel 848.000. 1938. a. suvel 3.331.000, seega ligi 4 korda rohkem. Niisuguse kiire autode ja autobuste liiklemise kasvamisega on päevakorrale kerkinud uued probleemid, mida saab lahendada ainult seadusandlikul teel. Senine praktika näitab, et liiklemise ja reisijateveo nõudeid suudavad kõige paremini rahuldada suuremad ja elujulisemad liiklemisettevõtted. Nende üle järelevalve teostamine on ka kergem. Lähtudes sellelt seisukohalt on Teedeministerium asunud järjekindlalt välja arendama elujõulisi liiniveo-ettevõtteid. Selle tegevuse soodustamiseks on käesolevas seaduseelnõus ette nähtud, et Teedeministrile antakse õigus autobuseliine ümber korraldada ja nõuda liiniveo-ettevõtete ümberkorraldamist, kusjuures ministril on õigus anda liine üksikute ettevõtete kätte ja määrata nende ettevõtete juriidilist iseloomu. Autobuseliinide pidajaile on võimalik kohuslikuks teha uute liinide avamine selle peale vaatamata, kas see liin annab esialgu kasu või töötab isegi kahjuga.

Peale selle seaduseelnõus on rohkem alla kriipsutatud ja esile toodud koostöö tarvidus autobuseliinide ja raudtee vahel.

Üks tähtsamaid muudatusi käesolevas seaduseelnõus on see, et Teedeminister võib takistamatu ja ohutu liiklemise vajaduse parema lahendamise huvides linnavalitsuselt nõuda, et ta esitaks volikogule ettepaneku autobuseliinide üldvõrgu muutmiseks ja täiendamiseks. Uute liinide avamine kuulub Teedeministri kinnitamisele. Kui Teedeminister ei ole kinnitanud linnavalitsuse otsust, siis sel juhtumil linnavalitsus on kohustatud niisuguse liini ekspluateerimiseks välja andma mõnele teisele, kui Teedeminister leiab, et see on tarvilik katkestamatu liiklemise huvides.

See muudatus on ette nähtud § 5 ja on välja kutsutud vaidlusest ühe omavalitsuse ja Teedeministeriumi vahel. Nimelt Tallinna linnavalitsus tahtis ühe liini võtta enda kätte, Teedeminister aga ei kinnitanud seda otsust. Sel puhul jäi tegutsema üks

liinipidaja ilma loata ja ilma seadusliku aluseta. Seaduse selle paragrahviga tahtakse hoiduda niisuguste nähtuste kordumise eest. Peale selle on siin tähtsamaks muudatuseks võrreldes kehtiva seadusega see, et liinide katsetamiseks ja hooajalisteks vedudeks võidakse liinipidamise ja ümberkorraldamise otstarbekaks võimaldamiseks lubasid anda lühemaks ajaks kui 5 aastat, mis on praeguse seaduse järgi alampiiriks. Tähtsamaid muudatusi on veel ette nähtud § 31, kus öeldakse, et liiniühenduste üldkavas ettenähtud ehitisi püstitavad ja soetavad Maanteede Talitus ja liinipidajad. Maanteede Talitus teostab nende ehitiste püstitamist ja soetamist Teedeministeeriumi Teedekapitali arvel kas otseselt või maavalitsuste kaudu. Sellega on tehtud autobusejamae ehitamine Maanteede Talituse ülesandeks, kes seda teostaks Teedekapitali arvel.

Riigivolikogu on seaduseelnõus ka mõned muudatused ette võtnud. Need on nimetatud vastavalt Riigivolikogu Üldkomisjoni seletuskirjas. Tähtsam muudatus on see, et on kustutatud teise osa 5. peatükk. Seal oli ette nähtud, et liiniveomaksu võetakse tonnkilomeetri alusel. Kuid Riigivolikogu lükkas selle tagasi ja arvas, et liiniveomaks tuleks võtta läbikäigu alusel. Peale selle on veel omavalitsuste õigusi veidi laiendatud ja selles mõttes on muudatus tehtud Liikluskomitee koosseisus. Suuremaid muudatusi seal siiski ei ole. Riiginõukogus seda seadust arutades juhiti tähelepanu kõigepealt asjaolule, et käesoleva seadusega tahtakse liialt takistada inimeste vedu veoautodel. Eriti tõusis küsimus üles § 48 p. 5 juures, kus on ette nähtud, kellele antakse luba veoautodel inimesi sõidutada. Komisjonis juhiti tähelepanu sellele, et praegumaksvas seaduses on ette nähtud, et on võimalik veoautosid kasutada inimeste veoks ka pulmade ja matuste puhul. Käesolevast seaduseelnõust on see võimalus välja jäetud. Komisjonis juhiti tähelepanu sellele, et pulmade puhul vahest ei ole soovitatav lubada veoautodega inimesi vedada, kuid matuste puhul on veoautoga inimeste veo võimaldamine hädatarvilik. Komisjon mitmekülselt kaaludes otsustas II lugemisel § 48 p. 5 täiendada sõnaga „matustele“. Nii et § 48 p. 5 on järgmine: „5) sõitudel laadadele, näitustele, matustele ja avalikele pidustustele ning huvisõitudel — maavalitsuste poolt antud lubade kohaselt.“ III lugemisel lükati see parandus tagasi. Seaduseelnõu on komisjoni poolt esitatud Riiginõukogule samal kujul, nagu ta on vastu võetud Riigivolikogu poolt.

Teen ettepaneku

Jõuvankrite liini- ja juhuveo korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. Soots: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Käesolev seadus on Riigivolikogu poolt vastu võetud ja on läbi vaadatud ka meie Üldkomisjonis. Järelikult peaks ta nüüd sedavõrd küps olema, et kellegi siin midagi enam öelda ei ole. Minu arusaamise järgi on siiski siin mõned punktid, mis võivad välja kutsuda arusaamatusi. Võtame kõigepealt eelnõus liinide jaotuse vaatluse alla. On olemas linna- ja maaliinid. Linnaliinideks loetakse liine linnade administratiivpiirides ja maaliinideks linnadevahelisi liine ja liine, mis asuvad terminite või osaliselt väljaspool linnade administratiivpiire. Nagu teada, ei ole meil senini niisugust juhtumit olnud, et kaks linna oleksid täpselt kõrvu seisnud, aga 1. aprillist alates meie satume niisugusesse seisukorda. Nimelt ühendatakse Risti-Liiva ringkond Tallinna linnaga ja sellega on Tallinna linn ja Nõmme linn vahetult teineteise kõrval. Senini on olnud see liin „Mootori“ käes, mis sõidab Tallinna ja Nõmme vahel. Kui see liin on linnadevaheline olnud, siis on ta seni olnud ka maaliin. 1. aprillist aga see maaliin kaob ära ja läheb automaatselt linnaliinide hulka. Teedeministril on o/ü. „Mootoriga“ sõlmitud kontsessioonileping, mille alusel vastav liin kuulub „Mootorile“ ja mis 1. aprillil kuulub üleandmisele vastavale linnavalitsusele. Kui aga küsime, missugune on sel juhul vastav linnavalitsus, siis kuidagi aru ei saa. Kuhu tal tuleb pöörduda, kas Tallinna või Nõmme linnavalitsuse poole? Kui aga mõlema poole, siis kuidas need kaks linnavalitsust omavahel kokku lepivad? Mu härrad, kui meie seda küsimust seaduses ära ei lahenda, siis võib öelda, et seaduse ettenägelikkus ei ulatu kahe nädala peale. Mina paluksin küll, et härra Teedeminister seletaks, kuidas see lugu tegelikult seaduse järgi on mõeldud, kes siin peale 1. aprilli on peremees ja kes ei ole.

Mis puutub nendesse maaliinidesse, mis täielikult või osaliselt väljaspool linnade administratiivpiire asuvad, siis tuleb märkida, et meil on olemas üks niisugune liin, millest 7 km on linnas ja 70 meetrit maal, ja mis käesoleva seaduse kohaselt tuleb lugeda aga maaliiniks, see on Pirita liin. Kui küsida neilt Tallinna kodanikelt, kes käesolevat seadust ei tunne, siis mitte ükski ei ütle, et Pirita liin on maaliin, sest loomulikult peetakse teda linnaliiniks. Mitte ükski

maainimene ei sõida sel liinil. Ainult Tallinna linna rahvas sõidab Piritale ja Pirta rahvas Tallinna. Mispärast see nõnda on tehtud, et kui liinist üks meeter on maal, siis see muudab terve liini tingimata maaliiniks, seda ma ei tea. Enne oli see liin linna oma ja linn oli tema välja andnud, aga siis võeti see liin dekreediga korras maaliinide hulka. Mina isiklikult arvan, et oleks õige, kui vastavalt sellele, kus suurem osa liinist asub, loetakse ta kas linna- või maaliiniks. Käesoleval juhul ma arvan, et Pirta liin on sisuliselt linna liin, sest linnas on liinist 7 kilomeetrit ja maal vaid 70 meetrit. Aga kõige õigem oleks, kui me tagasi läheksime ja kasutamisele võtaksime mõisted, mis olid Vene ajal, nimelt „linnaümbruskonna liin“, vene keeles „prigorodnaja linija“. Kõigil aladel oleme läinud edasi, aga selle mõiste mis oli Vene ajal, oleme ära unustanud. Vene ajal olid raudteede alal suurte linnade ümbruses eri „linnaümbruskonna“ rongid. Nüüd oleksid siis eri „linnaümbruskonna“ autobuseliinid. Linnaümbruskonna liini mõiste tuleks tarvitusele võtta liinide kohta, mis lähevad Piritale, Meriväljale ja Rannamõisa. Nendes kohtades elavad inimesed, kes on linnaga väga tihedasti seotud ja kes peavad mitu korda päevas linnas käima. Need ei ole sellised maainimesed, kes hommikul linna tulevad ja õhtul tagasi lähevad, vaid need kodanikud peavad päevas mitu korda edasi-tagasi käima. Siin oleks õigem rakendada neid norme, mis linnaski maksavad. Tuleb tervitada Vabariigi Valitsuse sammu, et ta on hakanud tunnustama seda põhimõtet, nimelt Ehitusseaduses, et linnaümbrus erineb muust maast. Ehitusseaduses on ette nähtud, et linna ümbruskonnas võidakse rakendada määrusi, mis maksavad linnaski. Oleks loomulik, et seda põhimõtet laiendataks ka liiklemise alale ja et linna lähema ümbruskonna liinid alluksid linnavalitsuse järelevalvele. Ei saa loomulikult pidada sellist korda, et kui liin asub linna piirides ja ainult 70 meetrit asub maapiirides, et siis maavalitsus peaks hoolitsema kogu selle liini eest.

Teine puudus esineb kontsessiooni andmise korras. Kõige rohkem on liiklemisest huvitatud kodanik, kes liigub, aga see seadus kodanikku ei puuduta. Talle ei ole antud siin õigusi ega peale pandud kohustusi. Seda rohkem on aga hoolitsetud kontsessioonääri eest. Ma ei ütle, et seda ei tuleks teha. Põhimõtteks peaks ikka olema see, et kui kontsessioon antakse välja, siis antagu ka ettevõttele võimalus vähemalt amortisatsioonikulusid tagasi saada. Harilikuks

nähtuseks kontsessiooni andmisel on nõue, et kui kontsessioonaaeg lõpeb, siis annab kontsessioonäär ilma tasuta ettevõtte ühes ekspluateerimiseks tarvitaminevara kontsessiooniandjale tagasi. Siin on aga hoopis teine põhimõte. Siin on öeldud, et liiniveoluba on tähtajaline ja antakse 5—9 aastaks. Mispärast 5—9 aastaks? Sest et autobuse iga ei ole pikem. Kui liiklus on sagedam, siis on autobus 5 aastaga läbi, aga kui liiklus nii sagedane ei ole, jätkub temast 9 aastaks. Järelikult on ta selle ajaga amortiseerunud. Aga sellest ei näi küllalt olevat. Siin öeldakse edasi, et kui tahetakse kontsessiooni lõpetada ja tema käest ära võtta liini, siis tuleb kõik välja maksta, ka selle eest, mis on amortiseerunud. See on see teine tagatis kontsessioonääri. Kui kontsessioon on antud 5—9 aastaks, siis väljamaksmist ei peaks olema. Kui aga kõik tuleb kinni maksta, siis ei ole 5—9 aastat kontsessioonijaks tarvis. Aga vähe sellest, kontsessioonäär on seaduse järgi sedavõrd tugev mees, et kui ta on korralikult liini pidanud, siis on tal eesõigus kontsessiooni ka edasi saada. Nii on siis kontsessioonääri antud kolmekordne tagatis. Minule tundub, et mõni neist on ülearune. Emb-kumb, kas olgu kontsessiooni kestuseks 5—9 aastat, kuid ilma väljaostuta, või jälle täielik väljaost ilma ajamäärata. Need katavad teineteist.

Siis kolmas puudus. Seaduse järgi linnaomavalitsus võib volikogu otsusel linnaliinide pidamise võtta enda kätte. Vastav otsus kuulub Teedeministri kinnitamisele kokkuleppel Siseministriga. Kui linnavolikogu otsus liinipidamise linna kätte võtmise alal kinnitamist ei leia, on linnavalitsus kohustatud niisuguse liini ekspluateerimiseks välja andma, kui Teedeminister seda nõuab katkestamatu liiklemise huvides.

Sel lausel on oma suur tagamõte ja suur põhimõte. Sellega tekib linnades liiklemise alal dualism. Linnaseaduse alusel on liiklemise korraldamine linnas linnaomavalitsuse ülesanne. Ta teostab seda ministeeriumi kontrolli all. Teedeminister kas kinnitab liini või mitte. Kui ta ei kinnita, siis on linnaomavalitsuse asi otsida vahendeid, kuidas ta liiklemist korraldab. Aga käesoleva seaduse järgi talle kirjutatakse ette. Sellega asub Teedeminister juba üksikuid linnaliine korraldama. Selle korra otsene mõte on, kui otsekohe välja öelda, seesugune — „linnaliinide kasutamise korra määrab Teedeminister, ära kuulates linnaomavalitsuse arvamuse“. Ja seepärast ma arvan, et kui siin tõesti niiviisi tahetakse ja arvatakse,

et mitte linnavalitsus ei ole vastutav linna liiklemise eest, vaid Teedeminister, siis väljendatagu seda otsekohe, et las Teedeminister kuulab linnavalitsuse arvamuse ära ja määrab liinide kasutamise korra. Siis linnavalitsus võib öelda volikogule, et Teedeministril on seaduse järgi õigus teha korraldusi ja et linnavalitsus on vaid käsutäitja. Aga seni kui linnavalitsus on vastutav liiklemise eest, ei saa niisugust käsuandmist õigeks pidada. Siis ta ei ole enam iseseisev linnavalitsus, vaid Teedeministeeriumi osakond. Mulle on see määrus vastuvõtmatu. Emb-kumb, kas väljendatagu selgesti, et Teedeminister seda asja korraldab, ära kuulates linnavalitsuse arvamuse, või jälle lubatagu linnavalitsusel otsustada ise.

Edasi ma peatuksin veel selle Pirita liini juures, nimelt seepärast, et Vabariigi Valitsuse eelnõus on niisugune ettepanek, et Teedeminister võib nõuda, et linnavalitsus peaks ka ekspluateerima selliseid liine, mis vahest aineliselt kasulikud ei ole. Ja motiiviks on ette toodud, et linnavalitsused mõnikord puhtäriselt otsustavad asju. Järelikult siis Teedeminister ei otsusta äriselt. Ma pean küll ütleva, et meie Tallinna elanikud teame, et meil seda Pirita liini kõige korralagedamalt kasutatakse, ja just seepärast, et seda puhtäriselt kasutatakse Teedeministri kinnitusele. Milles siis äri seisab? Kõigepealt selles, et tariifidega on linnatramm liiklemisest Piritalle välja lülitatud. Tariif on „Mootoril“ säärane, et kas sa sõidad Vene turult, s. t. Viru väljakult, või sõidad sa Kadriorust, hind on üks ning sama. Sellepärast eriti pühapäeval, kus „Mootori“ autobused sõidavad peaaegu eranditult peatumata Kadriorust läbi, sõidavad või tulevad inimesed, et autobusele pääseda, Viru väljakule, ootavad sabas, pääsevad peale ja sõidavad Piritalle. Me teame väga hästi, et eriti pühapäevadel ei jõua autobus sedavõrd vedada kui tarvis. Oleks loomulik, et tariif oleks säärane, et Russalka juurest sõit Piritalle oleks 10 senti odavam kui Viru väljakult. Võib-olla mõned lähemad siis jala, aga need, kes jala ei lähe, sõidavad 10 senti eest trammiga ja muu osa autobusega. Selleks oleks aga tarvilik, et mõned autobused lähemad Piritalle otse Poska tänava otsast nagu trammiga jätkuna. Niiviisi suudetakse rohkem inimesi ära vedada kui sel teel, et ainult Viru väljakult sõidavad. Linnavalitsus on katsunud seda olukorda kuidagi parandada, aga nagu tähendatud, see on kõik Teedeministeeriumi otsustada, ja tema otsustab seda, nagu siin öeldakse, — „mitteäriselt seis-

kohast“. Linn otsustavat „äriselt“ seisukohast! Teine ebakohane korraldus on järgmine. Pühapäeva hommikupoolikul, kui osatühisus „Mootori“ omnibused maalt linna jõuavad, rakendatakse nad tööle, et inimesi Piritalle vedada. Müüakse neile edasi-tagasi pileteid, millega saab 10 senti kokku hoida. Aga õhtupoolikul umbes kella kolme paiku sõidavad maaliinide autobused maale ja siis ei jätku Piritalt tagasisõitmiseks kohti. Pilet on küll edasi-tagasi ostetud, kuid kohta ei ole, ja piletiga ei ole midagi peale hakata. (Vahelehuue.) Just nõndaviisi, et selle piletiga ei ole mitte midagi peale hakata. Ma mäletan üht juhtumit, kus koolilõpetanud noored sõitsid ilusa ilmaga edasi-tagasi piletitega Piritalle. Kui õhtu käes oli, siis tahtsid õpilased tagasi sõita, kuid Pirital oli palju rahvast, kes kõik autobuse sabas järke ootasid. Kohtade puudumisel need koolilõpetanud ei pääsenud omnibustele. Nii olid õpilased saanud Piritalle sõita, kuid tagasi sõita ei saanud. Nad olid parajasti sõjaväelised õppused lõpetanud ja marssimine oli selge. Nii hakkas üks kolonn noori laulu saatel Tallinna poole tulema. Kuid politsei tuli teel vastu ja hakkas neid noori keelama, et mis te laulate ja tekitate tüli hilisel ajal. Muidugi lõpetati siis laul ja mindi jala koju. (Vahelehuue.) Minu arvates on sarnane teguviis, kus pilet müüakse, aga sõiduvõimaluse eest ei hoolitseta, liigne äritsemine. Seepärast on see etteheide, et omavalitsused liiga äriselt seisukohalt vaatavad küsimusele, ülekohtune, sest Pirita liini kasutatakse just liiga äriselt, ehkki ta pole linna pidamisel.

Küsimus on nüüd selles, et mis nende puudustega seaduses teha, mis ma olen ette toonud, s. t. liinide jaotuse suhtes, tagatiste suhtes ja linnaomavalitsuse suhtes, kelle käest sisuliselt võim on ära võetud korraldada liiklemist ja antud Teedeministri kätte. Seadus on mitmest asutisest läbi käinud, kuid neid vigu pole parandatud. Tegelikult anti see seadus dekreediga korras. Nüüd on see esmakordselt sattunud rahvaesinduse ette. Ja ma kahtlen, et kui see seadus komisjoni tagasi anda, kas siis sama komisjon seal midagi uuesti muudab. Vististi tuleb asuda sellele seisukohale, mida härra Holberg juba mitme seaduse suhtes on konstateerinud, et on üks segane seadus, rakendada on teda halb, aga parandada ei taheta. Järelikult ajame läbi ja rakendame edasi. (Vahelehuue.) Mina võtan sõna sellepärast, et mulle pärast ei saaks etteheiteid teha, sest minu kõne protokollitakse. Sellega olen end vastutusest lahti öelnud. Vastutus

langeb täiesti Vabariigi Valitsuse peale. Muidu võidakse meile ette heita, et mis teie seal Riiginõukogus teete, kui teie puudusi ei näita. Ma teen siiski ettepaneku

käesolev seaduseelnõu Üldkomisjoni tagasi anda enne II lugemist nende märkuste kaalumiseks, mis ma siin ette tōin.

Teedeminister N. Viitak: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Ma kuulasin praegu härra kindral Sootsi ettekannet, kes seda küsimust käsitles veel n.-õ. endise Tallinna ülemlinnapeana ja sel kohal omandatud kogemustega ühenduses. Pean ütleva, et niisuguseid asju nagu näiteks liikumine riigis ja riigi elektrifitseerimine ei saa nii kitsarinnaliselt võtta. Mis oli rnk. Sootsi praeguse ettekande lähtekohaks ehk aluseks? Riigielu avaldused nagu liikumine, elektrifitseerimine ja teised sarnased kujunevad lähemal ajal niisugusteks riigielu ülesanneteks, mida ei saa lahendada üksikute omavalitsuste piirkondade kaupa, vaid tuleb lahendada üldriiklikus ulatuses. Ei saa riigis levitada elektrit otstarbekalt sel teel, et see toimub ainult ühe omavalitsuse piirkonnas, nii et kui keegi tahab elektrit levitada üldplaani või -kava kohaselt, siis omavalitsus moodustab mingi läbitungimatu teraskuuli, mille vastu kõik korraldused purunevad. Sel teel ei saa mitte ühtki üldist korraldust riigis teostada.

Ka oli siin väljendusi dekreetide kohta. Ma ei tea, mispärast ja mis otstarbel neist räägiti. Võib-olla on nad halvad, võib-olla on nad head, seda ma ei tea. Aga alati seda ette tuua, et Teedeministri korraldused on halvad, see tähendab teiste sõnadega seda, et kellegi teise korraldused on paremad. Võibolla, et nad seda on, seda ma ei tea. Aga kui on olemas üleriiklikud asutised, üleriiklikud funktsionärid, institutsioonid, siis ei tea mitte öelda, kas see on õige ja hea, poolehoidu ainult n.-õ. sellega võita, et teist maha teha. Ja tõesti, see on kahjuks üks abinõu n.-õ. suurt populaarsust, poolehoidu võita, sest keskasutiste ja funktsionäärade poolehoidjad leiavad vähem hindamist popularisatsiooni seisukohalt, ja sellepärast on see teine tee ehk n.-õ. kasulik. Aga ka linnaliiklemise kohta öeldakse, et see peaks olema korraldatud sääraselt, et see oleks ainult linnade korraldada ja et keegi ei tohiks sinna vahele segada. Me oleme seda rada läinud, et omavalitsused on oma ülesannetes uuesti jalule seatud. Ja praegune Valitsus ja praegune President on kõik teinud selleks, et nende funktsioone

uuesti ellu kutsuda. Me peame aga seejuures silmas pidama, et omavalitsused ei hakkaks detsentraliseeritult korraldama selliseid eluavaldusi, millel on üleriiklikku tähtsust. Nende hulka kuulub minu arvates ka liiklusala. Kodanikul tuleb kahesuguseid funktsioone täita, kõigepealt nimelt omavalitsuskodanikuna ja peale selle veel riigikodanikuna. Ma ei tea öelda, missugused funktsioonid on tähtsamad ja kummas funktsioonis on kodanike ülesanded tähtsamad kogu riigi eluavalduse seisukohalt. Kui jälgida meie omavalitsuste tegevust, siis nendest ainult üksikud, näiteks Tallinn, saaksid iseseisvalt oma elu hästi korraldada. On aga terve rida omavalitsusi, kes ei saa paljusid funktsioone täita puhtmajanduslikudel kaalutlustel. Eriseadustega on linnaja maakonnaomavalitsustele pandud terve rida ülesandeid, kuid selles seaduses leidub ka paragrahvi, et neid ülesandeid täidavad nad iseseisvalt ainult siis, kui eriseadus ei näe ette teisiti. Neid eriseadusi, erikorraldusi on meil aga tegelikult peaaegu kõikidel aladel olemas ja need on õigupärast määrava tähtsusega. Nad korraldavad küsimusi riiklikus ulatuses, sellepärast peavad omavalitsused paratamatult maksmapandud seaduste järgi käima ja ka nendes osades olema valitsusasutiste kontrolli ja järelevalve all. Ei oleks mõeldav, et meie koolikohustust, programmi koostamist jne. lastaks omavalitsustel oma äranägemise järgi määrata. See oleks võimatu. Sellepärast ei saa seda teha ka liiklemise alal, kus esialgu võib-olla veel mitte selgelt esile ei tule niisugune üleriiklik ilme. Nagu aruandjalt kuulsime, on autobuste liikumine alles noor ja uus ja ei ole veel küllalt levinud. Sellepärast on esialgu niisugune kompromisskorraldus olnud, et omavalitsused korraldavad oma piirkondades liiklemist, aga üldkorraldused tulevad siiski keskkohast ja omavalitsuste üksikud korraldused ja tööd alluvad keskasutise kontrollile. Isiklikult olen veendunud, et autobuste liiklemise arenemisega keskvoimu korralduste ulatus peab laienema ja laieneb, kuid sellega ei ole vaja ette rutata, sest seaduse muutmine ei ole niisugune toiming, mida teha ei saaks. Seda võib ka tulevikus teha, kui vajadus selleks on kätte jõudnud. Revolutsiooniliste muudatustega esialgu välja minna ei ole vaja. Kuid päris tagasi minna sel teel, et täielikult ära võtta keskasutise õigused ennast osaliseltki segada linnavalitsuste või teiste omavalitsuste tegevusse liinide pidamise ja autobuste liiklemise korraldamise alal, seda ka ei maksaks teha. See väike õigus, mis on ette nähtud ja kui ta

õiget kasutamist leiab, ei tohiks kedagi häirida. Riikliku keskkorralduse vajadus oleks õige lähtekoht selle seaduse arutamisel, mitte aga see lähtekoht, mille ette tõi lugupeetud rnk. härra Soots, nimelt et detsentralisatsioon ehk omavalitsuslik liiklemise korraldus oleks õigem. Sellest alusest tulevad õieti kõik järeldused.

Mis puutub linnadevaheliste liinide küsimusse, siis on see ju linnade- ja maavahe- lise liinide küsimus üldse. See on puhtrežiimi küsimus ja vähema tähtsusega. Härra kindral Soots tõi ette, et meil lähemal ajal Eesti Vabariigis esineb nähtus, kus kahe linna piirid teineteisega kokku puutuvad. See on meile teada. Aga see ei muuda midagi käesolevas paragrahvis ega selle kohaldamises. Linnadevahelised liinid käivad maaliinide korra alla. (J. Soots: Aga seal vahet ei ole.) Miks ei ole? Kui on olemas kaks linna, Tallinna linn ja Nõmme linn, siis nendevaheline liin on linnadevaheline liin, see on nii juriidiliselt. See ei ole absoluutse tähtsusega, et seal peab kolmas erapooletu riba vahel olema. Kui küsida, kas vastavat liini saab maaliiniks nimetada, siis ma ütleksin, et sisult mitte, sest liin maakonda ei haara, maakonnast läbi ei lähe, aga tegelikult on see ükspuha. Milles siin on küsimus? See on režiimi küsimus. Kui kaks linna ühinevad oma piiridega, siis võib tõusetada küsimus, kes otsustab sel korral liini väljaandmise üle, missugune linnavalitsus, kas antud korral Tallinna või Nõmme. Ja vaadake, et säärast küsimust ei kerkiks, selleks annab niisuguseid liine välja Maanteede Talitus, ja sellega ei ole midagi katki. Võib ju eri režiimi siia sisse võtta, mina selle vastu ei vaidle. Kui tahetakse, et keegi teine niisuguse liini välja annaks, siis pange minupärast kas või Vabariigi Valitsus või mõni teine siia sisse. Seda ei saa pidada eriti tähtsaks. Aga ühe linnaomavalitsuse peale seda ka ei saa jätta. Kordan — see on puhtrežiimi küsimus.

Samuti on lugu Pirita liiniga. Kas lugeda see maa- või linnaliiniks? Seadus näeb ette, et iga liin, mis osaliselt jookseb linna piirides ja osalt maa piirides, loetakse maaliiniks. See on seepärast nii võetud, et 99,9% neid liine on niisugused, et nad õige suures ulatuses oma asetuse järgi ulatuvad maakondadesse ja ainult õige väikeses ulatuses linna piiridesse. Et Tallinna piires üks niisugune liin on, mis õige suures osas on linna ja õige väikeses osas maakonna piires, ega sellepärast ei maksa seadust muutma hakata. See ei oleks oluline. Aga kui Riiginõukogu tahab, palun, ma ei vaidle ka selle

vastu, tehke selle kohta eri klausel. See on ainult üks kurioosumina ettetoodud nähtus, mis võib igal ajal ette tulla, mis aga maaliinide või ka teiste liinide hindamise juures olulist tähtsust ei oma.

Viimase asjana puudutaksin liikluse korraldamist Tallinna linna piirides omnibuse- liinidel. Omal ajal puhkesid Tallinna linnaga tõesti vaidlused ühenduse asjas Tallinnas, ja see oli väga raske küsimus. Kogu omnibuste liiklemine Tallinna linnas oli välja arenda- tud eraettevõtluse poolt, oldi võideldud suurte raskustega, oldi jäädud maksujõue- tuks ja varandused kaotatud. Lõpuks oli välja kujunenud ettevõtte „Mootor“, kes ka oli täiesti pankrotis ja võlgades ja Krediid Panga kui suurema võlausaldaja üks kõige halvem ettevõtte omal ajal. Pank võttis ettevõtte enda kätte. Ma ei tea, kas panga osavuse või konjunktuuri või aegade pärast, aga lõpuks ettevõtte kujunes välja päris vastuvõetavaks ja heaks ettevõtteks ning laien- das oma tegevust niihästi linnas kui maal. Ta on minu arvamise järgi Eesti Vabariigi omnibuste liiklemise arengu alal olnud juhtival kohal ja sellel alal väga palju ära tei- nud. Kui ettevõtte oli võrdlemisi heale jär- jele jõudnud, tekkis samal ajal ka Tallinna linnavalitsusel soov „Mootori“ liine linna piirides enda kätte võtta. Ma pean ütleva, et Teedeministeerium ei ole iialgi takistusi teinud meie omavalitsustele oma ettevõtmis- tes, sest neil on selleks täielik õigus. Ei ole ka Tallinnas takistusi tehtud. Teedeministeeriumile on aga äärmise tähtsusega see asja- olu, kuidas meie liiklemine üldiselt toimub. Talle on tähtis, et meie liiklemise alal te- gutsevad ettevõtted oleksid sääraсте oma- nikkude käes, kes on küllalt tugevad majan- duslikult ja usaldatavad korralduste ja või- mete seisukohalt. Omavalitsused kuuluvad niisuguste omanikkude liiki, sest linnavalit- sus, kui ta võtab omnibuseliinid enda kätte, on Teedeministeeriumi seisukohalt omanik. See on ükspuha Teedeministeeriumile, kes on omnibuseliini pidaja, kas omavalitsus, aktsiaselts või mingisugune eraisikute grupp, tähtis on ainult see, et ta oleks oma võime- tes hea ja tugev. Tallinna linnavalitsus on suur organisatsioon ja on kahtlemata selline asutis, kes omab kõiki eeldusi selleks, et ettevõtteid pidada ja omada. Omnibuse- liinide üleandmisel „Mootorilt“ linnale oli tea- tavaid erikaalutlusi, nimelt selles mõttes, et kelle käes linnaliinid kõige paremini välja arendatakse. Kuna sel puhul tekkis pike- maid vaidlusi, siis üleandmine ei saanud toi- muda nii ruttu. Linnavalitsus tahtis omni- buste eest ülevõtmisel vähem maksta, „Moo-

tor“ nõudis rohkem. Ka oli kõnelusi selle ümber, kuidas see mõjub liiklemise peale linnas ja Harjumaal, kui osa linna omnibustest läheb teise omaniku valdusse. Seal tuli kõne alla ka Pirita liiklemise küsimus ja üldse kombineeritud maa- ja linnaliiklemise korraldamine, nagu seda oli „Mootor“. Nagu teate on linnas ja maal laulupidude ajal, muudel pidupäevadel ja ka pühapäevadel liiklemise koormatus väga suur. Seepärast oleks Tallinna ümbrusele olnud kasulik, kui liiklemise organisatsioon oleks olnud ühe peremehe käes, kes suurte pidustuste ajal linnades oleks oma omnibused maalt siia toonud ja suurte pidustuste ajal maal jälle linnast omnibused maale viinud. See oleks olnud ettevõttele kasuks. Seepärast pöörutigi Tallinna linnavalitsuse poole ettepanekuga üle võtta kogu ettevõtte võrdlemisi soodsatel alustel. Meie arvestasime seda, et see oleks olnud Tallinna linnale väga hea. Tallinna linn aga oma elektriga ja oma liiklemisabinõudega ei taha linna piiridest välja minna. Seepärast leidis Tallinna linnavalitsus selle ettepaneku olevat vastuvõtmatu. Teised linnavalitsused ei ole sellest kinni pidanud. Näiteks Tartu linn on viinud Ulila elektri maale ja maad elektrifitseerinud. Ma arvan, et kuigi ta sellega linnakassale vähemalt esialgu sissetulekut ei ole hankinud, sest et maa elektrifitseerimine on väga kulukas esialgu, siiski tuleviku seisukohalt on ta talitanud tervitatavalt. Tallinna linn ei ole ühtki niisugust asja teostanud, mis oleks seisnud ka väljaspool Tallinna linna huve. Seepärast Pirita liini suhtes ei saadudki kokkulepet. Keskvoim igatahes ei saanud niisugust korraldust teha linnavalitsusele. Ja Tallinna linnavalitsus püsis absoluutselt oma nõudmiste alusel, et ta tahab liinid enda kätte saada, sest need annavad tulu linnakassale. Oli koguni paar liini, näiteks Toompea liin, mis töötas kahjuga, seda ei tahetud üle võtta, taheti, et see jääks „Mootori“ kätte. Niisugune majanduslik ja äriiline külg, nagu seda ka endine ülemlinnapea härra Soots toonitas, on vahest hea linnale, aga üleriiklikel kaalutlustel mitte alati vastuvõetav ja õigustatud. Kohapealsete huvide seisukohalt võib see õige olla, aga üleriiklikult seisukohalt ei ole meile mitte päris arusaadav. Sellepärast olime sunnitud kokkuleppel härra Siseministriga hoidma liiklemisala õigupärast mitte päris seaduslikul alusel niikaua, kui oli vaja, et linn sai endale omnibused muretseda, sest tal ei olnud neid olemas. Ta kavatses neid laenata kokku Narva-Jõesuust, Pärnust või teab kust, et läbi viia oma tahet, ehkki tal ei

olnud, nagu see seaduses on ette nähtud, vastavaid abinõusid olemas. Ja kui need abinõud olid linna poolt muretsedud, siis lõpetasime kohe olukorra, mis kestis mitte just päris kooskõlas seadusega, sest „Mootor“ teostas liiklemist loata, kuni linn võttis liinid üle. Ja eks need tööta praegugi väga hästi. Ma arvan, et see areneb veel paremini välja. Ja niisugune vaheaeg, üleminekuvaeg, mis seadusega kooskõlas ei olnud, oli vajalik. Kõike seda arvesse võttes, mis ma siin ette tõi ja mis ette kandis endine ülemlinnapea härra Soots, see oli õieti meie pika koostöö juures ainus juhtum, kus meil vaated lahku läksid. Kas meie seisukoht oli õige, seda tegelikult ei saa kindlaks teha. Me ei saa kunagi kindlaks teha, kas üks süsteem on õigem kui teine juba seepärast, et meie ei saa kahte süsteemi kunagi paralleelselt teostada. Seepärast arutus jääks ikkagi teoreetiliseks. Meie seisukoht oli, et liin peaks olema ühe omaniku käes, ükskõik, kes selleks oleks olnud. Kas see absoluutselt õige on, seda, nagu ma juba tähendasin, ei saa meie tõendada, sest kaht süsteemi ei saa kunagi paralleelselt katsetada. Kontsessioonide andmisel ei ole me tahtnud juurdemakse teostada. Lätis, Leedus ja ka Poolas anti ettevõtjale toetust sel puhul, kui asutati uus liin ja kui see ennast ei tasunud. Meil seevastu on ühele ettevõtjale antud niihästi häid kui ka halbu liine, et ta heade liinide arvel omaga välja tuleks. Kui on selgunud, et uuestiavatud liin on hakanud hästi renteerima, on antud kontsessioonäärile uusi mittetasuvaid liine juurde. Selliselt on katsutud meil autobusevõrku arendada. Niisuguste põhimõtete juures on hea, et ettevõtte on tugevam ja võimeline võtma enese peale neid ülesandeid, mis tema peale tahetakse panna.

Käesoleva seaduseelnõu arutamise puhul tahaksin rõhutada vaid seda, et ka riigile peaks jääma kaasaraäkimise õigusi, sest kogu riigi liiklemise seisukohalt on see väga tarvilik. Liiklemine on väga tähtis küsimus küll omavalitsuse seisukohalt, kuid sama tähtis on ta kogu riigi seisukohalt.

Vaheaeg kella 12.50—13.15.

Koosolekut juhatab Riiginõukogu esimene abiesimees **H. Lauri**.

J. Soots: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Ma vastaksin mõne sõnaga härra Teedeministri väidetele. Kõigepealt härra Teedeminister ütles küllalt selgesti, et nagu oleksin mina siin rääkinud vaid selleks, et populaarsust omandada. Pean ütlema, et mul ei ole kunagi sääraseid mõtteid olnud,

ei ole mul seda ka tarvis, sest ma olen küllalt populaarne. (Vahele hüüe.) Vabandage, mina olin enne ka populaarne ja mitte sugugi vähem kui Teie.

Edasi härra Teedeminister ütles, et küsimust tuleb käsitada „riiklikkudest huvidest ja riiklikust seisukohast“ lähtudes. Ega minagi võõras ole riigi huvidele. Mina olen ka riigi teenistuses seisnud. Kui ma praegu riigi teenistuses ei seisa, ega mul siis sellepärast arusaamine riiklikkudest huvidest halvemaks ei ole läinud. Ma arvan, et niihästi keskvalitsus kui ka omavalitsus peavad tegutsema seaduslikkuse piirides.

Mis puutub liiklusse, siis ma rääkisin liiklemisest linnas. Liiklemine linnas on sise liiklemine, mispärast sel ei ole üleriiklikku tähtsust, sel on kohapealne tähtsus. Sellepärast arvan, et liiklemise korraldamine linnas peab täiel määral kuuluma linnaomavalitsuse korraldusse, muidugi keskvalitsuse poolt antud seaduste ja juhtnõõride kohaselt ja tema järelevalve all. Kui härra Teedeminister ütles Piritaliini kohta, et see on erand, et kas selle ühe liini pärast maksab seadust muuta, — siis ütlen mina, et just selle liini pärast on ka enne seadust muudetud. See liin oli enne linnaliini ja Tallinn andis selle „Mootorile“ välja. Mõned päevad enne seda, kui „Mootori“ lepingu pidi lõppema, tuli uus seadus, mis Piritaliini viis linnaliinide hulga maaliinide hulka. Järelikult oli see liin ikkagi niivõrd tähtis, et selle jaoks muudeti seadust. Kui ta siis tähtis oli, on ta seda ka nüüd. Antagu see liin siis linnale tagasi.

Mis puutub autobustesse, mille kohta siin öeldi, et linnal neid ei olnud, siis ütlen selle kohta, et „Mootoriga“ oleks võinud asi juba kohe alguses nõnda laheneda, nagu ta lõpuks lahenes. Seaduses oli ette nähtud, et kes liini üle võtab, olgugi ülevõtjaks omavalitsus, on kohustatud need autobused ära ostma. Kui „Mootorilt“ küsiti, et kui palju ta müüb ja üle annab, siis vastati — mitte midagi. Kui ütlesime, et võtame üle ka ilma selleta, siis öeldi hiljem, et teie ei ole meie autobusi veel üle võtnud, asi ei ole korras. Kui tahtsime autobusi, siis ta ei andnud, ja ja kui liini tahtsime ilma autobusteta, siis öeldi, et meie vahetõtt ei ole veel lõpetatud. Selle asja juures ei saa olla kahesugust mõõdupuud. Kui tuleb ära osta, siis ostame. Maanteede Talitus määrab hinna. (Vahele hüüe.) Ja muidugi siis, kui kokku ei lepita. Siis määratakse hind, kas hästi või halvasti, aga määratakse. Nõnda oleks vahetõtt „Mootoriga“ võinud täiel määral laheneda ka algul. Öeldakse, et peavad olema tuge-

vad ettevõtjad. Ka mina arvan, et ettevõtjad peavad tugevad olema, et nad oleksid suutelised liini peale kulutusi tegema. Ma arvan, et Tallinn on küllalt tugev ettevõtja ning et tuleks käia selle järgi, kuidas linna rahvas ise tahab. Mis riik sellega kaotab, kui ta käib linnarahva soovide järgi? Ega see kuritegu ei ole.

Härra minister tegi ühtlasi Tallinnale etteheiteid, et mõned linnad, nagu näit. Tartu, annavad elektrit ka maale, aga Tallinn ei anna elektrit maale ja et Tallinn ei pea ka maal autobuseliine. Härra minister peaks teadma, et Ulila jaam tekkis maal ja hakkas elektrit andma esialgu maale. Linn ostis selle jaama ära alles pärast. Ka produtseerib Ulila elektrit niipalju, et linnal ei ole seda kuskile panna. Tallinnas on lugu aga vastupidi. Tema elektrijaam tekkis linnas ja tema elektrit ei jätkunud linnalegi. Ka praegugi on veel osa linna Ellamaa elektril, näiteks terve Kopli poolsaar. Ja teiseks, kui taheti Tallinna linna elektrijaama laiendada, siis öeldi, et Narva kose elekter tuleb isegi Tallinnas kõige odavam. Kui meie oleksime uskunud seda Narva kose juttu ja ei oleks laiendanud oma elektrijaama, mis just enne sõja puhkemist ehitati kaks korda suuremaks ja selle tõttu võib nüüd linnale tarvilikul hulgal elektrit anda, siis oleks Tallinna linn jännis olnud. Nüüd tehakse aga meile etteheiteid, et meie ei anna elektrit väljapoole linna piire. Tarvis on ikka enne kogu linn võtta elektrijaama võrku ja alles siis minna väljapoole, mitte aga vastupidi. Ja Narva kose elekter peaks kõigepealt maale minema. Tallinna linn ei taha seal temaga võistelda.

Autobustega on samuti. Ei olnud linnal enne ühte liinikestki, alles nüüd pika võitluse järel on linn mõned liinid enda kätte saanud. Nüüd tullakse juba etteheidetega, et miks Tallinna linn oma liinidega ei lähe linnast välja. Lubage linnal enne ikka arendada oma liine kõigepealt linnas. Asi ei oleks korras, kui linn peaks maaliine, ettevõtjad aga ekspluateeriks linnaliine. Võibolla jõutakse ükskord ka nii kaugemale, et lubatakse linnal minna ka maaliine pidama. Kui ma täna rääkisin Piritast, Kosest, Meriväljast ja ka Rannamõisast, kuhu peaks suunduma linna ümbruskonna liinid, siis ma arvan, et ükskord tuleb Tallinn ja küsih luba seal autobuste liiklemise korraldamiseks. Sellega lõpetan.

H. O t s t a v e l: Härra Esimees, lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Käesoleva seaduse muutmise seadus on tahtnud haa-

rata radikaalsemaid korraldusi eriti autobuste liiklemise alal, kuid siin on siiski mõned küsimused, mis minu arvates ei ole päris hästi õnnestunud. Kui komisjoni tagasiandmise küsimus üldse üles võiks kerkida, võiksid võib-olla ka minu mõtted kaalumisele tulla. Ma puudutan nimelt nende päraldiste küsimust, mis kuuluvad liinide juurde ja mis praegu on tekitanud võrdlemisi rohkesti muret nii neile, kes liine peavad, kui ka neile, kes liinide korraldamise alal muret peavad tundma. Nimelt § 31 järgi on ette nähtud kahepoolne väljaehitamine, nimelt Maanteede Talituse ja liinipidaja poolt. On arusaadav, et jaotatud on ehk sellepärast, et nii ühel kui teisel ei ole küllaldaselt summasid, mida võiks välja panna, sest kui liinid kujunevad oma iseloomult püsivaks, peaks loomulik olema ka vastavate ehitiste püstamine, nagu raudteelgi. Niipalju kui on tegemist liinipidajaga, on küsimus § 13 kohaselt veidi ebaõnnestunudult välja toodud. Riigivolikogu on § 13 oma poolt juurde lisanud teise lõike, et kui senisele liinipidajale liiniveoluba ei uuendata, teatatakse sellest liinipidajale vähemalt 1 kuu enne loa tähtaja lõppu.

Järgmise, s. o. kolmanda lõikega pikendatakse kuu aja võrra teadaande aega varade müügi suhtes. Nende kahe lõike kokkõlastamisel võib tekkida kurioosum, et liinipidajale öeldakse 1 kuu enne loa tähtaja lõppu liiniveoluba üles, kuid ta ei ole kohustatud vastavate varade, s. t. majade, hoonete ja maa-alade üleandmist sooritama enne 2 kuu möödumist. Seega võib kujuneda nii, et uus liinipidaja peaks liini käima panema, kuid terve kuu aega on ruumid veel kinni, sest endine liinipidaja ei ole kõrvaldanud oma asju ega neid ka üle andnud. Õieti oleks teise lõike tähtaeg pidanud olema 1 kuu asemel 3 kuud, nii et enne liini üleandmise algust oleks uuel liinipidajal võimalus asju korraldada. See on üks puudus. Muidugi saab sellest üle sel teel, et vastav ministeerium annab oma ametkonnale sellekohaseid juhtnõure, et üles öelda ei tule mitte viimasel tähtpäeval, vaid 3 kuud enne tähtaja lõppu.

Esimese lõikega on asi natuke halvem, sest siia on võetud võrreldes eelmise seadusega sisse täiendus, et uus liinipidaja on kohustatud ära ostma endiselt liinipidajalt vastavad maa-alad ja päraldised. Endine liinipidaja on kohustatud kolmandas lõikes ettenähtud tähtajal teatama, kas ta soovib need varad üle anda. Võib tekkida olukord, et endine liinipidaja neid varasid üle anda ei taha linnades ja alevikkudes, kus pealegi

autobusejaamade kohad on kindlaks määratud vastava asula planeerimisega, eriti aga käidavates kohtades, kus vastavat maa-alat võib edasi kasutada ja kus see oleks muuks otstarbeks kasulikud. Nüüd võib tekkida niisugune olukord, et uuel liinipidajal tuleb hakata uusi ehitisi püstitada ja otsima kohta, kuhu need paigutada. See võib aga raskusi tekitada. Kuressaares näiteks oli niisugune juhtum, et ei leitud selleks sobivat kohta. Seepärast peaks minu arvates olema niisugune kord, et endine liinipidaja on kohustatud üle andma need päraldised, mis tarvilikud. Kas ta kõik peab üle andma, see on iseküsimus, kuid igatahes Maanteede Talitusel peaks olema õigus ära määrata neid päraldisi, mis tuleb üle anda. Kui peaks tekkima mõte seadust ümber tegema hakata, siis peaks kõik need asjad arvesse võetama. Teise lõike küsimust saab ametlikus korras lahendada nii, et selle juures eelmainitud kurioosumeid ei teki, aga esimese osaga on küll lugu niisugune, et siin peaks seisukoht olema fikseeritud, et need päraldised, millede üleandmist vajalikuks peetakse, tuleb kohuslikult üle anda. Õieti peaks välja kujunema niisugune olukord, et kas ehitab riik ise või liinipidaja, vastava kokkuleppe kohaselt peaks ruumid ikka olema kindlustatud oma otstarbele.

A. K a s k: Väga austatavad Riiginõukogu liikmed! Nagu aruandja juba oma sissejuhatavas sõnavõtus tähendas, on see üks uus ala, nimelt autobuste liiklemise ala, millest see seadus peamiselt kõneleb. See ala areneb sedavõrd ruttu, et seadust ei saa kuidagi teha pika aja peale ega ette näha vajadusi, mida see seadus õieti peaks rahuldama. Nende aastate kestel, mil see seadus on kehtinud, on teda pea iga aasta uuendatud ja muudetud. Ka praegu oleme muutmise ees, ja see on päris loomulik, sest ei saa öelda, et seaduse peaksime valmis tegema igaveseks ajaks. Mind huvitavad härra Teedeministri suunad, nimelt millises suunas ta seda seadusandlust tahaks juhtida. Uutes paragrahvides nagu § 9¹, 18¹ jt. on märgitud, nagu tahaks Teedeminister saada endale võimaluse olemasolevaid autobuseliinide pidajaid koondada ja ühendada ning teha nende võrku tihedamaks. Missugusel viisil ta seda tahab teha, seda ei ole öeldud. Tahaksin kuulda, missuguse viisi tahaks Teedeminister ette näha. Vististi on siin ette nähtud aktsiaselts. Kui see aktsiaseltsina on ette nähtud, siis tekivad mul kahtlused, kas saab kasutada seda korda, mis sisaldub § 9¹ kolmandas lõikes, siis, kui sama parag-

rahvi esimese löike kohaselt luuakse aktsia-selts. Kuidas saadakse kolmanda löike koha-selt uusi liinipidajaid juurde tõmmata, kui need omad liinid ühendavad olemasoleva-tega, siis, kui aktsiad on välja jagatud? Ei saa kuidagi omanikuks või osanikuks juurde tulla. See on üks küsimus.

Teiseks tundub mulle selle seaduse puhul, et on olemas tendents jääda nende põhi-mõtete juurde, millest härra Teedeminister rääkis. On tahetud talitada Tallinna linna seniste kogemuste järgi ja on loomulik, et need parandused kannavad praeguse aja pit-serit ja soove. Kui see soov läheks täide, et liiniettevõtted maksimaalselt koondatakse, siis tekib küsimus, kas Teedeminister on arvamisel, et kui säärane aktsiaselts luuakse, siis tema oleks kindlasti tugevam ja aktsia-selts nõrgem pool. Meie nägime Tallinna omnibuste üleandmisel, et omnibuseliini pi-daja ütles, et ta ei taha müüa. Ka härra Otstavel ütles, et võib juhtuda niisugune olukord, et senine pidaja ei taha oma vara-sid üle anda. Mida siis tuleks ette võtta? Selles osas on seadus kindlasti puudulik. Ta näeb ette küll kohustuse kinnis- ja vallas-vara ülevõtmiseks, kuid teiselt poolt ei ole ette nähtud, et senine omanik peab seda te-gema. Seega oleks tegemist esiteks juriidi-lise puudusega, kuid teiseks võib tekkida säärane ebaloomulik olukord, kus liiklemist teatud aja kestel üldse ei ole.

Mis puutub maa- ja linnaliinide olukor-rasse, siis millegipärast on meil tekkinud säärane seisukord, kus linnadel on võimal-datud liine pidada, maavalitsustel mitte. See on praeguse momendi olukord, et maavalitsused ei taha kasutada seda teenimis-võimalust. Maavalitsused peaksid aga seda ülesannet täitma mõnikord puhtsotsiaalselt seisukohalt lähtudes, et kodanikele võimal-dada kergemat liiklemist. Ma ei usu, et see aeg on kaugel, kus maavalitsused ka sel alal kaasa löövad. Saaremaa maavanem ei öel-nud seda otsekohe välja, kuid tema jutust võis järeldada, et miks ka maavalitsused ei võiks seda teha.

Nüüd läheme edasi, kõigepealt nende hoonete juurde, mis selleks liiklemiseks on tarvilikud. Eeskätt oli juttu Kuressaarest, nimelt öeldi, et seal ei ole platsi, kuhu omni-busehoone ehitada. Komisjonis endine Tartu linnapea ja praegune Tallinna ülelinnapea ütles, et Tartus ei olevat kohta, kuhu saaks omnibusejaama ehitada. Omnibusejaamad ei ole nii odavad, et neid kergesti saab ehi-tada. On ette nähtud, et seal oleksid näi-teks posti-, politsei-, seltskondlikkude asu-tiste ja võõrastemaja ruumid. Kui sellises

ulatuses tahetakse omnibusejaamasid ehi-tama hakata, siis nõuab see suurt kapitali. Kas on mõeldav, et liinipidajad suudavad sääraseid kapitale sinna mahutada? Selles paragrahvis, kus räägitakse, et omnibuse-jaamu ehitavad Maanteede Talitus ja liini-pidaja, on lahtine, kes ehitab. Arvatavasti tuleb anda selline võimalus niihästi Maan-teede Talitusele kui ka liinipidajale. Seni-sest praksisest paistab, et seda peab tegema Maanteede Talitus, ja kui ta seda teeb, siis teeb ta seda Teedekapitali summadega. See-pärast tekib siin teine küsimus, nimelt kas sel juhul, kui Maanteede Talitus satub omnibusejaamade ehitamise hoogu, ei tee ta seda meie maanteede seisukorra kulul ja arvel. Kui juba Tallinna omnibusejaama ehitamisel räägitakse ühest miljonist kroo-nist, Piritale tuleb veel teine jaam, aga peale selle on neid tarvis veel terve rida, ja kui igale poole peab suuri summasid investee-ritama, kus igasugused ruumid peavad ole-ma, siis minu arvates võib see kalliks minna. Mul tekib siin tõepoolest soovivaldus, et sellest ei arendataks suurt ehitusprogrammi, sest Teedekapitali summad on esmajoones määratud selleks, et maanteid korras hoida. Meie teame väga hästi, kui palju sellega on muret ja hoolt, et need korras hoitaks.

Peale selle tahaksin ma juhtida tähele-panu veel sellele nähtusele, mis siin ilmneb. See ilmneb selles, et Teedeministerium selle uue seadusega tahab hakata hoolitsejaks inimeste ja nende vigastuste eest ning et ta teeb mõnikord sellega liiklemise hoopis ras-keks, peaaegu võimatuks. § 48 viies lõige senises seaduses näeb ette, et sõitudeks laa-tadele, näitustele, matustele, pulmadesse ja avalikkudele pidustustele antakse inimeste veoks veoautodel sõitmise võimalus. Uuest kavast on aga välja jäetud niihästi pulma-desse kui ka matustele sõitmise võimalus. Pulmadesse sõiduks loa andmise jätame pea-legi välja. Kui keegi pulmi teeb, las ta siis võtab linnast omnibuse, kui ta seda sõitu tahab teha. Matuste korraldamine maal on aga nii mõnelgi poolt kauge maa tõttu õige raske, seepärast meie praeguste liiklemis-olude juures peaks võimaldatama matuste puhul ka veoautodega sõitu. Teisest küljest seisab asi selles, et erilisi matuseomnibusi on ainult Tallinnas. Mujal neid vististi ei ole. Ei ole mõeldav, et matuseomnibusi, mis Tallinnas eriti pühapäevadel harilikult suu-remal määral kasutamisele tulevad, saaks Kuusallu või Loksale välja saata. On loo-mulik, et koha peal on tarvidus veoautosid matusteks kasutada. Käesolevast seadusest on see aga välja jäetud. Mulle tundub, et

see on üks oluline puudus, mida ei tohiks seadusse jätta. Komisjonis seletasid ministriumid esindajad, mis ka seletuskirjas on ette toodud, et on väga palju juhtumeid, kus veoautodel sõites saadakse viga jne. Pais- tab, et see on nii, aga samas § 48 on punkte, mis or samavõrra rasked, kus ka vigastusi on juhtunud, aga siin on arvatud siiski, et see võib toimuda ilma igasuguse loata ja tehnilise järelevalveta, see on nimelt siis, kui tööandja oma töölisi sõidutab. Ta võib neid sõidutada, ilma et ta kusagilt luba võtaks, aga kui matuse puhul on tarvis veo- autoga laipa kalmistule viia, siis seda ei saa selle seaduse järgi keegi teha. Siin on öeldud, et Teedeministril on õigus anda mää- rusi eelmises lõikes tähendatud inimeste veo keelamiseks või piiramiseks, aga loomulikult mitte laiendamiseks. Siin tuleb parandus vastu võtta, et vähemalt matusele sõiduks võiks maakonnavalitsuse loaga veoautosid kasutada. Loomulikult tuleb parandus vastu võtta siis ka järgmises paragrahvis, mis räägib sellest veost ja määrab ära nende lubade kestuse tähtaja.

Üldiselt peab ütleva selle seaduse kohta, et ta on arenemisjärgus ja nagu me täna eelkõnelejate poolt kuulsime, leitakse temas terve rida juba praegu puudusi. Seda ras- kem aga peaks olema seda praegu kodifit- seerida, sest praegu on kodifitseerimine saanud juba nagu hoogtööks. Kui me täna või homme selle seaduse vastu võtame ja kodifitseerime, siis tuleval aastal peame hakkama seda juba ümber tegema. See minu arvates ei ole õige kodifitseerimine.

Mina teen II lugemisel ettepaneku § 48 ja 49 vastavalt täiendada matusele sõitmise võimaldamisega.

Teedeminister N. V i i t a k : Lugupeetud härrad Riiginõukogu liikmed! Härra Otsta- veli paranduse kohta tahaksin öelda, et see on iseenesest õige, et § 13 järgi vahe tuleb. See on ka meile teada, aga ei tahetud selle pärast hakata parandama, seda enam, et see on korraldatav administratiivkorras. Aga võidakse II lugemisel § 13 kolmandas lõikes 2 kuu asemel võtta 1 kuu. Ühekuulist ette- teatamist liinipidajale ei ole otstarbekas suurendada, sest on karta ja ka praktika kinnitab seda, et liinipidaja võib siis loha- kaks minna, mille järeldusel liinipidamine võib kannatada. Ka kinnisvarade küsimus linnas on meil kaalumisel olnud, aga me ei tahaks praegu seda seaduses ette näha, et sundvõõrandatakse need kinnisvarad, mis praegustel liinipidajatel kuskil linnas võik- sid olla sääraстал kohtadel, mis tarvilikud

liiklemise korraldamise seisukohalt ka järg- nevale liinipidajale. Ma pean ütleva, et mul ei ole teada niisugust kohta. Et kinnisvara- sid selle seadusega sundvõõrandamise alla viia — seda meie ei saaks teha, sest need on liinipidajate omad kinnisvarad või ostetud eraviisil. Uus liinipidaja peab ise juba kui- dagi kaubale saama või tehku seda Maan- teede Talitus ja ostku ära, kui see vajalik on. Sundvõõrandamise võimaluse peaks pealegi teises seaduses ette nägema, võib- olla sundvõõrandamist reguleeriva seadus- andluse osas. Praegu aga seda vaja ei ole, sest eraliinipidajatel linnades ei ole ehitisi, millede üleandmine järgmisele pidajale oleks vajalik. Omnibusejaamade ehitami- sega on ikkagi nii, et üksikud suuremad jaa- mad peab ehitama maanteede kapital. Liini- pidaja, kes saab loa 5 aastaks, vaevalt läheb riskeerima ja ehitab linnas suurema omni- busejaama üles. Seda ei ole ka tulevikus ette näha.

Mis puutub lugupeetud rnk. Kask'i sõna- võtusse omnibusejaamade kohta, et seadu- ses on lõige, mille kohaselt Maanteede Tali- tus ja liinipidaja ehitavad, siis selle kohta ütleksin, et liinipidaja ehitab ainult selle- pärast, et maal on vähemaid kohti, kus see on vajalik. Selles talle takistusi ei maksa teha. Ta püstitab väiksemad ja odavamad ehitised, mis umbes 5 aastat kestavad. Suu- remaid ehitisi liinipidaja vaevalt hakkab tegema, need kõik jäävad Teedekapitali püstitada. Seda karta ei maksaks, et Teede- kapital teede arvel hakkab ilmaaegu omni- busejaamu ehitama. Maanteede Talitus teab küllalt hästi, mille järele on rohkem vaja- dusi ja millises järjekorras tuleb omnibuse- jaamu ehitada. Ei ole õigust oletada, et ta nii suuri eksitusi teeb ning omnibusejaamu sinna ehitab, kus selleks väiksem vaja- dus on.

Mis puutub sellesse, et omnibuseliinide ettevõtjad on koondatud, siis on seda teh- tud juba tükk aega ilma seaduseta, ja peab ütleva, et see aktsioon on võrdlemisi õnnel- likult läinud. Meil on praegu üldse omni- buseliine 108, mis on praegu 22 pidaja käes, õieti küll 19 pidaja käes, sest viimasel ajal on jällegi kolm koondamist teostunud omni- buseliinide pidajate kokkuleppel. Küsimu- sest, et kuidas see koondamine aktsiaseltsi põhimõtte kohaselt teostatav on, ei saa ma aru. See on nii, nagu ikka aktsiaseltside juures — aktsiaseltsi kapitali vastavalt suu- rendatakse ja lastakse aktsiaid juurde. Nii et see küsimus otsekohesid raskusi ei tekita.

Mis puutub sellesse, et ette näha sundabi- nõud nende liinipidajate kohta, kes võib-olla

ei taha teistega ühineda, siis minu arvates ei ole vaja sellega nii kiirustada, see ei ole niisugune toiming, mis päevapealt peaks sündima. Aga kontsessioonija lõpul — 5 aasta pärast — võib loa uuendamata jätta ja ümberkorraldusi ette võtta. Mõistliku ühendamisettepaneku korral ei ole liinipidaja poolt vastuseisu oodata. Aga tihti-peale liinipidajad ilmaaegu võistlevad üks-teisega, mispärast mõistlik ühendamine võib tuua suurt kasu nii tarvitajale kui ka liinipidajale. Niisuguseid sanktsioone me ei pidanud vajalikuks. Need oleksid vajalikud siis, kui ei saa mõistlikke ühendamisi ette võtta. Arvan, et see küsimus on selles mõttes korras.

Mis puutub matuselistele veoauto tarvitamise õiguse andmisse, siis seda me ei poolda. Veoautot võib muidugi tarvitada surnukirstu viimiseks. Kui seal ka mõned saatjad peal on, siis ei ole see keelatud. Aga veoautosid veel peale selle matuselistega juurde võtta — see ei ole lubatud. Kirstu veoks võib iga veoautot kasutada, aga üksikutele matuselistele veoauto kasutamist lubada ei saa. Ma ei tahaks seda ka soovitada. Mul on käepärast statistika 1938. a. kohta, kus üles loetud õnnetusjuhtumid igasugu sõidukitega. Ja kõigi nende liiklemisõnnetuste seas on näiteks veoautodega inimõnnetuste protsent 26, omnibustega aga 4. See on äärmiselt kõrge protsent. (Vahele hüüe.) Just nende piduliste ja pulmaliste autodega on need õnnetused juhtunud. Maal matuselised oma toimingu juures peavad kinni samadest kommetest, mis pulmadeski. (Vahele hüüe.) Sellepärast, et meie maainimesele, kes looduse seas elab ja igapäev näeb seal loomade sündimisi ja suremisi, on päris loomulik, kui tuleb ette surmajuhtum. Kokkutulemine, olgu see siis pulmadeks, pidustusteks või ka laadale, toimub ühtede ning samade kommete kohaselt. Meie ei saa aga öelda, et need toimingud lähevad õnnelikult korda, et midagi karta ei oleks. Sellepärast ei saa soovitada matuselistele kuidagiviisi luba anda ja seda ei ole ka eriti vaja, sest omnibuste arv suureneb nii kiiresti, et peaaegu igal pool suuremates tsentrumites ka omnibust saab tarvitada. Omnibuses on ka palju mugavam sõita. Neil sõidukeil on väljaõpetatud juhid, kes oskavad inimesi vedada. Nii et omnibust saab tellida. (Vahele hüüe.) Omnibus on veel odavam, ütleb härra Kask, nii et ma ei sooviks seda muudatust ette võtta.

K. H e i n v e r: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed. Ma peatuksin § 48 ja 49 juu-

res. Meil on inimeste vedu veoautodega viidud miinimumini. § 48 näeb ette juhud ja mõned tingimused, mil on võimalik inimesi veoautodega vedada. P. 1 järgi lubatakse inimesi vedada põllu- ja kalasaaduste veol. P. 2 järgi on lubatud tööandjal tarvitada veoautot tööliste kohaleveoks. See on hädavaajalik ja sel puhul ei võeta arvesse, kui palju töölisi veoautodega veetakse. Edasi on lubatud inimeste vedamiseks tarvitada veoautosid kaitseliidu, politsei, gaasikaitse, tuletõrje ja Eesti Punase Risti üksuste veol alarmide, õppuste, paraadide ja sanitaarteenistuse korraldamise puhul. Niisugustel puhkudel võetakse autosid sealt, kust aga saadakse, ning ei kontrollita, missuguses seisukorras nad on. P. 4 alusel on veoautod reserveeritud inimeste vedudeks Sõjamineisteriumi ja sõjaväe ülesandeil teostatavil vedudel. P. 5 järgi lubatakse inimesi veoautodel sõidutada laagritesse, näitustele ja avalikele pidustustele ning huvisõitudel — maavalitsuste poolt antud lubadega. Seal on ette nähtud masina järelevalve. Vaadatakse, et pidurid oleksid korras ja et juht vastaks ülesseatud nõuetele. Nõutakse, et juhil oleks esimese liigi juhiluba, kui ta tahab neid sõite teostada. Praegukehtiva seaduse järgi on lubatud ka sõidud pulmade ja matuste puhul. Eelnõuga on asutus seisukohale, et pulma- ja matusesõidud tuleb veoautodel lõpetada, et sellega õnnetusi ära hoida ja inimesid päästa. Põhjuseks on toodud ette alkoholi tarvitamine. Kui aga lubatakse veoautodel sõitusid korraldada laatadele, näitustele ja avalikkudele pidustustele, mis just joomingusõidud ongi ja kuhu ei lähe keegi kaine peaga, siis ei ole õige neid sõitusid keelata matuste puhul. Kui kuskil inimene on ära surnud ja taetakse teda minna saatma, siis säärasel juhul minu arvates keegi ennast täis ei joo. (Vahele hüüe.) Kui viina võetakse, siis õhtul, kui tagasi tullakse. (Vahele hüüe.) Ma ei ole näinud, et surnuga peatutaks kõrtsi ees ja mindaks sisse viina võtma. (Vahele hüüe.) Ma tulen pärast selle juurde tagasi. Minu arvates ei ole millegagi põhjendatud, et matusesõidud on rohkem kuritahtlikud kui teised sõidud ja et siin oleks alkoholi tarvitamise võimalus suurem kui näiteks sõitude puhul laatadele, näitustele või avalikkudele pidustustele jne.

Ma olen põline maaelanik ja elan kalmistult kaugel, seepärast pean ütlema, et matusesõidud autodel on hädavaajalikud. Meil on palju kohti, kus kalmistu asub 15—20 km eemal. Ka pean tähendama, et maal ei ole vastavat surnuveovankrit ja

-autot, nagu linnades, millega seal need veod korraldatakse. Võetakse kirst ja seotakse maavankrile — ja nii läheb sõit kalmistule. Kutsar katsub ükskõik kus nurga peal läbi ajada. Kujutage ette seda pilti, kui te vaatate, kuidas see asi kõrvalt välja näeb. Meil on ilusaks kombeks olnud ja mitmel pool tarvitatakse seda ka praegu, et surnukirstu otsale on pandud kiri „Puhka rahu“. Aga sellisel sõidul küll mingisugusest rahus puhkamisest ei saa juttugi olla. Siin võib sada korda enne kukerpalli käia, kui kalmistule jõutakse. Et see laiba tervisele halb on, eriti suvel, on igaühele arusaadav. Kõiki neid puudusi ja hädasid, mis niisugusel korral hobusega sõitmisel ette tulevad, on püütud vältida sellega, et on tarvitatud veoautosid matuste sõitudeks. Auto dekoreeritakse kuuskedega, kirst asetatakse keskele ja matuselised istuvad ümberringi. Sõit läheb palju kiiremini ja paremini. (Vahelehuue: Ega see ei ole keelatud.) Kuidas, kas see on siis lubatud? Siin härra Teedeminister just praegu tähendas, et niisugused sõidud on lubatud ainult surnu veoks. Kui säärasel veoautol on aga üle 3-e inimese peal, siis on see juba keelatud. Ega matuseid ei peeta kahe saatjaga. Kuhu jäävad siis matuselised. Kuidas seda asja kavatsetakse siis korraldada? See asi tuleb nii seada, et inimesed saavad kaasa sõita. Nad ei saa ometi enne ega pärast minna, samuti mitte jala käia. Härra Teedeminister soovitas, et võiks linnast tellida omnibuse. Seda võib teha küll pulmade puhul, aga matuste korral seda teha ei saa, sest see on tähtajaline toiming, mida ei ole võimalik edasi lükata. Väga sageli ei ole omnibusi linnast üldse saada, sest need puuduvad või on kinni. Seepärast ei pea sugugi paika, kui öeldakse, et võiks omnibuse tellida. Niisugune on see pilt sellest toimingust.

Siin tuuakse ette, et nende sõitude äraütlemise põhjuseks on liigne alkoholi tarvitamine. Konstateerin siinkohal otsekohele, et see on üks väga halb atestatsioon meie maainimeste kohta ja et see on vale arusaamine, kui arvatakse, et meie maainimesed on nii mõistmatud, et nad oma surnuid muidu ei oska matta, kui et sõidavad autoga kraavi. Õnnetusi võib muidugi juhtuda, aga ega igakord selle põhjuseks ei ole joomine. Ja kui need inimesed ka oleksid jooanud, siis juhi kohta kehtib ometi joomise keeld. Kui ta jooab, võetakse talt juhiluba ära. Seega juht peab siis võima korda pidada, kui piduperemees ise seda ei suuda. Juhi kohta on sanktsioon, et ta ei tohi juua. Sellega peaks asi olema juhi poolt korras.

Kuid ma võin kinnitada, et matuseliste pere ei ole kunagi hommikul kirikusse või kalmistule sõites jooanud. Seega need väited, mis siin ette on toodud, ei pea paika. Meie maainimesed ei ole seda väärt, et neid niiviisi hinnatakse. Meie räägime igasugustest ratsionaliseerimistest ja maaelu mugavamaks tegemisest, siinsamas aga võtame seaduse vastu, millega paneme neile raskusi juurde. Kui kusagil talus on surnu matta, talu kõrval on piimaveoauto, siis ei saa seda autot tarvitusele võtta, vaid peab hobused ja vankrid ritta seadma ja hakkama nendega minema. Sellega teeme halli maaelu veel suure protsendi võrra hallimaks ja raskemaks. Raskusi on seal niikuinii, aga selle keeluga paneme sinna veel raskusi juurde, seda seepärast, et meil on vale arusaamine maainimeste moraalist, käitumisest jne. Mina omalt poolt toetan härra Kask'i ettepanekut, et § 48 ja 49 tuleb sisse võtta ka „sõitudeks matustele“.

A. K a s k (fakt. märk.): Mulle paistab, et härra Teedeministri väljendus, nagu oleks käesoleva seaduse järgi võimalik saata surnuid veoautos, on ekslik. Seaduse paragrahv näeb ette, missugustel juhtumitel on võimalik kaubaveoautodel inimesi kaasa viia, need on põllumajanduslik vedu, kalade vedu, tööliste vedu, sõjaväelaste vedu, sõidud laatadele, pulmadele jne. Matustele sõitmise kohta siin midagi öeldud ei ole, seega minu meelest seda ka määrusega lubada ei saa. Mulle paistab, et laipade vedu käesoleva seaduse kõnesoleva paragrahvi alusel ei ole võimalik, nagu arvab härra minister. Kui ei ole nimetatud, siis minu arvates ei saa. Ja kui lubatakse laatadele sõitu ja matustele sõitu võrrelda, siis minu arvates igaüks teab, et laatadele ja sealt tagasi sõidetakse küll vist rohkem purjus kui matustele ja sealt tagasi.

A. K o h v e r: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Tahaksin ainult kahele asjaloole, mis minu arvamise järgi selle seaduse juures on väga tähtsad, lühidalt tähelepanu juhtida. Esiteks käesolev seadus näeb ette, et autobuseliine võib koondada suuremate ettevõtete kätte. Üldiselt, põhimõtteliselt paistaks see nagu õige olevat, sest nemad võivad tagavaraomnibusi pidada, saavad paremini üksikute vähem elujõuliste liinide kasutamist edendada, sest teised tasuvad liinid teatava määrani aitavad neile kaasa ja toetavad neid. Kuid teiselt poolt on asi nii, et praegu on meil üksikuid liinipidajaid, kes teatud liini alal on olnud pioneeriks, kes

on läbi kannatanud mitmesuguseid raskusi, sõitnud halbade teede ajal ja on rahva aastate jooksul sisse töötanud. Mõned neist on väga korralikud. Ja nad peavad isegi tagavaraomnibusi — ühe väikese või kahe liini peal. Nüüd oleks küll soovitav, et sääraسته autobuseliinide koondumiste tagajärjel, mille vastu ei tuleks vaielda, need liinipidajad saaks kaasa tõmmatud ühingutesse või aktsiaseltsidesse. Selleks on eeldused ja võimalused loodud. Senine moodus, kus asja on kokkuleppe teel korraldatud, nagu härra minister tähendas, on häid tagajärgi andnud. Nii peaks see ka edaspidi olema, sest see oleks otstarbekohane ja praktiline.

Teine küsimus on see, et kas piirata veoautode liikumist selleks, et ei juhtuks enam nii palju inimõnnetusi ja et võidaks vältida ohvreid. Statistilised andmed näitavad, et õnnetusi on veoautodel juhtunud 24,6%. Kuid see statistika ei õigusta veel ütleva seda, et inimesed ei ole osanud veoautodel korralikult käituda. Senini olid juhtide load reguleerimata, kuid nüüd on juba 2 aastat olnud maksvad I, II, III ja IV liigi load. Ühtlasi nõutakse juhtidelt täit karskust. Leian, et juhtidelt nõutakse vägagi palju. Autojuht, kes tohib inimesi vedada, peab olema varustatud sellise tunnistusega kui lendurigi. Uuritakse juhi närvikava ja tema võimeid nägemise, kuulmise alal; uuritakse tema tervis põhjalikult läbi. Mina arvan, et autoõnnetused on põhjustatud esijoonel autojuhtide süü tõttu, mitte aga reisijate pärast. Kui meil on liiklemine veoautodega kaunis suur, sest viimasel ajal on hakatud isegi töölisi töökohale toimetama veoautodel, sest et see on odavam, — siis ei tohiks selleks takistusi teha. Õnnetuste ärahoidmiseks, ma arvan, tuleb teha teisest küljest takistusi, nimelt rõhku panna rohkem veoautode seisukorrale, nõuda eripidureid, nõuda ülevaatust, nõuda, et oleks I liigi luba ja et autojuht oleks karske. See võimaldab kehvematele ja kaugemal elavatele inimestele liiklemist, võimaldab ka näiteks töölisi viia sinna, kus tarvidus nende järele suurem jne. Nii saame tunduvalt pidurdada õnnetusjuhtumeid veoautodega. Ka omnibustega oli varem õnnetusjuhtumite arv suurem, kuid teed olid siis veel halvad ja nõudmised juhtide kohta nõrgad, samuti ei olnud vastavad komisjonid, kes lubasid andsid, küllalt kvalifitseeritud. Head, odavad liiklemisvõimalused on need, mis elu mugavamaks ja odavamaks teevad. Ja kui meie hakkame seda ära keelama, siis ei saa meie kuigi kaugele.

Aruandja A. Uesson (lõppsõna): Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Käesoleva seaduseelnõu kohta on õige palju mõtteid avaldatud ning on tehtud ettepanek seaduseelnõu komisjoni uueks läbitöötamiseks tagasi anda. Selle põhjenduseks toodi ette, et mõni mõiste ei ole küllalt selge, näiteks § 4, kus räägitakse linnadevahelistest liinidest. Niisugune liin on Tallinna ja Nõmme vahel. Mulle paistab, et selle paragrahvi mõte on küllalt selge. Nii käesoleva seaduse kui ka praegumaksva seaduse järgi kuulub lubade andmine linnadevaheliste liinide avamise alal mitte linnavalitsustele, kelle piirkondades liin asub, vaid Teedeministeeriumile. Samuti on ette toodud, et Teedeministeerium on § 5 alusel liiga palju seganud omavalitsuste tegevusse omnibuse-liinide korraldamisel. § 5 on selgesti öeldud, et liiniveolubade väljaandmist otsustavad linnaliinide alal linnavalitsused Teedeministri kinnitusel. Sama paragrahvi lõpus on veel öeldud, et kui linnavolikogu otsus liini linna kätte võtmise asjus kinnitamist ei leia, siis on linnavalitsus kohustatud selle liini välja andma. Liini väljaandmise kohustus on selle järelduseks, et Teedeministrile on antud õigus kinnitada linnavolikogu otsuseid liinide linna kätte võtmise asjus. Kui soovitakse, et ära jääks linna kohustus liine välja anda, siis peab ära jääma linnavolikogu otsuste kinnitamine. See on loomulikult üldine küsimus, kas on otstarbekohane, et Teedeministril on õigus linnaline korraldada ja volikogu otsuseid selles küsimuses kinnitada. Eriti see küsimus komisjonis kaalumisel ei olnud. Ometi on see kord kooskõlas praeguste seadustega, kus on ette nähtud, et kõik niisugused otsused kuuluvad kinnitamisele. Loomulikult, kui linnavolikogu otsused kuuluvad kinnitamisele, siis mitte kinnitamise korral tuleksid liinid väljaandmisele, et mitte katkestada liiklemist. Vabariigi Valitsuse eelnõu teksti § 9¹ oli ette nähtud, et Teedeministril on õigus ümber korraldada kõiki liine. Riigivolikogu eelnõu kohaselt on see õigus Teedeministrile antud ainult maaliinide kohta, kuna linnaliinide ümberkorraldamine jääb linnavalitsuste ülesandeks. Sellega tohiks ka suuremad raskused olla kõrvaldatud. Mis puutub teistesse parandus-ettepanekutesse, siis neis ei ole räägitud otseselt seaduse vastu. Need tulevad kaalumisele II lugemisel. Seepärast ma arvan, et ei ole põhjust seda seaduseelnõu komisjoni uuesti läbivaatamiseks tagasi anda.

Teen ettepaneku
seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Juhataja: Panen rnk. Sootsi ettepaneku — Jõuvankrite liini- ja juhuveo korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu enne II lugemist Üldkomisjoni tagasi anda — hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 22 häält, ettepanek on vastu võetud.

4. Seaduste Kogu IX kõitesse kuuluvate liiklus-, side- ja ehitusalaste seaduste muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja O. Rütli: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Muudatused liiklus-, side- ja ehitusalastes seadustes on tingitud kahest põhjusest. Esiteks liiklemise areng on kiire ja ühes tehniliste muudatustega tuleb muuta ka vastavaid seadusnorme. Teiseks on meil kodifitseerimine käsil. Järjekorras tahetakse välja anda Seaduste Kogu IX kõide. Enne seda, kui vastavad seadused paigutatakse IX kõitesse, tuleb mõningad muudatused vastu võtta ja redigeerida neid osi, mis kas kehtivate seadustega või faktiliste oludega enam kokkukõlas ei ole. Need muudatused on suuremalt osalt vormilised, kuigi on ka vähema ulatusega sisulisi muudatusi. Vormilised muudatused on peasjalikult selles, et on kustutatud osad, mida enam tarvis ei ole, on ümber redigeeritud mitmed laused ja on kustutatud mitmed viited Riigi Teatajatele jne.

Mis sisulistesse muudatusesse puutub, siis on need, nagu tähendasin, vähema tähtsusega. Esimesed kolm osa teevad mõningaid muudatusi laevade liiklemise alal sadamate, sadamamaksude ja lootsiasjanduse osas. V osas on Raudteede valitsemise seaduse muutmise täpsemalt ära määratud Raudteede Talituse Nõukogu koosseis, võimkond ja vastutus. Mitmed muudatused on tehtud ka Raudteede seaduses, aga mitte olulised. Näiteks, kui pagasikaup on nimeline, siis antakse see välja allkirja vastu, ilma et kviitungit ette näidataks, nagu nõuti seni. Teine olulisem muudatus on, et kui saadeti jääb välja ostmata ja kauba müügist saadud summa ei kata raudtee kulusid, siis võidakse selle saatjalt lisavaheraha sisse nõuda. Seni seda ei olnud.

Seaduseelnõu VIII osa puudutab peasjalikult posti-, telegraafi-, telefoni- ja radioala. Neil aladel on mitmeid muudatusi tehtud. Nimelt on Teedeministri võimkond täpsemalt ära määratud. Temale kuulub

selle ala üldjuhtimine, ühtlasi on tema ülesanded üksikult üles loetud ja vahet tehtud selles, missugune võimkond on Postitalituse direktoril. Edasi puudutatakse veel agentuuride sisseseadmist, postiametnike relvade kandmist ning telefoniaparatuuride üleandmist. Nimelt on märgatud, et telefoniaparatuuridega on kaubitsema hakatud sel korral, kui ei ole võimalik telefoninumbreid niipalju anda kui tarvis. Niisugustel kordadel on aparauri üleandmisel vahelkasusid võetud, n.ö. spekuleeritud. Seda arvestades on aparauride üleandmise korda muudetud. Puudutatakse ka seda, et kinnisvaraomanikel, kelle kinnisvarale püstitatakse näiteks maal telefoniposte või linnas raadio- ning telefonijuhtmeid, on võimalik saada selle eest kahjutasu. Öieti tasu selle eest ei maksta, vaid ainult kahjutasu. Luba ei ole ülesseadmiseks tarvis, vaid seda võib teostada. Kui sellega aga kinnisvaraomanikele kahju tehakse, siis on neil õigus saada kahjutasu nii maal kui linnas. Edasi on öeldud, et telegramme võib edasi anda ka telefoni teel, nagu see praegugi suuremalt osalt sünnib. Kontrolliõiguse kohta on eeskiri, et ametnik võib eraisiku juures kas telefoni või raadioaparauride kontrollida. Samuti võib laevadel sadamas aparauride kontrollida jne. Maksude sissenõudmise kohta on öeldud, et see käib üldadministratiivkorras.

Ka on Riigi Ringhäälingu põhimäärusi täiendatud. See olevat hädasti tarvilik olnud, sest kui Riigi Ringhääling 1934. a. asutati, siis oli ta algastmel, nüüd on ta aga välja arenenud hädavajalikuks riiklikuks asutiseks.

Riikliku ehitusettevõtte „Ehitaja“ põhimäärusi on kooskõlastatud Riigieelarve seaduse põhimõtete ja eeskirjadega.

Lõpuks XVI osas on Saaremaa raudtee ehitamise seaduse kohta öeldud, et see kaotab oma kehtivuse. See on lühidalt öeldes kõik selle seaduse kohta. Komisjonis see seadus vaidlusi välja ei kutsunud. Komisjoni nimel teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. K a s k : Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Ma ei taha sisulisi küsimusi selle seaduse juures puudutama hakata, sest kodifitseerimise korras on raske uusi parandusi teha. Tahaksin aga selgitada mõnd küsimust, mis minu arusaamise järgi võiks tekitada omamoodi arusaamist ja tõlgendamist. V osa § 15 ja reas teistes paragrahvides räägitakse nimelt Raudteede Talituse Nõukogu liikmete õigustest ja nende teadete kurjasti tarvitamisest, mis nad koos

olekul tel saavad. Nende normide järgi võidakse nõukogu liiget ametist vabastada, kui ta kaotab avaliku usalduse. Ma paluksin härrasid juriste ja ministeeriumi esindajaid seletada, mida tähendab siinkohal avalik usaldus ja kuidas seda usaldust kaotatakse, missuguse terminoloogia alusel see õieti toimub? Kui seal ei ole mingisuguseid kindlaid mõisteid, siis mulle paistab, et ei ole õige ja hea, kui säärase ebamäärase tunnuse seadusse toome ja lubame selle alusel inimest esitada ametist tagandamiseks. Samasugune on seaduse tekst kõigis neis kohtades, kus on nõukogudest ja nende tagandamisest juttu. Siis tahaksin küsida, kas raudteele on tekkinud 2 direktorit. Eelnõu V osa § 15 räägitakse, et Raudteede Talituse Nõukogu koosneb Raudteede Talituse direktorist jne. Minu teada on see õige nimetus. VI osa § 24 neljandas lõikes ja § 51 viiendas lõikes nimetus „raudteevalituse direktor“ asendatakse aga nimetusega „raudtee direktor“. Kas on see uus nimetus või on siin tegemist vääratusega. Mina arvan igitahes, et tegemist on ühe ning sama isikuga.

Seaduseelnõu sisuliselt käsitledes tahaksin peatuda Posti-, Telefoni- ja Telegraafitalituse meeste õiguse juures lõhkuda linna tänavaid ilma tasu maksmata. Teie kõik olete Tallinnas iga aasta tunnistajad olnud, kuidas suvel asfalteeritud ja prügitatud tänavad mitu korda üles lõhutakse, kord linna elektriijaama poolt, kord veevärgiettevõtte poolt, kord Posti-, Telefoni- ja Telegraafitalituse poolt. Nii kehtiva seaduse kui ka selle eelnõu järgi püsib õigus tänavaid tasuta lõhkuda, ja linnavalitsus peab need jälle korda seadma. Ma ei taha parandusettepanekuid teha. Tahaksin siinkohal aga soovi avaldada, et kui kuskil tänaval ühe või teise asutise poolt peaks lõhkumine aset leidma, siis püütaks selles mõttes kokku leppida, et kõik tööd teostatakse korraga. Muidu on nii, nagu paar aastat tagasi suvel Rakvere kohta kirjutati, et terve suve olid tänavad üles aetud sellepärast, et sinna pandi mingisuguseid kaableid. Ei saadud kuidagi tänavatele kaevatud kraave kinni ajada. Kui siis need kraavid lõpuks kinni said, siis tuli teine ettevõte ja tegi kõrvale uued kraavid. Siin tahaks kooskõla näha Posti-, Telefoni- ja Telegraafitalituse ja linnavalitsuste algatuste vahel, mida minu arusaamise järgi senini ei ole olnud. Kui minnakse linnapeade juurde nurisemisega, siis nad ütlevad, et Postitalitus paneb sinna oma kaableid, sellepärast on ka tänavad lahti kaevatud. Selle seaduse puhul tuleks seepärast paluda, et sel alal tegutsevad lin-

navalitsus ja Postitalitus püüaksid tänavate üleskaevamist toimetada ühel ajal, mitte aga nii, et kui üks on kinni ajanud, siis teine tuleb ja lõhub jälle tänavad ära.

Siis tahaksin paluda seletust selle kohta, kuidas ja mis alusel jaotatakse summad, milledest on kõneldud VIII osa § 97², nimelt summad, mis on politsei deposiidi arvele läekunud ja mis Siseministri korraldusel määratakse eritasudeks nendele politseiametnikele, kes osutavad erilist hoolsust maksude sissenõudmisel. Missuguseil alusel jaotatakse samalaadsed summad postiametnikkonna vahel? Ma arvan, et meie kodanikkonnal ei ole vähematki põhjust mingisuguse maksuga hinnata nende ametnikkude hoolsust, kes makse sisse nõuavad. Tahaksin kuulda, mis põhjusel need summad lähevad Teedeministri korraldusel eritasudena postiametnikkonnale, sest need ei ole otsekoheselt selleks määratud. See ei puutu praegusel momendil küll siia, aga ma tahaksin teada, kuidas kasutatakse neid summasid, mis maksude sissenõudmisel sisse tulevad. Kuidas teeb seda Politseitalitus ja kuidas teeb seda Teedeministeerium? Riigivolikogus oli kõnelusi selle üle, et raudtee kokkuhoiu- ehk säästusummadest, millest makstakse preemiaid, on peatöötegijale, nimelt kütjale antud 1 kr., kuna teised, kõrge- mad ametnikud on suuri summasid saanud.

Aruandja O. Rütli (lõppsõna): Kor- dan ettepanekut — seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lu- gemisel vastu.

Aruandja O. Rütli: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

5. Ajutise läbikäigumaksu seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja H. Neuhau s: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Teedeministeerium kavatseb lähema 5 aasta jooksul asuda autobusejaamade ehitamisele ja arvestab, et selle jaoks läheb umbkaud- selt vaja 900.000—1.000.000 kr. Peale selle läheb Tallinna linna autobusejaamade välja- ehitamiseks vaja ligi 1.000.000 kr. Nende summade hankimine on sündinud senini juhuveolubade andmise summadest, mis siiani on andnud kõigest 80.000 kr. aastas.

Kuid ka seda summat ei loodeta tänava kokku saada, vaid tuleb arvestada 30—40%-list vähenemist.

Vabariigi Valitsus koostas Jõuvankrite liini- ja juhuveo korraldamise seaduse muutmise seaduse, milles ette nähtud 0,3 sendi suurune maks autobuse igalt tonn-kilomeetrilt. Selle maksu sisseseadmisest loodeti, et sellest laekub umbes 85.000 kr. aastas. See seaduseelnõu ei leidnud aga heakskiitmist Riigivolikogus, samuti oli selle maksu vastu ka Eesti Autobuseliinipidajate Ühing. Selle asemel soovitati, et autobusejaamade ehitamiseks tõstetaks läbikäigumaksu. Praeguse läbikäigumaksu alusel maksavad jõuvankrite liiniveo-ettevõtted 1% läbikäigumaksu. Tehti ettepanek, et see norm suurendataks 5% peale. Ministeeriumi arvestamise järgi saaks sel juhul, kui see maks tõstetakse 1%-lt 5%-le, loodetavat sissetulekut aastas 145.000 kr. Kui nüüd arvesse võtta, et meil tuleb ka siin tegemist vähenemisega, siis võib arvata, et läbikäigumaksu normi tõstmise teel võime saavutada umbkaudsel 90.000 kr. Sellepärast peetaksegi tarvilikuks Ajutise läbikäigumaksu seaduse muutmist. Ajutise läbikäigumaksu seaduse muutmise seaduses tulevad muutmisele nimelt § 22, 13 ja 24. § 2 sisulisi muudatusi ei ole, on ainult ühelaadne täiendus, ja nimelt: „kaasa arvatud riigi- ja omavalitsuste vastavad ettevõtted.“ § 13 on punkt 3 jagatud kaheks — punktideks 3 ja 4. Punktis 4 on nüüd jõuvandkrite liiniveo-ettevõtete läbikäigumaks tõstetud 1%-lt 5%-le.

§ 24 ettevõtetud muudatused on rohkem redaktsioonilist ja keelelist laadi. Sisuline muudatus seisab ainult selles, et kehtiva seaduse järgi läbikäigumaksust kanti Rahvamajanduse Elustamise Fondist Teedekapitali arvele $\frac{2}{3}$, praegu kantakse jõuvankrite liiniveo-ettevõteteilt võetava läbikäigumaksu summadest Rahvamajanduse Elustamise Fondist Teedeministeeriumi Teedekapitali arvele 92%.

Teen ettepaneku
seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja H. Neuhäus: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaga mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

6. Riigi ehitusettevõtte „Ehitaja“ põhimääruse muutmise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja J. Masing: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Riigi-ehitiste projekteerimiseks ja püstitamiseks on ellu kutsutud riiklik ehitusettevõtte „Ehitaja“. Peale oma otseste ülesannete võib „Ehitaja“ Vabariigi Valitsuse otsusel võtta enda peale omavalitsuste, organisatsioonide ja eraisikute ehitustöid, kui nende tööde teostamiseks ja läbiviimiseks on saadud riiklikku toetust. Muutunud olukorras on tekkinud aga vajadus laiendada nende isikute ja ettevõtete hulka, kelle töid „Ehitaja“ võib enda peale võtta. Muuseas hiljuti-sõlmitud vastastikuse abiandmise pakti alusel Nõukogude Liit kavatseb meie territooriumil püstitada mitmesuguseid ehitisi ja hooneid ja need tööd läbi viia Eesti ettevõtete ja tööliste kaudu. Kuna aga need tööd on võrdlemisi laiaulatuslikud, tekib kahtlus, kas seda suudetakse eraettevõtjaskonna kaudu teostada. Sellepärast osutub vajalikuks, et ka riiklik ehitusettevõtte „Ehitaja“ võiks tarbe korraldada tööd enda peale võtta. Selleks on soovi avaldanud ka Nõukogude Liidu kohapealsed asutised. Esitatava põhimääruse § 4 muutmiseiga avardatakse riigi ehitusettevõtte „Ehitaja“ tööalused ja töömaht.

Riigivolikogu poolt on seaduseelnõu Valitsuse poolt esitatud kujul muutmatult vastu võetud. Seda arutas ka Riiginõukogu Majanduskomisjon ja temas muudatusi ei teinud. Majanduskomisjoni nimel teen ettepaneku

Riigi ehitusettevõtte „Ehitaja“ põhimääruse muutmise seaduse eelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja J. Masing: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaga mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

7. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Juhataja: Päevakord on läbi. Enne koosoleku lõpetamist teen Riiginõukogu liikmetele teatavaks, et Riiginõukogu 72. koosolek on täna, neljapäeval, 14. märtsil 1940 kell 17, päevakorraga: 1. Riiginõukogu kujundamise seaduse muutmise seadus — II

lugemisel, 2. Isikutõestamise ja liikumise seadus — II lugemisel, 3. Seaduste Kogu IX kõitesse kuuluvate liiklus-, side- ja ehitusalaste seaduste muutmise seadus — II lugemisel, 4. Ajutise läbikäigumaksu sea-

duse muutmise seadus — II lugemisel, 5. Riigi ehitusettevõtte „Ehitaja“ põhimääruse muutmise seadus — II lugemisel.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.46.

M. Pung, H. Lauri
Koosoleku juhatajad.

Artur Mägi
Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärk.

72. koosolek.

14. märtsil 1940.

Sisu:

1. Riiginõukogu kujundamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
2. Isikutõestamise ja liikumise seadus — II lugemisel.
3. Seaduste Kogu IX kõitesse kuuluvate liiklus-, side- ja ehitusalaste seaduste muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
4. Ajutise läbikäigumaksu seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
5. Riigi ehitusettevõtte „Ehitaja“ põhimääruse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 17.15.

Juhatuse lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Riiginõukogu kujundamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja **K. Terras**.

Juhataja: Kavatsen seaduseelnõu arutada ja hääletada osade kaupa, ilma teksti ette kandmata.

I osa ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Kuna II lugemisel ei ole tehtud parandus-ettepanekuid, jääb ära seaduseelnõu III lugemine. Seaduseelnõu on Redaktsioonikomisjoni poolt läbi vaadatud. Redaktsioonikomisjoni poolt parandus-ettepanekuid ei ole.

Asun seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Riiginõukogu kujundamise seaduse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

2. Isikutõestamise ja liikumise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Maurer**.

A. Oinas: (korra kohta): I lugemisel tekitas käesoleva seaduseelnõu § 29 mitmekordseid sõnavõtte ja on ette näha, et selle paragrahvi kohta tehakse parandus-ettepanekuid.

Mul isiklikult on selle paragrahvi kohta 3 parandus-ettepanekut. Eeskätt teen ettepaneku kustutada teise lõike lõppsõnad „ning vastavil juhtudel määrata neile elamispiirkond, keelates sealt lahkumise“, seda sel põhjusel, et siin restaureeritakse üks veneaegne karistus, nn. ssõlka, mille juures ei ole ette nähtud isegi tähtaega. Võidakse panna inimesele eluajaks peale administratiivkaristus, millest lahtisaamiseks ei ole võimalusi.

Edasi teeksin ma paranduse sõnade suhtes „võib ohustada“. Ka siin peaks kaaluma küsimust, kas mõiste „võib“ liiga ebamäärane ei ole. Joobnud inimene teoreetiliselt „võib“ ka osutada ohtlikuks avalikule korrale. Üks Riiginõukogu liige tähendas õieti, et üks sõitev omnibus võib ka osutada ohtlikuks avalikule korrale. See mõiste on liiga ebamäärane, mispärast tuleks kaaluda, kas ei oleks õigem öelda „osutub ohtlikuks“. „Võib osutada“ on oletus, siin peaks aga olema tegemist faktidega, mitte paljaste oletustega.

Edasi sõnad „või avalikku korda“. Ka siin peaks kaaluma küsimust, kas see mitte liiga ebamäärane ei ole. Selle mõiste alla võime igasuguseid asju viia.

Ma ei taha sisuliselt käesoleval sõnavõtul peatuda kõnesoleva paragrahvi puuduste juures, mul ei ole selleks praegu võimalust. Ma tahaksin esile tõsta, et oleks otstarbekohasem neid parandus-ettepanekuid, mis siin ehk veel peale minu paranduste tulevad, kaaluda komisjonis. Kuna me seaduseelnõu ikkagi rutem vastu võtta ei saa, kui § 29 komisjoni saadame, siis arvan, et otstarbekohasem oleks kogu seaduseelnõu anda komisjoni, kus komisjon võiks kogu seaduseelnõu, ka teised paragrahvid peale § 29, läbi vaadata, kas mitte liiga kaugele ei ole mindud isikuvabaduse kitsendamisega. Isikuvabadus on üks kodaniku tähtsamatest põhiõigustest, seepärast peab siin enne tõsiselt kaaluma, kui riivatakse neid õigusi. Seepärast teen ettepaneku

anda seaduseelnõu Üldkomisjoni uueks läbivaatamiseks.

Siseminister A. Jürima: Väga lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Kui on ettepanek tehtud seaduseelnõu anda komisjoni kas täielikult või teatud paragrahv, siis seda võib ju kaaluda. Kuid ma tahtsin siin mõne märkuse teha enne, kui küsimus hääletamisele võetakse. Käesolev seaduseelnõu on väga olulise tähtsusega, eriti arvesse võttes meie lepinguid, mis oleme sõlminud viimase poole aasta jooksul. Nende lepingutega oleme võtnud enda peale ka teatud kohustusi. Kõnesoleva seadusega me anname Siseministrile võimaluse neid täita ka sel juhul, kui meil kaitseseisukord ei ole enam maksev. Nii kaua kui valitseb kaitseseisukord, on meil võimalik ka ilma selle seaduseta kõiki tarvilikke korraldusi teha ja läbi viia. Aga on tarvilik, et meil kehtiksid seadused, mis võimaldavad meil seda ka siis teha, kui meil ei ole erakordset kaitseseisukorda ja et meil ei oleks tarvis alati maksmas pidada ja kasutada ainult kaitseseisukorda. Eelnõu § 29 teine lõige, mille pärast just eeskätt tahetakse seaduseelnõu komisjoni anda, näeb tõesti ette õige suuri õiguste piiramisi, samuti vastavaid õigusi, mis tahetakse anda võimule. Kuid me teame ka seda, et meil on kohustused peal, mis nõuavad, et meie peame teatavaid asjaolusid ära hoidma. See oleks teinekord hilja, kui asume tegutsema siis, kui on pandud meid sündinud asjaolude ette.

Peab tähendama, et meil nende lepingute kehtivuse aja jooksul on tulnud juba mitu korda Kaitseseisukorra seaduse alusel kodanikke teatud rajoonidest välja saata. Neil oli mitmesuguseid kavatsusi, mis pärast võimul oli tarvis enne, kui nad oma kavatsuste teostamisele võisid asuda, nad eemaldada sinna, kus nad enam hädaohtlikud ei ole. Seepärast ongi tarvis, et meil oleks võimul õigus vahele segada juba sel korral, kui on märgata, et teatud isikud ohustavad riigi julgeolekut. Sellepärast ma palun eelnõu vastava osa arutamisel seda hästi kaaluda ja arvesse võtta, et siin riigivõimul peab olema õigus tegutseda nii, nagu praegune olustik meilt nõuab. Teiseks sooviti, et kui isik välja saadetakse ühte või teise kohta, siis see väljasaatmine võiks olla seotud tähtpäevaga. Selle osa vastu ma põhimõtteliselt ei räägi. Meil on tähtis see, et me saame teatud rajoonist ära saata inimesi, kes on seal hädaohtlikud ja keda on seepärast tarvis mujale juhtida. Kui olukord kardetavamaks läheb, siis võtame veel karmimaid abinõusid kasile — tuleb otsekohe inimene kinni panna. Kuid arvan, et esialgu on see küllaldane, kui vastava isiku teatud rajoonist eemaldame ja ta elama paneme teise

maakonda või teise linna, kus ta ei ole nii hädaohtlik. Isik võib seal liikuda, sest paaris maakonnas on neil liikumisvabadus, kuid teised paar maakonda on just need, kus on keelatud liikumine sel hädaohtlikul isikul. Rohkem liikumisvabaduse piiramist ei ole tarvis. (Vahele hüüe.) Kaitseseisukord annab meile kõike, veel rohkem kui see, kuid me peame ka seda arvestama, et meil kaitseseisukord alati ei kehti. Sellepärast peaks seaduseelnõusse üldiselt sisse jääma põhimõte, et võimul on õigus isiku vabadusi piirata. Kui meil oleksid harilikud ajad, siis ei oleks meil tarvis vastavaid kitsendusi ette võtta. Ja seepärast, kui seaduseelnõu komisjoni läheb, peaks seda küsimust seal kaalutama. (Vahele hüüe.) Praegu kaitseseisukord kaotamisele ei saa tulla, kuid mina arvan, et need olud, mis on loodud, on kestvamad kui kaitseseisukord.

Juhataja: Kuna rnk. Oinase ettepanek puudutab seaduseelnõu arutamise korda, siis tuleb see kõigepealt hääletamisele.

Panen rnk. Oinase ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 19 häält, vastu 6 häält, ettepanek on vastu võetud.

Seaduseelnõu läheb Üldkomisjoni uueks läbivaatamiseks.

3. Seaduste Kogu IX kõitmesse kuuluvate liiklus-, side- ja ehitusalaste seaduste muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja O. Rütli.

Juhataja: Kavatsen seaduseelnõu arutada ja hääletada osade viisi ilma teksti ette kandmata.

I—XVI osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Kuna II lugemisel parandus-ettepanekuid ei ole tehtud, jääb ära seaduseelnõu III lugemine. Seaduseelnõu on Redaktsioonikomisjoni poolt läbi vaadatud, kusjuures parandus-ettepanekuid ei ole.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Seaduste Kogu IX kõitmesse kuuluvate liiklus-, side- ja ehitusalaste seaduste muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

4. Ajutise läbikäigumaksu seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja H. Neuhaus.

Juhataja: Kavatsen seda seaduseelnõu arutada ja hääletada osade kaupa ilma teksti ette kandmata.

I osa ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Kuna eelnõus II lugemisel muudatusi ei ole tehtud, jääb ära III lugemine. Redaktsioonikomisjon on eelnõu läbi vaadanud, kusjuures komisjonil eelnõu kohta parandus-ettepanekuid ei ole.

Aruandja H. Neuhau: Teen ettepaneku

seaduseelnõu lõpphääletamisel vastu võtta.

Ajutise läbikäigumaksu seaduse muutmise seaduse eelnõu võetakse lõpphääletamisel vastu.

5. Riigi ehitusettevõtte „Ehitaja“ põhimääruse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja **J. Masing.**

Juhataja: Kavatsen seaduseelnõu arutada ja hääletada osade kaupa ilma teksti ette kandmata.

I osa ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel eelnõus muudatusi ei ole tehtud, jääb ära eelnõu III lugemine. Redaktsioonikomisjoni poolt on seaduseelnõu läbi vaadatud, kuid parandus-ettepanekuid ei ole tehtud.

Aruandja J. Masing: Teen ettepaneku seaduseelnõu lõpphääletamisel vastu võtta.

Riigi ehitusettevõtte „Ehitaja“ põhimääruse muutmise seaduse eelnõu võetakse lõpphääletamisel vastu.

Juhataja: Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 17.36.

M. Pung
Koosoleku juhataja.

Artur Mägi
Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärk.

73. koosolek.

20. märtsil 1940.

Sisu:

1. Riiginõukogu juhatuse teadaanne.
2. Eesti Vabariigi 1939/40. aasta tulude ja kulude lisaeelarve nr. 2.
3. Kliiringarvete korraldamise seadus — I lugemisel.
4. Kaupade sisse- ja väljaveokrediidi korraldamise seadus — I lugemisel.
5. Jõuvankrite liini- ja juhuveo korraldamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.
6. Isikutõestamise ja liikumise seadus — II lugemisel.
7. Hüpotekide kinnistamise osas Notariaalseaduse täiendamise seadus — I lugemisel.
8. Riigi varade seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
9. Õhusõiduseaduse muutmise seadus — I lugemisel.
10. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 10.45.

Juhatuse lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Riiginõukogu juhatuse teadaanne.

Peasekretär **A. Mägi** (loeb): „Õiguskantsler on Põhiseaduse § 47 ja Õiguskantsleri tegevuse korraldamise seaduse § 9 alusel esitanud Riiginõukogule teadmiseks ülevaate Õiguskantsleri tegevusest 1938. ja 1939. kalendriaasta kohta.

Riigikogu üldkoosoleku juhatuse 6. III 1940 otsuse kohaselt teatatakse Õiguskantsleri tegevuse ülevaate esitamisest Riigivolikogule ja Riiginõukogule teadaande korras vastava peasekretäri poolt.

Riiginõukogu juhatus on Õiguskantsleri tegevuse ülevaate esitamise teatavaks võtnud omal koosolekul 19. III 1940 ja esitatud ülevaate saatnud kõigile Riiginõukogu liikmeile.“

2. Eesti Vabariigi 1939/40. aasta tulude ja kulude lisaeelarve nr. 2.

Lisaeelarve nr. 2 pealkiri.

Majanduskomisjoni aruandja **A. Oinas**: Käesolev lisaeelarve on tasakaalus

4.374.000 krooniga. Lisaeelarves on üks läbikäiv summa Majandusministeeriumi alal, mis võimaldab Valitsusel osta piiritusvabrikult piiritust 1.100.000 kr. eest ja näeb ette ka vastava summa tulu selle piirituse müügist ekspordiks. Kui see läbikäiv summa maha arvutada, siis oleks lisaeelarve tasakaalus 3.274.000 krooniga. Kui see lisaeelarve juurde arvutada põhieelarvele ja esimesele lisaeelarvele, siis saame lõppeval eelarveaastal rekordilise eelarvelise läbikäigu, milleni eelarve läbikäigud ei ole kunagi ulatunud.

Mis puutub lisaeelarve sisusse, siis näeb ta vähemal määral ette krediitide tavalist õgvendamist eelarveaasta lõpul, suuremal määral aga uusi kulutusi. Krediitide õgvendamised on vähenenud 1938. a. maksmapandud eelarveseaduse põhjal, mis võimaldab Valitsusel mitte üksi paragrahvide piires — milline õigus oli varemalt —, vaid ka peatükkide piires krediite üle kanda. Selle tõttu langeb ära vajadus terve rea krediitide ülekandmiseks lisaeelarve korras, nagu see varemalt pidas paika.

Nagu alati, on ka tänava teise lisaeelarvega krediitide õgvendamisi ette võetud — eelnõus esineb tulude ja kulude vähendamisi. Tulude vähendamisi on 1.900.000 kr. ulatuses, mis on tingitud tollitulude suurest langusest. Lõppeval eelarveaastal laekuvad need erakordsete olude tõttu, milles Eesti praegu viibib, kogusummas 3,5 milj. kr. ulatuses vähem kui eelmisel eelarveaastal. Lisaeelarve näeb ette tollitulude vähemlaekumist võrreldes põhieelarvega 1.900.000 kr. ulatuses.

Tulude absoluutne suurenemine on seega lisaeelarve järgi 6.274.000 kr. ja langeb peamiselt järgmistele tuluallikatele.

Otsemaksud annavad lisatulu 1.200.000 kr. Riigimonopolid, täpsemalt piiritusmonopol, annab lisatulu 1.000.000 kr., kui kõrvale jätta piirituse ostu-müügioperatsioon ekspordiks. Riigi ettevõtted ja varad annavad lisatulu 2.215.000 kr. Need on suuremad tuluallikad.

Mis puutub otsemaksudesse, siis ei ole kunagi varemalt otsemaksud riigikassale andnud nii suurt tulu kui lõppeval eelarveaastal. Kogusummas annavad põhieelarve ja mõlema lisaeelarve järgi otsemaksud riigile tulu 15.000.000 kr., see on umbes kaks

korda nii palju kui 10 aastat tagasi otsemaksud riigile tulu andsid. See näitab ühelt poolt suurt majanduslikku tõusu, mis vahepeal toimunud, aga teiselt poolt vist ka seda, et maksude määramine ja maksude sissenõudmise surve on meil kõvenenud.

Riigimonopolide alal näeme lisatulu 1.000.000 kr. ulatuses, see on tulu, mida annab piiritusmonopol. Kui kokku arutada põhieelarve ja mõlemad lisaelarved, siis näeme, et piiritusmonopol annab riigikassale suure summa — 19.300.000 kr. See on raha, mille rahvas viinajoomise ja piirituse tarvitamisega riigikassale kokku kannab. See suur summa äratas Majanduskomisjonis tähelepanu ja peaaegu üksmeelselt rõhutati seda, et see olukord peaks tulevikus muutuma. Riigil tuleks järk-järgult pidurdama hakata alkoholi tarvitamist. Kui sellest peaks tekkima riigikassale vähemlaekumist, siis tuleks leida riigil teisi tuluallikaid, et neid vähemlaekumisi katta. Aga peale selle asjaolu, et selline suur piirituse ja viina tarvitamine kehvematele kihtidele rängaks maksuks on, on viin selline aine, mis inimeste mõistust uimastab ja neid tegudele viib, mida nad kaine peaga ei teeks. Kange alkoholi tarvitamise tõttu on tuhanded perekonnad muutunud õnnetuks. Riik ei tohiks endale sissetulekut hankida sel teel, et ta teise käega külvab õnnetust. Komisjonis avaldati mõtteid selle kohta, mis teel alkoholi tarvitamist tuleks piirata. Kindlaid ettepanekuid ei tehtud, vaid märgiti, et võiks tarvitada neid võtteid, mis Skandinaavia riigid tarvitavad. Muuseas võiks kaaluda, kas mitte piirituse ja viina müük sulgeda laupäevadel ja puhkepäevadel.

Mis puutub riigiettevõtetesse, siis näeme käesoleval eelarveaastal suurt raudteetulude tõusu, peamiselt erakaubaveo alal. Raudtee annab käesoleva lisaelarve järgi 1.700.000 kr. lisatulu, post, telegraaf, telefon 340.000 kr. Raudteel on erakaupade vedu tõusnud 9 kuu kestel 26% ulatuses, seda suurel määral tänu sellele, et võistleja — mootorsõiduk — on surutud tagaplaanile, osalt aga ka seetõttu, et majanduslikud läbikäigud sel aastal olid suuremad, ja ka sellepärast, et raudteel oli suuremaid erakordseid kaubavedusid, näiteks põlevkivi vedu Lätti jne.

Sellega oleks lühidalt iseloomustatud suuremad lisatulud, mis võimaldavad tasakaalustada käesolevat lisaelarvet.

Mis puutub lisaelarve kuldesse, siis on nende absoluutne suurenemine käesolevas lisaelarves 5.108.000 kr. Sellest absoluutsest suurenemisest tuleb maha arutada

734.299 kr., mille võrra kulused vähendatakse. Kui sellest summast maha arvutame krediitid, mis jällegi restaureeritakse, uuendatakse selleks, et nad kinni ei jookseks eelarveseaduse põhjal, siis jääb meil järele umbes 500.000 kr. ulatuses kulude krediitide vähendamisi. Sellest võib teha järelduse, et lõppeval eelarveaastal ei ole maksima pandud erilist karmi kulude kokkuhoiu režiimi, sest vastasel juhul oleks pidanud krediitide ülejääke olema enam. Nähtavasti on Valitsus hinnanud olukorda selliselt, et ei ole Majandusministrile ülesandeks teinud, ja ka Majandusminister omal tahtmisel ei ole seda teinud, karmimalt kärpida väljaminekuid.

Mis puutub kuldesse, siis ei hakka ma peatuma kulude kärpimise juures, sest need on väiksemate summadena pulveriseeritud kõikide keskasutiste peale.

Ma peatun vaid kulude suurendamise juures. Siin näeme ka Riiginõukogu ennast. Riiginõukogu vajab 780 kr. lisakrediiti selleks, et oleks võimalik katta neid kuluseid, mis on tingitud komisjonide intensiivsest tööst. Peab märkima, et rahvamajandus uue eelarveseaduse järgi oleneb pea täielikult Valitsusest. Kui Valitsus ise ei saa krediite ümber paigutada ühest peatükist teise, sest selleks on tal tarvis rahvaesinduse luba, siis on rahvaesindusel enesel võimalik oma krediite ümber paigutada vaid paragrahvide piires, literatest literatesse. Et ümber paigutada krediite peatüki piires, peab ta küsima Valitsuselt luba. Nõnda on antud parlamendile ühelt poolt suured kontrollivõimalused, kuid teiselt poolt ei ole ta võimeline oma krediite ümber paigutama isegi ühest peatükist teise. Näib, et siin olukord ei ole päris loomulik.

Ühenduses eelarve vastuvõtmisega tuleks parlamendil läbi vaadata ka eelmise aasta eelarve täitmise aruanne. Meie võtame eelarve küll vastu, kuid Valitsus võib seda krediitide ümberpaigutamisega tunduval määral muuta nii, et eelarve tegelik summade kasutamine võib hoopis teissuguseks kujuneda. Möödunud aasta eelarve täitmise aruanne on juba Riigivolikogule kinnitamiseks esitatud, kuid seni ei ole ta seal läbi vaatamisele tulnud. On soovitatav, et eelarve täitmise aruande kinnitamine liiga pikale ei veniks, vaid et seda võimalikult arutataks koos riigi tulude ja kulude eelarve ettepanekuga, et siis oleks võimalik näha, kuidas Valitsus on eelarve tegelikult täitnud.

Mis puutub keskasutiste kuldesse, siis nõuab Haridusministeerium korraliste kulude alal vähemaid, erakorraliste kulude alal

suuremaid summasid, millele arvel tahtakse toetust anda mitmesuguste koolimajade ehitamise ja nende sisseseadete muretsemise toetamiseks. „Vanemuise“ teatrile on ette nähtud toetust 25.000 kr., Rakvere rahvamajale 20.000 kr. ja Eesti Draamateatrile 35.000 kr. ehitustööde ja remontide teostamiseks. Peale selle on ette nähtud toetust raamatukogude täiendamiseks, millega tahetakse ühtlasi parandada mõningate kirjastuste seisukorda. Komisjonis oli selle üle kõnelusi ja avaldati lootust, et neid summasid kasutatakse otstarbekohaselt ning vastavalt meie kultuuri vajadustele suuremal määral kui otseselt kirjastuste toetamiseks.

Operatsioonifondide osas täiendatakse Koolimajade Ehituslaenu Fondi 50.000 kr. suuruses, milline täiendamine on hädavajalik.

Kohtuministerium nõuab krediiti 84.025 kr. ulatuses, mis läheb peamiselt vangide toitluse krediidi täiendamiseks toiduainete hindade tõusu tõttu.

Majandusministerium vajab krediiti 1.134.477 kr. selleks, et teostada piirituse ostu-müügioperatsiooni, ja teiseks, et täiendada mõningaid väiksemaid kulukrediite, milledest suurem on varustuskaartide trükkimise kulu 10.000 kr. ulatuses.

Põllutöoministerium vajab suuremas ulatuses lisakrediite — 763.497 kr. Siin on ette nähtud eeskätt riigile sundvõõrandatud maade ja päraldiste eest tasu maksmine 200.000 kr. ulatuses, mis on tingitud Nõukogude Vene Liiduga sõlmitud vastastikuse abiandmise paktist. Siis on edasi 250.000 kr., mis läheks kunstväetiste hinna reguleerimiseks, ja 300.000 kr. — traktorijaamadele laenu andmiseks. Edasi on ette nähtud veel kaluritele 5.000 kr. loodusõnnetuste tõttu tekkinud kahjude katmiseks ning ühele uudele alale — lambakasvatuse propagandale — 2.500 kr.

Siseministerium vajab 62.000 kr. ulatuses lisakrediiti. Siin on suuremaks kuluks toetus omavalitsustele 32.700 kr. ulatuses selleks, et nad võiksid teostada ülesandeid, mis tingitud Nõukogude Vene Liiduga sõlmitud pakti elluviimisest.

Sotsiaalministerium vajab 1.191.500 kr. krediiti peamiselt mitmesuguste hoolekanalideliste kulude täiendamiseks.

Sõjaministerium vajab lisakrediiti 1.476.300 kr. peamiselt relvade ja laske-moona muretsemiseks.

Teedeministeriumi alal on ette nähtud lisakrediiti 1.121.085 kr. See lisakrediit on tingitud peamiselt raudteeliiklemise kasva-

misest. Lõviosa sellest läheb vedurite ja vagonite küttekulude täiendamiseks ja mitmesugusteks teisteks kuludeks, mis olenevad liiklemise suurenemisest. Vähemad summad lähevad Veeteede Talitusele selleks, et katta neid suuremaid kulusid, mis tekkisid paratamatult Veeteede Talitusel tänavusel karmil talvel veeteede lahtihoidmiseks. Muuseas on ette nähtud 100.000 kr. selleks, et muretseda „Suurele Tõllile“ kivisüsi, ja veel 50.000 kr., et „Suurt Tõlli“ kindlustada õnnetusjuhtude vastu. Muuseas on erakorralises eelarves ette nähtud 30.000 kr. selleks, et Veeteede Talitusel oleks võimalik omandada Tallinna sadamas kaupmeeste jaama juures uusi ladude maa-alasid, mis oleksid tarvilikud selleks, et Tallinna sadamat otstarbekamalt välja ehitada.

Välisministerium vajab väiksema summa lisakrediiti — vaid 8.150 kr.

Sellega oleks antud lühike ülevaade lisa-eelarve kulude krediitidest.

Erilisi suuremaid küsimusi peale piirituse- ja viinamüügi küsimuse Majanduskomisjonis lisa-eelarve puhul üles ei kerkinud. Majanduskomisjon vaatas lisa-eelarve võrdlemisi ruttu läbi. Krediidi täiendamine, mida Valitsus käesoleva lisa-eelarvega palub, on enamvähem selged ja vajalikud, mispärast Majanduskomisjon aktsepteeris nad. Komisjoni nimel teen ettepaneku

lisa-eelarve nr. 2 pealkiri vastu võtta.

A. Mõttus: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Ligikaudu 3 aastat tagasi, kui ma ei eksi, oli see 1937. a. suvel, pöördusime vastava kirjaga Tartu Ülikooli arstiteaduskonna ja Haridusministeriumi poole, juhtides tähelepanu sellele, et kõik tundemärgid meil juba aastate kestel näitavad sinnapoole, et meil lähemal ajal tuleb tegemist teha võib-olla väga terava eriteadlaste arstide küsimusega. Me palusime ülikooli astuda samme, et aegsasti hakataks neil aladel, kus kõige enam tarvidust selle järele, — näiteks kirurgia, bakterioloogia, tiisikuse vastu võitlemise, emade ja lastekaitse töö —, kava-kindlalt ette valmistama eriteadlasi. Ülikooli professorite komisjon asus kõigiti toetavale seisukohale, töötades välja kava, kuidas seda teostada, ning leidis, et tuleks assistentide arvu suurendada. Haridusministerium toetas seda ettepanekut. Muidugi ei saanud seda teostada teisiti, kui et koosseisusid oleks tulnud suurendada ja vastavalt sellele ka krediite suurendada. Kuid just viimane küsimus on tänapäevani olnud takistuseks, et seda väga tarvilikku ja teravalt esilekerkinud nõuet ei ole saadud täita.

Meie poole pöörduvad omavalitsused, pöörduvad haigekassad ja paljud muud asutised, et saaks eriarste-spetsialiste. Aga neid ei ole praegu võtta ja on päris selge, et nende ettevalmistamine ei või toimuda kiires korras, vaid peab sündima pikema aja jooksul süstemaatilise kava järgi. Haridusministeerium ja ka ülikool on teinud katset 3 aasta kestel iga põhieelarve ja ka lisaelarvete puhul krediitide saamiseks eriarstide väljaõpetamiseks. Möödunud aastal enne jõule tõusis see küsimus eriti teravalt päevakorrale, sest saksa rahvusest arstide lahkumisega süvenes meil puudus eriarstide alal. Saksa rahvusest arste lahkus üle 120-ne. See avaldas siiski silmapilkselt teatavat mõju, seda enam et nende lahkunute hulgas oli palju eriarste, kes töötasid üksikutes kliinikutes ja mujal. Põhieelarve arutamisel palusin ülikooli rektorit, et ta ütleks, kuidas on praegu lood eriarstide ettevalmistamisega. Tema seletustest selgus, et krediiti ei ole saadud ega ole ühtki lootust selle saamiseks lähemal ajal. Nii ei saa ülikool eriarste ette valmistada. Enne käesoleva koosoleku algust ma pöördusin härra Majandusministri poole, sest ma ei tahtnud selles küsimuses sõna võtta, ja arvasin, et seda saab lahendada ilma selleta, et oleks tarvidust seda Riiginõukogus ja üldse avalikkuse ette tuua. Kuid härra Majandusminister näis sellest küsimusest mitteteadlik olevat, sest ta ütles, et tema ei olevat sellest informeeritud. Näib, et ka eelarvekomisjon Majandusministeeriumis ei ole seda küsimust küllalt tähtsaks pidanud, ei ole Majandusministrile omalt poolt vastavaid ettekandeid teinud. Seetõttu ma praegu õieti sõna võtsingi. Küsimus ei seisa ju mitte selles, millise summaga siin tegemist on ja tõeliselt ongi see summa ainult 8.000 kr., nagu tähendas ülikooli rektor. Kas see summa on 8.000 või 10.000 kr., see ei ole õieti tähtis, vaid tähtis on see, et seda summat on tarvis selleks, et rahuldada rahvatervishoiu alal esilekerkinud nõudeid. Veel enamgi, see ei ole tähtis mitte ainult rahvatervishoiu seisukohalt, vaid sel on ka riigikaitse tähtsus. Kui öeldakse, et eelarve, mille hiljuti vastu võtsime, on raske aja riigikaitse-eelarve, siis mahub ka see küsimus täies ulatuses vabalt nisse raamidesse. Kuidas, näiteks, tuleme toime sõja korral, kui ei ole kirurge, ja kuidas saame taudide vastu võidelda edukalt, kui meil ei ole laboratooriume ja bakteriolooge? 3 aastat on seda küsimust üles tõstetud aga praegu oleme niisama kaugel kui 3 aasta eest. Kui siis oleks kuulda võetud neid häält, oleks meil praegu noor kaader olemas, keda

võiks ühele või teisele alale rakendada. Ma olen kaugel sellest, et Majandusministrile etteheiteid teha, aga ei saa vaikides mööda minna asjaolust, et nähtavasti Majandusministeeriumi eelarvekomisjonis maetakse küsimused maha, ilma et Majandusministri saaks sellest ülevaadet, kui tähtis üks või teine küsimus on. Siin jääb niisugune mulje, et Majandusministeeriumi eelarvekomisjon ei tegutse puhtfinantsilisel alal, vaid püüab olla universaalteadja, püüab nõu anda, et ärge tehke ega korraldage nii, vaid tehke teisiti. Ja kui nende arvates ei ole tarvilik, ei ole lihtsalt vaja, siis ei saa ka raha. Ma võiksin näiteid tuua palju, aga ma ei taha. Ütlen ainult, et tervishoiu alal on olnud palju raskusi, mispärast ma ka kõnelen. Riiginõukogusse olen mina Põhiseaduse alusel ainukeseks esindajaks valitud rahvatervishoiu alalt. Kui ma säärase küsimuste puhul ei võtaks sõna, siis ma ei oleks pühalikku töötust ja kutsumust, mis Põhiseadusega on minu peale pandud, mitte täitnud. See on täiesti selge, et ma säärastel puhkudel pean sõna võtma ka teiselt seisukohalt, sest tervishoiualased küsimused peavad kord siiski lahenduse leidma, ja mitte ainult sõnades, vaid et me ka tegelikult näeksime, et meie oma mentaliteeti oleme suunanud nii, et sõnade järgi käime. Maksvast mentaliteeditoon teile ühe väikese näite. Mitmed maavalitsused pöördusid meie poole, et jaoskonna-arstidel võimaldataks soodustatud tingimustel bensiini saada mootorsõidukite jaoks. Neli korda oleme pöördunud Majandusministeeriumi poole. Vastused on eitaavad. Öeldakse, et ei saavat teha erandeid. Oleme leppinud sellega, et ei tehta erandeid. Aga nüüd kanti minule mõne päeva eest ette, et veterinaararstidele olevat vastu tulnud ja erand tehtud. Kontrollisin andmeid ja selgus, et tõepoolest oligi seda tehtud. Vaadake minu daamid ja härrad, kui sellise mentaliteediga rahvatervishoiu küsimusi käsitatakse, siis on see halb nähtus. Kui mõnes ametiasutises rahvatervishoiu tarvidustest saadakse selliselt aru, siis on see väga kurb. Seepärast on tarvis, et me nende küsimuste juures veidi peatuksime ja et meie tänasega seda küsimust ei peaks lõpetatuks. Kui lisaelarvega ei saada selleks vajalikke summasid, siis peaks ometi meil mingisugune teine võimalus leiduma, kuidas oleks võimalik summasid saada väljaspool eelarvet. Tähtis on, et ülikoolis tööd saadaks võimalikult varakult alustada, et ei lükataks aasta peale edasi, sest siis võib kriis veelgi teravamaks muutuda. Lõppkokkuvõttes ma esitaksin palve, et sellele küsimusele suure-

mat tähelepanu pööratakse ja kõiki võimalusi kaalutaks, et asi kord liikuma hakkaks.

Majandusminister L. Sepp: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Lugupeetud eelkõneleja sõnavõtu puhul pean ma kõigepealt paari sõnaga kaitsma eelarvekomisjoni. Komisjoni töö ei ole kerge. Tänavu aasta eelarve koostamisel oli esitatud nõudmisi 160 milj. kr. ulatuses, rahuldada oli võimalik aga ainult 104 milj. kr. piirides. Kui eelarvekomisjon kärpimisele asub, siis peab tal olema teatav seisukoht ning ta peab selleks kaaluma iga küsimust otstarbekohasuse seisukohalt. Komisjon on asetatud seega teataval määral kohtumõistja seisukorda, kuid seejuures muidugi peame arvestama, et tema seisukoht ei ole lõplik. Kui on tekkinud vaidlus, siis on pöördutud minu poole, ning lõplikult otsustab küsimuse Vabariigi Valitsus. Arstid või eriti kirurgide küsimusest ei ole Valitsuses räägitud. Vaevalt saame seda praeguse lisaelarve puhul lahendada, mis näeb kulutusi ainult märtsikuu jaoks. Küll võiks aga küsimuse uuesti kaalumisele võtta lisaelarve nr. 1 puhul, võib-olla saadakse seda aga läbi viia ka sel teel, et ülikooli krediitid vastavalt ümber korraldatakse. Sisult on muidugi raske seisukohta võtta, aga kui autoriteetselt poolt on selle tarviduse peale tähelepanu juhitud, siis pean loomulikult võimalikuks, et see tähtis on. Kuid võib-olla on see olukord teravamaks muutunud ka ümberasujate tõttu. Kui see küsimus paar aastat viibinud on, siis ei olnud see nii akuutne, aga praegu, kus hulk arste on välja rännanud, on see akuutseks muutunud. Loodan, et ülikooli valitsuse esindajate ettepanekud arutamisele tulevad teisel kohal ja rahuldumist leiavad.

A. Kask: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Meie lugesime täna lehtedest ja kuulsime eile raadiost, et meie koolide sundõppeaega kavatakse pikendada. Koolide küsimus on olnud vist juba alates 1934. a. päevakorral ja kui see nüüd viimasel aastal enam päevakorral ei olnud, siis oli lootust, et rahu majja on tulnud. Aga paistab, et mitte. Kui omal ajal tekkis päevakorrale keskkoolide ja gümnaasiumide ümberkorraldamise küsimus, siis olid sellest kõik need lastevanemad huvitatud, kelle lapsed koolis käisid, ja nii kestab see ka praegu edasi. Kuid sellest esimesest koolireformist selles osas, kus gümnaasiumide õppekursust pikendati, on nii kaugele jõutud, et lähemate nädalate jooksul on esimesed gümnaasiumilõ-

petajad sellised, kes vähemalt 12 aastat on koolis käinud.

Mul oli paari päeva eest ühe Tallinna gümnaasiumi direktoriga juttu. Kui ma küsisin, et öelge, kas need tänavused poisid on targemad kui ülemineval aastal, siis ta raputas pead ja ütles: „Ma ei näe seda mitte, sest õppeprogrammi ei saadud mitte suurendada ülespoole, vaid ta läks laiali.“ Igas õppeaines olevat õpetajad aineid juurde võtnud ja teinud kursuse laiemaks, mitte aga kõrgemaks, ja seetõttu ei olevat märgata, et tänavused lõpetajad, kes on 12 aastat koolis käinud, oleksid suutnud saada kõrgemat intelligenti kui see oli varem. Võib-olla on liiga vara selle üle praegu otsustada, sest ülikooli algatusel ja nurisemisel õieti algatati sel korral gümnaasiumide reform. Sest ülikooli vastuvõtmistel ja ülikooli esimese kursuse eksamitel selgus, et gümnaasiumide lõpetajad on puudulikult ette valmistatud ülikoolikursuse kuulamiseks. Ma sellepärast ei julge teha selles osas mingsuguseid kokkuvõtteid, toon ainult ette selle gümnaasiumidirektori arvamuse. Aga kui nüüd kõne all on jällegi kooli sundõppeaja pikendamine, siis tekib paratamatult küsimus, kas meie sellepärast nüüd neid õppeaegade pikendamisi ja sundkooliskäimise aegu peame läbi viima nii alg- kui ka keskkoolis, et meil on palju õpetajaid, palju haritud rahvast, kes sel teel saavad töö ja leiva juurde, või on tõepoolest meie rahva üldmassis haridus väike, et meie seda peame tõstma. On olnud palju kõnelemisi selle üle, et võrdlemisi väga vähene hulk lõpetab 6-klassilise algkooli, ja seejuures murtakse väga palju pead, kuidas saaks nii kaugele, et kõik saaksid lõpetada. Mulle tundub, et see peamurdmine on täiesti asjatu, meie ei saa kunagi nii kaugele, et kõik, kes algkoolis käivad, saaks selle lõpetada. Pikendame kooliskäimise kas 15, 18 või 20 aastani, sellest ei tule ikka midagi välja. Kui elu vaadelda, siis näeme väga sageli selliseid mehi, kes vaevalt oskavad oma nime kirjutada, aga teevad sääraseid suuri ärisid, et ülikooli lõpetanud mehed neile ligi ei pääse. Siin tekib see suur probleem, nimelt kas on tarvilik, et meie sunnime lapsi koolis käima, et me karistame vanemaid, kui nad ei saada lapsi kooli või ei võimalda neile kooliskäimist, ja sealjuures näeme, et ülikoolilõpetanu ei saa sageli selle vastu, kes vaevalt oma allkirja oskab kirjutada. Mulle tuleb meelde üks sõber, kes on ülikooli lõpetanud ja kes ütles: „Mina olen 84 eksamit ülikoolis sooritanud, aga see iisraeli mees, kes ei ole ühtegi eksamit sooritanud, see lööb mind ikkagi üle!“

Võib-olla on mõni rahvas erilise oskusega, mis talle juba kaasa sündinud. Ma tahaksin öelda, et algatus sunduslikku kooliaega pikendada võib-olla majanduslikke kulusid juurde ei too — see küsimus ei ole mulle selge, vahest selgitab seda härra Haridusminister —, aga võib-olla on see üks algatus, mis meie rahva meeoleolu võib rikuda ja millel ei ole seejuures praktilisi tulemusi.

Ma tahaksin veel puudutada üht valusat küsimust, mis on aastate kestel Tartu Ülikoolis käimas ja millest nähtavasti ei saada kuidagi moodi üle. See on üliõpilasorganisatsioonide omavaheline läbisaamine. Kui omal ajal, mõni aasta tagasi, tehti uus ülikooli põhikiri, siis loodeti saada üksmeelt üliõpilaste keskel sellega, et kaotati ametlikult korporatsioonide ja seltside nimetused ja pandi neile ühine nimi „konvent“. Viimasega tehti nalja, sest konvendid on meil olemas ainult põllutöö alal ja nüüd võrreldi põllutöökoja konvente üliõpilaskonventidega. Kuid sellegipärast ei ole midagi muutunud ülikooli elus. Viimastel aastatel, eriti tänavu kevadel, pärast jõule, on olukord Tartu Ülikoolis selliseks kujunenud, et üks ei taha enam teisega kõnelda. Mulle paistab, et siin ei ole süü mitte noortes meestes, kes käivad ülikoolis, vaid nende noorte selja taga seisavad vanad vilistlased ja nende juhatused. Sellepärast mulle tundub, et me võime küll Ülikoolide seadust muuta nende soovide kohaselt, nagu üliõpilaste esindajad Haridusministrile ja Peaministrile on esitanud, aga see ei muuda üliõpilaste mentaliteeti. Nad ütlevad, et meie oleme meie ja teie olete teie ja meie ei taha teiega solidaarselt töötada. Meie teame, et halbade seadustega võidakse hästi valitseda ja heade seadustega halvasti valitseda. Seepärast mulle tundub, et oleks väga hea, kui praegune Peaminister, kes minu teades on ka ühe organisatsiooni esimees, kutsuks organisatsioonide esimehed kokku ja räägiks nendega ühe tõsise ja usaldava jutu maha ning paneks vilistlaskogudele südamele, et sealt kaudu läheks välja solidaarsuse vaim, et ükskord saaks lahti Tartu kahepoolsest meeolust üliõpilaskonnas, mis viimasel ajal on läinud nii kaugele, et enam ei saa üksteisega koos asju ajada, ei saa näiteks ka koos Otepääl suusatada ega suusavõistlustest osa võtta.

H. O t s t a v e l: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Me teame, et pakti järelsusel on mõningad kohustused meile peale tulnud. Niipalju kui mina tean, on kohtadel

püütud küsimust ajada selles suunas, et valitseksid korrektsus ja järjekindlus. See on toonud omavalitsustele, eriti nende juhtidele kohtadel palju kohustusi juurde, kuid sellega on hakkama saadud. Väike summa on omavalitsuste toetuseks ette nähtud, ja see on tervitatav. Ühtlasi tekitavad mõningad küsimused kohtadel raskusi, mispärast neid tuleks kaaluda. Keskkohas lahendab küsimusi mitu ministeeriumi, sellepärast mõnes asjas tekivad soovid. Näiteks baaside alla maade eraldamise küsimus on olnud arutamisel omaette ja ehitamise küsimus omaette. Nüüd on kohtadel tekkinud olukorrad, et ehitamiseks on vastavaile isikuile luba antud, kuid selgusetu on jäänud, kuhu kohta ehitised peaks tulema. Aga nüüd võib tulla niisugune asjaolu, et veetakse näiteks vastav materjal kokku ja tehakse suuremaid kulusi, aga kui lõpuks vastav koht kõigi kaalutluste ja kokkulepete kohaselt ei tohiks baaside alla minna, siis juba nende tehtud kulude tõttu võib-olla tuleb järele anda. Ma tean praegu Kuressaare linna juures maaala, kus kõigi kaalumiste järel ei tohiks alalisemat asukohta tekkida, sest see ei käi pakti tingimustega kokku. Kuressaare on meie ravilinn, mispärast selles ümbruses jäädavat baasi ei tohiks tulla. Aga vististi on Majandusministri poolt lubatud siiski ettevõtjal tööd võtta, sest seal puuritakse ja veeretatakse kivisid. Ja võib-olla siis, kui ettevõtja poolt on juba kümneid tuhandeid kroone ehitiste alla pandud, on meil küsimustest raske üle saada. Seepärast oleks tarvilik enne ehituslepingute sõlmimiseks nõusoleku andmist baasid ja ehituskohad korraldada. Teisest küljest on baaside aluste maade omanikel muresid. Looditakse siin ja seal, aga midagi kindlat ei ole teada. Kui maa-alade kindlaksmääramine tuleb sel ajal, kui põllutööd peaksid käsil olema, siis inimeste elamise ümberkorraldamine, ärakolimine võib sattuda sellise aja peale, kus on raske ennast ümber korraldada. Seepärast peaks maade küsimused võimalikult peatselt lahenuma ühel või teisel kujul või nii palju edasi minema, et see keset põllumajandusaastat ei segaks tööd.

Siis on sel alal veel üks küsimus, mis koha peal on teravaks läinud. See on võõrandatud ja renditud ruumide eest tasu maksmine. Praegu on 3 kuud möödunud, kus pole tasu saadud. See võib oleneda takistavatest asjaoludest, nähtavasti ei ole kas hinna küsimuses või muus küsimuses veel kokkuleppele saadud. Riik peaks siin vahtalitaja osa enda peale võtma, et seda küsimust kuidagi lahendada.

Siis olen kuulnud, et Majandusminister olevat ära keelanud seemnevilja laenufondi kasutamise. Praegu on mõnes kohas seemneviljast puudu. Kuna praegu on just seemnevilja muretsemise aeg, siis tuleks sellega kiirustada ja olukorda nii juhtida, et ei tekiks takistusi. Mul pole muidugi teada, kas fondi kasutamine on ajutiselt ära keelatud või on siin põhimõttelise küsimusega tegemist. Minu soov selle kohta oleks, et põllumeestele siin vastu tuldaks seemnevilja muretsemisel, sest külviaeg ei ole kaugel.

Majandusminister L. Sepp: Austatud Riiginõukogu liikmed! Mis puutub baasides asuvasse võõra riigi sõjavägedesse, siis näeb seadus ette, et nende sõjaväeosa-dega võivad äritegevusse astuda meie ettevõtted ainult Majandusministeeriumi loal. N.S.V.L. kaubandusesindus töötab aga juba varema kaubanduslepingu alusel ja temaga läbikäimiseks ei ole säärast kitsendust ette nähtud. Vene kaubandusesindusega on meil küll hea vahetõrge ja tema on alati pöördunud Majandusministeeriumi poole, et ära kuulata Majandusministeeriumi arvamust ühel või teisel puhul. Lõpliku otsuse teeb aga kaubandusesindus ikkagi ise. Meie arvamist on ühel ja teisel juhul küll arvesse võetud, kuid nagu tähendasin, ei olene see ikkagi meist. Ja sellepärast, kui ühest või teisest kohast välja mõõdetakse, siis talitatakse siin ilma igakordse erilise loata. Minu arvates lepatakse selles hiljem ka kokku ja kui on vale koha peale materjale veetud, siis on ka see väike pahe, millest üle saab.

Mis puutub üüridesse ja rendisse, siis on majade üüre avansina välja makstud paari kuu eest. Loodame, et kõige lähemal ajal üüride ja rentide suhtes kokku lepatakse, siis on loota, et hakatakse edaspidi kogu üüri täielikult maksma. Üüride ja rentide asi on rahuldavalt korraldamisel, kuid raske küsimus on talude eest maksmise asi. Nagu teada, on vastastikuse abistamise paktis öeldud, et võõrad väed asuvad rendimaal. Järelikult meie üürime nendele majad ja rendime nendele maad. Et seda teha, on tarvilik, et Eesti riik need majad ja maad ära ostaks. See on üks raskeim küsimus. Ei ole päris selge, kuidas seda ülesannet lahendada. Kui me peaksime praegu puhtas rahas ära ostma kõik need maad ja majad, mis anname kasutada võõrale sõjaväele, siis oleks tegemist väga suurte summadega. Kalkuleerisime, kas meie ei saaks sellest üle maksimisega mitte sularahas, vaid võlakohustustega.

Mis puutub majadesse, siis on need teatud tulu saamise objektid. Meie annaksime majaomanikele riigi võlakirju, siis võiks ta teise kohta minna ja seal oma tulu edasi saada ning see ei oleks nii raske. Raskem on siin muidugi põllupidajatel, sest põld ei ole neile üksi mitte tuluallikaks, vaid ka töövahendiks. Siin on aga üldine lahendamine ühe kava järgi väga raske. Ma arvan, et ka neile võiks riigi võlakirjadega tasu maksta, kusjuures nende võlakirjadega nad võivad hiljem riigi käest teisi maid asemele osta. Kui nüüd riik ostab teatavaid maid ümberasujailt sakslastelt, siis Põllutöoministeerium on katsunud neid maid omandada ka sarnastes kohtades, kus võimalik neid hiljem uuesti baasidest väljakolijaile müüa. On seepärast ettekujutatav, et üks osa põllupidajaist, kellele need maad sobivad, riigivõlakirjadega riigilt maad tagasi ostavad. Teine osa läheb üle mõne uue töö peale, mõni võtab võib-olla mõne põllutöölise koha, kui ta selle sobiva leiab olevat. Ja kui ta korraliku rendi tagantjärele veel lisaks saab, siis võib talle sellest mõistlik eluvõimalus tekkida. Nii et võlakohustustega opereerimine annaks ühe paindumava süsteemi, kus igaüks võiks oma soovide ja võimaluste piires teotseda. Kuid see on meie esialgne ja umbkaudne kava, mille lahendamine nõuab veel kaalumist ja otsustamist.

Lõpuks veel paar sõna seemneviljafondist. Kahjuks ei ole meil ühtegi niisugust fondi, kus oleks raha olemas ning kust võiks raha välja anda. Maatulunduskapital oli aga oma eelarves ette näinud, et ta hangib kuskilt raha ja annab selle siis välja. Majandusministeerium sai kirja, et antagu Maatulunduskapitalile ruttu see raha, sest kapital tahab hakata seemneviljalaenusid välja jagama. Praegu on teada, et suurte summade hankimine ei ole nii lihtne. Ja seepärast Majandusministeerium arvas, et oleks tarvis kaaluda teist laenu andmise viisi. On kaebusi, ja eriti Petserimaal, et seal rahaliste laenu andmine päris soovitatav ei oleks. Tõsi, Petseri põllumehed maksavad võrdlemisi täpselt laenu tagasi, aga see ei tähenda, et need laenuid otse seemneviljaoperatsioonideks lähevad. Seal on päris jõukaid laenu edasiandjaid, kes tihtipeale selle laenu edasiandmisel kaunis kõrgeid vahetasid võtavad ja neid oma vanade võlgade tasuks arvestavad. Kui me aga seemneviljaoperatsiooni tahame teha, siis on tähtis, et põllud saaksid seemendatud. Selles oleme kindlustatud ainult siis, kui seemne natuuras välja anname. Ja sellepärast oli Majandusministeeriumi ettepanek

läbi rääkida kõigi nende äridega, kellel on seemnevilja ladus, ja selgitada, kui palju on tarvis krediiti muretseda, et nad võiksid oma ladus olevat seemet müüa ka võlgu. Üksikasjad on praegu arutamisel. Võib-olla on üksikutele kohtadele ka raha vaja, nimelt seal, kus on tõeline ikaldus olnud ja kus seemnevilja laen ei ole enam harilik magasilaen, mis sügisel tagastatakse, vaid kus see laen ikalduse tõttu kauemaks ajaks välja peaks jääma. Mina arvan aga, et säärases suures ulatuses, nagu on küsitud, siiski otsekohe raha ei ole tarvis anda.

Sõjamineister N. R e e k: Härra Esimees, lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Härra Majandusminister juba vastas majanduslikust küljest neile küsimusile, mille eelkõnelejad siin üles tõstsid. Kahjuks Välisminister puudub koosolekult, kuid ma võiksin öelda ainult niipalju, et kõik need küsimused, mida eelkõneleja lugupeetud Riiginõukogu liige siin puudutas, on olnud pinevate läbirääkimiste materjaliks. Kahjuks nendes küsimustes lahendus ei olene vaid meist. Baaside küsimused saartel ei olene ainult meist. Meie oleme nendes asjades pidevalt läbirääkimisi pidanud, et ükskord selles küsimuses selgusele jõuda. Mis puutub ehitustesse mannermaal, siis seal, kus baasid ette nähtud, ei olene nende lahendus meist, ja kus ei ole baase ette nähtud, nende kohta käivad praegu läbirääkimised. Kui sinna liiga vara materjali veetakse, ei olene see samuti meist. Üldse majandusküsimused, mida puudutas Majandusminister ja mida puudutas eelkõneleja, ei ole nii lihtsad lahendada, sest neisse küsimustesse põimitakse tihti suuri põhimõttelisi küsimusi.

J. N u u t: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Ma tahan paari sõnaga asjaolusid puudutada, mida riivas rnkl. härra Kask. Seal oli kaks asja. Üks neist oli koolide probleem. Praegu uuele koolisüsteemile allunud lõpetajad ei ole veel koolist välja tulnud. Sellepärast ei tea me öelda, kas teostatud koolireform annab paremaid tagajärgi või mitte. Alles tulevast sügisest alates võime selle asja üle kaaluvamalt rääkida. Kui mulle siiski paar arvustavat märkust lubatakse teha, siis ütleksin koolisüsteemi kohta järgmist. Niisugusena, nagu ta meil praegu on välja kujunenud, on ta tekkinud kahe voolu kompromisslahendusena. Üks vool nõudis endise gümnaasiumi 8 klassi restaureerimist, mis peegeldub ka praegu olemasolevas süsteemis — 4+5+3 õppeaastat. Teine vool, millele vastab samuti meil praegu olemas-

olev süsteem — 6+3+3 õppeaastat, käsitab vahepealset 3 õppeaastat mitte gümnaasiumi mingisuguse osana, vaid päris omaette tervikuna, mille eesmärgiks on suunata inimesi tegelikku ellu praktilisele elukutsesele. Lahendus on seega kompromiss kahes variandis, nimelt 4+5+3 ja 6+3+3. Mõlemad koolitüübid töötavad rööbiti. Kahjuks lapsed ega lastevanemad ei saa koolitüüpe valida oma tahtmise järgi, vaid see oleneb geograafilistest oludest, ja nad peavad sellega leppima. Kooli alal on nii palju reforme olnud, et praegu peaksime küll kooli mõneks ajaks rahule jätma. Siiski mõni arvustav sisuline märkus. Koolikavades ei ole jaotus küllalt hästi läbi viidud. Keskkool on üle koormatud gümnaasiumi ainetega ja mõningad ained on gümnaasiumi kunstlikult sisse viidud selleks, et tühja kohta täita. Keskkooli kavast võiksid mõned ained ära jääda ja need tuleks üle viia gümnaasiumi. Aga ma usun, et praegu tuleb piirduda õpetamise korrigeerimisega, kuna kooli üldiselt peaksime mõneks ajaks rahule jätma. Vaatame, kuidas siis on. (Vahele hüüe.) Saksamaal on kooliaja lühendamise tendents, meil taotleti hiljuti kooliaja pikendamist.

Teine probleem on lugupeetud rnkl. Kask'i poolt puudutatud üliõpilasmeeleolud. Ma võin siin praegu rääkida ainult meeoludest Tartus, Tallinnas on rahulik. Olin neil päevil Tartus ja sondeerisin muuseumi ka sealset olukorda ses mõttes. Mulle jäi mulje, et seal on kahe asjaga tegemist. Üks on ühe osa noorte oma, kes koonduvad üliõpilaskonna põhikirja muutmise küsimuse ümber; teine on see, mis seal tegelikult toimub. Selgus, et, niipalju kui mina noortest aru sain, nad on orienteeritud täiesti idealistlikult ja on veendunud, et nad püüavad midagi paremat luua, ilma et nad tahaksid üliõpilaskonda lõhkuda. Vististi on ka lähemal ajal oodata teatavat lepitusaktiooni, mis tunduvalt parandab olukorda. See arvatavasti toimub päris tõsiselt. Teine asi ei ole nii kergegi kõrvaldatav. See seisab nimelt mõnede vanade härrade omavahelises võitluses, ka professorite seas, kus kaalul on koha ja võimu küsimused. Ka üliõpilaskond on osalt kistud selle võitluse keerisesse. Sellest on muidugi kahju. Need kaks asja tuleks tõsiselt eraldada. Kui vanemal generatsioonil käib võitlus, siis peaks see jääma nende omavaheliseks asjaks, s. t. jätma noored kõrvale. See oleks tõsine soov, mis siit ka teedrist võiks avaldada. Noored saavad sellest vististi aru ja ei hakka vanade huvides kastaneid tules välja tooma. Minu arvates praegune Üliõpilaskonna põhikiri ei ole su-

gugi niivõrd halb, et ta osutuks takistuseks tööle. Nagu kuulsin, saavad noored sellest ka aru. Minu isiklik veendumus on, et põhikiri on päris mõistlik. Kui just tahetakse mõnda paragrahvi muuta, siis võidakse seda ju ka teha, ilma et midagi olulist katki oleks.

Lõpuks puudutaksin ma küsimust, millele vihjas lugupeetud rnkl. Mõttus. See puudutas arstiteaduskonda ning eriarstide ettevalmistamist. On õige, et küsimust saaksime lahendada assistentuuride arvu suurendamise teel, kuid vahest leidub selleks ka teisi võimalusi, näiteks stipendiaatide komandeerimine ülikooli juurde, nagu seda varem on praktiseerinud Sõjaministeerium. (Vahele hüüe). Ma ei ole muidugi kompetentne neid komplitseeritud küsimusi lahendada, selle tõttu ei saa ma ka väita, et lahendus komandeeritud stipendiaatide kaudu on ilmtingimata kõige otstarbekohasem.

Haridusminister P. K o g e r m a n: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Olgugi et see küsimus tegelikult ei kuulu lisaeelarve nr. 2 piiridesse, tahaksin ma siiski mõnedele üldistele küsimustele vastata. Ma kasutaksin oma sõnavõttu mõningate selgitavate märkuste tegemiseks. Assistentuuride loomine Tartu Ülikooli juures on raske küsimus. Seda on püütud küll ülikooli oma ringkondade poolt lahendada ja ka Majandusministeeriumis kava välja töötada vabateenijate koosseisu kohta, kuhu kuuluvad ka assistendid. Kui tekib eriolukord, siis tuleb loomulikult nendele erakorralistele olukordadele ka erakorraliste abinõudega reageerida. Nendel juhtudel peaks ülikool oma erisummadega appi tulema, mis oleks asja kõige kiirem lahendus. Vabateenijate seaduse alusel oleks küsimust ehk raske lahendada, sest see on normaalaegade jaoks välja töötatud.

Ma loodan, et kui arstiteaduskond ise algatust üles näitab ja vastava soovivaldusega ülikooli valitsuse poole pöördub, et siis ka siin on võimalik lahendust leida. Pean ütleva, et niipalju kui teatavaks sai, et paljud arstiteaduskonna üliõpilased ümberasustamise teel Saksamaale lähevad, leppisin Tartu Ülikooli rektoriga kokku, et neist ülikooli astuda soovijaist, kes hästi sooritasid võistluseksamid, võib veel astuda arstiteaduskonda kuni 10 üliõpilast. Nii on tehtud, et selles küsimuses raskusi ei tekiks.

Väga raske küsimus on koolikohustuse pikendamise küsimus, mida puudutas härra Kask. Siin on põhiprobleem võrdlemisi raske. Koolikohustuse pikendamine on ainult üks nendest vahenditest, et algkoolilõ-

petajate protsenti tõsta. Seal on muidugi ka terve rida teisi tegureid, nimelt puhtsotsiaalpoliitilisi. Kui vaadelda, kuidas see küsimus on arenenud välismaal, kus koolikohustust pikem, siis näeme, et on tunduv protsent neid, kes ei suuda ka selle ajaga algkoolikohustust lõpetada. Saksamaal on seda küsimust väga palju uuritud. Me näeme, et algkoolist väljalangemine algab 2—3 aastast peale. See on üks suurem küsimus, mida Haridusministeerium on kaalunud ja ka Peaministrile kaalumiseks esitanud. Kuid ma tuletan meelde, et kui see küsimus, niipalju kui mina mäletan, omal ajal Vabariigi Valitsuses ja Haridusministeeriumis oli, siis olid koolikohustuse pikendamise vastu peamiselt põllumeeste ringkonnad. Kuid võib-olla nüüd muutunud olukorras peetakse tarvilikuks, et seda küsimust võib revideerida. Haridusministeerium loomulikult selle vastu ei ole. Kuid on ka teisi võimalusi, nagu ma siin tähendasin, seda pahet parandada. Muidugi, igal n.-ö. soovitatud abinõul on ka oma vastuseisjad olemas. Ma pean tähendama, et kui näiteks võrrelda koolipäevade pikkust või arvu Kesk-Euroopas ja meil, siis kahtlemata meil on see palju vähem. Siin on üks vahend, nimelt kooliaastat paari nädala võrra pikendada, ja tagajärjed oleksid märgatavad. Nii on see üks küsimuste kompleks, mida Haridusministeerium praegu kaalub, kuid nagu ma ütlesin, on mul selles suhtes ka Peaministriga kaalumisi olnud. Ei saa siiski nii kergesti ühes suunas otsustada. Üldiselt võin tähendada, et läbirääkimiste puhul Riigivolikogus arvati, et me võime vastava seaduse vastu võtta ning et see tooks õpetajatele suuri kohustusi juurde. Selle asemel, et õpetaja töötab 2—3 klassiga, võib ta töötada näiteks 4 komplektiga. Aga igaüks teab, milliseid raskusi ja pingutusi paneb see õpetajale, ja selle asemel, et õppetöö tulemusi parandada, võime tagajärjed halvemaks teha. Haridusministeeriumi Kooliosakond on teinud väikese arvestuse selle kohta, kui tahaksime eeskujulikult täita selle koolikohustuse, pikendades kooliaega ühe aasta võrra; see läheks nimelt maksma 78.000 kr. aastas. See on tunduv summa meie praeguse pingul eelarve puhul.

Kolmas küsimus, mida siin täna Haridusministeeriumi alalt on puudutatud, on üliõpilaskonna meeolelude küsimus Tartu Ülikoolis. Rnkl. Nuut andis osalt vastuse sellele küsimusele. Mina võiksin omalt poolt tähendada ainult seda, et kui mul tuli Tartu Ülikooli nimetada uus üliõpilaskuraator ja ta abi, sest valimised ei tulnud toime, siis ütlesin ma neile, et kui ülikooli vastavad

organid, eeskätt Üliõpilaskonna Esindus tõesti leiab, et kodurahuks on tarvis mõnda paragrahvi muuta kehtivas Üliõpilaskonna põhikirjas, mis kuulub Haridusministri kompetentsi, siis võtan ma kõik need küsimused heatahtlikult revideerimisele Ülikoolide seaduse § 107 alusel ja korras. Ei saa aga lootust anda nende nõudmiste täitmiseks, mis ka üliõpilaskonna poolt on esitatud ja mis riivavad Ülikoolide seaduse muutmist. See on, nagu teie teate, palju raskem, ja ma arvan, et kui kõigepealt kõrvaldatakse väikesed hõõrumised selles osas, mis on seotud Üliõpilaskonna põhikirjaga, siis võib-olla õnnestub üliõpilaskonnas endas arusaamatused kõrvaldada. Teine suur tegur, millele juhtis tähelepanu rnlk. Nuut, nimelt see, mis puutub vilistlaskonnasse, ei kuulu kahjuks Haridusministeeriumi võimkonda.

Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner: Härra Esimees, lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Siin on puudutatud kahte küsimust, milledega ma kokku puutun ja õige tihti kokku puutun mitte kui Riiginõukogu liige, vaid kui Sõjavägede Ülemjuhataja. Üks on arstide küsimus. Siin minu arusaamise järgi meie veeretame selles raskuses süüdi ilmaaegu asjaolu peale, et meil palju arste ära läks. See on õige, et meil läks teatud arv arste ära, saksa soost arste, ja et nende keskel oli spetsialiste, aga need arstid olid kõik suuremalt osalt vanemad inimesed. Meil on puudus noorematest arstidest-spetsialistidest. Peaasjalikult puudus seisab selles, et meil ei ole noori arstespetsialiste ette valmistatud. Puudus nende järele on olnud juba mitu aastat, see puudus on olnud ühtelugu. Et vanad ära läksid, see vähendas küll arstide arvu, kuid ta ei põhjastanud puudust arstide-spetsialistide alal, sest selle puuduse põhjuseks on noorte arstide-spetsialistide vähesus. Ja see, et meie ei ole noori spetsialiste ette valmistanud ega seda küsimust üldse põhjalikult kaalunud, on andnud ennast tunda igal pool kaunis teravalt ja ka sõjaväes on seda puudust märgata.

Teine küsimus on tülidest üliõpilaskonnas, õieti sõnatülidest, mida ma tahtsin selgitada. Need tülid paistavad meile eriti teravalt silma. Siin jällegi mina olen oma ametialal niisuguses olukorras, kus mul tuleb tihti tegemist teha üliõpilastega, nimelt riigikaitseõppustel ülikoolis. Ma olen inspektori seisukohalt seda jälginud sest ajast peale, kus riigikaitseõppused on ülikooli sisse seatud, ja olen lasknud endale pidevalt

ette kanda neist küsimustest, mis on arutuses üliõpilaskonnal. Ma pean ütleva ja ütlen rõõmuga ja heamelega selle järgi, mis mulle on ette kantud, et need tülid ei sega sugugi üliõpilaskonna riigikaitsetööd ega takista ühistööd üliõpilaste keskel. Ma pean ütleva, et need noored on riigikaitseõppustel täielikult üheskoos, olgu nad korporatsioonidest, seltsidest või organiseerimatud. Need sõjaväelased, kes sel alal vastutavad ja riigikaitseõppust korraldavad, ütlevad, et need tülid on rohkem sõnalised ja palju rohkem väljaspool ülikooli kui ülikooli enda noorte keskel. Meie poolt korraldatavate riigikaitsepäevade suhtes ma esinesin küsimusega korraldajaile, et kas teie ei karda, et lahkkelid takistavad riigikaitsepäevade kooskorraldamist. Mulle vastati, et selleks mingisugust kartust ei ole, vaid ümberpöörduvalt, need päevad kooskorraldatult tõmbavad noori üksteisele ligemale. Ma võtsin sõna seepärast, et üliõpilaste kaitseks seda alla kriipsutada. Mulle paistab selle tagajärjel, et need tülid ja väikesed sõnasõjad paistavad väljapoole palju suuremad kui nad on tegelikult üliõpilaste endi keskel. Ma täiel määral ühinen lugupeetud Tehnikaülikooli rektori seisukohaga sel alal, et siin ei ole mitte süüdi üliõpilased, ei ole vist süüdi ka Üliõpilaskonna põhikiri, vaid süü põhjusi tuleb otsida kuskilt väljastpoolt.

J. Kõpp: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Siin on ette toodud mõningaid küsimusi, milledega ka mul oma senise tegevuse ajal on olnud kokkupuutumist. Mõned on juba ära seletatud, kuid mõnede kohta lubatagu minul lühidalt sõna võtta. Kõigepealt on puudutatud arstide-spetsialistide küsimust. See on vana küsimus. Arstiteaduskonna õppejõudude poolt on varemalt korduvalt sellele tähelepanu juhitud, et meil on võimalused eriteadlaste ettevalmistamiseks liiga väikesed. Teiselt poolt on tähendatud, et naabrid sakslased on selles suhtes sihikindlalt toiminud. Seal, kus neil oma haiglad olid, on nad tõsiselt hoolitsenud selle eest, et oleks ikkagi igal teataval alal erilisel ettevalmistatud arste. Kui suures ulatuses seda on tehtud, seda ma ei tea, aga ma mäletan, et varemalt arstiteaduskonna õppejõud sellele korduvalt tähelepanu juhtisid. Kui see küsimus on praegu teraval kujul üles kerkinud, siis seepärast, et osa spetsialiste-arste on ära sõitnud, ja teiselt poolt seepärast, et neid lihtsalt ei ole suudetud ette valmistada. Ei ole põhjust süüdistada ega etteheiteid teha kellelegi, kuid tuleb selle eest hoolitseda, et meil oleks selli-

seid eriteadlasi, kes teataval alal täiesti kodus on. Väikesel osal arstidest on olnud võimalusi kliinikute assistentidena teataval alal põhjalikumalt süveneda ja tehnilist oskust omandada. Suur osa läheb ellu, ilma et ta suudaks küllaldaselt neid ülesandeid täita, mis elu asetab spetsialistidele. Selles mõttes on mul ka praeguses ametis selle küsimusega kokkupuutumisi olnud ja ma võtsin sõna selleks, et öelda, et ei oleks õige ära oodata, kuidas asi läheb, vaid tuleks erakorralisi abinõusid tarvitusele võtta. Ja selleks, nagu tänagi nägin siin härrade ministrite suust, on eeldusi olemas, võimalused ei puudu. Kõiki arste-spetsialiste ei saa ühe või kahe aastaga ette valmistada. Ei tuleks minu veendumuse järgi asja edasi lükata, vaid tuleb otsekohe abinõusid leida, kuidas algatada teatavat arengut, mis viiks meid nõuete ja tarviduste rahuldamisele.

Teine küsimus, mille kohta tahaksin sõna võtta, on gümnaasiumi õppeaja pikendamise küsimus. Kui me ühelt lugupeetud eelkõnelejalt kuulsime ühe gümnaasiumidirektori arvamust, et õppeaja pikendus ei ole küllaldaselt tulemusi andnud, siis tahaksin sel puhul tähendada, et praegu on selle kohta veel vara otsust teha. Kahtlemata ei ole õppeaja pikendamine suutnud veel oma tulemusi täiel määral avaldada. Aeg on olnud selleks liiga lühike. Ma tean väga hästi, millest kasvasid välja õppeaja pikendamise nõuded. Ülikooli ringkondadele selgus alata, et meie noored inimesed, kes tulevad ülikooli, on küll kokku puutunud võrdlemisi suure teadmiste pagasiga, kuid see on puudulikult läbi seeditud. Muidugi oli ka lünki teadmistes. Peamiseks raskuseks oli, et ei ole suudetud materjali küllalt läbi töötada ja teaduslikuks tööks vajalikku mõtteviisi omandada. Selles mõttes eriti taotleti õppeaja pikendamist. Materjal võiks jääda endiseks, kuid see tuleks põhjalikult läbi töötada, et valmiksid haritud inimesed, kes ka oma mõtlemisviisi poolest võiksid rahuldada haritlaste ja teadlaste kohta ülesseatavaid nõudeid.

Mis lõpuks puutub üliõpilaste vahekorradesse Tartu Ülikoolis, siis ma ei ole praegu nende küsimustega küll otseselt kokku puutunud, kuid kogu minu endise ametiaja kestel on mul olnud võimalik seda küsimust jälgida. Mul on väga palju noorte inimestega tegemist olnud. Mina küll ei saaks selle põhjal ühineda selle vaatega, nagu oleks siin tegemist suurelt osalt välismõju avaldamisega. Kahtlemata on neid, kes väljaspool üliõpilaskonda püüavad oma ümber koondada noori inimesi ja need või-

vad teataval määral mõju avaldada. Kuid minu kogemuste põhjal kogu Eesti Vabariigi kestusajal ei ole see otsustandev. Me näeme, et üliõpilased oma nooruses omandavad teatud mõtteid ja seisukohti ja siis asuvad nende kaitsmisele. Noored inimesed otsivad vanemate hulgast neid, kel on arusaamist nende seisukohtadest ja vaadetest. Meie noored üliõpilased ei ole nii lihtsalt juhitud. Muidugi üks osa on küll neid, kes kergemini alistub vanemate juhtimisele, kuid teine osa on võrdlemisi iseseisvalt arenenud. Nende viimaste hulgas on rohkesti neid, kes n.ö. ise on ennast üles töötanud, omal jõul suurte raskustega ülespoole sammunud; nii on üliõpilaste hulgas küllalt iseseisvalt mõtlemaid noori inimesi. Sellepärast, kui meie selle küsimuse, mis iseenesest ei ole nii traagiline, nagu paistab ajalehtede teadetest, kuid on siiski raske küsimus, mis põhjustab seisukohtade erinevusi ja tõsiseid mõtete mõlgutamisi, tahame lahendada, siis minu arvates ei võiks see toimuda nõnda, et vanemate mõju püütakse igal tingimusel kõrvaldada. Olen kuulnud hiljuti ühe silmapaistva isiku otsust, et vilistlaskogud tuleks lihtsalt sulgeda, et siis oleks rahu majas. Mina isiklikult ei tahaks selle seisukohaga ühineda ega leia, et sellest abinõust tuleks õieti seda tulu, mida oodatakse. Noori tuleb ikkagi võtta noortena ja ära kasutada neid võimalusi, mis on olemas, — tarbe korral ka vanemate inimeste kaudu juhtides ja ka vanemate inimeste mõju kõrvaldades, kui see vajalik peaks olema. Leidub ju ka vanemate inimeste hulgas neid, kes oma mõju õieti ei kasuta. Kuid oma veendumuse järgi arvan, et noortele tuleb vaadata pedagoogina, nendest aru saada ja tungida nende olukorda. Mul on mõnigi kriitiline olukord olnud noorte inimestega kokkupuuteil ning ma olen näinud, et kui suudetakse neid võtta inimestena ja asuda pedagoogi seisukohale, ilma et esile tõstetaks tahet neid kasvatama hakata, siis vististi ei oleks ka need raskused nii suured, et nad ei oleks ületatavad. Ma ei taha siin mingisugust retsepti praegusel korral anda. Kuid ma tahaksin siiski tähelepanu juhtida sellele, et ei oleks õige väliste võtetega seda küsimust lahendada minna, mida ma eriti rõhutan, aga millele ikkagi on avalikkuses tähendatud, et oleks võib-olla õigem üliõpilasorganisatsioonid lihtsalt sulgeda või vilistlaste organisatsioonid sulgeda, et siis oleks rahu majas. Mina ei usu, et sel kombel rahu majas tuleb. Me peaksime püüdma neist noortest inimestest aru saada, neile tuleks mõnes suhtes ka järele anda. See vahest ei

ole suur pahe, kui võimalik on kontsessioone teha, sest siin on ikkagi tegemist tõekspidamistega, milledest lähtub suhtumine teatud konkreetsetesse nähtustesse. Tõekspidamised on loomulikult erinevad, ja kui me seda arvestame ja sellest järeldusi teeme, siis oleks minu kogemuste põhjal need raskused juba varsti kõrvaldatud. Lahkumine kuid tuleb muidugi edaspidigi ette. Ei või noored nagu vanadki alati ühel seisukohal olla, aga see ei tähenda mingit hädaohtu ega too erilisi raskusi.

Aruandja A. Oinas (lõppsõna): Kuna kõnelused on vähe riivanud lisaelarvet enast, siis jääb mul vaid lõppsõnana konstateerida seda ja asuda eelarve hääletuse ettepanekute juurde. Kordan ettepanekut — lisaelarve pealkiri vastu võtta.

Lisaelarve nr. 2 pealkiri võetakse vastu.

Tulude vähendamine — kokku kr. 1.900.000.—, korraliste tulude suurendamine — kokku Kr. 6.165.000.—, erakorraliste tulude suurendamine — kokku Kr. 109.000.—, tulude suurendamine — kokku Kr. 6.274.000.—, tulude absoluutne suurendamine — kokku Kr. 4.374.000.—, korraliste kulude vähendamine — kokku Kr. 458.693.—, erakorraliste kulude vähendamine — kokku Kr. 275.606.—, kulude vähendamine — kokku Kr. 734.299.—, korraliste kulude suurendamine — kokku Kr. 2.600.833.—, erakorraliste kulude suurendamine — kokku Kr. 2.507.466.—, kulude suurendamine — kokku Kr. 5.108.299.—, kulude absoluutne suurendamine — kokku Kr. 4.374.000.— võetakse vastu.

Lisa — Krediidikavad.

Aruandja A. Oinas: Lisaelarves on ka krediidikavad, mis käsitlevad krediitide korraldamist 3 aasta ulatuses. Sõjaministeriumi alla minev krediit ulatub 500.000 kr-ni, millest tänavuses eelarves on ette nähtud 50.000 kr.

Teen ettepaneku

krediidikavad 500.000 kr. vastu võtta.

Lisa — Krediidikavad — kokku Kr. 500.000 võetakse vastu.

I osa pealkiri ja II osa ühes pealkirjaga võetakse vastu.

Aruandja A. Oinas: Teen ettepaneku Eesti Vabariigi 1939/40. aasta tulude ja kulude lisaelarve nr. 2 lõpphääletamisel vastu võtta.

Eesti Vabariigi 1939/40. aasta tulude ja kulude lisaelarve nr. 2 võetakse lõpphääletamisel vastu.

Vaheaeg kella 12.25—12.55.

Koosolekut juhatab Riiginõukogu esimene abiesimees H. Lauri.

3. Kliiringarvete korraldamise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja O. Rütli: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Käesolev seadus ei ole uus seadus, vaid oma sisu poolest on ta kehtiv 1935. a. alates. Täiendati seda seadust 1938. ja 1939. a. Nüüd aga osutus otstarbekohaseks seda seadust redigeerida ja uute nõuete kohaselt kogu seadus uuesti välja anda. Seaduseelnõu sisu seisab selles, et kaupade vahetusel jäävad riigi lahendada krediidisaldod ehk kliiring-saldod välisvaluutas. Kui aga kurss langeb, kes siis kannab selle kahju? Selle seadusega on antud õigus Valitsusele võtta riigi kanda need kahjud, mis Eesti Pangal välisvaluuta kursi languse tõttu võivad tekkida. See tagatis ei või aga ületada 5 milj. krooni. Nii sugune on õieti seaduse senine sisu. Eelnõuga on ette nähtud tagatise suurenemine kuni 10 milj. kr-ni. Siis määratakse siin veel, et see kahju kuulub tasumisele osalt riigi, osalt erifondi arvel. Kui erifondidel on tarvis olnud välisvaluutat ja nende põhikirjades on ette nähtud, et ka nemad on vastutavad, siis vastutab osalt riik, osalt maks-takse kahjutasu aga nendest erifondidest. Edasi määratakse tagatise andmise tingimused ja kuidas seda korraldatakse. Peale selle on veel öeldud, et käesoleva seaduse teostamisel vajalikud määrused annab Majandusminister. Niiviisi on selle lühikese seaduse lühike sisu. Komisjonis see seaduseelnõu vastuvaidlusi ei tekitanud. Komisjoni nimel teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja O. Rütli: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

4. Kaupade sisse- ja väljaveokrediidi korraldamise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja O. Rütli: Väga austatud Riiginõukogu liikmed. Käes-

olev seadus on sisult uus seadus ja ka erakorraline seadus, s. t. ta on erakorraliste aegade tarvis loodud. Kui erakorralised ajad lõpevad, siis vististi kaotab tegelikult iseenesest kehtivuse ka see seadus. Selle seaduse järgi Vabariigi Valitsus tahab vastu tulla ja kergendada neid raskusi, mis praegustel erakorralistel aegadel lasuvad kaupmeeskonnal ja samuti tööstustevõtetel. Nagu teada, on praegu raske saada mõnimgaid kaupu välismaalt. Neid ei ole tihti olemas, turud on muutunud ja muutunud on ka täiesti ostutingimused. Kui enne saadi kaupu võlgu, siis nüüd tuleb tavaliselt nende eest ette maksta. Ja seda mitte ainult kaupade vastuvõtmise korral või siis, kui kaupu loodetakse lähemal ajal saada, vaid tihti saabub kaup aasta pärast. Et kaupade saamist hõlbustada, on riik osa riski enese peale võtnud. Vaatamata sellele, et transpordivõimalused on niisugused, et kaup ei jõuagi alati päralt, tuleb kaupa siiski osta ja raha isegi ette maksta. Et töösturitele ja põllumajanduslikele ettevõtetele võimaldada toorainete saamist ning sellega alal hoida ekspordi senises suures, tahab Vabariigi Valitsus meie tootjatele, kaupmeeskonnale ja tööstustele, selliselt vastu tulla, et riik võtab vastava riisiko kuni 35% ulatuses enda kanda. Peale selle annab see seaduseelnõu õiguse meie pankadele teha erandeid oma põhikirjadest laenu andmisel. Põhikirjad on loodud normaalolukordade jaoks. Põhikirju pole mõtet ka muuta, sest kui tulevad jälle normaalsed ajad, siis võib neid jälle endiselt kasutada. Seadus näeb ette, et riigitagatiseid ei või ületada sealjuures 5.000.000 kr. Edasi on seaduses ära määratud tagatise tingimused. Põhimõttelisi otsuseid lahendab siin Vabariigi Valitsus, kuna iga üksiku otsuse tegemine kuulub Majandusministri kompetentsi. See oleks seaduse sisu. Komisjonis seaduseelnõu vastu ei vaieldud. Teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse II lugemisel vastu.

Aruandja O. Rütli: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

5. Jõuvankrite liini- ja juhuveo korraldamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Uesson: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed!

Riiginõukogu andis Jõuvankrite liini- ja juhuveo korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu, arvesse võttes neid mõtteavaldusi, mis seaduse I lugemisel Riiginõukogu koosolekul tehti, Üldkomisjoni tagasi uuesti kaalumiseks. Lubatagu mul anda väike ülevaade komisjoni tööst. Tähtsamaks väiteks eelnõu vastu oli, et ta kindlustab omavalitsuste kahjuks liinipidajaid, kontsessioonäre, andes neile mitmesuguseid tagatiseid, nagu pikemaajalised load, loa saamise eesõigus liinipidajate kasutada olevate liinide kohta, varade väljaostmise kohustus ja omavalitsuse kohustus liini välja anda, kui omavalitsus otsustas liinipidamise enda kätte võtta. Märgiti veel, et autobuseliinide jaotamine maa- ja linnaliinideks ei ole õiglane linnade suhtes. Toodi veel ette, et ka maavalitsustel peaks õigus olema maaliinide pidamist enda kätte võtta ja ka lubasid välja anda.

§ 13 teises ja kolmandas lõikes toodud tähtajad ei ole kooskõlas. Soovitati ka, et § 48 ja 49 tehtaks täiendus, et veoautodel lubatakse inimeste vedu maal ka matuste puhul.

Üldkomisjon, kõiki neid väiteid ja ettepanekuid põhjalikult kaalunud, esitab seaduseelnõu parandustega, mis komisjoni seletuskirjas on ära toodud. Puudutan neid paragrahvide järjekorras. § 4 kolmandas lõikes on toodud autobuseliinide jaotus maa- ja linnaliinideks. Riiginõukogu koosolekul avaldati soovi, et see lõige muudetakse. Vastav ettepanek esitati komisjonile järgmisel kujul: „Maaliinideks loetakse linnadevahelisi ja täielikult, samuti ka osaliselt väljaspool linnade administratiivpiire olevaid liine, viimased, kui väljaspool linna olev osa on suurem, kui linna piires olev osa ja linnaliinideks ühe või vahetult kõrvuti olevate mitme linna administratiivpiires olevaid liine, samuti liine, mis ulatuvad väljaspoole linna administratiivpiire, kui see osa on väiksem kui linna piires olev osa.“ See ettepanek ei leidnud komisjoni poolt vastuvõtmist ning lükati tagasi. Seda põhjendati sellega, et ei ole otstarbekohane liinide kuuluvust määrata liinide pikkuse alusel ühe või teise omavalitsuse piires, vaid tähtsam on niisugustel juhtudel see, kumma omavalitsuse huvides autobuseliin on tarvilik. Näiteks liin Nõmme ja Tallinna vahel. Tallinnas olev osa autobuseliinist võib-olla on pikem kui see osa, mis on Nõmmel, kuid sellest liinist on rohkem huvitatud Nõmme elanikud ja Nõmme linnaomavalitsus, sest see liin on tarvilik Nõmme elanikele Tallinnas tööl käimiseks. Teine niisugune liin on Tal-

linna-Pirita liin. See on küll puhtal kujul Tallinna linna liin, sest ta on Tallinna kodanike jaoks.

Teiseks, kui liin on kahe linna vaheline liin, siis tõuseb üles küsimus, kummale linnale ta peab kuuluma. Kui üks linn teeb otsuseid selle liini kohta, siis peaks ka teisel linnal kaasaráakimise õigus olema selle liini väljaandmise asjus, samuti selle kohta, kui teine linn selle enda kätte tahab võtta. Väljapoole linna piire ulatuvate liinide kohta peab olema õigus oma arvamist avaldada ka maaomavalitsusel. Kõike seda pole seaduses ette nähtud. Seda oleks küll võimalik seaduses ette näha paranduste teel, kuid siis tuleks suurem seaduse ümber tegemine ette võtta. Seda aga komisjon ei soovinud.

§ 4 kolmas lõige on tõesti ebamäärane. Et võimaldada vastavatel linnavalitsustel avaldada oma arvamust võrgu määramisel liinide kohta, mis on tervelt või osaliselt linnade piirides, samuti ka nende liinide väljaandmisel, leidis komisjon tarvilikuks, et Teedeminister liinide üldvõrgu määramisel ja Maanteede Talituse direktor liinide väljaandmisel maaliinide alal ära kuulaks ka vastavate linnavalitsuste arvamused, mitte üksi maavalitsuse arvamuse.

Vastavalt sellele on tehtud ka parandus § 4 teise lõike p. 1 ja § 5 esimese lõike p. 1, lisades mõlemasse neist paragrahvidest sõnad „ja linnavalitsuste“. Selle järgi oleksid need punktid järgmiselt kõlanud: „Liiniveo üldvõrgu määrab: 1) maaliinide alal — Teedeminister, ära kuulates Liikluskomitee ja vastavate maa- ning linnavalitsuste arvamused.“ Ka § 5 on vastav parandus esimeses lõikes: „maaliinide alal — Maanteede Talituse direktor, ära kuulates vastavate maa- ja linnavalitsuste arvamused.“ Mis puutub liinidepidajate õigustesse, siis komisjon ei pooldanud ennetähtaegset liiniveoala lõpetamist. Samuti ei leidnud komisjon tarvilikuks vähendada uue liinipidaja kohustusi endise liinipidaja liiniga seoses olevate varade omandamise asjus, ka see jäi muutmata. Samuti jäi muutmata § 5 teine lõige, mille järgi linnavolikogu otsus linnaliinide pidamise linna kätte võtmise alal kuulub kinnitamisele, kusjuures mittekinnitamise puhul linn on kohustatud liiniveoala välja andma. Komisjon ei leidnud tarvilikuks seda korda muuta, vaid jäädki kinnitamiskorra juurde. § 9 viimases lõikes võeti vastu parandus, mille järgi kaotatakse endise liinipidaja eesõigus võrreldes linnavalitsusega liiniloa uuendamisel. Endise teksti järgi oli ainult Raudteede Talitusel eesõigus endise liinipidaja suhtes, nüüd on see lubatud aga

ka linnaomavalitsustele. Senini seda ei olnud. Ei leitud ka vajalikuks võtta käesolevasse seadusse, et maaomavalitsustel oleks õigus maaliinide pidamist võtta endi kätte. Selle seisukoha põhjenduseks toodi ette, et mitmed maaliinid läbivad mitmeid maakondi, mõned maaliinid on osalt ja üks liin koguni täielikult linnade piires. Kui maaomavalitsustel lubada maaliine endi kätte võtta, siis osutuks nende ekspluateerimine maavalitsustele võimatuks majanduslikkudel põhjustel.

§ 13 teises lõikes on sõnad „1 kuu“ asendatud sõnadega „2 kuud“. Sellega on see tähtaeg kooskõlastatud sama paragrahvi kolmandas lõikes toodud tähtajaga, kus on ette nähtud, et liinipidaja on kohustatud 2 kuu jooksul arvates vastava teadaande kättesaamisest uuele liinipidajale teatama, kas ta soovib liiniga ühenduses olevaid varasid üle anda ja millise hinnaga.

§ 48 p. 5 ja ka § 49 on täiendatud sõnaga „matustele“, et võimaldada maal matuste puhul kasutada veoautosid inimeste veoks. See osutus vajalikuks selle tõttu, et maal kalmistud asuvad tihti kaugel küladest ja talunditest ning veoautod on maal ainukesed kättesaadavad kiirliiklemise vahendid. Praegu kasutatakse veoautosid niikuinii matustele sõiduks. Et legaliseerida seda olukorda, leiti otstarbekohaseks teha seaduses vastav parandus.

Edasi on komisjon juurde võtnud V osa, mille järgi käesolev seadus jõustub avaldamisega. See on tingitud seaduse kiirest iseloomust.

Juhataja: Kuna käesoleva seaduseelnõu kohta üldiselt sõnasoojijaid ei ole, siis asun käesolevat seaduseelnõu arutama paragrahvide järgi II lugemise korras. Sealjuures kavatsen seaduseelnõu teksti ettelugemise ära jätta. Selle korra vastu ei vaielda.

§ 2 võetakse vastu.

§ 4.

Aruandja A. Uesson: Selles paragrahvis, nagu juba tähendasin, on parandus tehtud teise lõike p. 1. Teen ettepaneku

§ 4 muudetud kujul vastu võtta.

§ 4 võetakse vastu.

§ 5.

Aruandja A. Uesson: Ka selles paragrahvis, nagu tähendasin, on tehtud parandus p. 1 ja juurde lisatud sõnad „ja linnavalitsuste“. Teen ettepaneku

§ 5 muudetud kujul vastu võtta.

§ 5 võetakse vastu.

§ 6 võetakse vastu.

§ 9.

Aruandja A. Uesson: Selles paragrahvis on ka parandus tehtud, nimelt viimases lõikes pärast sõnu „Raudteede Talituse“ on juurde lisatud sõnad „või linnaomavalituste“. Teen ettepaneku

§ 9 muudetud kujul vastu võtta.

§ 9 võetakse vastu.

§ 13.

Aruandja A. Uesson: Nagu tähendasin, on ka siin parandus tehtud. Teises lõikes on võetud „1 kuu“ asemel „2 kuud“, et ühtlustada seda tähtaega kolmandas lõikes toodud tähtajaga. Teen ettepaneku

§ 13 muudetud kujul vastu võtta.

§ 13 võetakse vastu.

§ 14, 15, 25, 31, 32, 36, 37, 39, 43, 44 ja 45 võetakse vastu.

§ 48.

Aruandja A. Uesson: Selles paragrahvis, nagu tähendasin, on tehtud parandus 5. punktis: on täiendatud sõnaga „matustele“, et võimaldada ka maal matustele sõitmiseks kasutada veoautosid. Teen ettepaneku

§ 48 muudetud kujul vastu võtta.

§ 48 võetakse vastu.

§ 49.

Aruandja A. Uesson: Selles paragrahvis on tehtud samasugune parandus nagu eelmiseski, on lisatud juurde sõna „matustele“. Teen ettepaneku

§ 49 muudetud kujul vastu võtta.

§ 49 võetakse vastu.

§ 50, 51, 56, 98, I osa sissejuhatus ühes pealkirjaga, § 9¹, 18¹, II osa sissejuhatus ühes pealkirjaga, III—V osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb enne lõpphääletamist Redaktsioonikomisjoni.

6. Isikutõestamise ja liikumise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Maurer: Arutusel olev seaduseelnõu anti Riiginõukogu poolt enne II lugemisele asumist uuesti kaalumiseks Üldkomisjoni. Üldkomisjon arutas seda eelnõu täies ulatuses uuesti,

kuid parandus-ettepanekuid tehti ainult ühe eelnõu-osa, nimelt § 29 kohta. Selle paragrahvi kohta võeti sõna ka Riiginõukogu koosolekul seaduseelnõu I lugemisel. Need parandused, mis Üldkomisjon selles paragrahvis ette võttis, nähtuvad Üldkomisjoni ettepanekust ja motiivid on lühidalt ära toodud seletuskirjas. Olulisi parandusi on kaks ja kaalutlused, miks muudatus ette võeti, on kokkuvõttes järgmised: Põhiseaduse § 13 ütleb, et liikumine ja elukoha muutmine on vaba ja et seda vabadust võidakse kitsendada ainult seadustega. On täiesti loomulik, et igal riigil võivad olla oma õrnad kohad, mis erilist kaitsmist vajavad riigi julgeoleku, välissuhete ja avaliku korra alahoidmise mõttes. Niisuguseid õrnu kohti on mitte ainult meil, vaid ka mujal ilmas teistes riikides. Me teame kõik, et on moodsaks saanud igasuguste liinide loomine ja ehitamine, igal pool on eri reeglid ja erandid kehtivad, et neis eraldatud kohtades ei tekiks avaliku korra ja julgeoleku rikkumisi. On täiesti loomulik, et piiramatud vabadused, mis Põhiseadus kodanikele tahaks kindlustada, niisugustes kohtades sel määral kehutada ei või ja et teatud kitsendused peavad üldsuse ja riigi huvides aset leidma.

Kokkuvõttes komisjon küsimuse arutamisel leidis, et siin oleks vajalik leida õige piir ja tasakaal selles mõttes, et ühelt poolt oleks riigi- ja üldhuvid kaitstud, kuid et siin ei oleks liialt kaugele mindud ja kodanike liikumise ja elukoha muutmise vabadust piiratud rohkem kui üldhuvide seisukohast vajalik. Komisjoni koosolekule oli ilmunud Siseminister ja Vabariigi Valitsuse esindajaid. Komisjon lõpptulemuses leidis, et § 29 esialgses kujus on võib-olla kaugele mindud selles mõttes, et riigi üldhuvide kaitsmisel on vajalikkuse piirid ületatud. Sellelt seisukohalt välja minnes ja tasakaalustades isiku ja riigi huvisid komisjon leidis, et oleks võimalik välja heita § 29 teise lõike esialgses tekstist lõpposa, mis teatud juhtumitel oleks andnud Siseministrile õiguse määrata isikuile, kes teatud kohtadest on välja saadetud, kindla elamispiirkonna ja keelata sealt lahkumise. Erilisi vastuvaidlusi see Valitsuse esindaja poolt välja ei kutsunud. Teine olulisem muudatus selles paragrahvis seis selles, et on ajaliselt piiratud Siseministri õigust keelata üksikute isikute viibimist ja asumist teatud kohtades. Komisjon asus seisukohale, et ajaliseks piiramiseks oleks küllaldane 1 aasta. Niisuguste muudatustega võeti komisjonis § 29 vastu. Väga palju oli sõnavõtte ja selle tagajärjel esitati ka ettepanek § 29 teise

lõike redaktsiooni muutmise kohta. See ettepanek komisjoni enamuse pooldamist ei leidnud, mispärast selles osas võeti § 29 vastu endises redaktsioonis. Küsimus seisib nimelt selles, nagu toonitati osa komisjoni liikmete poolt, et kas on vajalik Siseministrile anda õigus keelata üksikutele isikutele viibimist või asumist kohtades, kus nende tegevus või käitumine „võib ohustada“ riigi julgeolekut või avalikku korda, või oleks küllaldane, kui seda piirata juhul, kus isiku tegevus või käitumine „ohustab“ riigi julgeolekut või avalikku korda. Sõnavõttudes räägiti sellest, et mida peavad siis need isikud, kellele keelatakse viibimine ja asumine teatud kohtades, lõppude lõpuks korda saatma selle eelnõu esialgse redaktsiooni järgi. Nad avalikku korda ja riigi julgeolekut veel rikkunud ei ole, nende tegevus ja käitumine ei ohusta ka veel avalikku korda ja riiklikku julgeolekut. Aga kui nad neid rikkunud ei ole ja kui nende käitumine neid ei ohusta, miks siis neid välja saata? Ainult sellepärast, et võib-olla nende käitumine ja tegevus hakkab ohustama. Aga võib-olla ka ei hakka. See oleks nagu juba oletuste põhjal Siseministrile teatud õiguste andmine, mis kodanikkude liikumis- ja isikuvabadust tunduvalt piirab.

Teiselt poolt juhiti tähelepanu sellele, et see võib nii olla, et avalikku korda ja riiklikku julgeolekut ei ole rikutud ega ka ohustatud, aga et võib oletada, et niisugune ohustamine võib aset leida, ja võib-olla oleks üksikutel juhtudel vajalik Siseministrile anda õigus ka niisugustel juhtumitel välja saatmist määrata.

Nagu ma tähendasin, komisjoni enamus ei asunud sellele seisukohale, et seda vaja poleks teha, teissugused parandus-ettepanekud ei leidnud aga enamuse pooldamist.

Teistes paragrahvides, nagu ma tähendasin, ei ole mingeid muudatusi ega parandusi tehtud. Teen ettepaneku

asuda selle seaduseelnõu vastuvõtmisele II lugemisel paragrahvide viisi.

Juhataja: Üldiselt enne paragrahvide juurde minekut sõna ei soovita, seepärast asume seaduseelnõu arutamisele II lugemisel paragrahvide viisi. Kavatsen paragrahvide teksti ettekandmise ära jätta. Selle vastu ei vaielda.

§ 1—3, 1. peatüki 1. jao pealkiri, § 4—8, 1. peatüki 2. jao pealkiri, § 9—26, 1. peatüki 3. jao pealkiri, 1. peatüki pealkiri, § 27—36, 2. peatüki 1. jao pealkiri, § 37—42, 2. peatüki 2. jao pealkiri, 2. peatüki pealkiri, § 43, 3. peatüki pealkiri,

I osa pealkiri, II—V osa ühes pealkirjades ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Isikutõestamise ja liikumise seaduse eelnõu on II lugemisel üksikasjaliselt läbi arutatud ja paragrahvide viisi läbi hääletatud. Kuna parandusi ei ole tehtud, jääb III lugemine ära. Seaduseelnõu läheb Redaktsioonikomisjoni.

Koosolekut asub juhutama Riiginõukogu teine abiesimees A. Maurer.

7. Hüpotekide kinnistamise osas Notariaalseaduse täiendamise seadus — I lugemisel.

Aruandja Üldkomisjoni aruandja J. Holberg.

Kaasaruandja Majanduskomisjoni aruandja A. Onno.

Aruandja J. Holberg: Meil kehtiva seaduse järgi on Eestis asuvatel äridel õigus sõlmida lepinguid välisväeringus. Siiaamaani on meil kahtlus olnud, kas niisuguseid tehinguid, mis on sõlmitud välisväeringuis ja millele kindlustuseks on antud obligatsioone, saab kinnistada. Kahtluse kõrvaldamiseks tahetakse kehtivat seadust täiendada ja parandada ning lubada siin välisväeringus sõlmitud lepinguid kindlustada ka meie obligatsioonidega. Üldkomisjon leidis, et endiste Vene seaduste järgi sääraste obligatsioonide tegemiseks oli vaja Rahaministeeriumi, s. t. meie olukorras Majandusministeeriumi luba. Üldkomisjon asus seisukohale, et vastava loa peab andma Majandusminister. Teen ettepaneku

Hüpotekide kinnistamise osas Notariaalseaduse täiendamise seaduse eelnõu I lugemisel vastu võtta.

Kaasaruandja A. Onno: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Notariaalseaduse täiendamise seadus oli Riiginõukogu juhatuse poolt antud läbivaatamiseks ka Majanduskomisjoni, kes seda eelnõu kaalus majanduslikust küljest. Majanduskomisjon oli arvamusel, et käesolev seaduseelnõu võib tegelikult rakendamisele tulla ainult vähestel erandjuhtudel. Hüpotekide kinnistamine välisväeringus on erakordne toiming. See tuleb kasuks välismaal asuvale laenuandjale, kaitstes teda võimalikkude kursikõikumiste ja kursikahjude vastu ja võiks toimuda seepärast ainult neil vähestel juhtudel, kui see meie rahvamajanduse huvides on paratamatu ja möödapääsematu. Majanduskomisjoni arvates tuleks seepärast hüpo-

teekide kinnistamist välisväeringus pidada niivõrd tähtsaks küsimuseks, et selleks peaks olema iga kord Vabariigi Valitsuse luba. Pealegi on neid juhtusid õige vähe, nii et see Vabariigi Valitsust eriti ei koorma. Komisjon asendas seepärast § 325¹ sõnad „Majandusministri loal“ sõnadega „Majandusministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse loal“.

Toetan Üldkomisjoni aruandja ettepanekut — seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja J. Holberg: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb enne II lugemist Redaktsioonikomisjoni.

8. Riigi varade seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja P. Puusep: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Sellele eelnõuga tehakse kehtiva seaduse kolmes paragrahvis muudatusi. Kõige olulisem muudatus selles seaduses on see, et taetakse võimaldada riigi varasid, peamiselt vanametalle, vähese tasu eest või ilma tasuta anda Allveelaevastiku Sihtkapitalile ja ka teistele riigikaitsevahendite soetamisele kaasaaitamiseks moodustatud sihtasutistele. Enne ei olnud see võimalik. § 146, mis praegu kehtiv, on kolmes punktis ette nähtud, kuhu riigi varasid, mida enam tarvis ei ole, võib anda ja mahutada. Aga et nüüd on loodud sihtasutisi, kellel on riigikaitse- lised sihid, siis on tarvilikuks osutunud seda seadust muuta. Kolmes paragrahvis on tehtud väike muudatus, nimelt § 27 p. 2, § 114 p. 5 ja § 146 p. 2 on kustutatud sõna „sunduslikult“ kui ülearune ja sealjuures praktikas arusaamatusi tekitav omavalit- suste poolt ülalpeetavate asutiste suhtes. Muid muudatusi selles seaduses ei ole. Teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja P. Puusep: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Enne II lugemist läheb Riigi varade seaduse muutmise seaduse eel- nõu Redaktsioonikomisjoni.

9. Õhusõiduseaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Kask: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! See seadus on esitatud Riigikogule peamiselt kodifitseerimise korras, sest ta kuulub Seaduste Kogu IX köitesse, mis praegu on kodifitseerimisel. Sellega ühenduses on tulnud seadust täiendada ja parandada. Seoses Eesti liitumisega Õhusõidu korraldamise konventsiooniga 13. oktoobrist 1919 (C.I.N.A.) on ühtlasi vaja kohandada meie kehtivaid eeskirju nimetatud konventsiooni nõuetega. Ka Seaduste Kogu IX köitesse kuuluvate seaduste kodifitseerimise vajadusi arvesse võttes on tehtud Õhusõiduseaduses muudatusi.

§ 10 esimeses lõikes on täpsustatud õhusõiduki kui liiklemisvahendi definitsiooni ja on täiendatud õhusõidukite liikide loetelu Õhusõidu korraldamise konventsiooni vastava liigituse kohaselt žiiroplaani ja ornitopteriga. Esimene neist kujutab tiibadega lennukit, mis võib otse õhku tõusta ja selliselt ka maanduda, teine tähendab lennukit, mis lehvitab linnu kombel tiibu.

§ 16 kehtivas redaktsioonis väljend „lendamine“ on asendatud õigema väljendiga — „õhus liiklemine“, sest kõik lendavad aparaadid ei tarvitse olla õhusõidukid liiklemise mõttes, nagu näiteks plaanerid, mootor- ja purilennukid lennukõlvulisuse katsel, perioodilise tehnilise kontrolli katselendudel enne lennuloa uuesti väljaandmist, jne.

§ 17 kehtivat redaktsiooni on täpsustatud ja täiendatud vastavalt senini väljaku- junenud ja teiste riikide poolt kasutatavale õhusõidukite tehnilisele järelevalvele.

Uue vajaliku mõistena on sisse võetud korrashoiu-nõuded, s. o. järelevalveasutise poolt antavad eeskirjad, milledele vastavalt õhusõiduki konstruktsiooni ja seadmeid tuleb pidaja poolt perioodiliselt kontrollida, korrastada ja remontida ning mis piirideni võib lubada igasuguste koostöötavate seadmete kulumist ja mõõdete muutuvust.

§ 18 esimeses lõikes on „perioodiline järelevaatus“ asendatud õigema ja õhusõidukite juures tavaks muutunud „perioodilise tehnilise kontrolliga“.

Uue, senises seaduses puudunud mõis- tena on sisse võetud „lennuteenistuslik jä-

relevalve“, s. o. õhusõiduki jooksva hooldamise ja korrashoiutööde järelevalve selles mõttes, et õigeaegselt täidetakse järelevalveasutise poolt ettekirjutatud korrashoiunõudeid, peetaks vajalikke reisi, õhusõiduki ja mootorite päevikuid ja et õhusõidukeid kasutatakse ainult nende tüübile vastavateks ülesanneteks. Samuti on täpsustatud paragrahvi teist ja kolmat lõiget.

§ 19 senine eeskiri oli koostatud selliselt, et õhusõiduk kõigil, s. o. ka lennujaama piirkonnas toimuvatel õppe-, treeningu- ja katseleendudel, pidi kaasas kandma kõiki nimesitikus loetletud dokumente. Mujal riikides seda ei nõuta ja selle järele ei ole ka mingisugust tegelikku tarvidust, sest liigeldes lennujaama piirkonnas ei loeta õhusõidukit seal lahkunuks.

Seepärast on tegevuse hõlbustamise mõttes muudatus-ettepanekus ette nähtud võimalus, et õhusõiduk lendudel lennujaama piirkonnas ei tarvitse kõiki õhuliikluses vajalikke dokumente kaasas kanda, vaid ainult osa neist, s. o. need, mis on paratamatult tarvilikud, nagu õhusõiduki ja selle mootorite päevikud, samuti registrimistunnistus ja lennukõlvulisuse tunnistus ning lennuba. Sama paragrahvi on täiendatud õhusõidu korraldamise konventsiooni nõuete kohaselt, nimelt kohuslike dokumentide nimestikku on täiendatud matkapäevikuga ja mootorite päevikutega. Samuti on paragrahvi teksti täiendatud eeskirjaga, et nimestikus ettenähtud dokumentide vormi ja pidamise korra määrab Teedeminister, mida kehtivas seaduses ei olnud.

§ 23 teksti on täiendatud registreerimismaksu võtmise võimalusega, sest senine seadus seda võimalust ette ei näinud.

§ 25 kehtivat redaktsiooni on täiendatud selles mõttes, et mitte ainult ametiasutised ja õhusõidukite järelevaatajad ja katsetajad, vaid ka omanik või pidaja peab Teedeministeeriumile esitama eeskirjaga nõutavaid teateid.

§ 27 esimest lõiget on täiendatud selles mõttes, et ka lendurõpilasile väljaõppe kestel võimaldatakse õhusõiduki iseseisvat juhtimist. Ühtlasi on eeskirjas ette nähtud õppeloa väljaandmise võimalus, kuid ainult Teedeministeeriumis kinnitatud kursuste ja lennukoolide nimekirjas registreeritud õpilastele.

Teise lõike senine tekst jättis lahtiseks võimaluse, et mõnda liiki õhusõidukeid võis juhtida iseseisvalt ka isik, kes ei omanud vastavat kutsetunnistust ja lennuba. See on vastuolus § 26 ja § 27 esimese lõikega, seepärast on muudatuse teksti selles mõttes

parandatud, kuid ühtlasi oma mõistelt laiendatud võimalusega, et lennubasid võib liigitada ka teostatava ülesande järgi.

§ 28 teist lõiget on täiendatud eeskirjaga, et ka õppelendudel tuleb õhusõiduki vastutavaks juhiks lugeda kaasalendavat instruktorit.

§ 29 on täiendatud vastavalt konventsiooni nõuetele, et kutsetunnistused ja lennuloa antakse välja alles pärast vastavaid katseid, ning teiseks, et kutsetunnistuste ja lennubade väljaandmise, samuti lennuloa pikendamise või uuendamise eest võetakse tasu.

Kolmandaks on Teedeministrile antud õigus üles seada nõudeid õhusõiduki juhi vanuse alam- ja ülemmäära kohta. Meie kehtivas seaduses on ette nähtud ainult lennukijuhi vanuse alammäär, kuna aga rahvusvahelises konventsioonis eriti reisilennukite juhtide kohta on ette nähtud ka vanuse ülemmäär. See on loomulik ja tarvilik, sest seal on paljude inimeste elud tema hoolde usaldatud, mistõttu ka meil on nüüd täiendatud seadust nii, et peab ette nähtud olema lennukijuhtide vanuse alammäär ja ülemmäär.

§ 30 senine eeskiri nägi ette, et Teedeminister annab õhusõidukite juhtidele lennuloa üheaastase kestusega. See on vastuolus Õhusõidu korraldamise konventsiooni nõudega, mille kohaselt reisilennukite juhtidele antakse lennuloa ainult 6 kuuks, spordilennukite juhtidele aga teatud vanusepiirides kuni 2 aastaks. Lennuloa kehtivuse piirid tuleb seega korraldada vastava määrusega.

Peale selle on eeskirja täiendatud lennuloa uuendamise mõistega. Seda senises seaduses ei tuntud.

Õhusõidu korraldamise konventsioon näeb õhusõiduki meeskonnaliikmete (mehaanikud, motoristid, navigaatorid, raadiooperaatorid jne.) kutseoskuse ja tegutsemise kohta täpsed eeskirjad. Selle seaduse kehtiv redaktsioon ütleb ainult üldsõnaliselt, et Teedeministeerium võib üles seada tingimusi õhusõidupersonaali kutseoskuse ja võimete kohta. Tegelikult tuleb konventsiooni kohaselt ka meeskonnaliikmetele, samuti nagu õhusõidukite juhtidele, korraldada kutseoskuse katse, anda välja sellekohased kutsetunnistused ja ajaliselt piiratud tegutsemis- või tööloa. Sellekohased muudatused on ette võetud § 32.

§ 33 kehtivat redaktsiooni on muudetud ainult väljendusvormilt.

§ 48 teist lõiget on täiendatud „reklaam“-lendude sissevõtmisega ja sellega, et loa nõudmist on piiratud ainult maksuliste

lõbulendudega. Kui maksu ei võeta, siis ei ole ka tarvis luba nõutada. Riigi poolt antava toetuse õigesuunalise kasutamise järelevalveks on viimast lõiget täiendatud tegevuskavade esitamise nõudega.

§ 54 on nimetus „Postivalitsus“ asendatud nimetusega „Posti-, Telegraafi- ja Telefonitalitus“.

§ 57 on jäetud üldiselt endiseks, ainult üksikute alade loetelu on selguse mõttes täpsustatud. Juurde on võetud ülesannetena „õhusõiduteadete levitamine“, nagu seda Õhusõiduosakond teiste riikide eeskujul juba niigi teostab. Peale selle p. 4 all on ette nähtud lennu-meteoteenistuse korraldamine ja järelevalve Õhusõiduosakonna kompetentsina. Senini esines lennuteenistuses vajalike meteovaatluspunktide ja -jaamade üldkorraldajana Tartu Ülikooli juures tegutsev Meteoroloogia Observatoorium, kusjuures korraldamise aluseks oli Määrus reiselennuliinide meteoroloogiliste vaatluspunktide võrgu korraldamise ja vaatluste toimetamise kohta. Kuid lennu-meteoteenistus kujutab endast õieti osa kogu Õhusõiduosakonna julgeoleku võrgust ja peab seega vahenditult alluma õhusõidu julgeolekuteenistust korraldavale asutisele, kes on õieti Teedeministeriumi Õhusõiduosakond.

§ 58 on ainuke, kus Riigivolikogu on teinud parandusi võrreldes Valitsuse ettepanekuga. Valitsuse ettepanekus § 58 näeb ette, et Õhusõiduosakonna direktor arendab lennuasjanduse alal koostööd kaitseväe ja teiste lennuasjandusest huvitatud organisatsioonidega. Riigivolikogu on leidnud, et seda peaks tegema Teedeminister ise, ja seepärast on redaktsioon järgmine: „§ 58. Teedeminister võib sõlmida õhusõidu korraldamise huvides kokkuleppeid kaitseväe ja lennuasjanduse alal tegutsevate organisatsioonidega ja õhusõidu sanitaarteenistuse korraldamise alal Eesti Punase Risti Seltsiga — õhusõidulaste riiklike ülesannete täitmiseks.“ Juurde on tulnud Riigivolikogus ka veel see osa, et õhusõidu korraldamise huvides võib kokkuleppeid sõlmida sanitaarteenistuse korraldamise alal Eesti Punase Risti Seltsiga.

Edasi, § 60 korraldab teisiti Õhusõiduosakonna eelarveaasta. Senini oli see kalendriaastaga kooskõlas, nüüd kooskõlastatakse aruandeaasta riigieelarve aastaga.

§ 61 on jäänud sisuliselt muutmata, üksikute sissetulekute liike on ainult täiendatud ja täpsustatud vastavalt seaduses tehtud muudatus-ettepanekutele.

§ 62 kehtiva redaktsiooni teine osa kui üleliigne on välja jäetud, sest vastavad Tee-

deministri õigused on ette nähtud muudatus-ettepaneku üksikuid kõnesolevaid makse käsitlevates paragrahvides.

Edasi on täiendatud seadust § 71¹, mis näeb ette Teedeministrile õiguse anda määrusi seaduse elluviimiseks ja rakendamiseks. Kehtivas seaduses on see eeskiri osaliselt ette nähtud § 72 teises lauses. Kuna aga selle paragrahvi esimene lause, mis räägib seaduse jõustumisest, kodifitseerimisele ei kuulu, määruste andmise õigus peaks aga püsima jääma, siis osutus vajalikuks § 72 teise lause eeskiri üle viia omaette paragrahvi ja kehtivas redaktsioonis see lause kustutada. Samuti on kustutatud § 64, sest seal sisalduvad eeskirjad leiduvad § 60 uues redaktsioonis.

Seega, nagu näete, on käesolev seaduseelnõu peamiselt kodifitseerimise otstarbel meile tulnud. Sisulisi muudatusi ei ole ette nähtud ja neid ei ole ka Riigivolikogu teinud, peale ühe, nimelt § 58 esimese lõike sisus ja sõnastuses, kus varem oli ette nähtud, et Õhusõiduosakonna direktor arendab lennuasjanduse alal koostööd kaitseväe ja lennuasjanduse alal tegutsevate organisatsioonidega ning võib sõlmida õhusõidu korraldamise huvides nendega kokkuleppeid õhusõidulaste riiklike ülesannete täitmiseks. Kokkulepete sõlmimine õhusõidu korraldamise huvides kaitseväe ja lennuasjanduse alal tegutsevate organisatsioonidega on üle viidud Teedeministri võimkonda. Siis on ka veel juurde võetud Punane Rist.

Üldkomisjon ei leidnud vajalikuks teha sisulisi muudatusi käesolevas eelnõus, vaid tegi ainult mõned muudatused eelnõu sissejuhatavas osas, kus tuli ette võtta parandus seepärast, et sissejuhatavas osas paragrahvide loetluses oli välja jäänud § 54, mille muutmist taotletakse. See oli välja jäänud nii Valitsuse kui ka Riigivolikogu ettepanekust. Sissejuhatavas osas on aga märgitud § 73, milline paragrahv siiski ei esine ei Valitsuse ettepanekus ega ka Riigivolikogu ettepanekus. Sellepärast ongi meie poolt sissejuhatavat osa muudetud. On võetud juurde § 54 ja kustutatud § 73 kui siia mittekuuluv. Teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja A. Kask: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

10. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Juhataja: Päevakord on läbi. Enne koosoleku lõpetamist teen Riiginõukogu liikmetele teatavaks, et järgmine koosolek peetakse täna, s. o. kesknädalal, 20. märtsil 1940, kell 14.30 järgmise päevakorraga: 1. Jõuvankrite liini- ja juhuveo korraldamise seaduse muutmise seadus — lõpphääletamisel, 2. Isikutõestamise ja liikumise

seadus — lõpphääletamisel, 3. Kliiringarvete korraldamise seadus — II lugemisel, 4. Kaupade sisse- ja väljaveokrediidi korraldamise seadus — II lugemisel, 5. Hüpotekide kinnistamise osas Notariaalseaduse täiendamise seadus — II lugemisel, 6. Riigi varade seaduse muutmise seadus — II lugemisel, 7. Õhusõiduseaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.20.

M. Pung, H. Lauri, A. Maurer
Koosoleku juhatajad.

Artur Mägi
Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärk.

74. koosolek.

20. märtsil 1940.

Sisu:

1. Jõuvankrite liini- ja juhuveo korraldamise seaduse muutmise seadus — lõpphääletamisel.
2. Isikutõestamise ja liikumise seadus — lõpphääletamisel.
3. Kliiringarvete korraldamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
4. Kaupade sisse- ja väljaveokrediidi korraldamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
5. Hüpotekide kinnistamise osas Notariaalseaduse täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
6. Riigi varade seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
7. Öhusõiduseaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 14.43.

Juhatuse lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Jõuvankrite liini- ja juhuveo korraldamise seaduse muutmise seadus — lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Uesson**.

Juhataja: Redaktsioonikomisjoni poolt parandus-ettepanekuid ei ole tehtud.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Jõuvankrite liini- ja juhuveo korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

2. Isikutõestamise ja liikumise seadus — lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Maurer**.

Juhataja: Enne lõpphääletamisele asumist palun Redaktsioonikomisjoni aruandjat ette kanda komisjonis tehtud muudatused.

Redaktsioonikomisjoni aruandja **L. Eenpalu:** Teen ettepaneku

§ 29 vastu võtta Redaktsioonikomisjoni poolt redigeeritud kujul, nimelt

§ 29 teises lõikes sõna „ühe“ asendada numbriga „1“.

Aruandja A. Maurer: Ühinen Redaktsioonikomisjoni parandus-ettepanekuga.

Juhataja: Panen Redaktsioonikomisjoni parandus-ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Redaktsioonikomisjoni ettepanek on vastu võetud.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Isikutõestamise ja liikumise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

3. Kliiringarvete korraldamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja **O. Rütli**.

Juhataja: Kavatsen seaduseelnõu arutada ja otsustada osade kaupa ilma teksti ette kandmata.

I osa ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Kuna II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb ära III lugemine. Redaktsioonikomisjoni poolt ei ole parandus-ettepanekuid tehtud.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Kliiringarvete korraldamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

4. Kaupade sisse- ja väljaveokrediidi korraldamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja **O. Rütli**.

Juhataja: Kavatsen seda seaduseelnõu arutada ja otsustada osade kaupa, teksti ette kandmata.

I osa ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Kuna II lugemisel parandusi ei tehtud, jääb ära III lugemine. Seaduseelnõu kohta Redaktsioonikomisjonilt parandus-ettepanekuid ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Kaupade sisse- ja väljaveokrediidi korraldamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

5. Hüpoteekide kinnistamise osas Notariaalseaduse täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Aruandja Üldkomisjoni aruandja J. Holberg.

Kaasaruandja Majanduskomisjoni aruandja A. Onno.

Juhataja: Kavatsen arutada seda seaduseelnõu ja otsustada osade kaupa, teksti ette kandmata.

Aruandja J. Holberg: Teen ettepaneku

I osa ühes pealkirjaga vastu võtta Üldkomisjoni poolt esitatud redaktsioonis.

Kaasaruandja A. Onno: Teen ettepaneku

I osa ühes pealkirjaga vastu võtta sel kujul, nagu selle esitas Majanduskomisjon.

A. Kask: Lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! See küsimus iseendast ei oleks seda väärt, et tema juures kahe komisjoni vahel maid jagada. Aga et seda laadi asjadega on minevikus meie Vabariigi ministritel olnud sekeldusi, siis on vististi parem, kui neid küsimusi otsustab Vabariigi Valitsus. Meie aruandjad ei ole kumbki seda küsimust puudutanud, aga komisjonis juhiti tähelepanu sellele, et ühe seda laadi asjaga on ühel rahaministril olnud sekeldusi, kui ta andis loa välisväeringus obligatsiooni kinnistamiseks. Temale tikuti hiljem kallale ja pärast oli veel teisigi äpardusi. Et selliseid asju edaspidi ära hoida, soovitaksin vastu võtta Majanduskomisjoni redaktsiooni, kuigi kuulun mõlemasse komisjoni.

Aruandja J. Holberg (lõppsõna): Asi seisab selles, et siamaani oli maksev kord, et vastava loa andis rahaminister endise Vene seaduse alusel. Ka Vabariigi Valitsuse eelnõu oli koostatud sellises redaktsioonis. Üldkomisjon jäi samuti selle seisukoha juurde. Mis puutub selssele, et ministril oli sekeldusi, siis ei olenend see mitte sellest, et minister ei olnud küllalt kompetentne seda luba andma, vaid sellest, et vastav kinnisvara oli Maaseadusega võõrandatud, kuid

krepostiraamatutes ei olnud see veel riigi nimele üle kantud. Ma arvan, et seda luba võiks tõepoolest anda ikkagi Majandusminister. Üldkomisjon ei poolda seisukohta, et iga küsimuse ja asjaga otsekohe peab mine-ma Vabariigi Valitsusse, kus 10 meest peavad asja otsustama.

Kaasaruandja A. Onno (lõppsõna): Ka Majanduskomisjoni toodi kuuldavale neid väiteid, mis Üldkomisjoni aruandja siin esitas, nimelt et ei maksaks niisuguste asjadega koormata Vabariigi Valitsust. Teiselt poolt aga juhiti komisjonis tähelepanu sellele, et see seaduseelnõu tuleb rakendamisele ainult erakordseil juhtumel. See ei võiks eriliselt koormata Vabariigi Valitsust. Kuna teiselt poolt siin on võrdlemisi olulise küsimusega tegemist, peaks Majanduskomisjoni arvates loa andmine kuuluma Vabariigi Valitsusele.

Juhataja: Siin on 2 paralleel-ettepanekut, mis tulevad hääletamisele paralleelselt, kusjuures vastuvõetaks loetakse tekst, mis on saanud absoluutse hääleteenamuse. Tuletan veel ka seda meelde, et Üldkomisjoni ettepaneku järgi võib Majandusministri loal kinnistada, Majanduskomisjoni ettepaneku järgi aga Majandusministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse loal.

Koos on 32 liiget, seega on kvoorum olemas. Asun hääletamisele.

Kõigepealt tuleb hääletamisele Üldkomisjoni ettepanek. (Hääletatakse.)

Hääletamisele tuleb Majanduskomisjoni ettepanek. (Hääletatakse.)

Üldkomisjoni ettepaneku poolt on 7 häält, Majanduskomisjoni ettepaneku poolt on 24 häält. Majanduskomisjoni ettepanek on saanud poolt absoluutse hääleteenamuse. Seega on I osa ühes pealkirjaga vastu võetud Majanduskomisjoni poolt esitatud redaktsioonis.

II osa ühes pealkirjaga võetakse vastu.

Seaduseelnõu pealkiri.

A. Kask: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Redaktsioonikomisjonis lepiti kokku, et kui võetakse vastu Majanduskomisjoni ettepanek ja seadus läheb kokkukõlastamisele Riigivolikogusse, siis võiks muuta ka seaduse pealkirja, välja jättes selgitavad sõnad „Hüpoteekide kinnistamise osas“. Teen ettepaneku

seaduseelnõu pealkirjast kustutada sõnad „Hüpoteekide kinnistamise osas“.

Aruandja J. Holberg: Ühinen rnl. Kask'i poolt esitatud ettepanekuga.

Kaasaruandja A. Onno: Ühinen rnl. Kask'i poolt esitatud ettepanekuga.

Seaduseelnõu pealkiri ühes A. Kask'i parandusega võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Redaktsioonikomisjon seaduseelnõu kohta parandus-ettepanekuid teinud ei ole.

Kaasaruandja A. Onno: Teen ettepaneku

ära jätta seaduseelnõu III lugemine.

Juhataja: Tuletan meelde Riiginõukogu liikmetele, et seaduseelnõu III lugemine jääb ära, kui selle vastu on vähem kui $\frac{1}{4}$ Riiginõukogu koosseisust. Panen aruandja ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Notariaalseaduse täiendamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

6. Riigi varade seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja P. Pusep.

Juhataja: Kavatsen käesolevat seadust arutada ja otsustada ilma seaduseelnõu teksti ette kandmata.

§ 27 p. 2, § 114 p. 5, § 146, sissejuhatav osa ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Kuna II lugemisel parandusi tehtud ei ole, jääb ära III lugemine. Redaktsioonikomisjonil parandus-ettepanekuid ei ole.

Asun seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Riigi varade seaduse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

7. Õhusõiduseaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Kask.

Juhataja: Kavatsen seaduseelnõu arutada osade viisi ilma teksti ette kandmata.

I—III osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Kuna II lugemisel parandusi ei tehtud ja ka Redaktsioonikomisjon parandus-ettepanekuid ei ole teinud, jääb ära eelnõu III lugemine.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Õhusõiduseaduse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 15.08.

M. Pung

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärk.

75. koosolek.

4. aprillil 1940.

Sisu:

1. Välisteenistuse seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
2. Eesti Rahvusliku Jõukomitee seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
3. Aktsiaseltsi „Keskkassa“ aktsiate riigile omandamise seadus — I lugemisel.
4. Sõjaväekohtute seadustiku muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.
5. Seaduste Kogu IV köitesse kuuluvate riigikaitsealaste seaduste muutmise seadus — I lugemisel.
6. Töölise palgalise puhkeaja seadus — I lugemisel.
7. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu esimene abiesimees **H. Lauri** kell 10.45.

Juhatuse lauas abiesimees **H. Lauri**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Välisteenistuse seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Aruandja Välis- ja riigikaitse komisjoni aruandja **J. Soots**.

Kaasaruandja Majanduskomisjoni aruandja **J. Masing**.

Aruandja **J. Soots**: Käesolev seaduseelnõu on esitatud Vabariigi Valitsuse poolt selleks, et lahendada mõningaid ainelisi küsimusi välisteenistuse alal, mis on esile kerkinud praeguste erakorraliste aegadega. Seadus koosneb kahest osast. I osa käsitleb pensioni küsimust. Nimelt on praegukehtivas Välisteenistuse seaduses ette nähtud, et peale selle aja, mis välisteenistuses olevad isikud on teeninud ametikohtadel, mis Pensioni seaduse järgi on pensioniõiguslikud, arvatakse pensioniõiguslikuks ajaks ka välisteenistuse kandidaadiks olemise aeg, Välisministeeriumi käsutuses olemise aeg ja Eesti aukonsuli juures sekretäriks olemise aeg. Kuid see aeg arvestatakse ainult pooles ulatuses. Vabariigi Valitsus on leidnud, et niisugune kord teeb mõningaid takistusi inimeste teenistusse määramisel, ja sellepärast on esitanud ettepaneku, et nüüdsest peale see teenistusaeg arvestatakse pensioniõigus-

liku ajana täies ulatuses. Komisjon seda küsimust arutades leidis selle olevat otstarbekohase ning ühines selle seisukohaga.

II osa käsitleb tasu maksmist erakorralistel juhtudel välisteenistuses olevatele isikutele kui ka tasumist nende kahjude eest, mis need isikud on saanud sõja olukorras varanduslikult. Nimelt on selgunud, et praegusel ajal mõnes riigis rahakurss seevõrra ruttu muutub, et palk enam kuidagi ei vasta elukalliduse tõusule. Kui seda harilikus korras koosseisude ja palganormide muutmise korras läbi viia tahetakse, nõuaks see seevõrra pikka aega, et inimene jääks koha peal kimpu oma senise palganormiga. Sellepärast on käesolevas seaduseelnõus ette nähtud, et Vabariigi Valitsusel on õigus Välisministri ettepanekul maksta ajutiselt sääraстал juhtudel palgalisa kuni 35% ulatuses palga suurusel. Vabariigi Valitsus oli esitanud ettepaneku alguses 50% ulatuses, kuid Riigivolikogu on vähendanud seda normi 35% peale, millega ühines ka Riiginõukogu Välis- ja riigikaitse komisjon.

Siis on veel ette nähtud, et kui välisteenistuses seisev isik saab kahju sõja või muul tagajärjel, siis on Vabariigi Valitsusel õigus kinni maksta need kahjud. Et aga niisugune kord ei rikuks riigielarvet, siis on ette nähtud, et seda võidakse teha ainult elarve piirides. Kui on tegemist väikeste summadega, siis võib krediidi käsutaja need summad ise välja maksta, suuremate summade korral tuleb aga selleks krediiti nõutada lisaelarvega. Välis- ja riigikaitse komisjon seda seaduseelnõu arutades leidis, et need ettepanekud on põhjendatud. Komisjoni aruandjana teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Kaasaruandja **J. Masing**: Välisteenistuse seaduse muutmise seadus oli läbi vaatamisel ka Riiginõukogu Majanduskomisjonis, kus see võeti vastu muutmatult. Majanduskomisjoni aruandjana ühinen Välis- ja riigikaitse komisjoni aruandja poolt tehtud ettepanekuga.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja **J. Soots**: Teen ettepaneku I ja II lugemise vahel mitte kinni pidada kahepäevasest vaheajast.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

2. Eesti Rahvusliku Jõukomitee seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja B. Rostfeld: Eesti Rahvusliku Jõukomitee seadus anti dekreedina 1935. a. lõpul. Jõukomitee ülesanded on kahesugused. Ühelt poolt on tema ülesandeks jõuallikate uurimine, nende kasutamise aluste selgitamine, kasutamise propageerimine ja elektrifitseerimiskavade kaalumine ning teiselt poolt järelevalve teostamine aurukatelde ning masinate ja elektri- ning teiste jõuseadiste kohta ja lubade andmine säärase seadiste ülesseadmiseks ja kasutamiseks. Käesolev seaduseelnõu muudab ja täiendab peamiselt Eesti Rahvusliku Jõukomitee seaduse neid paragrahve, mis käsitlevad tema järelevalvefunktsiooni. Nimelt on Eesti Rahvusliku Jõukomitee seaduse kasutamisel 4 aasta jooksul tekkinud vajadus mõnede muudatuste teostamiseks, et haarata tehnilisi nähtusi vastavalt kodanike julgeoleku nõuetele. Selleks on jõukomitee seaduse muutmise seaduse eelnõus ette nähtud täiendused järelevalve laiendamiseks uutele piirkondadele ning endiste kui ka uute piirkondade täpsem piiritus.

Asudes üksikute paragrahvide juurde leiame, et § 1, mis käsitleb jõukomitee eesmärgi ja ülesandeid, jääb esimeses 5 punktis muutmata, kuna sama paragrahvi p. 6 saab uue redaktsiooni, mis sisaldab endise mõtte, kuid lühema sõnastusega.

§ 2 loetleb, missugused seadused kuuluvad jõukomitee järelevalve alla. Seda paragrahvi on muudetud ja täiendatud nii sissejuhatavas osas kui ka üksikutes punktides. Kõik need muudatused ja täiendused on peamiselt tehnilise iseloomuga ja nad on võrdlemisi üksikasjaliselt kirjeldatud eelnõule juurdelisatud Vabariigi Valitsuse seletuskirjas. Sellepärast ma praegu neid muudatusi ja täiendusi refereerima ei hakka, kuid tarbe korral võiks hiljem selle kohta täiendavaid seletusi anda.

§ 3 näeb ette jõukomitee liikmete ametikestuse. Senini oli jõukomitee liikmete ametikestuseks 3 aastat, nüüd on aga ettepanek seda pikendada 5 aasta peale, arvesse võttes seda, et 3-aastane tähtaeg on lühike ja sagedased valimised on võrdlemisi suur ning aeganõudev toiming.

Lisan juurde, et jõukomitee koosneb 20-st liikmest, neist 16 on määratavad osalt ministeeriumide, osalt mitmesuguste asu-

tiste poolt, kuna 6 on valitavad.

Vastavalt § 3 muutmisele tuleks muuta ka § 27, mis määrab jõukomitee juhatuse liikmete ametikestuse. Senises seaduses oli 3 aastat, nüüd viiakse see 5 peale.

Lõpuks on veel muudetud seaduse § 9. Sellega määratakse täpsemalt, missugusesse valijate liiki kuulub vastava tööstusettevõtte valdaja. Valijate liike on 6, kusjuures nende arv jääb endiseks.

Riigivolikogu on Eesti Rahvusliku Jõukomitee seaduse muutmise seaduse eelnõu muutmata vastu võtnud, ühinedes Vabariigi Valitsuse seletuskirjas toodud motiividega. Ka Riiginõukogu Majanduskomisjon ühines nende motiividega. Seepärast Majanduskomisjoni aruandjana teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja B. Rostfeld: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

3. Aktsiaseltsi „Keskassa“ aktsiate riigile omandamise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja J. Siiver: Aktsiaselts „Keskassa“ asutati selleks, et finantseerida riiklikke tööstusi ja teisi riiklikke ettevõtteid. Ta on töötanud umbes ühe aasta ja liikmeteks on umbes 23 ettevõtet, kelle põhikapitalist on üle 50% riigi käes. Keskassa on selle aja sees, nagu Majandusministri abi eile komisjonis tähendas, heade tagajärgedega töötanud. Tema tegevus on arenenud, bilanss on tõusnud 19 milj. kr-le 1 märtsiks s. a. ja hoiuseid on 10 milj. kr. Et riiklikud ettevõtted saaksid oma tegevust korraldada ja arendada — eriti fosforiidivabriku ellukutsumisega — on a/s. „Keskassa“ tegevus laienenud —, selleks on vaja ka Keskassa põhikapitali vastavalt suurendada. Kuna praegune põhikapital on 1 milj. kr., siis ei jätku sellest põhikapitalist, et kõiki ettevõtteid rahuldavalt finantseerida. Käesolev seaduseelnõu näeb ette põhikapitali suurendamise 5-kordseks, s. t. 5 milj. kr-le. See on osalt ka prestiiži küsimus, sest ei saa nii väikese põhikapitaliga finantseerida ettevõtteid, kelle oma põhikapitalid on 5 korda suuremad. Neil kahel põhjusel on otsustatud a/s. „Keskassa“ põhikapital suurendada

5 milj. kr-le. Vabariigi Valitsuse seletuskirjas on vist viga, sest seal on öeldud — 4 milj. kr-le, peab aga olema 5 milj. kr-le. Valitsus teeb selle ettepaneku tingimusel, et 60% aktsiatest peab riigi käes olema. Valitsus ei anna nende aktsiate vastu raha, vaid Pikalaenu Panga pantkirju, mis praegu on Valitsuse käes kasutada. Muidugi tuleb küsida, mida Keskkassa nende pantkirjadega peale hakkab, sest laenudena ja finantseerimiseks neid kasutada ei saa. Seepärast peab Keskkassa, kui see tarvilik on, pantkirjad rahaks muutma. Komisjonis oli arutusel küsimus, et kui nii suure summa peale pantkirju välja antakse, kas see väärtpaberite turgu ülemääraselt üle ei ujuta. Kava kohaselt Keskkassa pandiks neid pantkirju raha muretsemisel, seega pantkirjad turule ei läheks.

Teiseks tõsteti komisjonis üles küsimus, et kui tahetakse suurel määral krediteerimist ette võtta, kas see siis mitte liiga suurel määral rahaturgu ei mõjasta, nagu näiteks fosforiidivabriku ehitamise puhul. Komisjonis toodi veel ette küsimus, et kas Keskkassa eramajandusele ja erakapitaliga töötavatele pankadele võistlust ei tekita. Kardeti, et kui riiklik Keskkassa peaks tegutsema hakkama, siis erapankadel paratamatult tuleb piirata oma tegevust.

Kui Keskkassa üks aasta tagasi asutati, siis erapangandus oli väga selle asutamise vastu, sest kardeti, et erapankade tegevus väheneb, sest Keskkassa hakkas tegutsema hariliku panga põhikirja alusel. Keskkassa võis toimetada kõiki pangaoperatsioone — raha hoiule võtta, vastu võtta rahasaatmisi, transfereerimisi, teostada valuuta müüki ja ostmist jne. Ja seda kõike tegi ta hariliku panga põhikirja järgi. See kõik oli ajal, mil kõneldi pankade arvu vähendamisest. Pea-raskuseks erapangandusele oli hoiusummade vastuvõtmine Keskkassa poolt. Siis aga anti Keskkassa asutamise puhul lubadus, et üldist hoiusummade vastuvõtmist ei tule, et see võib sündida vaid Majandusministri loal ja et raha võivad Keskkassale hoiule tuua ainult Keskkassa liikmed. See asjaolu pan-kasid rahuldab.

Mis puutub samade ettevõtete finantseerimisse teiste pankade poolt, siis erapangad ei oleks suutnud neid riiklikke ettevõtteid finantseerida. Meie erapangad töötavad väikese kapitaliga ja neil ei oleks võimalik nii suurel määral krediite avada. Teiseks vajavad need ettevõtted ka niisuguseid krediite, mida pangad oma põhikirja järgi anda ei saa, nagu kinnisvarade muretsemiseks suurel arvul summasid anda jne. Nii oleksid

erapankadele alles jäänud harilikud pangaoperatsioonid. Kuid ka need operatsioonid, nagu valuutamüük ja teised välismaaga seoses olevad operatsioonid, on niikuinii erapankade käest ära libisenud ja suuremalt jaolt Eesti Panga kätte läinud. Seega ka selles küsimuses ei või erapangad nuriseda, et see asutis nende tegevusse kitsendust tooks. Pangategelastega rääkides selgub, et saadakse väga hästi aru, et erapangad ei oleks suutnud nii suuri laene anda ja nii suuri hoiusummasid vastu võtta, sest nad ei suuda pidada nii suuri kassareserve, mis miljonitesse ulatuvad. Seepärast peab Keskkassa vastavaid operatsioone toetama. Mitmed erapangad ei ole praegusenigi veel jõudnud riiklike ettevõtete hoiusummasid tagasi anda. Selles mõttes eramajanduse seisukohalt komisjonis Keskkassa aktsiate riigile omandamise seaduse vastu vaidlust ei tekkinud. Komisjon ühines Riigivolikogu poolt vastuvõetud seaduseelnõuga ja võttis ta muutmatult vastu. Majanduskomisjoni nimel teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja J. Sihver: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

4. Sõjaväekohtute seadustiku muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja J. Müller: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Arutusele tuleb eelnõu sisaldab mõningaid muudatusi kehtivas Sõjaväekohtute seadustikus ning näeb ette mõningaid täiendusi selle seaduse juurde uute normidena. Selle seaduseelnõu I osa käsitleb muudatusi, II osa uusi norme, III osa üleminekuaja norme, IV osa kustutab Sõjaväekohtute seadustiku kehtimapanemise seadusest § 16, viies selle üle seadustikku enesesse, ning V osa määrab ära seaduse jõustumise momendi.

I osa, nagu tähendasin, käsitleb muudatusi kehtivas Sõjaväekohtute seadustikus. Need muudatused on tingitud peamiselt muudatustest Kriminaalkohtupidamise seadustikus. Sõjaväekohtud on erikohtud, mis pärast loomulikult nende ehitus ja tegevus on rajatud vastavalt erialalistele tarvidustele ja normidele, kuid peajoontes baseerub Sõjaväekohtute seadustik üldkohtute, s. t. kodanlike kohtute ehitusele ja kriminaal-

protsessile. Sõjaväekohtute seadustik, nagu teada, hakkas kehtima 1938. a. Selle aja jooksul on aga tehtud juba terve rida muudatusi ja täiendusi üldises kriminaalprotsessis. Tahaksin tähendada siia juurde, et Sõjaväekohtute seadustik läheb oma ehituselt lahku kodanlike kohtute seadustikkudest: ta hõlmab nii protsessi kui ka kohtute korraldust, kuna kodanlike kohtute jaoks on kaks eri seadustikku — protsess eraldi ja Kohtute seadustik eraldi. Sellepärast leiame käesolevas eelnõus muudatusi ja täiendusi nii ühelt kui ka teiselt alalt. Puudutaksin lühidalt mõnda I ossa puutuvat muudatust.

SKS § 117 kustutatakse eelnõus p. 2. See on sattunud üleearuselt seadustikku, sest ta on vastuolus sama seadustiku §-ga 163, mis näeb ette sõjaväe ametkohtunikkude distsiplinaarasjade ajamise korra. § 217 p. 2 täiendatakse vastavalt täiendustele Kriminaalkohtupidamise seadustiku (KKS) § 27. Diviisikohtud vastavad oma iseloomult ja kompetentsilt meie jaoskonnakohtutele ning kõnesolevad normid määravad vastavalt asjade alluvuse. Niisamuti on kooskõlastatud § 232, 254 ja 282 vastavalt Kriminaalkohtupidamise seadustiku § 33, 58 ja 69 uue, 1938. a. redaktsiooniga. SKS § 249 on kustutatud teine lõige kui üleearune. § 422 on kooskõlastatud KKS §-ga 217, sest mõlemate nende normide muutmise on tingitud uuest Põhiseadusest, ja nimelt PS § 10 kolmandast lõigest, mis määrab ära kodaniku kaitsealused tema vahistamise korral. Samuti on § 436 ja 538, nagu ka KKS vastavate normide muutmise tingitud uuest, kehtivast Põhiseadusest. Neis normides on ette nähtud riigi funktsionääride õigused nende ülekuulamise vajaduse korral kohtu-uurija poolt ja diviisikohtus.

§ 383 ja 438 on täiendatud viitega KKS §-le 186.

§ 886 on kooskõlastatud KKS §-ga 538 selle 1938. a. redaktsioonis. Need normid määravad kindlaks korra, kuidas toimida asitõenditega ning süüteo läbi saadud asjadega. § 990 on kustutatud p. 4. See oli § 117 analoogiline viga, seega seaduses üleearune. § 1118 ja 1119 on täiendatud mõnede viidetega Kriminaalkohtupidamise seadustiku mõnele normile ning mõned viited kui mittevastavad on kustutatud. § 1213 täiendatakse uue lõikega. See lõige on õieti otsustarbekohasuse mõttes juurde loodud. See norm annab Sõjavägede Ülemjuhatajale ja Sõjaministrile vastavalt õiguse delegeerida oma võimu üksikute väeosade ülematele alates diviisiülemast ja sellest kõrgemaile süüd-

laste-mittesõjaväelaste sõjaväekohtu alla andmise suhtes. See on tarviduse korral vajalik asja kiire otsustamise ja karistuse efektiivsuse saavutamise mõttes.

Eelnõu II osa käsitleb uusi norme. § 61¹ on õieti siult see norm, mille me IV osas kustutame. See ümberpaigutus on tingitud sellest, et Sõjaväekohtute seadustiku maksmapanemise seadusse on sattunud norm, mis oma alalise normi iseloomu poolest peaks kuuluma seadustikku enesesse. § 1186¹—1186⁶ on täienduseks Sõjaväekohtute seadustiku IV osale, mis räägib sõjaväekohtute menetluse korra sõja- ja kaitseesiskorra kestuse ajal. Need normid nimelt puudutavad sõjaväekohtute koosseisude komplekteerimist sõja ja mobilisatsiooni ajal ametkohtunikkude suhtes. On teada, et meie sõjaväekohtute koosseis on rahu ajal võrdlemisi piiratud, mispärast harilikult koosseisust sõja ajal ei jätkuks, sest tekivad uued väeosad, koos nendega ka uued kohtud, kusjuures nende komplekteerimine rahuaja seaduste järgi ei oleks võimalik. Uute normidega on tehtud vajalik korrektiiv — luuakse võimalus nimetada juriidilise ettevalmistusega ohvitseri juba painduvatel alustel Sõjaväe Kõrgema Kohtu esimehe, siis alaliste liikmete, kohtu-uurija ja diviisikohtu esimehe kohtadele. Langeb ära määratava nõusoleku küsimus neile kohtadele määramisel, mis on loomulikult nõutav rahuaegses teenistuses.

Kaks viimast normi käsitlevad kohtunike vabastamise küsimust pärast sõja või demobilisatsiooni lõppu ning nähakse ette, mis suguses järjekorras nende vabastamine toimub. See oleks üldjoontes kõik, mis öelda selle osa uute normide kohta.

III osa käsitleb üleminekukorda juhaks, kui diviisikohtus mõni asi, mis uute seaduste alusel diviisikohtule enam ei allu, poolle arutusel on.

IV osa näeb ette Sõjaväekohtute seadustiku kehtimapanemise seadusest § 16 kustutamise, see kanti §-na 61¹ üle eelnõu II ossa.

V osa määrab seaduse kehtimahakkamise momendi.

Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõu on Riigivolikogu poolt vastu võetud paari vähema redaktsioonilise muudatusega ning täiendusega SKS § 217, mis tingitud sellest, et ajal, kui eelnõu oli arutamisel Riigivolikogus, hakkas kehtima Kriminaalseadustiku muutmise seadus, kus täiendati § 27, nimelt suurendati jaoskonnakohtute alluvust. Vastavalt on tehtud siis ka parandus SKS § 27. See Riigivolikogu täiendus tuleks ka siin vastu võtta.

Üldkomisjon Riigivolikogu poolt vastu võetud seaduseelnõu läbi vaadates selles mingeid muudatusi ei teinud. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja J. Müller: Teen ettepaneku eelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

5. Seaduste Kogu IV kõitmesse kuuluvate riigikaitsealaste seaduste muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Tõnisson: Austatud härra Esimees! Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Seaduste Kogu IV kõitmesse kuuluvate riigikaitsealaste seaduste muutmise seaduse eelnõu koosneb 12 osast ja puudutab 8 seadust. Need 8 seadust moodustavad selle Seaduste Kogu 8 esimest osa. Need seadused on järgmised: Arsenali seadus, Sõjamineisteriumi hobusekasvanduse seadus, Sõjateadusliku Kirjanduse Edendamise Kapitali seadus, Laskeplatside seadus, Sõjaväe haiguskindlustuse seadus, Sõjaväelaste Pensioni seadus, Sõjaväeteenistuse seadus ja Riigikaitsealaste sundkoormatuste seadus. Nendes seadustes on tehtud muudatusi arvult järgmiselt: Arsenali seaduses 2 paragrahvis, Sõjamineisteriumi hobusekasvanduse seaduses 8 paragrahvis, Sõjateadusliku Kirjanduse Edendamise Kapitali seaduses 4 paragrahvis, Laskeplatside seaduses 1 paragrahvis, Sõjaväe haiguskindlustuse seaduses 9 paragrahvis, Sõjaväelaste pensioni seaduses 17 paragrahvis, Sõjaväeteenistuse seaduses 9 paragrahvis ja Riigikaitsealaste sundkoormatuste seaduses 1 paragrahvis. Muudatused on osalt redaktsioonilised, osalt terminoloogilised, osalt säärased, mis on tingitud kodifitseerimisest, ja osalt ka, kuigi hoopis vähesel arvul, — sisulised. Peale tähendatud osade on selles eelnõus veel 4 eri osa — pealkirjadega IX, X, XI, XII. Need osad käsitlevad puhtterminoloogilisi muudatusi kõigi seaduste kohta, mis paigutatud IV kõitmesse.

Seaduseelnõu on Riigivolikogu poolt vastu võetud 13. märtsil käesoleval aastal. Riigivolikogu on eelnõus teinud ainult ühe väikese paranduse, nimelt Sõjaväelaste pensioni seaduse § 41. Riigivolikogule Vabariigi Valitsuse poolt esitatud ettepaneku tähendatud paragrahvi esimene lõige ütleb „kaadrisõ-

duri ametikohal ülemana või kohustetäitjana“, Riigivolikogu võttis vastu selle asemel: „kaadrisõduri ametikohal ülemana või ajutise ülemana“. See on ainus parandus, mis Riigivolikogu poolt selles eelnõus on tehtud. See eelnõu oli Riiginõukogu Üldkomisjonis arutamisel, kusjuures Üldkomisjon ei teinud omalt poolt eelnõus mingeid parandusi. Ka ei tehtud seal parandus-ettepanekuid. Kuid Üldkomisjonis avaldati siiski mõtteid mõne üksiku asja kohta selles eelnõus. Need mõtted käsitlesid järgmisi momente. Kõigepealt kõneldi Sõjaväe haiguskindlustuse seaduse muutmise seaduse sissejuhatavast osast. See sissejuhatav osa räägib muudatustest, kuid tegelikult need muudatused on nelja liiki ja sisult mitte ainult muudatused, vaid ka täiendused ja osalt isegi kehtivuse kaotamine. Arvati, et seaduse sissejuhatav osa oleks võinud säärane olla, et ta haaraks kõiki muudatuse liike, kuid parandus-ettepanekut siiski ei tehtud. Edasi peatuti sama seaduse § 31 viimase lõike juures, kus räägitakse tasuta ravimite ja ravivahendite andmisest haigetele tema kodus. Eelnõu räägib nimelt, et haigetele ta kodus ei anta tasuta ravimeid. Komisjonis arvati, et see võiks siiski tasuta sündida. Edasi peatuti sõjaväelaste liikide nimetuste juures, nende liigituste muudatuste juures. Arvati nimelt, et need on liiga raskepärased ja pikad, näiteks aspirant mitte-kaadriallohitser või aspirant-kaadrisõdur jne. Arvati, et oleks olnud parem, kui oleks leitud teisi vorme, mis lühemad ja kergemad tarvitada. Kuid siiski peeti kõiki neid momente, millede juures peatuti, sedavõrd vähetähtsateks, et parandusi ei tehtud. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja A. Tõnisson: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

6. Tööliste palgalise puhkeaja seadus — I lugemisel.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja L. Eenpalu: Väga lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Esitatud seaduseelnõu — Tööliste palgalise puhkeaja seadus — on sotsiaalseaduste sarjas üks neist uutest

seadustest, mida igati tuleb tervitada, sest see käsitleb rahvatervishoiu ja tööviljakuse arendamise seisukohalt väga olulist ja tarvilikku tööliste puhkeaja korraldamise küsimust. Esitatud seaduseelnõuga asendatakse Riigivanema dekreediga 21. detsembrist 1934 kehtimapanud Tööstustööliste puhkeaja ja töölepingute lõpetamiseks tarviliku ülesütlemise aja pikenduse seadus, mille II osa niikuinii kaotas oma kehtivuse vahepeal kehtimahakanud uue Tööliste töölepingu seadusega. Vabariigi Valitsuse seletuskirjas Valitsuse eelnõu juurde öeldakse ka, et kehtiva seaduse I osa vajab täiendamist ja parandamist, sest see on kahjuks liiga väikese ulatusega tööliste kontingendi suhtes, kellede kohta ta kehtib. Peale selle esineb seal mõningaid puudusi ja arusaamatusi, mis on üles kerkinud seaduse rakendamisel.

Tähtsamad neist on järgmised. Tööandjal oli õigus palgalise puhkeaja eest maksta tasu põhipalga alusel. Ükski seadus aga ei määra kindlaks, mida lugeda põhitöötasuks. Seepärast mõned tööandjad on palgalepingutesse hakanud võtma põhitasu nime all väga väikesi tasunorme, mida tööliste tööolles neile kunagi ei maksta, ja palgaramatu osas, kus ette nähtud muud palgatingimused, on kirjutatud tunnitöö puhul lisaprotsente, mõnikord 50—100%. Selliste arusaamatuste vältimiseks on § 3 ette nähtud tasu puhkeaja tegeliku teenistuse järgi normaaltööajal. Ka antakse seaduseelnõus tööliste õigus puhkuse ajal loobuda naturaaltasust ja nõuda selle asendamist rahaga, eriti toidustamise asemel, sest puhkeajal, mil tööline siirdub maale, tal ei ole võimalik kasutada naturaaltasu toidu osas.

Käesoleva seaduse alla kuuluksid § 1 järgi kõik töölised, kellede kohta kehtib Tööliste töölepingu seadus, välja arvatud hooajatöölised. Seega on uus seadus märksa laiem. Endise seaduse järgi võisid puhkust saada nende tehaste, vabrikute ja kaevanduste töölised, kus tööl oli vähemalt 5 töölisi, kui nad töötasid päeva-, tunni- või tükitöö alusel. Uue seaduse järgi hakkaksid puhkust saama peale nende veel kuupalgalised töölised tööstuslikkudes käitistes, välistöödel töötajad, nagu ehitustöölised, kui nad ei ole hooajatöölised, kaubanduslikes käitistes, restoranides ja teistes söögi- ja joogikohtades teenivad isikud, samuti ka majateenijad.

Uue seaduse koostamisel on võetud arvesse ka naabermaade seadusi. Esitatud seaduseelnõu ei ole siiski nii laiaulatuslik kui Soome ja Skandinaavia maade seadused, sest meil on juba varem äride ja kontori-

teenijate puhkeaege korraldatud Äride ja kontorite töökorralduse seadusega ja põllutööliste puhkeaege Põllutööliste seadusega. Praegu on veel korraldamata meremeeste ja vaimsel alal töötajate puhkeaege, samuti metsatöölise ja teiste hooajatöölise puhkeaege.

Vabariigi Valitsuse eelnõu suurendab puhkust võrreldes endise seadusega ja annab tööliste moraalise õiguse puhkuse saamiseks ka siis, kui ta tööandja juures on teeninud ühe aasta kokku. Kehtivas seaduses on ette nähtud katkestamatu teenistus. Rahvusvahelise konventsiooniga ja teiste maade seadustega kooskõlas antakse noortööliste 2-nädalane puhkus ka üheaastase teenistuse järel.

Käesolev seaduseelnõu Riigivolikogu Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjonist tulles sai järgmiste muudatuste osaliseks:

§ 2 muudeti nii, et töölisel on õigus saada 2-nädalast puhkust juba 3-aastase teenistuse järel. Vabariigi Valitsuse eelnõu kohaselt omandas tööline selle õiguse alles 7-aastase teenistuse järel. Puhkusliike jäi seega nüüd 2 endise 3 asemel. Parandus on tehtud arvamuses, et ka meie tööpinge juures see on täiesti õigustatud.

§ 3 on sisse võetud päevapalga arvestus ka nädalapalgaliste kohta ja uued alused päevapalga arvestamiseks kuu- ja aastatöölise kohta, mis tundub igatahes õiglase mana.

§ 4 muudatus on tingitud muudatusest §-s 2.

Et 7-aastase tööaja liik on välja jätud, siis vastavalt sellele on ka tööle asumise tähtaega muudetud. Vabariigi Valitsuse eelnõus arvestati tööaja algus 1. jaanuarist 1933, seega oli ette nähtud 7-aastane tööaeg. Kuna nüüd võeti aluseks 3-aastane tööaeg, siis sellekohaselt arvestatakse tööaja algust 1. jaanuarist 1937.

§ 6 täiendati ses mõttes, et sama paragrahvi eeskirjad kehtiksid ka tähtajalisel lõppevate lepingute kohta, kuna eelnõus on kõneldud ainult tööandja poolt lõpetatavaist lepinguist.

§ 7 on juurde tulnud uus lõige, mille järgi tööandja on õigustatud puhkuse andmata jätma asendamatusette tõttu mitte üle ühe korra järjest.

Riigivolikogu ühines komisjoni poolt tehtud parandustega, millega esitatud eelnõu sai veelgi paremaks.

Riiginõukogu Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjon, arutades Tööliste palgalise puhkeaja seaduse eelnõu, ühines Riigivolikogu eelnõuga, välja arvatud § 5, mille komisjon esitab kahes variandis. Esimene variant vas-

tab Riigivolikogu eelnõu vastavale paragrahvile, teine on Riiginõukogu komisjonis tehtud ettepanek, mis sai võrdselt häält Riigivolikogu ettepanekuga.

Teise variandi vajadust põhjendati komisjonis järgnevalt: puhkeajaga tuleks arvestada suvipuhkusena, millena ta õieti peaks olema mõeldud, sest puhkus talvel või hilisul, mida mõned tööandjad on määranud, ei anna töölisele seda tarvilikku värskust, mida ta vajab pingutavas töös, eriti kinnistes ruumides töötamiseks. Kuna esimeses variandis Riigivolikogu eelnõu kohaselt § 5 on öeldud, et töölisel on õigus saada puhkust jooksval kalendriaastal, s. t. 1. jaanuarist kuni viimase detsembrini, kuigi kehtiva seaduse järgi võis saada 1. jaanuarist kuni 30. septembrini, siis teise variandi järgi on § 5 sõnastatud järgmiselt: „§ 2 ettenähtud puhkust peab tööandja töölisele andma 1. aprilli ja 1. novembri vahel“.

Sooviavaldusena Maa-, töö- ja rahvahealu komisjon pidas tarvilikuks rõhutada, et § 1 teist lõiget, millega Sotsiaalminister määrab hooajatöö mõiste, sest see eelnõus ei ole määratletud, mitte liiga ei laiendataks ja seetõttu ei jäetaks suuremal arvul töölisi ilma puhkeajata. Oleks hea, kui seadus hõlmaks võimalikult palju töölisi, võimaldades neile nii tarvilikku palgalist puhkust. Komisjonis kõneldi ja tehti ettepanekuid veel selle kohta, et oleks vajalik anda kõigile töölisele juba üheaastase teenistuse järel 2-nädalast puhkust. Kuid need ettepanekud ei saanud komisjonis enamust ning lükati tagasi.

See oleks lühidalt kokkuvõetuna kõik. Teen ettepaneku

Töölise palgalise puhkeaja seaduse eelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. N a e r e s : Lugupeetud Esimees, väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Sõna võttes ma ei tahaks selle seaduse vastu vaielda, vaid pooldan kõige südame ja hingega, et on saadud nii kaugele, et meie töölised hakkavad saama ka seadusnormide järgi puhkust. Kuid ühe asja juures tahaksin siiski natuke peatuda. Ei näi olevat normaalne, kui kõrvutame oma sotsiaalseadusandlust suurtööstuslike riikidega. Me näeme, et käesolevas seaduseelnõus ei tehta vahet väiketööstuse, käsitööstuse ja suurtööstuse vahel, vaid pannakse kõik n.-ö. ühte patta ja ühte ruumi. Kuid me õieti kõik peaksime olema teadlikud sellest, et väiketööstuse või käsitöölise kandejõud on võrreldes suurtööstusega niisama kui kärbsel elevandi kõrval, seepärast tuleks väiketööstuse ja käsitöölise suhtes maksma panna eriseadused ja erinor-

mid. Ma ei vaidle selle vastu, et 2-nädalane puhkeajaga pole töölisele pikk, see on loomulik puhkeajaga. Ka tööandjale on töölise tervislik olukord ja vaimsed ning füüsilised jõureservid tähtsad, seepärast selle puhkeaja vastu vaielda ei saa. Kuid siin on mõnes eluvahekorras mindud kaugemale. Väiketööstuste ja käsitöö suhtes on aga olukord niisugune, et tuleb küsida, kumb õieti kummale puhkust peab andma ja kumb neist on rikkam ja suudab seda kohustust paremini kanda. Kui võtta käsitöölised, näiteks riigepäevad ja rätsepad, siis on küll raske öelda, kumb on rikkam ja puhkuse andmiseks jõukohasem, kas tööandja või töövõtja, sest sagedasti tuleb niisugune olukord välja, et töövõtja on rikkam kui tööandja. Seepärast on mul suur hirm, et kui meie selle puhkeajaseaduse vastu võtame, siis need inimesed, käsitöösturid, kes peavad üht abilist ja seega töö andmise suhtes rahvamajandusele kasulikud on, sunnitakse vististi küll abilised vallandama ja üksi töötama hakkama. Seepärast mul on südamel selle seaduse puhul arutada seda küsimust, et kas siin ei ole selles küsimuses mindud natuke kaugele. Ma ei taha seda öelda, et need isikud ei suuda oma tööliste üldse midagi anda, kuid tundub, et siin see andmine ei ole jõukohaselt korraldatud. Kui suurtööstuses on 2-nädalane puhkus ette nähtud, siis käsitööstuses vahel oleks aidanud 1-nädalast. Puhkus peaks olema korraldatud nii, et see olukorrale vastab ja jõukohane on. Seaduseelnõu järgi me läheme aga liiga kaugele. Siin on korraldatud küsimus nii, et väiketööstur ja üksiktöölise alluvad sellele seadusele suurtööstusega võrdselt. Seepärast mulle tundub, et paljudele käsitööstureile toob see seadus kaasa raskusi. Milles need raskused täpselt väljenduvad, seda ette ei tea ega tunne, kuid et nad tekivad, see on kindel. Ma pean veel ütleva üldiselt, et meie lugupeetud parlament ei tunne üldse, mis on väiketööstus ja käsitöölise, seepärast mulle tundub, et neid norme, mis me siit välja saadame, ka arutustel õieti käsitleda ei taheta ega osata. (Vahelehiide.) Ma arvan, et meil on siin asjatundjaid — üks on härra Oinas ja teine härra Naeres. (Naer.) Niipalju kui mina asja tunnen, tehakse siin mõndagi valesti. Ma olen käsitöösturi eluolu tundma õppinud tegelikus elus, ma olen nende inimeste juures käinud, ma tunnen nende võimeid ja jõukust. Ma tean, et neil ei ole jõukust. Suurt rikkust nende inimeste juures tuleb mikrokoobi all otsida, kuid lihtsalt elada ja perekonda toita nad suudavad. Neid alasid tundes ei saaks kaevata, et

töölise ja väiketöösturi vahel on suur vahe ja et nad teineteisele oleksid kohustatud moraalselt suuri hüvesid andma. Väiketööstuses tööline ja tööandja on kaks ühesugust inimest, et aga teine teoreetiliselt tehakse palju jõukamaks, see ei ole õige. Ma tean Juhkentali ehk Liivalaia tänaval, nagu see on nüüd ümber nimetatud, üht kullaseppa, kes on vana inimene, poolpime, seega ise tööd ei näe teha, mispärast ta on sunnitud abilist pidama. Korter tal on, üks väike koht, kus ta töötab. Et ennast ülal pidada, peab ta töolist pidama. Tööline teenib kaks korda enam kui tema, sest töö on tükitöö alusel välja antud. Kas nüüd niisugune viltsake on sunnitud andma töölisele 2-nädalase puhkeaja? Ma arvan, tal ei ole niipalju jõudu, et ta seda raskusteta võimaldada võiks. Ma ei taha midagi eriti ette tuua ega Valitsusele etteheiteid teha, aga üht asja oleks huvitav kuulda, nimelt millest on tingitud see, et kõige väiksem käsitööline ja suurvabrikant tahetakse panna ühte raami sotsiaalseadusandluse seisukohalt. Teistes suurriikides, kus ei tunta käsitöölise vastu nii suurt huvi kui meil, on see asi korraldatud teisiti. Ma lõpetasin.

J. Kurvits: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Nagu juba aruandja tähendas, on käesolev seadus üks tähtsamatest seaduseelnõudest, mis Vabariigi iseseisvuse ajal sotsiaalalal on antud. Kahjuks aga ei kuulu selle seaduse alla terve tööliskond, vaid üks osa on välja jäänud. Tööliskoda, kutseühingud, töölisvanemad ja kogu Eesti töölised on asunud seisukohale, et palgalist puhkust peavad saama kõik töölised ilma erandita. Samuti leiab tööliskond, et palgaline puhkus tuleb pikendada 12 tegeliku tööpäevani ja et puhkeaja saamise õigus peaks olema mitte ainult neil töolistel, kes on töötanud rohkem kui aasta, vaid ka neil, kes on töötanud vähem kui aasta. Need, kes on töötanud vähem kui aasta, peaksid saama puhkust iga töökuu eest ühe päeva. Siin võiks tähendada, et säärane moodus on praegu juba mõnes tööstuses mitmeid aastaid kehtimas olnud, ja saadakse väga hästi läbi. Ettevõtjale ei ole see moodus tülikas olnud, kuid on olnud soodus töölisele. Töölise tervis on õieti ta ainuke vara, mis võimaldab talle eluüldpidamist. Seda enam on ta õigustatud saada pikemaajalist puhkust, eriti viimasel ajal, kus on saavutatud õige suuri edusamme tehnika alal, mis on asetanud töölise masinast sõltuvaks. Õigusega võib öelda, et tööline on muutunud peaaegu juba üheks elavaks osaks masina juures. Töösturid on viimasel

ajal rõhutanud, et tööliste nõudmised sotsiaalseaduste alal läheksid nagu liiale. Kuid siinkohal võiks tähendada, et tööliste arusaamise järgi ei ole veel kaugeltki liiale mindud. Töösturite üheks väiteks on see, et palk peab vastama töötulemustele. Viimasel ajal on ka vastavalt sellele areng toimunud. Töövilkus on statistiliste andmete järgi õige tunduvalt tõusnud, kuid kahjuks ei ole sellele töövilkusele palgad, samuti muud sotsiaalingimused veel kaugeltki järele jõudnud. Meie rahvale on tähtis, et iga töötav kodanik säilitaks oma tööjõu. Seepärast on loomulik anda kõigile töölisele 12-päevane puhkus.

Ka puhkusel oleku aja küsimus on töölisele õige suure tähtsusega. Nimelt on kogemusi eelmistest aegadest, kus töölisele anti puhkust detsembri-, jaanuari- või veebruarikuus. Nendel kuudel on kõige kõvem pakane, nagu nägime tänavusest talvest, kus tööline ei saa oma korterist sammugi välja astuda. Ja nagu teame, on suurem osa töölise korteris valitsemas kitsikus. Suurte külmade puhul on seal ka külm. Kui nüüd tööline puhkeajal peab istuma 6 päeva või halvemal korral 12 päeva sellises ümbruses, siis ei ole sel puhkeajal sääraseid tagajärgi, nagu loodetakse. Öeldakse, et ka talvel saab puhkusaega lõbusalt ja otstarbekohaselt mööda saata, näiteks suusasapordiga, et võib välja sõita Aegviitu või Otepäele ja et sporti tehes kosub ka tervis. Meie töölisele jääb aga säärane puhkeage unistuseks, sest ainult suusadress üksi läheb maksma töölisele ühe kuu palga.

Härra Naerese sõnavõtu kohta tahaksin ma tähendada järgmist. Ma ei taha sellest kõnelda, kas Riigivolikogus või Riiginõukogus on spetsialiste või asjatundjaid, aga mina tunnen ka kesk- ja väiketööstuste töölise olukorda. Ma ei liialda, kui ütlen, et kesk- ja väiketöösturid on tööliste kirstu-naelad. (Naer.) Võin öelda, et kõige raske- mad tingimused on kesk- ja väiketööstustes töötavil töölisel. Võtame näiteks ettevõtte, kellele härra Naeres tundis kaasa, kus töötab 1 või 2 töolist. Kuidas anda nüüd nende töölisele 2 nädalat puhkust? Võtame rätsepa või kingsepa tööala. Selline ettevõtja võib tõesti kodus töötada ühe töölisega, kuid tal võib 30—40 kingseppa või rätsepat olla, kes oma kodus varahommikust hilisõhtuni tööd teevad. Säärane „vaene“ ettevõtja võtab töö õige väikese tasu eest vastu ja viib selle ärisse, kus saab õige tasu, kuid vahet kasu paneb oma tasku. Sotsiaalministril on kavatsus kodutöölise olukorra parandamiseks välja anda vastav seadus. Sel puhul oli

mul võimalus kuulda, millises seisukorras kodutöölisel elavad. Paneb otse pead vangutama see, et praegusel ajal võib selline olukord veel kesta. Mulle tundub, et härra Naerese sõnavõtus oli palju liialdusi. Väiketöösturite olukord ei ole niivõrd halb kui härra Naeres valgustas, küll on aga väiketöösturid olnud need, kes on osutunud tööliste kirstunaelaks. Nad ei pea tavaliselt kinni töökokkulepetest. Suurtes tööstustes, kui on lubatud töölisel mingisugune soodustus, siis see ka antakse. Väiketööstustes ei või aga tööline kunagi kindel olla, et lubatud tingimusi ka tõeliselt täidetakse.

II lugemisel ma kavatsen teha mõningad üsna tagasihoidlikud parandused ja loodan, et sel puhul Riiginõukogu liikmed mind toetavad.

A. O i n a s : Seaduses ettenähtud puhkeaja andmine töövõtjatele on Eesti seadusandluses võrdlemisi uus nähtus. Võrdlemisi soodsaid puhketingimusi said riigi- ja omavalitsusteenijad juba Vabariigi algpäevist. Teised on pidanud kaua ootama. Kuigi käesolev seaduseelnõu toob parandusi 1934. a. dekreedis korras vastuvõetud tööliste puhkeaja seadusele, ei rahulda ta siiski töölistekonna nõudeid, nagu seda kuulsime lugupeetud Tööliskoja esimehe sõnavõtust. Ma tahaksin puudutada vaimsel alal töötavate isikute puhkeaja küsimust, mis on seni tarvilikult korraldamata. 1938. a. antud äriseaduse alusel on õigus puhkusele nii äri- kui ka kontoripersonaalil, kuid seejuures on äriteenijate õigused kitsendatud. Kuna kontoriteenijatel on õigus pärast 5-aastast teenistust 4-nädalasele puhkusele, võivad äriteenijad maksimaalselt saada ainult 2 nädalat puhkust. See on tekitanud pahameelt äriteenijate hulgas ja nende kutseühingute koosolekutel on vastu võetud seisukoht, millega tahetakse 4-nädalast puhkust laiendada ka äriteenijatele. See seisukoht on arusaadav ja põhjendatud. Äris kõrvuti teenivad kontoriametnik, kassahoidja ja raamatupidaja saavad 4 nädalat puhkust peale 5-aastast teenistust. Nende kaasteenija aga, kes on leti taga, saab ainult 2 nädalat. Kontorite ja äriseaduse korralduse seadus oli uudne seadus ja temasse suhtuti esialgu kaubandusringkondade poolt umbusaldusega ja tagasihoidlikkusega. Nüüd on ta aga ellu viidud ja midagi ei ole katki läinud. Tuleks minu arvates kõnesolev lünk seaduses parandada ja äriteenijaile võimaldada sama pikk puhkeaja, kui see on võimaldatud kontori-teenijaile. (Vahele hüüe.) Siin on praegu

Sotsiaalministeeriumi esindaja. Ma juhin tähelepanu sellele, et kui on hakatud töötajate puhkeaja korraldama, siis peaks selles ka edasi mindama. Tehniliste töötajate puhkeaja, näiteks, on täiesti korraldamata. Ma tean suuretegevõtteid, kus tehnilised töötajad on töötanud kuni 10 aastat ja saavad vaid nädal puhkeaja. Mõnes kohas ei ole aastate viisi antud puhkeaja. Öeldakse, et need töötajad olid asendamatud. See argument ei ole tõeliselt põhjendatud. Paljudest tööstusettevõtetest on ümberasumise teel siirdunud tehnilisi töötajate Saksamaale. Nende asemele on pandud samast ettevõttest eestlased — ning käitiste töö läheb edasi. Ei ole tulnud ette mingeid erilisi takistusi ega äpardusi. Seepärast ma palun Sotsiaalministeeriumi tehniliste töötajate puhkeaja korraldamise seaduse eelnõule, mis on juba esitatud Eraettevõtete Ametnikkude Koja poolt, käik anda ja sellega võimaldada neile vaimutöötegijaile, keda Eestis liiga palju ei ole, kelle järele Eestis on aga mõnel alal puudus, normaalsemaid töötajate tingimusi. Kui meie tahame, et inimesed peaksid püüdma omandada tehnilist haridust, siis tuleb neile võimaldada ka normaalseid töötajate tingimusi, et nad teistele aladele ei siirduks.

Mis puutub käesolevasse seaduseelnõusse, siis Tööliskoja esimees härra Kurvits esitab II lugemisel mõned parandused, neid mina siinkohal ei puuduta.

Komisjonis jäi üks parandus noatera peale, s. o. puhkeaja võimaldamine töölistele kevad-, suve- ja sügiskuudel. Ma tahaksin märkida seda, et see komisjoni variant, mis näeb ette puhkeaja andmise kevad-, suve- ja sügiskuudel, tuleks Riiginõukogu poolt vastu võtta. Teistes riikides on suurt rõhku pandud sellele, et need inimesed, kellele puhkust antakse, oma puhkuse võiksid otstarbekalt ära kasutada. Seal on suured organisatsioonid loodud selleks, et töölisi viia linnast välja, võimaldada neile isegi õige kaugeid reise, viia neid näiteks mere äärde kuurortidesse, sanatooriumidesse ja puhkekodudesse. Meil need organisatsioonid puuduvad. Tööline peab omal käel leidma endale puhkeaja veetmise võimalused, mis on muidugi väikesed. (J. Holberg: Meie linn ei ole nii suur kui Saksamaal kuurort!) Tallinn on igatahes suurem kui Saksamaa kuurort. Ma ei salga, et ei saa võrrelda suurlinna töölisi ütleme Tartu, Narva või Viljandi töölisega. Kindlasti on seal olemas vahe. Meie töölised on veel maaga seotud. Aga just seepärast, et meie inimesed on seotud maaga, tuleks vii-

maldada seda, et nad saaksid puhkusele maale minna. Pealegi nüüd sõja ajal, kus maal petrooleumi ei ole ja kus talve ajal väikese tattinalambi juures kogu perekond peab koos istuma... (Vahele hüüe.) Kahjuks on niisuguseid talusid vähe, kus elekter sees on. (Vahele hüüe.) Ärge tehke nalja, härra Holberg, võtame olukorda nii, nagu ta tegelikult on. Kui tööline peab jaanuarivõi veebruarikuus puhkusele minema, siis on kindel, et see puhkus talle suurt kasu ei too. Töölisele tuleb puhkust võimaldada sel ajal, kus ta saab seda kasutada selleks, et oma tervist kosutada, endale n.-ö. remonti teha, s. t. ajal, kus inimene saab minna maale, looduse rüppe, päikese kätte. Kui tahame tööliste puhkeajaga nalja teha, siis võime muidugi puhkeaja määrata jaanuarivõi veebruarikuus. Kui tahame aga sotsiaalset hüvet kätte saada, et puhkus tööli- sele ka tõeliseks puhkuseks kujuneks ja ter- vislikku kosutust annaks, siis tuleb seda võimaldada ikkagi ajal, kus töölisel tõeliselt on võimalik puhata.

H. O t s t a v e l: Lugupeetud Riiginõu- kogu liikmed! Ma tahtsin paari sõnaga tä- hendada, et kui see küsimus komisjonis aru- tusel oli, siis tekkis niisugune olukord teise variandi vastuvõtmisel, et komisjoni koos- seisus ei olnud kompetentseid inimesi, kes oleksid võinud tööandjate seisukohalt kahel käel alla kirjutada ja tõendada, et suvise puhkuse võimaldamine töölistele on alati läbiviidav ja võimalik. Seepärast osa komisjoniliikmeist jäi selle ettepaneku juurde, mis Riigivolikogu poolt vastu võeti.

Põhimõtteliselt selle seisukoha vastu vaielda ei saa, sest puhkuse tervendav mõju on suvel suurem kui talvel. Kui võimalik, peaks puhkus suvel olema. Aga kahtlus seis- sab selles, et võib-olla Riigivolikogu arves- tas vastavaid konkreetsemaid küsimusi oma

seisukohtade motiveerimisel, et igale tööli- sele ei ole võimalik puhkust suvel anda, vaid et see võib ka talveks jääda. Seepärast, kui see norm pannakse seadusse, võiks tekkida raskusi ja seaduse rikkumisi.

Teiseks tahtsin tähelepanu juhtida nen- dele motiividele ja mõtetele, millega Riigi- volikogu arvestas, kui ta kuupäevad kirja pani, mis meile esitatud teises variandis puuduvad. Kui tahetakse teine variant vastu võtta, et puhkusaeg võib olla töölisel aprilli- ja novembrikuu vahel, siis ehk tuleks ka neid Riigivolikogu motiive arvesse võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lu- gemisel vastu.

Aruandja L. Eenpalu: Teen ette- paneku

tööliste palgalise puhkeaja seaduse eelnõu I ja II lugemise vahel kahe- päevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse v a s t u.

7. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

J u h a t a j a: Teen teatavaks Riiginõu- kogu liikmetele, et järgmine Riiginõukogu koosolek on täna, neljapäeval, 4. april- lil 1940, kell 12.25 päevakorraga: 1. Välis- teenistuse seaduse muutmise seadus — II lugemisel, 2. Eesti Rahvusliku Jõukomi- tee seaduse muutmise seadus — II lugemisel, 3. Aktsiaseltsi „Keskkassa“ aktsiate riigile omandamise seadus — II lugemisel, 4. Sõjaväekohtute seadustiku muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel, 5. Sea- duste Kogu IV kõitese kuuluvate riigikait- sealaste seaduste muutmise seadus — II lu- gemisel, 6. Tööliste palgalise puhkeaja sea- dus — II lugemisel.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12.12.

H. Lauri

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi
Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärk.

76. koosolek.

4. aprillil 1940.

Sisu:

1. Välisteenistuse seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
2. Eesti Rahvusliku Jõukomitee seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
3. Aktsiaseltsi „Keskkassa“ aktsiate riigile omandamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
4. Sõjaväekohtute seadustiku muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
5. Seaduste Kogu IV köitesse kuuluvate riigikaitsealaste seaduste muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
6. Töölise palgalise puhkeaja seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Koosoleku avab Riiginõukogu teine abisimees A. Maurer kell 12.40.

Juhatusel lauas abisimees A. Maurer, peasekretär A. Mägi ja sekretär H. Soone.

1. Välisteenistuse seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Aruandja Välis- ja riigikaitse komisjoni aruandja J. Soots.

Kaasaruandja Majanduskomisjoni aruandja J. Masing.

Juhataja: Kavatsen seaduseelnõu arutada osade viisi teksti ette kandmata.

I osa ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Kuna II lugemisel seaduseelnõus parandusi ei ole tehtud, jääb ära III lugemine. Seaduseelnõu on Redaktsioonikomisjoni poolt läbi vaadatud, kes parandus-ettepanekuid ei ole teinud.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Välisteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

2. Eesti Rahvusliku Jõukomitee seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja B. Rostfeld.

Juhataja: Kavatsen seda seaduseelnõu arutada osade kaupa teksti ette lugemata.

I osa ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Kuna II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb III lugemine ära. Seaduseelnõu on Redaktsioonikomisjoni poolt läbi vaadatud, kes parandus-ettepanekuid ei ole teinud.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Eesti Rahvusliku Jõukomitee seaduse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

3. Aktsiaseltsi „Keskkassa“ aktsiate riigile omandamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja J. Sihver.

Juhataja: Kavatsen arutada seda seaduseelnõu paragrahvide viisi ilma teksti ette lugemata. Selle vastu ei vaielda.

§ 1—3 ning seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt parandus-ettepanekuid ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Aktsiaseltsi „Keskkassa“ aktsiate riigile omandamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

4. Sõjaväekohtute seadustiku muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja J. Müller.

Juhataja: Kavatsen seda eelnõu arutada osade kaupa ilma teksti ette kandmata.

I—V osa ühes pealkirjadega ning seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Kuna II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb III lugemine ära. Eelnõu on Redaktsioonikomisjoni poolt läbi vaadatud, parandus-ettepanekuid ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Sõjaväekohtute seadustiku muutmise ja täiendamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

5. Seaduste Kogu IV koitesse kuuluvate riigikaitsealaste seaduste muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Tõnisson.

Juhataja: Kavatsen seda seaduseelnõu arutada ja otsustada osade kaupa, ilma teksti ette kandmata.

I—XII osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

II lugemisel ei ole parandusi tehtud, mis pärast III lugemine jääb ära. Eelnõu on olnud Redaktsioonikomisjonis, sealt parandus-ettepanekuid ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Seaduste Kogu IV koitesse kuuluvate riigikaitsealaste seaduste muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

6. Töölise palgalise puhkeaja seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Aruandja Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni kaasaruandja H. Otsstavel.

Juhataja: Kavatsen seda seaduseelnõu arutada ja otsustada osade kaupa, teksti ette kandmata.

§ 1.

J. Kurvits: Austatud Riiginõukogu liikmed! Teen ettepaneku

§ 1 esimese lõike lõpust välja jätta sõnad „välja arvatud hooaja-töölised“ ja kustutada sama §-i teine lõige.

Vabariigi Valitsuse esindaja Sotsiaalministeeriumi Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse osakonna direktor J. Sonin: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Vabariigi Valitsuse nimel ma ei saa ühineda tehtud parandus-ettepanekuga, sest see parandus

tooks võõra momendi seadusse. Seaduse ülesanne ei ole mitte palkasid suurendada, vaid anda töölistele puhkust, et neil oleks võimalik tervist parandada ja nende produktiivsust tõsta. Kui seadust laiendatakse ka hooajatööliste, siis suurendaksime lihtsalt hooajatööliste palkasid. Hooajatöölised suuremalt osalt on väikemaapidajad, kes tulevad tihti Petserimaalt ja kellel ei ole oma majapidamistes küllaldasel määral tööd. Nad käivad suviti hooajatöödel, kuna ülejäänud osa viibib omas kodus, kus neil eriti intensiivset tööd teha ei ole. Võrreldes eelmise seadusega on käesolevas seaduses tehtud erand selles mõttes, et aastase teenistuse järel on töölisel õigus puhkust saada vaatamata sellele, kas vahepeal on teenistust katkestatud või mitte. Kui parandus-ettepanek läbi läheks, siis oleks nendel hooajatöölistel, kes suviti töötavad 3 kuud, teisel aastal 6-kuise teenistuse järel juhul, kui töölised teenistusest lahkuvad, õigus saada 3 päeva palka. Tegemist oleks seega tasude suurendamisega. Selle seaduse eesmärgiks ei ole aga palga suurendamine, vaid puhkuse andmine. Seepärast Vabariigi Valitsus arvas tarviliku olevat seadusest välja jätta hooajatöölised. Komisjonis arvati, et hooajatööd võidakse väga laialt piiritleda. Ma arvan, et Sotsiaalminister siiski sellele teele ei lähe, vaid hooajatöö all mõistab ikkagi ainult kõrghooaja töid.

A. Kask: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Ma ei kuulnud ettepaneku motiivi, seepärast on raske öelda, kuidas see asi välja kujuneb. Meie seadusandluse motiivid ei taha seletada, mis on üldse hooajatööline ja millised tööd hooajatöö alla arvatakse. See jäetakse Sotsiaalministri määrata. Nähtavasti on olukorrad seni sadavõrd tumedad, et ei ole püütudki seda mõistet defineerida. Muidugi võivad siin olukorrad kujuneda ühele või teisele poolele kasulikuks või kahjulikuks selle järgi, kuidas minister seda tahab tõlgendada. Kuid teisest küljest on selge, et sellised hooajatööd nagu maalritöö suvel, mida talvel teha ei saa, ja igasugused ehitustööd võib-olla tulevad mõnel aastal siia alla, sest kui talvel on samasugused külmad nagu tänavu, siis ei saa teha ei maalri- ega ehitustöid. Selles mõttes on ka raske öelda, milline on hooajatööline, kes sinna alla peaks kuuluma ja kes mitte. Kui see märkus välja jätta, siis kujuneb olukord selliseks, nagu härra Sonin seletas. Aga ta võib kujuneda veel halvemaks, sest kui ühe ettevõtja juures on maaler mitu aastat töötanud, oma aja järgi on

ta töötanud seevõrra, et saab 2 nädalat puhkust, siis ta ei tarvitse sugugi puhkust tõeliselt pidada, vaid võib toimida nii, nagu suvel hooaegadel väga sageli on maaritöölistega, et üks maaler töötab 2 ettevõtja juures, teenides 8 tundi ühe juures hommikupoolikul ja teine 8 tundi teise juures. Ta võtab siis selle aja kestel ühe juures 2 nädalat puhkust ja teise juures 2 nädalat, läheb aga samal ajal kolmanda juurde tööle. Nii et nende tööde juures, mida tehakse ainult suvel, peaks olema töö vaheaeg ühtlasi ka puhkeaeg. Ehitustöölised saatsid meile märgukirja, mida teie kõik vist olete lugeanud. Sellest näeme, et nende töö on hooajaline ja et talvel neil tööd ei ole. Nad on ise näidanud, et see ei ole kestev töö. Kui neile suvel puhkeaega määratakse ühe ettevõtja juures, siis nad kindlasti kasutaksid selle ära mõne teise ettevõtja juures töötades, ja see ei oleks minu arvates õige nende tervise seisukohalt, küll oleks see muidugi õige nende tulude suhtes. Aga selle seadusega meie ei taha tulusid suurendada, vaid tahame tervise eest hoolitseda. Seepärast mulle tundub, et selle parandus-ettepaneku jaoks ei saa ühineda.

Aruandja H. Otstavel (lõppsõna): Komisjoni aruandjana ma ei saa ühineda rnkl. Kurvitsa parandus-ettepanekuga.

Juhataja: Asun hääletamisele. Rnkl. Kurvitsa poolt on ettepanek § 1 esimeses lõikes jätta välja sõnad „välja arvatud hooaja-töölised“ ja teiseks kustutada sama paragrahvi teine lõige. Seega on õieti 2 ettepanekut, kuid ma saan nii aru, et see viimane ettepanek on loogiline järeldus esimesest ettepanekust, seepärast ma neid eraldi hääletama ei hakka, kui seda ei nõuta. Panen hääletamisele rnkl. Kurvitsa ettepaneku tervikuna. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 3 häält, vastu enamust. Ettepanek on tagasi lükatud.

Panen hääletamisele § 1 komisjoni poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.) § 1 on vastu võetud.

§ 2.

J. Kurvits: Teen ettepaneku § 2 vastu võtta järgmiselt: „§ 2. Töoandja on kohustatud andma § 1 tähendatud töölistele, kes on olnud tema teenistuses või töötanud ühes ning samas käitises vähemalt ühe aasta, iga aasta vähemalt 12 tööpäeva järjest kestva palgalise puhkuse.

Palgalise puhkuse saamise õigus eeltähendatud määral on ka tööstus-õpilastel, kes töötavad õppelepingu alusel.“

Aruandja H. Otstavel (lõppsõna): Komisjoni aruandjana ei saa ma ühineda ettepanekuga. Ettepanek oli komisjonis arutamisel ja lükati tagasi.

Juhataja: Siin on 2 paralleel-ettepanekut, mis tulevad mõlemad hääletamisele esiteks poolt; kui kumbki ettepanek absoluutset enamust ei saa, siis tulevad need hääletamisele poolt ja vastu.

Panen § 2 hääletamisele Riiginõukogu Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.)

Panen hääletamisele § 2 rnkl. Kurvitsa poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.)

§ 2 Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni ettepanekuna on saanud poolt 25 häält ja rnkl. Kurvitsa ettepanekuna poolt 3 häält. Seega on § 2 vastu võetud Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni poolt esitatud kujul.

§ 3 ja 4 võetakse vastu.

§ 5.

Aruandja H. Otstavel: § 5 on esitatud 2 variandis, mis tulevad mõlemad eraldi hääletamisele.

J. Kurvits: § 5 kohta teen variant-ettepanekud.

I variant: § 5 vastu võtta järgmiselt: „§ 2 ettenähtud puhkust peab tööandja tööliste andma 1. mai ja 1. oktoobri vahel.“

Ma teen selle tingimisi, et sel korral, kui minu esimene ettepanek ei lähe läbi, esitan teise variant-ettepaneku.

II variant: § 5 vastu võtta järgmiselt: „§ 2 ettenähtud puhkust peab tööandja tööliste andma 1. aprilli ja 1. novembri vahel.“

Siia juurde ma tähendan, et kui küsimusis tuleb arusaamatusi, siis näeb seaduseelnõu ette § 9, mille järgi Sotsiaalministril on õigus anda määrusi, nii et määruses võib täpsemalt tähendada, kuidas neid asju korraldada.

Vabariigi Valitsuse esindaja Sotsiaalministeeriumi Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse Osakonna direktor J. Sonin: Lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Mul ei ole õigust Vabariigi Valitsuse nimel ühineda parandustega. Vabariigi Valitsusel oli, kui ta selle paragrahvi niisugusel kujul redigeer-

ris, järgmine lähtekoht: Suur jagu töölisi niikui nii saavad suvel puhkust, sest suured vabrikud lasevad töölised korruga puhkusele, pannes teatavaks ajaks vabriku seisma. Kuid võib ette tulla juhtumeid, kus siiski puhkuse andmine suvel on raskendatud, sellepärast peaks seda siin arvesse võetama. (Vahelehuüe!) Ma ütlesin, et hooajatöölised on välja jäetud, kuid, nagu ma tähendasin, me võime võtta mitte-hooajatöödena ka niisuguseid töid, mida siiski kogu aasta jooksul teha ei saa. Ma arvan, et neil töolistel ei oleks soovitav puhkusele minna ega oma teenistust rikkuda, vaid nad teevad terve sesooni tööd ja puhkavad talvekuudel. Niisuguseid tööalasid on. Kõiki neid praegu ette tuua on raske. Need selguvad alles siis, kui seadust täitma hakatakse. Mul on rahvusvahelise tööbüroo väljaanne, milles käsitletakse ka aega, millal puhkusi antakse. Väga vähe on riike, kes määravad puhkusaaja seadusega. Suurem osa riikidest jätaavad puhkused tööandja määrata. See näitab, et ka teistes riikides on sel alal raskusi.

Juhiksin tähelepanu veel asjaolule, et kui see paragrahv teises redaktsioonis vastu võetakse, siis tekivad puhttehnilised raskused. Siis ei oleks soovitav võtta tööaastana kalendriaastat, vaid tööaasta tuleks arvata sellest ajast, kui puhkeaeg lõpeb, kas 1. oktoobrist 1. oktoobrini või 1. novembrist 1. novembrini. Kuid selleks oleks tarvilik ka teisi paragrahve muuta, isegi mõnda neist, mis juba vastu võetud. Kui see paragrahv niisugusel kujul vastu võetakse, ilma et aastat muudetakse, selle kohta arvas ettepanija härra Kurvits, et võiks Sotsiaalministri määrusega teenistusaasta kindlaks määrata. Mul tekib kahtlus, kas Sotsiaalministri määrusega saab seda küsimust lahendada. Kui me aastat muudame, siis oleks see seaduse täiendamine, mida aga määrusega teha ei saa. Kui parandus säärasel kujul läbi läheb, siis tekib ka töolistele teatud viisil halbusi. Need töölised, kes on 1. novembri ja 1. aprilli vahel tööle võetud, puhkust käesoleval aastal ei saa. Ütleme et tööline on palgatud 15. detsembril, siis ta saaks Valitsuse redaktsiooni järgi tänava puhkust detsembrikuus. Kui tööandja võib anda puhkust ainult 1. novembrini, siis juhul, kui tööline oli palgatud 15. detsembril, ei ole tal aastat täis teenitud — 15 päeva puudub. Tema puhkus tuleb alles järgmisel aastal.

A. Oinas: Härra direktor Soninil on õigus, et kui vastu võetakse II variant, siis võib teatud halbust tekkida ühel väikesel

osal töölisel, nimelt neil, kes astuvad tööle 1. novembri ja 1. jaanuari vahel. Aga see halbust ei kaalu üles II variandi paremust. On õigus, et kõigil riikidel ei ole korda, et seadus näeb ette, millal antakse puhkust. Kuid üksikute maade kliima on ju erinev. Mis mõte on näiteks määrata nimelt suvel puhkust Šveitsis, kui talvel on seal isegi enam sportimisvõimalusi. On inimesi, kes sõidavad just talvel Šveitsi. Samuti on olukord teisiti lõunamaadel. Seal ei ole nii suurt vahet talve ja suve vahel, meil on aga vahe suur. Me peame mõtlema sellele, et kui tahame anda töölisele puhkust, mille ta saaks ära kasutada, ilma et tal tarvitseks istuda kodus ja kaarte mängida või kükitada maal lumehangede vahel, siis tuleb ka puhkuse andmise aeg ette näha.

Pealegi on II variant laiaulatuslik ja võimaldab puhkuse andmist 1. aprillist kuni 1. novembrini. Härra Kurvitsa poolt on tehtud parandus-ettepanek nihutada puhkeperioodi enam suve peale. Võib-olla kõrge koda kaaluks kõigepealt seda ettepanekut. Kui see ettepanek peaks aga läbi kukkuma, siis peaks tulema vastuvõtmisele komisjoni II variant. Pooldan isiklikult härra Kurvitsa poolt tehtud ettepanekut.

Kahjuks ei nimetanud Vabariigi Valitsuse esindaja ühtki tööstust, kus töolistele oleks võimatu anda puhkust kevadisel ja suvisel perioodil. Teatavaid pingutusi tuleb ehk mõnel ettevõttel teha, kuid sellest saadakse üle.

Aruandja H. O t s t a v e l (lõppsõna): Aruandjana ei saa ma ühineda rnlk. Kurvitsa ettepanekutega.

J u h a t a j a: Kuna rnlk. Kurvitsa parandus-ettepaneku II variant langeb sõnasõnaliselt ühte komisjoni II variant-ettepanekuga, siis tuleb hääletamisele ainult 3 ettepanekut. Kavatsen kõigepealt hääletada § 5 Riigivolikogu poolt vastuvõetud kujul.

A. O i n a s (korra kohta): Parlamendi kombe kohaselt tuleks hääletada kõige enne kõige radikaalsem ettepanek.

J u h a t a j a: Kodukorra kohaselt panen hääletamisele esiteks poolt kõik 3 ettepanekut. Kui ükski ettepanek absoluutset hääletamist ei saa, siis tulevad need hääletamisele poolt ja vastu. Pean tähendama, et Riiginõukogu liikmeil on võimalus iga ettepaneku puhul hääletada. (Hääletatakse.)

Teen teatavaks hääletamise tagajärjed. Komisjoni I variant-ettepanek on saanud poolt 13 häält, II variant-ettepanek 16 häält

ja rnk. Kurvitsa ettepanek — 3 häält. Kuna praegu on koos 31 Riiginõukogu liiget, siis on komisjoni II variant-ettepanek absoluutse enamusega vastu võetud.

§ 6—9, I osa pealkiri, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Aruandja H. Otstavel: Teen ettepaneku

eelnõu III lugemine ära jätta ja seaduseelnõu lõpphääletamisel vastu võtta.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Seega jääb eelnõu III lugemine ära. Eelnõu on Redaktsioonikomisjoni poolt läbi vaadatud ja Redaktsioonikomisjonil on selle kohta parandus-ettepanek.

Redaktsioonikomisjoni aruandja K. Terras: Teen ettepaneku

§ 5 algul paragrahvi märgi asemel enne number 2-te võtta sõna „Paragrahvis“.

Redaktsioonikomisjoni ettepanek võetakse vastu.

Tööliste palgalise puhkeaja seaduse eelnõu võetakse lõpphääletamisel vastu.

Juhataja: Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 13.25.

A. Maurer

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi
Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärgk.

77. koosolek.

11. aprillil 1940.

Sisu:

1. Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
2. Riigimõisade Valitsuse põhimääruse muutmise seadus — I lugemisel.
3. Keskmeiereide ehitamiseks tehtavate laenude eest riigi tagatise andmise seadus — I lugemisel.
4. Meremeestele sõja-lisahüvituse maksimise korraldamise seadus — I lugemisel.
5. Navigatsioonipäevarahade seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
6. Rahvusvaheliste kokkulepete täitmiseks kinnisasjade omandamise seadus — I lugemisel.
7. Seaduste Kogu IV kõite väljaandmise seadus — I lugemisel.
8. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 10.47.

Juhatuse lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja **A. Oinas**: Kõnesolevad muudatused koosseisudes on tingitud peamiselt neist majanduspoliitilistest sündmustest, mis viimastel kuudel on aset leidnud. Aga on ka peale selle väiksemaid ümberkorraldusi koosseisudes, peamiselt palgatõstmise otstarbel.

Üksikasjaliselt on koosseisude muudatused järgmised: Vabariigi Presidendi vanem käsundusohvitser saaks ettepaneku kohaselt väikese palgakõrgenduse — 30 kr., mis on tingitud asjaolust, et sel kohal viibiv ohvitser on auastmes tõstetud.

Haridusministeeriumi alal kaotatakse Tartu Ülikooli juures röntgenoloogi koht seetõttu, et sel alal on loodud eri professor. Tallinna Tehnikaülikooli koosseisu täiendatakse 2 professorikohaga, üks on tegevuses elektrotehnika ja teine arhitektuuri alal. Viimane koht on esimeseks sammuks selles suunas, et välja arendada Tallinna Tehnikaülikooli juures arhitektuuri osakond, millise

osakonna rajamise vajadust rõhutas ka Riiginõukogu eelarvekomisjon riigieelarve läbivaatamisel.

Majandusministeeriumi alal toimuvad suuremad muudatused ja täiendused koosseisudes on tingitud vajadusest laiendada koosseisusid Kaubandusosakonna ja Tööstusosakonna alal, sest mõlemad osakonnad on saanud juurde hulga uusi ülesandeid seadustega, mis rahvaesindus viimasel ajal on vastu võtnud. Neid muudatusi üksikasjaliselt ma kirjeldama ei hakka. Nende muudatuste sisu seisab selles, nagu ma märkisin, et mõlemal osakonnal võimaldada uusi ametnikke juurde võtta, et need osakonnad oma uute ülesannetega toime tuleksid. Vastavalt uute kohtade juurdeloomisele jaotatakse ka töö mõlemas osakonnas teisiti, kui see oli seni. Nimelt luuakse juurde rida uusi büroosid vastavalt uutele ülesannetele. Nende muudatuste jaoks on vastavad krediidid ette nähtud riigieelarves, mistõttu need muudatused ei tooks uusi kulusid käesoleva aasta riigieelarvesse.

Siseministeeriumi alal võetakse Oma-valitsuste Talituses juurde üks vanem revisent palgaga 200 kr. Sotsiaalministeeriumi alal näeme terve rea kohapealsete asutiste juhtide ja ametnikkude palkade tõstmist 5—20 kr-ni. Koosseisu täiendatakse keskasutise alal eriülesannetega tööinspektoriga, kelle palgaks oleks 260 krooni. Samal ajal tõstetakse olemasoleva eriuülesannetega tööinspektori palka 260 kr-le, et sinna oleks võimalik võtta kõrgema tehnilise haridusega isikut. Asutatavale uuele tööinspektori kohale tuleks arstiteadusliku haridusega inspektor, kelle ülesandeks oleks teostada tervishoiulist järelevalvet. Teedeministeeriumi alal toimub puhtorganisatsiooniline muudatus. Senised Veoametile allunud peatehased paigutatakse ümber otseselt Raudteede Talituse direktori alla, et ära hoida paralleelsete töökodade kujunemist. Seniste peatehaste kõrval tekkisid nimelt ka teiste ametite juurde töökodad, mis aga ei ole soovitatav. Et selliste eritöökodade tekkimist ja laienemist ära hoida, kavatsetaksegi kujundada Raudteede Talituse juurde üldine peatehas, mis rahuldaks kõikide ametite vajadusi.

Välisministeeriumi alal toimub koosseisu suuri muudatusi, peamiselt välismaal

olevate ametnikkude arvel. Kõigepealt kaotatakse Antverpeni asekonsuli koht, kuid Hollandisse saadetakse nõunik, palgaga 1.050 kr. kuus. Nõuniku asukohaks on Haag, kus asuvad Hollandi ametiasutised. Nõuniku ülesandeks on peamiselt kaubanduslikud üritused. Et ta saaks neid paremini teostada, selleks ongi antud talle diplomaatiline ametikoht, sest konsulil oleks raske praeguses olukorras edukalt majanduslikke ülesandeid täita. Berliini peakonsuli koht on ümber nimetatud nõuniku kohaks, seda selleks, et laiendada selle ametniku tegevusala. Peale selle täiendatakse Berliini välisesindust ühe sekretäri kohaga, palgaga 700 kr. kuus. Budapestis on kaotatud sekretäri koht. Kopenhaagenis tuleb I sekretäri asemele nõunik, palgaga 850 kr. kuus. Londonis on ette nähtud nõuniku koht sama palgaga, mis oli enne peakonsulil, milline koht kaotatakse. Ametniku palka on tõstetud 50 kr. võrra. New Yorgis kaotatakse konsuli koht ja selle asemele tuleb Washingtoni saadiku koht, palgaga 1.700 kr. kuus. Juurde tuleb sinna ka üks sekretär, kes oleks ühtlasi konsuliks New Yorgis. See saaks sama palga, mis oli enne konsulil, nimelt 1.200 kr. kuus. Saatkonna juurde on veel ette nähtud üks ametnik, kes oleks ühtlasi ametnikuks New Yorgis, palgaga 725 kr. kuus. See on sama palk, millega töötas varemalt ametnik New Yorgis. Madridis tuleb kaotamisele alalise esindaja koht. Stokholmi esinduse koosseisus ei ole muudatusi, peale palga tõstmise, nimelt saadikul tõstetakse palka 125 kr. võrra, I sekretäri 70 kr. võrra ja ametnikul 50 kr. võrra. Varssavi saatkonna koosseis likvideeritakse täielikult. Brüsselis on ette nähtud I sekretäri-konsuli koht, palgaga 600 kr. kuus. Kaug-Idasse luuakse alalise esindaja-peakonsuli koht, palgaga 1.000 kr. kuus, kuhu lähemalt, see pole veel kindel. Oslosse luuakse I sekretäri-konsuli koht, palgaga 700 kr. kuus, ja Sao Paulosse asekonsuli koht, palgaga 450 kr. kuus.

Need on muudatused välismaal töötavates koosseisudes.

Keskasutises luuakse juurde ministriabi koht tavalise palgaga, lisaks korter, küte ja valgustus. Selle viimase muudatuse tegi Valitsus Riigivolikogus suuliselt, algettepanekus ei olnud seda ette nähtud. Teiseks tuleb keskasutises kujundamisele Poliitilise Osakonna abidirektori koht palgaga 290 kr. kuus.

Need on lühidalt kokkuvõetult muudatused Välisministeeriumis. Need muudatused, kui vastavad ametnikud tuleksid kohe mää-

ramisele, tooksid enesega kaasa suuremaid lisakulusid riigieelarves, mida seal ei ole ette nähtud. Kuid Välisministeeriumile on antud Vabariigi Valitsuse poolt juhtnõör oma koosseisude korraldamisel mitte üle minna riigieelarves ettenähtud krediitidest. Seda juhtnööri silmas pidades täidab Välisministeerium kõnesolevaid uusi kohti tarviduse järgi. Neid tunduvald muudatusi Välisministeeriumi koosseisus ei ole kahjuks saanud veel läbi arutada Riiginõukogu Välis- ja riigikaitse komisjon, mida mina isiklikult loomulikuks ei pea, sest Välis- ja riigikaitse komisjon oleks kõnesolevate ulatuslikkude koosseisude muudatuste läbivaatamiseks kompetentsem kui Majanduskomisjon. Oleks tarvilik, et edaspidi, kui Välisministeeriumi alal selliseid põhjapanevaid koosseisude muudatusi tehakse, need käiksid läbi ka Välis- ja riigikaitse komisjonist. See on minu isiklik arvamine, mitte komisjoni arvamine. Parlamendis peaks kujunema teatud kord, et meie töö oleks otstarbekam.

Majanduskomisjon ei teinud käesolevas seaduseelnõus muudatusi. Teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. K a s k : Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Teie kuulsite praegu aruandjalt, et see seaduseelnõu ei ole Välis- ja riigikaitse komisjonis olnud. Mulle tundub, et meie kord peaks selline olema, et komisjon oma ala seadused läbi vaatab. Seepärast tundub mulle, et meie peaksime selle seaduse Välis- ja riigikaitse komisjoni saatma, et ta saaks selle läbi vaadata Välisministeeriumi osas. Mis puutub teistesse ministeeriumidesse, siis palun ma selle kohta seletust, mis põhimõtte järgi on Majandusministeeriumis määratud palkasid referentidele. Sisekaubanduse Büroo ühe vanema referendi palgaks on määratud 200 kr, teisele vanemale referendile 140 kr., Väliskaubanduse Büroos ühele vanemale referendile 185 kr. ja teisele vanemale referendile 170 kr. ning Hindade Büroo osas vanemale referendile 190 kr. Kuidas saab ühe ning sama ametikoha nime-tuse all ühes ning samas keskasutises mitmesuguseid palku maksta? Referentide palgaks on määratud Sisekaubanduse Büroos 130 kr., Väliskaubanduse Büroos ühele 140 kr. ja teisele 130 kr. ning Hindade Büroos on referendi palgaks 155 kr. Seega ületab ühes osakonnas referendi palk teise osakonna vanema referendi palga. Ma ei tea, millest see on tingitud, kuid me ei taha näha, et meie seadusi peaksime alati muutma, kui Majandusministeerium palkasid tõstab. Siin on tegemist nähtavasti indivi-

duaalpalkadega ja sellisena on nad sisse viidud ka seadusandlusse. Sarnast olukorda võime tähele panna ka Sotsiaalministeeriumi palkade osas, kuid seal on see vahest õigustatud. Võib-olla on põhjendatud, et Jämejala vaimuhaigetemaja juhataja saab 230 kr. ja Taagepera sanatooriumi juhataja 240 kr. kuus palka, kuid mul ei ole selge, miks näiteks ordinaator, kes on ühtlasi juhataja abi, saab ühes asutises 185 kr. ja teises 220 kr. Nii et siin ei ole see ka selge, kuid on ennemini mõeldav. Majandusministeeriumi osas ei ole see minule aga mitte selge.

Siis lähemalt koosseisude muudatuste kohta üldse. Nagu kuulsime aruandjalt, on Raudteede Talituses peatehaste üleviimiseks koosseisud ümber kujundatud. Ühes kohas kustutatakse terve peatehaste koosseis. Teises täiendatakse sama koosseis täpselt samade summade ja nimetustega. Ära jääb ainult pealkiri „Veoamet“. Sellega taetakse öelda, et edaspidi hakkavad peatehased Raudteede Talituse alla kuuluma. Kas seda lihtsamalt ei saa ära teha, ilma et niipalju paberit kulutada. Mulle paistab, et see võiks siiski märksa lihtsam olla. Aga et see Välisministeeriumi osa niisuguse suure tähtsusega seaduseelnõus väliskomisjonis ei ole olnud, siis teen ettepaneku

seaduseelnõu pärast I lugemist Välisministeeriumi osas Välis- ja riigikaitse komisjoni anda.

Aruandja A. O i n a s (lõppsõna): Riiginõukogu liikme härra Kask'i poolt avaldatud küsimustele võiks paremini vastust anda Valitsuse esindaja. Aga sellest, et keegi sõna ei võtnud, ma teen järelduse, et vastavat härrat ei ole siin. Ma võin öelda, et neid küsimusi Majanduskomisjon ei arutanud. Niipalju kui mina kursis olen, tean ma öelda, et mitmekesised palgad ühe nimetusega ametnikkudel on tingitud sellest, et need on individuaalsed palgad. Koosseisude muudatuse ettepanekus Majandusministeeriumi alal ei looda uut osakonda, vaid kombineeritakse olemasolevad osakonnad ümber ja osalt juba olemasolevatele ametnikele antakse vastavalt nende ülesannetele nimetused ja palgad. Kuna üks ametnik on vanem, teine noorem, üks tugevam, teine nõrgem, siis saavad nad mitmesuguseid palkasid vastavalt oma võimetele. Paratamatult tuleb ametnikkudele palga maksmisel arvestada individuaalvõimeid.

Mis puutub Sotsiaalministeeriumi ordinaatoritesse, siis näeme siin tõesti kaht liiki palkasid. Taagepera ordinaator, ühtlasi

juhataja abi, saab 220 kr., kuna Taheva lastesanaatooriumi ordinaator, ühtlasi juhataja abi, saab 185 kr. palka. Selge on aga, et siin silmanähtavalt ülesanded lahku lähevad. Taagepera sanatoorium on suurem asutis kui Taheva lastesanaatoorium. (Vahelihüüe.) Esimese juhtivate ametnikkude ülesanded on suuremad ja vastutusrikkamad ning loomulikult peavad nad kui kõrgema kvalifikatsiooniga saama ka kõrgemat palka.

Mis puutub sellesse, et koosseisude seaduses ühelt poolt kustutatakse terved peatükid ja asendatakse sama tekstiga vaid väikeste muudatustega, nagu Raudteede Talituse osas seda näeme, siis on see tingitud tavalisest korrast. Meie seadusi ei muudeta nii, et kustutatakse näiteks ühe teatava paragrahvi teisest lõikest viimane lause, vaid seaduste muutmise on korraldatud nii, et muudetakse terved paragrahvid, avaldatakse uues redaktsioonis terve paragrahv, olgugi et muudatus toimub võib-olla ainult ühes sõnas. Vastasel korral see, kes Riigi Teataja kätte võtab, ei saa selgust muudetud paragrahvide uuest sisust, vaid ta peab otsima üles ka eelmise seaduse ja uurima, kuidas oli algtekst, et jõuda selgusele, milised parandused muudatus teeb seaduses. Et orienteerumine lihtsam oleks, selleks trükitakse muudatuse korral terve paragrahv ümber. Koosseisude suhtes on niisama talitatud. Koosseisude seadus on seadus, milles on omad peatükid ja alaosad. Kui neid muudetakse, tuleb nad tervelt avaldada, et see, kes uut teksti käsitab, saaks selge pildi tehtud muudatustest.

Teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta, kusjuures jääks vabaks see, kas vahepeal antakse seaduseelnõu Välisministeeriumi osas läbivaatamiseks Välis- ja riigikaitse komisjoni.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

A. Kask'i ettepanek — anda seaduseelnõu Välisministeeriumi osas läbivaatamiseks Välis- ja riigikaitse komisjoni — võetakse vastu (poolt 22 häält, vastu 2 häält).

2. Riigimõisade Valitsuse põhimääruse muutmise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja A. O n n o: Lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Ühe osa riigimõisade valitsemise ja majandamine on koondatud teatavasti riikliku keskuse — Riigimõisade Valitsuse juurde. Riigi-

mõisade Valitsus on puhtakujuline riigiasutis, kes tegutseb oma põhimääruse alusel, mis on kehtima pandud seadusega 1931. a. Kuna seaduse kehtimapanekust on möödunud seega juba 10 aastat, siis ei ole mõned põhimääruse eeskirjad enam kooskõlas tegeliku eluga, mispärast nad nõuavad muutmist ja parandamist. Valitsus on esitanudki sellepärast käesoleva seaduseelnõu, pannes ette muuta järgmisi Riigimõisade Valitsuse põhimääruse paragrahve. Kõigepealt § 9, mis käsitleb maade eraldamist riigimõisadest. Seda paragrahvi täiendatakse uue lõikega, mis annab Riigimõisade Valitsusele õiguse tasu saamiseks, kui Valitsuse otsusega eraldatakse riigimõisadest maid ja varasid. Kehtiva põhimääruse järgi ei olnud Riigimõisade Valitsusel õigust tasu saada ja maade eraldamisel kaotas Riigimõisade Valitsus kõik kapitalid, mis olid investeeritud riigimõisadesse hoonete, maaparanduse jne. näol. § 10 käsitleb maid ja varasid, mis Vabariigi Valitsuse otsusega antakse Riigimõisade Valitsuse kasutusse. Seda paragrahvi on täiendatud selles mõttes, et nende maade ja varandustega talitatakse kõnesoleva põhimääruse eeskirjade järgi, kui Valitsus ei ole määranud teisiti. Senises põhimääruses oli see küsimus jäänud lahtiseks. Suurem oluline muudatus on § 12, mille põhjal Põllutöministri loal lubatakse laenu teha kuni 10% ja Vabariigi Valitsuse loal kuni 50% Riigimõisade Valitsuse ja tema ettevõtete omakapitali väärtusest. Kehtiv põhimäärus lubab laenu teha kuni 10% aastast brutosissetulekust. Brutosissetulek on põllumajanduses kaunis ebamäärane mõiste, sest siin on tegemist suurel määral sissetulekutega natuuras, mille ümberhindamine rahasse ei ole igakord kerge.

Teiselt poolt on tekkinud Riigimõisade Valitsusel tarvidus avardada laenu tegemise võimalusi ühenduses mõnede ümberasunud sakslaste talude ülevõtmisega. Järgmine muudatus on põhimääruse § 16, mille kohaselt edaspidi Riigimõisade Valitsuse nõukogu liikmed kinnitatakse ametisse Vabariigi presidendi poolt, kuna senise põhimääruse kohaselt tegi seda Vabariigi Valitsus. § 17 järgi lubatakse tasu maksta asjatundjatele ja teistele isikutele, kes võtavad osa Riigimõisade Valitsuse nõukogu koosolekuist. Senini võis tasu maksta ainult Riigimõisade Valitsuse nõukogu liikmetele. § 19 p. 4 kohaselt antakse õigus riigimõisade ülemvalitsejale ja Põllumajandusosakonna direktorile ostude ja müükide teostamiseks kuni 30.000 kr. väärtuses, kuna senise põhimääruses oli ette nähtud, et teh-

guid võidi teha ainult kuni 15.000 kr. suuruses ja et kõik tehingud üle selle summa oleksid tulnud kinnitamisele juba Riigimõisade Valitsuse nõukogus. Kõrgendamine on tingitud läbikäikude suurenemisest riigimõisades. § 26 muutmine on tingitud Riigieelarve seadusest. Riigimõisade eelarve kuulub Riigieelarve seaduse järgi Vabariigi Presidendi kinnitamisele, mitte aga Vabariigi Valitsuse kinnitamisele, nagu see on ette nähtud praegukehtivas põhimääruses. § 27 järgi kinnitab puhaskasu jaotuse kava ja aruande Vabariigi President, kuna kehtiva põhimääruse järgi on see Vabariigi Valitsuse ülesandeks.

Vabariigi Valitsuse poolt esitatud ja Riigivolikogu poolt vastuvõetud seaduseelnõus oli muudetud ka põhimääruse § 4. See paragrahv käsitleb riigimõisade maksustamist. Kehtiva põhimääruse järgi on Riigimõisade Valitsus vaba otsemaksudest ja tempelmaksust. Vabariigi Valitsuse poolt esitatud ja Riigivolikogus vastuvõetud eelnõus oli § 4 redigeeritud nii, et nimetatud maksudest on vabad Riigimõisade Valitsus, riigimõisad ja nende ettevõtted. Selle paragrahvi juures tekkis komisjonis pikemaid läbirääkimisi, millest selgus, et uus redaktioon ei tooks olulisi muudatusi maksustamise alal. Senise korra kohaselt olid riigimõisad vabastatud peale tempelmaksu veel tulu- ja ärimaksust. § 4 uues redaktsioonis oleks ainult täpsustanud ja uuesti sanktsioneerinud senise olukorra, kuid ei oleks teinud sisuliselt mingeid muudatusi maksustamise alal. Komisjon otsustas seepärast § 4 kustutada, teiste sõnadega — jääks kehtima riigimõisade põhimääruse § 4 endisel kujul. Komisjonis selgus, et üldse riigimõisade maksustamisel puudub tarvilik ühtlus ja kindel süsteem. Riigimõisade Valitsuse kasutamisele kuuluvad mõisad on näiteks täielikult vabad tempelmaksust ja tulu- ning ärimaksust, kuid nad on kohustatud tasuma makse omavalitsustele. Teistele riigimõisadele, näiteks Haridusministeeriumile kuuluvatele põllutöökoolide majapidamistele, on antud soodustusi ka omavalitsuste maksude suhtes, sest näiteks katsejaamadele kuuluvad majapidamised on vabastatud mitte ainult kõikidest riigi- ja omavalitsusmaksudest, vaid ka naturaalkohustustest, välja arvatud ainult teetegemiskohustus. Sellest nähtub, et riigimõisade maksustamisel puudub ühtlane ja kindel süsteem. Komisjoni arvates tuleks maksustamise suhtes luua ühtlane kindel kord kõikide mõisade kohta.

Riigivolikogu on käesolevas seaduseelnõus teinud omalt poolt 2 väikest parandust.

Nimelt kustutas ta Vabariigi Valitsuse poolt esitatud paranduse § 29 punktis 3. Selles paragrahvis käsitletakse puhaskasu jaotust, kusjuures paranduses oli ette nähtud, et puhaskasust makstakse tasu ametnikkudele, teenijatele ja töölistele ning Riigimõisade Valitsuse tegevusele kaasaaidanud isikutele. Seega jääb maksma endine kord, nimelt tasu võivad saada ainult ametnikud, teenijad ja töölised. Riigivolikogu tegi veel väikese paranduse § 16. See paragrahv käsitleb Riigimõisade Valitsuse nõukogu; selles oli muu-seas öeldud, et nõukogu liiget võidakse ametist vabastada, kui ta „kaotab avaliku usalduse“. Need viimased 3 sõna kustutati. Mõlemate parandustega ühines ka Riiginõukogu Majanduskomisjon. See oleks lühidalt Riigimõisade Valitsuse põhimääruse muutmise seaduse sisu. Teen Majanduskomisjoni nimel ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja A. Onno: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

3. Keskmeeide ehitamiseks tehtavate laenude eest riigi tagatise andmise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja A. Kohver: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Keskmeeide ehitamiseks tehtavate laenude eest riigi tagatise andmise seadus näeb ette, et Vabariigi Valitsusel on õigus anda riigi tagatist laenude eest, mida teeb piimaühingute keskliit „Võieksport“. Laenu võidakse kasutada Tallinna keskmeeide ehitamiseks kuni 2.500.000 kr. ja Tartu piimaühingule keskmeeide ehitamiseks kuni 500.000 kr. Praegused olemasolevad ja töötavad keskmeeid pealinnas ei vasta ajanoüetele ega suuda rahuldavalt täita ülesseatud nõudeid kodanike värskel, puhta ja tervishoiulistele nõuetele vastavalt piima varustamise alal. Samasuguseks on asjaolu kujunenud ka Tartus. Vabariigi Valitsuse poolt on esitatud seaduseelnõu, mis taotleb nende puuduste kõrvaldamist. Riigivolikogu laiendas seaduseelnõu omalt poolt ka Tartu peale 500.000-kroonilise laenu eest tagatise andmisega. Vastavalt sellele on muudetud ka seaduse esialgne tekst kui ka pealkiri. Riiginõukogu Majanduskomisjon võttis seaduseelnõu üksmeelselt vastu. Mit-

med komisjoniliikmed tähendasid seejuures omalt poolt, et meierei ehitamist pealinnas ei tuleks pikale venitada, vaid peaks võimalikult kiiresti selle teostamisele asuma. Laen, mis on kavatsetud anda keskmeeide ehitamiseks, oleks pikaajaline — 20-aastase kestusega, ja on ette nähtud hariliku pangaprotsendiga, sest on arvesse võetud, et keskmeeide suudab harilikku pangaprotsenti kanda. Kuna piimaühingute keskliidul „Võieksport“ puuduvad vastavad vabad summad, küsimus on aga väga laialdase ja suure tähtsusega meie suuremate linnade varustamisel tervishoiunõudeile vastava piimaga, siis on seaduseelnõu sisuliselt kõigiti põhjendatud.

Majanduskomisjoni nimel teen ettepaneku

Keskmeeide ehitamiseks tehtavate laenude eest riigi tagatise andmise seaduse eelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja A. Kohver: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb Redaktsioonikomisjoni.

4. Meremeeste sõja-lisahüvituse maksimise korraldamise seadus — I lugemisel.

Aruandja Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja J. Kurvits.

Kaasaruandja Majanduskomisjoni aruandja A. Naeres.

Aruandja J. Kurvits: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Meremeeste sõjalukorra tõttu makstava sõja-lisahüvituse seaduse põhjal, mis kehtima pandud juba varemalt, on Vabariigi Valitsus leidnud otsustarbekohase olevat määrata teatud osa meremeeste lisahüvitusest saadavaist summadest Riigihoiukassasse hoiule kuni 6-kuise tähtajaga. See on nimelt tingitud sellest, et praegusel ajal on meremeestel isiklikult raske ja tülikas üle kanda summasid välismaadelt. Samuti võib teinekord saadud palk kergel käel välismaal kulutatud saada, mistõttu Eesti rahvamajandusele läheksid need võrdlemisi õige suured summad kaduma. Paljudes teistes välisriikides on säärased

seadused samadel motiividel juba vastu võetud.

Seaduseelnõu näeb ette kaks eri sihti: esiteks, et koguda välisvaluutat, ja teiseks, et hoolitseda meremeeste perekondade heaolu eest. Seaduseelnõus on ette nähtud sissemaksmise tähtajad, mille jooksul laevaomanik peab 50% lisahüvituse summast üle kandma. See tähtaeg on kõikum, olenedes laeva liikumisest. Samuti on ette nähtud, et selle osa sissemaksu peale ei saa kolmandad isikud esitada erinõudmisi, enne, kui sissemaksu osa ei ole kantud Riigihoiukassasse.

Riigivolikogu poolt on seaduseelnõus tehtud mõned muudatused. Nimelt § 3 on Riigivolikogu lühendanud tähtaega. § 3 p. 1 nägi Valitsuse eelnõu ette ühekuisse tähtaja, nüüd on lühendatud see 2 nädalale. P. 2 on 2 kuu asemel võetud 1 kuu ja p. 3 3 kuu asemel 2 kuud. Edasi on § 3 lõppu lisatud eri lõige, mis annab Majandusministrile õiguse pikendada tähtpäeva, kui laevaomanik temast mitteolenevatel põhjustel ei ole sissemaksu õigel tähtajal suutnud toimetada.

Riiginõukogu Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni ja Majanduskomisjoni ühisel koosolekul seaduseelnõus muudatusi ei tehtud. Komisjoni nimel teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Kaasarundja A. N a e r e s: Ühinen.

A. K a s k: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! See on seadus uue põhimõttega, millist me seni Eesti Vabariigis ei tunne. Nimelt peetakse inimesel osa tema tasust kinni, makstakse Riigihoiukassasse ega lubata sealt seda enne kasutada kui pärast 6 kuu möödumist. Millisel määral see on kooskõlas meie Põhiseadusega, see jääb igaühe enese otsustada, kuid mulle tundub, et selle seaduse andmisega ei saavutata neid sihte, mida tahetakse. Üks siht on see, et saada meie ametliku valuutakeskuse — Eesti Panga — käsutusse välisraha. Seda saadakse selle seadusega küll, kuid hoopis vähesel määral, sest 50% meremeeste lisahüvitusest ei ole kuigi suur summa.

On aga teada, et Toompeal, Majandusministeeriumis, on pikemat aega kõnelusi olnud kogu laevanduse valuuta kontrolli alla võtmise seaduseelnõu üle. Märksa suuremat efekti oleksime saanud siis, kui oleksime selle seadusprojekti seaduseks saanud teha. Siis oleks tõesti kogu see valuuta tulnud sinna keskkoha. Komisjonis seletati meile Valitsuse esindajate poolt, et seda saavat teha kokkulepetega ja järelevalvega,

kuid kokkulepe on ilma seadusliku sanktsioonita ja sealjuures peab siis kokku lepitava selle valuuta andjaga. Et ka selle seaduseelnõu suhtes olevat kokkulepe meremeeste, s. t. laevajuhtide kui ka mehaanilise ala jõudude ja kogu laevapersonaali esindajatega, sellest ma saan aru, sest kui ainult üks pool lisahüvitusest läheb Riigikontrolli alla, siis teise poole ja muu tasu kohta on kerge kokkulepet teha, et see vabaks jääks. See on võrdlemisi väike osa, mis me selle seadusega laevanduse valuutast saame kontrolli alla võtta. Seepärast oleksin ma küll enim näinud seadust, mis kogu laevanduse valuuta kontrolli alla võtab, kui seda, mis ainult meremeeste lisahüvitustest 50% tahab ära kasutada selleks otstarbeks.

Teine motiiv on, et sellega saadakse aidata laevameeste perekondi, kes siin on. See väide püsib samuti nõrgal alusel. Sest kui laevamees ei saa anda oma perekonnale tervet oma palka, siis ainult 50% lisahüvitusest on perekonnale liiga vähe kasu. Raskemaks aga teeb selle kasutamise veel see, et enne 6 kuu möödumist üldse ei saa seda summat teisiti kätte kui ainult Majandusministri nõusolekul. Ja see on õieti päris uus moment meie seadusandluses, kus meie ühele väikesele kodanikekihile, nimelt meremeestele, kes praegu kõige raskemat teenistust peavad, teeme sellise kitsenduse oma varanduse suhtes, et nad ei saa Riigihoiukassast oma varandust enne kätte kui 6 kuu pärast. Just see viimane, et kodanik ei saa vabalt toimida oma varandusega, tundub mulle kõige ebapopulaarsemana selles seaduses. Kui see lisahüvitust perekonna abistamiseks peaks minema, siis peaks perekond iga kord minema Majandusministri juurde palvekirjaga, et tal lubataks Riigihoiukassast vastav summa välja võtta. Tundub, et see seadus on, nagu seletati ka komisjonis, Rootsi seaduse järgi kopeeritud. Siin tahaksin jälle seda vana tõde korrata, et seaduste kopeerimine teistest maadest ei tarvitse meil alati hästi õnnestuda. Ja ma ütleksin, et praegune kopeerimine ei ole ka hästi õnnestunud. Missugused olud Rootsis valitsesid mainitud seaduse kehtimapanemisel, seda me ei tea. Meil tundub see aga survena, just majandusliku survena nende meremeeste suhtes, kes saavad lisahüvitust. Eriti peab ära märkima ka seda, et see aitab kaasa meie Riigihoiukassa tegevuse ulatuse laiendamiseks, ilma et seejuures küllaldaselt arvestataks kehtivaid seadusi. Kõnesoleva eelnõu viimases paragrahvis on öeldud, et Riigihoiukassasse võidakse teha sissemaksusid nii välisväeringus kui ka Eesti rahas. Riigi-

hoiukassa põhikirjas on aga öeldud, et sinna võidakse summasid vastu võtta ainult Eesti kroonides. Kui me nüüd aga käesoleva seadusega lubame, et Riigihoiukassa võib vastu võtta summasid ka välisvaluutas, siis tähendab see seda, et Riigihoiukassa peaks hakama tegema ka valuutaoperatsioone. See ei ole aga kehtivate seaduste järgi võimalik. Seega tundub, et käesoleva seaduse kehtimapanemine riivab meie kodanike põhiõigusi ja ühtlasi tahab laiendada Riigihoiukassa korda ilma seadusliku aluseta, võimaldades tal valuutaoperatsioonide toimetamist. Seepärast ma ei saa pooldada selle seaduse kehtimapanemist. Ma näeksin parema meelega, et meil tuleks üldine merekaubanduse valuuta korraldamise seadus, mille järgi saaksime täiel määral valuuta üle valitseda. Kuigi me kinni peame poole sellest summast, mis meremehed saavad sõjalisahüvituse näol, siis ei saa me sellega kuigi palju valuutat, küll aga tulevad selle seaduse maksmapanemisega esile nähtused, mis meie põhiseadusliku korra viivad vildakule teele.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja J. Kurvits: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb Redaktsioonikomisjoni.

5. Navigatsiooni-päevarahade seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu-komisjoni aruandja R. Marrandi: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Selle seadusega tahetakse Veeteede Talitusele alluvate laevade ja ujuvabinõude juht- ja meeskondadele maksta senisest suuremat tasu. Seda põhjendatakse, nagu Vabariigi Valitsuse seletuskirjast näha, asjaoluga, et sõjaolukorra tõttu on eralaevadel hakatud maksta mitmesuguseid sõja-lisahüvitusi, mille tagajärjel palgad on seal tunduvalt kõrgemad riigi administratiivlaevade palkadest.

Tekkinud sõjaohu on kõigi laevade suhtes ühtlane. Et palkade suure vahe tõttu ära hoida vilunud juht- ja meeskondade üleminekut eralaevadele, on tarvilik maksta riigi administratiivlaevade meeskondadele

vähemalt suuremat navigatsiooni-päevarahaga.

Kogu muudatus seisab selles, et kehtiva seaduse § 1 ettenähtud navigatsiooni-päevarahaga normid liigitatakse töötamispiirkondade järgi järgmiselt: sadama piirkonnas töötamisel makstakse 1/2% kuupalgast, s. t. sama palju kui praegukehtiva normi järgi, kuid merel töötamisel 1 1/2% kuupalgast, s. t. 1% enam kui on ette nähtud kehtivas seaduses. Selle palgasoodustuse osaliseks saavad 11 laeva juht- ja meeskonna liikmed, kokku umbes 200 isikut. Krediidiküsimus ei tekitavat Veeteede Talitusele ülesaamatuid raskusi. Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjon eelnõu arutades selles parandusi ei teinud. Teen komisjoni nimel ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja R. Marrandi: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

6. Rahvusvaheliste kokkulepete täitmiseks kinnisasjade omandamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja O. Rütli: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu on oma sisult sundvõõrandamise seaduse eelnõu, kuid lühendatud menetlusega. Selles eelnõus ettenähtud menetlusviisid on kiired ja tähtajad lühiajalised. Nagu te teate, sõlmiti 1939. a. 28. septembril vastastikuse abistamise pakt Nõukogude Liiduga. Selle pakti järgi oleme kohustatud andma Nõukogude Liidule sõjaväeliste baaside ja aerodroomide alla maid. Vastavad maad ei ole alati aga riigi omanduses, vaid eraomanduses, mispärast Vabariigi Valitsusel tuleb need omandada, et neid edasi anda lepingu täitmiseks. Selleks osutuski tarvilikuks anda käesolev sundvõõrandamise seadus. 1939. a., s. o. möödunud aastal võtsime vastu Sundvõõrandamise seaduse üldkujul ehk üldsundvõõrandamise seaduse. See seadus andis õiguse eriseaduse põhjal sundvõõrandada. See seadus, mis meil praegu arutusel, on eriseadus, millega tarvitatakse neid sundvõõrandamisviise, mis endises sundvõõrandamise seaduses on ette nähtud, välja arvatud need viisid, mis selle seadusega on eriti ette nähtud. Siin on ni-

melt lühendatud menetlusi. Peamiselt on lühendatud kokkuleppemenetlust, õieti on see ära jäänud. Ka hindamismenetlust, mis on pikatoimeline, on tulnud muuta. Edasi on veel muudetud sissemakstava raha jagamise menetlust. Ka on edasikaebuse ajad teissugused, nimelt on neid lühendatud. Kõik muudatused on tingitud sellest, et sundvõõrandamine on mitmel pool kiire iseloomuga. Käesoleva seaduseelnõu järgi astub sundvõõrandamise otsus seadusjõusse, kui Majandusminister annab teada omanikule sundvõõrandamisest. Hindamiskomisjon asub Majandusministeeriumi juures ja tema liikmed kinnitab Vabariigi Valitsus Majandusministri ettepanekul. Hindamisviisid on samasugused nagu üldsundvõõrandamise viisi juures. Ka selle seaduse järgi on ette nähtud, et tasu peab olema õiglane. Nagu Vabariigi Valitsuse esindaja seletustest komisjonis kuulsime, katsub Vabariigi Valitsus maid võõrandada peamiselt kokkuleppe teel. Kus kokkulepet ei saavutata, seal tuleb muidugi sundvõõrandada. Käesolev seadus erineb veel sundvõõrandamise üldseadusest selle poolest, et riik võtab hindamismenetluse kulud täiesti enda kanda. Kui maa on sundvõõrandatud, siis makstakse tasu Majandusministeeriumi kaudu, ja kui on servituute või kohustusi, siis sünnib ministeeriumis hinna jagamine nii, nagu tehti ringkonnakohtu kaudu.

Teine peatükk kõneleb kinnisasjade omandamisega seoses olevatest maksudest vabastamisest. Käesoleva seadusega tahtakse need maaomanikud, kellelt maad sundvõõrandati, juhul, kui nad peaksid omandama uue kinnisasja, selles ulatuses, mille võrra kinnisasja sundvõõrandati, vabastada kinnistumaksudest. Komisjonis tõusis üles küsimus, kas nendele, kes on võõrandanud maid vaba kokkuleppe teel ja maksnud uue kinnisvara omandamisel kinnistusmaksu, makstakse see tagasi. Vabariigi Valitsuse esindaja seletustest kuulsime, et seda küsimust on võimalik lahendada vastavalt igakordsele faktilisele olukorrale mitut viisi. Niisugune on selle seaduse sisu peajoonetes. Komisjonis vasuvaidlusi ja mingisuguseid arusaamatusi ei olnud. Teen Üldkomisjoni nimel ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja O. Rütli: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb Redaktsioonikomisjoni.

7. Seaduste Kogu IV kõite väljaandmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja K. Terras: Lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Seaduste Kogu seadus näeb ette, et kodifitseerimisele kuuluvad seadused koondatakse Seaduste Kogu 15 kõitesse ja et nende väljaandmine toimub eriseadustega. Selles korras on seni välja antud 3 kõidet: I, VI ja XI. Käesoleva seaduseelnõu järgi tuleks väljaandmisele IV kõide, millesse on koondatud riigikaitsealasse puutuvad seadused. Neid seadusi on kokku 15 ja nad jagunevad nelja selle IV kõite jakku. Seaduste Kogu IV kõitesse võetakse need seadused kõigi muudatustega ja täiendustega, mis on avaldatud Riigi Teatajas kuni 1. maini 1940, ja kohaldatakse selle kõite redaktsioonis 15. jaanuarist 1940. Üldkomisjon on selle seaduseelnõu läbi vaadanud ja esitab Riiginõukogule vastuvõtmiseks muutmatul kujul. Teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja K. Terras: Teen ettepaneku

Seaduste Kogu IV kõite väljaandmise seaduse eelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb Redaktsioonikomisjoni.

8. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Juhataja: Teen teatavaks Riiginõukogu juhatus otsuse. Riiginõukogu juhatus otsustas pidada Riiginõukogu 78. koosoleku neljapäeval, s. o. täna, 11. aprillil 1940 kell 12.15 päevakorraga: 1. Riigimõisade Valitsuse põhimääruse muutmise seadus — II lugemisel, 2. Keskmeeireide ehitamiseks tehtavate laenude eest riigi tagatise andmise seadus — II lugemisel, 3. Meremeestele sõja-

lisahüvituse maksmise korraldamise seadus — II lugemisel, 4. Navigatsioonipäevarahade seaduse muutmise seadus — II lugemisel, 5. Rahvusvaheliste kokkulepete täit-

miseks kinnisasjade omandamise seadus — II lugemisel, 6. Seaduste Kogu IV köite väljandmise seadus — II lugemisel.
Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12.00.

M. Pung

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärk.

78. koosolek.

11. aprillil 1940.

Sisu:

1. Riigimõisade Valitsuse põhimääruse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
2. Keskmeiereide ehitamiseks tehtavate laenude eest riigi tagatise andmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
3. Meremeestele sõja-lisahüvituse maksimise korraldamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
4. Navigatsiooni-päevarahade seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
5. Rahvusvaheliste kokkulepete täitmiseks kinnisasjade omandamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
6. Seaduste Kogu IV köite väljaandmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Koosoleku avab Riiginõukogu esimene abiesimees **H. Lauri** kell 12.27.

Juhatuse lauas abiesimees **H. Lauri**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Riigimõisade Valitsuse põhimääruse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja **A. Onno**:

Juhataja: Kavatsen II lugemisel teksti ettelugemise ära jätta.

§ 9, 10, 12, 16, 17, 19 p. 4, § 26, 27, I osa sissejuhatus ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel seaduseelnõus parandusi ei ole tehtud, jääb kodukorra põhjal seaduseelnõu III lugemine ära. Redaktsioonikomisjonil parandus-ettepanekuid ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Riigimõisade Valitsuse põhimääruse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

2. Keskmeiereide ehitamiseks tehtavate laenude eest riigi tagatise andmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja **A. Kohver**.

Juhataja: Arutamise korra kohta teatan, et kavatsen II lugemisel teksti ettelugemise ära jätta.

§ 1 ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb kodukorra põhjal III lugemine ära. Redaktsioonikomisjonil parandus-ettepanekuid ei ole.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Keskmeiereide ehitamiseks tehtavate laenude eest riigi tagatise andmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

3. Meremeestele sõja-lisahüvituse maksimise korraldamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Aruandja **Maa**, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja **J. Kurvits**.

Kaasaruandja Majanduskomisjoni aruandja **A. Naeres**.

Juhataja: Korra seisukohalt kavatsen ära jätta teksti ettekandmise ja hääletamist toimetada paragrahvide ja osade järgi.

§ 1—11, I osa pealkiri, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel ei ole parandusi tehtud, jääb kodukorra põhjal ära III lugemine. Redaktsioonikomisjonil parandusi ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Meremeestele sõja-lisahüvituse maksimise korraldamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

4. Navigatsiooni-päevarahade seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja R. M a r r a n d i.

J u h a t a j a : Kavatsen ära jätta teksti ettekandmise.

§ 1, I osa sissejuhatus ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

J u h a t a j a : Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel ei ole parandusi tehtud, jääb kodukorra põhjal ära III lugemine. Redaktsioonikomisjonil parandusi ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Navigatsiooni-päevarahade seaduse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

5. Rahvusvaheliste kokkulepete täitmiseks kinnisasjade omandamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja O. R ü t l i.

J u h a t a j a : Kavatsen seaduseelnõu II lugemisel hääletada peatükkide kaupa ilma teksti ette kandmata.

1. peatükk — § 1—11, 2. peatükk — § 12 ja 13, I osa pealkiri, II osa ühes pealkir-

jaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

J u h a t a j a : Seega on seaduseelnõu II lugemisel läbi hääletatud ja vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb III lugemine ära. Redaktsioonikomisjonil parandus-ettepanekuid ei ole.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Rahvusvaheliste kokkulepete täitmiseks kinnisasjade omandamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

6. Seaduste Kogu IV kõite väljaandmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja K. T e r r a s.

J u h a t a j a : Kavatsen teksti ettekandmise ära jätta ja seadust hääletada paragrahvide viisi.

§ 1, 2 ja 3 ning seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

J u h a t a j a : Seega on seaduseelnõu II lugemisel paragrahvide viisi vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb kodukorra põhjal III lugemine ära. Redaktsioonikomisjonil parandus-ettepanekuid ei ole.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Seaduste Kogu IV kõite väljaandmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

Päevakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 12.45.

H. Lauri

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi
Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärk.

79. koosolek.

17. aprillil 1940.

Sisu:

1. Eesti Vabariigi ja Saksa Riigi vahelise Kaubanduse- ja laevanduselepingu ja Eesti-Saksa vastastikuse kaubavahtuse kokkuleppe neljas lisakokkulepe.
2. Eesti-Tšiili vaheline kaubanduslik kokkulepe.
3. Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphäätamisel.
4. Eesti Vabariigi 1937/38. aasta tulude ja kulude eelarve täitmise aruanne ja kassaaruanne ning Riigikassa bilanss.
5. Vabariigi Valitsuse ettepanek riigikaitse siselaenu tegemiseks.
6. Riigikaitse siselaenu teostamise seadus — I lugemisel.
7. Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
8. Laevajuhi seadus — I lugemisel.
9. Laevade kinnistamise ja registrimise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
10. Võlgnikult sissenõutud summade jaotamise osas Tsiivilkohtupidamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
11. Kindlustuslepingute osas Balti eraseaduse muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.
12. Informatsiooni Keskuse seadus — I lugemisel.
13. Sõjaohukindlustuse korraldamise seadus — I lugemisel.
14. Perekonnaga töövõtjate lisapalga seadus — I lugemisel.
15. Ühekordse lasteabiraha maksmise seadus — I lugemisel.
16. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees **M. Pung** kell 10.43.

Juhatuse lauas Esimees **M. Pung**, peasekretär **A. Mägi** ja sekretär **H. Soone**.

1. Eesti Vabariigi ja Saksa Riigi vahelise Kaubanduse- ja laevanduselepingu ja Eesti-Saksa vastastikuse kaubavahtuse kokkuleppe neljas lisakokkulepe.

Aruandja Majanduskomisjoni aruandja **A. Onno**.

Kaasaruandja Välis- ja riigikaitse komisjoni aruandja **V. P ä t s**.

Aruandja **A. Onno**: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! 12. märtsil käesoleval aastal sõlmiti Berliinis neljas lisakokkulepe Eesti-Saksa vahelisele Kaubanduse- ja laevanduselepingule ja vastastikusele kaubavahtuse kokkuleppele. See kokkulepe sisaldab, nagu eelmisedki kokkulepped, mõnesuguseid erinorme tollide kohta. Eesti kaupadest saavad soodustuste osaliseks kunstsarv ja kalakaubad. Kunstsarve kontingent oli kuni möödunud aasta oktoobrikuuni 750 kvintaali. Oktoobrikuu lepinguga suurendati kontingenti 2.200 kvintaali. Käesoleva lisakokkuleppega lubatakse Saksa maale sisse vedada 3.200 kvintaali ehk 320 tonni kunstsarve.

Kalakauba suhtes on kokku lepitud, et tollisoodustuste rakendamisel tuleb arvestada kaupa netokaalu, mitte brutokaalu järgi.

Eesti on omalt poolt andnud tollisoodustusi Saksas valmistatud põletatud viinale, nn. Weinbrandile, lubades seda sisse vedada sama tolliga, nagu Prantsuse konjakit, sest siin on tegemist analoogilise joogiga. Sellega alaneks toll vaatides sisseveetud põletatud viinalt 10 kr-lt 2 kr-le kg kohta ja pudelites või teistes nõudes 2.60 kr-le kg kohta, kui on tegemist kuni 50 kraadi kangusega viinaga, ja 4 kr-le kg kohta, kui on tegemist üle 50-kraadilise põletatud viinaga. Lisakokkuleppe artikli 2 kohaselt jõustub kokkulepe 15. päeval pärast ratifikatsioonikirjade vahetamist. Seejuures lepiti aga kokku, et lisakokkulepe võetakse esialgselt rakendamisele juba enne ratifikatsioonikirjade vahetamist ja nimelt 15. aprillist 1940. Majanduskomisjon, kaaludes käesolevat lisakokkulepet, asus seisukohale, et see täiendab otstarbekohaselt seniseid Eesti-Saksa vahelisi kaubandusleppeid, ning teeb Riiginõukogule ettepaneku

vastu võtta järgmine otsus selle kokkuleppe kinnitamise kohta: Kinnitada neljas lisakokkulepe Kaubanduse- ja laevanduselepingule Eesti Vabariigi ja Saksa Riigi vahel ja Eesti-Saksa vastastikuse kaubavahtuse kokkuleppele.

Kaasaruandja **V. P ä t s**: Välis- ja riigikaitse komisjon, läbi vaadates lisakokku-

lepe ettepaneku, tuli otsusele, et see kokkulepe tuleb esitada Riiginõukogule kinnitamiseks.

Välisminister A. Piip: Väga austatud härra Esimees ja Riiginõukogu liikmed! Kuna täna on päevakorras 3 eelnõu Välisministeeriumi alalt, siis arvan tarvilikuks esineda teile mõningate selgitustega nii päevakorrapunktide kui ka meie välispoliitika kohta üldse.

Kõigepealt peatun väliskaubanduslike küsimuste juures. Täna on päevakorras 2 sellekohast kokkulepet. Üks nendest, nootidevahetus Tšiiliga, kujutab tavalise enamsoodustuse tingimuse kehtimapanemist Eesti ja tema lepinguosalise vahel ühes nn. Balti klausliga. Säärane vanalaadne kokkulepe on võimalik seetõttu, et meie kaubavahetus selle maaga on väga piiratud ja koosneb sisseveos peamiselt salpeetrist, kuna väljavedu senini peaaegu puudus. Tuleb pealegi meeles pidada, et Eesti-Tšiili omavaheline kaubandus toimub kahe erapooletu riigi kaubaliikluse põhimõttel. Täiendavalt on suudetud korraldada asi nii, et salpeetri saamine on kindlustatud meile ka sel juhul, kui me ei suudaks ise seda tuua otse Tšiilist. Teiselt poolt loodame, et ka meie väljavedu saab võimalikuks Tšiilisse selle maa tollide vastava alandamise tõttu meie saadustele.

Sootu teist laadi on meie kaubanduslikud kokkulepped Euroopas, eriti sõdivate riikidega, nagu näeme seda teises päevakorrapunktis — lisakokkuleppes Saksaga, kus kehtimas kontingentide ja litsentside süsteem ühenduses kliiringsüsteemiga. Selles mõttes ei too käesolev lisakokkulepe olulisi muutusi meie kaubavahetusse Saksamaaga, vaid parandab nõuete kohaselt mõningaid varemaid norme nii tariifide kui ka kontingentide osas. Ma võin sel puhul tõendada, et meie äsjased kaubanduslikud läbirääkimised kõigis asjus on Saksamaaga andnud meie seisukohalt täiesti rahuldavaid tagajärgi. Sealjuures on Saksamaa täiesti arvesse võtnud meie erapooletut seisundit ning vastavalt sellele ei ole meie pidanud endale võtma mingit kohustust, mis ei oleks kooskõlas meie traditsioonilise karmi erapooletu suhtumisega kõigisse sõdivatesse riikidesse.

Kolmandaks seaduseelnõuks, mis puudutab Välisministeeriumi, on Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus. Nagu te olete tähele pannud, leidub selles mõningaid muutusi nii Välisministeeriumi enda kui ka välisesinduste koosseisudes, mis ühelt poolt on tingitud praeguse sõjaaja vajadustest, teiselt poolt

aga annavad võimaluse välispoliitilises aparadis kasutada teatud painduvust, sest Valitsuse otsuse kohaselt automaatselt ei suurendata kulusid Välisministeeriumi alal, kuigi koosseisud, kui need kõik täita, nõuaksid veidi rohkem krediite kui riigieelarves praegu on ette nähtud. Ma ei hakka peatuma üksikute muudatuste juures, vaid tähendan ainult, et Välisministeeriumil ei ole vähematki tahet asjata suurendada väljaminekuid Välisministeeriumi aparadi rakendamisel.

Edasi tahaksin alla kriipsutada, et Vabariigi Valitsus tahab kindlalt jätkata seda erapooletuspoliitikat, mida ta tänini on ajanud Euroopas kestva sõjategevuse jooksul. Meie kui väikeriik ei või ega taha end segada suurte riikide omavahelistesse tülidesse. Seepärast meie välispoliitika ülesandeks jääb, nagu varemgi, hoida meie riigi sõltumatust ja poliitilist iseseisvust, arendades selle sihiga sõprust kõigi rahvastega niihästi poliitiliselt kui ka majanduslikul ja kultuurilisel alal. Arusaadavalt evib selles mõttes meie välispoliitikas eriti väljapaistvat kohta meie suhete korraldamine meie suure idanaabriga, kellega me oleme loonud pool aastat tagasi uut alustel püsivad vahekorrad Moskva vastastikuse abiandmise pakti kaudu. Mitmel korral on meie Valitsusel olnud võimalus deklareerida, et ta tahab seda pakti täita lojaalselt ja täpselt ning sedasama oleme kuulnud ka oma lepinguosalise valitsuse väljendustest, kes pakti teostamisel samuti rõhutab usaldusliku täitmise tendentsi, austades Eesti riigi sõltumatust ja olevat riigi- ning sotsiaal-majanduslikku korda. Me võime nüüd pooleaastase kogemuse tagajärjel öelda, et Moskva pakti elluviimine ja selle edasiarendamine on sündinud täiesti korrektselt ja vastastikuse usalduse ning austuse vaimus. Meil oli selles mõttes heameel ära märkida N. Liidu valitsuse pea- ja väliskomissari Molotovi 30. märtsi kõne seda osa, kus ta toonitab, et Eesti riiklik sõltumatus ja poliitika iseseisvus ei ole kannatanud Moskva pakti läbi, kuid majanduslikud suhted N. Liidu ja meie vahel on märksa arenenud. Härra Molotov lisab juurde, et lepingute täitmine Eestiga, Lätiga ja Leeduga areneb rahuldavalt ja loob eeldusi edasiseks suhete paranemiseks N. Liidu ja nende riikide vahel. Meie omalt poolt võime sellele lootusele meeleldi alla kirjutada. Arusaadavalt tekib uute suhete loomisel ikka rida praktilisi küsimusi, mille lahendamine ja korraldamine võtab teatud aega. Selles mõttes on meil kogu aeg käimas Nõukogude valitsusega mitmesugustel aladel

läbirääkimised kindlate formulatsioonide leidmiseks, et omavahelisi majanduslikke ja õiguslikke suhteid korraldada sõbralikus usalduse vaimus ja vastastikustes huvides. Me loodame, et need läbirääkimised, mis toimuvad kas Tallinnas või, nagu käesoleval hetkel, Moskvas, juba ligemal ajal annavad reas küsimustes positiivseid resultaate.

Meie suhetes teiste riikidega ei ole viimasel ajal sündinud mingeid muutusi võrreldes varematega. Peamiselt huvitab meid praegusel raskel sõjaajal majandussuhete jalulhoidmine ja eriti meile tarvilike kaupade muretsemine. Selles mõttes peame tarbe korral läbirääkimisi ka kõigi sõdijatega niihästi ühel kui teisel poolel (Saksamaaga on need lõppenud, Britiga on need korraldamisel) ja kõigi erapooletutega, praegusel momendil Soomega. Erilist rõhku paneme majanduslike suhete tihendamisele Balti riikidega.

Me teame, et praegune sõjaaeg annab ka meile, nagu kõigile erapooletutele, ennast tugevasti tunda. Meie väliskaubanduse takistuste tõttu läänes on ka meie rahva majanduslikus elus tunda olukorra raskenemist, mida osalt küll oleme suutnud pehendada oma kaubanduslike sidemete tihendamisega N. Liiduga ja Saksamaaga. Kuid siiski meie kodanikkudele peab olema selge, et meie päevil sõja mõju ei piirdu ainult sõdijatega ja et erapooletud, ka need, kes otsesest sõjategevusest eemale on jäänud, nagu seda meie, õnneks, oleme, raskelt tunnevad elujärje halvenemist. Meie Valitsus teeb kõik, mis võimalik, et säilitada tavalist elukäiku, kuid selges arusaamises, et see absoluutses ulatuses on võimatu. Seepärast meie püüe on vaid raskusi kergendada. Kuid ka kodanikud peavad omalt poolt täie innuga töötama ja korraldama oma tarvidusi kokkuhoiu ja ratsionaliseerimise mõttes ja mitte lootma jääma kõigi võimalike raskuste tõenäolise suurenemise juures ainult riigi abile. Kodanikkude vastutus- ja enesetunne ning isetegevus on demokraatliku riigi üks tundemärke ja vajadusi mitte ainult poliitilisel, vaid ka majanduslikul alal. Arusaadav, et kodanikud peavad seejuures arvestama reaalseid võimalusi, eriti sisemise ühtlase ja kehtiva korra püsivat vajadust.

Lõpuks paar sõna meie üldise suhtumise kohta välismaailmasse. Me näeme ja kuuleme, missuguse kiirusega arenevad sõjalised sündmused. Selle üle ei tohi me aga imestada, sest on käimas suur sõda, kus ootamatud sündmused on vaid loomulikud. Kõneldakse isegi, et suur sõda ei ole veel sugugi alanud kõigi oma üllatustega. Kuid need

ei tohi mingil viisil häirida meie rahva kui terviku üldist erapooletut hoiakut, ma ütlesin isegi — meie ükskõiksuseni küündivat tasakaalu ehk imparitsiaalsust. Me ajame oma asju teiste rahvastega külma mõistuse järgi, meeles pidades esmajoones meie oma huve ja julgeolekut. Meie ligem ajalugu näitab, et säärane külma mõistuse poliitika ja tagasihoidlikkus osutub meie rahva seisukohalt kõige õigemaks ja paremaks. Sellepärast on ka meie välispoliitika sihiks edaspidi täie hoolega arendada võimalikke sõbralikke vahekordi kõigi riikidega niihästi poliitilisel kui majanduslikul alal ja kaitsta sellega oma riigi sõltumatust ja tavalist korda, mis meid aitab kergemini üle raskustest, mida meile kaasa toob praegune Euroopa sõda.

O t s u s — kinnitada neljas lisakokkulepe Kaubanduse- ja laevanduselepingule ja Eesti Vabariigi ja Saksa Riigi vahel Eesti-Saksa vastastikuse kaubavahetuse kokkulepele — v o e t a k s e v a s t u.

2. Eesti-Tšiili vaheline kaubanduslik kokkulepe.

Aruandja Majanduskomisjoni aruandja A. O n n o.

Kaasaruandja Välis- ja riigikaitse komisjoni aruandja J. S o o t s.

Aruandja A. O n n o: Kaubavahetus Eesti ja Tšiili vabariigi vahel on olnud seni osalt kaubandusliku kokkuleppe puudumise tõttu, osalt aga kauge maa ja transpordi raskuste tõttu väga väike. Ometi ei puudu siiski teatud eeldused selleks, et normaalsetel aegadel kaubavahetus mõlema maa vahel võiks omandada mõnesuguse, kuigi just mitte väga suure ulatuse. Eesti majanduse seisukohalt omab Tšiili tähtsust lisaturuna meie mõningatele saadustele. Käesolevas seletuskirjas on niisuguste saadustena mainitud tselluloosi, paberit, vineeri, kunstsarve ja seemnekartuleid. Importmaana on Tšiili meie suhtes vähema tähtsusega. Peaaegu ainuke saadus, mida võiks Tšiilist importida, on nn. tšiilisalpeeter, mida kasutatakse põllumajanduses väetisena. Siinjuures tuleks aga siiski meeles pidada seda, et see väetis meie põllumajanduse seisukohalt ei ole asendamatu, sest selle osatähtsus meie turul on jäänud väikseks ja meie põllumajandus on üle läinud Euroopa riikidest päritolevate lämmastikväetiste tarvitamisele. On seepärast täiesti võimalik edaspidi arendada importi Tšiilist ainult sel määral ja selles ulatuses, nagu korda läheb sinna müüa meie

saadusi, et jalule seada tasakaalu mõlema maa vahelises kaubanduses. Senine kaubavahetuse areng on kahjuks olnud täiesti ühekülgseks meie kahjuks. Sissevedu Tšiilist on üksikutel aastatel kõikunud umbes 100.000—200.000 kr. piirides, kuna välja-vedu Eestist Tšiilisse on olnud praktiliselt 0. Peapõhjuseks on siin olnud kaubalepingu puudumine, mille tagajärjel meie eksportkaubad ei suuda Tšiili turul kõrgete tollide tõttu võistelda teiste maade kaupadega. Selle seisukorra parandamiseks on Vabariigi Valitsus astunud läbirääkimistesse Tšiili valitsusega, mille tulemusena 23. veebruaril 1940 sõlmiti Londonis Eesti-Tšiili vaheline kaubanduslik kokkulepe. Käesolev kokkulepe on harilik enamsoodustuse lepe, millega Eesti kaupadele kindlustatakse Tšiilis enamsoodustatud riikide kaupade kohtlemine. Eesti poolt on, nagu tavaliselt, sisse võetud reservatsioon Soome, Läti, Leedu ja N.S.V. Liidu kaupadele antud soodustuste suhtes, Tšiili poolt aga on sama reservatsioon Ladin-Ameerika riikide kaupade suhtes. Kokkulepe on sõlmitud üheks aastaks ja ta pikendub automaatselt 1 aasta võrra, kui ei ole eelnenud lepingu ülesütlemist 3 kuud enne maksvusaasta lõppu. Majanduskomisjon pooldab käesoleva lepingu sõlmimist. Praegusel momendil on, nagu seda märgib ka seletuskiri, lepingul küll ainult põhimõtteline tähtsus, sest sõjaolukorras on raskendatud kaubanduslik läbikäimine sellise kauge maaga nagu Tšiili. Lepingust võib aga loota tõhusamaid tulemusi, kui saavad rahulikumad ajad ja kui kaovad transportiraskused. Majanduskomisjoni nimel teen ettepaneku

kinnitada Eesti-Tšiili kaubanduslik kokkulepe järgmise otsusega: Kinnitada Eesti-Tšiili vaheline kaubanduslik kokkulepe, mis sõlmitud nootide vahetuse teel Londonis 23. veebruaril 1940.

Kaasaruanaja J. Soots: Välis- ja riigikaitse komisjon, kaaludes seda kaubalepingut ja ettepanekut, jõudis seisukohale, et see leping tuleb kinnitada.

Otsus — kinnitada Eesti-Tšiili vaheline kaubanduslik kokkulepe — võetakse vastu.

3. Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Aruandja Majanduskomisjoni aruandja A. Oinas.

Kaasaruanaja Välis- ja riigikaitse komisjoni aruandja J. Puhk.

Aruandja A. Oinas: Riiginõukogu otsusel anti möödunud koosolekul arutusele olev seaduseelnõu Välisministeeriumi koosseisude osas läbivaatamiseks Välis- ja riigikaitse komisjoni. Nimetatud komisjoni aruandja seletab ise, millisele seisukohale komisjon on tulnud. Majanduskomisjoni ettepanekul võeti seaduseelnõu vastu I lugemisel. Mul kui Majanduskomisjoni aruandjal on ülesandeks teha ettepanek

seaduseelnõu vastuvõtmiseks II lugemisel osade kaupa.

Kaasaruanaja J. Puhk: Välis- ja riigikaitse komisjon käesolevat eelnõu arutades leidis vajaliku olevat siin seletada järgmist. Välisesinduste korraldamisele tuleb suhtuda täie tõsidusega, sest meie esindajatel välisriikides on sama suur tähtsus meie suveräänsuse mõttes kui omakaitse kodumaal. Üksikute välisesinduslike kohtade kustutamine on seaduseelnõus ette nähtud selleks, et neid vormiliselt ümber nimetada või laiendada välisesinduse tegevust. Koosseisust on kustutatud Varssavi saatkond ja alaline esindaja seal, samuti on kustutatud üks sekretäri-konsuli koht Budapestis. Vormiliselt muudetakse aga Berliini ja Londoni peakonsulid nõunikudeks. Antverpeni koht viiakse Brüsseli, New Yorgi ametnik viiakse Washingtoni. Palkade parandamine võetakse ette asekonsuli koha suhtes Antwerpenis, kus viiakse üle ja asutatakse ajutine chargé d'affaires'i koht, asupaigaga Brüsselis. Esimene sekretär Kopenhaagenis hakkab saama palgalisa 150 kr. kuus. Ametnikul Londonis tõstetakse palka 50 kr. kuus. Saadik, esimene sekretär ja atašee Stokholmis hakkavad saama 10% palgalisa, silmas pidades seda, et Stokholmi palgad osutusid ebanormaalselt madalateks. Uued kohad luuakse meie välisesindustes ja selleks pannakse ametisse Haagi üks nõunik ja esimene sekretär Norrasse, siis asekonsul Sao Paulosse, et eestlaste kodutoomist jätkata ja lõpetada. Veel on ette nähtud esimese sekretäri koht Berliini, saadik Washingtoni ja peakonsul Kaug-Itta. Välisministeeriumi kui keskastitise juurde seatakse ametisse veel teine ministriabi ja üks abidirektor. Kõik kohad on eelarves ette nähtud, välja arvatud Berliini esimene sekretär ja Washingtoni saadik ning peakonsul Kaug-Idas. Samuti ka abidirektori koht Välisministeeriumis. Kui need kohad kuuluksid käesoleva seadusega legaliseerimisele ja kui selles eelarves leidub sum-

masid palkade maksmiseks, alles siis, kui Valitsus seda vajalikuks peab, tulevad need kohad täitmisele.

On esitatud ettepanek seaduseelnõu vastu võtta.

Juhataja: Kavatsen hääletada eelnõu osade kaupa, ilma teksti ette kandmata, mis faktiliselt tähendab seda, et I osas on terve seadus juba sees. Kui teist hääletamisi ei soovita, siis on see kõige otstarbekohasem, seda enam et sisulisi sõnavõtte ei ole olnud. Selle korra vastu ei olda.

I osa ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on osade kaupa vastu võetud.

Parandus-ettepanekuid ja muudatusi seaduseelnõus ei ole tehtud, seepärast jääb III lugemine ära. Ühtlasi ei ole märkusi tulnud seaduseelnõu kohta ka Redaktsiooni-komisjonilt.

Seaduseelnõu tuleb terves ulatuses lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Seaduseelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

4. Eesti Vabariigi 1937/38. aasta tulude ja kulude eelarve täitmise aruanne ja kassaraunne ning Riigikassa bilanss.

Majanduskomisjoni aruandja B. Rostfeld.

Juhataja: Aruanne tuleb arutamisele otsuse tegemise korras.

Aruandja B. Rostfeld: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! 1937/38. a. algeelarve oli koostatud tasakaalus 89,9 milj. kr. eelmise aasta algeelarve 78,1 milj. kr. vastu. Seega oli ta eelmise aasta eelarvest 11,8 milj. kr. võrra suurem.

Eelarve arvatlused olid rajatud eelmise aasta tulemustele ja majanduslikele läbikäikudele. Rahvamajanduslikud läbikäigud näitasid mitmel alal tõusu. Näiteks oli 1936. a. võrreldes eelmisega tootmisalade toodangu väärtus tõusnud 12% võrra. See tõus oli nii põllumajanduse kui ka tööstuse alal. Põlevkivitoodang tõusis 13% võrra, väliskaubanduse käigud 14% võrra, eriti sisseveo alal oli suurem tõus — 26%. Sama tendentsi näitasid ka teised tähtsamad majanduslikud läbikäigud.

Nii oli algeelarve maksmapanemisel eeldusi ja tunnuseid, et 1937/38. a. eelarve täitub vähemalt ettearvestatud ulatuses.

Eelarveaasta jooksul selgus, et algeelarve oli koostatud tagasihoidlikult ning et riigitulude laekumine osutus paremaks kui oli kalkuleeritud.

See asjaolu võimaldas kahe lisaelarve maksmapanemist, kusjuures lisaelarve nr. 1 oli tasakaalus Kr. 8.465.704.— ja lisaelarve nr. 2 oli tasakaalus Kr. 1.500.892.—, kokku Kr. 9.966.596.—

Seetõttu kujunes 1937/38. a. algeelarve ühes mõlema lisaelarvega märksa suuremaks kui eelmise aasta algeelarve ühes kahe lisaelarvega.

1937/38. a. eelarvete üldsumma oli 99,8 milj. kr., 1936/37. a. eelarvete üldsumma 90,2 milj. kr., seega suurenemine 9,6 milj. kr. Aruandeaasta tulusid oli kogusummas ette nähtud Kr. 99.883.596.—, tegelikult laekus veidi vähem, nimelt Kr. 99.703.253,62. Üldsummast langeb korraliste tulude arvele 99,7% ning erakorraliste tulude arvele ainult 0,3%.

Jälgides eelarve täitmist näeme, et aruandeaasta tulud võrreldes eelmise aasta tuludega kasvasid peaaegu kõigi tululiikide alal. Vähenesid vaid tulud kinnistumaksust ja tulud metsadest. Viimaste vähenemine on seletatav peamiselt sellega, et metsatulude sissemaksmist pikendati osaliselt järgmise aasta peale.

Kui võrrelda tähtsamate alade kulusummat eelmise 10 aasta keskmisega, võib konstateerida, et 1937/38. eelarveaastal võidi juhtida summasid kõigile neile aladele kaugelt üle 10 aasta keskmise. Eelarve seletuskirjas on üksikasjaline tabel 10 aasta kokkuvõtetega, mida ma ei hakka refereerima. Kui see kedagi huvitab, võib tabelist vaadata.

Eespool mainisin, et tegelikult laekus Kr. 99.703.253,62, see on vähem kui algeelarves ja lisaelarvetes oli ette nähtud, kuid see vähenemine on ainult 180.000 kr.

Üldse kulutati aruandeaastal alg- ja lisaelarvetes ettenähtud krediitidest Kr. 98.490.254,85 ja eelmiste aastate lahtijäetud krediitide arvel veidi üle 1 milj. senti. Kokku oli kulusid Kr. 99.576.810,88.

Muu osa krediitidest kas arvatü järgmise aasta eelarve juurde Riigieelarve seaduse § 37 alusel või suleti sama seaduse § 36 alusel. Muuseas tuleb märkida, et aruande seletuskirjas olev nomenklatuur on ära toodud vana seaduse kohaselt. Kui tahetakse üksikasjaliselt küsimust selgitada, siis peaks arvesse võtma, et need paragrahvid ei klapi praegukehtiva, 1938. a. antud seaduse nomenklatuuriga.

Korralised kulud moodustavad 82,5 milj. kr. ehk 82,8% ja erakorralised kulud 17,1 milj. kr. ehk 17,2%. Ka siin võib konstateerida, et aruandeaasta korralised kulud võrreldes eelmise aastaga on kasvanud kõigi riigikeskasutiste alal. Summaliselt on suurim juurdekasv teenistustasude alal — 3,6 milj. kr., sest aruandeaastal toimus riigiteenijate tasude reguleerimine ja parandamine.

Aruandeaasta erakorralised kulud kahanesid võrreldes eelmise aastaga 675.000 kr. võrra, kuna aga operatsioonifondidena antud summa suurenes 1,8 milj. kr. võrra.

Kahanesid tunduvalt Majandusministeeriumi alal määratud summad, sest investeerimised ettevõtetesse olid eelmistel aastatel enamikus juba tehtud. Erakorralisi kulusid polnud algeelarves Majandusministeeriumile üldse ette nähtud, kuna lisaelarves nr. 1 leiame ainult 250.000 kr. Rahvamajanduse Elustamise Fondi täiendamiseks ning mõned teised vähemad krediidid.

Märkimisväärsemad investeerimised erakorraliste kulude arvel olid Sõjaministeeriumi alal riigikaitsevahendite täiendamiseks.

Teedeministeeriumi alal esinevad järgmised summad: hüdrotehnilised ehitised sadamates, süvendustööd, tuletornide ja ujubabinõude täiendamine ja ümberkorraldamine — 549.500 kr., Peipsi veepinna alandamine — 100.000 kr., Tallinna lennujaama ehitamine — 311.741 kr. ja lõpuks Avalikude Tööde Osakond — 2.072.726 kr.

Suurem osa operatsioonifondidest aga langes Majandusministeeriumi arvele. Umbes 2,4 milj. kr. määrati rahvamajanduse teenistusse — tööstus-, pangandus- ja laevandusettevõtete aktsiate omandamiseks ja põhikapitalide täiendamiseks.

Operatsioonifondidena oli Majandusministeeriumile määratud algeelarves 1.800.000 kr. ja lisaelarves nr. 1 — 876.000 kr., kokku 2.676.000 kr. Tegelikult kulutati 311.250 kr. võrra vähem, sest jäeti välja andmata osa summadest, nimelt Riigi Ringhäälingule, a/s. „Dvigatelile“ ning toetus laevaliinidele. Siin oleks ära märkida, et operatsioonifondidena olid kulud a/s. „Eesti Turbatööstuse“ aktsiate omandamiseks 900.000 kr., Pikalaenu Panga põhikapitali suurendamiseks 750.000 kr., a/s. „Dvigateli“ aktsiate omandamiseks 150.000 kr., Riigi Ringhäälingu põhikapitali täiendamiseks 50.000 kr., a/s. „Külmhoone“ aktsiate omandamiseks 176.000 kr. ja teistest tööstus- ja laevandusettevõtetest osavõtuks 331.750 kr.

Teine suurem summa on antud operatsioonifondina Haridusministeeriumile, nimelt 656.000 kr. See summa läks peamiselt koolimajade ehitusfondi täiendamiseks. Veel võiks märkida operatsioonifondi Peaministri ja Riigikantselei alal — 120.000 kr. See raha kulutati staadioni tribüünide ehitamiseks Kadriorus.

1937/38. a. eelarve täitmine oli õnnelik sellelt seisukohalt, et võrreldes aruandeaasta tulude kogusummat Kr. 99.703.253,62 sama aasta kulude kogusummaga Kr. 99.576.810,88 saame ülejäägi Kr. 126.442,74, mis on eelmise aasta eelarve ülejäägist 10,9 tuh. kr. võrra suurem.

Liikumisi riigikassa arvel iseloomustab see, et aruandeaastal riigikassa läbikäigud võrreldes eelmiste aastatega on tunduvalt suurenenud, mida põhjustas riigitulude parem laekumine ja sõltuvalt sellest väljamaksete teostamine.

Eelmise aasta läbikäigust on ta suurem 8,3% võrra ning 1930/31. a. läbikäigu — kus tulude laekumine tõusis haripunktini — ületab aruandeaasta läbikäik 4% võrra.

Kõige vähemad olid riigikassa läbikäigud kriisiaastatel 1932/33 ja 1933/34. Aruandeaasta läbikäigud ületavad neid 47,2% ja 47,4%.

Kassa sissetuleku ja väljamineku kogusumma oli 202 milj. kr.

Riigikassa arveteseisu üldsummast aasta lõpul moodustas sularaha 83,59% ning välisvaluuta ja väärtmetallid 16,49%.

Riigi varandusliku seisu kohta 31. märtsil 1938 võiks mainida, et 1937/38. eelarveaasta jooksul oli riigi aktiva väärtus kasvanud 609,5 milj. kr.-le eelmise aasta 599,5 milj. kr. vastu. Suurenemine on seega teostunud 1,7% võrra.

Aktiva suurenes peamiselt materiaalsete varade soetamisest riigiasutistele.

Riigi passiva kogusumma on vähenenud 127,1 milj. kr.-le eelmise aasta 129 milj. kr. vastu, seega 1,9 milj. kr. võrra.

Kohustused vähenesid sisevõlgade alal 0,4 milj. kr., välisvõlgade arvel 1,7 milj. kr. ja 1937/38. a. lahtijäetud krediitide arvel 0,5 milj. kr.

Suurenenud on kohustused peamiselt kreditoride, deponentide ja Postivalitsuse transfertsummade alal.

Riigi puhasvarandus kasvas aasta jooksul 11,9 milj. kr. võrra, olles aasta lõpuks 482,5 milj. kr.

Riigikassa bilanss 31. märtsil 1938 on tasakaalus 337,9 milj. kr.-ga, olles möödunud aasta bilansist vähem 1,4 milj. kr. Aruande

seletuskirjas on ära märgitud muudatused bilansi aktivas ja passivas. Samuti on üksikasjalised andmed riigikassa bilansi kohta toodud aruandes ja selle lisades. Mina nende juures pikemalt ei peatu.

Eesti Vabariigi 1937/38. aasta tulude ja kulude eelarve täitmise aruanne ja kassaaruanne ning riigikassa bilanss 31. märtsil 1938 on Riigivolikogu poolt kinnitatud.

Riiginõukogu Majanduskomisjon on nad läbi vaadanud. Ühtlasi tutvus Majanduskomisjon Riigikontrolli revisjonimärkustega ja tema esindajate selgitustega ning konstateerib, et Eesti Vabariigi 1937/38. aasta eelarve täitmise aruanne, mille järgi on tulused kogusummas Kr. 99.703.253,62 ja kulused kogusummas Kr. 99.576.810,88, mis pärast 1937/38. a. eelarve täitmine on andnud ülejäägi Kr. 126.442,74, ja kassaaruanne mille järgi eelarveaasta kassa sissetulek on Kr. 100.622.607,02 ja väljaminek Kr. 101.338.719,65 ning kassa saldo 31. märtsil 1938 Kr. 14.455.824,24 ja Riigikassa bilanss tasakaalus Kr. 337.911.175,42 on õieti koostatud, mistõttu paneb ette

vastu võtta Eesti Vabariigi 1937/38. aasta tulude ja kulude eelarve täitmise aruande ja kassaaruande ning Riigikassa bilansi kinnitamise otsus.

Ühtlasi tutvus Majanduskomisjon Riigieelarve seaduse § 33 (RT 1938, 24) põhjal Riigikogule teadmiseks esitatud 78 eripõhikirjade ja -määruste alusel tegutsevate pankade ning käitiste ja riigiasutiste valitseda olevate eriotstarbeliste kapitalide aruannelega.

Peale selle on Majanduskomisjon läbi vaadanud riigieelarve täitmise aruandele lisandatud eriosa — „Mitmesugused aruanded“, mis käsitlevad 15 ettevõtte aruandeid, mis töötavad juriidiliselt eraettevõtetenä, kuid riigi kapitali osavõtul.

A. K a s k: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Meil on praegu esimest korda kahekojalise parlamendi, rahvaesinduse ees riigi ühe tegevusaasta rahalise aruande kinnitamine. Sellega meie loome praegu pretseidendi selle kinnitamise korra kohta. Kahjuks peab aga ütleva, et Riiginõukogu on saanud oma komisjonides seda aruannet ainult kahel koosolekul kaaluda, sest Riigivolikogu on oma töökorralduse tõttu selle nihutanud vormilise nädala peale. Ja kuigi meil oleks vormiliselt aega seda kaaluda, on kõigil teada, et selle nädala sees antakse meile kevadise teenistuse lõpupass, seepärast ei ole meil lihtsalt võimalust sellise põhjalikkusega aruandesse süveneda, nagu

seda on saanud teha Riigivolikogu. Seepärast oleks minu soov, kui see võib-olla ei ole sobiv Riigivolikogule, siiski selline, et järgnevad aruanded, mis harilikult valmivad sügisel, võetakse arutusele Riigivolikogus juba kokkuastumise järel. Siis harilikult on vähe eelnõusid, seega ka meil oleks võimalik riigi aruannet pikema aja kestel läbi vaadata ja põhjalikult kaaluda.

Mis puutub aga aruandesse endasse, siis see, mis härra aruandja ette kandis, on numbriline osa, mis meie südamele ja mõistusele ütleb väga vähe. Ainuke asi on, et tulud on olnud suuremad kui kulud ja et on ülejääk. Kuid aruandja ei saanud loomulikult selle juures pikemalt peatuda, mis on öelnud meie revisjonikomisjon, kuidaviisi neid summasid on kasutatud, kas seejuures on seadusrikkumisi olnud või mitte. Meie revisjonikomisjon — Riigikontroll — on andnud punase raamatu selle kohta. Ma tahaksin loota, et me kõik oleme seda lugevad. Selles raamatus kõigepealt märgitakse seda, mis määral revisjonikomisjon mõningates asutistes ei saanud käia, mis nende revideerimisel on selgunud jne. Ja siin peab konstateerima, et see, mida revideerimiste aruanne näitab, on üpris rahulolev. Seaduste rikkumisi ja neist üleastumisi, mis puhul ametnikudelt on tagasinõudmisi olnud, on võrdlemisi vähe. Ja siin peab konstateerima, et meie vanem ametkond, kes on püsinud pikemat aega valitsusasutiste laua taga, on tõepoolest juba omandanud õige riigiametniku vaate, et riigivarandusega tuleb ettevaatlikult ja seaduspäraselt ümber käia. Kuid on ka teisi nähtusi. Kui ma ütlesin vanemad riigiametnikud, siis oli sel tagamõte. Sest nendes asutistes, mis hiljem loodud ja kus ametnikudel ei ole küllalt kogemusi ja rutiini ega küllaldast arusaamist riigi asjaajamisest võrreldes eraasjaajamisega, seal on ette tulnud ka arusaamatusi. Seda võisid kõik tähele panna Teedeministeeriumi Avalikkude Tööde Osakonna ja Ehitusosakonna, aga ka Maanteede Talituse alal. Neis asutistes on rida juhtumeid, kus ametite juhatajad on sagedasti toiminud nii, nagu see seaduses ei ole ette nähtud, ja kontroll on selle kohta rea märkusi teinud. Eriti huvitav nähtus on aga ühe korteri remont Paldiski maanteel nr. 1, mille suhtes kontroll vaidleb asutisega selle remondi pärast, aga seda korterit siiski remonditakse. Kelle jaoks, seda kontrolli aruandes öeldud ei ole. Võib olla saame täna kuulda, kes oli see nii vahva mees, kellele remonditakse korterit, milleks aruande järgi on kulutatud üle 13 tuh. kr. Aga siiski ei ole aruande

järgi korter veel valmis. See on üks selline omapärane nähtus, kus kellelegi riigiametnikule ehitatakse luksuslik korter. Üldiselt on meie riigi ametnikkond aga seaduste austamises ja seaduste järgi käimises aruandeaastal rahuldavalt toiminud. Muidugi on ette tulnud üksikuid eksimusi ja väärnähtusi, sest need ei puudu kuskil, kuid neid üleastumisi on olnud vähe ja need pole olnud enamasti pahatahtlikud. Nende üleastumiste selgitamised on näidanud, et siin on revideerimiste puhul ka arusaamatustega tegemist olnud.

Üldiselt võib öelda, et ses suhtes näib meie riigivalitsuse rahalisi kulutusi teostav ametnikkond olevat täiesti korralikult käitunud. Kuid siia juurde on lisatud punasesse raamatusse veel teisi märkmeid. Need märkmed käivad aktsiaseltside ja mõnede teiste asutiste kohta, kus riigi kapital on ülekaalus. Siin tekib mul üks põhimõttelist laadi küsimus, nimelt kas on õige suund, mis on võetud, et aktsiaseltsi, kus riik on aktsionär ja enamiku aktsiate omanik, võidakse määrata ja valida ning määratakse ja valitakse Riigikontrolli ametnikke nõukoguliikmeteks. Ma saan aru, et riigi rahaga tegutsevate aktsiaseltside kontrollimisest revisjonikomisjoni liikmetena võtavad osa Riigikontrolli ametnikud. Neid revisjonikomisjoni liikmeid on tavaliselt kolm, kellest kaks on Riigikontrolli ametnikud. Sellega oleks kõik täiesti korras. Aga et ka nõukogust võtavad osa Riigikontrolli ametnikud, see ei ole minu arusaamise järgi õige. Puhtpsüühiliselt on see vale, sest kui üks Riigikontrolli ametnik nõukogus otsustamisest osa võtab, siis teine ametnik revideerimisel satub raskustesse, kui olukord on säärane, mille kohta peaks märkuse tegema. (Vahele hüüe.) Ma ei tea, kas siin tegemist on alamaga või ülemusega, sest ma ei tea, missugused härrad on nõukogus ja missugused on revisjonikomisjonis. Ma räägin teoreetiliselt. Võib ka nii olla, et kõrgem ametnik on nõukogus ja alamad ametnikud, revidendid, on revideerimas, kuid siis on asi veel halvem. Seepärast ma tahaksin heameelega Riigikontrollile ja Majandusministeeriumile südamele panna, et niisuguseid asju ei juhtuks, rääkimata sellest, et Majandusministeeriumis on rida kõrgemaid ametnikke valitud aktsiaseltside juhatustesse, mis neile mõnikord võib raskust teha küsimuste otsustamisel just neil juhtudel, kui küsimus käib aktsiaseltside kohta, kus nad ise juhatuses on.

Siis nähtub aktsiaseltside revisjonikomisjonide tööde kirjeldustest, et mõnes

väikeses asutises, näiteks Eesti Dvigatelis, on revisjonikomisjoni koosolekuid peetud aasta kestel 40 korda. Mõnes teises aktsiaseltsis on peetud märksa rohkem. Tekib küsimus, kas selle tõttu, et revisjonikomisjonid nii agarasti töötavad aktsiaseltsides, ei kannata riigi otsekoheste asutiste revideerimise ja kontrollimistöö. Kui meil on 16 või 17 aktsiaseltsi ja kõigis Riigikontrolli ametnikud võtaksid osa revisjonikomisjonist, igas komisjonis vähemalt 2 inimest, siis sellega on suur hulk Riigikontrolli ametnikke seotud revisjonitööga aktsiaseltsides. Selle all loomulikult peab kannatama otsene revisjonitöö riigiasutiste ja ametnikkude tegevuse alal. Ma ei tahaks näha, et see ka edaspidi nii toimub, sest paistab, et siin ei ole tarvidust nii palju revisjonikomisjoni koosolekuid pidada. Meist on väga paljud, härrad Riiginõukogu liikmed, ka aktsiaseltsides, osauhisustes ja kooperatiivides tegevad ja me teame, et korraliku asjaajamise juures revisjonikomisjonil on vähe tööd. Kui kuskil viltu on, siis tuleb põhjalikult tööd teha. Aga kõige selle juures, mida näeme punases raamatus, ei ole öeldud, et kuskil aktsiaseltsis midagi viltu oleks. Seepärast tahaksime näha, et kõigepealt aktsiaseltside nõukogusse Riigikontrolli ametnikkude valimine ära jääks, ja teiseks, et ei viidetaks nii palju aega eraaktsiaseltside revideerimisega, kuigi nende aktsiapakettide enamik on riigi käes.

Aruandja B. Rostfeld: Härra Kask mainis, et Majanduskomisjonil olevat vähe aega olnud selle aruande läbivaatamiseks ja arutamiseks ning esitas nagu sooviavalduse, et tulevikus peaks Riiginõukogule ja Majanduskomisjonile rohkem aega antama. Ma pean märkima, et siin ei ole keegi süüdi olnud, sest käesolev aruanne ei ole kiireks tunnustatud, vaid Majanduskomisjon ise lõpetas selle arutamise. Seejuures kaaluti ka küsimust, kas lõpetada selle arutamine nüüd või jätta sügiseks, kusjuures leiti otsarbekohane olevat see siiski täna Riiginõukogule ette kanda. Nii et siin kedagi süüdistada ei ole, sest see oli Majanduskomisjoni enda soov. Majanduskomisjon lõpetas eile oma töö, kusjuures midagi eriliselt alla ei kriipsutatud. Seejuures mulle tehti ülesandeks aruande kohta teha üldine ettekanne.

Mis puutub sellesse, et Riigikontrolli märkmeid on minu poolt vähe refereeritud, siis ma märkisin oma sõnavõtu lõpus, et Majanduskomisjon on läbi vaadanud Riigikontrolli punase raamatu. Kuna aga midagi erilist Riigikontrolli aruandes ei leidu, siis

ma ei peatunud üksikasjade juures. Ka rnlk. Kask mainis, et Riigikontrolli aruanne koosneb peamiselt tavalistest revisjonimärkmetest. Ma talitasin sellelt seisukohalt välja minnes, et eriti peatuda ainult nende küsimuste juures, mis Majanduskomisjonis eriti kõne all olid ja millede kohta Majanduskomisjon avaldas soovi, et need Riiginõukogu pleenumile teatavaks tehtaks. Mul ei olnud mingit põhjust pikemalt peatuda Riigikontrolli aruande juures ja oma ettekannet pikendada.

Riigikontrolör K. S o o n p ä ä: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Rnlk. härra Kask esines kahe märkusega Riigikontrolli suhtes käesoleva aruande kinnitamise puhul. Ta ei pidanud soovitavaks, et Riigikontrolli ametnikkudel on lubatud olla nende aktsiaseltside nõukogudes, kus riigil on aktsiate enamik. Niisugune kord on tingitud Riigikontrolli seadusest, kus see on ette nähtud. Seaduse ei võetud seda aga kergel käel, kogemata või kaalumata, vaid sellepärast, et seaduse andmisel ei leitud võimalust teisiti asja otstarbekohaselt lahendada. Nagu teada, on nõukogu organ, kes aktsiaseltsi suuremad asjad läbi vaatab ja otsustab. Riigikontrollil, kui ta tahab teostada järelevalvet aktsiaseltsi üle sel määral, nagu see otstarbekohane on, peab teada olema, mis nõukogus sünnib, sest kui ta eelkontrolli korras kuidagi vahele saaks astuda, siis ainult nõukogu otsuste tegemisel. Alguses oli kavatsus, et vahest saaks kuidagi Riigikontrolli esindajat saata nõukogusse vaatlejana, nii nagu tol ajal, kui osa kõnesolevaist aktsiaseltsidest olid veel riigiettevõtted. Seal võttis Riigikontrolli esindaja nõukogu koosolekust osa sõnaõigusega. Leiti, et aktsiaseltside seadus ei võimalda nõukogu koosolekut pidada niisugust vaatlejat; seepärast ei jäänud muud üle, kui määrata, et üks nõukogu liige on Riigikontrollist. See näib võib-olla põhimõtetega vastuolus olevat, sest nõukogu on seltsi asjaajamises osaliselt ka juhtiv organ, ja kui Riigikontrolli esindaja seal nõukogu liikmena osa võtab, siis ei saa ta selles osas seltsist väljaspool seisvat kontrolli teostada. Kuid aktsiaseltside suhtes tuli muuta seda põhimõtet, et Riigikontroll tegutseb täiesti väljaspool aktsiaseltsi, sest ka revisjonikomisjonidest võtavad osa Riigikontrolli ametnikud, kes on revisjonikomisjoni liikmeteks. Teiseks on nõukogu osaliselt ka järelevalveorganiks aktsiaseltsides, seepärast ei ole patt, kui Riigikontrolli esindaja nõukogust osa võtab; pealegi on see sisuliselt tarvilik. Seepärast tuleb väga kaaluda, kas

seaduse muutmise ettevõtmine on otstarbekohane.

Teine märkus lugupeetud rnlk. Kask'ilt oli see, et üksikuid aktsiaseltsi on revisjonikomisjon liiga tihti revideerinud ja palju koosolekuid pidanud. See märkus käib küll järgmise aruandeaasta kohta, sest seal on tõepoolest mõnel juhul palju koosolekuid peetud, sel aruandeaastal aga mitte, mis praegu on kinnitamisel. Aga ma siiski vastaksin sellele märkusele. Aktsiaseltside seaduse järgi on õieti nii, et revisjonikomisjon vaatab läbi aruande ja revideerib ka kõiki dokumente. Ma olen korralduse teinud, et tingimata just kõiki dokumente pole tarvis revideerida, kui seltsi asjaajamine on korras. Miks nii ei tehtud Dvigatelis ja mispärast seal on palju koos käidud, selle põhjuseks oli asjaolu, et seal oli tegemist varade ülevõtmisega ja ka varade järk-järgulise realiseerimisega. Kes seal on käinud, see teab, kui palju seal on varasid ja missuguses olukorras ja kuidas neid likvideerida tuleb. Sellepärast on seal ka revisjonikomisjon tihti koos käinud. Pean ütleva, et ka teistes aktsiaseltsides on koos käidud rohkem kui minu poolt ülesseatud miinimum ette näeb. Seda on tehtud väljaspool tööaega, mitte tööajal, nii et selles mõttes kartust ei ole, et see võiks mõjustada Riigikontrolli otsekohest tööd. Minu poolt oli korraldus tehtud, et kui aktsiaseltsi organ peab koosolekut töö ajal, siis võivad ametnikud minna sinna ainult minu loal, mitte isegi osakonna juhataja või kellegi teise loal. Seda sellepärast, et komisjonid ei jääks tööaja peale. Rõhutan veel kord, et on käidud väljaspool tööaega. Kuna Dvigatelis palju likvideerimist oli, siis on seal ka rohkem käidud.

A. K a s k: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Härra Riigikontrolör rääkis, et Riigikontrolli seaduses olevat eeskiri, mille järgi nõukogu liikmete hulgas peab olema ka Riigikontrolli esindaja, ja seda põhjusel, et siis saab ülevaadet, kuidas nõukogu töötab. Mul ei ole selge, mispärast peab selleks, et ülevaadet saada sellest, kuidas nõukogu töötab, kindlasti sellest osa võtma vaatlejana või liikmena. Korralik nõukogu või asutis üldse protokollib oma otsused, seega kõik otsused, mis nõukogu teeb, kantakse protokolliraamatusse. Neid materjale saab alati kasutada igaks, kellele selleks on vastav õigus, ja saab näha, kuidas ettevõttes töötatakse. Sellepärast ma arvan, et ei ole tarvis erilist Riigikontrolli esindajat nendesse organitesse vaatlejana saata.

Riigikontrolör K. Soompää: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Ma palun vabandust, et ma jälle sõna võtan, kuid ma tahaksin tähendada ainult niipalju eelkõneleja sõnavõtu puhul, et igas asutises protokollitakse küll nõukogu otsused, kuid tähtis on, et Riigikontrollile oleksid kättesaadavad kõik ettepanekute põhjendused ja teised materjalid. Sel on järelevalvetöös suur tähtsus. Ma arvan, et on täiesti põhjendatud ja otsustarbekohane, et riigiettevõtete ja aktsiaseltside nõukogude koosolekutest võtavad osa Riigikontrolli esindajad.

Juhataja: Üldlääbirääkimised on läbi. Kavatsen hääletada otsust osade kaupa ilma teksti ette kandmata.

I—IV osa ühes pealkirjadega ja otsuse pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Otsus on osade viisi vastu võetud, asun lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Eesti Vabariigi 1937/38. aasta tulude ja kulude eelarve täitmise aruande ja kassararuande ning Riigikassa bilansi kinnitamise otsus on lõpphääletamisel vastu võetud.

5. Vabariigi Valitsuse ettepanek riigikaitse siselaenu tegemiseks.

Majanduskomisjoni aruandja J. Sihver.

Juhataja: Ettepanek tuleb arutamisele otsuse tegemise korras.

Aruandja J. Sihver: Vabariigi Valitsus esineb Riigikogule ettepanekuga teha riigikaitsevahendite ja muu varustise täiendamiseks riigi 1940/41. a. eelarve täitmisel siselaenu kuni 5 milj. kr. ulatuses nimetuse all „riigikaitse siselaen“, mis kuulub tasumisele 10 a. jooksul võrdsetes osades, tasumise algusega 1942. a. Siselaenu tegemise vajaduse kutsub esile üldine rahvusvaheline olukord, mis teeb vajalikuks meie riigikaitse põhjalikuma ja ulatuslikuma korraldamise. Varustis, mis meil olemas ja mida on võimalik juurde muretseda Riigikaitse Fondi seaduses ettenähtud summadega, ei ole küllaldane selleks, mille esile tõstab praegune rahvusvaheline poliitiline seisund.

1940/41. a. eelarvega avati Sõjaministriumile senisest suuremaid krediite, mistõttu eelarvekulude summa tõusis sedavõrd, et praegustel andmetel tulud ei kata kõiki kulkrediite. Seetõttu osutus tarvilikuks teha siselaen 5 milj. kr. ulatuses, milline summa

juba tänavu-aastases eelarves Riigikogu poolt vastu võeti ja sellega ka siselaenu sisuline otsustamine toimunud on. Kuna aga riigilaenu tegemine Põhiseaduse § 107 eeskirjade põhjal võib toimuda Riigikogu otsusel, siis on tarvilik, et Riigikogu teeks sellekohase otsuse.

Riiginõukogu Majanduskomisjon, läbi vaadanud Vabariigi Valitsuse ettepaneku Riigikogule riigikaitse siselaenu tegemiseks, esitab selle Riiginõukogule kinnitamiseks järgmises redaktsioonis: Lubada Vabariigi Valitsusel teha riigikaitsevahendite täiendamiseks riigi 1940/41. a. eelarve täitmisel riigi siselaenu kuni 5.000.000 krooni ulatuses nimetuse all „riigikaitse siselaen“, mis kuulub tasumisele 10 aasta jooksul võrdsetes osades, tasumise algusega 1942. aastast.

Teen ettepaneku

Majanduskomisjoni ettepanek vastu võtta.

Riigikaitse siselaenu tegemiseks loaandmise otsus võetakse vastu.

6. Riigikaitse siselaenu teostamise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja J. Sihver: Eelmises punktis otsustatud 5.000.000-kroonise siselaenu realiseerimiseks kohaldatakse käesoleva seaduse eeskirju. Nimelt siselaen realiseeritakse Majandusministri Rahandusosakonna sellekohaste võlakirjade vastu. Siselaenult makstakse intresse 5% aastas ja laen tasutakse 10 aasta jooksul võrdsetes osades, tasumise algusega 1942. aastast. Siselaenu võlakirjad lastakse müügile kursiga 100. Mis puutub intressidesse, siis ei ole tähendatud, kas nad riigimaksust vabad on või mitte, aga nagu komisjonis selgus, käivad nad maksu alla. Eelmine laen, mis Riigikaitse Fondi jaoks tehti, oli sellest maksust vaba, aga praegune käib maksu alla. See maks on $\frac{1}{5}$, nii et paberid tuleks 4% neto. Laen kavatakse välja lasta esialgu soovijaile ja kui Majandusministri poolt määratud tähtajaks laen tervena kaetud ei ole, siis ülejäänud osa tehakse sundslikuks järgmistele ettevõtetele ja asutistele: 1) eripõhikirjade alusel töötavad riiklikud ettevõtted ja avalikult aruandvad eraettevõtted — Majandusministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse poolt määratud ulatuses; siinjuures olgu märgitud, et Vabariigi Valitsuse ettepanekus oli ette nähtud tagavarakapitalide ulatuseni; 2) linnaomavalitsused — Majandusministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse poolt määratud alustel ja ulatuses, kusjuures arvestatakse vastava

omavalitsuse elanike arvu ja käsutusvabade summade ulatust; 3) maakonna- ja vallaomavalitsused — Majandusministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse poolt määratud alustel ja ulatuses, kusjuures arvestatakse vastava omavalitsuse elanike arvu ja käsutusvabade summade ulatust; 4) linna vaestelastekohtud ja vallakohtud ning sotsiaalkindlustusasutised, välja arvatud haigekassad, oma käsutusvabade reservsummade arvel — Majandusministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse poolt määratud ulatuses. Kui nimetatud tähtjaks Majandusministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse poolt määratud ettevõtted ja asutised ei omanda riigikaitse võlapabereid, siis ülejäävas osas laen kirjutatakse nende võla arvele ja nõutakse üldises administratiivkorras sisse ühes vastavate kuludega.

Riigivolikogu on siin väikese muudatuse teinud, nimelt selles osas, mis puudutab põhikirjade alusel töötavaid riiklikke ettevõtteid ja avalikult aruandvaid eraettevõtteid. Valitsuse ettepanekus oli ette nähtud: võlakirjade omandamine nende tagavarakapitalide ulatuseni; Riigivolikogu poolt vastuvõetud seaduseelnõu järgi võidakse nõuda kuni 4% ettevõtete põhi-, aktsia-, tagavara- ja teiste analoogiliste kapitalide summast. Nii et siin on lahkumine. Mida mõeldakse nende analoogiliste kapitalide all, selle üle on raske praegu selgusele jõuda. Edaspidistest Majandusministri määrustest selgub, mis on analoogilised kapitalid.

Komisjonis tekkis küsimus, et kuidas on siis lood nende paberitega, mis ettevõtetel on juba enne olemas n.n. tagavarakapitali paberite arvel, nagu riigi välislaen. Kas need paberid ka arvesse võetakse? Valitsuse esindaja seletusest selgus, et seda laenu ei lasta välja selleks, et ettevõtted ja asutised võiksid neisse tagavarakapitale mahutada, vaid siin on riigikaitse siselaen, mida ettevõtted on kohustatud võtma. Varemalt omandatud paberid ei ole siin arvesse võetavad. Juba sisuliselt ei saa need arvesse tulla, sest siin on tegemist siselaenuga, mida kõik asutised peavad riigikaitse heaks võtma; nad võivad tarvitada neid tagavarakapitali mahutamiseks või panna need paberid portfelli mõneks muuks otstarbeks. Mis otstarbeks asutised siselaenupabereid tarvitada võivad, seda seadus ei ütle.

Teiseks küsimuseks oli, missugune on laenu realiseerimise võimalus. Arvati, et vabal turul laenupaberite soovijaid on vähe, kuid arvati ühtlasi, et 2 milj. kr. saadakse kokku vabamüügiturul linna- ja maavalitsuste asutiste ja vaestelastekohtute poolt,

kuna eraettevõtete ja eripõhikirja alusel töötavate ettevõtete kaudu peaks tulema seega ainult umbes 3 milj. kr. Seepärast 4% ülemmäära tarvitada ehk ei tulekski.

Kolmandaks küsimuseks oli, et kui laenu jaotamine vabalt toimub Vabariigi Valitsuse arvamise järgi, kes võib ühele määrata 4% ja teisele vähem ja mõne koguni vabastada, kuidas sellel korral saab laenu realiseerimisel õiglast vahekorda luua ja kuidas Majandusminister oma määrusega seda teha suudab.

Majanduskomisjon ühines Riigivolikogu poolt vastuvõetud seaduseelnõuga ja esitab käesoleva eelnõu Riiginõukogule vastuvõtmiseks.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja J. Sihver: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu läheb Redaktsioonikomisjoni.

7. Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Majanduskomisjoni aruandja A. Naeres: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Selle seaduseelnõuga tehtav muudatus seisab selles, et riigiasutiste ametnikkude koosseisust kustutatakse Riikliku Propaganda Talituse koosseis ja koosseisu täiendatakse Informatsiooni Keskuse koosseisuga. Siin ei ole õieti tegemist millegi uue, vaid vana ümberkujundamisega, ja nagu nähtub, läheb see osakond Peaministri juurest iseseisvaks osakonnaks. Seaduseelnõu II osas on veel ära tähendatud elukalliduse rajoonid, mis hakkavad maksma teatud aegadel.

Riiginõukogu Majanduskomisjon seda seaduseelnõu arutades selles muudatusi ei teinud. Komisjoni nimel teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja A. Naeres: Teen ettepaneku mitte pidada kahepäevast vaheaega seaduseelnõu I ja II lugemise vahel.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

8. Laevajuhi seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja J. Holberg: Siiaajani korraldati meil vahekordi laevajuhi ja laevaomaniku vahel Vene kaubandusseaduses laialipillatud paragrahvide alusel, mida on arvult umbes 40. Need normid olid süstematiseerimata ega vastanud küllalt praegusaja majanduslikele nõuetele ja laevasõidutingimustele. Et sellest puudusest üle saada, on välja töötatud Laevajuhi seaduse eelnõu, mis korraldab neid tehnilisi vahekordi, mis laevasõidu alal tekivad mitme asjahuvilise vahel. Me peame meeles pidama seda, et niipea kui laev sadamast lahkub, tekivad asjaosaliste vahel üksteise vastu käivad huvid, esiteks laevaperemehe, teiseks laevajuhi ja kolmandaks laadungiomaniku ning neljandaks laeval olevate isikute vahel, olgu need seal teenijatena või lihtsõitjatena, ja seda eriti siis, kui laev läheb väljapoole Eesti riigi piire. Pean tähendama, et vastavate küsimuste korraldamine seadustega ei ole ka lääneriikides, isegi suurtes mereriikides küllalt süstemaatilisel läbi viidud, peale Saksamaa. Meile esitatud seaduseelnõu on sel alal suur samm edasi, sest siin on antud ühes tervikus kõikide küsimuste lahendamine.

1. peatükk seab üles tingimused, mida laevajuht peab laeva juhtimisel arvestama. Ta peab laeva valitsemise ja juhtimisega seoses olevate ülesannete täitmisel tegutsema kui hea peremees ja laeva kasutama võimalikult korrapäraselt.

2. peatükk korraldab laevaperemehe esindamist. Ei ole võimalik ette näha volikirjas kõike, mis võib juhtuda, kui laev on reisil. Laevajuhile antakse juba seaduse alusel laiemaid volitusi. Võib juhtuda, et tekib rahapuudus, kui laev on juba kaugele läinud, mille järeldusel ta ei saaks enam reisi jätkata. Käesolev seaduseelnõu annab selleks puhuks laevajuhile erivolitused. Laevajuht võib niisugusel juhul kas laadungi pantida või ühe osa laadungist likvideerida. On avaldatud arvamust, et kas seda peatükki üldse võtta sisse, sest see hästi ei sobi praegusel erakordsel ajal, küll oli seda vanasti vaja purjelaevade suhtes. Kuid leiti siiski, et selle järele võib-olla tuleb üksikutel juhtudel tarvidus.

4. peatükk käsitleb laevajuhi õigusi reisijate suhtes. Esimeseks nõudmiseks on, et kõik laevalolevad reisijad peavad laevajuhi käske täitma ja distsipliini alal hoidma, et oleks võimalik laeva korrapäraselt edasi viia ja et laevajuht oleks kaitstud igasuguste üllatuste vastu. Siin on ka ette nähtud, et

laevajuht võib laevalolijaid, eriti neid, kes salaja laevale tulevad, laevatöödele rakendada. Ka perekonnaseisuametniku kohuseid tuleb laevajuhil täita, nimelt sünni- ja surmajuhtude korral. Need on tavaliselt niisugused toimingud, mida maal teostab perekonnaseisuametnik. Laevajuhi kätte on peale laeva usaldatud ka laadung, mis sagedasti mitmekordselt ületab laeva väärtuse.

6. peatükk annab juhtnõore, kuidas laevajuht peab toimima sel juhul, kui laeva või laadungit ähvardab hädaoht. 7. peatükk näeb ette mereprotesti koostamise korra laevaõnnetuse puhul reisi ajal, kui õnnetuse tagajärjeks on laeva või laadungi hukkumine või kui laeval tuleb hädaohtu vältimiseks hädasadamasse minna või kui näiteks on tarvis teatud osa laevalaadungist üle parda heita. Mereprotesti koostavad Eesti notarid, välismaal aga Eesti konsulid või kui neid ei ole, siis vastavad riigiasutised.

Täiesti uus on 8. peatükk, mis käsitleb laevajuhi kohuseid sõjaohu ja sõja korral. Seal on ette nähtud, et laevajuht peab peale laevaperemehe käskude kuulama ja täitma ka Vabariigi Valitsuse käske. Seaduseelnõu sisaldab eeskirju selle kohta, kus laev peab sõja või sõjaohu korral liikuma, kuidas laeva eemale hoida sadamatest ja piirkondadest, kus laeva võidakse võtta sundkasutamisele. Kui laev on siiski sundkasutamisele võetud, siis peab laevajuht kohe protesti avaldama ja kõik vajalikud sammud selleks ette võtma, et laeva sundkasutamisest vabastada.

9. peatükk sisaldab norme laevajuhi vastutuse kohta. Siin määratakse kindlaks, missugune on laevajuhi vastutus ja missugused on selle vastutuse järeldused. Teen ettepaneku

Laevajuhi seaduse eelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse II lugemisel vastu.

Aruandja J. Holberg: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidida.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

9. Laevade kinnistamise ja registrimise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja P. Puusep: Väga lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Laevade kinnistamise ja registrimise seaduse muutmise seadus on avaldatud Riigi Teatajas nr. 9, 1937. Selle seaduse § 65 ja 105

kuuluvad muutmisele. Esimese paragrahvi muutmine on ette võetud Kaubandus-Tööstuskoda algatusel, ja nimelt sel põhjusel, et oleks kergem omandada välismaalt laevu. Senise seaduse järgi võib välismaalt omandatavatel laevadel lasuva ostuvõla kinnistamisel asendada Eesti mөөtkirja konsuli tőend laeva liigi, materjali, taglase ja muu kohta või senine Eesti poolt vastava seaduse alusel tunnustatud mөөtkiri. Eesti mөөtkirjad tuleb esitada 6 kuu jooksul. Uus seadus näeb ette, et laevu võidakse kinnistada ning seejuures laevakinnistusregistrisse kanda andmed laeva liigi, materjali, taglase mahu ja mөөtude kohta ka välismaa ametiasutise tunnistuse, Eesti konsuli poolt välja antud tőendi või laeva ajutise liputunnistuse alusel. Uus seadus on seega laiem endisest.

Teine muudatus käib § 105 kohta. Praegukehtiv seadus ütleb, et selle seaduse eeskirjad ei käi sõjalaevade ja nende riigilaevade kohta, mis täidavad administratiivseid ülesandeid. Kuna nüüd on mitmed riigiasutised, nagu Maksude Talitus, Tallinna Tolliinspektsiooni ja Politsei Talitus sadama politseijaoskonna näol, muretsenud endile laevu, mis nõuavad varustamist vastavate lipu- ja omanditunnistustega, siis paratamatult tekib tarvidus luua nendele riigilaevadele vastav registrimise ja tunnistustega varustamise kord, mis peaks aga olema lihtsam kehtivast üldisest kinnistamise või registrimise korrast. Seaduseelnõu näeb ette, et nende laevade registrimise korra, mis ei ole ette nähtud kauba- ja reisijateveoks, kuid täidavad riiklikke ülesandeid, määrab Teedeminister kokkuleppel Kohtuministriga.

Teen ettepaneku
seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja P. P u u s e p: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

J u h a t a j a: Seaduseelnõu läheb Redaktsioonikomisjoni.

10. Võlgnikult sissenõutud summade jaotamise osas Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja O. R ü t l i: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Käesolev

seaduseelnõu puudutab võlgnikult sissenõutud summade jagamist ringkonnakohtus, ringkonnakohtu alalise liikme ja jaoskonnakohtuniku juures. Kui sissenõutud summa on küllaldane, siis ei sünnita jagamine mingisuguseid raskusi. Iga võlanõudja saab oma nõudesumma kätte. Aga teine lugu on siis, kui summa ei ole küllaldane. Sel juhul tõuseb küsimus, kuidaviisi nõudjaid rahuldada. Siin on üldreegel, et nõudesumma suuruse järgi tuleb jagada proportsionaalselt. Aga siiski on niisuguseid nõudeid, milledele tuleb eesõigus anda ja eriti rahuldada. Ka meie seadustega on 1929. aastal kehtima pandud norm, et töölistel on vähemate summade puhul nende võlgjäänud palga suhtes vastaval summade jagamisel eesõigus. Nimelt määrati, et kui tööliste palk on kuni 60 kr. kuus, siis rahuldatakse tema palganõudmine täies ulatuses ja mitte proportsionaalselt nõudesummale. Sealjuures täies ulatuses rahuldati nõudesumma ainult 180 kr. ulatuses. Nüüd on aga sellest ajast, kui see seadus anti, ligi 11 aastat mööda. Elukallidus on tõusnud, palgad on tõusnud ja seega on üles tõusnud ka küsimus, kas seda tööliste eesõigust võlasummade jaotamise alal ei tuleks laiendada vastavalt käesolevale ajale ja oludele. Vabariigi Valitsus on esitanud seaduseelnõu, mille kohaselt eesõigustatud korras kuuluvad rahuldamisele nende tööliste ja teenijate palganõuded, kellede palgasumma kuus ei ületa 120 kr., kuid mitte rohkem kui 240 kr. ulatuses iga tööliste kohta. Niisugune on selle seaduseelnõu sisu. Komisjonis selle seaduseelnõu suhtes lahkarvamisi ei olnud ja komisjon otsustas ühel häälel selle seaduseelnõu vastu võtta samal kujul, nagu ta Riigivolikogu poolt on vastu võetud.

Täna ilmus aga ajalehes artikkel, milles soovitati, et see summa tuleks teisel viisil jaotada. Nimelt seletatakse ajalehes, et käesolev seaduseelnõu annab eksiarmistele maad, sest seaduse redaktsioonist ei selgu, kuidas siis toimetada, kui on tegemist hooajatöölisega või päevatöölisega. Seaduseelnõu mõttest saab aga sisuliselt järeldada, et kui on tegemist päevatöölisega, siis võetakse tema päevapalk ja arvatakse kuupalga peale ümber, arvestades kuuks 25 tööpäeva. Nii et siin mingit raskust ei peaks tulema. Ka hooajatöölise palga võib kuupalga peale ümber arvata, mispärast ka siin minu arvates mingisuguseid eksiarmist tulla ei võiks. Seadust kohaldab kohus ikka tema sisu ja mõtte järgi. Selles ajaleheartiklis soovitakse eelnõu ümber redigeerida nõnda, et tööliste palganõudmisel on eesõigus, kui see

on kuni 250 kr. Eelnõus on 240 kr., nii et siin suurt vahet ei võiks olla.

Ma teen Üldkomisjoni nimel ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Oinas: See seaduseelnõu iseene-
sest on tervitatav. Kahjuks aga on seaduse
algatajad ja Vabariigi Valitsus jäänud vene-
aegse šabloonii juurde. Seaduses on nimelt
ette nähtud, et töötasu võlga makstakse väl-
jaspool konkursikorda töövõtjale siis, kui
töövõtja teenistus oli kuni 120 kr. kuus.
Need väited, mis siin lugupeetud aruandja
ette tõi vastuseks ajakirjanduses täna ilmu-
nud artiklile, on ju omakohast õiged, aga
härä aruandja jättis ühe väite kõnesolevas
ajaleheartiklis ümber lükkamata, nimelt
selle, et 120 kr. on liiga madal norm hooaja-
töölisele. See isik, kes täna ajakirjanduses
on sõna võtnud, puutub sagedasti kokku
kõnesolevate nõudmistega, sest ta on ameti
poolest kohtupristav. Ta ennustab, et tuleb
palju sekeldusi seaduse selles redaktsioonis
täitmisel, nagu ta siin on esitatud. Peale
selle ei ole seadus õiglane, sest hooajatöö-
lised saavad sagedasti kuus enam tasu kui
120 kr., nad jääksid seega palga väljamak-
mise nõudmise rahuldamisest ilma, sest hoo-
ajatöölised, näiteks müürsepad ja mõned tei-
sed ehitustöölised, saavad hooajal rohkem
kui 120 kr. kuus tasu. Kahetsen, et varem
ei ole nende puuduste peale satutud. Sea-
duseelnõu algatamisel peeti kinni, nagu mär-
kisin, veneaegsest šabloonist. Ainsaks vastu-
väiteks oleks siin, et ehk soodustatakse kõr-
gemapalgalisi, kuid kõrgemapalgalised ena-
masti on küllalt kursis ettevõtja olukorraga,
et ennast aegsasti rahuldada. Kahju, et meie
Riiginõukogu töö on niisuguses staadiumis,
et siin on raske parandusi teha. Kui olukord
oleks teine, siis ma teeksin vastava paran-
dus-ettepaneku.

Seaduseelnõu võetakse I lu-
gemisel vastu.

Aruandja O. Rütli: Teen ettepaneku
Võlgnikult sissenõutud summade jao-
tamise osas Tsiviilkohtupidamise sea-
duse muutmise seaduse eelnõu I ja
II lugemise vahel kahepäevast vahe-
aega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse
vastu.

Vaheaeg kella 12.40—13.10.

Koosolekut juhatab Riiginõukogu esi-
mene abiesimees H. Lauri.

11. Kindlustuslepingute osas Balti erasea- duse muutmise ja täiendamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Maurer:
Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Arutusel
olev eelnõu koosneb kolmest osast: I osa
teeb muudatuse praegukehtivas BES § 4362¹,
II osa sisaldab BES täiendamist kahe uue
paragrahviga ja III osa sisaldab reegleid üle-
mineku puhul kehtivast seadusest uuele sea-
dusele.

I osa määrab, et elukindlustuslepingud
aeguvad 2-aastase ja kõigist teistest kind-
lustuslepingutest tulenevad nõuded üheaas-
tase tähtaja möödumisega. Muudatus, mis
selle paragrahvi redaktsioon on käesolevasse
seadusse toonud, seisab selles, et esimest
liiki nõuete suhtes saab pikendada aegumise
tähtaega ühe aasta asemel 2 aasta peale.
Peale selle on kehtiva seaduse juures rää-
gitud kahjutasunõuetest, sest see mõiste on
kitsam kui eelnõus ettenähtud kindlustus-
lepingust tulenev nõue. Eelnõu toob paran-
dust, sest kindlustuslepingust tulenevad
mitte üksinda kahjutasunõuded, vaid ka
muud nõuded, näiteks elukindlustusnõuded,
pensionikindlustusnõuded jne. Need kõik on
nõuded, kus ei ole kahjutasunõudega tege-
mist. Peale selle määrab § 4362¹ teine lõige
aegumistähtaja alguse. Kehtiva seaduse
järgi aegumine algas nõude esitamist õigus-
tavast sündmusest. Sündmuse täpset toi-
mumisaega ei ole aga alati kerge kindlaks
teha, näiteks laeva hukkumise puhul, kus
kaotatakse laev ja kaup.

Üldkomisjon arutas teist lõiget eriti põh-
jalikult selles mõttes, et kas teise lõike re-
daktsioon on selge ja kas praktikas ei võiks
tekkida selle interpreteerimisel raskusi.
Jõuti seisukohale, et see peaks olema juriidilisel
täiesti selge — aasta lõpul, n.-ö.
vana-aasta öö 12-nda tunni lõppemisega
algab siis aegumine 12-nda kellalöögiga
vana-aasta ööl, tähendab 1. jaanuarist.

Teine osa, § 4362² näeb ette, et nõud-
miste puhul aegumine peatub selle isiku
kasuks, kelle vastu on alustatud kriminaal-
jälitamine kindlustuskelmuse puhul, ja et
aegumise edasikestmine algab uuesti sellest
päevast, mil jõustus kriminaaljälitamise lõ-
petamise määrus või kohtuotsus, mis teh-
tud kindlustuskelmuse asjas. Kehtivast sea-
dusest on lahkumine selles mõttes, et keh-
tiv seadus ei peatanud aegumist, vaid kat-
kestas; katkestamise korral algab uus aegu-
mine, kuna peatamisel endine aegumine kes-
tab edasi, kusjuures teatud ajajärk arvuta-
takse maha.

Peale selle on tehtud parandus võrreldes kehtiva seadusega selles mõttes, et kehtivas seaduses ei olnud ära määratud, mis kriminaaljalitamisega oli mõeldud. Sõna-sõnalise teksti järgi võis arvata, et kehtiva korra järgi, ükskõik missuguseid süüdistusi kindlustusvõtja vastu ei tõstetud, see peaks katkestama aegumise, olgugi et kriminaaljalitamine ja kindlustuse vahel sidet ei ole. Eelnõusse on sisse võetud veel norm, kus tähendatakse, et kui pärast aegumise peatamise lõppu jääb aegumise ajast järele vähem kui 6 kuud, siis loetakse aegumise lõppemiseks 6-kuine tähtaeg. Kõige olulisem uuenendus on II osas — § 4362³. See uuenendus seisab selles, et kehtiva seaduse järgi sel juhul, kui kindlustusvõtja poolt oli esitatud kindlustajale kirjalik nõudmine kindlustussumma väljaandmise kohta, katkestati aegumine. Selle tagajärg oli see, et kui kindlustusvõtja kirjalikule nõudmisele järgnes vastav otsus, mis ei rahuldanud kindlustajat, siis kindlustusvõtjal oli õigus esineda hagiga 10 aasta jooksul. See olukord on aga seotud võrdlemisi suurte raskustega kindlustaja suhtes, nimelt sellepärast, et meil enamik kindlustusi, mis kindlustusseltside poolt vastu võetakse, on edasi kindlustatud välismaistes seltsides. Kui kindlustusvõtjale oli jäetud 10-aastane aegumistähtaeg, siis tekkis 10 a. jooksul väga ebamäärane olukord. On teada, et aastate jooksul tumenevad tõendused; teisest küljest tuli alal hoida 10 aasta jooksul reserve seltsides, kus edasikindlustamised olid aset leidnud. Arvesse võttes seda, et välismaa seadustes, mis on kohaldatavad nendele kindlustusseltsidele, on asutud seisukohale, et sel juhtumil, kui aegumise piires on esitatud kirjalik nõue kindlustusseltside vastu, hagi aegub 6-kuise tähtajaga, — on otstarbekohane ka meil küsimus samuti lahendada. Seepärast näeb § 4362³ ette, et kui kindlustaja on kirjaliku nõudmise peale teinud oma otsuse ja see teatavaks tehtud kindlustusvõtjale, siis tuleb hagi esitada 6 kuu jooksul arvates kirjaliku teadaande kättesaamise päevast. Seejuures on kindlustusvõtjate huvid kaitstud sellega, et aegumine leiab aset vaid sel puhul, kui kaaskirjas, millega kindlustusandja kirjalik otsus saadetakse kindlustusvõtjale, on juhitud tähelepanu sellele, et vastav hagi aegub 6 kuu jooksul. Peale selle on juhitud tähelepanu ka tagajärgedele, mis hagi aegumine 6 kuu jooksul endaga kaasa toob. On veel ette nähtud, et poolte, s. t. kindlustusandja ja kindlustusvõtja vabal kokkuleppel võidakse seda 6-kuist tähtaega pikendada.

Kolmas osa eelnõust lahendab küsimuse, missuguse tähtaja jooksul aeguvad need hagid, mis peavad järgnema kindlustusandjate poolt endise seaduse kehtivuse ajal esitatud nõudmistele puhul antud vastusele. On öeldud, et hagi tuleb esitada mitte 6 kuu jooksul, vaid seda võib esitada pikema tähtaja, nimelt 1 aasta jooksul.

Üldkomisjon on käesolevat seaduseelnõu kaalunud ja leidnud, et sellega parandatakse hulk ebatäpsusi kehtivas seaduses ja lahendatakse küllalt otstarbekohaselt 10-aastase aegumise tähtaja küsimus, mis seni on raskusi tekitanud kindlustusseltside praktikas, ja kaitstakse ka nende huvisid, kes ei ole küllalt teadlikud seadusnormidest. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku
seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja A. Maurer: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

12. Informatsiooni Keskuse seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja K. Terras: Lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Informatsiooni Keskuse seadus, mis Vabariigi Valitsuse poolt esitati Riikliku Propaganda Talituse seaduse asendamiseks, sai Riigivolikogus erilise tähelepanu osaliseks. Nii mõnigi teräv arvustussõna öeldi Riigivolikogu kõnetoolilt selle seaduseelnõu arutamise puhul. Asjatundlik ja objektiivne arvustus parlamendi töös on iseenest terve ja soovitatav nähtus. Sellises arvustustules, kui piltlikult nii võib öelda, kristalliseerub paremini seadusandja õige tahe, õige mõte nende probleemide ja küsimuste lahendamisel, mis kuuluvad tema otsustamisele. Ja sellepärast siis, arvestanud neid arutusi ja arvustusi, mis aset leidsid Riigivolikogus selle seaduseelnõu puhul, peaksime paratamatult tulema sellele arvamisele, et see seadus on läbi käinud suurest puhastustulest, et Vabariigi Valitsuse eelnõus on arvatavasti tehtud suuremaid muudatusi. Kuid lähemalt tutvudes Riigivolikogu poolt vastuvõetud seadusega ja võrreldes seda sellega, mis oli esitatud Riigivolikogule Vabariigi Valitsuse poolt, selgub, et need muudatused ei olegi nii väga suure ulatusega. Riigivolikogu kustutas Valitsuse eelnõust tervelt 4 parag-

rahvi, kuid samas on Riigivolikogu konstreerinud nende paragrahvide asemele ühe uue paragrahvi. Nende 4 paragrahvi järgi Vabariigi Valitsuse eelnõu kohaselt kavatseti moodustada Informatsiooni Keskuse juurde 2 nõukogu: Informatsiooni Nõukogu ja Seltskondliku Tegevuse Nõukogu. Nagu Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjast nähtub, taheti nende nõukogude kaudu luua otsesest kontakti asutiste ja organisatsioonidega, kelledega Informatsiooni Keskuse tegevus pidi arenema lähemas koostöös.

(Koosolekut asub juhatama Riiginõukogu teine abiesimees A. Maurer.)

Valitsusel näis olevat soov nendele nõukogudele seaduse kaudu anda mitte ainult suuremat autoriteeti, vaid ühtlasi anda võimalus rahvaesindusele võtta seisukohta, avaldada oma tahet nende nõukogude suhtes. Riigivolikogu asus siin teisele seisukohale. Ta leidis, et ei ole vaja kaasa kõnelda temal kui seadusandjal organil, ja jättis selle küsimuse lahendamise kogu ulatuses Vabariigi Valitsuse võimkonda.

Seaduseelnõu § 9, millega Riigivolikogu asendab Valitsuse eelnõust kustutatud paragrahvid, kõlab järgmiselt: „Vabariigi Valitsuse otsusega võidakse moodustada Informatsiooni Keskuse juurde tarvilikke nõukogusid ja toimkondi.

Nõukogu ja toimkonna ülesanded, tegevuse sisemise korra ja koosseisu määrab Vabariigi Valitsus.“

Kas see on hea või halb, selle üle ei tarvitse vaielda. Igatahes Vabariigi Valitsusele on jäetud vabad käed talitamiseks oma äranägemise järgi. Silmas pidades aga Informatsiooni Keskuse ülesandeid, tema tegevuse aluseid ja selle asutise struktuuri, näib nii, et nõukogude kohta käivad eeskirjad oleksid siiski väga hästi sobinud sellesse seadusse.

Teine muudatus, mis Riigivolikogu poolt tehti, seisab selles, et on kustutatud keskuse ühe osakonna, nimelt Üldosakonna nimetus ning on asendatud see kantseleiga. Võib arvata, et siin on tahetud ainult osakondade direktorite arvu vähendada. Kuigi Informatsiooni Keskuse osakondade juhte ei nimetata direktoriteks, vaid juhatajateks, on nendel siiski ministriumide osakondade direktorite õigused. Kuid sel muudatusel ei puudu siiski ka teatav juriidiline efekt. Kantselei juhataja, olgu ta palgaredelis nii kõrgel astmel kui tahes, ei oma asjade otsustamisel, eriti majanduslikes küsimustes, neid õigusi, mis vastavate seadustega on ette nähtud direktorile. Seega siis kõik need küsi-

mused Informatsiooni Keskuse kantselei alal kanduvad nüüd Informatsiooni Keskuse juhataja kompetentsi.

Edasi on Riigivolikogu poolt tehtud veel üks muudatus. Nimelt Valitsuse eelnõu § 2 on kustutatud viimane lõige, mille järgi seltskondlikud organisatsioonid olid kohustatud Informatsiooni Keskuse tegevusalasse puutuvais küsimustes arvestama Informatsiooni Keskuse seisukohti. Näib, et see on õieti vahest kõige olulisem muudatus. Kuid arvestades asjaolu, et seaduses sellele eeskirjale ei leidunud sanktsiooni, ei oma seegi muudatus erilist kaalu ega tähtsust. Kõigest sellest nähtub, et Informatsiooni Keskuse seadus on suurest arvustustulest läbi tulles jäänud peaaegu samasuguseks, nagu see Vabariigi Valitsuse poolt oli esitatud. Ja lõppude lõpuks on ju see võib-olla ka isendast täiesti arusaadav, sest arvustuste terav ots ei olnudki suunatud selle seaduseelnõu vastu, vaid hoopis mujale. Arvustati eeskätt Riikliku Propaganda Talituse senist tegevust. Ma arvan, et mul pole vajadust siinkohal eriti rõhutada seda, et tuleks siiski teatav vahejoon tõmmata kahe omaette küsimuse või õieti küsimuste kompleksi vahel. Üks küsimus on see, millisena seadus näeb ette ühe asutise kõigi tema funktsioonidega ja kõigi nende teiste eeskirjadega, mis on vajalikud asutise tegutsemiseks, ja teine küsimus on juba siis see, kuidas see asutis antud olukorras tegelikult funktsioneerib. Ääremärkusena võiksin tähendada veel seda, et sellise asutise tegevus, nagu on seda Propaganda Talitus ja tulevikus ka Informatsiooni Keskus, on õige tähtsal määral otseses sõltuvuses sellest üldpoliitilisest joonest, mille on omaks võtnud Vabariigi Valitsus, arvestades siseriigilisi ja väliseid olukordi. Ja seda joont juba ei määra ükski seadus. Mul pole põhjust ega alust lähemalt peatuda sel teisel küsimusel. Aruandjana saan ma käsitleda ainult seda, mis otseselt seotud Informatsiooni Keskuse seadusega.

Ma tähendasin juba, milliseid muudatusi Valitsuse eelnõus on tehtud Riigivolikogu poolt. Nüüd peatuksin ma veel õige lühidalt nende põhimõtteliste aluste juures, milledele see seadus on rajatud. Valitsuse eelnõu seletuskirjast ja Peaministri sõnavõtust Riigivolikogus ning ühtlasi ka seaduseelnõu tekstist enesest selgub, et Riikliku Propaganda Talituse asendamisel Informatsiooni Keskusega on silmas peetud eeskätt kolme momenti: 1) ülesannete ajakohast kujundamist, 2) selle asutise juhtimise ümberkorraldamist ja 3) selle asutise seismist konstrueerimist.

Mis puutub esimesse küsimusse, siis peab ütleva, et Riikliku Propaganda Talituse seadus on ülesannete määramise osas ju väga üldsõnaline, piirdub ainult üldjoonte tõmbamisega, jättes üksikasjad Vabariigi Presidendi määruse lahendada. Informatsiooni Keskuse seadus aga selles osas, nimelt § 1, 5 ja 6, on juba palju üksikasjalisem. Kuid muidugi, kuna selle asutise ülesanded on juba sellise iseloomuga, mis ei võimaldagi täpsustamist täiel määral seaduses, näeb selle seaduse § 2 ette, et Informatsiooni Keskuse ülesannete lähema piiritlemise määrab Vabariigi Valitsus oma otsusega. Informatsiooni Keskuse juhtimise küsimus on lahendatud nii, et Informatsiooni Keskust juhib üks Vabariigi Valitsuse liige Vabariigi Presidendi määramisel. Sellega siis Informatsiooni Keskus, vaatamata kõigile iseärasustele, mida leidub käesolevas seaduses, omab ministriumidega ühiseid jooni. Riiklik Propaganda Talitus on aga juba midagi muud. See asutus seisab küll ka Vabariigi Valitsuse juures, kuid otsese alluvusega Peaministrile, ja seadus näeb ette, et seda asutist juhib ministri õigustega ametnik — propaganda juht. Juriidiliselt on siin muidugi suur vahe, kuid ka praktiliselt on sellel juhtimise ümberkorraldamisel küllaltki suur tähtsus. Asutise seesmise konstrueerimise kohta peab ütleva seda, et Riikliku Propaganda Talituse seadus on suurel määral raamseadus, mis üksikasjad jätab määruste lahendada, kuna aga Informatsiooni Keskuse seadus püüab juba neid küsimusi lahendada otseselt oma eeskirjade kaudu. Seadus näeb ette, et Informatsiooni Keskusel on kaks osakonda: Teadete Osakond ja Ühiskondlik Osakond, ja seadus määrab ühtlasi ka nende osakondade ülesanded. Lõpuks võiks veel juhtida tähelepanu ühele eeskirjale, mis sisaldub § 11 teises lõikes, kus on öeldud, et peale riigieelarves ettenähtud krediitide on Informatsiooni Keskusel õigus käesolevas seaduses ettenähtud ülesannete teostamise soodustamiseks kasutada asutistelt ja isikutelt selleks keskuse käsutusse antud summasid. Nende summade arvepidamine ja aruandmine toimub Vabariigi Presidendi poolt määratud erikorras. Silmas pidades selle asutise tugevat seltskondlikku kallakut, nagu öeldakse seletuskirjas, võib arvata, et ka sel eeskirjal on oma oluline tähtsus.

Mõni sõna veel seaduseelnõu II osa kohta.

Informatsiooni Keskuse Seaduse II osas muudetakse Riigi Ringhäälingu põhimäärust. Kuna Informatsiooni Keskuse üles-

annetes on ette nähtud raadiosaadete alal juhendite andmine, siis muudetakse Riigi Ringhäälingu saatekava komiteesse puutuvaid eeskirju. See oleks kokkuvõttes kõik, mis mul selle seaduseelnõu kohta on öelda. Riiginõukogu Üldkomisjon on selle seaduse läbi vaadanud ja esitab selle üksmeelselt Riiginõukogule vastuvõtmiseks.

Teen ettepaneku

Informatsiooni Keskuse seaduse eelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja K. T e r r a s: Teen ettepaneku Informatsiooni Keskuse Seaduse eelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

13. Sõjaohukindlustuse korraldamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. K a s k: Lugupeetavad Riiginõukogu liikmed! Sõjaohukindlustuse korraldamise seaduse eelnõu, mis tuleb praegu arutamisele, on tulnud Vabariigi Valitsuselt Riigivolikogusse 4. skp. ja kandis pealkirja „Sõjaohukindlustuse seadus“. Riigivolikogu lisis juurde sõna „korraldamise“. Selle seadusega tahetakse rehabiliteerida ehk anda seaduslik alus sellele olukorrale, mis on tekkinud Majandusministeeriumis sõjaohu kindlustuse alal. Nimetatud tegevus on saanud alguse Vabariigi Valitsuse otsusega 9. septembrist mineval aastal. Selle otsusega on Majandusministeeriumi juurde loodud eriline komitee, mis kannab nime Kindlustuskomitee. Selle komitee ülesandeks on tehtud edasikindlustuste andmine meie kindlustusseltsidele sõjaohu kindlustamise poliiside ja lepete alal ja ühtlasi ka edasikindlustuse saavutamine välismaistes kindlustusseltsides. Tardus selle järele on seletuskirja järgi tekkinud sellest, et sõja puhkedes kardeti raskusi edasikindlustuse alal meie kindlustusseltside lepingute suhtes, ja nagu praegu selgub, on need kartused täitunud. Meie laevaomanikudest on enamik oma laevad ja prahid kindlustanud välismaistes kindlustusseltsides otseselt. Väiksemate ettevõtete ja nende laevareiside suhtes, mis võetakse ette Läänemeres, eriti sellest ajast peale, kui viimase sõja tekkimise tõttu Norra rannikul ja selle piirkonnas Inglise kindlustusseltsid on loobunud meie kindlustusseltsidelt edasi-

kindlustusi vastu võtmast, omab see riikliku kindlustuskeskuse loomine erilist tähtsust. Esitatud seaduseelnõu tahab legaliseerida selle olukorra, mis praegu on olemas, ja seda rõhutab § 1 redaktsioon, kus ei öelda, et luuakse Kindlustuskomitee, vaid öeldakse, et „Välisriikide-vahelise sõja või sõjaohu puhul Majandusministeeriumi juures asuv Kindlustuskomitee“. Seega tahetakse anda seaduslik alus sellele tegevusele, mis seal toimub, eriti aga sellele vastutusele, mis riik võtab enda peale selle tegevuse tagajärjel. Sama § 1 teises lõikes öeldakse, et see kindlustuste summa, mis riik sel teel enda peale võtab, ei tohi ületada 20 milj. kr. Teiste sõnadega see tähendab seda, et kuni 20 milj. kr. ulatuses võidakse kindlustusi vastu võtta ja loomulikult ka kahjusid kanda. Sellega on see paragrahv õieti üks garantiandmise paragrahv, mis annab Vabariigi Valitsusele, õigemini küll Majandusministrile õiguse sõlmida meie kindlustuseltsidega selle summani edasikindlustuslepinguid, vaatamata sellele, kas ministeerium ise neid kindlustusi suudab välismaal edasi kindlustada või mitte.

Kindlustuskomitee juurde on loodud Sõjaohukindlustuse Nõukogu. Nõukogu koosseisu kuuluvad peale Kindlustuskomitee liikmete 2 esindajat kindlustuseltside, 2 kaubandus- ja tööstusringkondade ja 2 laevaomanike poolt. Nõukogu esimeheks on Kindlustuskomitee esimees. Et Kindlustuskomitee liikmeid on kokku 8 ja et seda nõukogu juhatab komitee esimees kui juhataja, siis järelikult sel nõukogul on sisuliselt ainult nõuandev osa, sest komitee liikmete arv on nõukogus enamuses ja seltskonnast juurdekutsutud inimesed saavad seal sisult ainult oma sõnaõigust kasutades soove avaldada.

Üldkomisjonis tekkis küsimus, mis laadi Kindlustuskomitee on õieti juriidiliselt, kas ta on avalikõiguslik asutis, on ta ministeeriumi juures töötav ministeeriumi toimikond, s. o. administratiivasutis, või on ta eraõiguslik asutis. Kui ta sõlmib mõne kindlustuseltsiga kindlustuslepingu, siis võiks kerkida küsimus eraõiguslikust vahekorrast. Samuti tekib eraõiguslik vahekord sel komiteel lepinguga välismaa kindlustuseltsiga, kui Kindlustuskomitee seal oma riske edasi kindlustab. Seega — milline on selle komitee juriidiline seisund, on ta eraõiguslik või administratiiv-asutis? Seletuste järgi, mis Majandusministeeriumi esindajate poolt anti ja mis ka eelnõu mõnedest teistest paragrahvidest selguvad, on see administratiiv-asutis, järelikult temaga tu-

leb läbi käia kui administratiiv-asutisega. Sellisena on ta teisest küljest aga omalaadiline asutis, ta ei kujuta endast omaette ettevõtet või kapitali, nagu meil on terve rida teisi riiklikke majanduslikke ettevõtteid, vaid tema majanduslik asjaajamine, arvepidamine ja aruandmine toimub selle arve kaudu, mida nimetatakse Kindlustuskomitee eriarveks. Kõik summad, mis Kindlustuskomitee tegevuses kindlustuse andmise alal tekivad, kantakse eriarvele. Samuti tasutakse eriarvelt kõik kulud, mis võivad olla niihästi komitee ülalpidamiskulud, kui ka mitmesuguste teiste toimingute alal kindlustuse andmisel ja edasikindlustamisel tekivad kulud. Kui sealt ei peaks summasid jätkuma, siis on § 3 järgi ette nähtud, et need tekkivad puudujäägid kaetakse Rahvamajanduse Elustamise Fondist.

Säärane korraldus tekitas Üldkomisjonis rea küsimusi ja selgitamisi. Kuigi komisjonis leiti, et sellelaadiline korraldus on täiesti omapärane, millist teist meil senitöötavate organisatsioonide hulgas ei ole, ja et niihästi Kindlustuskomitee struktuur kui ka tegevuse alused vajavad ümberkorraldamist, ei hakanud Üldkomisjon seda siiski ette võtma, vaid pidas seaduseelnõus ettenähtud korda paremaks kui praegust olukorda, kus ilma igasuguse seaduseta sedasama tehakse. Leiti rahuldust sellest, et see olukord on ajutine ja peab lõppema siis, kui sõjaohu möödab. Eelnõu puudus on siin selles, et eelnõus eneses ei ole seda öeldud. Majandusministeeriumi esindajate seletuse järgi tahetakse vastava tegevuse lõppemisel esineda eriseadusega, eriti kapitali ülejäägi kasutamise kohta, kui tegevus lõppemisel ülejääki osutaks.

Üldkomisjon on käesoleva seaduseelnõu omaks võtnud samasugusel kujul, nagu see on tulnud Riigivolikogust.

Riigivolikogu on Valitsuse eelnõus teinud muudatusi peale pealkirja täiendamise ka teistes paragrahvides. Nii on § 2 kolmandas lõikes kustutatud Valitsuse eelnõus olevad sõnad „Kindlustuskomitee poolt tehtavad“ ja on jäetud ainult „Otsused kahjutasude väljamaksmise kohta jõustuvad kinntamisega Majandusministri poolt“.

§ 3 esimeses lõikes on juurde lisatud sõnad „Kindlustuskomitee ja Sõjakindlustuse Nõukogu“, kuna Valitsuse eelnõus oli ainult „komitee liikmeile“. See parandus on tehtud seetõttu, et § 4 Valitsuse eelnõus on lõplase kustutatud, mis näeb ette, et tasud nõukogu liikmeile määrab Majandusminister. Tasude maksmise kord on ühte paragrahvi viidud, ja sellest on see parandus tingitud.

Teisi parandusi ei ole Riigivolikogu poolt tehtud. Riiginõukogu Üldkomisjon ei ole Riigivolikogu poolt vastuvõetud eelnõu muutnud ja on otsustanud esitada eelnõu Riiginõukogule vastuvõtmiseks sel kujul, nagu see Riigivolikogu poolt esitatud. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja A. Kask: Teen ettepaneku

Sõjaohukindlustuse korraldamise seaduse eelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

14. Perekonnaga töövõtjate lisapalga seadus — I lugemisel.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni aruandja H. Otsa v e l: Lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Käesoleva seaduse ülesanne on suurendada teenistustasu lastekasvatamise soodustamiseks. See on ka esimene seadus, mis tahab haarata lastekasvatuse küsimust laiemalt. Siiaamaani lasteabiraha maksmine oli eeskätt riigi ülesanne. Viimastel aastatel on ka omavalitsused selle peale läinud. Praegune seaduseelnõu korraldab töövõtjate ja tööandjate vahelisi eravahekordasid. Samasisulisi seadusi on maksma pandud ka välismaadel, osalt on esitatud eelnõus märgata nende eeskujugi. Sellised seadused on tingitud olukorrast, et eluraskused ja kitsused on perekonnaga töövõtjatele ette veeretanud raskusi, mis ühiskonna huvides tuleb kõrvaldada. Käesolev seaduseelnõu haarab tööstusi, ärisid ja kontoreid, kus ametis on vähemalt 3 inimest. Vabariigi Valitsuse esindajate poolt seletati, et edaspidi on kavatsus laiendada seadust avaramale alusele, et lastekasvatuse küsimust üldiselt rohkem ühiskonna huvi- piirkonda viia. Tööstuslikes ja kaubanduslikes ettevõtetes ja kontorites töötavaist töövõtjatest saavad aga lisapalka vaid need alalised töövõtjad, kellede palga ülemäär on Kr. 150.— kuus ja kes ei saa lasteabiraha mõne teise seaduse põhjal. Ühtlasi on laiendatud laste mõistet. Peale lihaste laste on juurde võetud terve rida alaealisi, kes töövõtja ülalpidamisel elavad, ka vennad ja õed. Kui töövõtja neid kasvatab, siis käesoleva seaduse järgi kuuluvad ka need töövõtja laste hulka.

Lisapalga suurus on ette nähtud iga üksiku lapse kohta ja tõuseb iga järgneva lapse

juurdetulekul. Esimeselt lapselt on ette nähtud lisatasu 16 senti, teiselt 24 senti ja kolmandalt ning igalt järgnevalt lapselt 32 senti päevas ehk vastavalt 4, 6 ja 8 kr. kuus. Tehtud arvestuse alusel on seesuguseid esimesi lapsi 8.100, teisi lapsi 5.800 ja kolmandaid ning järgnevaid lapsi 11.000. Kokku kuulub seega käesoleva seaduse alla 24.900 last.

Laste vanuse ülemmääraks on ette nähtud 16 aastat, neile aga, kes käivad koolis, 18 aastat. Kui võrrelda neid norme ja tingimusi välismaal maksvate vastavate seadustega, siis selgub, et meie normid on radikaalsemad. Näiteks laste vanuse ülemmääraks Belgias on lastele, kes koolis ei käi, 14 ning lastele, kes koolis käivad, 16 aastat. Kui vaatleme makstava tasu suurust, siis näeme, et välismaal makstakse lisapalka 4—6 tunni tasu suuruses. Kui meil arvestada töövõtja keskmiseks tunnitasuks 50 senti, siis makstakse esimeselt lapselt lisapalgana 8 tunni tasu ning järgnevatelt veelgi enam.

Lisapalga maksmise kulud on meil pandud tööandjate peale. Välismaal on selles suhtes mitmesuguseid mooduseid. Mõnel pool võtab need kulud riik enda kanda, kuid on ka selliseid juhtumeid, kus lastega töövõtjatele lisapalga maksmiseks koguvad raha niihästi tööandja kui ka töövõtja. On ka neid maid, kus vastav summa otsekohe tööandja poolt makstakse. Esitatud seaduseelnõu on koostatud nendel eeskujudel, kus vastav summa jääb tervena tööandja kanda. Seejuures on aga ette nähtud, et tööandja kulu selle kohustuse pealepanemisega ei või tõusta üle 4% tööliste makstavast üldisest tasust, arvates kaasa kõik töölisel, niihästi need, kes lisapalka saavad, kui ka need, kes seda ei saa. (Vahelehuüe.) Seda kulu pole seaduses ette nähtud, aga seletuskirjas on, et 0,2% on määratud kassa ülalpidamise kuludeks. Kokku on nendeks kuludeks arvestatud 4%. 3,8% läheb otsekohe kulu- tamisele, väljaandmisele ja ühtlasi ka tagavarakapitali reservi kogumisele.

Maksmise korraldamise korra suhtes on omaks võetud seisukoht, mis alles hiljuti omavalitsuste kohta maksma pandi, nimelt vastav asutis ise otsekohe töövõtjale seda lisatasu ei maksa, sest see tekitaks tööandjate seas kalduvuse perekonnaga töövõtjatest hoiduda. Vastavad summad makstakse üldise protsendi näol kuhugi kokku selleks, et need välja jagada perekonnaga töövõtjatele. Praegune seadus näeb selleks kesk- kohaks ette erilise Lisapalga Kassa, mille nõukogu koosneb 75% ulatuses tööandjate ja 25% ulatuses töövõtjate esindajaist.

Nõukogu töötab Vabariigi Valitsuse poolt antava põhikirja alusel. Seaduse koostamisel kaaluti küsimust, kas mitte panna vastavad ülesanded omavalitsuste peale või lihtsalt tööandjate peale või jälle vastavatele kassadele, mis juba olemas on. Need kavad on mõnede kaalutluste tõttu jäänud vähe-
musse, mis pärast on pooldatud eriorgani moodustamist.

Kassa organite osas näeb seadus ette peale 20—30-liikmelise nõukogu veel juhatuse ja revisjonikomisjoni. Revisjonikomisjonis on enamus töövõtjate käes. On ette nähtud, et revisjonikomisjoni 5 liikmest nõukogu valib 2 liiget, kes võivad olla tööandjad, kuna 3 liiget on töövõtjate poolt. Seega revisjonikomisjoni otsused võivad mõjustatud olla töövõtjate häältest. Juhatuse liikmeist määrab 1 Sotsiaalminister, et teostada pidevat kontrolli selle tegevuse suhtes. Peale selle on Sotsiaalministrile käesoleva seaduseelnõuga ette nähtud suuremad õigused kui seni vahest üheski teises seaduses. Talle on antud igasuguseid õigusi takistamises, korraldamises, kinnitamata jätmises jne., nii et ilma Sotsiaalministri nõusolekuta kõnesolevas nõukogus palju midagi teha ei ole. Vaidlusi tekitavais küsimustes, mis puudutavad kassa asjaajamise sisemist korda, on nõukogu otsused lõplikud. Teistes küsimustes võidakse õiguse otsimisel minna kuni Riigikohtuni.

Üleminekueeskirjade osa sisaldab eeskirju, mis käsitlevad peamiselt Sotsiaalministri õigust määruste andmisel ja vastavate tähtaegade määramisel, samuti endiste lepingute tühistamisel osas, mis puutub lasteabirahade küsimusse. Nimelt mitmed eraasutised ja ettevõtted maksavad juba praegu oma algatusel lasteabirahad ja nad on ka vastavad üksikasjalised lepingud sõlminud. Edasi on veel üleminekuaja eeskirjades ette nähtud, et kuni vastavate alaliste organite asutamiseni võib Sotsiaalminister luua ajutise juhatuse ja anda vastavaid summasid tema tegevuse alustamiseks.

Eelnõu teistes osades määratakse, et käesoleva seaduse alusel makstavat lisapalka ei loeta töötasuks. Sellekohaselt täiendatakse ka Tööstusliku töö seaduse § 267 ja 403. Selle seaduse alusel peetav kirjavaetus on tempelmaksuvaba ja tulumaksustamisel seda lisapalka arvesse ei võeta. Ka on ette nähtud kriminaalkaristus nii tööandjale kui ka töövõtjale, kes ei täida või sihilikult valesti täidavad ülesandeid, mis see seadus neile paneb.

Riigivolikogus on seaduseelnõu veidi muudetud. Nimelt Valitsuse eelnõus oli ette

nähtud vanuse ülemmäärana 15 ja 17 aastat, Riigivolikogu on aga pidanud tarvilikuks vastu võtta 16 ja 18 aastat. Koolis käivate laste kohta oli Valitsuse eelnõus ette nähtud kõrgem vanus sel juhul, kui laps käib kutsekoolis. Riigivolikogu on kooli liigi küsimuse lahtiseks jätnud, nii et seda eeskirja tuleb kõigile koolis käivatele lastele ühtlaselt kohaldada. Peale selle Vabariigi Valitsuse eelnõu nägi ette, et neilt ametnikudelt, kes saavad üle 250 kr. kuus palka, ei arvestata enam 4%. Riigivolikogu on selle palga ülemmäära kustutanud, seega arvestatakse 4% kõigi vastavates asutistes teenivate isikute palgast. See muidugi veidi suurendab summat. Edasi Riigivolikogu muutis eelnõu nõukogu koosseisu osas, määrates, et nõukogus on ka töövõtjate esindus, kusjuures töövõtjate esindajate arv võib olla 25% nõukogu liikmete üldarvust. Valitsuse eelnõu järgi koosnes nõukogu tööandjate esindajast.

Käesoleva seaduseelnõu arutamisel Riiginõukogu Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjonis tekkis küsimusi mõneski asjas ja esitati ka ettepanekuid. Komisjonis tehti ettepanek — tõsta lisapalga saamise normid esimeselt lapselt 16 sendilt 24 sendile, teiselt lapselt 24 sendilt 32 sendile ja kolmandalt lapselt 32 sendilt 40 sendile. Järelikult taheti tasunorme tõsta 8 sendi võrra päevas, põhjendades seda sellega, et siis oleksid need normid võrreldes riigitööliste abirahade normidega ühesuurused. Selle ettepaneku vastu aga vaieldi, kusjuures enamus ei pooldanud ettepaneku vastuvõtmist. Ettepanek kukutati läbi põhjusel, et nende summade andjate seisukorda arvesse võttes ei peeta praegu võimalikuks suuremaid summasid anda. Edasi tehti ettepanek kustutada § 14 teine osa, kus on fikseeritud, et kui 3,8% piires kogutud summadest ei jätku lisapalga-summade maksmiseks ja kui muid võimalusi summade saamiseks ei ole, siis tuleb lisapalga norme vähendada. See ettepanek ei saanud enamust. Põhjenduseks toodi, et selle osa kustutamine jätkaks lahtiseks selle summa ulatuse, mida tööandjad arvestama peavad, ja et kuna seadus on mõlemate huvides, siis peaks töövõtjate huvides kindlaks määratama teatav võimalus, kuid ühtlasi ka tööandjatele kindlustatama, et vastavad summad ei kõigu. Ja kui need summad vastastikku kokku ei lähe, siis peaks küsimuse uuesti üles tõstma ja lisapalga normi kas vähendada või tööandjate poolt makstavat summat seadusandlikul teel tõstma.

Õige tõsiselt peatuti küsimusel, et laste abistamise ja kasvatamise osas oleks vaja

seadust kas sel või teisel kujul laiendada, nõnda et see haaraks rohkem lapsi. Kuni 18 aasta vanuseid lapsi on meil 320.000, käesolev eelnõu haarab aga vaid 25.000 last. Sellele lisandub küll riigiteenijate ja -töölise laste arv, mis on aga vaid 10%, võib-olla isegi vähem laste üldarvust. Rõhutati veel, et eriti maal, kus on suured perekonnad ja kus lastekasvatamise kulud, nagu statistilised andmed näitavad, on õige suured, ulatudes kümnetele tuhandetele kroonidele, on vaesematel perekondadel selle ühiskondliku varanduse kasvatamine üle jõu käiv. Komisjoni aruandjana teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Naeres: Härra Esimees, lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu, kuigi see kannab lisapalga seaduse nimetust, kujutab endast lasteabiraha seaduse eelnõu. Meil on viimasel ajal väga palju räägitud rahvaarvu tõstmise vajadusest. See seadus tahab tõenäoliselt olla esimeseks sammuks nende praktiliste vahendite kasutamise alal, mis meie rahvaarvu kasvule positiivsete teguritena peavad mõjuma. Asjatundjad ringid ja isikud, kes rahvaarvu probleemi lähemalt uurinud, on pidanud vajalikuks teatud soodustusi kaasatoovate üldkorralduste maksmapanemist, mis soodustaksid laste kasvatamist. See võib nii olla, kuid minu arvates kõige olulisem ja määravam tegur sündivuse tõusu alal saab olla rahva vastav mentaliteet. Selle mentaliteedi kujundamiseks peab mingeid abinõusid leiduma. Materiaalsest abist üksinda on vähe. Õieti kipud kas või mõtlema, et seesuguste materiaalseste soodustuste jagamise päevakorrale võtmine võib koguni soodustada arvamist, et laste sündimise ja kasvatamise raskusi on kodanik kohustatud kandma ainult siis, kui riik seda mingil moel premeerib. Seda eriti seepärast, et viimasel ajal igal pool maailmas on juurdumas tõekspidamine, nagu poleks lapsed perekondliku elu normaalseks tulemuseks, sest nende sündivuses ja juurdekasvus tahetakse näha esijoonest mingit riiklikku ülesannet, mille täitmist ei nõua kirjutamata loodusseadus, vaid riiklikud vajadused. Kuid loodame, et need viimati-esitatud mõtted pole asja tegeliku arengu seisukohalt õiged, vaid et need vahendid, mida asjatundjad soovivad, siiski kasulikud on ja tulemusi annavad.

Tõepoolest laste kasvatamine ei ole kerge ülesanne, eriti kui perekonna majanduslikud olud ja sissetulekud suurt mõõtu ei oma. Lasteabiraha maksmine perekondadele, kelle sissetulekud kasinad, kahtlemata aitab suu-

resti kaasa lastekasvatamise koorma kergendamiseks majanduslikult seisukohalt. Isal ja emal ei pruugi lasteabiraha korral tunda hirmu ja tagasihoidlikkust uue suu tekkimisel perekonda, sest selle leiva eest on osa muret enese kanda võtnud vastav korraldus. On selge, et majandusliku jõukuse poolest meie tööliskond pole tugev, seepärast omab käesolev seadus tööliste laste kasvatamise alal olulist tähtsust. Kuid siinkohal tuleb samuti alla kriipsutada fakti, et käesolev seadus ei lahenda veel kaugeltki lastega perekondade abistamist terves ulatuses. Meil on Eestis veel teisi kihte, kelle majanduslik kandejõud samuti tingib laste abistamist. Kui seda on korraldatud töölistele, siis pole millegagi põhjendatud, miks need teised rahvakihid sellest ilma on jäetud. Sellepärast tuleb loota ja arvata, et selle seaduse kujul üleskerkinud abistamissüsteemi ja -põhimõtet laiendatakse ning otseste abinõusid leitakse ka teiste rahvakihide abistamiseks, kes seda vajavad ja keda see seadus ei puuduta. On loomulik, et abistamisküsimus peab esijoonest üles kerkima nende suhtes, kelle majanduslik kandevoime seda nõuab. Seejuures ei tohiks meie väljuda vormilistest tunnustest ega arvata, et kui meil on tegemist riigiteenijaga, töölisega või mõne teise palgalisega, siis on meil tegemist kohe seesugustega, kes lasteabiraha vajavad, või et kui meil on tegemist mõne iseisvalt teotseva isikuga, nagu väikekäsitöösturiga, väikemaapidajaga, väikekaupmehega, siis meil on tegemist niisuguste kihtidega, kes lasteabiraha ei vaja, vaid otse vastupidi — et need on isegi võimelised abistamiskoorma kohustusi kandma. See on olukordade hindamine ainult vormiliste mõistete järgi, hindamata asja sisu. Tegelikult võib aga tähele panna juhtumeid, kus sageli esimesed, keda me abistamisalustena näeme, vajaksid abistamist tegelikult vähem kui need, keda meie tavaliselt abist ilma mõtleme jätta. Nende mõttekäikude tunnuseid võime tunda ja leida ka praegukehtivates seadustes. Sealt leiame mitmeid norme, mis abistavad neid, kelle abi sugugi hädavajalik poleks, kuid samas puuduvad korraldused nende suhtes, kelle abi hädasti vajalik oleks. Ses mõttes tuleks meil jõuda käesoleva probleemi käsitlemisel olukorrani, et abistamise osaliseks saaksid kõik lastega perekonnad, kelle majanduslik olukord seda nõuab, küsimata seda, millisesse kutsesse või kihti perekonnapea kuulub. Kehva inimese laps on ja jääb ikka lapseks, kasvagu ta tööliskorteris, popsitares või iseseisva kingsepa või rätsepa toanurgas, ja abistamine peaks

siin ühtlane olema, mitte üksikute kihtide privileeg.

Ses mõttes tuleb meil seada sihiks — anda abi igauhele, kelle majanduslik kande võime seda nõuab. Ja kuna ühiskondlikus elus sotsiaalse õigluse teostamist püütakse rajada tugevamate kandejõule, siis ka siin tuleks abistamiskorralduste kandjaks pooleks teha kõik isikud, kelle sissetulekud seda võimaldavad, hoolimata jällegi isiku kihilisest kuuluvusest. Nendel üldistel printsiipidel tuleks luua üldine lasteabiraha kassa, kuhu maksavad jõukamad ja kust saavad kehvemad. Selle kassa tulude laekumisvahenditena võib veel üles tõsta vallaliste suurema maksustamise senisest kõrgemal määral, edasi Riiginõukogus juba kõnes olnud restoranide- ja kohvikuteküllastajate, lukusesemete ja viina erimaksustamise lasteabiraha kassa heaks, jne. Mulle tundub, et kõrtsielu ja viin on meil sageli neiks tegureiks, mille kitsast kaelast kipuvad sageli alla veerema laste leivapalukesed. Kompenseerigu seda ülekohut siis vähemalt erimaks, mille kättesaamine lastele on kindlustatud. Need on üldised mõtted, mida ma käesoleva seaduse juures olen tahtnud puudutada.

Tulles käesoleva seaduseelnõu juurde konkreetset, peab kõigepealt avaldama heameelt selle üle, et Vabariigi Valitsus ja hiljem ka parlament kuni senini lasteabiraha kohustuste kandmisest on vabastanud pisi-ettevõtjad. Vastasel korral oleks siin küll kohustusi pandud neile, kelle söögilaud enesegi pere jaoks sageli kitsas on — millest abistada sealt veel teisi. Küsimuse lahendamisel käesoleval kujul on tegemist suurelt osalt nende mõtetega, mida ma puudutasin eespool.

Siis tahaksin puudutada veel paari küsimust seaduseelnõu üksikute paragrahvide juures.

Nagu selgub, võidakse ettevõtte valdajaid, kes Lisapalga Kassa alla kuuluvad, teha selle kassa palgata ametnikeks, pannes neile peale igasuguseid kohustusi teadete esitamise, lisapalga maksmise ja selleks vajalikkude nimekirjade koostamise näol jne. Samas aga näeme, et sotsiaalkindlustus- ja muud asutised, kes Lisapalga Kassa asjaajamisega seosesse on viidud, on kohustatud mainitud ülesandeid täitma ainult kindla tasu eest. Siin minu arvates on tegemist kahe mõõdupuuga. Selles mõttes Vabariigi Valitsuse eelnõu oli õiglasem, sest seal Lisapalga Kassa korralduste täitmine oli kohulik niihästi ettevõtete valdajaile kui ka kindlustusasutistele ühtlastel tingimustel. Siin aga, nagu näeme, leiab ühe töö ja vaev

tasumist, teisel aga mitte, veel enam — kui sa seda tasuta tööd korralikult ei tee, siis on karta sellele lisaks veel kuni 250-kroonist korraldustrahvi. Siinkohal ei saa ma jätta puudutamata ka neid tülisid ja raskusi, mida niisuguste formularide, teatelehtede ja nimekirjade korraldamine jne. väikekäitistes esile kutsub. Siin pole olukord nii nagu suurkäitistes, kus muu administratsiooni kõrval on arvukaid kontoritööjõude sellelaadiliste ülesannete täitmiseks. Väikekäitistes näeme, et ettevõtte valdaja on sageli kõikide funktsioonide täitja. Tal tuleb muretseda toormaterjali, hankida tööd enesele ja töölisele, juhtida käitise tegevust ja teha ka tegelikku tööd oma tööliste kõrval. Niisugusel rohkem praktilisi funktsioone täitval isikul ei jätku sageli küllaldaselt aega ega ka oskust nende teadete ja formularide täitmiseks ja teiste kirjatööde tegemiseks. Seepärast on ka väiketöösturite poolt seesuguste ülesannete täitmine vihatud ja nuri-setakse nende kohustuste pärast ning püütakse endast eemal hoida seesuguse paberliku asjaajamise uputust. Teiselt poolt on ka selge, et eri inimeste palkamiseks nende ülesannete jaoks ei piisa väikekäitiste jõust.

Muidugi Lisapalga Kassa administratiivkulude vähendamise seisukohalt osutub paratamatuks, et teatavad ülesanded käitiste valdajaile langevad. Kuid minu palve oleks, et härra Sotsiaalminister endale alluvate asutiste kaudu püüaks leida teid, millega oleks võimalik seesuguse töö ratsionaalsem rakendus ja lihtsustamine väikekäitistes. Peaks võimalik olema formularide lihtsustamine ja eriasutistele esitavate andmete vormide sarnastamine, sest enamik esitamisele kuuluvaid andmeid on ühed ning samad. Samuti parandaks asja see, kui eri asutistele esitavate teadete tähtpäevad ühtlustatakse, jne. Ma usun, et küsimuse lähemal läbimõtlemlisel oleks võimalik mõndagi teha, mis väldiks väikekäitiste juures kontorite ellukutumise paratamatuse.

Et Lisapalga Kassa kohustuste kandjaiks on tööandjad, siis on selle valitsemisel töövõtjate esinduse toomine mujal omaksvõetud printsiibi rikkumine. Sellega võib siiski leppida. Tuleb anda täit tunnustust ja toetust härra Sotsiaalministri väljendusele Riigivolikogus, mille järgi edaspidi haigekassade valitsemise juurde luuakse ka tööandjate esindus. Siis on need mõlemad küsimused lahendatud õigustatud tasakaaluga. On õige, et töövõtjaskonnal on huvisid Lisapalga Kassa tegeliku töö juures. Kuid seisab väljaspool kahtlust ka see, et haige-

kassades, kes saavad tööandjailt suurt juurdemaksu, oleks õigustatud tööandjatele kaasarääkimise õigus.

Iseendast ei saa hästi nõustuda ka sellega, et tööandjate kohustused Lisapalga Kassa vastu on piiritletud ainult lisapalga maksude ja tagavarakapitali osaga, aga administratsiooni peale minev summa on piiritlemata jäetud. Vabariigi Valitsuse seletuskirjas on küll märgitud, et Lisapalga Kassa juhtimine on tööandjate kates ja et administratsioonikuludega laiutamise vältimist tingib nende endi huvi. Soovitav oleks siiski, et ka valitsemis- ja asjaajamiskulud juba seaduses teatud normiga piiratud oleks. Seda soovi õigustab asjaolu, et mõned sotsiaalkindlustusasutised on laiutavat tegevust näidanud. Käsitöösturkonnas on see pärast sageli olnud põhjustatud nurinaid.

Samuti ei taha nõustuda sellega, et Lisapalga Kassa ja selle liikme vahel tekkivate osa tüliküsimuste ja lahkaramuste lahendamise kõrgemaks instantsiks on Lisapalga Kassa nõukogu. Seaduses on küll öeldud, et Lisapalga Kassa nõukogu ja juhatuse seadus- ja põhikirjapärased otsused on kohalikud käitiste valdajaile. Kui aga mõni käitise valdaja vastupidist leiab, siis teatud küsimustes jääb seadus- ja põhikirjapäraste otsustajaks nende korralduste tegeja ise. Vaidluste õiglase lahendamise esimeseks tingimuseks on erapooletu võim, mitte aga see, kes asjaga ise on seotud ja sellest on huvitatud. Sellelt seisukohalt väljudes tuleks anda vähemalt korraldustrahvide määramisele ja nende suurusele vastuvaidlemise võimalus kohtuvõimu ees.

Ma lootsin ja soovisin küll selle seaduse II lugemisel teha mõningaid parandusi, aga arvan, et need parandus-ettepanekud on ilmaaegsed, ja loodan, et vahest aeg ise lahendab need küsimused paremini ja vahest see seadus muudetakse siis ka täiel määral niisuguseks, et kõik jõukamad kodanikekihid kannaksid laste abistamise kohustusi. Kui me teame, et Eesti Vabariigis on 60.000 niisugust last, kes abi vajavad, siis teiselt poolt Eesti Vabariigis on 450.000 niisugust inimest, kes on suutelised makse maksma. Muidugi peaks see sündima teatud normide ja jõukuse järgi. Võib-olla minu sõnavõtt selles osas paljudele ei meeldi, aga on päris kindel, et see seaduseelnõu ei suuda seda laia probleemi lahendada nii, nagu seda soovitavaks peetakse.

A. Oinas: Käesolev seaduseelnõu on kõige tähtsam nendest seadustest, mis me sel istungjärgul oleme otsustanud. Ja prae-

gusel ajal, kus paljudes kohtades relv on tähtsamaks objektiks kui inimene oma kultuuriliste tarvidustega, on ta väga tervitav. Aga juba eelkõneleja märkis, et selle seaduseelnõu ulatus on väiksem kui me ootasime ja lootsime. Lasterikaste perekondade toetamise küsimus on meil päevakorral olnud aastaid. Palju on selle üle kirjutatud ning kõneldud, et eesti rahva sigivus on väike ja et linnades loomulikku juurdekasvu üldse ei ole. On väga palju räägitud, et tuleb rahva arvu tõsta. Kui vaatame teiselt poolt, mida selleks on tehtud, siis on küll võrdlemisi vähe selleks tehtud, et neid halbasi kõrvaldada, mis olemas meie rahva arvu kasvamise ja laste eest hoolekandmise alal.

Ma ei tahaks pikemalt seaduseelnõu juures peatuda. Eelkõneleja märkis juba õigusega, et seaduseelnõu ulatus on piiratud, ta kehtib vaid tööstustöölise ja ametnikkude ning kaubanduskäitiste teenijate ja ametnikkude kohta. Aga kus hädapärast vajalik oleks appitulek, need on maatöölised. Riik on siin liigagi tagasihoidlik ja isegi Haridusministeeriumi mõisades ei ole seni maksuma pandud lasteabiraha maksmist. Aga ometi hällid kiiguvad just maal ja maal on ka kõige suurem vajadus abi järele, nii aineline kui ka arstiabi järele. Kuid käesolev seadus jätab vaeslapse ossa maatöölised. Ma näeksin heameelega, et härra Sotsiaalminister ütleks meile, millised kavatsused on Valitsusel lasteabiraha maksmise edasiarendamise alal, sest küsimuse vastu tunneb suurt huvi kogu seltskond. Pealegi on juba teatud lubadused lendu lastud, mis tuleb varem või hiljem realiseerida.

Mis puutub kõnesolevasse seaduseelnõusse, siis ei ole see õnnelik, et lisaraha on nimetatud lisapalgaks. Palk on tasu töö eest. Kuid siin ei ole ometi tegemist mingisuguse lisapalgaga, vaid puhtal kujul lasteabirahaga. Sel nimetusel võib olla see halb praktiline tähendus, et kui ettevõtjal on käsil palkade reguleerimine, siis mõni ettevõtja võib arvestada, et see ja see mees saab niikuinii lisapalka, milleks siis tal enam tõsta töötasu, tõstame parem teistel. Niisugust olukorda provotseerib teatud määral nimetus „lisapalk“. Võib-olla on see nimetus Valitsuse ettepanekusse sattunud sellepärast, et ehitada psühholoogilist barjääri põllutöölise pretensioonide ette. Kuid see barjäär on läbipaistev. Ei teki ju kellelgi ettekujutust, nagu oleks siin tõeliselt palkaga tegemist või sellise toetusega, mis ei võiks hõlmata põllutöölisi. Ma märgin põllutöölisi sellepärast, et see rahvaosa vajaks

peale seaduse alla viidute eeskätt abiandmist. Kuid on olemas ka teisi rahvakihte, kes vajaksid toetust riigi poolt.

Lasteabiraha normid on seaduses õige tagasihoidlikud, riigitööliste normid on teataval määral kõrgemad. On kahju, et ei peetud võimalikuks neid norme tõsta. Laps maksab vanematele kaugelt rohkem kui on toetussummana ette nähtud. Arvan, et oleks võinud tarbe korral selle protsendi, millega ettevõtjaid koormatakse Lisapalga Kassa heaks, tõsta 5 peale. Seadus oleks siis tõhusam olnud. See väike protsendi tõstmine ei oleks käinud üle jõu. Arvesse võtta tuleb ju seda, et meie rahvas on eriolukorras sigivuse poolest. See on tõesti madal ja lastehoolekanne lonkab, eriti laste surevus on suur.

Edasi võib kassa organite suhtes märkida, et need ei ole kujundatud pariteetlikul põhimõttel. Oleks tulnud ümarguse laua taha kutsuda kõik osalised, niihästi töövõtjad kui tööandjad. (Vahele hüüe.) Tõsi, haigekassade juures on teine olukord. Siin on tegemist uue organisatsiooniga. Oleks õigem olnud käsitada pooli võrdselt. See oleks olnud sotsiaalselt õigem. Ei oleks olnud tunnet, et ühte poolt hinnatakse kõrgemalt, teist madalamalt. Juhatuse koosseisu suhtes ei ole seaduses normi ette nähtud. Kuna Lisapalga Kassa nõukogus on enamuses tööandjad, siis, kui nad tahavad endid maksma panna, valivad nad ka ainult oma esindajaid juhatusse. Võib-olla lahendab Sotsiaalminister selle küsimuse põhikirjaga. Õiglane oleks ka juhatuses ette näha töövõtjate esindajaid.

Mis seaduses silma paistab, on asjaolu, et Sotsiaalminister on asetatud kassa suhtes sellistesse õigustesse, nagu varemalt oli sisekaitseülem. Tema administratiivvõim on siin nii suur, et võib tagandada kassa juhatuse või revisjonikomisjoni, kui see on tegutsemisvõimetu või kaldub kõrvale seaduse, põhikirja või järelevalveorgani seaduslikkude nõuete täitmisest. Minister võib tagandada ka juhatuse või revisjonikomisjoni üksikuid liikmeid, kui nad korratult täidavad oma ülesandeid või kui nende tegevus on Sotsiaalministri arvates kassale kahjulik. „Sotsiaalministri arvates“ — see ütlus on eriti iseloomulik. Oleks olnud küllaldane öelda: kui tähendatud isikute tegevus on kahjulik, s. t. on tarvis ette tuua teatud fakte selle kahjulikkuse kohta. Aga seaduseelnõus on see norm nõnda redigeeritud, et piisab paljalt Sotsiaalministri arvamusel. On selge, et administratiivkohus, kuhu võidakse ministri otsuste peale kaevata, ei saa

siin midagi enam teha. Seadus broneerib Sotsiaalministri otsuste äramuutmist selle tõttu, et nähakse ette vaid „Sotsiaalministri arvamus“, mitte mingeid fakte. Oma „arvamuse“ kohta minister ei tarvitse ühtegi tõendust tuua. Kohus peab paratamatult leppima sellega ilma kontrollita, kas arvamus on põhjendatud. Ma ei taha isiklikult härra ministrile siin opositsiooni teha, sest võib väga mitmesuguseid ministreid olla, ühe arvamine on tagasihoidlik, kuid teine võib väga kiiresti oma arvamusel kujundada ning väga subjektiivselt. Põhimõtteliselt ei oleks niisugune suund meie seadusandlikus praktilises soovitatav. Siin koormatakse nagu liigse umbusaldusega meie kodanikke, ja tõtt öelda väga väärikaid kodanikke, sest kahtlemata kassa juhatuses istuvad enamikus töövõtjate esindajad. Kui töövõtjate organisatsioon kokku tuleb, siis on kindlasti üks kuni kaks politseinikku koosolekul, aga kui on tööandjate koosolek, siis näeme politseinikku seal harva või üldse mitte. (Vahele hüüe.) Millest see tuleb? Muidugi on sel omad põhjused, aga ma arvan, et ei maksa liiga kaugel minna nende asjadega ja kohelda kodanikke selliselt, et nad ei ole võimalised ilma Sotsiaalministri kõige lähema ja piiramatu õigusega järelevalvega tegutseda. Oleks siin tegemist mingisuguse poliitilise organisatsiooniga, sellise seltsiga, kellel näiteks lõhkeained ja relvad käes, siis on ettevaatusabinõusid tarvis, kuid siin on tegemist võrdlemisi süütu organisatsiooniga, laste lisapalga maksmise kassaga, kus seaduseelnõu kohaselt tõenäoliselt juhatuses istuvad Kaubandus-Tööstuskoja esindajad. Kui aga sinna ka töövõtjaid valitakse, siis igatahes mitte selliseid isikuid, kes tulevad sinna lõhkeainetega.

Ma piirdun sellega. Avaldan soovi, et härra Sotsiaalminister ja Vabariigi Valitsus laste ja emadekaitse probleemi käsitaksid sellise tähtsusega, milline talle on antud meie avalikus elus, ja et sellele seadusele järgneksid teised seadused, mis lasteabiraha maksmist laiendavad ja ka emadekaitset hõlmavad. Neis asjus oleme kultuurmaailmast maha jäänud, kuid eriti Eesti oludes on vastavad seadused väga tarvilikud. Ma toetan ka seda, mis härra Naeres ütles, et kui tarvis on selleks jõukamaid kodanikke enam koormata, siis ei tohiks sellest tagasi pörgata. Miks ei ole pandud jõukatele valalistele erilist maksu peale? Komisjonis märgiti õigusega, et meil on riigi tuluallikaid, mis baseeruvad joomisel, asjaolu, mis teiselt poolt meile palju halbasi toob. Kui osa neist tuludest läheks lastekaitsele, aitaks

see viinamüügist tulenevaid halbusi vähendada.

J. Kurvits: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Täna on siin eelkõnelejad seda küsimust põhjalikult selgitanud. Ma ei kavatse kuigi pikalt proovile panna teie kannatust. Ma olen kahel käel nõus härra Naeresse ettekande esimese poolega. Kuid võõrastav on see, et esimeses pooles härra Naeres soovis, et kõik lapsed peaksid saama abi, kes abi tarvitavad. Kuid edasi minnes soovis härra Naeres, et üks osa peaks välja jääma, nimelt väiksemad ettevõtjad. Ma ei eita, et kõik perekonnad, kes abi vajavad, peaksid seda saama. Kõik lapsed, kes vajavad abi, peaksid seda saama minu arvates ka neis ettevõtetes, kus töötab ettevõtja isiklikult. Kui sel ettevõtjal ei ole lapsi, siis peaks ta sellest maksust osa võtma.

Tahaksin veel peatuda seaduse pealkirja juures. Härra Oinas tähendas juba, et seaduse pealkiri ei tundu asjakohane olevat. Ma ühinen selle arvamisega, sest töötasu määratakse töövõimete ja produtseeritud väärtuse järgi. Siin ei ole sellega midagi ühist. Arvan, et palju parem oleks olnud, kui oleks jäänud seaduse esialgse pealkirja „Lasteabiraha seadus“ juurde. See on selge ja arusaadav. Ma ei taha siiski parandusettepanekut teha. Isiklikult arvan, et meie töölised, samuti riigiteenijad ja teised palgalised peaksid saama oma töö eest sellist tasu, et nad saaksid ilma toetuseta oma perekonda toita. Töövõtjad ei võta seda abi kerge südamega vastu. Töölised on siiski seda seadust kaua aega oodanud, sest meie praegused töötasud ei võimalda suuremate perekondadega inimestel ära elada.

Ma tahan juhtida tähelepanu veel ühele asjaolule. Nagu tähendasin, peaks töövõtja saama palka vastavalt oma ülesannetele ja võimetele. Kui kõrgema ja madalama ametniku palkades vahet tehakse, siis on see arusaadav, ma selle põhimõtte vastu ei vaidle, kuid et me teeme laste vahel vahet nendele tasu maksmise juures, see ei ole mulle kuidagi arusaadav, ja ma arvan, et see ei ole ka kuidagi põhjendatud. Kõik lapsed vajavad ju ühesugusel viisil toitu ja riiet, kuigi ehk jõukamate inimeste lapsed magavad siidpatjades, kuna tööliste lastel pole see võimalik. On täiesti loomulik, et tööliste lapsed peavad sellest loobuma, ja see ei ole tarvilikki, aga ometi tekib ka tööliste laste riietamisel kulusid. Kuid arvesse võttes ikkagi last kui niisugust, ei peaks abiraha normides vahet olema. Palgad on kõrgematel ametnikel suuremad, mispärast nad siis

ka vastavalt oma suuremale palgale võivad soovi mööda oma lastele lubada niisuguseid mõnususid. Kuid toetus peaks olema ühesugune. Seepärast ma kavatsen II lugemisel teha parandus-ettepaneku, mis näeb ette võtta abirahade normiks sama normi, mis on maksev riigitöölise kohta, nii et see oleks vähemalt tööliste osas ühtlane. Seega jääksid kahesugused normid maksma, sest riigiteenijate kohta maksab praegu kõrgem norm.

A. Naeres: Väga austatud härra Esimees, väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Ma ei tahtnud küll enam sõna võtta, aga pean siiski paar sõna ütleva nende kartuste kohta, mis lugupeetud rnkl. härra Oinas siin ette tõi.

Mulle isiklikult tundub, et need kartused on vististi küll üleliigsed. Kui on üks teatud asutis, siis peab sel asutisel, ressooril ja tema juhil ka õigusi olema. Ma mõtlen praegu niisugust asutist, nagu seda on Lisapalga Kassa. Kuna see kassa on mõeldud sotsiaalseteks ülesanneteks, siis on päris selge, et siin ei pruugiks seda suurt võimu piirata, mida härra Sotsiaalministril kardetakse olevat.

Teiseks ma tahaksin paari sõnaga vaielda selle vastu, mida tähendas härra Kurvits, nimelt, et tema ei nõustuvat selle teise osaga, mille üle mina iseäralikku heameelt tundsin ja mille Vabariigi Valitsus ja ka meie parlament on omaks võtnud, s. t. et pisikäitised on siit alt välja jäänud. Me teame, et eeslile ja hobusele ei või ühesugust koormat peale panna. (A. Oinas: Mägedes veab eesel enam.) Ma olen ise olnud kord eeslipidaja, seepärast võin kindlasti öelda, et eesel ei suuda seda, mida suudab hobune. Ehk võtame teised näited, ma võiksin neid sadasid ette tuua, mis õieti valgustaksid seda vahekorda, mis on ühe pisikäitise ja ühe suure vabriku vahel.

Peale selle pean tähendama, et ei ole kerge asi, kui arvatakse võimalik olevat seda normi tööandjate suhtes tõsta 6 või rohkem protsenti. Siin peab tõesti kinnitama, et meie tööstuste kandejõud ei ole nii suur, nagu paistab lugupeetud rnkl. härra Oinase vaatevinklist. Aga ma arvan, et südames härra Oinas seda ei mõtle, aga rääkima midagi peab, ja sellest on ka küll.

Tahaksin seepärast teha ühe märkuse. Mul on isiklikult teada, et üks väikekaupmees ei ole oma teenistusnormidega sugugi kõrgemal tasemel kui üks töövõtja, kes 150 kr. kuus teenib. Tunnen üht kaupmeest, kes on tubli inimene, kes peab endal raama-

tupidamist. Ta on mulle mitu korda näidanud, et tema teenistus on 350—400 senti päevas. Ja kui on 5—6-liikmeline pere, eks siis tema laste suukesed tahavad samuti süüa kui töölislaste omad. Samuti on lugu pisikäitistega. Seepärast meie valitsusvõimud katsuvad enamvähem asja targasti korraldada, et ei panda kõik ühe normi ja ühe võime alla. Kuidas õieti suur masin ja väike mootor võiksid ühejõulised olla! Loodus-seadus teeb siin ise suurt vahet. Näeme, et puu kasvab, aga külm võtab nõrga lilletaimekese kohe ära. Inimeste, tööstuste ja kogu meie korralduste vahe peab just sellega sarnanema.

Sotsiaalminister O. K a s k: Väga lugupeetud Riiginõukogu liikmed! Ma tean, et aeg on juba natuke hiline, seepärast püüan õige kokkuvõtlikult oma mõtted esile tuua, sest pean siiski tarvilikuks teha mõne õiendava märkuse lugupeetud eelkõnelejate sõnavõtte kohta. Valitsus oli arvamisel, et mida laiema ulatuse käesolevale seadusele saab anda, seda parem on. Kuid üksikasjade kaalumisel leiti, et siin tuleb täiesti uus organisatsioon luua. Enne selle seaduse rakendamist, kogemuste omandamist jne. on võimatu kohe haarata kõiki neid tööliikisid, mis oleks soovitud selle seaduse alla viia. Tuli eeskätt piirata seaduse ulatust selles mõttes, et selle alla kuuluksid tööstus, kaubandus ja osalt transport, s. t. meremehed. Paratamatult tuli alguses välja jätta käsitööstus, s. t. meie väiketööstus, ja ka põllumajandus. Valitsuse soov on selle seaduse elluviimisel rakendada uut organisatsiooni, rakendada tervelt ellu kassa ja siis esimesel võimalusel laiendada seda ka väiketööstusele, põllumajandusele ja käsitööstusele. Seni peab aga põllumajanduses ja käsitööstuses neid küsimusi lahendatama teiste abinõudega. Puudustkannatavaid perekondi on põllumajanduse alal mitte üksi põllutööliste, vaid ka väikepõllupidajate keskel, sest tegelikult ei ole suurt vahet väikepõllupidaja ja põllutöölise vahel. Praegusel korral on Lastekaitsefondi toetused eeskätt suunatud maale. Kui läheb korda Lastekaitsefondi suurendada, siis saab veel rohkem toetusi anda maale. (Vahele hüüe.) Linna ei lähe Lastekaitsefondi summadest kuigi palju. (Vahele hüüe.) Fond on väike. Samuti ei tohi unustada, et puudusekannatajatele perekondadele annab toetust meie hoolekannane. Meie hoolekandekulud on võrdlemisi suured, eriti need, mis kulutavad omavalitsused. Mõnel pool omavalitsuste eelarvetes on ette nähtud 30 ja

vahel isegi kuni 40% omavalitsuse kulude kogusummast. Oleks väga kena ja ideaalne, kui me saaksime selle seaduse alla võtta kõik lapsed, aga, lugupeetud Riiginõukogu liikmed, teie teate, mis see meil välja teeks. Lisapalga Kassa haarab perekondi, nagu siin öeldi, lastearvuga umbes 10%. Ma pean ütleva, et aruandja eksis oma kinnituses, et selle seaduse järgi kulude ja tulude osa on 600.000 kr. See summa ulatub meie kalkulatsioonide järgi 2,5 milj. kr-ni. Ja väljamaks lastele on seal niisama suur. Tööstuse kohta on meil arvestused olemas haigekassade ja teiste asutiste kaudu. Töötajate arvel väljamakstav summa 4% näol moodustab 2 milj. kr. Kaubanduse kohta ei ole nii täpseid andmeid olemas, kuid kõik arvestused näitavad, et aastas tuleb maksta umbes 2,5 milj. kr. lisapalgana perekondadega töötajatele. Kui soovida, et seadus haarab kõiki lapsi, siis tuleks ligi 25 milj. kr. aastas. Praegu haarab seadus 10% lastest. Ma arvan, teie mõistate, et seda ei ole võimalik teostada. Ma pean ütleva, et mul ei oleks midagi Sotsiaalministrina selle vastu, aga anda seadust, mida täita ei saa, ei ole õige. Kui võtta puudusekannatajad, siis peab ütleva, et seda on seaduses ka raske määrata. See peab jääma hoolekande ja lastekaitse ülesandeks. Ma pean ütleva, see on moodne seadus, mis on olemas vähestel riikidel, ja organisatsioon tuleb alles luua. Seesugune seadus on praegu Prantsusmaal elluviimisel. Rakendamist on säärane seadus leidnud Belgias, Ungaris, Itaalias ja Uus-Meremaal, ja see on ka kõik. Kõikides nimetatud riikides on normid väiksemad. Ungaris on 5 pengöt, s. o. 3,5 kr. Meil arvestatakse esimeselt lapselt Kr. 4.—, edasi see norm tõuseb. Belgias tõuseb norm 5-ndalt lapselt. Esimestelt lastelt on norm väiksem, järgmistelt natuke suurem. Seepärast ma palun lugupeetud Riiginõukogu liikmed II lugemisel norme mitte ühendusse seada riigiteenijate lasteabirahaga. Ma palun siin vahet teha. Ei saa säärase argumentidega välja tulla, et me teeme seadusega laste vahel vahet, et nagu ühte last hindame rohkem, teist vähem. Nii et siin on võetud, et lisapalka arvestada, ainult aluseks teatud laste arv. See seadus ei ole sarnane riigiteenijate ja riigitööliste lasteabiraha seadusega. Riik on omaette peremees oma teenijate suhtes. Kuna riigil praegu ei ole võimalik oma teenijaile vastu tulla palga kõrgendamise mõttes, siis, nagu järgmisest päevakorrapunktist näete, on ta vastu tulnud lastega perekondadele, määrates selle arvel lisatasu. Siin maksab seda riik omast kassast, aga käesoleva seaduse

puhul peame arvestama seda, et paneme kohustuse lisapalga maksmisega töövõtjale, kuid sel on teatud piirid. Ma võtsin sõna selleks, et ära märkida, et kui siin arvestamise aluseks võetakse lapsed, siis mitte sellelt seisukohalt, et üht last hinnatakse vähem kui teist, vaid et sellega perekonnaga töövõtjate lisapalga arvestamise alused ära määrata.

Mis puutub normidesse, siis on siin ette nähtud 16, 24 ja 32 senti tööpäeva eest esimeselt, teiselt ja kolmandalt lapselt. Meil on normaalne tööpäev 8 tundi, seepärast on võetud arvud, mis jagavad kaheksale. Teisest küljest see on kalkuleeritud 4% lisamaksu juures. Tööliskoja enda ettepanek oligi võtta tööandja käest 4% lisamaksu. Lisapalga normid olid selles ettepanekus tõesti suurematena ette nähtud. Töösturid panid ette võtta 2½% lisamaksu. Meie härra Majandusministri arutasime seda küsimust. Kuna Tööliskoja poolt on alati avaldatud nurinat, et nende ettepanekuid võetakse vähe arvesse, siis võtsime maksimaalse protsendi, mis Tööliskoda ette pani. (Vahele hüüe.) Normid olid küll suuremad, aga nende normidega ei tule 4% välja. Seepärast ma saan aru, kui härra Oinas ütleb, et aluseks tuleks võtta 5—6%. Võtsime 4% ja koostasime kalkulatsioonid. Siin on tehtud muudatus Valitsuse eelnõus. On kaotatud ülemäär, mille järgi iga tööandja peab 4% maksma. See toob kahtlemata teatud lisatulu Lisapalga Kassasse. On selge, et kui lisatulu tõuseb ja palgad tõusevad, siis ka norme tõstetakse. Pean ütlema, lugupeetud Riiginõukogu liikmed, et ei ole hea, kui me alguses võtame kõrgemad normid, aga pärast oleme sunnitud neid vähendama. Iga sotsiaalhüvituse, sotsiaalseaduse juures on halb, kui alguses antakse rohkem, aga pärast vähendatakse. § 14 näeb ette, et on võimalik norme suurendada, kui kassa saab rohkem tulusid. See on parem tee, kui et praegu võtta suuremad normid, aga pärast neid vähendada hakkame. Nii et mina ei soovitaks praegu neid norme suurendama hakata.

Lugupeetud rnk. härra Naeresele ütlesin ma järgmist. Ma saan aru, lugupeetud härra Naeres tegi komplimente ja kiitis üldiselt põhimõtteliselt heaks selle seaduse, aga kõne terve esimene osa oli etteheide, mis pärast me ei laienda seda seadust kõigile. Aga just Käsitööstuskoda soovis, et jätaksime väiketöösturid välja. Käsitööstuskoda tahab küll lisapalka töötajale, aga ta ei taha, et maksab tööandja, vaid riik maksu. Me olime sunnitud esilgu välja jätma väike-ettevõtjad. Aga lugupeetud eelkõneleja on ise

Käsitööstuskoja esimees. Ma jälgisin tema kõnet huviga, ta mõtted olid väga sümpaatsed. Esimesel võimalusel katsume seda seadust laiendada ka käsitööstusele. Aga siis selle 4% kuludest peab ka käsitööstur maksma. Kui üks organisatsioon on juba loodud, siis saab teda järk-järgult laiendada. Ka põllutööliste suhtes oleks algul tekkinud selle seaduse rakendamisel raskusi, kuid loodame ka neist üle saada edaspidise laiendamisega. Tähtis on, et kõrgepealt luuakse organisatsioon, mida pärast saab laiendada.

Ütleksin paar sõna veel järelevalve kohta. Siin tõsteti üles küsimus, et järelevalve on liiga suur. Kuid pean ütlema, et paljudes seadustes, mis ellu viidud, näiteks avalikõiguslike kodade ja omavalitsuste alal, on ette nähtud üldiselt samasugune järelevalve. (Vahele hüüe.) Meil ei ole mingit mõtet kaugemale minna, kui see tarvilik on. Peab ütlema, et järelevalve peab olema iga sotsiaalkindlustus-asutise suhtes. Meile on tulnud palju kaebusi kodanikkude poolt näiteks õnnetuskindlustuse kohta, aga meil ei ole võimalust vahele astuda. On olemas kaebusi ka haigekassade peale. Praegu on ettevalmistamisel järgnevad sotsiaaluendused. Valitsuse komisjonis on arutamisel haiguskindlustuse seaduse eelnõu. See on juba kolm korda arutamisel olnud ja Valitsus tahaks heameelega selle nii esitada, et see saaks võimalikult pea maksma hakata. Samuti on arutamisel vanaduse ja invaliidsuse vastu kindlustamise seaduse eelnõu. Ma ei taha sellest siin pikemalt rääkida. Valitsuse soov oli, et parlament arutusel oleva seaduse veel kevadel vastu võtaks. (Vahele hüüe.) Valitsuse poolt esitati see juba jaanuarikuus. Ma pean ütlema, et Riigivolikogu komisjonis kaaluti seda seadust väga põhjalikult ja üksikasjaliselt ja viimasel minutil tuli ta päevakorda. Valitsusel oli selge, et kevadel ei suudeta enam vastu võtta teisi suuremaid sotsiaalseadusi, muidu me oleksime haiguskindlustuse seaduse esitanud. Me palusime käesoleva seaduse kiireks lugeda ja selle vastu võtta. Mul on heameel, et me selle saame. Ka selle ellurakendamine võtab rohkesti aega. Sellega oleks ma vastanud küsimusele sotsiaalseaduste suhtes. (Vahele hüüe.) Ma pean ütlema, et emade ja lastekaitse osas on väga küsitav, kas me eriseadust lähemal ajal üldse esitame. Maksva hoolekandeseaduse alusel saame veel palju ära teha. Lähemal ajal tuleb kokku üleriigiline hoolekande nõukogu. Valitsuses on kaalumisel terves ulatuses maa haiguskindlustus ja arstiabi korraldamise küsimus. Ka riik peab siin suuremaid kulu-

tusi tegema. Me ei saanud haiguskindlustuse seaduse eelnõu esitada parlamendile ilma maa haiguskindlustuse osata. Haiguskindlustuse seaduse laiendamine linna osas ja meie tööstuse kohta on teostatud, ainult mõned viimistlemistööd on teha. Me tahame ka maa haiguskindlustuse terves ulatuses kord ära otsustada. Seal tuleb see teisel alusel läbi viia, sest ei saa lahendada maal haiguskindlustuse küsimust niisugusel viisil, nagu seda tegime linnade osas. Meil pole ka tegemist ainult põllutöölistega, vaid ühtlasi väikekohapidajatega ja üldse maarahvaga. Maaelu erineb täielikult linnaelust. Kaalumiselt on ka sünnitusabi andmise võimalused ja sel alal läbiviidavad soodustused. Kõigi kulude riigi kanda võtmine nõuaks liiga suuri summasid. Kuid osa sotsiaalkuludest peame riigi kanda võtma. Me oleme kalkuleerinud, et kuigi need kulud tõusevad 1 milj. kr-ni, siiski riik peaks edaspidi olema suuteline neid kandma. Seaduseelnõude koostamisel on Valitsus juba suure töö ära teinud. Sellepärast ma loodan, et järgneva istungjärgu alguses võime need seaduseelnõud parlamendile esitada. Sellega ühenduses esitatakse ka mõningad lisanoovellid, millega katsutakse teid leida Lastekaitsefondi tulude suurendamiseks. Kuid ma pean siin otsekohe mainima, et need auväärased soovivaldused, mis Riiginõukogu liikmed tegid kohvikite maksustamise alal, võivad anda küll välisefekti, kuid sisuliselt ei too nimetamisväärselt kuigi suuri summasid. Peame seepärast leidma teisi teid, kuidas selleks summasid saada, ja peame panema lisakohustusi nendele, kes seda kanda suudavad. Käesoleva seaduseelnõu puhul ei ole me välja läinud selle peale, et sellega lahendada rahvastiku juurdekasvu probleemi ja kõiki neid kompleksküsimusi, mis sellega ühenduses. Ma palun, lugupeetud Riiginõukogu liikmed, sellele seadusele siiski vaadata kui suurele positiivsele sammule sotsiaalseadusandluses, mis aitab kaasa väga suure arvu töövõtjate olukorra parandamiseks. Meile soovitati, et Lisapalga Kassa nõukogus oleksid ka töövõtjad esindatud. Me tulime siin vastu, kuid ma seletasin sel puhul, et siis tuleks haiguse vastu kindlustamise kassade organite tööst osa võtta ka tööandjatel. Seni on töövõtjad selle vastu vaieldnud, kuigi nad teisel soovivad, et peale tööandjate oleksid ka töövõtjad esindatud. Sellepärast ma arvan, et me haiguskindlustuse kohta käiva seaduse eelnõus toome sinna sisse ka 25% tööandjaist. On päris õige viia lähemasse koostöösse tööandjad töövõtjatega ka õnnetuskindlustuse seaduse

alal. (Vahele hüüe.) Ma tahtsin juba lõpetada, kuid nüüd tähendan hoolekande kohta, et meie süsteem on arenenud hoopis teisiti. Meil võtavad sellest osa nii riik, omavalitsus kui ka seltskond. Inglismaal on see teravini seltskonna ja krahvkondade käes. On olemas ka riike, kus see tervelt riigil lasub, kuid millises ulatuses, seda ma ei hakka siin ette tooma. Aga Eestis püüame oma olude kohaselt, mis meil 20 aasta jooksul on välja kujunenud, seda arendada, et sellele tööle rakenduksid nii riik, omavalitsus kui ka seltskond ja ettevõtjaskond. Ma arvan, et sellise ühise koostöö kaudu saame kõige paremini neid küsimusi lahendada.

A. Kask: Väga austatavad Riiginõukogu liikmed! Seni on täna siin kõneldud peamiselt nende poolt, kes selle seaduse järgi on saajad, aga need, kes maksjad on, pole seni sõna võtnud. (Vahele hüüe.) Kõik nende kodade esindajad, kes on võtnud sõna, on saajad. Sõber Oinas ütles, et tema isiklikult ei ole saaja, aga ta on selle koja esimees, kes on saaja, sellepärast ma nii nimetasin. Pean ütleva, et olen ka koja esindaja, kus mõlemaid on, nii saajaid kui ka andjaid. Ja nende saajate peale peame samuti mõtlema ja olemegi mõelnud. Oleme eelnõu välja töötanud, et nende pensioniasja korraldada. Kahjuks aga ei ole seda eelnõu käiku lastud, sest on arvatud, et ei ole sobiv, kui üks teeb endale pensionikassa, kuna teised seda aga ei suuda. Sellepärast ootasime härra Sotsiaalministrilt üldist pensionikassa seadust, mis kõiki haarab. Kahjuks aga ta oma viimases sõnavõtus ei töötanud seda pensioniseadust esitada, vaid töötas tuua sügisel rahvaesindusse haiguskindlustuse seaduse, milline küsimus iseenesest on korraldatud enamikus ühistegelikkudes asutistes oma teenijaskonna suhtes nii, nagu seda tarvis on olnud.

Mis puutub sellesse seadusesse, siis muidugi see langeb uue kohustusena kõikide nende tööandjate või ettevõtete peale, kes palgalisi tööjõude peavad, olgu siis tööliste või ametnike näol. Ja kui nüüd härra Oinas arvab, et on ükskõik, kas 4, 6 või 10% juurde lisada selleks, et neid lisapalkasid maksta, siis ma arvan, et see ei ole ükskõik, sest igal ettevõttel on oma kalkultatsioonid. Õeldakse, et see kantakse üle tarbijale, aga me teame, kuidas praegu on lood selle tarbijale ülekandmisega. Meil on Majandusministeeriumi juures igasuguseid organeid, kes valvavad selle järele, et ilma erilise põhjuseta ega aluseta hindasid ei tõstetaks. Ja ega seegi asja ei paranda, kui hinda tõste-

takse, see rõhub tarvitajat ikka ühteviisi. See seadus on puhtal kujul sotsiaalkindlustusseadus, sest ma pean omalt palgalt maksta, samuti nagu kõik teised kaasametnikud, aga minu asutises on ainult 2 ametnikku, kes hakkavad selle seaduse alusel saama. Ja kui me kergelt ütleme, et siia tuleb maksta 4%, haigekassale tuleb maksta veel 4%, pensionikassasse 4%, jne., siis peab ka seda arvestama, et need summad tuleb kusagilt teenida. Siin tehti juba niisugune arvestus eelarve puhul, et see teeks uusi kulutusi juurde 13,5%. See oleks väga kena, kui seda nii lihtsalt ja kergelt teha saaks, aga kui me oma praegust olukorda ja oma majanduslikke väljavaateid nende võimaluste kohaselt tahame hinnata, siis tundub, et nende maksjate seisukohalt ei ole see nii kerge ega lihtne. Kerge oleks selliseid seadusi anda siis, kui riigikassa saaks selleks tulusid luua mingisuguse rahategemismasinaga. Aga kui seda saaks, kui seadus tehtaks, siis ei oleks väärtust rahal, mis sel teel luuakse. Kui tahetakse anda, peab kindlasti keegi teenima. Nende teenijate arv aga, kelle palgast seda makstakse, on väiksem kui see, kellele makstakse. Sellepärast tundub mulle selle seaduse juures üks küsimus omamoodi: mispärast Riigivolikogu ei kaotanud 150-kroonist piiri ära toetussaaajate suhtes, kui ta kaotas ära 250-kroonise piiri maksjate suhtes? Oleks olnud õiglane, kui oleks seda tehtud mõlemal pool. Kui aga arvestada suuremat laste arvu, siis saab kindlasti rohkem toetust see 140-kroonise palgaga, kellel on 3, 4 või 5 last, kui see, kel on palgaks 150 krooni. Nii et seaduse mõte ei ole siin loogiline. Aga vististi praegusel silmapilgul paranduse tegemine oleks üleliigne, sellepärast ma ei tööta seda II lugemisel ka teha. Ma hoiataksin küll, et ei tuldaks kergekäeliselt väitega: me paneme kohustused peale, küll neid kantakse. Rnkl. Naeres rääkis eelist ja hobusest, et need loomad ei ole võrdse kandevõimega. See oleneb küll sellest, kus nad on ja kuidas nende veovõimeid kasutatakse. Mõnes kohas on eesel palju kangem ja mõni eesel on kangem kui hobune. Aga igas paigas ja igal juhul on nii hobuse kui ka eesli võimed piiratud.

Mis puutub struktuuri, siis on õige, et meil kohalikkudes omavalitsustes ja kutsekodades on ette nähtud juhtivate tegelaste kõrvaldamise võimalused. Aga ega see ei ole väga suureks kiituseks seadustele, et meil selline võimalus on ette nähtud, et näiteks linnapea või maavanem tagandatakse ja asendatakse uuega. Samalt kõnetoolilt kuulsi me alles hiljuti, et see nagu päris sünnis ei

ole, et inimene loeb oma vabastamisest ja asendamisest teisega alles ajalehest. Nii ka siin peaks oma piir olema. Muidugi oleks palju sobivam, kui oleks ühtlasi teada olnud kassa põhikiri, sest selle seadusega antakse Sotsiaalministrile kätte carte blanche, et ta võib oma äranägemise järgi teha ka põhikirja.

Meil on tekkimas arvamine selliste sõnavõtude puhul, nagu praegu on minu oma, et need on sihitud võimulolevate valitsusliikmete vastu. See ei tarvitse nii olla ja praegusel juhul ei ole see ka nii. See kõne ei ole sihitud ministri vastu. Meil on palju ministreid, aga kui me anname võimu ühe kätte, siis rahvaesinduse ülesanne jääb väikeseks. Seepärast näib, et niisuguste seaduste tegemine, kus kõik jäetakse ministri võimkonda — see on igatahes suurel määral nii käesoleva seaduse juures —, ei tee au rahvaesindusele. Omavalitsuste seaduste järgi ministrite suva ei ole nii suur. Nii kohalikkude kui ka kutsealaste omavalitsuste seadustes on ministri võim rohkem piiratud. Selles mõttes käesolev seadus mulle ei meeldi. Oleksin tahtnud näha ja kuulda, kuidas põhikiri välja näeb. Sellega ühenduses oleks võimalik seaduseelnõu arvustada või heaks kiita, kuid praegusel juhul peab jääma erapooletuks. Eelkõnelejate poolt on lubatud teha parandus-ettepanekuid, kuid on ette näha, et need tagasi lükatakse. Selle seaduse puhul on võimalik korrata tihti tarvitatud väidet: hea seadusega võib halvasti valitseda ja ka halva seadusega hästi valitseda, kuid põhimõtteliselt peab ütlema: ei ole parlamentaarse riigi hea komme, kui mõne seaduse rakendamisel kõik võim antakse üksikule valitsusliikmele või valitsusele.

Sotsiaalminister O. K a s k: Lugupeetud eelkõnelejale ütlesin ma kahe asja kohta paar sõna. Käesolevas seaduses on võetud ülemäär 150 kr. nende kohta, kellele makstakse lisapalka, neil kaalutlustel, et anda lisapalka just väiksemalpalgalistele. Üks piir peab ikka olema. Riigivolikogu komisjonis oli kaalumisel, et võtta 180 kr., osa pooldas jälle, et võtta 120 kr. On aga võetud keskmine ülemäär — 150 kr. Rõhuv enamik töövõtjaid meie ärides ja ettevõtetes teenivad alla 150-kroonise palgaga, seega on haaratud rõhuv enamik meie töövõtjaid. Kes aga teenivad Kr. 200.— või Kr. 250.— kuus, neile ei ole palgalisa nii hädavajalik.

Tahan veel öelda ühe õienduse eelkõnelejale. Ta ütles, nagu oleksin ma sügisel

lubanud haiguskindlustusseadust, vanaduskindlustusseadust aga mitte. Ma ei taha rääkida neist asjadest rohkem, sest siis hiljem öeldakse jälle, et annan lubadusi, aga need ei täitu niipea. Arvatakse, et on lihtne suuri sotsiaalreforme teostada, kuid nii see ei ole, siin on ka suuri raskusi. Kui üldine majanduslik olukord riigis ja üldine seisukord sääraseks ei kujune, mis erakorralisi raskusi tekitab uute reformide ettevõtmisel — sest meie ei tea, mis sügisel on sõjalolude tõttu —, siis on kavatsusel järgnevad kaks suurt sotsiaaluenduse seaduse eelnõu esitada. Sotsiaaluendusi on võimalik teostada ikka järk-järgult. Ma olen ka varem öelnud, et vanaduse ja invaliidsuse seaduse eelnõu on ehitatud kindlasti uuele haiguskindlustuskassa süsteemile. Ta on sisult lihtsam, kuigi ulatuselt suurem. Mis puutub ühe ühistegeliku pensionikassa asjasse, siis arvan, et võiksime kaaluda seda väljaspool üldist pensioneerimise küsimust. Kindel on see, et kui üldise pensionikassani kord jõuame, siis ka see ei haara kõiki korraga, ühtlasi ta tuleb kindlustuse põhimõttel, s. t. pensioni saavad need, kes ise ka sisse maksavad. Seepärast ei maksaks teissuguseid lootusi üldse ollagi, sest need ei ole teostatavad.

A. Oinas: Ega ei ole halb, et käesoleva seaduseelnõu arutamisel meie kõrge kogu on omandanud enam parlamendi ilme, et siin sõna võetakse jne. Asi on seda väärt. Ma tahtsin enam isikliku õiendusena märkida, et ma ei ole arvamiselt, nagu seda minu sõnadest ekslikult järeldati, et on ükskõik, missugune protsent meie tööstusele peale pannakse ja et see on tal kerge kanda. Olen kaugel sellest. Aga teiselt poolt arvan, et meil liialdatakse, kui öeldakse, et 1% võrra koormatuse tõstmine tööstusele täiesti üle jõu käib. Härra Naeres läheb isegi nii kaugel, et oletab — ma mõtlevat teisiti kui räägin. Ei maksa nii kergelt oletada sellist oma kolleegi kohta. Ka mina võiksin härra Naerese kohta kõiksugu asju oletada, aga jätame selle tegemata.

Kui võrdleme meie ettevõtete koormatust teiste riikide omaga, siis ei saa öelda, et see meil liiga suur oleks. Tõsiasi on, et tootajates riikides on ettevõtetele peale riigimaksude selliseid raskeid koormatisi peale laotud, et meie ettevõtted nendega võrreldes on lahedamas seisukorras.

Edasi, meie elame erakordsel ajal. Me peame igatahes kõik tegema selleks, et üldse olla. Niisuguses olukorras tuleb ka natuke kaugemale minna ja ennast pingutada sot-

siaalülesannete ja kehvemate rahvakihtide huvides.

Komisjonis oli ettepanek — lisapalga norme riigitöölise normidega ühtlustada. See näeb ette väikese koormatuse tõstmist — umbes 1% võrra, selle kohta käiski parandus. Arvan, et seda oleks jõutud maksta. Praegune sõjaaeg nõuab, et me peame kehvematele kihtidele vastu tulema ja neile käe ulatama. (Vahele hüüe.)

Ja edasi, mis puutub Sotsiaalministri õigustesse, siis on loomulik, et ministril peab kassa suhtes revisjoniõigus olema. Kuid isegi on juhatuse ja revisjonikomisjoni liikmete tagandamise õigus paljalt „arvamise“ alusel, et nad kahjulikud on, ilma et fakte oleks ette tuua. Niisugune õigus ei ole õige. Võib-olla, et üks või teine inimene lihtsalt ei meeldi, tehakse otsus ära ja ta loeb alles ajalehest, et ta on tagandatud. (Vahele hüüe.) Selline käitumine haavaks kodanike enesetunnet ja sünnitaks meelehärmu.

Aruandja H. Otstavel (lõppsõna): Kõned ei ole olnud sihitud seaduseelnõu vastu, on ainult üksikuid küsimusi selgitatud, seepärast kordan ettepanekut — seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja H. Otstavel: Teen ettepaneku

seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

15. Ühekordse lasteabiraha maksmise seadus — I lugemisel.

Maa-, töö- ja rahvahealolu komisjoni aruandja A. Oinas: Esitatud seaduseelnõu näeb ette, et riigiteenijatele, sõjaväelastele, õppejõududele ja riigitöölisele tuleb maksta koos aprillikuus saadava lasteabirahaga toetust 3-kordse lasteabiraha näol. Krediiti selleks praegu ei küsita, sest riigikassa loodab, et riigiasutised ühe osa sellest kulust katavad säästmisega. Edaspidi tulevad kulud katmisele lisaelarvega. Seaduseelnõu näeb ette, et ka erielarvete alusel töötavate riigi kapitalide, fondide ja ettevõtete alal samuti talitatakse. Seaduses on ka ette nähtud võimalus maksta toetusraha nendel ettevõtetel, kus riigi käes on aktsiate enamik. Komisjonis oli kõne all, kas mitte viimaste suhtes otsekohene kohustus ette näha. Kuid see ei oleks vormiliselt

õige, sest tegemist on eraseltsidega. Ei ole loomulik panna seadusega neile kohustusi lasteabiraha maksmise alal oma töövõtjatele. Komisjonis oli kõne all ka asjaolu, kuidas jääb omavalitsuste tööliste ja ametnikkudega. Ka omavalitsustele ei saa laiendada seda seadust, sest siis tuleks omavalitsustele anda ka vastavaid tulusid. Omavalitsus peab tegutsema omal äranägemisel, kas ta on suuteline maksma seda abiraha või mitte. Tallinna linnavalitsus on juba teinud vastava otsuse. Komisjoni seisukoht oli üksmeelselt see, et rõhutada siin kõrges kogus seda, et omavalitsused leiaksid võimalusi oma töövõtjatele sel määral vastu tulla, kui riik vastu on tulnud oma töölistele ja teenijatele. Komisjoni nimel teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse I lugemisel vastu.

Aruandja A. Oinas: Teen ettepaneku seaduseelnõu I ja II lugemise vahel kahepäevast vaheaega mitte pidada.

Aruandja ettepanek võetakse vastu.

16. Teadaanne järgmise koosoleku aja ja päevakorra kohta.

Juhataja: Päevakord on läbi. Enne koosoleku lõpetamist teen Riiginõukogu liikmetele teatavaks, et järgmine koosolek peetakse täna, kolmapäeval, 17. aprillil 1940, kell 18 päevakorraga: 1. Riigikaitse sisse-laenu teostamise seadus — II lugemisel, 2. Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus — II lugemisel, 3. Laevajuhi seadus — II lugemisel, 4. Laevade kinnistamise ja registrimise seaduse muutmise seadus — II lugemisel, 5. Võlgnikult sissenõutud summade jaotamise osas Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel, 6. Kindlustuslepingute osas Balti eraseaduse muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel, 7. Informatsiooni Keskuse seadus — II lugemisel, 8. Sõjaohukindlustuse korraldamise seadus — II lugemisel, 9. Perekonnaga töövõtjate lisapalga seadus — II lugemisel, 10. Ühekordse lasteabiraha maksmise seadus — II lugemisel.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 15.47.

M. Pung,

H. Lauri,

A. Maurer

Koosoleku juhatajad.

Artur Mägi

Peasekretär.

RIIGINÕUKOGU

I koosseis.

VI istungjärk.

80. koosolek.

17. aprillil 1940.

Sisu:

1. Riigikaitse siselaenu teostamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
2. Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
3. Laevajuhi seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
4. Laevade kinnistamise ja registrimise seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
5. Võlgnikult sissenõutud summade jaotamise osas Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
6. Kindlustuslepingute osas Balti eraseaduse muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
7. Informatsiooni Keskuse seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
8. Sõjaohukindlustuse korraldamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
9. Perekonraga töövõtjate lisapalga seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.
10. Ühekordse lasteabiraha maksmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Koosoleku avab Riiginõukogu Esimees M. Pung kell 18.15.

Juhatause lauas Esimees M. Pung, peasekretär A. Mägi ja sekretär H. Soone.

1. Riigikaitse siselaenu teostamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja J. Sihtver.

Juhataja: Teksti ettekandmine jääb ära ja seaduseelnõu tuleb arutamisele ning hääletamisele korraga.

§ 1—7 võetakse vastu.

Seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

II lugemisel parandusi ei ole tehtud, mis pärast seaduseelnõu II lugemine jääb ära. Redaktsioonikomisjoni poolt parandus-ettepanekuid ei ole.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Riigikaitse siselaenu teostamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

2. Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Majanduskomisjoni aruandja A. Naeres.

Juhataja: Kavatsen ära jätta seaduseelnõu teksti ettekandmise ning arutada ja hääletada seaduseelnõu osade viisi.

I—III osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

II lugemisel parandusi ei ole tehtud, seega jääb eelnõu III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt parandus-ettepanekuid ei ole.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

3. Laevajuhi seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja J. Holberg.

Juhataja: Kavatsen selle seaduseelnõu juures teksti ettekandmise ära jätta ja eelnõu arutada ja otsustada osade kaupa.

I osa ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu on üksikute osade kaupa läbi hääletatud ja vastu võetud.

Kuna II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb eelnõu III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt selle seaduseelnõu kohta parandus-ettepanekuid ei ole.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Laevajuhi seaduse eelnõu

on lõpphääletamisel vastu võetud.

4. Laevade kinnistamise ja registrimise seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja P. P u u s e p.

J u h a t a j a : Kavatsen selle seaduseelnõu juures teksti ettekandmise ära jätta ja seaduseelnõu arutada ja otsustada osade kaupa.

I osa ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

J u h a t a j a : Seaduseelnõu on II lugemisel osade kaupa läbi arutatud ja vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb eelnõu III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt selle eelnõu kohta parandus-ettepanekuid ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Laevade kinnistamise ja registrimise seaduse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

5. Võlgnikult sissenõutud summade jaotamise osas Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja O. R ü t l i.

J u h a t a j a : Kavatsen selle seaduseelnõu teksti ettekandmise ära jätta.

§ 1215a p. 2 ühes sissejuhatava osaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

J u h a t a j a : Seaduseelnõu on II lugemisel läbi arutatud ja vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb eelnõu III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt selle seaduseelnõu kohta parandus-ettepanekuid ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Võlgnikult sissenõutud summade jaotamise osas Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

6. Kindlustuslepingute osas Balti eraseaduse muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja A. M a u r e r.

J u h a t a j a : Kavatsen selle seaduseelnõu teksti ettekandmise ära jätta ja seaduseelnõu arutada ja otsustada osade kaupa.

I—III osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

J u h a t a j a : Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt parandus-ettepanekuid eelnõu kohta ei ole.

Panen seaduseelnõu lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Kindlustuslepingute osas Balti eraseaduse muutmise ja täiendamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

7. Informatsiooni Keskuse seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja K. T e r r a s.

J u h a t a j a : Kavatsen seaduseelnõu teksti ettekandmise ära jätta ning seadust arutada ja otsustada osade kaupa.

I—III osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

J u h a t a j a : Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb eelnõu III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt ettepanekuid selle seaduseelnõu kohta ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Informatsiooni Keskuse seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

8. Sõjaohukindlustuse korraldamise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Üldkomisjoni aruandja A. K a s k.

J u h a t a j a : Kavatsen käesoleva seaduseelnõu teksti ettekandmise ära jätta ja seaduseelnõu arutada osade kaupa.

I osa ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

J u h a t a j a : Seaduseelnõu on üksikute osade kaupa ühes pealkirjadega II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb III lugemine ära. Seaduseelnõu kohta Redaktsioonikomisjonilt parandus-ettepanekuid ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Sõjaohukindlustuse korraldamise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

9. Perekonnaga töövõtjate lisapalga seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni arandja H. O t s t a v e l.

J u h a t a j a: Kavatsen käesoleva seaduseelnõu teksti ettekandmise ära jätta ning seaduseelnõu arutada ja otsustada osade kaupa.

I—VIII osa ühes pealkirjadega ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

J u h a t a j a: Seega on seaduseelnõu osade kaupa ühes pealkirjadega II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb eelnõu III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt seaduseelnõu kohta parandus-ettepanekuid ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Perekonnaga töövõtjate lisapalga seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

10. Ühekordse lasteabiraha maksmise seadus — II lugemisel ja lõpphääletamisel.

Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjoni arandja A. O i n a s.

J u h a t a j a: Kavatsen selle seaduseelnõu juures teksti ettekandmise ära jätta ja eelnõu arutada ja otsustada osade kaupa.

I osa ühes pealkirjaga, II osa ühes pealkirjaga ja seaduseelnõu pealkiri võetakse vastu.

J u h a t a j a: Seaduseelnõu on II lugemisel vastu võetud.

Et II lugemisel parandusi ei ole tehtud, jääb eelnõu III lugemine ära. Redaktsioonikomisjoni poolt parandus-ettepanekuid ei ole.

Seaduseelnõu tuleb lõpphääletamisele. (Hääletatakse.) Ühekordse lasteabiraha maksmise seaduse eelnõu on lõpphääletamisel vastu võetud.

Riiginõukogu Esimees M. P u n g: Väga austatud Riiginõukogu liikmed! Tänase koosolekuga oleme oma kevadise istungjärgu lõpule jõudnud. Arvatavasti sellel istungjärkul meil enam peakoosolekut ei ole. Mis

komisjonide töösse puutub, siis ka komisjonidel praegu mingisuguseid töid ei ole, sest kõik seaduseelnõud, mis Riigikogusse on tulnud, on Riiginõukogu poolt vastu võetud. Seega on tänase koosolekuga tehtud lõpp meie tööle.

Mis puutub meie istungjärgu tegevusse, siis peab tähendama, et Riigikogule kui rahvaesindusele ei ole käesoleval istungjärkul niisuguseid seadusi vastuvõtmiseks esitatud, mis oleks tähendanud põhjalikku reformi meie sisemises elus. Ja seda nähtust peame sisuliselt tervitama, sest iga suure reformi eel kas käib suur vapustus või tulevad selle reformi järele suured vapustused. Õnneks meil neid vapustusi ei ole olnud, mis oleksid sundinud suuri reforme ette võtma. See on tervitav nähtus meie elus.

Mis puutub meie poliitilise olukorda, siis on kõikidele teada, et meil olid selle istungjärgu jooksul juba niisugused asjaolud ees, mille otsustamine nõudis meie poliitilistelt juhtidelt suurt ettevaatlikkust ja riiklikku tarka meelt. Need asjaolud olid tekkinud sündmustest, mis loogiliselt tingisid neid tagajärgi, kuhu meie oleme asetatud, ja mis loogiliselt nõudsid seda lahendust, mis meie poliitilised juhid on omaks võtnud ja oma seisukohtades väljendanud. Meie poliitilistest juhtidest on sellest ajast esirinnas seisnud meie Vabariigi President, peale selle ka Vabariigi Valitsus ühes välispoliitilise juhiga — Välisministriga. Peab tähendama siinjuures, et kõikides neis saatlikkudes küsimustes on Riigikogu alati valmis olnud meie poliitilisi juhte selles asjas toetama. Tagantjärele vaadates nende sündmuste käiku, peab tunnustama, et need lahendused on õiged olnud ja et meil selle juures midagi kahetseda ei tule. Selles on meil täielik üksmeel kõikide meie riigi juhtivate organite vahel valitsenud, ja seda tuleb tervitada.

Mis puutub meie sisemisse ellu, siis pean tähendama, et vaatamata mitmesuguste väljendustele on see üksmeel olemas ka meie rahva seas nii välispoliitiliste küsimuste kui ka sisepoliitiliste ja majanduslikkude küsimuste suhtes. Kui siin üksikud arvamisid on olnud lahkuminevad üldistest arvamisest, siis need arvamisid on niivõrd üksikud juhud, et neid arvesse võtta ei tule. Näib, et see seisukord, millesse oleme asetatud, püsib pikema aja jooksul sellisena. Võib-olla saab sündmuste käik tulevikus niisugune olema, mis nii meie majanduslikku kui ka välispoliitilist elu raskendatesse tingimustesse seab kui praegu oleme. Kuid tahaksime loota, et need tingimused ei saa nii-

sugused olema, millest me hea tahtmise juures üle ei saa. Ei ole praegu näha niisuguseid sündmusi, mis eriti riivaksid meie olukorda nii sisemiselt kui väliselt. Loomulikult ei või sarnastes asjades keegi prohvet olla. Võib muidugi mõista niisuguseid ootamatusi tulla, mis meid üllatustega võivad tabada. Aga arvatavasti selles olukorras, kus praegu viibime, ei ole meil neid üllatusi käegakatsutavas tulevikus näha. Sellepärast arvan isiklikult, et meil ei ole pessimismiks mingit erilist põhjust, vaid võime täiesti ra-

hulikult oma sisemist elu arendada ja korraldada ning tegutseda ka välispoliitiliselt sellesamas suunas, milles meie kindlad seisukohad oleme võtnud.

Istungjärku lõpetades ei jää mul muud järele, kui soovida kõige paremat vaheaega ja puhkeaega Riiginõukogu liikmeile, et sügisel, kui ei ole mingit erakorralist sündmust, et Riigikogu peaks kokku tulema ka suvel, jällegi värske jõuga tööle hakata. Et meie ühtlasi oma tänase koosoleku päevakorra läbi oleme võtnud, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 18.45.

M. Pung

Koosoleku juhataja.

Artur Mägi

Peasekretär.